
3 1761 08122485 9

78

A LINZI BÉKE OKIRATTÁRA.

A M. TUD. AKADÉMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTÉ S JEGYZETEKKEL ELLÁTTA

SZILÁGYI SÁNDOR

M. T AKAD. R. T.

BUDAPEST. 1885.

KIADJA A MAGY. TUD. AKADÉMIA.

Budapest, 1885. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája.

ELŐSZÓ.

A Magyar Tudományos Akadémia Történelmi Bizottságához múlt évi deczemberben tartott űlésében azon kérelemmel járultam: kegyeskedjék nekem megengedni, hogy az Erdélyi Országgyűlési Emlékek XI-dik kötete helyett ez évben a linzi békére vonatkozó okiratokat publicáljam.

Kérelmem indokául felhoztam:

a) Első Rákóczy György 1644- és 45-iki támadása s az azt követő események megirása alkalmával kénytelen lévén csak az erdélyi eseményekre szoritkozni. éreznem kellett, hogy ezek sokkal szorosabb összeköttetésben állanak az akkori magyarországi eseményekkel, hogysem egyoldalúlag tiszta világításba volnának helyezhetők. A Bethlen-féle vármegyék megszerzése. a vallásügyi tárgyalások visszahatottak Erdélyre is, mely élénk részt vett e mozgalomban.

A linzi béke nagy mértékben elütött a megelőzőktől, különösen a bécsi békétől — míg abban a nemesség vallásszabadsága biztosittatott, ez a parasztok helyzetét igyekezett szabályozni, egészen megfelelően az 1606 óta megváltozott viszonyoknak. Bethlen a maga békéjét mint souverain kötötte, Rákóczy mint membrum sacrae coronae tárgyalt, a mi leginkább az egyének jelleméből folyt ugyan, de annyira összefüggött az erdélyi eseményekkel, hogy ezekről csak azok helyes ismerete után nyerhetünk igaz képet.

Épen azért tartom nélkülözhetetlennek a linzi békét s az azokat követő tárgyalásokat tiszta világításba helyezni.

b) De ha a linzi béke fontosság tekintetében nem enged a bécsi békének s ha, mint amaz, ez is egy következő félszázad eseményeinek vetette meg alapját: összes történetünkben egyetlen béke sincs, melyet oly kevéssé s oly hiányosan ismernénk, mint ez. Toldy Esterházy Életében, Horváth Mihály különböző publicatióiban s Katona alapvető munkájában közzétettek ugyan egyetmást e békére vonatkozó okiratok közűl, de oly hézagosan, hogy azokból hű képet alkotni nem lehet. Nem is szólok azokról a tévedésekről, melyekért e kiváló tudósok nem okolhatók: így pl. a linzi béke keltének napja is hibás. Katona szept. 26-ra teszi. Horváth Mihály hasonlag szept. 26-ra, valamint a korán elhalt Szalay József is. Toldy deczember 26-ikára, Szalay László hasonlag. A dolog pedig tiszta. Szept 26-ikán Ferdinánd nem volt Linzben, tehát itt okiratot sem irhatott alá; ellenben deczember 26-ikán már Linzben volt s az okiratot ekkor irta alá. Ha a békét megelőző tárgyalásokról aránylag elég jó képet adnak Toldy és Horváth, de a békét követő s azok végrehajtására irányzott értekezletek alig vannak meg is emlitve. Horváth azt mondja: »Rákóczy a hét vármegyét már 1646 tavaszán átvette volt Ferdinándtól«, pedig ez csak 1646 tavaszán nem történhetett. A háboru jogánál fogva megszállva tartotta ugyan a lampersdorfi praeliminarék megkötése óta, de hivatalosan csak 1648 elején vette birtokába, a tokaji értekezlet befejezése után. Aztán az a két értekezlet is, az eperjesi és tokaji, melyet történetirásunk vagy alig emlit, vagy meg sem emlit, sokkal fontosabb volt, sokkal mélyebben behatott az események menetére, hogysem igyekeznünk ne kellene azokat tisztába hozni.

E vaskos kötet egészen új s hinni akarom, történetünk folyamának felderítése érdekében nem érdektelen okmányokat tesz közzé. Nem akarok részletekbe bocsátkozni, de nem hagyhatom említetlenűl a derék bártfai követnek Matthaei Dánielnek naplóját, mely annyi becses és jellemző adatot foglal magában; Tőrösnek nagybecsü jelentéseit s az eperjesi és tokaji követek relátióit. Aztán kit ne indítana meg Esterházy végnapjainak tragicuma? Egy évnél tovább tartotta kezében az alkudozások fonalát, azzal a szivóssággal és merevséggel, mely nagy embernek kiváló tulajdona, megtudván hiusitani a kiegyezést. S végre meg kellett érnie, hogy hőn szeretett ura és királya Rákóczy kivánságára, kizárja őt az alkudozásokból s még uradalmainak két drága gyöngyét is általadja annak, kit oly engesztelhetetlenűl gyülölt: versenytársának, az erdélyi fejedelemnek. Ha megboldogult Toldy Ferencz ez okmányokat ismeri, mily szépen fejezhette volna be classicus munkáját Esterházy életéről.

Ez okmányok sokfelől vannak összehordva s összeállitásuk is nem kis nehézséggel járt. Egy része a követi tárgyalásoknak kelet nélküli, ezek meghatározása nem kis fáradságba kerűlt. Hiszen három esztendeig mindég ugyanazon dologról volt szó, az engedmények lépésről lépésre történtek s igen sokszor csak ezek megfigyelése szolgálhatott kalauzúl. Azt hiszem, a feldolgozók, kik ez okmánytárt használni fogják, ezt a munkámat fogják legjobban megköszönni. A kötet legnagyobb részét a magy. kir. orsz. levéltár s gr. Erdődy István vörösvári levéltára szolgáltatták; de igen becses adatokat kaptam a kassai és bártfai levéltárakból: sokat is becsest a kismartoni herczeg Eszterházy-féle levéltárból is. Néhány az Egyetemi Könyvtár gazdag kéziratgyűjteményéből, több az Erdélyi Muzeum-Egylet gyűjteményéből vétetett.

Meg kell még emlitenem, hogy e gyűjteményt, igy a mint van, nem tekintem a linzi béke teljesen kimerítő okmánytárának. Híven azon feladathoz, hogy bizonyos tekintetben az Erdélyi Országgyűlési Emlékek pótlása, vagy kiegészitése czéljából tettem közzé, kiváló tekintettel arra voltam, hogy a tárgyalásoknak az a része, melyre az erdélyiek, illetőleg Rákóczy voltak befolyással, nyerjenek helyet. Ferdinandnak csaknem összes levelezését mellőztem, ezekről tudom, hogy Fiedler gyűjteményében fognak világot látni. Esterházy jelentéseiből is igen keveset vettem föl s a Magyar Tudományos Academia s a primási levéltár e békére vonatkozó gyűjteményét hasonlag azért nem használtam fel, mert ezek a magyarországiak jelentéseit tartalmazzák, s a mint tudom, ezek is Fiedler gyűjteményében foglalnak helyet, ki mint tudva van, az 1606 és 1648 közötti eseményekre vonatkozó gazdag és nagybecsű gyűjteményét Académiánk utján fogja publicálni.

Végűl köszönetet kell mondanom mindazoknak, kik ez okmánytár létrejöttét elősegitették s különösen főmagasságú herczeg Eszterházy Pál úrnak, ki a kismartoni levéltárt, gróf Erdődy István ő excellentiájának, ki a vörösvári levéltárt, s tisztelt barátaimnak: Münz kassai és Roder Alajos bártfai polgármester uraknak, kik eme városok levéltárait bocsátották rendelkezésem alá. A név- és tárgymutatót Pettkó Béla orsz. levéltári tiszt készitette.

Kelt Budapesten, 1885. oct. 14-én.

Szilágyi Sándor.

A LINZI BÉKE.

BEVEZETÉS.

A haldokló Bethlen Gábor utolsó életerejének összeszedésével még egy kisérletet tett a tiszai megyéket, melyek a zzerződések értelmében vissza voltak szállandók Ferdinánd birtokába, megtartani Erdélynek. A helyzet felismerése, a viszonyok helyes birálata, s nem egyedül személyes ambitió voltak e törekvésében irányadók: Az az állapot, melyet a bécsi béke teremtett, csak úgy volt fentartható, ha a bécsi béke által Erdélyhez csatolt terület rászáll. — A tiszai megyék úgyis ez országhoz gravitáltak, s valahányszor a viszonyok kedveztek, meg is szereztettek. Bocskay alatt a Habsburg ház tagjainak családi viszálya, Bethlen idejében a harmincz éves háború esélyei tették ezt lehetővé. De a magyar királyok lemondása mindig feltételes volt: a hódító fejedelem haláláig engedték át.

Bethlen kisérlete kudarczot vallott, vagy legalább nem úgy sikerűlt, mint ő szerette volna. S annak meghiusításában része volt Rákóczy Györgynek. Míg a török szívesen igérkezett közreműködni a megbontás érdekében s segélyt is nyújtani ahoz, a felső-magyarországi urak elvetették a tervet s Rákóczy épen kárhozatosnak jelentette ki azt.

De a mit a felső-magyarországi főúr perhorrescalt, s minek gondolatától is elfordúlt, annak kényszerű szükségességét felismerte a fejedelem. Nem sok idő mulva, hogy a trónra jutott, ő is azokhoz az eszközökhez nyúlt, melyekkel Bethlen élt. Beavatkozni a harmincz éves háborúba s Ferdinánd ellenségei által segíttetni magát czélja kiviteléhez — ez volt vágya, törekvése, ez szabta meg politikai actioinak irányát.

Hogy a czélig jusson, tizenhárom hosszú év kellett hozzá.

Csakhogy Bethlen és az ő végczéljai közt nagy volt a különbség. Amaz a felső-magyarországi megyék elfoglalását

kezdetnek, kiindulási pontnak szerette tekinteni — annak az archimaedesi pontnak, melyből a régi és önálló Magyarország helyreállítását ki fogja vivhatni, Rákóczynál pedig az végczél volt. Ha azt irta nejének, hogy az előtte élt boldog emlékezetű fejedelmeknél többet akar végbevinni, nem gondolt egyébre, mint jobb, szilárdabb alapú békének kivitelére.

Ez volt az oka, hogy, mikor végre annyi meghiúsult kisérlet után ernyedetlen kitartása sikert aratott, és zsebében a svéd-franczia szövetséglevéllel s a portai engedélylyel támadólag léphetett fel, egyik kezében karddal, másikban a béke olajágával indult meg.

Mert jellemében meg volt mind az, a mi képessé tette őt arra, hogy jó államférfiú legyen, de egy jó hadvezérnek majd minden kelléke hiányzott. Ismerte ugyan kora hadászati munkáit, de azok elveit alkalmazásba venni nem tudta. Ellenben Machiavelli tanai egészen vérébe mentek. Tudott ugyan szenvedélyesen gyülölni, de személyes érzelmei cselekvéseire semmi hatással sem voltak. Bár szivében soha sem bocsátott meg ellenségeinek, de szorongatott helyzetüket sem használta fel arra, hogy azokat semmivé tegye, hanem megelégedett azzal, hogy abból mennél több hasznot huzzon. Sem haszonleső, sem kapzsi nem volt, legalább megközelítőleg sem oly mértékben, mint ellenségei vádolják, de saját és családi érdekeit mindig ki tudta egyeztetni a haza és az ország követelményeivel. Az isten dicsőségét sem téveszté szem elől, de erősen meg volt győződve, hogy ő isteni missióval bir. S épen ez a meggyőződés vezette őt arra a törekvésre, hogy dynastiát alapítson. S ez volt tetteinek főrugója.

Bölcs mérséklet, erős kitartás, nyugodt megfontolás, készség a viszonyokkal megalkudni, kevesbbé tehetséges embert is, mint ő, czélhoz vezettek volna. De volt még egy ritka tulajdona, mely soha sem téveszté el hatását: a mily habozó és megfontoló volt rendes körülmények közt, épen oly erős és szilárd tudott lenni nagy veszélyek perczeiben. Máskor mindig fontolgatott, ekkor mindig tett — s ez az ő szilárdsága egész környezetét magával ragadta, még az aggódókat, kételkedőket, önbizalmatlanokat is.

Mikor 1644. januárban kiadta körlevelét, melyben támadása indokait sorolja fel, meg volt győződve, hogy seregeit pár hó mulva egyesíteni fogja a Torstensonéval, s az övé lesz az a Brennus-kard, mely, a béke serpenyőjébe vetve, a háború sorsát el fogja dönteni, s mikor csalódásából felébredt és megtudta, hogy a bányavárosokba érve, messzebb van a svéd hadaktól, mint akkor volt, midőn Gyula-Fehérvárról kiindult, azt a kezét nyujtotta ki, melyben a béke olajágát tartotta, de nem annyira, hogy ezzel a másikat, azt, a melyikben a kard volt, elfedte volna.

Nyilt háborút folytató felek közt soha kedélyesebb levelezés nem folyt, mint az erdélyi fejedelmek s magyarországi nádorok közt Bethlen és Rákóczy idejében. A nádorok bizonyos pontig rivalisai voltak a fejedelmeknek, bántotta őket ezek souverainitása, s állásuk minden előnyét és személyes befolyásuk egész súlyát szerették éreztetni vele. Akárhányszor hangsúlyozta Esterházy, hogy »mi szolgák vagyunk« levelének egész tartalma, s a leczkéző modor, mely azokon elömlik, mutatta, hogy rangban egyenlőnek tartja magát a fejedelemmel. S tényleg a nádor hatalma nem is volt kisebb, mint egy teljhatalmú helytartóé. Ez a viszony — melyhez járult mind két fél részéről a magyarság és hazafiság erős érzete — magyarázza meg, hogy a háborúval csaknem egyidőben kezdődött sűrű levelezésökben a kibékülés tárgyalása.

I.

A szendrei alkudozás.

Még jóformán el sem indúlt Rákóczy, s már is vette Esterházy leveleit, melyekkel őt támadásától elállásra kivánta birni. Amint pedig váratlan gyorsasággal előhaladt s aratta diadalait, ez intések mind súlyosabbakká, élesebbekké lettek. Nem mintha rögtöni sikert várt volna, hanem megragadta az alkalmat, hogy ezt értesítse az európai, jelesűl a németországi eseményeknek Rákóczyra nézve kedvezőtlen fordulatairól, a svéd-dán háború kitöréséről, mely amazokat Jütlandba hivta, s így a fejedelmet Torstensonnal lehető egyesülésének még reményétől is megfosztá, — mind ezt bizonyos kedvteléssel részletezé, tán abban is reménykedve, hogy a csalódás hajlandóbbá teszi azt a béke-alkudozások megkezdésére.

Való igaz, hogy Rákóczy egész számítása, melyre támadását alapítá, meghiúsult ez idő szerint, de a meghiúsulást nem tartá véglegesnek. Tudta, hogy az ő diversiója végetlen fontossággal bir Torstensonra nézve a keletkező háborúban, s a jövőtől várta kitartása jutalmát. De fedezni akarta magát másfelől is, s levelezését a császárral nem szakítá félbe. A mint Kassát kezébe ejté, Trauzner Lukácsot márczius 14-én Bécsbe küldé hosszú levéllel, melyben szenvedett sérelmeit fejtegeté. Trauzner meg volt bizva a nádort is felkeresni. April 7-én fordúlt meg Semptén, a császár válaszát hozva magával. Mielőtt e válasz s a nádor izenete hozzá ért volna, Rákóczynak egy másik megbizottja, Szentpály István, fordult meg nála, kitől ez bő fejtegetést hozott vissza, mely végre is azzal a kérdéssel végződött: nyilatkozzék Rákóczy, határozottan elfogadja-e a császár feltételeit vagy sem? (máj. 1-én.) Rákóczy nem erre a kérdésre felelt, hanem május 7-ről Trauznert békés hajlamú levéllel küldé vissza a nádorhoz.

I.

1644. márcz. 17.

Sacratissima caesarea regiaque Maiestas domine domine clementissime.

Quam anxia sollicitudine *stb. közölve Toldy: Esterházy Élete 411. lap.*

Vége, mely a Toldy által közlött szövegtől eltér, így hangzik:

Ardentibus interim deum optimum maximum fatigans precibus quatenus Maiestatis Vestrae animum ita dirigat, eoque flectat, ut quaecunque ad patriae et gentis meae charissimae, totius christianitatis commodo, permansioni et aeviternae paci deservient,*) praestare velit et valeat. Amen.

(A Vörösvári gr. Erdődy-féle levéltárban levő minutáról.)

II.

1644. máj. 7.

Rákóczy Esterházynak.

Illme dne comes amice et vicine nobis observand.

Trauzner János szolgánk, kitől Kdnek fiunk levelünket megküldte volt, tegnap érkezék meg hozzánk Kd levelével s izenetivel; s mi Kdnek most is istenünkhöz s hazánkhoz való szeretetünknél egyebet nem írhatunk; s hit. s a d(ip)loma ellen foglaltam-e valamit el, az akkor válnék el, mikor mind két részről oly bíránk lehetne kinek-kinek közűlünk, minden favor nélkűl az igyet s bántódást igazsággal itélné meg, ki felől, ha nekünk az Kd írására ugyan valósággal kellene megfelelnünk, ugy tetszik, nem kezdenénk succumbálni, de halasztjuk más üdőre. Az evangelicus statuson értjük az lutheranus és calvinistákat, melyeknek vagyon-e, nincsen-e hatalmas megbántódások, csak az utolszori országgyűlése is megvilágositja, hát ha még szegényeknek szabadosabb panaszok s sérelmeknek kimondására utjok lehetne, ítílheti-e Kd, nem mondhatnának-e

---

*) *Jegyzet.* E helyen ki vannak törölve e szavak: »mihique inter alios in 17 conditionibus promisit et stipulata est« e helyett írta Rákóczy: és az egész keresztyénségnek megmaradására javára és békességére szolgál, totius christianitatis commoda permansioni et aeviternae paci deserviet.

igaz és szemmel látott, s kézzel tapasztalhatott sok bántódásokat mind lelkekben testekben; de ennek bő írásával is Kdet mi most nem terheljük, hanem mivel Trauzner János Kd szavával nekünk azt mondá, hogy Kd kévánja tőlünk böcsületes hivűnket oda hozzája bocsátani, és aval is beszélgetni, ki ha Kd kivánsága leszen, elégséges assecuratoria mellett, abban sem akarunk Kdnek megfogyatkozni, s örömest minden istenes jó módokat is megérteni Kdtől addég is, míg mi is magunkat olyakra ne vegyük, a kiből több romlás jöhessen ki. Kdnek Trauzner Jánostól szóval is izentünk, adjon hitelt szavának. Tartsa isten sokáig jó egészségben Kdet. Datum in castris nris ad possessionem Mulyad positis die 7 mensis Maii anno dni 1644.

Illmae Dnis Vrae

amicus et vicinus benevolus
ad serviendum paratus
G. Rakoczy m. p.

Külczím: Illmo dno comiti Nicolao Esterhasi de Galantha regni Hungariae palatino, aurei velleris equiti et iudici Cumanorum, perpetuo de Frakno ac Zoliensi et de Beregh comitatunm supremo comiti, s. c. r. mtis consiliario, cubiculario ac per regnum Hungariae locumtenenti etc. dno amico et vicino nobis observand.

(Eredeti. Nemzeti muzeumból)

E levelet a nádor elegendő alapnak tekintette a béketárgyalások megkezdésére. Keressék fel őt a fejedelem követei — irá ennek Fülek, máj. 12-én — a hol találják, két magyarországi s két erdélyi (szeretné, ha Lónyay is köztök lenne), s nem fogják őt a jó és istenes békétől idegennek találni. Fel is keresték, de nem négy, hanem kettő: Lónyay Sigmond és Kemény János — de a békére épen nem találták hajlandónak. Neki sem volt komoly szándéka a béke, — hisz már az is, mit Szentpály által követelt: a király választási diploma helyreállítását s az evang. status sérelmeinek orvoslását, tárgyalási alapúl sem akarta Esterházy elfogadni — s Rákóczy is csak időt akart nyerni, hogy züllött és megtépett hadait felfrissíthesse. Természetes, hogy az egész üres megbeszélés maradt, mely május 20-án igen röviden elvégződött. Esterházy épen időt nem akart engedni, s a ridegen fogadott követeket száraz szavakkal ereszté vissza.

II.

A sárosi tárgyalások.

Nem sok idő telt el a szendrei tárgyalások után s Rákóczy ujra támadólag léphetett fel. Ebben az egész hadjáratban mind két fél külföldről várt segélyre építé hadi terveit. Rákóczy svéd és török segélyre, Esterházy lengyelre várt. Mikor amaz Morvaország felé nyomult, abban a reményben tette, hogy Torstensonnal fog egyesülni; mikor ez a keleti megyéknek vette utját, arra számított, hogy a respublica hadaival fog egyesülni. A mint Rákóczy előnyomult, Esterkázy kezdte a békét emlegetni. A fejedelem sem mutatta magát idegennek, s Esterházy június 10-én kiállította a Rákóczy által küldendő követek számára a menedéklevelet (I. sz.), mire viszont a fejedelem kinevezte követeit: Lónyay Zsigmondot, Klobusiczky Andrást és Serédy Istvánt. s június 17-én kiállította számukra a megbizólevelet (II. sz.), s elkészítette utasítását (III. sz.), kik azonnal elindultak s a nádort Sárosvára alatt találták meg, melyet ez ostromolt.

Ferdinánd alapjában nem volt idegen a békétől. De nem olyant akart ő, milyennel Rákóczy követei Esterházyt meg voltak kinálandók. Nem akarta tűrni, hogy a fejedelem mint közvetítő szerepeljen közte, s a felső-magyarországiak közt, s a legfőbb, mit Rákóczynak engedni akart, a háború előtti állapot helyreállítása volt. (IV. sz.) Teljesen ellentétes két utasítás volt az, melyet a nádor a császártól kapott, s melylyel a fejedelem követeit elbocsátá. De mind két fél időt akart nyerni. s Kemény. a Rákóczy fővezére, s Esterházy háromnapos fegyverszünetet kötöttek.

Június 24-én írásban adták be Rákóczy követei Esterházynak követeléseiket, mely nem mást tartalmazott, mint

utasításuk átirását (lásd VI. szám *a*) s a választ rá, még pedig az elutasító választ, mely annak minden egyes pontját megdönteni igyekszik, még az nap megkapták. (VI. *b* szám.) Ellentétben a fejedelem propositióival, a nádor is kiadta biztos-társaival saját feltételeit, melyek alatt ők a békét hajlandók volnának megkötni. — De e pontok a fejedelem által beadottaknak épen ellentétét képezték. (VI. *c* szám.) A bizalmas beszélgetés, mely a tárgyalások után folyt a nádor és Lónyay közt (VII. szám), még jobban kitűntette, hogy komolyan gondolni sem lehetett békére. De Esterházynak a háromnapi fegyverszünet is jól fogott, s Kemény is felhasználta azt a maga módja szerint. Kezdtek ugyan tárgyalásokat, arra nézve, hogy a fegyverszünetet meghosszabbítsák, s már az okiratokat el is készítették (VIII. sz. *a, b*); de azokat soha ki nem adták. A tárgyalásokat félbeszakasztották, mert midőn létező fegyverszünet letelt Kemény hadászati tekintetekből nem volt hajlandó azt megujítni, s Esterházy nagy gyorsan egy »melankolia nóta« mellett Liptónak vette utját. Eleinte magával vitte a követeket, de csakhamar vissza bocsátá őket, s a tárgyalásokat velek azután levelezésben folytatta. (IX. sz., mely eddig kiadatlan; többet közölt Toldy Esterházy életében, 302—327. ll.)

A fejedelem augusztus elejére a tizenhárom vármegye rendeit országgyűlésre hívta össze, hogy a béke tárgyalások eddigi stadiumairól jelentést tegyen nekik, s általuk hasson a császárra, hogy azok újabb felvételébe beleegyezzék. Szép számmal jöttek össze, s számosan az előkelők közűl. A gyűlés aug. 4-én nyilt meg s augusztus 17-ig tartott, és egészen a Rákóczy kedve szerint folyt le: elhatározták, hogy a császárhoz Fejérpatakyt küldik egy felterjesztéssel, melyben kérik ezt, hogy az országnak »testi és lelki« szabadságait állítsa helyre, azaz: egyezzék bele, hogy Rákóczyval a béke tárgyalások újra kezdessenek meg.

I.

1644. jun. 10.

Comes Nicolaus Esterhassi de Galantha regni Hungariae palatinus et iudex Cumanorum, aurei velleris eques, perpetuus de Frakno, ac comitatuum Soproniensis, Zoliensis et de Beregh supremus comes; nec non sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis intimus consiliarius, camerarius et per Hungariam locumtenens. Universis et singulis cuiuscunque status, dignitatis, conditionis et eminentiae hominibus; signanter autem, militibus praefatae sacrae caesareae regiaeque maiestatis tam Hungarici, quam etiam Germanici ordinis, praesentibus notitiam habituris salutem, et quorum interest officii nostri promptitudinem. Cum illustrissimus princeps Georgius Rakoczy regni Transylvaniae princeps, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes, certos suos ablegatos ad nos missurus est, ea propter nos quoque tam praefatum dominum principem, quam eiusdem ad nos mittendos ablegatos vigore praesentium assecuratos in eo esse voluimus et volumus, ut dum et quandocunque dictus dominus princeps, suos ablegatos, ut praefertur, ad nos missurus est, iidem ablegati, tam per se se, quam cum ipsorum comitiva simul vel divisim, sive personaliter intelligendo, liberum et pacificum ad nos accessum, pariter ac a nobis recessum, absque omni impedimento, vel remora aliqua, iuxta ipsorum voluntatem habituri sunt, sed neque apud nos commorantes quoquomodo molestabuntur, et si quem vel quos iidem ablegati, apud nos existentes, medio tempore ad praelibatum dominum principem, cum literis, vel qualitercunque expedituri sunt, cum praescitu tamen nostro, ii quoque tam ad eundem dominum principem eundo, quam illinc revertendo ad praenominatos ablegatos, nullum impedimentum vel damnum a fidelibus praelibatae sacr. caesar. regiaeque maiestatis, vel in personis, vel in rebus patientur, sed liber omnino et securus iisdem quoque concedetur abitus et reditus; imo assecuramus bona fide nostra christiana, praefatis universis et eorum singulis, authoritate nostra, a dicta sacr. caesar. regiaque maiestate nobis attributa, harum serie firmiter percipiendo committentes, neque in personis, neque in rebus, neque quocunque alio modō, sive ad nos veniendo, sive apud nos commorando, sive a nobis revertendo turbare, molestare vel damnificare praesumant, quin potius debito honore afficiant; secus vero sub gravi et condigna animadversione nemo facturus. Praesentibus perle-

ctis, exhibentibus restitutis. Datum in castris caesareis ad civitatem Cassoviensem positis, die decima mensis Iunii, anno domini millesimo sexcentesimo quadragesimo quarto.

comes N. Esterhazi m. p.

(P. H.)

Stephanus Aszalay m. p.

II.

1644. jun. 17.

Nos Georgius Rakoci dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus, et Siculorum comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis: quod nos, cum ab initio nihil magis in votis habuerimus, quam, ut patriam, afflictamque gentem hanc nostram charissimam, extremae fere desolationi expositam, in perfectam pacis ac tranquillitatis amoenitatem collocare, iustisque suarum libertatum, sanguine maiorum partarum iuribus uti, et nos ipsi intueri, ac serae etiam posteritati, eodem in statu relinquere possemus. Unde evenit, ut vel hactenus ingruente etiam iam praesenti motu bellico, pro restituenda vindicandave eiusdem libertate, bonoque publico suscepto, effusionem christiani sanguinis, usque pacis quoque tractatus inchoandi ad finalem conclusionem, differentiarumque complanationem, omnibus viis, modis et rationibus evitare, nisi simus. Ex eodem itaqua singulari in patriam hanc et gentem nostram charissimam affectu, afflictae patriae bono, et miserae plebis tranquillitati, ex parte nostra, haud deesse volentes, ad praedictum, cum illmo comite dno Nicolao Ezterhasi de Galantha, regni Hungariae palatino et iudice Cumanorum, equite aurei velleris, perpetuo de Frackno, ac Soproniensis, Zoliensis, et de Beregh comitatuum, supremo comite, sacrae caes. regiaeque mtis intimo consiliario, camerario, et per regnum Hungariae locumtenente, ac medio suae dnis illrmae, praenotata sua sacra caes. regiaeque mtate, pacis tractatum, complanandasque varias differentias, fideles nostros, specblem et magfcum Sigismundum Lonyai de Nagy-Lonya, et generosum Stephanum Seredi de Geörcseön, comitem comitatus Krasznensis, ac egregium Andream Klobutsuski, intimum aulae familiarem nostrum, nobis syncere dilectos, destinavimus. Proinde praelibatum illmum dnum comitem palatinum Hungariae, ac etiam alios, quorum interest, per praesentes in verbo nostro principali assecurandos, affidandos et certificandos esse

voluimus, ut quicquid cum iisdem fidelibus nostris, negotio in praemisso, pacem ac tranquillitatem, communeque bonum patriae huius concernente, egerint, fecerint et concluserint, nos quoque ea omnia rata et firma ex parte nostra habituri sumus, acceptabimus, approbabimus. Dantes et concedentes praedictis legatis nostris, cum eodem dno comite palatino, iuxta instructionem nostram, superinde ipsis impertitam, agendi, tractandi, concludendi plenariam atque omnimodam potestatis facultatem et authoritatem. Prout assecuramus, affidamus et certificamus, damusque et concedimus modo praemisso. harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in arce nostra Sáarospatakiensi die decima septima Iunii anno dni millesimo sexcentesimo quadragesimo quarto.

G. Rakoczi m. p. (P. H.)

Ioannes Szalardy vicesecr. m. p.

(Eredeti az országos levéltárból.)

III.

1644. jun. 17.

Instructio pro spectabili ac magnifico dominis Sigismundo Lonyai de Nagy-Lonya, nec non generoso Stephano Seredi de Görcsön supremo comite comitatus Krasznensis ac egregio Andrea Klobuciczki intimo aulae familiari nostro, et ad modernum pacis cum illustrissimo domino comite palatino Hungariae tractatum expeditis legatis nostris.

Continuálván isten kegyelmességéből utjokat ő kegyelmek, és palatinus uram ő kegyelméhez érkezvén mi nevünkkel ő kegyelmét illendőképen salutálják, megjelentvén, hogy mind az ő kegyelme requisitiói, s mind az magunk ajánlási szerént, mi az végre küldöttük volna ő kegyelmeket, hogy megbizonyítanók ezzel is az jó istenes tisztességes és bátorságos békeséghez való sincera affectiónkat lenni, s ezeknek tractálására és isten segitségéből instructiójok szerint való concludálására is, úgy hogy megértvén előbb ő kegyelmének is teljes authoritását lenni ő felségétől, ezen jó egyességnek békességnek tractálására és concludására, annakutána tractálhasson, agálhasson és concludálhassanak ő kegyelmek is mindenekről, valamelyek az közönséges jót és megmaradást illetik, istennek tartó lelkekre s hazátokhoz való kötelességekre s nekünk tartozó hűségekre kényszeritvén ő kegyelmeket, úgy viseljék magokat s annyira menjenek el az conclusióban, hogy se az isten dicsősége, haza

szabadsága, s az mi méltóságunk és országunkhoz tartozó kötelességünk meg ne bántódjék, és ez ide alább megírt punctumok mindenik részre használatosok legyenek.

Azért legelsőben is meglátván ő kegyelmek palatinus uruñknak ő kegyelmének ezekre ő felségétől elegedendő authoritását vagy plenipotentiáját lenni, proponálni kell elsőben is ezt: Hogy szivünk fájdalmával érezzük csak ez kevés idők alatt is, miolta ő kegyelmének suspensionem armorum offeráltunk vala, az keresztyén vérontást, hazánknak, nemzetünknek romlását, pusztulását, melyek mind praecaveáltattak volna, ha ő kegyelme az mi ebbeli oblatiónknak cedal vala, mely hogy tovább ne terjedne több vérontásokkal, mi keresztyéni affectusunkból most is készek leszünk hozzá, hogy csak az tractatusnak végeig is suspendáltassék az fegyver, és távoztassuk az keresztyén vérontást, melyet, ha ő kegyelme nem akar az előtti tractáknak is modalitási kivűl, mi mint ez ideig, úgy ezután is okai ne legyünk azoknak veszedelmeknek, a kik medio tempore szenvednek, készek lévén nem csak az békességes mediumokkal continuálni, de úgy is elkezdeni nemzetünkhöz és az keresztyénséghez való jó affectiónkat.

Ha azért erre ő kegyelmének akaratja accedál, correspondeáljanak ő kegyelmek, de suspensione armorum utriusque exercitus, annak szokott jó és bátorságos módja szerént, vagy ad certum et definitum tempus, vagy penig az tractatusnak végeig, kiről minket is tempestive tudósitsanak és informatiónktól várjanak.

Ha penig ezek véghez mehetnek, avagy ha úgy akarná is palatinus uram, hogy sine armorum suspensione kezdődnék az tractatus, ajánlásunk szerént, mi ahoz is készek leszünk és ahoz akarván kezdeni, az mi kivánságinkat és elmélkedésinket így declarálhatják ő kegyelmek.

Semmit eleitől fogván az világi jók és boldogságok között buzgóbb indulattal és nagyobb szivünk szerént nem kivántunk, mint az mi édes hazánkat és megkevesedett, s majd utolsó pusztulásához közelitett kedves nemzetünket, az mi időnkben csendes békeségben látnunk, és az posteritásra is úgy hagynunk, kinek bizonysága ez, hogy midőn csakhamar erdélyi fejedelemségünknek kezdetiben, és annakutána is egynehány uttal nagy és méltó okok, és megbántódások adattak volna ő felsége birodalmából arra, hogy nemzetünknek békeségének magunk igaz oltalmánál való megháborodására csak nem ugyan kényszeritettenek azokat illendő requisitiókkal ő felsége előtt való instantiákkal, és békeséges mediumokkal kivántuk leszállitani, az mint bizonyságok ezekre mind ma-

gunk, s mind birodalmunk alatt levőknek requisitiói, leveleink, és mind ennyi esztendőktől minden fegyverfogás nélkűl való nagy patientiánk.

Noha penig ezek semmit nem használván jó szóknál és effectus nélkűl való ajánlásoknál egyebet érte nem vöttünk, mindazáltal készebbek voltunk volna többet is szenvedni, csak az istennek tiszteletinek régi szép szabadságinknak megbántódását, s ezek miatt való gyűlölségek és dissensiók miatt édes nemzetünknek nyomoruságit és elfogyatására igyekező jeleket ne kellett volna ez mi szegény hazánkban fájdalmas szivvel néznünk, kiknek mivel semmi csendes mediumit immár lenni nem láttuk, az mint erre bizonyság csak az 1638. esztendei diaetának actái, és azokban minden complanatio nélkűl maradott gravaminák, és azután azok complanatiójára az 17 conditiók szerint rendelt gyüléseknek az regnicolák sok sollicitálása ellen mind ez ideig való haladéki. Azon közben penig naprul napra többülő mind lelki testi szabadságban való gravamináknak nevelkedési. Bizonyságul merjük istent hínunk, hogy nem az magunk méltóságának öregbülése, világi dicsőségünknek keresése, az mint sokaktól ezzel vádoltatunk, hanem édes hazánknak, nemzetünknek lelki testi szabadságinak isten segitségéből való helyére állatásának szereteti és igyekezeti volt, és ugyan kénytelenitett bennünket, hogy mind magunk és édes hazánk oltalmazó fegyveréhez nyulnánk, és másoknak is ezekben segitségeket vennők és kivánnók, holott egyik hazafiának tartván magunkat, kit posteritásunkkal együtt édes hazánknak minden törvényire és szabadságira való vigyázásunk, és annak állandóságának oltalma egynehány okokra nézve méltán illethetett.

Noha penig igaz igyünkben, és az mellett és az úr istennek az igaz igyet segétő hatalmában és gondviselésében bizván, nem esmerjük megfogyatkozottaknak lenni magunkot ezen igyekezetünknek tovább való continuálásában is, de az mint hogy ez ideig is készek voltunk volna az fegyvert is cum armorum suspensione mind az jó békeség felől való tractatusnak végeig temperálnunk, és az keresztyéni vérontást távoztatnunk, ha palatinus uram ő kegyelme akarta volna. Mostan is minden nyereségnél és győzedelmeknél is nagyobbnak és kivánatosbnak tartván édes hazánknak csendességét és békeségét, hogy megmutathassuk isten és ez világ előtt keresztyéni és édes hazánk, nemzetünk közönséges javával egyező békeségét és megmaradását néző és czélozó kivánságunkat lenni ez ide alább megírt punctumokra örömest descendálunk.

1. Mivel ő felsége az 17 conditiók között arra is obligálta volt magát, hogy minden harmadik esztendőben ország-

gyűlését celebráltat, azután penig nem csak egy rendbeli oblatiójával, sőt ugyan sub verbo regio írt méltóságos levelével is assecurálta volt az nemes országot, hogy ő felsége intra annum celebráltatja az országgyűlését, haladékjának penig immár hat esztendeje mult el: ő felsége intra breve et certum tempus promulgáltasson és celebráltasson országgyűlését, melyben mindenek az régi mód és szokás szerint minden félelem nélkűl complanálhassanak bátorságosan, és szabad voxokat megmondhassák és megbántódásokat proponálhassák.

2. Az bécsi pacificatióban, az 1608. esztendei articulusokban, és annak utána in conditione diplomatis 1-a minemő szabadsága engedtetett légyen az religiónak minden rendek között, világosan kitetszik, abban penig annakutána minemő megbántódások löttenek az evangelicus statusnak, ki az 1638. esztendei gyűlésben beadott gravaminákból és supplicatióiból azon evangelicus statusnak, melyek ez ideig nem csak minden complanatio nélkűl maradtanak, de sőt sokkal többültenek és nehezedtenek: méltóztassék azért ő felsége mind azokat tollálni és complanálni cum effectu in futura celebranda diaeta, úgy hogy kiki mind az statusok s mind az szegény község közzűl az minemő ususában és exercitiumában volt religiójának, mely usus akkor az templumokban celebráltatott, valakik ab anno 1608. azokban megbántódtanak, in pristinum usum et exercitium in integrum restituáltassanak, és ezután is se ezek, se mások hasonlóképen ne impediáltassanak.

3. Hogy az minemő gravaminái és megbántódási az statusoknak akár in communi, akár in privato löttenek, contra conditiones diplomatum regiorum, azok azon diaeta alatt complanáltassanak, az mint ezeket contineálják is az ő felsége conditiói az gravamináknak complanálása felől, és az 1638. esztendei articulus az effectuatio nélkűl maradott articulusok felől.

4. Mivel haszontalanul végeztetnek az articulusok és törvények, ha azoknak observatiójok nincsen, kiből annak utána hatalmas kérok és országoknak pusztulási szoktanak következni, az mint mostan is sokaknak hazájok törvénye és szabadsági ellen való cselekedetek adtanak ez fegyverfogásra is alkalmatosságot, kivántatik azért, hogy az kik ezelőtt való időkben az ország statutumit violálták volna, avagy ennekutána violálnák, procedálhassanak azok ellen, az ilyenek felől az ország statutumiban declarált mód szerint.

5, Mivel religiójoknak bántódása és az közönséges haza szabadságának helyére állatása mellett kényszerétettek az regnicolák magok régi törvények szerént oltalmazó fegyverhez nyulni, ez idő alatt usque ad conclusionem pacis levő minden

dolgok in perpetuam oblivionem menvén, hogy azokban senki az regnicolák közűl ne impediáltassék, bizonyos és bátorságos assecuratiójok legyen de facto, melylyel contentusok lehessenek.

6. Mivel édes hazánk és nemzetünk mellett oltalmazó fegyverfogásra sok megbántódásokkal kényszeréttettünk, és magunknak is nem kevés injuriái kénytelenétének ezre bennünket, melyek sok kárunkban és költségünkben fáradságunkban töltenek, ezekért is satisfactiónkat és contentatiónkat méltán kivánjuk.

7. Az nemes Erdélyország is sok megbántódásokkal terheltetett az ő felsége birodalmában, kivánjuk azért, hogy azoknak is, per instituendas utrinque commissiones complanatiója és annak effectuatiója legyen, és ennek utána is az jó szomszédság, s az országok confoederatiója megtartassék.

8) Mivel sok időktől fogva való experientiákból megtetszik, hogy az mi szegény nemzetünket az békeségnél egyéb semmi meg nem tarthatja, elégtelen levén az maga oltalmára, ha az fényes portának kedve leszen hozzá, ő felsége azzal is az békeséget tractáltassa, kiben az mi édes hazánk és az keresztyénségnek javáért mi is, ha kivánni fogják, jó synceritással munkálkodni készek leszünk.

9. Mind ezek jó progressusban indulván, és ha bizonyos reménységek lehet ő kegyelmeknek az több dolgoknak complanáltathatása felől, könnyű leszen ő kegyelmeket az hét vármegyéknek állapatjáról tudósitanunk. Ha hol penig ugyanarról is kellene declaratiót *(tenni)*, vagyon szóval ő kegyelmeknek arról való informatiójok.

És így mind ezeket szóval proponálván ő kegyelmek, bizonyos confoederatiókra nézve írást felőle be ne adjanak, hanem az mikor kivántatik, szóval ismét iterálhatják az mi kivánságinkat.

Melyeket megértvén palatinus uram ő kegyelme resolutióit, ha mi ellenkeznék azokban az mi méltó kivánságinkkal, igyekezzenek azt jó ratiókkal facilitálni, és az miről instructiójok nem volna, hogy különben végezhetnéek, azokról minket is informálni. Kiknek jó véggel, és hasznosan, idvösségesen való effectuálására istentől kivánunk segétséget ő kegyelmeknek. Ipsis in reliquo gratiose propensi manemus, secus non facturi. Datum in arce nostra Sárospatakiensi, die decima septima mensis Iunii anno domini 1644.

G. Rakoczi m. p.

(Hivatalos másolat a gr. Erdődy-féle vörösvári levéltárban.)

IV.

1644. jun. 20.

Ferdinandus Tertius etc.

Literas vestras de duodecima labentis ad nos datas recepimus, contentaque earundem prout etiam quae praeterea medio cancellarii nostri repraesentari voluisti, clementer intelleximus. Quantum porro ad id, quod in punctis instructionis vobis transmissae ac conditionibus in ea comprehensis difficultates ad consequendam honestam et securam pacem offerri existimetis, neque ea singula eiusmodi obstacula a vobis magis in particulari declarari et opinionem vestram ulterius quoque suggeri quantocyus benigne desideramus. Quinque quidem illa puncta priora, sive conditiones instructionis praemissae, eae viderentur ita necessariae, ut absque armis illis, pax cum ipso aut concludi, aut secura sperari vix possit, relinquas, si non obtinerentur, extra negotium religionis, cuius nullatenus in illo tractatu mentionem fieri quin ad comitia, ubi talia tractari solent, relegare opportebit, pro arbitrio et rerum conditione limitari, vel si et ea obtineri non possent, omnino omitti poterunt, si autem in annystia quippiam difficultatis emergeret atque adeo pax absque ea concludi et stabiliri nequiret, antequam status publici bonum impediatur, rebusque christianitatis detentione exercitus nostri isthec incommodetur, non sumus alieni si aliter omnino fieri non posset, cum ipsis aliquid amplius atque ultimo etiam priusquam tractatus abrumpatur vel conclusio eius tamdui prolongetur, amnistia generalis quoque concedatur, et quidem benignam intentionem et gratiam iam vobis intimatam instituendo cum principe Transilvaniae tractatu, eo dirigi voluimus, ut quantocyus pax in hoc regno nostro Hungariae stabiliri et omnia, si non ad meliorem, saltem ad pristinum statum prout fuit ante egressum et eruptionem eiusdem principis, reducerentur, neque in bellum Turcicum cum periculo christianitatis involverentur, quin exercitus ex regno isto Hungariae educi et ad consequendam universalem pacem, in qua salus quoque et permansio dicti regni nostri consistit, utilius applicari valeret; quod quidem institutum ac desiderium cum ut quantocyus effectum suum consequatur, benigne cuperemus, etiamnum a vobis omni cura ac studio id laborari, quatenus princeps ad tractatum adduci possit et negocia cum eodem omni meliori modo accommodarentur.

Quae porro campi marschalco quoque nostro ac reli-

quis commissariis communicari atque etiam ex parte vestra provideri benigne cupimus, at insultus et insolentiae hostis. qui cum exigua militum manu ea attentare videretur, non obstante obsidione civitatis nostrae Cassoviensis, pro dexteritate vestra adhibita sufficienti cautela reprimantur, occasionesque tam libere grassandi tollantur. Caeterum benigna mens et intentio nostra de subsidiis Polonicis non fuit, ut ea prorsus non adhiberentur, sed id solum fideli nostro comiti Stephani Chaki demandaveramus, ut cum nihil aliud eo tum in promissis habuerit, quam quod peracta sepultura primum de eiusmodi auxiliis decerneretur, ad ulteriorem serenissimi regis et procerum resolutionem praestolaretur, interea nihilominus promptae voluntatis ipsorum declarationes fovere animos disponere ac prout bono publico et servitio nostro expediens fore cognoverit, officia interponere dextreque id laborare non intermitteret, imo proxime intimando ut si quam militiam Polonicam in promptu haberet, a fidelitate vestra superinde requisitus ad castra nostra submittere properaret, quas quidem benignas literas nostras una cum paribus vobis incluseramus.*)

Cum autem praemissae sepulturae terminus iam immineat, misso celeriori cursore, serenissimum regem denuo requisivimus, dando etiam in mandatis pro praefato comite Chaki, quatenus negotium hocce, illa occasione tam apud regem, quam proceres subiret, videbitur postulare, adhibita omni diligentia agat, obtentisque auxiliis actutum versus loca a vobis intimata, prout commodius fuerit, pro distrahendis copiis principis habita vobiscum mutua intelligentia in illas partes irrumpat.

Ut autem fidelis noster comes a Puchaim peractis hic confestim negotiis, quantocius revertatur, benigne disposuimus.

Porro quae per novum vezirium Budensem vobis rescribuntur, ex intimatione vestra intelleximus. Circa quae operae pretium existimamus intentionem principis Transylvaniae ex confoederationibus cum Suecis et aliis initis manifestam per vos ipsi uberius declarari et capacem reddi, id ipsum etiam legatus noster propediem adornandus ex benigna ordinatione nostra facturus. Gratia nostra caesarea et regia vobis in reliquo benigne propensi manemus. Datum in civitata nra Vienna die vigesima mensis Iunii, anno domini millesimo sexcentesimo quadragesimo quarto.

Ferdinandus m. p. Stephanus Bosnyak
el. eppus Vespremiensis m. p.
Georgius Orosy m. p.

---

*) L. Történelmi Tár 1885. 64. köv. ll.

(A titkos számjegyekkel írott eredeti a megfejtéssel együtt a kismartoni levéltárban őriztetik. Actorum Palatini Ann. 1644. et 1645. Liber quartus.)

V.

1644. jun. 16.

Esterházy ujabb menedéklevele.

Assecuratoria comitis palatini pro principe et eius ablegatis, penes quas Loniai et Szeredi comparuerunt ad tractatum.

Comes Nicolaus Ezterhasi etc. universis et singulis cuiuscunque status, dignitatis, conditionis, et eminentiae hominibus signanter autem militibus tam Germanici quam Hungarici ordinis, et caeteris fidelibus praefatae sac. caes. regiaeque mtis praesentibus notitiam habituris salutem, et quibus interest officii nostri promptitudinem. Cum illmus princeps dnus Georgius Rakoci, regni Transylvaniae princeps, partium regni Hungariae dnus, et Siculorum comes certos suos ablegatos ad nos missurus est; ea propter nos quoque tam praefatum dnum principem quam eiusdem ad nos mittendos ablegatos vigore praesentium assecuratos esse voluimus, et volumus. ut dum et quandocunque dictus dnus princeps suos ablegatos ut praefertur ad nos missurus est, iidem ablegati tam per se se videlicet in personis ipsorum, quam cum ipsorum comitiua simul, vel diuisim sive personaliter intelligendo, simul cum omnibus secum habitis, liberum et pacificum ad nos accessum, ac conclusis, vel non conclusis rebus, et negotiis, pariter etiam a nobis usque ad dni dicti principis castra et praesentiam recessum absque omni impedimento vel remora aliqua, iuxta ipsorum voluntatem habituri sunt, sed neque apud nos commorantes, vel revertentes quoquomodo molestabuntur, et si quem, vel quos iidem ablegati apud nos existentes, medio tempore ad praelibatum dnum principem cum literis vel qualitercunque expedituri sunt, cum praescitu tamen nostro, ii quoque tam ad eundem dnum principem eundo, quam illinc revertendo ad praenominatos ablegatos, nullum inpedimentum vel damnum a fidelibus vel militibus praelibatae sac. caes regiaeque mtis vel in personis vel in rebus patientur, sed liber omnino et securus iisdem quoque concedetur abitus et reditus, sine inquisitione vel apertione et perlectione literarum dicti dni principis praecise ad dictos legatos mittendarum, vel a dictis legatis expediendarum. Imo assecuramus praenotatum dnum principem et ablegatos eiusdem de praemissis omnibus et singulis,

bona fide nostra christiana, et authoritate nostra, a dicta sac. caes. regiaque mte nobis attributa in nos recipientes harum omnium synceram observationem, ex parte etiam exercitus sac. caes. regiaeque Mtis, Germanici, firmiter praecipiendo committentes et mandantes universis militibus cuiuscunque ordinis et nationis, fidelibusque dictae sac. caes. regiaeque Mtis, quatenus denominatos dicti dni principis ad nos expediendos homines sive ablegatos, et cum iis existentes, neque in personis, neque in rebus, nec quocunque alio modo sive ad nos veniendo, sive apud nos commorando sive a nobis usque ad castra, et praesentiam dicti dni principis, revertendo, turbare, molestare, vel damnificare praesumant, quin potius debito honore afficiant, harum nostrarum vigore testimonio literarum medianti. Praesentibus perlectis exhibentibus restitutis. Datum in castris caesareanis ad civitatem Cassoviensem positis die 16. Iunii, 1644.

(Kismartoni levéltárból. Act. Pal. Libr. IV.)

VI.

1644. jun. 24.

A sárosi tárgyalások irományai.

a)

Propositiones ablegatorum illmi principis, ac dni Georgii Rakoczy, dei gratia principis Transylvaniae partium regni Hungariae dni et Siculorum comitis de mediis pacis, illmis, revdis, spectbus, et magficis dnis sac. caes. regiaeque Mtis, ablegatis plenipotentiariis exhibitae.

Semmit eleitűl fogva ez világi jók és boldogságok között buzgóbb indulattal és nagyobb szive szerént nem kivánt az mi klmes urunk ő nga, mint édes hazáját, és megkevesedett, s majd utolsó pusztulásához közelitett kedves nemzetét, az ő idejében csendes békességben látni és posteritásra is úgy hagyni, kinek bizonsága ez, hogy midőn csakhamar Erdély fejedelemségének kezdetiben és annak utánna is egy néhány uttal, nagy és méltó okok, és megbántódások adattak volna ő fge birodalmábúl arra, hogy nemzete békességének maga igaz oltalmával való megháborodására csaknem ugyan kénszerittetnék, azokat ő nga illendő requisitiókkal, ő fge előtt való instantiákkal, és békességes mediumokkal kivánta inkább leszállétani, az mint ezekre bizonyságok, mind maga ő nga, s mind birodalma alatt levők-

nek requisitiói, levelei, s mind enni esztendőktűl fogvást, minden fegyverfogás nélkűl való nagy patientiái.

Noha pedig ezek semmit nem használván, jó szóknál és effectus nélkűl való ajánlásoknál egyebet erre nem vött, mindazáltal készebb volt volna ő nga többet is szenyvedni, csak az istennek tiszteletinek, régi szép szabadságinak megbántódását, s ezek miatt való gyűlöségek és dissensiók miatt édes nemzetének nyomoruságit, és elfogyatására igyekező jelekért ne kellett volna szegény hazájában fájdalmas szívvel nézni, kiknek, mivel semmi csendes mediumit immár lenni nem látta (az mint erre bizonság csak az 1638. esztendei diactának actái, és azokban minden complanatió nélkűl maradott gravaminák, és azután azok complanatiójára az 17 conditiók szerint rendelt gyűléseknek az regnicolák sok sollicitálása után mind ez ideig való haladéki, azon közben penig naprúl-napra többülő, mind lelki testi szabadságban való gravamináknak nevelkedése.) Bizonságúl meri istent híni ő nga, hogy nem az maga méltóságának öregbülése, világi dicsőségének keresése (az mint sokaktól ezzel vádoltatik,) hanem édes hazájának, nemzetének, lelki, testi szabadságinak isten segitségébűl való helyreállatása, szereteti és igyekezeti vette, és ugyan kételenitette ő ngát, hogy mind maga és édes hazája oltalmazó fegyveréhez nyuljon, és másoknak is ezekben segitségeket venné és kivánná egyik hazafiának tartván magát, kit posteritásával együtt édes hazájának minden törvénire és szabadságira való vigyázásnak, és annak állandóságának oltalma egynehány okra nézve méltán illethetett.

Noha pedig ő nga igaz ígyben, és az mellett az úristennek az igaz igyét segitő hatalmában és gondviselésében bizván, nem ismeri megfogyatkozottnak lenni magát ezen igyekezetinek tovább való continuálásában is, de az minthogy ez ideig is kész volt volna ő nga az fegyvert is cum armorum suspensione, mind az jó békesség felől való tractatusnak végeig temperálni, ha palatinus uram ő nga consentiált volna, mostan is minden nyereségnél és győzedelmeknél is nagyobbnak és kévánatosbnak tartván édes hazája csöndességét és békességét, hogy megmutathassa ő nga isten és az világ előtt, és édes hazája s nemzete közönséges javával egyező békességét és megmaradását néző és czélozó kivánságát lenni, ezeknek mediumi felől ez ide alá megirt punctumokra örömest condescendál.

1. Mivel ő fge az 17 conditiók között arra is obligálta volt magát, hogy minden harmadik esztendőben országgyűlését celebráltat, azután pedig nem csak egy rendbeli oblatiójával, sőt ugyan sub verbo regio írt méltóságos levelével is assecurálta volt az nemes országot, hogy ő fge intra annum celebráltatja

az országgyűlését, haladékinak pedig immár hat esztendeje mult el, ő fge intra breve et certum tempus promulgáltasson és celebráltasson országgyűlését, melyben mindenek az régi mód és szokás szerént minden félelem nélkül comparcálhassanak bátorságosan, és szabad voxokat megmondhassák, és megbántódásokat proponálhassák.

2. Az bécsi pacificatióban az 1608. esztendei articulusokban, és annakutánna in conditione diplomatis sexta, minemű szabadsága engedtetett legyen az religiónak minden rendek között, világosan kitetszik, abban pedig annakutánna minemű megbántódási lettenek az evangelicus statusnak, kitetszik az 1638. esztendei gyűlésben beadott gravamináibúl és suplicatióibúl azon evangelicus statusnak, melyek ez ideig is nemcsak minden complanatio nélkül maradtanak, de sőt sokkal többültenek és nehezettenek. Méltóztassék azért ő fge mind azokat tollálni és complanalni cum effectu in futura celebranda diaeta, úgy hogy kiki mind az statusok, mind az szegény község közül, az minemű ususában és exercitiumában volt religiójának, mely usus akkor templomokban celebráltatott, valakik ab anno 1608. azokban megbántódtanak, in pristinum usum et exercitium in integrum restituáltassanak és ezután is se azok, se mások hasonlóképen ne impediáltassanak.

3. Hogy az minemű gravaminái és megbántódási az statusoknak akár in communi akár in privato löttenek contra conditionem dimplomatum regiorum, azok azon diaeta alatt complanáltassanak, és az minemű articulusok ab eodem anno effectuatio nélkül maradtanak, azok is effectuáltassanak, az mint ezeket contineálják is az ő fge conditiói az gravamináknak complanálása felől, és az 1638. esztendei articulus: az effectuatio nélkül maradott articulusok felől.

4. Mivel haszontalanul végeztetnek az articulusok és törvények, ha azoknak observatiójok nincsen, kiből annakutána hatalmas károk, és országoknak pusztulási szoktanak következni, az mint mostan is sokaknak hazájok törvénye és szabadsági ellen való cselekedetek adtanak az fegyverfogásra is alkalmatosságot, kivántatik azért hogy az kik az háborúknak előtte az ország statutumit violálták volna, vagy ennekutánna violálnák, procedáljanak azok ellen, az ilyenek felől az ország statutumiban declarált mód szerént.

5. Mivel religiójok megbántódása és az közönséges haza szabadságának helyre állatása mellett kénszerittettek az regnicolák magok régi törvénye szerint oltalmazó fegyverhez nyúlni, ez idő alatt usque ad conclusionem pacis levő minden dolgok in perpetuam oblivionem menvén, hogy azokért senki az regnicolák közül ne impediáltassék, bizonyos és bátorságos

assicuratiójok legyen de facto, melylyel contentusok lehessenek.

6. Az nemes Erdély országa is sok megbántódásokkal terheltetett az ő fge birodalmibúl, kivánja azért az mi klmes urunk, hogy azoknak is per instituendas utrinque commissiones complanatiója, és annak effectuatiója legyen, és ennekutánna is az jó szomszédság, és az ország confoederatiója megtartassék.

7. Mivel sok időktűl fogván való sok experientiákból megtetszik, hogy az mi szegény nemzetünket az békességnél egyéb semmi meg nem tarthatja, elégtelen levén az maga oltalmára, ha az fényes portának kedve leszen hozzá, ő fge azzal is az békességet tractáltassa, kiben az mi édes hazánk, és az keresztyénségnek javáért, az mi klmes urunk is, ha kivánni fogják, jó sinceritással munkálkodni kész leszen.

8. Mivel édes hazája és nemzete mellett oltalmazó fegyverfogásra sok megbántódásokkal kénszeríttetett az mi klmes urunk, és magának is nem kevés iniuriái kéntelenítették erre ő ngát, melyek sok kárában, költségében és fáradságában költenek; ezekért is satisfactiót és contentatiót méltán kiván ő nga.

(A kismartoni ltárban Act. Pal. Libr. IV.)

b)

Anno domini 1644. die 24. Iunii exhibita postulata dominorum ablegatorum principis Transylvaniae domini Georgii Rakoczi, mihi palatino regni Hungariae, et caeteris a sua caesarea regia maiestate ad praesentem tractatum adiunctis commissariis accepimus, intelleximus et ruminavimus.

Először is azért, az mi az Kegyelmetek beadott iratának praefatióját illeti, azoknak minden punctjára igen clare és bőven felelhetnénk; látja is mind isten, s mind az világ, hogy erre az mostani indulásra és háborura s országunknak romlására és pusztulására semminemű okot nem adott ő felsége, sem pedig az ő felsége hívei, hanem minden méltó ok nélkűl bántódott meg mind maga méltósága, mind országa s mind hívei ő felségének, kiért méltán is vötte volt fegyverét ő felsége kezében, és azt igaz ígyében, s méltóságának, híveinek s országának oltalmára csaknem szükségképen tovább is kellett volna vinnünk, mindazáltal látván ő felsége ez szegény országnak és hazának ily nagy romlását és pusztulását, ki miatt utolsó veszedelemben is eshetnénk, szokott kegyelmességét inkább

kivánta nyútani, s ez mostani bátorságnak békességgel való lecsendesitését, hogysem fegyverrel való vindicta prosecutióját, az kiben egyébaránt mind méltó oka s mind módja is lehetett volna ő felségének, condescendált mindazáltal ő felsége kegyelmesen az jó egyességre és békességre, röndeden úgy is akaránk resolválnunk az ő felsége nekünk adatott authoritásával az Kegyelmetek által beadott punctumokat.

Az első, második, harmadik és negyedik beadott punctumi Kegyelmeteknek, nem magát ő kegyelmét az fejedelmet, sem minket, hanem az egész országot, és annak minden statusit illeti, s most mi itt együtt levén, miképen bocsátkozhassunk azokról való valami magános végezőkre, nem látjuk, holott az ország közönséges dolgaiban, maga is az fejedelem ő kegyelme csak ex statu uno unum membrum; hogy pedig ő kegyelme ezekhez úgy szóljon, mint Erdélynek fejedelme, az ki az isten ítíletiből az mi természet szerént való ellenségünknek az töröknek birodalma és hatalma alatt vagyon, nem értjük mint kelljen ő kegyelmének is ezekben az kivánságokban bocsátkozni s az szerént mi is, valjon micsoda temeritással nyulhatnánk azoknak tractájához, az hol sem küldetvén, sem rendelvén az országtúl, arra nem vagyunk, nem látjuk azt is, s nem is efféle magános tractát néznek azok, hanem országgyűlését, s ott is cum solenni frequentia regnicolarum kelletik mind azokat in ordine redigálni, melyet hogy kegyelmesen most mingyárt megcsendesedvén szegény hazánk állapotja, úgy tetszvén ennyi pusztulásunk és káraink után is az regnicoláknak, hogy ő felsége gyűlést hirdettessen, arról bátorságosan assecurálhatjuk, s assecuráljuk is status regni és az fejedelmet is, hogy ő felsége primo quoque tempore meg fogja szolgáltatni az országgyűlését, és iuxta constitutiones, iura, et libertates nostras kegyelmesen meghallgatja minden rendeknek az ő méltó panaszokat, és ugyan azoknak erejök szerént kegyelmesen mindazokat igazitásban is veszi, melyet úgy hiszszük és tudunk, hogy ez elmult gyűlésen is kész volt volna ő felsége igazitásban venni s mind azokat az kérdésben való dolgokat, de arról az regnicolák töttek bizonyságot, hogy nem ő felsége, hanem az regnicolákon mult legyen el az az utolsó gyűlésnek is végben vitele.

Az ötödik punctumját, a mi nézi Kegyelmeteknek, igen nagy és méltó consideratiók vadnak, úgy mint az amnistia dolgában, talán egyik fő oka az országban levő háboruknak is az csinálója, ki ennek a szegény hazának és nemzetének is utolsó excidiomját nézi, nem is látjuk, miképen hol mindegy sorban vennénk ezeket is, holott némelyek mindenestűl csak az szabad praedának örülvén, úgy fogtanak fegyvert ő felsége és

hívei ellen, némelyek penig félelmekből és rettegésből, némelyek fegyvernek való kénszerítésből. Tetszenék azért nekünk, s úgy is kívántatik lenni, hogy az kik avagy szolgák voltak, avagy félelmekből, avagy pedig kényszerétésből hajlottak légyen el noha a constantiát azoktúl is méltán megkívánhatta volna ő felsége, mindazáltal generalis amnistia adatik azoknak. Az kik penig csak szintén préda kedvcért támadtak legyen urok és fejedelmek ellen fel, felebarátjoknak és szomszédjoknak dulására és pusztulására, azokra általánosan ki nem terjedhetne az amnistia.

Az mi az hatodik punctumot illeti, méltó és illendő dolognak ítiltük mi is, és az mi kegyelmes urunk ő felsége nekünk adatott authoritásából assecuráljuk ő kegyelmeket az erdélyi statusokat, hogy ha mi igazitásra való dolgok leszen ő kegyelmeknek az erdélyi statusoknak, kész leszen ő felsége azokat per instituendos utrinque commissarios complanáltatni és azokat effectuáltatni is. Azont művelvén az fejedelem ő kegyelme, és az statusok is az magok részéről, ha az magyarországiaknak mi injuriájok volna, az más részről, és csak az ő kegyelmek részéről mint eddig fogyatkozást ne tegyenek ezután is, az jó szomszédság és békesség innét megtartatik.

Az hetedik punctumot az mi illeti, igaz dolog, hogy az békességnél egyéb azt az szegény Magyarországot meg nem tartja, de szomorú dolog nézni, hogy mikor mástúl békessége volna is, maga csinál háborut magának, s maga fogyatja magát, nagy gondja volt és vagyon azért ő felségének mind ennyi distractiói között is az törökkel való békességre, az mint im három esztendeje vagyon az utolsó velek való szőnyi tractának és végezésnek is, ki ő felségének sok és nagy költségében is állott, ki noha finalis végezésben is ment volt, de nem tudjuk. micsoda portán való, holmi ad partem való tracták és kívánságok ugyan magunk nemzete által töttek valami csorbát abban is. Im most is azért nagy költséggel és ajándékokkal készteti főkövetit ő felsége az portára, minden uton és módon azon vagyon, hogy külső és belső háborúságát országának békességre hozza, kiben minden rendek bizonyosak lehetnek s talán eddig meg is indult Bécsből.

Az utolsó és nyolczadik punctumhoz nem örömest szóllunk, hogy bántást ne szerezzünk vélle, noha volna mit exaggerálnunk, és mind in communi s mind in privato megbecsülhetetlen kárainkat az világ eleibe szerezhetnénk, de azt sem műveljük, s erre sem mehetünk ő felségének authoritásának nagy diminutiójával.

(A vörösvári levéltárban levő minutáról.)

c)

Propositiones palatini regni Hungariae ac caeterorum sacrae caesareae regiaeque maiestatis, ad praesentem tractatum pacis adiunctorum dominorum commissariorum de mediis pacis magnifico ac generosis dominis illustrissimi domini principis Transylvaniae ablegatis commissariis, nomine dictae sacrae caesareae regiaeque maiestatis exhibitae.

Cum illustrissimus princeps Transylvaniae, nulla prorsus ex parte sacrae caesareae regiaeque maiestatis domini nostri clementissimi vel fidelium suorum, eidem domino principi, teste deo et toto mundo, data occassione, regnum hoc Hungariae tot praeteritorum temporum cladibus afflictum, infestis armis invasisset, periculosisque difficultatibus, tumultibus ac bellis involvisset, suaeque caesareae et regiae maiestatis authoritatem, communem regni tranquillitatem ac fideles eiusdem gravissimis iniuriis lacessitus fuisset, in grave derogamen authoritatis eiusdem sacrae caesareae regiaeque maiestatis fideliumque suorum ac istius regni Hungariae vastationem et ruinam. Quocirca sua quoque sacra saesarea et regia maiestas pro vindicanda authoritate sua tuendoque iurie suo regio a deo accepto, ac defensione fidelium suorum et populorum a deo sibi divinitus commissorum, merito, sane omnium iudicio arma defensiva in manum accipere potuit potuissetque arma haec et debuisset necessario, in defensionem authoritatis ac iustae causae suae fideliumque suorum, ac regni ulterius promovere ut scilicet propulsata hac hostilitate, regnum pristinae quieti ac tranquilitati restitueretur, fidelesque sui in suis privilegiis, libertatibus et immunitatibus conservarentur. Nihilominus eadem sacra caesarea regiaque maiestas, miserta tot calamitatibus et afflictionibus praefati sui regni Hungariae, fideliumque suorum, ad declarandam benignam propensionem suam erga hoc suum regnum et fideles suos, ac ipsum quoque dominum principem Transylvaniae, praesentes regni Hungariae motus, ac tempestates, ingruentiaque bellorum pericula, pacifica potius ac quieta transactione, quam armorum strepitu componi ac sedavi benigne cupiens, eadem sacra caesarea regiaque maiestas, ad sequentia pacificationis puncta gratiose condescendit.

Primo. Ut princeps ex ditionibus suae maiestatis caesareae et regiae, statim absque omni sacrae coronae et regnicolarum damno excedat, et militem dimittat, confiniaque et loca per ipsum occupata deserat ac relinquat, ex iisdem vero confiniis tormenta et alia ablata restituat.

Secundo. Ut posthac ad negotia Hungarica se, tanquam princeps Transylvaniae, non immisceat, cum non desit modus suae maiestati caesareae et regiae, cum fidelibus suis regnicolis iuxta eorum iura et consvetudines agendi.

Tertio. Ut omnibus foederibus cum Gallis, Svecis, aliisque pactis et conclusis renunciet, suamque maiestatem assecuret, quod cum hostibus eiusdem, et augustissimae Domus Austriacae deinceps nullum foedus inibit, aut occultas correspondentias et tractatus habebit, neque publicum regni Hungariae, ac aliarum suae maiestatis ditionum quietem et tranquilitatem turbabit.

Quarto. Ut ad ea observanda ac tam per se, quam per suos adimplenda, se se diplomate suo et iuramento corporali obligabit, ac priorum quoque diplomatum et tractatuum conditiones illese et inviolabiliter observabit.

Quinto. Status et ordines Transylvaniae se se peculiari diplomate obligabunt, quod non solum ullam deinceps contra suam maiestatem, eiusque regna ac ditiones hostilitatem attentabunt, utrum etiam volente principe, non sint admissuri, ut quicquam adversi, contra suam maiestatem, fidelesque eius moliatur contra foedera, tam vigore diplomatum priorum, quam liberae electionis ipsis concessae. Memores etiam quod publica ipsorum quies et tranquilitas, nonnisi ex pacato et florenti statu regnorum et provinciarum suae maiestatis dependeret.

Sexto. Ut deinceps Transylvani in iustis ipsorum iuribus et libertatibus per principem conserventur.

Septimo. Ut dominus princpes damna per praesentem motum, fidelibus suae maiestatis regnicolis, sive in Hungaria, sive in Transylvania ac ipsi sacrae coronae illata, ac sumptus in expeditionem bellicam erogatos, prout etiam proventus et reditus suae maiestatis, in regno medio tempore perceptos refundat.

Octavo. Ut Transylvanis tum causa studiorum, tum etiam ad servitia suae maiestatis, tam iis, qui bona stabilia sub corona regni haberent, quam aliis, ex Transylvania exeundi ac redeundi facultas, quandocunque voluerint, sit concessa.

Nono. Ne dominus princeps in Hungaria, sicut hactenus, tanto numero obligatos servitores familiaresque deinceps habeat, praeter officiales ad gubernationem et administrationem bonorum necessarios, et paucos alios, neque ullus alius, sine expressa licentia suae maiestatis, vel palatini aut generalis Cassoviensis licentia, conventionem domini principis acci-

pere audeat, neque in Transylvaniam, absque praescitu eorum se conferre praesumat.

Ultimo. Quod peractis tractatibus, et conclusa pace, post elapsos tres menses, dominus princeps, sicuti ipsi quoque status et ordines Transylvaniae, homines ac nuncios suos primarios, ad suam maiestatem cum diplomatibus suis expedient. Nihilominus tamen pax utrinque firmiter et inviolabiliter observabitur.

(Egykoru másolata, mely Szalárdy írása, a vörösvári gr. Erdődy-féle levéltárban, hol egy másik másolata is őriztetik.)

VII.

1644. jun. 24.

Palatinus uram ő nagysága beszélgetísi.

Császár ő felsége ellen hadakozásrúl való propositumát véghez akarván vinni, indulása előtt elmélkedett Nagyságod arrúl, római császár ő felsége sok esztendőktűl hadakozáshoz szokott erős hadainak dissipálását mint viszi véghez.

Az én kegyelmes uramnak ő nagyságának ez propositumának víghezviteliben oly akadályok nem történhetnek, melyrűl hadra való indulása előtt elmélkedísi nem voltanak volna, melyet könnyen serínysíggel igazgat Nagyságod.

P. Véghez vívín ugyan Nagyságod annyiban dolgát, hogy ez küs hadát császár ő felségének bár visszakergetné is, oly kisz armadája ő felségének nyugszik Morvában vigyázván mind Magyarország felől való ellensígire, mind svétekre, hogy egyszeri parancsolatjára császár ő felségének minden késedelem nélkűl kelnek fel életek fogyásáig, vitézkednek ő felsége hűsíge mellett; mely kísz haddal való kinálásárúl írt küldött parancsolatja császár ő felségének Szendrőhöz érkezett, de ez segitséget nem hogy kivánná, de dolgát véghez vívín Nagyságod ellen, találhasson csak abban módot, mint vihesse Németországra ők es ezeket.

Mírt kell császár ő felségének tehát Morvában az erősségeket Alamuczot a többit az ellenségnek birni azokbúl országát pusztitani.

P. A ki hamarább való segitsége császár ő felsége hadainak gróf Homonnai János, Csáki István tizenkét ezer számu lengyelekkel a határban volnának, melyre igen nehezen birhatta őket, hogy addig ki ne jűnének, miglen császár ű felségétűl ordinancziát nem venne̋nek, várakoznak csak ordinanczia után.

Kísz alkalmatosság, Nagyságos uram, az töröknek lengyel király ő felsége ellen az hadakozásra, hogy ha lengyel segitsíg az erdélyi vitézek ellen jő ki az erdélyi határban. Más az eddig is, hogy ha Nagyságod akarta kivánta volna derekas török erőt kihozni, eddig mi törtínhetett volna, Magyarországon tovább is hatott volna ereje, mind azáltal az szükség, ha úgy kivánja, nem tizenkét ezer számú leszen egynehány napok alatt. — Vígezte szavait el ő nagysága eddig való pusztulását is Magyarországnak mikor felejtik el, isten tudja.

(Egykoru példány a gr. Erdődy-féle vörösvári levéltárban.)

VIII.

1644. jun. vége.

a)

Assecuratoriae ablegatorum principis, de induciis, verum tamen re nihil fuit.

Nos etc. Damus pro memoria, quod posteaquam nos causa tractatus pacis, compositionisque moderni istius motus Hungarici ad illmum comitem. ac dnum regni Hungariae palatinum (titulus) caeterosque dictae sac. caes. regiaeque mtis, ad eundem tractatum ablegatos commissarios plenipotentiarios expediti fuissemus; hoc cum iisdem sac. caes. regiaeque mtis legatis et commissariis habita mutua intelligentia, ut pacis tractatus initium sine strepitu armorum commodius habere posset, consensimus in eo. In primis quidem, ut sint suspensiones armorum, sive induciae tantisper, donec nos a praefato illmo dno principe superinde resolutionem habuerimus, qua resolutione habita, an hae armorum suspensiones et induciae postmodum confirmari debeant, pendebit ex utriusque partis voluntate. dissolutio vero earundem ex voluntate alterutrius. Deinde ut hae induciae sive armorum suspensiones sint ab utraque parte, obligentque eam. eique adhaerentes, quorum scilicet ad notitiam devenire poterint, quemadmodum ex utraque parte publicari etiam debebunt, nullam vero medio tempore hostilitatem fideles et exercitus praenotati dni Transylvaniae principis, horum notitiam habentes contra arces, fidelesque et armadam repetitae sac. caes. regiaeque mtis hostilitatem attentabunt, quemadmodum e contra fideles et armada suae caes. et reg. mtis, contra arces et fideles dicti dni principis, ciuitatesque fidelitati eius adhaerentes, patrabunt et exercebunt. Item ut utraque pars liberum habeat passum suos de hisce induciis informandi, et certificandi intra tempus praemissum.

Ad quae omnia praemissa obseruanda. cum generalis et capitanei, dicti illmi dni principis nostri. se se nobis bona fide obligassent, quod ea omnia ex consensu etiam. et de voluntate nostra, ac quantum in nobis fuerit, obseruabuntur, dictos praelibatae sac. caes. regiaeque mtis duos commissarios praesentium per vigorem bona fide assecuramus.

(Kismartoni levéltárban Act. Pal. Libr. IV.)

b)

Assecuratoriae palatini super induciis, sed expeditio non fuit.

Nos comes ect. Damus pro memoria etc. Quod postquam illmus dnus princeps Georgius Rakoci (titulus) legatos suos mfcum dnum Sigismundum Lonia de Nagy-Lonya, ac gen. dnos Stephanum Szeredi et Andream Klubusiczki, causa tractatus pacis, compositionisque moderni istius status Hungarici, ad nos expediuisset. Nos cum isidem dicti dni principis legatis habita mutua intelligentia ut pacis tractatus initium sine strepitu armorum commodius fieri possit. conclusimus: Inprimis quidem ut sint suspensiones armorum siue induciae tantisper, donec dicti dni legati a praefato dno principe superinde resolutionem habuerint. qua resulotione habita. an hae armorum suspensiones vel induciae postmodum confirmari debeant, pendebit ex utriusque partis voluntate, dissolutio vero earundem ex voluntate alterutrius. Deinde ut hae indueiae sive armorum suspensiones sint ab utraque parte. obligentque eam, eique adhaerentes, quorum scilicet ad notitiam deuenire poterit, quemadmodum ex utraque parte publicari etiam debebunt, nullam vero medio tempore hostilitatem fideles et armada suae caes. et reg. mtis. contra arces et fideles dicti dni principis, ciuitatesque fidelitati eius adhaerentes, patrabunt et exercebunt, quemadmodum e contra quoque neque fideles et exercitus prealibati dni principis contra arces fidelesque et armadam repetitae caes. regiaeque mtis, ullam hostilitatem attentabunt. Item utraque pars liberum habeat passum. suos de hisce induciis informandi et certificandi hominibusque eius cum literis hinc inde eundi, et redeundi de commeatibusque pariter prouidendi.

(Kismartoni levéltárból Act. Pal. Lib. IV.)

IX.

1644. jul. 6.

Magnifice domine affinis observandissime.

Kegyelmetek megbizá magát, a mint látom, s félbe hagyja a tractát, meszszének látszott talám Kegyelmeteknek utánunk jönni, maga, úgy tetszik, eleget mulatozánk Szepesbe. Én bizony Kemény János uram és Bakostól vagy mástól való féltemben Sárosról sem jöttem volna el, de más annak az oka, a miért mi recipiáltuk most magunkat, a mint mondottam is, úgy értem penig, hogy szintén akkor is, a mig Sároson voltunk, valami svécziai követ volt a várban, kit ha mikor tudtunk volna, különben nyultunk volna bizony hozzá, ha ugyan köröm szakadással lött volna is meg, hogysem mint magoktól próbálgatják valami kevés gyalog, de az ő jó szerencséje, hogy titkon volt tőlünk. Dorstensohnnak is intercipiáltuk mostan levelét, melyet az olomuczi commendantnak írt volna, kiben hagyja neki, hogy biztassa segitséggel az fejedelmet ő kegyelmét, s intercipiálták az commendant levelét is, melyet Pucham uram hozott ide, de az minemű állapattal a danusok miatt a svekusok messze vagynak, bizony kellene magoknak is az segitség, s arra nézve is tartja ő függőben s biztatásban a fejedelmet. Lássa azért ő kegyelme s Kegyelmetek is, ha most is úgy-e jobb, hogy oda függesztvén elméjét, utolsó minát hozzon ez szegény országnak, a kihez bizony igen közel vagyon, mert félek rajta, hogy be ne teljesedjék azon mondásom, annyi erőt vonszon Kegyelmetek ujonnan a nyakába, hogy jajjal tölti meg utána az országot, s magának is veszélyt hoz vele. A hol Kegyelmetek valami egy privatus bolond pap indiscretus zelusán kapott, s nagyon publicálja ellenünk, hogy mint akarják az kassai szentegyháztúl foglalni, s holmit egyebet, nem tartom derék considerationak Kegyelmetektől, mert egy ember csak egy ember, s ha ő az magános affectusát papirosra kenné is, nem következik belőle, hogy úgy kellessék annak lenni, a mint azt is egy pap találta volt maga gondolatlanul mondani, hogy jobb volna haereditariumává tenni Magyarországot az ausztriai háznak, de minthogy sem ő felsége, sem communiter azt soha nem kivánta s nem intendáltuk, miért kell rajta épiteni, úgy ez is az szentegyház foglalásának egy embertől való emlitése erdőt nem csinált; hanem hogy olyan nagyra akarja vinni Kegyelmetek, megtetszik, hogy lázadásra való igyekezet, és causa non causa a kákán való csomókeresés. Én azért abba hagyhatom az dolgot, s nem fárasztom magamat leszállitásá-

ban ez nagy veszedelemnek, ha Kegyelmeteknek úgy tetszik jobban. Éltesse isten Kegyelmedet. Ex castris caesareis ad Vasócz positis 6. Iulii 1644.

Magnificae Dominationis Vestrae

affinis benevolus
ad serviendum paratus
comes N. Esterházi.

Külczím: Magnifico domino Sigismundo Lónyay de Nagy-Lónya ect. domino affini observandissimo.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

III.

A tokaji részgyűlés.

Fejérpataky elindulása előtt már rosszabbra fordult a fejedelem hadi szerencséje. Murány elvesztése érzékeny csapás volt rá nézve, Csáky lengyeleinek megérkezése lehetővé tette a császáriaknak, hogy támadólag lépjenek fel, s Kemény visszafordulva »hátán hozta az ellenséget.« De mind ez nem lendített a béke ügyén, valamint az Esterházy és Lónyay, s viszont, az Esterházy és Kemény, a fejedelmi had vezére közt megszakítás nélkül folyó levelezés sem vitte azt elébb. Mindenik fél békés hajlamaira hivatkozott, szemrehányást tett a másiknak, hogy miatta nem jöhet az létre. E perczben azonban mégis nem a megvert Rákóczy, hanem a diadalmas Ferdinánd óhajtotta azt inkább. Szerette volna megelőzni Rákóczynak a svédekkel való egyesülését, — mert tudta, hogy akkor drágább ára lesz a békének — de áldozatra azért nem volt hajlandó. Pedig tisztában lehetett volna azzal, hogy a halasztás csak Rákóczynak fog hasznára válni.

Mikor Fejérpataky, mint a kassai gyűlés követe, Bécsbe ment, hogy a császárnak előterjesztést tegyen a megszakadt béke-alkudozások folytatására vonatkozólag, Rákóczy is írt Esterházynak, kijelentve, hogy ő is kész a méltányos békére, s ki is nevezi biztosait, csak küldjenek hozzá ezek számára menedékleveleket. Míg a nádor Bécsben tett előterjesztést, abban idő telt, — de már aug. 21-ről értesítette a fejedelmet, hogy a császár »szokott kegyelmességéből,« megengedte, hogy a Sárosban megkezdett

tractatust »újabban beállassa s foiytassa,« s a tárgyalások folytatásának napjául szeptember 14-ét s helyéül Nagy-Szombatot tűzte ki. De az idő igen rövid volt: s Rákóczy felhivására a nádor beleegyezett, hogy a határidő szeptember 30-áig halasztassék — csak arra kérte azt, hogy siessen mind saját, mind regnicolák biztosainak felküldésével. Ezzel a tárgyalások folytatásának kérdése el volt döntve.

Rákóczynak ez a határidő is rövid volt. Neki több megfontolni valója volt. A megyék nem voltak ugyan idegenek azokat az előnyöket megszerezni, melyeket Rákóczy támadásától várhattak, de maga a hadjárat terhökre volt. Ha már a hatalmas Bethlen sem birt velek — még inkább számított a viszonyokkal az óvatos Rákóczy. Mialatt tehát a nádorral modus vivendit kerestek, hogy a hadakozást se szakítsák félbe — mert a császár eleinte azt követelte, hogy a fejedelem hadait vonja ki az országból — és a tárgyalásokat is folytathassák, Rákóczy elhatározta, az alkudozásokba továbbra is bevonni a megszállva tartott részeket, s e czélból a felső-magyarországi megyéket és városokat részgyűlésre hívta meg Tokajba, hogy a béketárgyalások végett Nagy-Szombatba küldendő követei számára az utasításokat ezzel egyetértve állapítsa meg.

Ez alatt a fejedelem megállapodott abban, hogy a tárgyalásokat épen az által fogja folytatni, ki azokat eddig is vezette, Lónyay által (I. sz.), s őt e czélból magához hivatta. (II. sz.) Ferdinánd pedig kinevezte biztosait s azokat utasítással látta el. (II. sz.) Esterházy viszont azon munkált, hogy a városokat s megyéket békés hangulatra birja, s az ezekhez intézett körlevelében (Toldy: Esterházy élete, 327.) kijelenté, hogy a császár manifestumában igért amnestia határideje meghosszabbíttatott. Nem is eredménytelenül, mert a megyék utasíták követeiket, hogy a részgyűlésen a béke érdekében emeljenek szót. (IV. sz.) Egy okkal több, hogy erre Rákóczy is késznek mutassa magát, s még a gyanut is igyekezzék elhárítani magától, mintha ő attól legkevésbbé is idegen volna. Október 4-én a tokaji gyűlés előestéjén tudatta a nádorral, hogy, miután a császár beleegyezett abba, hogy a tárgyalások fegyver alatt is folytattassanak, ő 3—4 nap alatt követeit útnak fogja indítani. (VI. sz.)

Épen ezen napok alatt nyilatkozott a tokaji gyűlés. Abban, hogy a béke létrejöttét akarja, Ferdinándra nézve kedvezően hangzott a gyűlés nyilatkozata, de hogy minő módok és feltételek alatt akarja a békét, arra nézve Rákóczyval értett egyet. A mint Fejérpataky Márton megtette jelentését bécsi utjáról, s bemutatta a császár válaszát, a fejedelem is kijelenté, hogy kinevezte követeit, egytől-egyig magyarországi urakat, s ezek névsorát felolvasta, a gyűlés is elkészíté feliratát a császárhoz, s a pontokat, melyek alatt a békét megkötni óhajtanák, (VII. sz.) s maga részéről is megválasztá követeit.

I.

1644. sept. 12.

Generose domine tanquam frater confidentissime.

Servitiorum meorum paratissimum commendationem. Isten minden jókkal áldja Kegyelmedet.

Írtam vala ezelőtt harmadnappal is Kegyelmednek, urunk ő nagysága postájától, nem tudom, ha megadták-e Kegyelmednek levelemet, avagy nem; mivel penig örömest érteném ez előttem álló dolgaimban, úgy mint az szegény testeknek temetésében, mihez kelletnék magamat alkalmaztatnom, mind ezelőtti ő nagysága kegyelmes parancsolatjához képest, melyben udvarhoz való sietísemet parancsolta vala, s mind penig azoltátúl fogva hallott külömb-külömbféle változó hírekhez képest, az melyek ide körülöttünk circumferáltatnak, akarám Kegyelmedet mind azok felől ezen meghitt jámbor szolgám által ujobban megtalálnom. Kérem azért Kegyelmedet, mint régi jó akaró uramat s atyámfiát, mind az köztünk való régi confidentia szerént, s mind penig, hogy talám egyébképen is nem leszen ártalmas, ha én is valami bizonyost érthetek, tudósltson, miben vagynak bizonyosan mindkét felől való hadaknak állapatja, és Fejérpataki uram is, minemű válaszszal érkezhetett meg, s hozott-e nekem is valami levelet palatinus uramtól ő nagyságától, mivel tudván urunknak ő nagyságának számtalan distractióit, nem merem ő nagyságát ez tudakozásommal bántanom, örömest ahoz alkalmaztatnám én is mind magamat, mind az közönséges állapotokban való provisiómot. Azt is örömest érteném, ezelőtti instantiámra mit obtineálhata Kegyelmed az mi kegyelmes urunktól az előttem levő temetések véghezvitelére való könyörgésemben, az ki immár sok időtűl fogva mind az emberek itéletire, mind fiui és atya-

fiui kötelességemre nézve, nagy terhemre levén, míg hosszabb várakozásnak kellene lenni, örömest letenném magamról ez gondviselést, immár, az minthogy szintén indulóban is vagyok szegény Praepostvári uram temetésére, s ha lehetne az másikat is nem örömest mulatnám el annakutána; mindezekben azért az Kegyelmed jó tetszését, informatióját és jó akaratját várom, melyet Kegyelmednek megszolgálnom igyekezem. Tartsa isten Kegyelmedet jó egészségben. Ex Medgyes 12. Septembris 1644.

Generosae Dominationis Vestrae
frater et vicinus
fideliter addictissimus
Sigismundus Lónyay m. p.

Parancsolja ugyan az mi kegyelmes urunk ő nagysága, hogy tractatusra készűljünk, s könnyebb vala mégis fegyver között is közelebb tractálni, noha bizony az is sok szerencséken forgata bennünket, de mint lehessen messzebb fegyver között tractálni bátorságoson, hogy ide haza is addig bátorságosok lehessünk induciák nélkül, én fel nem érem elmémmel; örömest az Kegyelmed informatióját érteném, eddig való actáiból az ott való állapotoknak és híreknek. Kegyelmednek megszolgálom, ha miről tudósithat.

Külczím: Generoso domino Stephano Cassai, illustrissimi ac celsissimi domini domini Transylvaniae principis consiliario ac per regnum Transylvaniae magistro prothonotario etc. domino tanquam fratri confidentissimo.

(Eredetije a m. kir. kamarai levéltárban.)

II.

1644. szept. 12.

a)

Nos Ferdinandus Tertius dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, marchio Morauiae, comes Habspurgi, Tyrolis et Gortiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod cum nos benigne animaduertamus agnoscamusque regii muneris esse, cumprimisque competere, ut pro salute et permansione gentium et populorum sibi diuina ordinatione commissorum excubando, nihil eorum quae in utilitatem ipsorum regnorum et ditionum sibi subditarum conserua-

tionem. stabilimentum et commodum vergerent, procurandum intermitteretur. Hinc est, quod nos quoque inclyti huius regni nostri Hungariae, nobis cumprimis chari optimam constitutionem et florentem statum promota esse cupientes, ad componendas sedandasque praesentes turbas et periculosorum secessuum ac eventuum motus, quibus non sine animi nostri dolore ipsum regnum conflictari animaduertimus, omnia idonea media modosque, quibus id consequi possit, adhibita esse summo conatu et desiderio intenderimus. Id ipsum itaque in praesentiarum necessarium rati, ne a partibus nostris quippiam desideraretur, fideles nostros nobis syncere dilectos, spectabiles ac magcos. comitem Nicolaum Ezterhasy de Galantha, perpetuum de Frakno, ac comitatuum Soproniensis, Zoliensis et de Beregh supremum comitem, regni nostri Hungariae palatinum, iudicemque Cumanorum, equitem aurei velleris, locumtenentem, camerarium et consiliarium nostrum intimum; Rudolphum comitem a Tieffenbach, dominum in Mayrhoffen, Tyrnholtz, Ziserstorff, Tyrnkrath, Ebenthal, Höfflein et Kramburgh, equitem aurei velleris, consiliarium nostrum intimum, camerarium et supremum rei armamentariae praefectum; comitem Ladislaum de Chyak, sacri Romani imperii equitem, ianitorum nostrorum regalium in Hungaria magistrum, consiliariumque et camerarium ac praesidiorum Leuensis et Papensis supremum capitaneum nostrum; Gerhardum a Questembergh, liberum baronem in Jaromirschitz, Pauschitz, Rappoltenkirchen, Petschau et Dernburgh, consiliarium nostrum bellicum aulicum; Thomam Mikulich de Brukonoucz personalis praesentiae nostrae regiae in iudiciis locumtenentem, et consiliarium nostrum: venerabilem Stephanum Rohonczy abbatem de Zalauár, et egregium Casparem Lippay de Zombor, praefati comitis palatini prothonotarium, destinauimus, quibus etiam de iis, quae ad stabiliendam pacem et publicam dicti regni nostri Hungariae quietem et tranquillitatem spectant, cum principe Transylvaniae, Georgio Rakoczy, agendi, tractandi, concludendique dedimus plenam, atque omnimodam potestatis facultatem et authoritatem. Promittentes ea omnia, quae vigore harum plenipotentialium nostrarum litterarum cum dicto principe, nomine nostro ad effectum stabiliendae pacis, coniunctim vel separatim, ita ut si quos ex iis, ob incidentia legitima impedimenta abesse contigerit, reliqui nihilominus Tyrnaviae praesentes, acturi, tractaturi et conclusuri sint, nos quoque accepturos, pro ratoque et firmo habituros esse, imo damus et promittimus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum. Datum in castro nostro Eberstorff, die duodecima mensis Septembris, anno dni millesimo sexcentesimo

quadragesimo quarto. Regnorum nostrorum romani octano Hungariae et reliquorum decimo nono, Bohemiae vero anno decimo quarto.

Ferdinandus m. p.

Georgius Szelepcheny
(P. H.) elec. eppus Wesprimiensis m. p.
Georgius Orosy m. p.

(Kismartoni levéltár. Act. Pal. 1644. 1645. lib. 4. Nro. 40.)

b)

Ferdinandus Tertius dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. rex etc.

Instructio

pro fidelibus nostris spectabilibus et magnificis comite Nicolao Eszterházy de Galantha, perpetuo de Fraknó ac comitatuum Soproniensis, Zoliensis et de Beregh supremo comite, regni nostri Hungariae palatino, iudice Cumanorum, equite aurei velleris, locumtenente, camerario ac consiliario nostro intimo, Rudolpho comite a Tieffenbach, domino in Mayrhoffen, Tyrnholtz, Ziserstorff, Tyrnkruth, Ebenthall, Höfflein et Krumburgh, equite aurei velleris, consiliario nro intimo et supremo rei armamentariae praefecto, comite Ladislao de Chák, sacri Romani imperii equite, ianitorum nrorum regalium in Hungaria magistro, consiliarioque et camerario ac praesidiorum Levensis et Papensis supremo capitaneo nro, Gerhardo a Questembergh, libero barone in Iaromirschitz, Pauschitz, Rappoltenkirchen, Petschaw et Derneburgh, consiliario nro bellico aulico, Thoma Mikulich de Brukonovcz, personalis praesentiae nrae regiae in iudiciis locumtenente et consiliario nro, venerabile Stephano Rohonczy abbate de Zalavár et egregio Caspare Lippay de Zombor, praefati comitis palatini prothonotario ad tractatum cum principe Transylvaniae destinatis commissariis data.

Posteaquam suae maiestati ex intimatione dicti comitis palatini innotuisset principem Transylvaniae ad reassummendum et continuandum cum ipso pacis tractatum, certos suos commissarios destinasse, eosdemque in certum locum, ubi suae maiestati visum fuerit, sese ablegaturum declarasse, sua quoque maiestas ad contestandam benignam propensionem ac voluntatem praesentes regni Hungariae motus ac tempestates, ingruentiaque bellorum pericula, pacifica potius et quieta

transactione, quam armorum strepitu componi ac sedari cupiens, et ut regnum ipsum a vastitate et excidio liberetur, benigne ad habendum et continuandum ipsum tractatum consentiens, locum quidem eiusmodi tractatuum civitatem Tyrnaviensem destinavit, terminum diem decimum quartum currentis mensis Septembris praefixit, commissarios autem praefatos deputavit, eisdemque pro ipsorum fidelitatis studiis, synceritate, sufficientique dexteritate hoc munus deferendum et pro instructione sequentia puncta consignari clementer voluit.

Imprimis curandum ipsis omni studio erit adlaborandumque, ut princeps Transylvaniae ad amplectendam et concludendam honestam et securam pacem adducatur, tractatusque isthic confestim inchoëntur, atque etiam quantum in ipsis erit, in effectum deducatur. Inducias nihilominus ipsi principi haudquaquam concedi, quin exercitum ad persequendum hostem si uspiam in ditionibus suae maiestatis constiterit, progredi opportebit.

Secundo. Porro conditionum puncta, quibus tractatus eiusmodi conformare poterunt, ipsi principi sequentia pronent:

Primo, ut princeps ex ditionibus suae maiestatis statim absque omni regnicolarum damno excedat et militem dimittat confiniaque et loca per ipsum occupata deserat ac relinquat, ex iisdem vero confiniis tormenta et alia oblata restituat.

Secundo, ut posthac ad negotia hungarica sese non immisceat, cum non desit modus suae maiestati cum fidelibus suis subditis iuxta eorum iura ac consuetudines agendi.

Tertio, ut omnibus foederibus cum Gallis, Suecis aliisque pactis ac conclusis renunciet, suamque maiestatem assecuret, quod cum hostibus eiusdem et augustissimae domus Austriacae deinceps nullum foedus inibit aut occultas correspondentias ac tractatus habebit, neque publicam regni Hungariae ac aliarum suae maiestatis ditionum quietem et tranquillitatem turbabit.

Quarto, ut ad ea observanda ac tam per se, quam per suos adimplenda sese diplomate suo et iuramento corporali obligabit ac priorum quoque diplomatum et tractatuum conditiones illaese et inviolabiliter observabit.

Quinto, status et ordines Transylvaniae, sese peculiari diplomate obligabunt, quod non solum ullam deinceps contra suam maiestatem eiusque regna ac ditiones hostilitatem attentabunt, verum etiam volente principe non sint admissuri, ut quicquam adversi contra suam maiestatem moliatur, tam vigore diplomatum priorum, quam liberae electionis ipsis concessae. Memores etiam, quod publica ipsorum quies et tran-

quillitas nonnisi ex pacato et florenti statu regnorum et provinciarum suae maiestatis dependeret.

Et his quidem conditionum punctis ita inhaerendum erit, ut ab illis nullatenus recedatur. Sequentibus etiam, quam tum fieri poterit, insistendum; si tamen obtineri omnino non possent, in tractatibus nihilominus ad effectum pacis stabiliendae progrediendum.

Et quidem.

Sexto, ut filius ipsius minor natu Sigismundus Rakoczy in bonis principis in regno Hungariae existentibus in fidelitate et devotione suae maiestatis maneat, neque sit licitum ipsi sine praescitu et consensu suae maiestatis in Transsylvaniam ire.

Septimo, ut difficultates ipsorum Transsylvanorum in praesenti tractatu complanentur et tollantur et deinceps in iustis ipsorum iuribus et libertatibus per principem conserventur.

Octavo, ut damna per praesentem motum fidelibus suae maiestatis regnicolis illata ac sumptus in expeditionem bellicam erogatos, prout etiam proventus et redditus suae maiestatis in regno medio tempore perceptos refundat.

Nono, ut Transylvanis tum causa studiorum, tum etiam ad servitia suae maiestatis, tum iis, qui bona stabilia sub corona regni habent, quam aliis ex Transylvania exeundi ac redeundi facultas, quandocunque voluerint, sit concessa.

Decimo, ne princeps in Hungaria sicut hactenus obligatos servitores ac familiares deinceps habeat praeter officiales ad gubernationem et administrationem bonorum necessarios, neque ullus alius sine expressa suae maiestatis licentia conventionem ipsius accipere audeat.

Undecimo, ut quandocunque quempiam suorum extra casus statum bonorum concernentes in Hungariam expediverit, prius generalem Cassoviensem vel comitem palatinum requirat, idque ipsis significet.

Ultimo, quod peractis tractatibus et conclusa pace post elapsos tres menses homines ac nuncios suos primarios ad suam maiestatem cum diplomate suo et statuum Transylvaniae expediet. Nihilominus tamen pax utrinque firmiter ac inviolabiliter observabitur.

Tertio. Circa primum igitur punctum vicissim assecurabunt principem, quod si statim regno excesserit ac militem quoque dimiserit, ex hac quoque parte exercitus suae maiestatis ex regno Hungariae actutum educentur.

Quarto. Quantum ad id, ne se deinceps in negotia hungarica immisceat, si in eo princeps difficultatem moturus vide-

retur, declarandum. id intelligi de ipso tanquam principe Transylvaniae et non uti privato in regno magnate.

Quinto. Postulatio vero refusionis expensarum belli, ad quingenta circiter millia tallerorum extendi poterit, cum eoque tractari. ut aliquid ratione praemissa refusionis. ad minus dominium Lednitzense obtineri possit.

Sexto. Suam maiestatem etiam benigne cupere. ut si mentio amnystiae fiat. ea intuitu regnicolarum nonnisi limitata concedatur. exclusis videlicet iis. qui principi sponte adhaeserunt. vel ad servitia eiusdem in hisce motibus transiverunt aut in iis defacto existunt, vel etiam bona ab ipso impetraverunt. Praeter eos ut reliquis amnystia concedatur, suam maiestatem benigne annuere.

Septimo. Caveri autem omnino debebit. ne quicquam de septemdecim conditionibus et negotio religionis isthic tractetur. imo de his utpote alibi tractari ac discuti solitis. ne mentio quidem fieri permittatur.

Octavo. In tractatibus ac conficiendis diplomatibus modalitatem hactenus usitatam observabunt, prioribusque tractatibus accommodabunt. in eo nihilominus obligando principem ut elapsis a tempore conclusae pacis tribus mensibus, homines ac nuncios suos primarios ad suam maiestatem cum diplomate suo ac statuum Transylvaniae modo praemisso. expediat.

Nono. Et quia supplicatum etiam suae maiestati demisse extitit sub nomine certorum magnatum. nobilium et liberarum civitatum quorundam superioris Hungariae comitatuum, ut ipsi quoque suos homines ac nuncios mittere, suaque coram destinatis commissariis proponere valeant suam maiestatem clementer annuere eos tanquam supplicantes et ad suae maiestatis benignitatem confugientes, per eosdem commissarios audiri postulataque ipsorum, quae propositruri sunt. excipi et suae maiestati pro ulteriori eiusdem benigna resolutione cum opinione transmitti ac repraesentari.

Decimo. Porro cavendum erit, ne nuncii praedicti comitatenses alio nomine aut titulo, quam ablegati nuncii dictorum magnatum nobilium et liberarum civitatum quorundam comitatuum superioris Hungariae, compellentur.

Undecimo. Si autem ex praefatis commissariis suae maiestatis unum vel alterum, vel infirmitate. vel aliis incidentibus legitimis inpedimentis ac negotiis praepeditum a tractatibus abesse contigerit, velle suam maiestatem. ut eo non obstante. reliqui nihilominus, qui Tyrnaviae praesentes fuerint, in ipsa tractatione progrediantur, eaque omnia, quae penes

literas plenipotentiales tractaverint ac concluserint, pro rato et accepto habeantur.

Duodecimo. Plenipotentiam porro cum praesentibus accepturi sunt. Reliqua iudicio ipsorum, dexteritatique committentes. Iuxta quae pro ratione temporis praedictos tractatus ita accommodaturi et admaturaturi erunt, prouti ad boni publici promotionem et servitium suae maiestatis maxime utile et proficuum fore cognoverint. Quibus in reliquo saepefacta sua maiestas gratia caesarea et regia benigne propensa manet. Datum in castro nostro Eberstorff, die decima tertia mensis Septembris, anno domini MDCXXXXIV°.

Ferdinandus m. p. (P. H.)

Georgius Szelepchényi
electus eppus Wesprimiensis m. p.
Georgius Orosy m. p.

(Eredetije a kismartoni levéltárban. Actorum Palatini liber quartus.)

III.

1644. szept. 16.

Generose domine tanquam frater confidissime. Servitiorum meorum paratissimam commendationem.

Az úristen minden jókkal áldja Kegyelmedet. Az mi kegyelmes urunk ő nagysága kegyelmes parancsolatjára kelletvén választ írnom, ez alkalmatossággal akarám Kegyelmedet is jóakaró uramat látogatnom, s ez mellett kérem is Kegyelmedet mind maga egíszsígéről, s mind az oda való hírek s állapotok felől tudósítson, ki felől ide sok félelmes és alkalmatlan hírek hallottunk, mivel nékünk is urunk ő nagysága parancsolatjára Kegyelmetek közibe kell sietnem, örömest értettem az oda való állapotokat voltaképen, hogy tudhatnék házaimnál alkalmatosabb dispositiókat hagyni. Ezbeli jó akaratját Kegyelmednek megszolgálni igyekezem, válaszomat várván Kegyelmedtől. Tartsa isten Kegyelmedet jó egészségben. Ex Béltek 16. Septembris 1644.

Generosae Dominationis Vestrae

servitor et tamquam frater
Sigismundus Lónyay m. p.

Ez napokban is írtam vala Kegyelmednek, kérvén szeretettel Kegyelmedet, ha isten annyira való életséget (?) és egésséget ad, kérjük, tudósitson azon dolgok felűl is Kegyelmednek megszolgálom.

Külczím: Generoso domino Stephano Kassai illustrissimi ac celsissimi domini Transylvaniae principis consiliario et per regnum Transylvaniae magistro protonotario domino tanquam fratri confidentissimo.

(Eredeti a m. k. orsz. levéltárban.)

IV.

1644. sept. 17.

Memoriale

pro generoso domino Gregorio de Keresztur, ad illustrissimum ac celsissimum dominum dominum principem ablegatum.

Primum et ante omnia, istennek nevét segitségűl híván követ atyánkfia cum bona et secura comitiva, megindulását maturálván, siessen ő nagyságához, fejedelem urunkhoz valaholott feltalálhatja; és isten ő kegyelmét odavivén, s magát az több nemes vármegyék követeinek, ha az alkalmatosság úgy hozná conjungálja, és ő nagyságának credentia levelünket praesentálván, quam honorifice salutálja.

2-do. Minthogy ő nagysága fejedelem urunk az nemes vármegyék követeit a végre kivánja maga mellé expediálni, hogy az tractára deputált és denominált legatusoknak expeditiójakor praesensek legyenek: azért intendáljon és industriose laboraljon követ atyánkfia, hogy azon legatusoknak adornálása maturáltassék, és mennél hamarébb az szegény hazánkban mostan is lángozó tüzek extingváltassanak, és maroknyi nemzetünket s édes hazánkat fogyató. s ezentúl megemésztő hadak az jó békességnek tractája által már is elpusztult hazánkból amoveáltassanak és utrinque educáltassanak.

3-tio. Az békeség tractájára expediálandó legatus becsületes uraknak és főrendeknek adornálása pedig, minthogy internunciusunk nemzetes Fejérpataki Márton uram relatiójából dependeál: azért valaminemű relatiói voltanak internuncius atyánkfiának együtt császár és koronás király urunk és palatinus uram ő nagysága statusokhoz sonálo levelekkel, diligentissime megértse, és mind azon actának, s internunciusunk relatiójának, s leveleknek s mind az legatus urakért való instructiónak pariáját nekünk fideliter reportálja.

4-to. Ennekelőtte is requiráltuk volt urunkat ő nagyságát némely publicumokból, minthogy ez mi vármegyénkbéli ő nagysága jószága s az officiálisok kivonni szokták magokat, melyekre már urunk ő nagysága resolválta is magát úgy, mint az minemű rabok tálálkoznának nemes vármegyénkbeli

magistratustól, hogy Sáros várában befogadják és sustentatiójára az tisztviselőknek gondjok legyen; az mostani motusban elvont és praedált marhákban, ha mi az ő nagysága jószágában találtatik, minden renitentia nélkűl restituálják, és hogy az tizenkét forintos rovást is az ő nagyságok jószágával praestáltassák az tisztek s több hasonló dolgokra levén már urunktól resolutiónk, s mégis commissiót kévánnak az tisztviselők. Minek okáért követ atyánkfia instáljon serio urunknál ő nagyságánál, hogy efféle közönséges jóra nézendő dolgokból egy patens commissiót méltóztassék az nemes vármegye kezéhez küldeni az ő nagyságok vármegyénkbeli tisztviselőire, hogy ezután efféle közönséges jóbúl ne vonják ki magokat, s ez felyűl megírt dolgokat is pedig praestálják.

5-to. Követ atyánkfia instáljon nemzetes Tassi Gáspár urunk s atyánkfia házához való bocsátása felől is, minthogy ő kegyelme eleitől fogvást velünk jó correspondentiát tartott, s alkalmas üdőtől fogvást már ilyen beteges állapattal is udvarnál lévén, ne neheztelje ő nagysága iam tandem ő kegyelmét házához pacifice bocsátani, hogy itthon is velünk együtt ő nagyságának s az közönséges jónak szolgáljon ő kegyelme,

6-to. Nagy Tamás az egyik sárosi tisztartó mostanában arestumban lévén, instál intercessióért; azért, ha az üdő s alkolmatosság úgy hozná, instáljon követ atyánkfia dimissiója végett ő kegyelmének; hasonlóképen Devéni István uram kihozatása és dimissiója felől.

7-mo. Ha valami alkolmatlanság occurrálna az tractának megakadályozására, követ atyánkfia az több vármegyék követeivel correspondeáljon, és minden industriával azon intercedáljanak urunk ő nagyságánál, hogy seponáltatván némely incommoditásokat is, az szent békeségnek tractájához nyulni, és azt minden útakon-módokon promoveálni méltóztassék ő nagysága.

De coetero valamely közönséges jóra és hazánk permansiójára néző dolgok occurálnának, követ atyánkfia az több nemes vármegyék követeivel correspondeálván oly fideliter és industriose procedáljon, melyet mi is vehessünk jó néven ő kegyelmétől. Datum in libera et regia civitate Eperies ex generali congregatione comitatus de Sáros die 17. Septembris celebrata anno d. 1644.

(Hivatalos másolat a gr. Erdődy-féle vörösvári levéltárban.)

V.

1644. szept. 24.

Kassának, Eperjesnek, Bártfának, Lőcsének és Szebennek írt levélnek mása.

Prudentes ac circumspecti domini, amici nobis honorandi. Mit írtunk legyen oda alá az vármegyékre, akarván, hogy Kegyelmetek is értse, ím azon levelünknek mását, ha az ő felsége kegyelmes levelével együtt nem közlötték volna Kegyelmetekkel, odaküldöttük, s a mellett az ő felsége kegyelmesen ujobban patenter kiadott manifestumát is, intvén mégis paterne, vegye jó consideratióban az dolgot Kegyelmetek, s jól meglássa, ki mellett s kiért mit mível, hogy utolsó veszedelemben ne hozza magát; s bizonyára Kegyelmeteket méltán illetheti amaz Jeremiás mondása, capite 2., versu 13., az hol így szól: Duo mala fecit populus meus, me dereliquerunt fontem aquae vivae et fecerunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quae continere non valent aquas, 1. ugyanott versu, 18., az mit mond, nem kérdhetnénk-e Kegyelmetektől is meg: Et num quid tibi vis in via Aegypti ut bibas aquam turbidam? et quid tibi cum via Assyriorum, ut bibas aquam fluminis; scito et vide, quia malum et amarum est reliquisse te dominum. Mert kegyelmes urok és fejedelmek lévén is, a ki sem religiójában, sem szabadságában, sem privilegiomjában, sem semminemű igazságában meg nem bántván Kegyelmeteket, elhatta azt, sőt ellene támadott s máshoz csatlotta magát, hogy már szabadságot és religiót keres, maga kitűl mi bántása volt Kegyelmeteknek azokban, sőt méltán ő fölségét s az katholikusokat illethette volna ez az panasz, exulálva lévén mindenestől az catholica religio Kegyelmetek közűl, maga igaz fejedelme és koronás királya azon lévén is az religión és egyéb, országban lévő magistratus is; mindazáltal álljon elő csak legkisebbike is Kegyelmeteknek, s mutassa meg, kitűl micsoda szabadságában avagy religiójában bántódott meg, s mondja meg azt is, vagy mutassa meg, ha van-e csak egy szeglete is az katholikusoknak az Kegyelmetek városában, s mégis religiót és szabadságot keres, sed ingrassatus recalcitravit et recessit a domino salutari suo. Többet azért már mi Kegyelmeteknek nem írunk s nem örömest mentünk ez írásunkra is, de legyen utolsó ez intésünk, s úgy nézze az tractát is, hogy abban sok üdő és bizontalanság is vagyon. Isten tartsa meg Kegyelmeteket. Datum Sempthaviae die 24. Septembris 1644.

(Egykoru másolat a kismartoni levéltárban. Actorum Palatini Liber quartus.)

VI.

1644. oct. 4.

Az erdélyi fejedelem levelének mása.

Illustrissime domine comes amice et vicine nobis observandissime.

Nagy-Szombatbúl 29. die Septembris nekünk írott Kegyelmed levelét Baxa István szolgánktól 2. die praesentis vettük vala el, s úgy tetszik, valamirűl mi Kegyelmednek írtunk, mind sincere, s igazsággal írtuk, s olyant semmit nem is kivántunk, mely az igaz sinceritásu tractatushoz nem illett volna. Oly conditiók kivánására sem léptünk, melyre az ő felsége írása nem adott volna alkalmatosságot, úgy is értettük, a mennyiben értenünk szükséges volt; ha penig nem értettük, s mi vétek esett a kivánásban, vitt az szegény községnek az ő felsége hadaitól szenvedő romlása (elhagyván az magunkét, noha bizony akárki meggondolhatja, nem keserves-é édes atyánknak, anyánknak, öcsénknek s bátyánknak régi temető helyeit, koporsóit felbontani, praedálni, koporsójokat felvagdalni, megfosztani, mocskolni, zászlójokat elvagdalni, szaggatni, melyeket ezek cselekedének ez elmult hónak 27. napján, nem lévén sem a keresztyéni indulatra, sem azoknak hűséges szolgálatjokra tekéntet, melyet az austriai ház mellett cselekedtenek, azonkivűl ugyan renddel rakván az kanóczokat az házakban, úgy égették Szerencset meg): de ha ő felségének úgy tetszik, romoljon, pusztuljon a haza ennél is jobban, nem mi számadásunk leszen. Ne is úgy elmélkedjék Kegyelmed, hogy mi arra tartásból léptünk volna, vagy fraude, mert bizonyságunk az úristen, egyik sem forog benne, kit rövid nap, hisszük az úristent, experiáltatni fogja Kegyelmeddel s másokkal is.

Fejérpataki uram által valamit kivántak ő kegyelmek, most is, úgy látjuk, nem távoztak attúl el ő kegyelme, sőt ha Kegyelmed Fejér Gáspártól küldött levelében oly nyilván terjesztette volna ki, s magok a felmenő követ urak s főrendek is megnyughattak volna az Kegyelmed írásán, s így érthették volna, elhiheti Kegyelmed, magukra nézve is hamarkodtatták volna az úthoz magokat.

Mindenik felküldött szolgánk által csak olyanokat akartunk Kegyelmednek értésére adni, a melyeket igen szükségesnek ítéltünk lenni, örömest akarván őrezni az jó kezdést, hogy annál hamarébb jó végét érhettük volna; el is hittük, maga is eszébe vehette Kegyelmed azt, lehetetlenség vagyon az nap rövidségében, és ha követinknek indulásoknak haladni kellett

is, inkább mondhatnánk onnét az ő felsége részérűl, mintsem az mienkrűl, ki, ha haladott is, nem azért, hogy elmuljék, hanem a miben homály volna, világosabban érthessük meg, melyben való haladékot sem tulajdoníthatja Kegyelmed nekünk, sem az tractához való kedvetlenségünknek, példa lévén mind az szendrei, sárosi állapatokban követinknek mint való dolgok.

Mi ő felségének Kegyelmed által nemcsak arra ajánlottuk magunkat, hogy hadainkat általvisszük az Tiszán, hanem az ordinarium szerént valókon kivűl mind leszállitjuk s házokhoz oszlatjuk. Az várasakot, várokat, hogy kezünkből kibocsáthassuk, arra, a mint akkor nem léphettünk, úgy most sem vehetjük arra magunkat. Az keresztyén indulat minket arra vitt, attól se legyünk idegenek; de ha ő felsége nem szánja az szegény községet, s az keresztyén vérontást s jövendőbeli hasznát, mi sem tartunk ellent benne, tudjuk bizonynyal, így is velünk leszen az úristen.

Az istenes syncerus és hazánk szabadságával nem ellenkező békességhez mindenkor kedvünk, akaratunk volt, s vagyon most is, s ha idegen nemzeteket szorgalmaztatunk is, megbocsássa Kegyelmed, ki ítélhetne meg abból, ha mi azzal is keresztyéni módon akarunk élni s magunkra vigyázni; úgy tetszik, az természet is megengedi azt maga oltalmára, a mivel s miben mások segitségével élhet keresztyéni indulattal, nem vétkezik benne, s ha kijebb kellene itt terjeszkednünk, erről Kegyelmednek bővebb declaratiót is tehetnénk. A svecusoknak eljöveteleket, nem jöveteleket nem disputáljuk, kiket az galliai koronával, ha nógatunk kötelességeknek s ígéreteknek praestálására, avval is annak felelnénk meg, a mivel tartoznánk nekik, s arról Kegyelmednek bizonyost írhatunk, ha ugyan továbbra kell terjedni az hadakozásnak, soha bizony minket s utánunk valókat hitszegés nélkűl el nem hagyhatnak.

Vorstannak hét vagy nyolcz ezer ember után könnyű volt bejőni Magyarországban, noha azok ellen sem vihetett vala semmi derekast végben; de ha ezek be kezdenek jőni, nagyobb erővel lévén ezek azoknál, inkább megállhatnák mellettünk való oltalmakat.

Értvén azért az Kegyelmed írásából, az fegyver alatt is kész volna ő felsége az tractatust continuálni, elhagyván tovább erről Kegyelmedet írásunkkal terhelni, ím mi az követeket három, négy nap alatt elindítjuk s felküldjük; kivánván Kegyelmedtől, ez levelünk megadó szolgánk ott léte alatt rendeltessen illendő szállásokat követinknek. Mi az mint feljebb is íránk, illetlent ő felségétűl nem kivántunk s ő felsége sérel-

mével is az követeknek felindulását nem késleltük; csak legyen jó a kimenetele, ebbéli haladékot el fogja fedezni.

Úgy vagyon, talám nem ártott volna az Kegyelmed assecuratiója mellett lenni az ő felsége salvus conductusának is; mindazáltal mi azt is úgy tartván, mint authentica personáét, úgy támaszkodnak az követek hozzá, mint csalhatatlanhoz, kivánván istentől, találhassák jó egészségben Kegyelmedet. Datum in curia nostra Tokaiensi, die 4. Octobris anno domini 1644.

Illustrissimae Dominationis Vrae

amicus et vicinus benevolus
ad serviendum paratus
G. Rakoczi.

(Egykoru másolat s kismartoni levéltárban. Actorum Palatini liber quartus.)

VII.

1644. oct. 7.

A tokaji tárgyalások.

a)

Ferdinánd válasza Fejérpataki által.

Sacratissimae caes. regiaeque maiestatis, domini nostri clementissimi nomine egr. Martino Fejérpataky praesentibus significandum.

Praelibatam suam maiestatem clementer intelexisse ea a quae idem Fejérpataky nomine magnatum, nobilium et liberarum civitatum quorundam superioris Hungariae comitatuum per literas eodem, atque etiam oretenus suae maiestati demisse repraesentavit. Quibus consideratis suam maiestatem ita sese clementer resolvisse.

Quod tametsi non deessent graves causae et rationes, ob quas laesam authoritatem suam armis posset vindicare, populosque a deo sibi traditos subiicere ac sontes et delinquentes castigare: nihilominus ex innata sua clementia, qua regnum hoc Hungariae suum, nationemque eius sua maiestas prosequitur, sicut inter exortum hoc bellum nihil antiquius habuit, quam ut haec patria tranquilla pace et quiete perfrueretur. Ita ne nunc quidem aliud desiderare, aut magis in votis habere, quam ut praesentes motus nonnisi ad afflictionem et extremam ruinam ipsorum tendentes, modis placidioribus componerent. Id quod sua maiestas hactenus quoque tam in mani-

festo regno publicato, quam aliis etiam occasionibus declarare, ipsosque regnicolas paterne hortari dignata fuisset. Sepositis igitur aliis gravibus considerationibus denique decrevit praedictos supplicantes et ad suae maiestatis benignitatem confugientes admittere, et postulata eorum, quae propposituri essent audire, idque quod e re bonoque regni et permansioni ipsorum foret praeficuum ulterius statuere ordinasse. Proinde suam maiestatem certos fideles suos consiliarios, qui pro die 14 imminentis mensis Septembris in civitate Tyrnaviensi compareant, per quos ipsos supplicantes audire, postulataque ipsorum excipere uellet et ea facere ac decernere, quae ad huius regni quietem ac tranquillum statum, post tantam rerum perturbationem ac incommoda, necessaria esse videbuntur. Dedisse etiam suam maiestatem in mandatis comiti regni Hungariae palatino ac ei adiunctis commissariis, ut tractatum cum principe inchoatum reassummere et ulterius prosequi velint ac debeant, prout et salvi conductus literas sufficientes expediri ipsisque tradi benigne curavit. Ad declarandam porro uberiorem suae maiestatis erga illos gratiam et paternum prorsus affectum animadvertens sua maiestas, quanta detrimenta et calamitates ulteriori armorum suorum et exercituum, prout et principis Transilvaniae mora ac mansione vel tantisper donec tractatus ultro citroque instituantur, finemque suum sortiantur, huic regno causari et inferri valeant, suorum subditorum clementi compassione mota, sua maiestas in eo etiam consensit et contenta redditur, quod exercitum suum tam hungaricum quam germanicum, qui nunc in regno essent, exceptis consvetis praesidiariis confiniorum, regno educere actutum parata sit, dummodo eodem tempore princeps quoque Tranniae omnes suas copias similiter regno suo educat, conductum in ipso regno militem dimittat, locaque in ditione suae maiestatis occupata deserat et relinquat, ipse vero ad propria sua revertatur, ut vel hoc pacto commodius, semotis quibusvis perturbationibus pacatisque animis ea procurari valeant, quae ad stabilem securamque pacem et quietem pertinere videbantur, et ipsi quoque regnicolis de avertendis damnis et devastatione regni pressurisque et afflictionibus, ac similibus bellis emergere solitis consultum esse possit.

Ea, quae praefato Martino Fejérpataky ex benigna suae maiestatis resolutione intimari debuerunt. Cui in reliquo *stb.* Datum Viennae 29. Aug. anno dni 1644.

Ferdinandus. (L. S.)

Georgius Selepcseni
electus episc. Vespr.
Georgius Oroszi.

(Egykoru példány az orsz. ltárban. Egy más példány kismartoni ltár, Act. Pal. IV.)

b)

Esterházy levele a Tokajba gyült rendekhez.

Ad congregatos Cassoviam pro 1. Aug.

Spectabiles magnifici generosi egregii nobiles ac circumspecti domini, fratres affines et amici nobis observandissimi.

Az Kegyelmetek levelét, az kik pro prima praesentis mensis Augusti Kassára összve gyülekezett volt, Fejérpataki Márton uram által 22 eiusdem Augusti elvettük, melyben mit írjon Kegyelmetek, megértettük, kire látván ez kéméletlen tüzét szegény édes hazánknak, nem kivántuk volna tartóztatnunk az váloszt adást; de mivel ő felségéhez is ablegálta volt azon emberét, onnét is köllött várnunk.

Nem csak látom azért mostani vsszedelmes állapatját országunknak és nemzetünknek, de megbecsölhetetlen káraimat tapasztaltam és érzem is, úgy annyira, hogy ennyi contemptus után bosszuállásról kellenék inkább gondolkodnom, s ő felségétűl is vindictát kellenék inkább kivánnunk, hogysem méltatlanúl való megbántásim közt, mind ezeknek érzéktelenségével azokért esedeznem és mediatorságot viselnem, az kik javaimmal együtt böcsületemnek és életemnek elvesztését is keresték s keresik most is.

Mindazonáltal, megtekéntvén keresztyénségemet és ennek az nemzetnek s országnak tött hittel való erős kötelességemet, melyet némelyek, minden irgalmasság és könyörületesség nélkűl, kimondhatatlan romlásban és fogyatkozásban hozának, prédáúl veték mind az idegeneknek s mind magok feleinek úgy annyéra, hogy ím csak szintén utolsó veszedelme vagyon hátra, könyörülnöm köll kötelességemből rajta, nagyobbnak kellett az ő közönséges megmaradását tartanunk, hogy sem magunk nagy sok rendbeli megbántását is, és ottan esedezve járultunk ő felsége, az mi kegyelmes urunk és koronás királyunk eleiben, törekedtünk alázatosan, interponáltuk is magunkat, hogy nem nézvén ő felsége is sokaknak méltóságában, országában és külső javaiban való megbántását is, hallgatná meg az Kegyelmetek fölküldendő commisáriusit, és mutatná azokban minden atyai kegyelmességét is, melyre kegyelmesen resolválta is ő felsége magát, és kész meghallgatni az Kegyelmetek könyörgését, arra rendelt főcommisáriusi által minden méltó ígyében, törekedésében atyai kegyelmességét is mutatni; mi is azon leszünk, hogy tovább is se szegény édes hazánknak, se magunk

hivataljának meg ne fogyatkozzunk, hanem minden tehetségünk szerént ez nagy lánggal égő tüzét szegény hazánknak megolthassuk és csendes békességre hozhassuk, kérvén intvén szeretettel Kegyelmeteket is, hogy előtte viselvén Kegyelmetek is az ő felsége nagy méltóságát, és azt is, hogy ő felségek szárnyok alatt maradott ez a mi szegény nemzetünk eddig is meg, ezután is más birodalom senki minket meg nem tart, sem magunk az magunk megtartására elegedendők nem vagyunk, alkalmaztassa úgy mind magát, mind kivánságit és dolgait, hogy tovább való ő felsége méltóságának sérelmére okot ne adjon és utolsó veszedelmét is (kitűl isten mindnyájunkat oltalmazzon) ne accelerálja ez szegény hazának.

. Lónyai uram, úgy értem, közlötte Kegyelmetekkel mind ő kegyelmének írt leveleimet, mind azokra való maga választját, kire viszont írtunk ő kegyelmének, nem disputatióképpen, hanem nagyobb informatióért, méltó érteni azt is Kegyelmeteknek, mert az mely fegyver most tüzessék, nyakában szállott ennek az szegény hazának és nemzetnek, noha magok közt ellenkeznek, de mind az kettőnek, mind győzödelme, mind egymással való ellenkezéseknek fönnléte utolsó veszedelmünket nézi, annak az tractának is nehezétését avagy elbontását is, az melyet ím el akarunk kezdeni. Jól meglássa azért, kiért s mit mível Kegyelmetek, mint kíván együtt mindnyájan ily veszedelemnek bocsátkozni. Tartsa meg isten Kegyelmeteket.

Sempthaviae die 31. Augusti anno 1644.

Earundem Dom. Vrum.

(Egykoru példány a kismartoni ltárban. Act. Pal. IV.)

c)

A tokaji országgyülés felírata III. Ferdinandhoz.

Humillima postulata dominorum magnatum et nobilium quatuordecim comitatuum et sex liberarum civitatum regni Hungariae sacrae caesareae regiaeque maiestati, domino ipsorum clementissimo, demisse praesentanda.

Acerbissimo animorum sensu et dolore nunquam satis deplorando intuentur augustissime imperator et domine domine clementissime praedicti decem et quatuor comitatuum status florentissimi olim istius regni Hungariae fortissimi totius christianitatis antemuralis miserabilem et afflictissimum statum, quod antea laudabilibus praerogativis exornatum, a divis quondam Hnngariae regibus in iis conservatum et feliciter

gubernatum, concordia et mutua charitate firmatum, non modo in sui defensionem sufficiens, sed vicinis formidolosum, hostibus autem tremendum, nunc intestinis odiis laceratum mutuisque armis conflictatum vicinis gentibus stupendum videtur esse spectaculum.

Quorum omnium malorum causas altius penitiusque considerantibus, licet non minimum irae divinae, peccatis hominum ita exigentibus, ea tribuenda esse videantur, non tamen aliam potioremque esse causam praedicti domini regnicolae animadvertunt, quam summam illam inter status et ordines regni discordiam, quae odio religionis nata, ut sibi patrocinium habeat, divina humanaque iura labefactare, tranquillitatem turbare, statuta convellere, aures regias aut dificiles reddere, aut sinistris informationibus onerare, nihil magis pensi duxerit, quemadmodum praeteritorum hoc temporum exemplo saeculi istius hominibus in recenti tristissimaque reliquerant memoria.

Inde evenit, ut cum hoc regnum post saevissimas funestissimorum bellorum tempestates, temporibus felicissimi regiminis augustissimi imperatoris gloriosae recordationis Matthiae secundi, domini domini ipsorum clementissimi, laudabilibus statutis quasi postliminio iam reflorescere et securiori pace conquiescere coepisset, pro tranquilliorique regni eiusdem permansione libertas etiam religionis cum caeteris praeclarissimis regni immunitatibus post pacificationem Viennensem publicis regnicolarum statutis acceptata et confirmata exstitisset, aliquotque annorum spatiis continuata perstitisset, inquietis postmodum dissidentium consiliis labefactata, varia diffidentiarum semina produxerit, de quibus licet in praeteritorum quoque temporum diaetis satis conquaestum satis lamentatum et suplicatum fuerit, evangelici tamen status gravamina aut in aliud tempus translata aut dilata, aut sine omni complanatione reiecta, diffidentiarum auxere materiam, ut hoc manifestissimum esse vel saltem novissimae diaetae Posoniensis anni 1638. acta luculentissime demonstrarent.

Crescentibus autem ac in maiores quotidie animorum exacerbationes, ardescentibus huiusmodi libertatum et conscientiarum oppressionibus, cum illustrissimus ac celsissimus Transylvaniae princeps, necessitudine gentis et patriae charissimae ductus, ociosis haec amplius oculis spectare non posset, armaque defensiva, post plures praehabitas super eo requisitiones, sumere coactus, neque iterata celsitudinis suae super restituendis libertatibus regni diebus proxime praeteritis suscepta ac tentata complanatione aliquid obtinere potuisset, ancipitique iam bellorum eventui iustae huiusmodi causae

defensio ulterius etiam committenda videretur: consultius adhuc fore existimarunt praenotati domini regnicolae suplicibus inter maiestatem suam sacratissimam ac dictum dominum principem illustrissimum se interponere instantiis, ut haec eadem mala, et longe duratura bellorum pericula per pacificas potius complanationes, quam dubios bellorum casus tollerentur.

In quem finem nuperrima consultatione ipsorum Cassoviensi, humillima dictorum dominorum regnicolarum requisitione et suplicatione, expedito ad maiestatem suam sacratissimam internuncio ipsorum egregio Martino Fejérpataki, cum is non modo consensum, sed et ordinatam ad complanationem promissorum commissionem benignis eiusdem Maiestatis Vestrae sacratissimae literis eisdem intimatam attulisset, hanc paternam Maiestatis Vestrae sacratissimae erga eosdem affectionem clementissimamque regiae benignitatis declarationem gratissimis animis agnoscentes, ad praemissam complanationem nos ipsorum etiam plenipotentiarios e medio sui ita ablegandos duxere, ut propositis et exhibitis Maiestati Vestrae sacratissimae medio dominorum commissariorum eiusdem gravissimis eorundem quaerelis et gravaminibus hactenus minime sublatis, realem eorundem complanationem ac effectuationem ex iusto legum patriarum per Maiestatem Vestram sacratissimam acceptatarum et confirmatarum patrocinio, clementissimaque erga regnum hocce afflictissimum propensione, humillime in praesenti obtineremus. Quorum quidem quaerelarum et gravaminum pro praesenti rerum statu complanandorum series ita sequitur.

1. Pacificatione Viennensi complanatum, artic. 1-o anni 1608. confirmatum, ac diplomatibus regis conditione 6. acceptatum, subsequentibus regni constitutionibus renovatum exstiterat, quod religionis negotium inter universos status et ordines regni in suis ac fisci bonis, item in confiniis quoque regni tranquilliorem permansionem, iuxta constitutiones Viennenses et articulos ante coronationem editos, maneret liberum, illaesum et illibatum, ita videlicet, ut religionis exercitium tam baronibus, magnatibus, et nobilibus, quam liberis etiam civitatibus universisque statibus et ordinibus regni in suis ac fisci bonis, item in confiniis regni Hungariae, nec non oppidis et villis, illud sponte et libere acceptare volentibus, ubique liberum relinqueretur, nec quisquam cuiuscunque status et conditionis existens, in libero eiusdem usu, ac exercitio religionis a maiestate sua regia et aliis quibusvis dominis terrestribus, quovis modo aut quovis sub praetextu turbaretur, aut

impediretur. Quemadmodum praenotata diplomatis conditio sexta, haec omnia ad verbum continere cerneretur.

In huius autem primariae libertatis labefactationem factum est, ut subditi a dominis ipsorum terrestribus non spontanea acceptatione, ut in articulis specificatum esset, sed violenta coactione, birsagiorum impositione, aliisque artibus et praetextibus ad alium conscientiis ipsorum nimis onerosam religionem amplectendum compellerentur, ac ad alias religioni ipsorum contrarias ceremonias et census parochiales solvendos adigerentur. Cum igitur libertatis hoc nomen et praerogativa omnem coactionem excludat praemissis regni statutis ita hac in parte satisfactum fuerit, si omnes violentae huiusmodi coactiones, aut quovis modo factae turbationes tollantur, universisque subditis sic coactis spontaneae in negotio religionis optio libera relinquatur.

Accederet ad haec, quod concionatores evangelici parochiis ipsorum exturbati, solitis proventibus privati, ab ecclesiis ipsorum exulare cogerentur. Cum autem manifestum sit, exercitium religionis sine ministerio verbi divini et sacramentorum administratione fieri non posse, non dubium fuerit turbatum ibi liberum religionis exercitium, ubi media ad illud continuandum necessaria adimerentur. Iustum itaque fuerit ad complanationem istius gravaminis, ut omnes concionatores evangelici sic exturbati, aut illorum loco eiusdem religionis alii in pristinas sedes et parochias ademptas reducantur, solitisque proventibus fruantur, religionisque munus libere in ecclesiis ipsorum exerceri permittantur.

Ultimum est. Quod non modo parochiae sed etiam templa ab evangelicis per dominos terrestres aut alios quosvis occupata exstitissent, sepulturis etiam et usu campanarum interdictis; ex quibus factum est, ut exercendae religionis ipsorum loco et modo privati liberum illud tempore statuti huiusmodi articuli existentem et continuatum usum eiusdem sequi non licuisset. Cum autem novae istiusmodi mutationes et variationes pro usu esse et dici non possint, ad libertatem usus vi statutorum requiritur, ut idem religionis usus in frequentandis iisdem templis, usu campanarum et sepulturis, qui tempore conditi huius articuli anni 1608. fuerat, reducatur, omniaque templa, per quoscunque et qualitercunque hucusque sic occupata, cum libero religionis usu iis, a quibus adempta fuere. in integrum restituantur.

Quibus praemissis, vigore statutorum et confirmatarum praemissarum libertatum regni, uti iustis status evangelici querelis maiestati suae sacratissimae humillime exhibitis, iisque in novissima diaeta Posoniensi anni 1638. per publica

eorundem gravamina fusius et luculentius declaratis, maiestatique suae porrectis, supplicare iterato praedictos dominos regnicolas maiestati suae sacratissimae, dignetur omnia praemissa non modo clementer complanare, verum etiam eas complanatas realiter etiam effectuari facere.

Ut autem praemissorum statutorum violatio futuris quoque temporibus formidine etiam poenae magis praecaveri valeat, mutuaque inter se regnicolarum concordia firmius coalescat, dignetur maiestas sua sacratissima in exemplum aliorum praemissorum quoque statutorum violatores, tam modernos, quam in futurum existentes, ea poena puniendos facere, quae Uladislai regis art. 8. decr. 6. contra statuta regni peccantes expressa fuisset, praevia tamen inquisitione commissariorum utriusque status, romano scilicet catholici et evangelici, ad praemissa sub praesenti adhuc tractatu eligendorum et expediendorum.

Qualis quantaque controversia de nomine status evangelici novissimae diaetae Posoniensis tempore inter status emerserit, cum ea omnibus nota fuerit, recensere supervacaneum foret; cum autem illius dominationis fundamentum ex articulis 1. et 3. anni 1608. satis appareat, neque videre praenotatos dominos regnicolas, qua ratione possent destitui evangelici denominatione status, quo romano-catholici uti sibi quasi proprium esse contenderent, aequali existente omnibus cuiuscunque libertatis praerogativa, supplicatur itaque maiestati suae sacratissimae, ut servata etiam denominationis paritate, quo domini romano-catholici uti desiderant, illud etiam similibus suis concivibus una eademque libertate gaudentibus, non invideant, neque contrarios super eo inposterum quaestiones moveant.

Sedes spirituales manere debere in pacificatione Viennensi articulo ad septimum ita conclusum fuerat, ut si aliqui abusus in eis inolevissent, emendarentur; cum autem nunc is in eisdem abusus esse animadverteretur, quod plerique praetextu turbationis religionis romano-catholicae, odio religionis evangelicae in litem adtraherentur, actorisque simul et iudicis persona eodem in negotio agi videatur, ac quod etiam in matrimonialibus non modo romano-catholicae sed etiam evangelicae confessionis personarum causas iudicare assumerent, ut itaque vel hac occasione religionis praeiudicium caveatur, artic. 1. anni 1608. in eo satisfiat, ut quaelibet religio ad praecavenda odia et dissensiones suae professionis superintendentes habeat: cupiunt praenotati domini regnicolae, ut causas matrimoniales tanquam ad conscientiarum libertatem pertinentes inter evangelicos sedes spiritualis romano-catholicorum iudicare de caetero abstineat.

Statutum fuerat artic. 8. anno 1608. ante coronationem, ut patres Iesuitae nulla in Hungaria bona stabilia et possessionaria habere et possidere valeant; cum autem in praeiudicium articuli praemissi non modo collegia per collationem, continuamque residentiam et aedificiorum structuras, bona satis stabilia, sed et iura possessionaria de facto possideant, suaque maiestas caesarea et regia articulo per ultimo novissimae diaetae Posoniensis clementer consenserit, ut omnes articulos in effectuatos effectuari facere dignabitur, suplicant praenotati domini regnicolae pro effectuatione eiusdem articuli, ea ratione, ut bona eisdem collata in priores iterum possessores redeunt, ac ne deinceps etiam ipsis aut alii ordinis ecclesiasticis personis vel communitatibus, praeiudicio confirmationis decretorum Andreae 2-di per Ludovicum primum factae, conferantur; quin imo ut propter tranquilliorem regnicolarum quietem dicti patres regno quoque abstineant, cum et alii ordinis ecclesiasticae personae ad munia ecclesiastica obeunda non minus sufficiant, quam temporibus aliorum antiquissimorumque divorum quondam Hungariae regum.

Constaret articulis regni, arendationes decimarum ad antiquum semper usum revocari debere, tenore articuli anno 1609. artic. 18.; contra hunc autem quantas exorbitantias quidam domini praelati decimarum arendatores committant, palam est illas expertis, quod nimirum antiquis non contenti arendis eas singulis plerumque annis augere non intermittant, possessores bonorum aggravando. Statuendum autem esset, ut domini praelati ab usu antiquae arendationis recedere non possent.

2-do. Non minori cura et industria caeteras quoque regni libertates tutandas et in pristinum statum reducendas esse cupientes praenotati domini regnicolae, cum varia etiam earum ratione gravamina superesse videant, pro sublatione eorundem maiestati suae sacratissimae praecipua eorum humillime repraesentanda censuere.

Quanta odia, dissensiones ac inter status dominorum magnatum et nobilium animorum abalienationes indixerit antea nunquam auditum, multominus usurpatum dominorum terrestrium tribunal, novissimae diaetae Posoniensis acta et disceptationes testatum fecere. Cum autem quaestio illa non modo antiquissimis regni libertatibus sed et usu receptis consvetudinibus derogare videatur, ut statuum concordia firmiori charitatis vinculo uniatur, suplicant praedicti domini regnicolae maiestati suae sacratissimae, ut odiosam hanc quoque questionem inter ipsos tollere et complanare dignetur.

Communibus legibus regni cautum erat, ne bona avitica

in praeiudicium fratrum legitimorumque successorum abalienarentur, gravissimo tamen legum patriarum praeiudicio fieri advertunt praedicti domini regnicolae, quod nonnulli magnatum et nobilium ordinem aliquem ecclesiasticum ingressi, portiones ipsorum aliis vendunt, abalienant vel impignorant, vix aliquando etiam post eorum obitum ad successores legitimos revolvenda; statuendum itaque esset pro satisfactione legum praemissarum, ut ordinem aliquem ecclesiasticum, sicuti bona ipsorum, in praeiudicium successorum aliis vendere aut conferre non valeant.

Exstat in conditione diplomatis 2-di, quod sua maiestas ad summam intra spatium trienni generales semper regni diaetas promulgare et cum sublatione universorum gravaminum celebrari facere se clementer obtulisset; iam vero ultra sexennium eorum celebratio prorogata diversorum malorum, diffidentiarumque et discordiarum fomentum et occasio fuit. Supplicant itaque maiestati suae sacratissimae praedicti domini regnicolae, ut praenotatae conditioni diplomatum quantocyus satisfieri, ac per praesentem tractatum complananda gravamina, si quae pro ulteriori confirmatione ad generalem regni diaetam differenda essent, ibidem quoque realiter effectuari, successivis autem temporibus in praenotata conditione denotatis annorum spatiis eas maiestas sua sacratissima continue celebrari facere dignetur; in quibus, uti et in praemissa primo quoque tempore celebranda regni diaeta, omnibus tute comparendi suaque proponendi libertas admittatur, neque comminationibus, terroribus, a mutuo, privatoque vel publico congressu, correspondentia et colloquio, uti antea factum erat, arceantur, sed liberis votis et suffragiis boni publici promotionem diaetaliaque negotia procurare valeant. In collectione autem et examine vocum universitates et comitatus, qui aliquot millium nobilium voces repraesentant, maiorem respectum et potioritatem quam privatae personae habeant, cum antiquioribus temporibus quilibet nobilium ad generalem regni diaetam vocari solitus, restricta haec iam vocum pluritas suffragiorum libertatem ita tollere posse non videatur, ut tantorum nobilium suffragiis persona quaevis privata aequiparanda censeretur. In convocatione autem et votibus personarum ecclesiasticarum sua maiestas constitutiones regni clementer observare dignabitur.

Statutum quoque fuerat in pacificatione Viennensi ad 9. et 10., simul etiam articulis anni 1608. ante coronationem, ut omnia officia maiora et minora Hungaris sine discretione religionis conferantur; qualis autem horum articulorum ad hoc usque tempus observatio fuerit, et quam paucissimi, si

tamen aliqui, qui istius statuti beneficio ad aliqua officia vel dignitates ex evangelicis promoti fuerint, experientia docuit, quod etiam ex eo evenisse dicti domini regnicolae deprachendunt, quod praeiudicio articuli 30. Andreae 2-di regis non modo duae, sed plures longe dignitates uni personae collatae, aliis in participationem non remaneant. Dignum itaque fuerit, ut sua maiestas sacratissima, benignissime in memoriam revocatis praedictis legum patriarum statutis, in pluribus honoribus uni conferendis parcior, in non observando autem religionis discrimine facilior esse dignetur, ut ipso effectu huius benignitatis collatio iam tandem frequentius experiatur, similiter etiam ut officia ecclesiastica ex nobili prosapia ortis, iisque senioribus et expertis, qui maturitate consilii patriae prodesse valeant, sua maiestas conferre potioremque eorum rationem habere dignetur, humillime supplicant.

Decretum etiam fuerat articulo 2-do 1608., ut miles extraneus in Hungariam et partes eidem annexas non introduceretur, quod conditione diplomatis 13. per maiestatem suam sacratissimam acceptatum, ac diaetis regni anno 1625. articulo 24., anno 1635. articulo 59. et anno 1638. articulo 56. eductio eorum conclusa fuerat: cum autem his statutis et articulis necdum satisfactum sit, et hoc etiam ad effectuationem articulorum pertineat iuxta articulum 72. anni 1638., dignetur maiestas sua his quoque regni statutis benigne satisfieri curare.

Conclusum acceptatumque fuerat conditione 5-ta diplomatum regiorum, ut maiestas sua sacratissima administrationem iustitiae, sine qua regna consistere non possent, celebrari facere dignaretur, ac quod executiones legitimas nec per se impediret, nec per suos officiales impedire permitteret, illegitima iudicia et exemtiones fieri non admitteret, neque status et ordines regni extra terminos iudiciorum coram ordinariis iudicibus vel deputatis iuri stare cogerentur; harum autem conditionum legumque patriarum praeiudicio proximis temporibus quid factum fuerit, inter alia in facto bonorum Turzonianorum, in turbata vero executione et administratione iuris dominorum comitis Petri Betlen, Sigismundi Loniai ac Georgii de Pereni, maiestati suae sacratissimae partim humillime repraesentata fuere, in quibus ut nec dein sublatae difficultates tollantur, ac de caetero talia mandata iuris processum armis impedientia non expediantur, praedicti domini regnicolae maiestati suae sacratissimae humillime supplicant.

3-o. Gravissimo animorum dolore intuentur etiam praedicti domini regnicolae miserabilem publicae defensionis regni statum, in qua non modo istius regni permansio, sed totius

christianitatis salus et protectio haud dubie neglecta esse conspicitur, ita ut nisi divina misericordia paterna maiestatis suae sollicitudine et regnicolarum maiori provisione firmetur, florentissimi istius regni reliquias iam iam casuras, ac in potestatem hostium deventuras, metuendum esse videatur. Quorum etiam malorum causam inter alia non ultimam esse advertunt, quod hac quoque in parte constitutiones regni tam antiquissimis quam proximioribus temporibus laudabiliter statutae negligerentur. Quarum una est, quod negotia Hungarica iuxta conditionem diplomatis quintam et alios ibidem expressos articulos, non per Hungaros sed externae nationis personas tractarentur, de quarum licet erga christianitatem fide, industria et rerum gerendarum dexteritate nihil dubitandum sit, cum tamen magna ex parte legum istarum patriarum inexpertes, ac in propriam causam magis intenti, teste experientia istius regni defensio aut negligi, aut remissius per eos procurari videatur. Supplicant praenotati domini regnicolae maiestati suae sacratissimae, ut etiam in porta Othomanica res Hungaricas per nativos Hungaros et seculares, qui etiam cura haeredum et posteritatum suarum tanguntur, tractare dignetur, confiniorumque dependentium non ab externo consilio bellico non a camera aulica, sed a palatino regni iuxta conditionem diplomatis septimam realiter et cum effectu fieri admittat.

Animadvertunt etiam in contrarium publicae huiusmodi defensionis militum istius regni ex confiniis eductionem, eorumque maximo totius regni damno aut seram, aut diminutam reductionem. Similiter etiam quod proventus regni in alios usus et deputationes, si non in proprias necessitates administratorum convertantur, interim autem, licet praenotata camera exolutiones militum parum aut nihil curare videatur, certum tamen est, quod hac quoque in parte in gubernationem regni contra articulum 5. pacificationis Viennensis multum se immisceat; ut itaque articulus 5. anni 1608. cum effectu observetur, maiestas sua sacratissima post tot tantasque regnicolarum lamentationes benignissime procurare dignabitur.

Cum autem his etiam omnibus suo ordine administratis in tanta christianorum principum mutua in viscera saevientium discordia, maiestate quoque sua sacratissima reipublicae christianae curis ita distracta existente, impossibile videatur sine pace cum Turca ineunda regnum hoc subsistere posse: supplicant praedicti domini regnicolae maiestati suae sacratissimae, ut inchoatam pacis tractationem per nativos Ungaros continuare, ac in bonum regni istius salutaribus quibus fieri possit conditionibus in optatum etiam finem perducere digne-

tur; interim autem, ut etiam enumerata publicae defensionis media non negligantur, sed in pristinum statum secundum statuta regni reducantur, regiae providentiae et benignissimae curae maiestatis suae sacratissimae fuerit.

Ad ultimum licet teste deo et conscientiis ipsorum praenotati domini regnicolae nullam ad hosce motus occasionem temerariamque contra maiestatem suam et coronam oppositionem fecissent, sed praecise, iuste se defendendo, libertates etiam ipsorum salvas et gravamina sublata videre exoptassent, sicque nullam plane animadversionem se mereri aut meruisse agnoscant, ut tamen omnis hac quoque in parte scrupulus ex cordibus ipsorum radicitus evelleretur, ac vexandi quoquo tempore eosdem occasio tolleretur, dignetur maiestas sua sacratissima generalem, et non limitatam, vel aliquibus verborum ambagibus circumscriptam amnistiam universis statibus et ordinibus ac cuiuscunque status, dignitatis ac praeeminentiae hominibus, omnium eorum quae hisce motibus per quoscunque hinc inde gesta, commissaque fuerunt, benigne concedere, universaque bona eorum per hos motus qualitercunque ablata, occupata et collata prioribus possessoribus restitui facere.

Haec fuere augustissime imperator ac domine nobis clementissime, quae ex pluribus regni istius gravaminibus in generalis diaetae regni terminum dilatis quasi selecta praedicti domini magnates, nobiles et liberae civitates quatuordecim comitatuum Maiestati Vestrae sacratissimae pro complanatione et sublatione humillime praesentanda voluerunt, supplicantes Maiestati Vestrae sacratissimae, quod cum his conditionibus diplomatis sui regii, regni istius fasces liberima ipsorum electione delatas susceperit, ac si quas etiam in eis difficultates fore animadvertisset, iis tamen superatis ad servandas libertates iuraque et statuta eorundem tam per se, quam per alios observanda se clementer obstrinxerit, dignetur praenotata quoque gravamina sine ulterioribus dilationibus benignissime in hoc tractatu complanare, et complanata cum satisfactione praenotatorum dominorum regnicolarum benignissime tollere, de coetero autem in universis iuribus, libertatibus, immunitatibus ac laudabilibus consvetudinibus status et privilegiis, universos status, praelatos, barones, magnates, nobiles ac liberas civitates clementer conservare, et per alios conservari facere, ac etiam illustrissimi celsissimique domini principis Transylvaniae, domini nostri clementissimi tot tantasque expensas, in defensionem patriae suae erogatas, condigna satisfactione et contentatione compensare, afflictissimumque hoc Hungariae regnum optatissima pace et firma securitate iam tandem quietum et conservatum reddere. Quod ut in

augustissimi nominis sui nunquam intermorituris laudibus celebrandam cedet gloriam, ita praedicti quoque domini regnicolae eam Maiestatis Vestrae sacratissimae paternam benignissimamque erga regnum hocce affectionem perpetuis humillimisque servitiis semper promereri contendunt.

(Egykoru másolata két példányban, melyek egyike Szalárdy írása, a vörösvári gr. Erdődy-féle levéltárban.)

IV.

A nagy-szombati tárgyalások.

A rendek még együtt ültek Tokajban, midőn Rákóczy kinevezte a követség tagjait, kiket Nagy-Szombatba volt küldendő, hogy ott a nádorral s a császár többi követeivel folytassák a megkezdett tárgyalásokat. Ezek mind felső-magyarországi hazafiak voltak — s ez nem lehetett a véletlen műve. Rákóczy Felső-Magyarország érdekében folytatta a háborút, a Felső-Magyarországon ejtett sérelmek orvoslása végett költötte pénzét s fogyatta hadait. Erdélynek csak annyi köze volt hozzá, mennyiben ez ország sorsa az övére is befolyt, de hogy hogyan orvosoltassanak a sérelmek s miképen kárpótoltassék Rákóczy a kiállott fáradalmakért s költségekért, ez Magyarországnak belügye volt. Még a területi nagyobbodás is, mit Rákóczy volt nyerendő, nem fogta volna Erdély területét nevelni, a magyar korona birtoka maradván az jövőre is. S ez volt főoka, hogy a követségbe egyetlen erdélyi embert sem nevezett ki, daczára, hogy a háború terheinek legnagyobb része az erdélyiek vállára nehezedett. Sőt hogy ez eszme még praegnansabb kifejezést nyerjen: a Tokajban összegyűlt felső-magyarországi vármegyék és városok is küldtek felterjesztésükkel követséget Nagy-Szombatba a fejedelmi követség támogatására; ez által akarván a habozó és ingadozó magyarországiak részvételét biztosítani.

A követség élén Lónyay Sigmond állt, »igen austriacus ember,« mint Kemény megjegyzi róla. A nádornak régi barátja s bizalmas embere — de másfelől erős protestáns. Épen e tulajdonaiért esett rá a fejedelem választása, ki ezzel is bi-

zonyítani akarta békés hajlamait, melyek akkor azonban még nem voltak olyan őszinték — mert ő nem minden áron való békét akart. Azután a követség többi tagjai alárendeltebb szerepök mellett is egyensúlyba tarták Lónyay »austriacus« hajlamait, kik közűl Csernel, Klobusiczky és Kőrösy, régi kipróbált hivek, a fejedelem személyéhez vak engedelmességgel ragaszkodtak. Ezek mintegy ellenőrizték, vagy szükség esetében ellensúlyozták volna Lónyayt. Különben is a nekik adott utasítás (I. sz.) megkötötte kezeiket — annak pontjain pedig a fejedelem engedelme nélkűl változtatni nem lehetett.

Rákóczy s az ügy szerencséjére sem Esterházy, sem a bécsi udvar nem hagytak fel a reménynyel, hogy megalázhatják Rákóczyt. Igaz, hogy a császár követei már akkor Nagy-Szombatban voltak, mikor a Rákóczyéi még kinevezve is alig voltak, s Esterházy, kiállítván a menedékleveleit a fejedelem követeinek (II. sz.), lázasan sietteti ezek megérkezését — de nem másért, mint azért, hogy Rákóczy szorongatott helyzetét felhasználja. Mert ez el lévén hagyatva a svédektől, sem pénzzel, sem haddal nem segíttetvén tőlök, s másik szövetségeséről, a francziákról sem tudván semmit: nem volt kizárva az eshetőség, hogy az ő helyzete válságossá ne lehessen. A törökök perfid magatartása a háborúban, kik majd semmi haddal sem támogatták erejét, sőt biztatásaikkal s igéreteik meg nem tartásával nem egyszer kárára voltak, Ferdinándnak vált hasznára, s ez nagy követséget, nagy ajándékokat, sok pénzt küldött Konstantinápolyba, hogy a portát a támadási engedély visszavonására bírhassa. Ő most már, miután a lengyel segélyben csalódott, a portától várt: s így az ő békekövetségének be nem vallott czélja nem volt más, mint az, hogy kéznél legyenek azon esetre, ha Rákóczynak dictálhatják a feltételeket. Ezért hagyta meg követeinek, hogy fegyveszünetbe semmi áron se egyezzenek. Ezt különben Rákóczy is meghagyta — csakhogy ő egészen más indokból: ha a svédek el találnának jőni, mennél közelebb találhassa őket.

Mind ez, ha nem is válságossá, de legalább is aggasztóvá tette a fejedelem helyzetét; mert minden attól függött, fog-e csatlakozhatni a svédekkel, s képes lesz-e a portán Ferdinánd

törekvéseit ellensúlyozni? Szerencséjére a svéd-dán háborúban fordulat állott be, a portán pedig lassan haladtak a dolgok, s a haladék, melytől a császár várt sikert, neki vált hasznára.

Október már vége felé járt. midőn Lónyayék Nagy-Szombatba érkeztek. Tulajdonképen két követség ment fel: a fejedelemé, s a felső-magyarországi vármegyék és városok követsége. A nádornak nem volt inyére ez a kettős-követség, nem az összefüggésért, mely azok közt létezett. Ama megyék és városok, melyeket ezek képviseltek, habár meg voltak is szállva, de Magyarországhoz tartoztak, s az ő felfogása szerint a fejedelemnek épen nem állott jogában ezek szószólójává feltolni magát, mert ezek ő felségéhez hittel kötelesek, s az alól nincsenek is feloldva. Amint tehát október 26-án a követek felkeresték őt, keményen és nyersen megkérdezte Lónyayéktól, hogy hogyan egyeztetheti ki Rákóczy, hogy a svédekkel szövetsége van s a császárral tractál, mert a míg az fenn van, békéről szó sem lehet; a rendek követeinek pedig szemökre lobbantá, hogy köteles hűségüket megsértették.

A támadásnak nem a várt hatása lett. Lónyayék nem maradtak adósok a felelettel, s a magyarországi követek is kérdést intéztek hozzá, hogy akar-e velök tractálni? Sőt ezek még a követség meghatalmazó levelét is birálgatni kezdték. (III. sz.) Esterházynak nem volt szándéka a tárgyalásokat megkezdésök előtt félbeszakasztani s október 28-án irásban kiadta nyilatkozatát: nem ismeri el őket praeceptorainak, s ő kész kiállani a tractából. De mégis úgy magyarázta nyilatkozatát. hogy a követek ebben megnyugodhattak. (IV. sz.) Két nappal később pedig a magyarországi követeknek adott nyilatkozatot, hogy miután ő felsége megengedte, hogy sérelmeikkel hozzá járulhassanak, s viszont őt is felhatalmazta, kész velök tractálni. (V., VI. sz.) Minthogy pedig a követeknek sem állott érdekében ilyen módon szakasztani félbe az alkudozásokat, s másfelől azt is tudták, hogy ha kiáll is Esterházy, mégis ő fogja vezetni azokat, megnyugodtak a válaszban.

A nagy-szombati egyezkedés alapjában nem egyéb volt, mint a Sárosban kezdett tárgyalások folytatása. Az egyezkedés ott nem haladt tovább, mint addig, hogy az erdélyi követek

beadták propositióikat, s a nádor arra választ tett, továbbá, hogy a nádor és biztostársai közölték az erdélyi fejedelem biztosaival azon pontokat, melyek alatt a császár hajlandó, a békét megkötni. A mint tehát az első kérdéseken túl voltak, ott kellett felvenni a fonalat, hol ez Sárosban elmetszetett. Sárosban az erdélyi propositiókra már felelt a nádor — de a nádor propositióira még nem feleltek Lónyayék. Ezek tehát legelőször válaszoltak a nádor által Sárosban az ő pontjaikra adott válaszra, s hasonlag a nádor által adott feltételekre is feleltek. Ez a válasz tulajdonképen magának Rákóczynak volt a munkája, s a biztosok készen hozták magukkal, és az ő neve alatt is adták be. (VII. sz. *a.*) A nádor maga részéről sietett a felelettel s azt november 7-én közölte a biztosokkal. (V. sz. *b, c.*)

De míg ily módon a nádor a fejedelmi követekkel tárgyalásba bocsátkozott, s kiadta nekik a pontokat, melyek alapján ő a békét hajlandónak nyilatkozott megkötni: a tokaji országgyűlés követeivel szóba sem akart állani. Ezek is beadták a maguk postulatumit: de Esterházy kifogásolta, hogy megbizó-levelök nincs rendben, csak »némelyektől« s nem az összes rendektől vannak küldve, s olyan dolgokat kivánnak, melyek felett csak országgyűlés határozhat (Toldy: Esterházy Élete 277), s épen ezért nem akart velök tárgyalni, pontozataik megvitatását pedig a jövendő országgyűlésre kivánta halasztani.

E nyilatkozatot, valamint a november 7-iki választ a fejedelmi s az országos biztosok közösen vették tárgyalásba, s november 8-án emlékiratot nyújtottak be Esterházyhoz, melyben határozott nyilatkozatot kértek arról, ha akar-e velök a nádor és a bizottság országgyűlésen kivűl tárgyalásba bocsátkozni? (VII. sz. *d.*) A nádor, hogy »ő felsége kegyelmessége annál inkább kiterjedve legyen,« igenlőleg felelt. De ugyanakkor tüzetes czáfolatába bocsátkozott a tokaji országgyűlés által benyújtott feliratnak. (VII. sz. *e, f.*)

De ha ez akadály el is volt hárítva, s ha már el is jutottak addig, hogy belebocsátkoznak az érdemleges, azaz az elvi tárgyalásba, a nagyobb és komolyabb nehézségekre most került sor. Ez volt a fejedelem contentálásának kérdése: ő ugyanis

úgy, mint Bethlen Gábor idejében volt, nyolcz vármegyének s néhány uradalomnak átengedését követelte (VII. sz. *g*): ezek beadására a fejedelem november 18-iki levelével hatalmazta fel a követeket. (VIII. sz.) Csak hetek mulva adták be. A kérdés már azelőtt forgott szőnyegen, de a nádor részéről roppant ellenszenvvel találkozott — s Rákóczy is megirta Lónyaynak, hogy »a nélkül a béke végbe nem megy.« (VIII. sz. *b*.)

Egy másik dolog, mely a tárgyalásokon szóba került, Rákóczy »corporale juramentum«-a volt, azaz a Ferdinándnak leteendő hűség eskű; de erről viszont Rákóczy nem akart hallani. Általán az értekezletek a nádornál, a mikor csak ő a közel levő Semptéről bejött, majdnem minden naposak voltak, s ezekről a fejedelem követei részletes, lehetőleg szó szerinti közléseket tettek a fejedelemnek, ki maga is tüzetesen megfelelt az őt kiválóbban érdeklőkre. (IX. sz. *a, b*.) A vallásügyi sérelmek épen úgy, mint a felső-magyarországiak kivánatai szóba kerültek ugyan — de kevéssé tisztázták az eszméket, s az alkut épen nem vitték elé, mert a nádor még eddig mindig csak az elvi kérdéseket vetette fel, s bár az egyes kérdéseknek pontonkénti tárgyalásába nem ereszkedett. Rákóczy a nádor magatartásában kereste a sikertelenség okát, s ez viszont a fejedelmet okozta, azért, mert minden apróságot maga elé vitet, s erre vetette, hogy a követek a dologban elé nem mehetnek. (Toldy: Esterházy Élete 276.) A legnagyobb nehézség pedig valójában abban rejlett, hogy a nádor inkább csak maga és nem commissionaliter tractált. (X. sz.) Végre november 30-án kijelenté a nádor, hogy kész a pontonkénti tárgyalásba beleereszkedni. (XII. sz.)

Megkezdődött tehát a pontonkénti tárgyalás. A császár biztosai deczember 1-én kiadták replikájukat (XIII. szám), de sokkal ridegebb tartalommal, mint ahogy várták. — Másfelől a követek magatartása végett, hogy meddig mehetnek, Rákóczy deczember 5-ről terjedelmes utasítást irt nekik Klobusiczkitól, kit ezek jelentéstétel végett küldöttek hozzá: de ugyanakkor tudatta velök, hogy utasította a felső-magyarországi megyéket és városokat, hogy követeket küldjenek hozzá, kikkel »megruminálhassa a dolgokat.« (XIV. sz.) A dolog

így sem haladt; a nádor visszatért a régi thémára: jó volna a felső-magyarországi megyék követeléseit országgyűlésre halasztani: nézet, melyben biztos társai is osztoztak (XV. sz.), s deczember 21-én a követek benyujtották válaszukat, s a fejedelem kielégítésére vonatkozó pontokat (XV. sz.) a nádornak, ki megigérte, hogy azokat ő felsége elé fogja terjeszteni. (XVIII.)

E közben (deczember 19-én) Lónyay értesült, hogy neje meghalt. (XVII. szám.) Lónyay szeretett volna haza menni, s kérte is a fejedelemtől hazabocsáttatását (XXI. sz.); de ezek válságos napok voltak. A nádor folytonosan biztatta a követeket, hogy felterjesztésére naponként várja a választ a császártól (XIX., XX. sz.); de a válasz, melytől a követek különben sem vártak semmi jót, csak nem érkezett s a fejedelem nem adhatta meg a távozási engedélyt Lónyaynak, kinek ebben a kényszerűségben meg is kellett nyugodni. (XXV. sz.) A temetések abban az időben havok mulva szoktak megtartatni: s ez nem képezett akadályt abban, hogy Lónyay ott ne maradjon. Engedelmeskedett.

Mielőtt a várva várt válasz a császártól megérkezett volna, a fejedelem megtartotta Ónodon az előre jelzett országgyűlést. Czélját, hogy követei s különösen az országos követek helyzetét megkönnyítse s egyszersmind megczáfolja azon vádat, mintha ezek nem a megyék közvéleményét, hanem a Rákóczy akaratát tolmácsolának, elérte: a részgyűlés helyeselte eljárásukat s jövőre is kitartásra ösztönzé őket. (XXII. sz.) A megyei követekkel s a biztosokkal folytatott tárgyalás, a nádor által kiadott declaratio felköltötte a reményt, hogy meg fognak velök alkudhatni. (XXIV., XXVI. sz.)

De a várva várt válasz megérkezése azt hiúnak bizonyítá. Jan. 22-én bocsátkoztak azok tárgyalásába. (XXVII. sz.) A nádor tizenegy pontban kiadta az országgal és fejedelemmel kötendő béke feltételeit. Bemutatta továbbá a fejedelem kielégitésére vonatkozó elhatározást is: ezek voltakép oly csekély közeledést mutattak Rákóczy feltételeihez, hogy ha a nádor ki nem jelenti, hogy ezek csak az alkudozás kiinduló pontjai, a tárgyalásokat félbe lehetett volna szakasztani. De a nádor mégis kötve volt biztostársai által, a fejedelem követei

is hijában adták be válaszukat: a nádor nem akart engedni s a fejedelem követei nem engedhettek. A szakadás csaknem elherülhetetlennek látszott — de azt egyik fél sem akarta. A nádor most azt az ajánlatot tette. hogy ő mint közvetítő kezébe veszi az ügy továbbfejlesztését. s ez ajánlatot elfogadták a fejedelem biztosai. kik ily körülmények közt kimerítő jelentéseikkel (XXVIII. sz.) Klobusiczkyt újabban Rákóczyhoz küldék.

Klobusiczky Rákóczyt Zborón találta. hova ő azért ment, hogy ott várja be a franczia királynak hozzá küldött követét Croissyt. Rákóczy kitartása sikert aratott — s ha voltak is perczei, melyekben hajlandó lett volna, ha több előzékenységgel találkozik engedményeket tenni: ez ugyan legkevesbbé sem volt az. Most már valóban két szerződés közt választhatott: egyfelől a császárral kötendő béke. vagy a svéd-franczia koronákkal kötendö frigy közt. Amaz kevés kilátást nyújtott a sikerre, ezt kezében tartá. Természetes, hogy ezt választá. Az utasításban, melyet követeinek küldött (XXIX. sz.). minden engedékenységet megtagadott.

A kapott válaszszal február 5-én Lónyaiék a biztosokhoz mentek: a fejedelem által küldött utasítások alapján szóbelileg előadták a választ s megkapták rá a feleletet (XXX. sz.), melyről mindjárt következő napon jelentést tettek. Az a pár nap, mialatt a levél Rákóczyhoz érkezett. egészen megváltoztatta a helyzetet. A svédek diadalmasan nyomultak elé s Rákóczynak most már módjában állt két szövetség közt választani: a franczia-svéd és német közt. Január 29-én fogadta Croissyt a franczia kormány követét, s ezzel kezdetét vette a munkácsi tracta. Február 16-án pedig Bártfán megnyilt a felső-magyarországi vármegyék országgyűlése, melyet ő azért hivott össze, hogy a januári pontokat elibök terjeszthesse, s a mely ezek felolvasása után tüntetőleg Rákóczy mellett nyilatkozott, ki azonnal megirta Lónyaynak, hogy a vármegyéket vér nélkül kezéből ki nem bocsátja »Istenünkért. hazánkért, magunkért flectere si nequeo Superos Acheronta movebo.« (XXXII. sz.) Ez volt az ő ultimátuma.

A bártfai példájára a császár is akart congregatiót tartani s február 12-ére Nagy-Szombatba ki is hirdette. A nádor

az ilyen particularis congregatiókat elvből ellenezte s most is felszólalt ellene. Nem is lett semmi belőle s Walticher Markot jelentéstétel végett az udvarhoz küldte. (XXXIII. sz.)

Márczius elején Klobusiczky is visszatért Bártfáról. Tanuja volt a lelkesedésnek, mely itt nyilatkozott. — De rövid választ hozott magával mind a rendek, mind Rákóczy részéről, s ez utóbbi már utasította is követeit, hogy készüljenek haza. (XXXIV. sz.) A Klobusiczkytól hozott irásokat márczius 12-én adták be a nádornak, s ez nap és a következőn tanácskoztak is felettek. (XXXV. sz.) De természetesen eredmény nélkül. Márczius 14-én tehát világosan megizenték a nádornak, hogy ők sem a rendek, sem a fejedelem kivánságin egy betüt sem változtathatnak: azért hát határozott választ kérnek. (XXXVI. sz.)

A fenyegető helyzet, a császári hadak vereségei a kormányt engedékenységre birták: s most már hajlandóknak mutatkoztak a fejedelem és rendek kivánságai nagy részét teljesíteni. (XXXVII. szám.) De ezek az engedmények viszont olyanok voltak, melyeket közölni kellett a fejedelemmel és rendekkel. Másnap beadták az erdélyi biztosok az ő nyilatkozványokat, mely a tárgyalások ideiglenes felfüggesztésére vonatkozott. (XXXIX. sz. *a.*) Abban állapodtak meg, hogy a császár egy megbizott embere fog az erdélyi táborba menni s az alkudozást egyelőre ezzel folytatják.

Márczius 29-én a fejedelem követei elhagyták Nagy-Szombatot. (XL.)

I.

1644. oct. 8.

INSTRVCTIO pro illustrissimi ac celsissimi principis domini, domini GEORGII RAKOCZY dei gratia principis Transylvaniae, partium regni Hungariae domini, Siculorum comitis etc. domini nostri clementissimi, adeoque vniversorum statuum et ordinum trium nationum regni Transylvaniae, et partium Hungariae eidem annexarum, partibus, spectabilibus ac magnificis dominis Sigismundo Lonyai de Nagy-Lonya, Bernhardo Nyari de Bedegh, generosis ittem Georgio

Chernel de Chernelhaza, Stephano Kőrössi de Varad, Andreae Zakani, ac alteri Andreae Klubuciczki, ad publicum cum sacratissima caesarea regiaque maiestate, pacis tractatum Tyrnauiam destinatis ablegatisque commissariis, super punctis in tractatu eodem proponendis data.

Megnyugován az ő kegyelmek hozzánk való tökéletes hűségekben, az ő felségével való békesség tractálására ő kegyelmeket rendeltük mi is, magunk és országunkbeli statusok hiveink részéről; az minthogy az ittkin való tizennégy vármegyékbéli statusok is, ugyan ő kegyelmeket denominalták volt nagyobb rész szerint azon tractatusra. Tudva levén pedig az is nálunk, hogy az úristen ő kegyelmeket szép elmével, okossággal, experientiával áldotta meg, ott való magokviselésétől, bő szóval való instructiót adni szükségesnek nem látjuk; hanem az minemű kivánságink mostan, magunk s országunk részéről valók vadnak, azokat ím renddel leíratván, kegyelmesen kivánjuk ő kegyelmektől, istent hiván segítségűl, igyekezzék úgy véghez vinni, mi is mind kegyelmesen vehessük abban való fáradozásokat, s mind pedig meg is hálálhassuk ő kegyelmeknek; kire hogy az úristen segítse is ő kegyelmeket, szívből kivánjuk.

Azok pedig így következnek:

1. Az religiónak szabados exercitiuma, templomok restitutiója; az bécsi pacificatiónak, és az tizenhét conditióknak szentűl való megtartása, effectualása, praestáltatása, és minden rendbeliekkel való megtartattatása, akadék, bántódás és sérelem nélkűl. Ennek pedig általhágói, háborgatói ellen erős büntetés rendeltessék; kiben ő felsége és utána való igaz legitimus successori ne kedvezzenek senkinek.

2. Az generalis amnestia mindeneknek, még csak azoknak is, kik alattomban való jó akaróink lőttek volna, megadassék; minden jószágok totaliter restituáltassék; és az előbbeni jó igazságokkal, azokat kinek-kinek szabadosan bírni megengedtessék.

3. Valakinek mit attunk, conferáltunk, praescribáltunk, azokban megtartassanak, és az mostani possessoroktól, az summáknak letétele nélkűl el ne vétessenek.

4. Nevezet szerint Kassa városának, az mit mi conferáltunk, inscribáltunk, donáltunk, azokban illese megtartassanak, confirmáltassanak.

5. Az kik az ország statutumi s az bécsi pacificatio ellen cselekedtenek, és impingaltanak akármiben is, másoknak is jövendő példájokra, megbüntettessenek.

6. Erdély országának, s ahhoz tartozó birodalmunknak az minemű bántódási vadnak vagy publice, vagy privatim,

annak lakosi közűl akárkinek, azok complanáltassanak; jószágokban lött pusztitások, szegénség marháinak elhajtatások, és akármi kártételek refundáltassanak. Azok végett való differentiák eligazittassanak per commissarios mennél hamarébb. Ennek utána pedig, azoknak jószágokon ne hatalmaskodjanak, azokat ne foglalják. Hanem a ki melyikhez mi just praetendál, keresse törvénynyel annak helyén és idején.

Mivel pedig most minden bántódásit, kivánságit az erdélyi statusok híveink részekről, ő kegyelmeknek oda nem adhattuk, rövid nap utánok küldvén ő kegyelmeknek, azokat jó végben igyekezzék vinni ő kegyelmek.

7. Sohonnét az ő felsége birodalmából az Erdély országához tartozó földön és határon az törökre sem titkon sem nyilván, senki ne járjon, csatázzon, prédáljon; ha ki az ellen cselekedni comperiáltatnék, requiráltatván ő felsége vagy tisztviselői felőle, tartozzanak mint tolvajt, s békesség háborgatót megbűntetni minden halogatás nélkűl. Sőt ha ki az ilyeneknek pártját fogni találtatnék, az is nótában essék.

8. Az pataki donatiónk azzal jobbittassék, hogy avagy szabad légyen kőből is mindenütt épittetnünk, s az épités minden esztendőben megböcsültetvén, az summa azzal nevekedjék, avagy ad extremum, legyen szabad ötven ezer forintig kőből való épűletet tennünk, s az summa azzal augeáltassék.

9. Az munkácsi is ezen szerint engedtessék. És ha még valamiben az két helyről való donatiónkban, jobbitásnak kellene lenni, az is melioráltassék; kiről rövid nap tudósítjuk is ő kegyelmeket.

10. Post defectum dominorum comitum Stephani et Petri Bethlen, Ecsedben s ahhoz való minden jószágokban, Nagy-Bányában az ius regiumot ő felsége nekünk adja a gazdaasszonynyal, és maradékinknak cum libera dispositione, a nélkűl is jussa lévén az fiúnk feleségének hozzá.

11. Tokajt hozzá való minden jószágival, mind az kiket most hozzá birnak, vagy mások birnának, két száz ezer No. 200,000 forintban ő felsége nekünk s az gazdaasszonynak adja, cum libera dispositione. És mivel a vár puszta, legyen szabad száz ezer No. 100,000 forintig rajta épitenünk, kivel a summa nevekedjék. És még a fiú ágon nem deficiálunk, ki ne váltassék; azután a leány ágtól váltassék ki bár az két száz ezer No. 200,000 forinton. Constal nálunk, az boldog emlékezetű Rudolphus császár donatiója ellen el sem adhatták volna, meg kellett volna kénálni az atyánkat.

Tartzalnak pedig, 1629. esztendőbeli soproni constitutio szerint is, restituáltatni kellene.

12. Óvárat ő felsége adja nekünk, kétszáz ezer No.

200,000 forintban; és legyen szabad minden jószágát kiváltanunk. Es ez is az fiúágtól ki ne váltathassék; annak pedig deficialása után, az leányágnak, vagy a kinek legáltatnék, az summa letétetvén, úgy redimáltathassék.

13. Szathmár cum omnibus bonis et pertinentiis örökben cum libera dispositione nekünk conferáltassék, úgy hogy az hozzá tartozó jószágokat is szabad legyen, akár kiknél találtassanak is, kiváltanunk, és azokat is örökben birnunk.

14. Minden esztendőben minden harminczad fizetés nélkűl hajtathassunk fel két ezer No. 2000 ökröt, az ő felsége birodalmában, az hova akarjuk.

15. Szádvárához is nagy igazságunk lévén, megadattatását méltán kivánjuk, kit mi tőlünk árvaságunkban, minden igaz ok nélkűl vővének el, annyira, hogy szegény istenben elnyugott édes atyánk, a minemű jószágokat maga pénzén kiváltott volt, még csak azt sem fordíták meg; noha megbizonyítottuk elégségesképen, szegény Bocskai fejedelemnek Csáky István drága marhákot adott volt Szádváráért, közel negyven ezer No. 40,000 forintig valót; de szegény Turzó György azt itélé, hogy az drága marha (kik között az unicornis szarvára csinált gyémánt is ott volt) nem kész pénz, s mi tőlünk csak pénz nélkűl vövék el.

16. Léván is az gazdaasszonynak volt liquidumja hatvan ezer No. 60,000 forintig való, ki ez mai nap is oda vagyon; hogy azt is ő felsége megadassa, méltán kévánjuk.

17. Az mely vármegyék az kassai generalisságtól szoktak hallgatni és függeni, azokat mind magunk, s mind maradékinkból álló fejedelem successorink, úgy birhassák, valaminemű végezése legelső pacificatiókor az szegény fejedelemnek volt az hét vármegyékről, mindennemű immunitásival, libertásival, azonokkal élvén akkor is, mint az több részei Magyarországnak.

18. Minthogy az ország végvárai fogyatkozottól vadnak, azoknak munialására adjon ő felsége pénz nélkűl, ezer mása rezet Beszterczebányáról.

19. Ha kik minket, successorinkat, s az országot, akár kik, és akár miféle nemzetek volnának, lennének, az ő felségével való békességért, nyilván vagy titkon háborgatni akarnának, akár kárral illetni, mindenek ellen tempestive elegedendő segítséget ád ő felsége, és successori syncere és igazságosan, úgy hogy a segítségtől oltalmat vegyünk inkább mintsem kárt, és bántást szenvedjünk.

20. Az mely mocskos könyvet kibocsátának volt annak authorát kikerestetvén, haladék nélkűl meg is bünteteti ő felsége, úgy hogy contentusok lehessünk véle.

21. Bethlen István és Bethlen Péter uramékon és azokon kivűl kiknek amnistiát adtunk volt, megbüntettessenek ő felségétől, valakik in anno 1636. az ő felsége diplomája ellen foveálták Bethlen István uram dolgát, pénzzel, tanácscsal segítették s tartották; az ő felsége édes atyja parancsolatját is végben nem engedték menni.

Ezeken kivűl, ha mi oly dolgok occurálnak, melyeket ő kegyelmek által az tractára bocsátanunk szükségesnek ítílünk, ő kegyelmeknek vagy leveleink, vagy embereink által értésekre adni és voltaképen azokról ő kegyelmeket tudósítani el nem mulatjuk.

Kivánván ezek után az úristentől ő kegyelmeknek szerencsés, békességes, és jó egészséges menetelt, és hozzánk való megjövetelt. Quibus in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in curia nostra Tokaiensi, die octava mensis Octobris anno domini millesimo, sexcentesimo quadragesimo quarto.

G. Rakocy m. p. (P. H.)

(Eredeti, Rákóczy György saját kezével aláirva s fejedelmi pecsétjével megerősítve. — A gróf Erdődy család birtokában levő Rákóczy-féle levéltárból. No. 13. cis. 3. fasc. 123.)

II.

1644. oct. 27.

Replica dominorum commissariorum suae maiestatis ad intimationem oralem dominorum suae celsitudinis principalis commissariorum, mediantibus Andrea Zákány et Nicolao Soproni ad partem domino palatino super honeste tractandis commissariis ut et plenipotentialibus per suam mattem sub verbo regio dandis.

Anno 1644. die 27. Octobris exhibitum dominis ablegatis domini principis Transsylvaniae.

Az tegnapi consessusunkon praemissis solitis salutationibus, urgentibus ablegatis domini principis, ad productionem plenipotentialium mentünk, kiket ea utraque parte mikor megolvastunk volna, suae dominationes in plenipotentialibus suae maiestatis két difficultast találtanak: egyiket, hogy az nem volna cum clausula sub verbo regio, avagy bona fide christiana, exemplificálván ezaránt, mintha az eperjesi mostani fejedelemmel való tractakor is nem lévén az plenipotentiában azok az clausulák, erre nézve nem akarta volna azután ő felsége az végezéseket ratificalni s confirmálni, s az mi lött is, hosszú haladékkal lött. Másikot, hogy az supplicans regnicolákról

semmi mentio nem volna azon plenipotentiában, kire nézve in tractatu nem lehetne securitások ő kegyelmeknek is.

Az elsőre megfeleltünk, hogy az: est stylus ordinarius aulae, s az szeriut expediáltatta ő felsége nekünk adott plenipotentiát is; más az, minden fejedelmekkel való tractátusokban is ezen tenorral szokta plenipotentiáját kiadni ő felsége, s nem vélte itt szükségesnek azt mutalni. Harmadik, hogy az fejedelemmel való tractatusokban is, mindenkor ezen tenor plenipotentialium tartatott meg, s most sem látjuk okát, miért kelleněk azt mutálni, mert az hol exemplificál az eperjesi tractáról ő kegyelmek, nagy méltósága ellen beszél ott ő felségének, azt állatván, hogy az mostani kévánt clausuláknak akkori plenipotentiából való kihagyása volt volna oka akkori végezéseknek confirmatiójának haladékjának, ki bizonyos, megbocsásson ő kegyelmek, különben vagyon, s méltó is ezt nekünk s annyival inkább ő felségének apprehendálni, kit tegnap propter primum ingressum elhallgatánk; de tudni kell ezután is ő felségének ezeket; holott nem ez, az mit most difficultál ő kegyelmek, hanem azokban az végezésekben való sok indignitások, kire hatalmok nem volt, tették volt az confirmátiónak késedelmét, de elég ha ugyan meglött s confirmáltatott s mi érettünk deserviál inkább ez az exemplum, mert beneficio illius tractatus bir az fejedelem most is négyszer való száz ezer forint érő jószágot, s ha most sine illa clausula plenipotentialium helytelen az plenipotentia, helytelen volt tehát akkor is, és így helytelen lészen az mellett tött adomány is.

Az supplicans regnicolák dolgában való difficultásokat penig a mi illeti, Kegyelmeteknek megmondtuk azt is, hogy semmiképpen nem kellett ebben az fejedelemért adott plenipotentiában az regnicolákat inserálni, nam tam status illorum, quam praetensiones diversae sunt a statu et postulatis domini principis, nec velle suam maiestatem ista confundere sed habent iidem etiam supplicantes regnicolae securitatem a sua maiestate; nimirum decretum per suam maiestatem ipsis transmissum ab ipsisque acceptatum, penes quod venerunt etiam suae dominationes ad modernum pacis tractatum, in quo assecurantur quod benigne illos exauditura est sua maiestas per destinatos suos commissarios ad quod ordinavit nos, committendo nobis benigne, ut supplicationem et petitionem suarum dominationum excipiamus, iuxtaque nobis datam instructionem illas rectificemus et complanemus; nec alio modo deceret suam maiestatem cum illis tractare, quorum alii corporali etiam iuramento adstricti sunt suae maiestati, alii vero homagio, quos nec pro partibus agnoscere vult sua maiestas; sed velle cum illis tractare, tamquam dominus et legitime

coronatus rex ipsorum, paternoque amore amplecti etiam deliquentes omnemque suam gratiam ipsis offerre.

Az, kikkel mi úgy gondolkodtunk volt, hogy ő kegyelmek igen contentus leszen; de az minémő izenetet tegnap estve töttek palatinus urunknak, nemcsak meg nem nyugodott ezekben, ujabb difficultásokban vötte, s úgy izenték, hogy ad ulteriorem tractatum nem mehetnének semmiképpen, valamég vagy az plenipotentiákat kévánságok szerint meg nem ujétatjuk, vagy mi magunkról assecuratiót nem adunk propter lucrandum tempus, hogy az szerint, a mint ők kivánják meghozatjuk ő felségétől az salvus conductust, az ki ez is igen méltósága ellen vagyon ő felségének, szokatlan s minden jó rendkívűl való dolog is, hogy szolgák lévén magunkról assecuratiót adjunk, mintha mi hatalmunkban volna az ő felsége méltóságos akaratja és szabadsága, kire mi mint mehessünk cum tanta laesione authoritatis suae maiestatis nem látjuk; hanem kivántatik inkább az, hogy ő kegyelmek hozassanak plenipotentiát magoknak, s mi erre is vártuk az ő kegyelmek resolutióját, mert az kit tegnap producáltanak az nem plenipotentia, hanem oly dologra adatott assecuratió, az kit mi nem tudunk micsoda, s hogy épétsünk rajta, s annak sensusát, avagy belső magyarázatját maguk sem tudják, mivel quisquam verborum suorum interpres s az az fejedelemnél vagyon, kin mi nem látjuk mit fundálhatunk, avagy mint kezdhessük csak el is az tractátust, s annyival inkább üdő halogatásokkal is, micsoda securitással mehetünk valami conclusiókra, mert az az ratio nem elég mi nekünk, hogy magok is olyan pleni..... *(vége hiányzik).*

(Egykoru példány az orsz. ltárban.)

III.

1644. oct. 28.

Anno 1644. die 28. Octobris exhibitum est praesens scriptum ill. domini c. palatini dnis ablegatis principis Transsylvaniae, Tyrnaviae.

Az közönséges kérdések mellett tött Kegyelmetek én ellenem is tegnap panaszt, melyben magam szavaimat illeti, nem mondottam semmit olyant, sem mondhatok, az kiknél veszedelmesebb dolgokat ott ne látnék s lakatot az én számra senki nem is vethet, hogy kötelességem szerént is közönséges igazságunkról és szabadságunkról ne szóljak, a kihez több közöm is vagyon ő fölsége után, mint akárkinek, de in rebus agendis nostris nem akarom sem directorimnak, sem praecep-

toriumak ő kegyelmeket ismernem, s tudok is, úgy hiszem, azokhoz annyit mint ő kegyelmek.

Én szóm azért s most is azt kérdem, mind kötésére s mind nekem írt levelére nézvén, mint megyen el az fejedelem az suecusok confoederatiója mellől; mert annak fönlételével ő kegyelme mi velönk nem concludálhat s úgy vagyon az is, a mint mondtam, hogy azok már megszegték az ő kegyelmeknek adott hiteket s másoknak adott hitszegésekkel penig; ezt tudja, látja az egész keresztény birodalom s nem tudom, miért tilalmazhat ő kegyelmek engem erről szólanom, kiválképen az mi szegény hazánk és nemzetünk veszedelmét nézvén ezek az hírünk nekűl és szabadságunk ellen mindnyájunkat lekötött confoederatiók. Nincs istennek hála, még abban az járomban az én nyakam, hogy ott se légyen szabad nekem sebemet tapogatnom, az hol fáj.

Az hol pedig azt mondottam, hogy az magyarországi mindenféle statusok, a mint ő kegyelmek az commissariusok hittel és homagiommal kötelesek ő felségéhez, jól és igazán mondtam azt is, mert nullo iure et lege szabadéttattanak attúl föl, kinek declarátiójához is több közöm nekem, mint akármely magyarnak, s bár mind ugy volna is az, kiben némelyeknek panasza vagyon, avval ugyan föl nem szabadúl penes simplicem querelam a iuramento et homagio suae maiestatis, s nem valahány embernek adatott az törvényben is, in quibusdam casibus suo modo et ordine az homagiomból való fölszabadulásnak itéleti, hanem országnak, s ugy is fejedelmeknek való alázatossággal és bene cognita et ruminata causa s nem cum avulsione a legitime coronato rege vel cum adhaesione alii illegitimi principis, sed cum reconciliatione legitimi regis.

Én szóm az is, hogy sokakon sok citatio és törvény nélkűl való fogságok és tömlöczözések estenek inaudita causa ad simplicem delationem, s most is sokan hevernek imittamott való tömlöczökben, s mennyi még az, az kinek jószági és minden javai el vannak véve, s hol ezeken kívűl országunknak kegyetlen romlása s erről hogy nekem ne legyen szabad szóllanom, most értem; de ezaránt is nem lévén azok közt én isten akaratjából, mint a kit igen vernek s nyögni sem hagyják, hivatalom kényszerét reá, hogy ne csak javallást ezeknek ne adjak, de minden occasiókban ellene támadjak mind szóval s mind egyébképen s fegyverrel is, ha külömben nem lehet. A mi azért az ezekről való szólást illeti, én tűlem tilalmazni, mintha az poklot kivánná valaki dícsértetni velem. Egyébaránt megadom az ő kegyelmek becsületit s talám ahoz is értek anynyét, mint akármely magyar, csak erővel s hivatalja fölött ne kivánja becsültetni magát. Jóllehet, mivel az mi plenipoten-

tiánkban ő kegyelmek difficultást találtak s ő kegyelmeknek semmi plenipotentiájok nincsen: én kész vagyok kiállanom ebből az dologból és tractából, mivel szabad választást is adott ő felsége nekem, ha az tractában akarok-e maradni, avagy az táborban menni; és így az én kemény beszédimtől megszabadúl ő kegyelmek. Adja isten, végezzen minden jót nálam nekűl is.

Kivűl: Exhibitum per excell. com. palatinum d. commissar. principis Tramiae die 28. Octobris 1644. Tyrnaviae.

(Egykoru másolat a kismartoni levéltárban. Actorum Palatini liber quartus.)

IV.

1644. oct. 30.

Nos comes Nicolaus Esterházi de Galanta, palatinus regni Hungariae et iudex Cumanorum, aurei velleris eques etc., Rudolphus comes a Tiffenbach, aurei velleris eques, Gerardus a Quaestembergh, sacrae caesareae ac regiae maiestatis consiliarii, nec non Stephanus Rohonczy abbas de Zalavar etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis: quod posteaquam superioribus diebus nonnulli domini et nobiles comitatuum ac cives liberarum ac regiarum civitatum, partium regni superiorum, mediantibus suis nunciis, suam sacratissimam caesaream ac regiam maiestatem pro supplicationibus ipsorum quibusdam exaudiendis demisse requisivissent, suaque sacratissima maiestas benigne praefatis dominis et nobilibus et civitatibus se resolvendo ad eorum supplicationes exaudiendas certos suos commissarios deputare velle clementer annuisset. Nos supra dicti fatemur et recognoscimus a praefata sacratissima sua maiestate pro excipiendis exaudiendisque supplicationibus praelibatorum dominorum et nobilium ac etiam civitatum nos deputatos et ordinatos esse ac missos. Proinde ex hac benigna et clementi suae sacratissimae maiestatis commissione nobis imposita et delata, dominos commissarios praefatorum dominorum et nobilium ac civitatum assecuramus et affidamus, nos cum iisdem tractaturos, decretoque eiusdem maiestatis sacratissimae ac benignae dispositioni et ordinationi accommodaturos, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in libera ac regia civitate Tyrnaviensi, die trigesima mensis Octobris, anno domini millesimo sexcentensimo quadragesimo quarto etc.

(Egykorú másolat a vörösvári, gr. Erdődi-féle levéltárban.)

V.

1644. oct. 31.

Nos etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod cum sac. caes. regiaque mtas dnus noster clementissimus pro pia paternaque cura et pacis publicae studio, praesentes motus in hoc regno Hungariae concitatos, per placidiora potius media, quam rigoris via compositos et sopitos esse cupiens, nos commissarios plenipotentiarios suos, ad reassumendum et continuandum cum illmo dno principe Transylvaniae, partium regni Hungariae dno, et Siculorum comite, pacis tractatum in hanc civitatem Tyrnaviensem in eum finem destinasset et delegasset, ordinassetque etiam ad supplicationem nomine magnatum et nobilium et liberarum civitatum superiorum videlicet Hungariae comitatuum per literas earum, ac etiam oretenus per egr. Martinum Fehérpataky repraesentatam, praedictos supplicantes per nos exaudire, postulata ipsorum excipere, ac ea facere et decernere, quae ad huius regni sui quietum statum post tantam rerum perturbationem et incommoda necessaria etiam videbuntur. Ad praemissa tractanda et complananda cum commissariis tam dicti dni principis, quam praenotatorum regnicolarum in unum convenissemus, dictique commissarii in plenipotentialibus suae mtis ad praenotatum tractatum nobis elargitis aliquas difficultates habuissent et proposuissent, nos praenotatos dnos commissarios, ac eos quorum interest, vigore plenipotentialium praenotatae sac. caes. regiaeque mtis nobis concessarum, assecurandos et affidandos esse voluimus, quod quicquid in tractatu praesenti tam ratione dicti dni principis, quam praenotatorum regnicolarum per nos ex parte suae mtis, iuxta clementem voluntatem et dispositionem suae mtis, complanatum et conclusum fuerit, praenotata quoque sac. caes. regiaque mtas ratum, gratum et acceptum habebit, ac semotis dilationibus diplomate suo regio, sub verbo caesareo et regio bona fide confirmabit, prout assecuramus et affidimus super praemissis, praedictos dnos commissarios, eosque quorum interest, bona fide, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

(Kismartoni levéltárból Act. Pal. Lib. IV.)

VI.

1644. novemb. 1.

Generosi prudentes et circumspecti dni et fautores mihi observandissimi.

Salutem plurimam cum addictissima servitiorum meorum commendatione.

Az ő fge commissariusi mint viselték eddiglen magokot hozzánk, s kiválképpen palatinus urunk, s minemő controversia is forgott köztünk, s mint complanáltatott legyen az is az difficultas, az ő ngok replicáiból, melyeket Klteknek in paribus az regnicolák propositióival együtt által küldöttem, eléggé meg leszen Kltek értendő. Méglen azért az dolognak derekához nem kezdhettünk, s az postulatumokat sem praesentáltuk, s micsoda reménységgel táplálhassuk Klket, nem szintén tudhatjuk; palatinus urunk ő nga az regnicolák dolgát urunk ő nga postulátumival conjungálni semmiképpen nem akarja, minemő ratiókból, az replica megmutatja, sőt urunk ő nga dolgát is addiglan reasumálni nem akarná (a mint előttünk referálta) valamég az svecusokkal kötött confoederatiónak éppen nem renunciálna s magát arról derekasan nem declarálná ő nga. Mire mennek s mire nem, mindaddig sem vehetjük eszünkben, valamég ő ngoknak propositióink nem praesentáltatnak. Ugy halljuk, hogy az német uraknak ezaránt is ő felségétől peculiaris instructiójok volna, s kiválképpen az religiónak publicum excercitiumja felől. Még eddig valamelyeket vagy publice in consessu vagy penig ad partem palatinus urammal tractáltunk, azokban nem kevés difficultásokat tapasztaltunk, s az assecuratoriájokban is, s nehezteli is ő nga, hogy mindeneket akaratja szerint lenni nem engedünk, s abban az limitatióban is (iuxta clementem voluntatem et dispositionem suae mtis) kiváltképpen való consideratió vagyon, s magyarázat nélkűl acceptálni nem kívánjuk, félvén attúl, ha szintén mostan valamire mennénk is, jövendőben az confirmátiónak idején, ilyen consequentiát ellenünk ne nectálhassanak, nem az ő fge akaratjából, sem dispositiójából ment annira a dolog, s kiválképpen semminemő emlékezet sem levén meg az plenipotentiálisában is ő fgének, az regnicolák dolgáról s állapatjáról mutatván egyedűl csak az decretomra bennünket. Szunyog uram ő nga majd hat ízben küldött hozzám, akarván ad partem beszélgetni velem, de az suspiciót el akarván kerűlnöm, nem cselekedtem, emberségesen excusalván magamat, s minden jó akaratját most is ajánlja az nemes városnak. Mi velünk itten senki nem mer beszélgetni, bár régi ösmerőnk legyen is, kétség nélkűl tilalomban vagyon nálok. Az Dunántúl és innen levő magyar hadakat igen praeparálják, hova fordétják, nem szintén tudjuk. Nyáry Bernhard uram ő nga berenczi jószágát palatinus uram a maga számára foglaltatta, csak ezért, hogy az pártosok commissariusságát viselné. Urunk ő nga replicájának is pariáját

örömest communicáltam volna Kltekkel. de még szert arra nem tehettem, mindeneket írásban veszek, valamelyek itten pro et contra disputáltatnak. Visszamenetelünk Kltek köziben mikor lehet, csak az jó isten tudja. Az minemő indultomat olvastam nyomtatásban az kalastorom felől, pariáltatván azt is, az többihez adjungáltam, s Klteknek küldöttem. Mikor ezeket írnám, palatinus uram ő nga felhivatván minduyájunkat az maga szállására, praesentáltatta velünk mind az urunk ő nga replicáját, s mind az fölső magyarországi regnicolák postulátomit. Miként fogják mind az kettőre magokat resolválni ő fge nevével, jó alkalmatossággal Klteknek értésére adom. Palatinus uram relatiója, hogy az Durstenzohnius Kenizmarckkal együtt innen az vizen Ulmánál, túl penig még az francziaiak armadája volna, és hogy egyűvé ne szállhassanak, az bavarus armadája impediálja. Több híreket is hintegetnek, melyek mivel igen bizontalanok, hallgatással itíltem jobbnak elmulatni. Nem árt, ha Kltek mindenekről informál, tudhassam én is Kltek akaratjához magamat rendelnem. De caetero servet deus grsas prudentes ac circumspectas DnesVras quam diutissime salvas et incolumes. Datum Tyrnaviae prima Novembris 1644.

Grsar. prud. ac. circumsp. Dnum Vrum

servitor addictissimus

N. Soporni m. p.

Dániel Matthei uram Klteket officiose salutáltatja. Az candor és synceritas az tractához igen-igen kivántatnék, de etc.

Külczím: Grsis prud. ac circumsp. dnis T. T. iudici primario caeterisque iuratis civibus senatoribus regiae ac liberae civitatis Cassoviensisi dnis et fautoribus semper observandissimis.

(Eredeti Kassa városa levéltárából.)

VII.

1644. nov. 1—8.

A novemberi alkudozások irományai.

a)

1644. nov. 1.

Replicatio commissariorum illustrissimi ac celsissimi domini domini Transylvaniae principis, partium regni Hungariae domini et Siculorum comitis etc. ad resolutionem et propositionem dominorum commissariorum sacrae caesareae regiaeque maiestatis in

oppido Sáaros exhibitas et in tractatu praesenti reassumptas.

Cum illustrissimus ac celsissimus princeps dominus noster clementissimus tam variis antehac occasionibus, quam in exhibitis nuperrimo tractatu Sáarosiensi propositionibus suis luculenter declaraverit, quae iustis rerum rationibus innixae causae celsitudinem suam illustrissimam ad hanc religionis et libertatis patriae suae charissimae defensionem suscipiendam coëgerint, intellecta super eo resolutione dominorum commissariorum sacrae caesareae regiaeque maiestatis, licet pluribus etiam causae suae aequitatem confirmare, dictorumque dominorum commissariorum rationes iusto dei et hominum iudicio resolvere posse speraret, supervacaneum tamen esse ducens, odiosis huiusmodi quaestionum disceptationibus tempus protrahere, cum hoc magis e re praesenti esse censuerit, ut conscientiarum legumque et statutorum regni libertatibus salvis permanentibus, miserabilis innoxiique populi afflictio quamprimum tranquilissimis mediis sedari, christiani sangvinis effusio regnique istius calamitates ulterius praecaveri possent, ad ea, quae maiestatis suae caesareae et regiae nomine per dominos plenipotentiarios antea pro resolutione exhibita et proposita fuere, dominis eiusdem suae maiestatis sacratissimae ad praesentem tractatum delegatis commissariis celsitudo sua illustrissima ita se declarare voluit.

Primum propositionis punctum quod attinet, illustrissima sua celsitudo resolutione dominorum sacrae caesareae regiaeque maiestatis commissariorum ea in parte bene contenta manet, ubi tam celsitudinem suam, quam status regni nomine suae maiestatis de promulgenda celebrandaque primo quoque tempore generali regni diaeta domini commissarii assecurandos obtulerint, dummodo tute omnibus ibidem comparendi, suaque proponendi, ac non coactis aut metu interceptis suffragiis, sed liberis votis agendi et statuendi plenaria sit libertas, eaque etiam si quae in moderno tractatu concluderentur publicis statutis confirmentur.

Ad secundum, tertium et quartum punctum, cum illustrissima sua celsitudo nullam adhuc realem resolutionem, praeter dilationem, et reiectionem eorum habeat, in iisdemque praecipuam regni libertatem et permansionem haud dubie sitam esse animadvertat, ulteriorem, clarioremque dominorum commissariorum superinde resolutionem expectat eo magis, quod etiam ex humillima nuperrima requisitione regnicolarum partium regni Hungariae superioris suae maiestati caesareae et regiae repraesentata manifestum esse possit, celsitudinem suam non solam esse, quae laesas religionis et regni libertates con-

quaeratur, earumque restitutionem et conservationem efflagitet, suaque maiestas caesarea et regia ad ea exaudienda et in moderno tractatu complananda iam clementer consenserit; neque obstare, quod talia sine generali diaeta tractari et complanari non posse asserantur, cum in pacificatione quoque Viennensi clarum extet exemplum huiusmodi tractatus, complanationisque diffcultatum et gravaminum regni, et si ea, quae in praenotata pacificatione conclusa fuere, in generali etiam regni diaeta acceptari et confirmari meruerint, sacratissimae maiestatis regiae benignitatis ac erga regnum hoc paternae affectionis fuerit, tam illustrissimae suae celsitudini quam praenotatis regnicolis, super praemissis per species etiam uberius per eosdem humillime repraesentandis, se clementer et pro satisfactione ipsorum resolvere.

Ad quintum. Licet iurium et libertatum regni antiquissimis etiam praerogativis nobilitaribus permissa defensio nullam animadversionem mereatur, ne tamen vel hoc pacto vexandi quibusvis praetextibus occasio superesse videatur, ut sua caesarea et regia maiestas non particularem aut limitatam, sed generalem omnibus cuiusvis status, conditionis, ordinis ac praeeminentiae illustrissimae suae celsitudini clam vel palam in hac publica gentis et libertatis suae defensione adhaerentibus amnistiam benigne concedere, universaque bona eorundem per hoc motus qualitercunque occupata aut aliis collata omni eo iure, quo antea possidebantur, eisdem restitui facere dignetur, regia eius maiestatis suae clementia praeteritis etiam fatalibus motibus simili benignitatis testimonio experta, mutuaque regnicolarum inter se concilienda concordia requirit.

Ad sextum. Celsitudo sua illustrissima bene contenta redditur ut certo denotato loco et termino universae difficultates cum regno Transylvaniae, et partibus eidem annexis, hactenus subortae per instituendas utrinque commissiones quantocius complanentur, finaliterque decidantur, et cum effectu terminentur, ac ut etiam inter caetera severis ac strictis statutis caveatur, ne ex ditionibus suae maiestatis in ditione suae celsitudinis Turcas infestandi, contra eos excurrendi, praedas et irruptiones faciendi potestas admittatur, quin potius quod tales eorumque fautores perpetua proscriptione irremissibiliter puniantur et persequantur.

Ad septimum. Siquidem sincerissima illustrissimae suae celsitudinis affectio, qua gentis et patriae suae permansionem unice cupiens hoc etiam medio tranquillitatem eiusdem promovere voluerat, silentio involuta fuerit, non est, quod de eo ulterius sollicita esse debeat: verum cum legibus et constitu-

tionibus regni manifeste positum esse noverit, quod res Ungariae per Hungaros nativos tractari debeant, suaque maiestas in porta Othomanica non aliter quam rex Hungariae oratores habeat et tractatus instituat, cupere suam celsitudinem, ut moderna etiam pacis tractatio per nativos Ungaros et saeculares fiat, continuetur et terminetur, ut vel hoc etiam pacto legibus et statutis regni satisfactum esse videatur.

Ad ultimum. Licet illustrissima sua celsitudo pluribus declarasset bellum hoc defensivum et necessarium non privati alicuius lucri exaltationisque personae et dignitatis eiusdem cupiditate, sed restituendae et stabiliendae publicae libertatis gentis et patriae suae charissimae causa suscipere debuisse; cum tamen initio istius motus per oblatas a se inducias, ex iisque pacificas complanationes, bellorum incommoda ex parte plenipotentiariorum suae maiestatis tolli noluerint, ab eoque iam toto tempore maximis expensis, gravissimaque bonorum iactura et desolatione, ac quod magis militum et fidelium suorum sangvine bellum hoc continuare illustrissima sua celsitudo coacta fuerit, merito disconveniens sua celsitudo iudicaret, si in his bellorum adversitatibus, non illi, qui ad eas occasionem et irritamenta administrassent, sed celsitudo sua illustrissima pro libertatum patriae defensione pateretur; eiusdem itaque puncti ultimi, cum satisfactione et contentatione suae celsitudinis, ulteriorem benignioremque suae maiestatis resolutionem celsitudo sua expectat, cum enim hoc ad boni etiam publici securitatem et promotionem maxime pertineat, impossibile omnino videri suae celsitudini sine contentatione et satisfactione sua ad securae et optatae pacis conclusionem accedere posse. Ubi autem domini commissarii suae maiestatis ad praemissa condescendere de eoque tractare voluerint, in decursu ulterioris tractatus, huius quoque contentationis et satisfactionis puncta sua celsitudo dominis suae maiestatis commissariis exhiberi facere non intermittet.

Quantum autem ad propositiones dominorum commissariorum nomine sacrae caesareae regiaeque maiestatis in oppido Sáaros exhibitas attinet, iis etiam in maturiorem considerationem assumptis celsitudo sua illustrissima ita se resolvere voluit.

Ad primum. Conclusa et confirmata pace, ea quae medio eiusdem tractatus et conclusionis sub potestate et dominio celsitudinis suae et fidelium suorum remanenda non essent, celsitudo sua remittere et restituere parata erit.

Ad secundum. Consentit illustrissima sua celsitudo conclusa pace se non aliter rebus et negotiis regni Hungariae immiscere velle, quam unum ex primariis regnicolis com-

membrum, ac eo pacto, quemadmodum de hoc eodem etiam puncto in praesenti tractatu conclusum fuerit.

Ad tertium. Id factura est celsitudo sua illustrissima, quod praeteritis pacificationibus super hoc simili puncto conclusum fuerat; si tamen essent aliqui, qui in pace totius christianitatis universali illustrissimam quoque celsitudinem suam tanquam principem christianum comprehenderent, in eo quod aliorum animis et voluntatibus staret, celsitudinem suam contrariari nec posse nec debere, cum et alioquin conclusa hac cum sua maiestate pace boni quoque publici participationem nemini invidendam aut improbandam esse.

Ad quartum. Parata erit celsitudo sua illustrissima praeteritis temporibus emanatorum super hoc puncto diplomatum continentias sequi, extra iuramentum corporale, propter certas easque serias *) dominis commissariis oretenus detegendas. Similiter etiam non contrariabitur celsitudo sua, ut priorum quoque pacificationum conditiones illaese et inviolabiliter observentur, de quibus in praesenti tractatu aliqua immutatio non subsequeretur.

Ad quintum. Ut Transylvania quoque servatis antiquis et novissimis foederibus, praeteritarum pacificationum assecurationes super hoc puncto ex parte sua renovandas velit, suam celsitudinem non contrariari, sed omnem in eo operam adhibere velle, innovationibus autem aliquibus, ut regni eiusdem libertatibus ita authoritati quoque principali celsitudinis suae praeiudiciosis, celsitudinem suam consentire non posse.

Ad sextum. Cum ex iurisdictione liberi principatus propriis legibus et statutis regnum hoc gubernetur, neque regni eiusdem de non servatis legibus quaerelae maiestati suae deferantur, aut deferri possint, nihil ad praesentem pacificationem alterius regni directionem pertinere.

Ad septimum. Cum et caeteri indigenae regni, propter rationes in resolutione celsitudinis suae illustrissimae super puncto amnistiae declaratas perpetuam omnium oblivionem mereantur, non videri qualiter celsitudo sua illustrissima minoris quasi conditionis reputata occasione defensionis patriae emergentia damna refundere deberet.

Ad octavum. Cum super hoc puncto Transyluania peculiaribus legibus et statutis ab antiquis hucusque temporibus observatis gubernetur, celsitudini suae, in praeiudicium strictissimae obligationis suae ad observanda statuta et iura regni tempore inaugurationis suae praestitae, eisdem statutis contravenire non posse.

*) *causas* szó ki van felejtve az egykoru párból.

Ad nonum. Siquidem in hoc puncto praeiudicaretur legibus et constitutionibus antiquissimisque regni Hungariae libertatibus, quae servitia etiam in exteris regnis omnibus libera esse permitterent, eundique et redeundi in dictum quoque regnum Transylvaniae libertatem publicis articulis admitterent, suaque celsitudo illustrissima nedum libertates regni minuere, sed etiam laesas restituere et in statum pristinum reducere intenderet, ea iustissimaque ratione, huic propositionis puncto consentire non posset.

Ad ultimum. Licet propter certas, dominisque suae maiestatis commissariis oretenus declarandas rationes, hoc ita fieri nequeat, sua tamen celsitudo illustrissima praeteritarum pacificationum tempore serenissimi principis Betlenii initarum normam sequi non erit aliena, ac id quod regiae authoritati suae maiestatis conveniens sibique ac regno non nocivum esse possit, confectis negotiis factura erit.

Atque haec sunt, quae ad resolutionem et propositiones maiestatis suae caesareae et regiae, per dominos plenipotentiarios factas, nomine illustrissimi ac celsissimi principis domini nostri clementissimi per nos respondenda erant, nihil dubitantes maiestatem suam sacratissimam haec alto prudentique iudicio ita consideraturam, ut funestissimi huius belli mala quamprimum sedari almaeque pacis commoda, cum immortali eiusdem maiestatis suae in omnem posteritatem gloria, restitui possit.

Hátára jegyezve: Urunk ő nagysága replicatiójának párja.

(Egykoru másolat a vörösvári gr. Erdődy-féle levéltárban.)

Jegyzet. V. ö. Esterházy munkái 276. l.

b)

1644. nov. 7.

Responsum sub nomine principis Transylvaniae ad replicas Saarosini exhibitas, ac propositiones nostras per dominos commissarios nobis factum accepimus. Super quo integra volumina et codices possemus nos etiam conscribere demonstrareque ad modernos in hoc Hungariae regno concitatos tempestatum tumultus a parte suae maiestatis, fideliumque suorum nullam penitus ansam esse datam, sed et id quod praesens armorum assumptio non pro religione, nec pro libertatibus regni fuerit instituta, quod etiam ad partem factae confoederationes declararent, exterisque regnis et gentibus nationibusque ad lucem pateret. Quare neque aliis neque nobismet ipsis super eo longa scriptitatione molesti et thae-

diosi esse nolentes, tam ad replicas super extradatas per nos replicas, quam ad ea, quae super extradatas itidem per nos propositiones, suae dominationes nomine principis Transylvaniae respondere, perbrevibus replicandum duximus.

Quantum itaque ad primum punctum, ubi dominus princeps Transylvaniae resolutione nostra contentus redderetur, bene quidem est, sed ubi cautione cuperet sua dominatio illustrissima, quod tute possint comparere, suaque proponere, ac non coactis et metu interceptis suffragiis sed liberis votis agendi et statuendi plenaria esset libertas, id in nos assumere minime volumus; persvasum nobis esse habentes, alibi quoque suam dominationem illustrissimam simile negotium vidisse nam deo sint laudes, sub gubernio domini nostri clementissimi, ac per suas maiestates clementer indictis et promulgatis regni huius in comitiis nulla eiusmodi severitas fuit, quin potius abusivam quandam libertatem in omnibus suis praetensionibus eloquendis supra quod debuisset, habuerunt, clāmoribusque potius, quam prudentibus votis voluerunt nonnulli diaetalia consilia perficere.

Quod ad secundum, tertium et quartum attinet punctum, cum iam domini commissarii, a parte etiam nonnullorum regnicolarum in eadem et plures etiam alias humillimas petitiones sese immiserunt, non est, quod ulterius dominus princeps in eo multum sit sollicitus: habiturae sunt suae dominationes ad partem per nos benignam suae maiestatis resolutionem, quae nimirum conservationem regni ac etiam universorum regnicolarum concernit.

Ad quintum. Quoad regni, nobilitatisque libertatem dictum est et alibi, eam bene et in sensu genuino intelligere debere, cum eius iudicatus non uni aut decem, vel viginti, data esset etiam in iudicio, sed toti regno, unde nos, tales qui huic contravenerunt, quod tam dominum suum, quam sese ac iura, libertates et leges suas non offendissent, laesissentque nullo modo possumus asserere; verum tamen ex innata, et per universum mundum diffusa et propagata clementia et paterna benignitate sua maiestas parata est omnium eorum, quae inter partes admissa et patrata sunt, amnistiam concedere, at illud impium plane et iniustum est, nec videmus quomodo sua maiestas ad hoc possit accedere, quod etiam iis, qui unius tantummodo partes sequebantur, invicemque sese damnificarunt et depraedarunt, hocque ex ipsa sola aviditate praedae, amnistiam elargiri queat.

Quoad sextum. Contenti reddimur, ut praefigatur terminus ac difficultates praemissae complanentur. Quo autem ad

excursiones contra Turcas super eis. clara sunt statuta passim in articulis et constitutionibus regni.

Quoad septimum. Orator iam cum solennis muneribus expeditus est ad portam Othomanicam, quem ibidem ea agere et tractare. quae afflictae huius patriae, ac regni gentisque quietem et permansionem concernant non dubitamus, requirente id etiam sua instructione et commissione. Quem autem et quibus modalitatibus sua maiestas eo expeditura sit. non videmus esse conveniens, quod sua dominatio illustrissima in eo quodam modo praescribere videatur suae maiestati, siquidem legatio illa non tantum respectu istius regni Hungariae, verum respectu omnium ditionum suae maiestatis esset instituta, quam cum iisdem factam pacem per Hungaros etiam tractari finirique curavit sua maiestas, praesensque legatio solummodo pro complemento illius tractatus, et non pro novo aliquo tractatu instituendo cum muneribus est expedita, nec videmus ullam difficultatem suam illustrissimam dominationem etiam respectu huius ponere posse.

Ad ultimum. Quidnam dominum principem ad hanc armorum assumptionem induxerit, ulterius illud exaggerare supervacaneum est, siquidem et ii, penes quos dicebat sua illustrissima dominatio se arma ista assumpsisse ipsimet abunde, imo palpabiliter cognovissent. sed neque de hoc mentionem facere necessarium est. quod a domino principe in initio istius motus. per oblatas a se inducias, ex iisque pacificas complanationes. bellorum incommoda ex parte plenipotentiariorum suae maiestatis tolli noluerint, cum etiam tandem plenipotentiarii suae maiestatis nihil aliud praeter ferrum et arma prae manibus domini principis viderint. occupationem regni, oppressionem fidelium suae maiestatis et desolationem miserae plebis, quae respicienti et cupienti pacificas complanationes facere, non modo non expediebat. sed neque debebat, a quibus si se continuisset dominus princeps. neque per plenipotentiarios suae maiestatis ulla difficultas admissa fuisset, quin prompti fuissent statim tum tractatui manum apponere, cum etiam exercitum suae maiestatis revocare, unde non ex hac parte, verum ex illa. ex qua primo arma ista essent assumpta, difficultas est admissa. quae pacificam complanationem nullo modo poterat concernere. Sed et id aliter nobis constat et sic se res habet, prout nos scimus, quod ad modernam armorum assumptionem. praesertim suae illustrissimae dominationi. principi nempe Transylvaniae nemo ullam ansam dederit, sunt autem saltem tres vel quatuor etiam tales ex fidelibus suae maiestatis, quibus damnum plusquam unum millionem constituens intulit, similiter etiam aliis fidelibus suae maiestatis

inaestimabilia damna inferri fecit, et ubi praeter ea in hoc suae maiestatis regno per eundem dominum principem admissa ingentia damna, ac ruinae, ubi varii satisque numerosi proventus, quae omnia si computarentur aestimarenturque multorum regnorum in pretium excrescerent. Extra hoc quot fidelium suae maiestatis, pupillorum item ac viduarum occupatorum bonorum, omnes prouentus et reditus in suam rationem sua illustrissima dominatio traxit sibique usurpavit. Et sic cum idem princeps Transylvaniae quietem et tranquillitatem regni huius pacatam perturbaverit, praesentesque tumultus moverit, ex eoque regnum hoc suae maiestatis in hanc deplorandam ruinam traxerit unacum fidelibus regnicolis, cunctaque bona et proventus perceperit, ut adhuc super haec contentationem cupiat, nos non possumus capere, nec verbum de eo facere, absque magna diminutione authoritatis suae maiestatis pernitiosumque et scandalosum esset etiam pro posteritate. Alioquin si sua dominatio illustrissima princeps Transylvaniae se accomodaverit, veluti hactenus ita et in posterum benignam suae maiestatis propensionem erga se experietur.

Quae autem commissarii suae maiestatis in forma propositionis Sárosini dominis commissariis principis Transylvaniae exhibuerunt, qualiter ad ea suae dominationes moderni commissarii replicent, intelleximus.

Et quo ad primum contenti reddimur, quod conclusa et confirmata pace, per ipsum dominum principem occupata bona fidelibus suae maiestatis restituentur, ac id non intelleximus, quid velit illo dicto, ubi haec fieret exceptio, quae medio eiusdem tractatus et conclusionis sub potestate et dominio celsitudinis suae et fidelium suorum remanenda non essent, cum nos plenariam, et integram restitutionem cupiamus, id etiam pacis statu requirente, et extra hoc non est tractare pacem, sed magis exacerbare animos, nec scimus, quid hoc sit, nec scire cupimus, verum totalem et integram omnium occupatorum bonorum restitutionem, ac remissionem postulamus.

Ad 2-dum. Quod in regni negotio, non aliter dominus princeps se inmiscere vellet, quam unum commembrum ex regnicolis placet, sed obscuratur etiam hic articulus, quasi de hoc etiam puncto, in praesenti tractatu aliquid aliud dominus princeps concludere vellet, sicque nullum est responsum ad propositum nostrum.

Ad tertium. Quod dominus princeps offerat sese id facturum, quod praeteritis pacificationibus super hoc simili puncto conclusum fuerat, contenti reddimur, sed id non possumus intelligere, quod si aliqui principes in pace totius christianitatis universali suam illustrissimam dominationem comprehen-

derent se contrariari non posse, nec debere. nam contractus similes non solent fieri, nisi partibus consentientibus, et paribus obligationibus. Et sic huic puncto iuxta etiam oblationem domini principis nulla satisfactio fieret; manca itaque haec responsio est, et magis cathegoricam et absolutam cupimus.

Ad quartum. Quod paratum se offert dominus princeps praeteritis temporibus emanatorum super hoc puncto diplomatum continentias sequi, placet, sed ubi solitum hactenus iuramentum corporale denegare intendit, cum causae nobis non constent, urgendum erit nobis stylum hactenus conservatum, sed nec hoc capere possumus, quod nomine domini principis priorum pacificationum conditiones illaesas et inviolabiles observari promittant subiungendo tamen, quae videlicet in praesenti tractatu non immutarentur, ad quas etiam immutationes, quomodo nos immittamus, nec hoc videmus.

Ad quintum. Contenti reddimur etiam, quod tam antiquis, quam novissimis foederibus cum provincia Transylvaniae, quae praeteritarum pacificationum assecurationes intercessere, dominus princeps renovandas velit, et etiam operam suam in eo offerat, ultra nihil est, quod a nobis praetendatur, nec quicquam contra dominum principem et provinciae libertates praeiudiciosi hinc praetenditur.

Ad sextum. Miramur dominum principem in omnes quasi quaestiones huius regni se immiscere cupere, et tantum abhorere paternas universali inter omnes reges et principes eminentiori dignitate constituti monarchae admonitiones; nec est regnum Hungariae et corona, vicinitasque et confoederatio suae maiestatis, coniunctioque gentis, ut quae oppressiones etiam sine quaerelis, si quae tamen fierent, monitio per suam maiestatem praemissa, indigna esset. Imo iura et confoederationes hoc ipsum a sua maiestate exposcere omnino videntur. Nihil itaque alienum ab aequitate si etiam sua maiestas praetendere merito censetur, praesertim cum multos etiam suos habeat fideles, qui residentias suas, ac bona habeant, tam hic in Hungaria quam in Transylvania.

Ad septimum. In replica replicae responsum est.

Ad octavum. Hoc punctum tantum abest ut praeiudiciosum esset domino principi, quin imo ratio ipsa et iura etiam vicinitatis hoc ipsum exposcerent et quod praetenditur a parte provinciae Transylvaniae, non videre nos causam, cur hoc ipsum a parte etiam regni Hungariae praetendi non posset, quod in nono puncto uberius declarabitur.

Ad nonum. Praeiudiciosum legibus et constitutionibus, antiquissimisque regni Hungariae libertatibus praetendit dominus princeps, hoc nonum punctum propositionis causam

dando, quod servitia etiam in exteris regnis omnibus libera esse permitterentur, ac eunti et redeunti etiam in principatum Transylvaniae libertatem publicis articulis admitterent, sed nec hic indignum quid postulatum est a domino principe, clarum est enim, quod uni liceret, liceret etiam alteri, nec potior in suo principatu dominus princeps censeri debet, quam legitimus et coronatus rex in regno. Prohibitiones enim a parte domini principis non tantum inserviendi regno Hungariae et suae maiestati fiunt, quin vero gravi poena puniuntur, imo statuto ipso, ne ullus illorum audeat exire, et servire prohibetur, et quod maius est etiam ipsi scholares et iuventus arcentur eodem modo; unde non est, cur vel dominus princeps, vel alius quispiam numerosae servitorum suorum hic in Hungaria intertentionis prohibitionem mirari possit, habemus enim exemplum uti et eorum prohibitio, si qui hinc ad servitia in Transylvaniam ire cuperent, nemini mira videri debet, cum et ibidem prohibeantur ab exitu in Hungariam. De coetero contenta redditur sua maiestas, ut ab utraque parte fiat paritas.

Ad ultimum. Intelligent declarandas rationes dominorum commissariorum circa hoc ultimum punctum, cur iam fieri nequeat, nihil enim novi fieri praetenditur, factum est etiam tempore praedecessorum suorum domini principis Transylvaniae.

Et haec erant, quae ad replicas dominorum commissariorum a parte domini principis respondenda erant. Rogantes suas dominationes, ut sine ulteriori dilatione, sopitis similibus difficultatibus adlaborent, ut quantocius hunc ardentem patriae ignem extingvere possimus. (7. Novembris Tyrnaviae 1644. exhibitae dom. comm. principis Tranniae.)

Kivül: Az Nagyságod replicájára való resolutiója az commissarius uraknak. Extradatae die 7. Novembris.

(Egykoru másolata, mely Szalárdy írása, a vörösvári gr. Erdődy-féle levéltárban. Egy más példány Act. Pal. IV. Kis-Marton.)

c)

1644. nov. 7.

Responsio dominorum commissar. sacr. caes. et regiae mattis ad scripta per duos commissarios nonnullorum dnorum magnatum et nobilium, certorum comitatuum ac etiam liberarum civitatum partium regni superiorum exhibita eisdem data 7. Nov. anno 1644. Tyrnaviae.

Perlegimus diligenter ac iterato etiam dni principis ad nram tam replicationem, quam propositiones datum responsum, sicut et quorundam dominorum magnatum, nlium ac civitatum libellum titulotenus quidem supplicem, re vero ipsa quadam duritie asperatum scriptum.

Nec possumus diffiteri, mirari satis nos non posse, quomodo dnus princeps contra mattem caes. ac regiam tot regni proceres, statum ecclesiasticum universum, imo nos omnes catholicos, propriam suam nationem, ac saugvinem, ea ac talia vulgari calamo, ac a romano imperatore nobisque catholicis postulare, quae ne a subactis quidem iure belli protritisque hostibus, sine gravi indiscretionis nota petere licuisset.

Quisquis replicationem dni principis oculatius inspicit, non ferendis illam indignis sane contemptibus suae caes. ac reg. mattis refertam invenit, quem non dicimus ut superiorem, sed neque saltem ut parem, dignitateque aequalem non tractat, imo vero etiam non aliter quam sibi subiectam alloquitur. Quos quidem despectus in literis tam replicationis, quam postulatarum passim contentos, in decursu tractationis suis locis ac tempore ostendemus, quanquam quia suae mattis autoritatem prae oculis nos habere decet, merito in considerationem vocamus, expediat nec ne, adeo indigne tractato caesare et rege, ulterius in tractatione pergere, id quod ipsum suae matti intimare omnino tenebimur.

Nonnullorum quoque dnorum magnatum, nlium et civitatum porrecta scripta tantum abesse, ut in excitati imo late iam et undique grassantis patrii incendii extinctionem faciant, ut novum etiam igni oleum superfundant sive clem. dnum nrum, sive nos ipsos respiciamus, quid enim aliud sibi vult, quod nonnulli pauculi (usurpata sibi nescio, quo iure, authoritate) regni totius praetenso nomine et ipsimet regiae matti ac statui catholico, reliquisque ordinibus praescribere, ac quasi leges dictare non verentur. Praetendunt illi quidem quatuordecim comitatuum in iisdemque existentium tam dnorum magnatum et nlium, quam civitatum communi ore loqui, constat tamen nobis, quam longe aliter se res habeut, quamque paucorum vox illa ac sensus sit, quem illi enim esse audacter scribunt, quid enim? annon in iisdem comitatibus dni et magnates, annon magno numero nobiles? annon ex civitatibus non pauci, qui postulationibus hisce communi quatuordecim comitatuum nomine propositis non modo assensum non praebent, verum etiam non minus quam salutis vitae, famaeque propriae amantes sunt, plerisque eorundem punctis contradicunt, certumque est dominos commissarios non eo modo, quo

ab iisdem nomine quatuordecim comitatuum propositi sunt, datas fuisse instructiones.

Et in particulari nos ipsi, qui deo ita disponente in regno hoc palatini nomen cum dignitate sustinemus, habemusque in illis ipsis comitatibus tot ac tanta bona, quae et quant[a] quilibet quaerulantium dnorum habet; dnus item Homonnai, qui curiae regiae iudex, dnus Stephanus Csáki, qui thavernicorum magister, dnus Adamus Forgacz, qui Cassoviensis generalis (omnes primae in regno dignitatis personae), praeter hos dnus Sigismundus Forgacz, familiae magnae parente quoque palatino natus, dnus item Agriensis eppus antiqui sangvinis et inter ecclesiasticos tertia in regno persona, ut alios eppos, praepositos ac reliquos ecclesiastica dignitate fulgentes viros taceamus, sicut et complures dnos catholicos, quales sunt dni Meléti, Károlyi, Palloczai, Barkóczy, Peteo, Andrásy, Czobor, Zennyei, relicta Stephani Nyári, et alii partium illarum maiori ex parte dni terrestres, quorum omnes et singuli hisce praesentatis scriptis palam contradicunt.

Quamquam crediderimus nos (neque aliter se res habet) etiam reliquos partium illarum dnos multa in his scriptis non approbare, imo plura ne scire quidem, quandoquidem non pauca in illis contenta contra illos ipsosmet pugnant et dato, quod alioquin fortasse quibusdam subscripsissent, praesenti tamen temporis ac rerum statu nonnisi inoportune valde moveri posse iudicant, quandoquidem huiusmodi minutias modo urgere non aliud videtur, quam domum undequaque iam ab igne consumptam negligere, et subruituro mox fornice, laborioso sed inani studio parietibus et pulveribus, aut aranearum telis liberare contendere.

Deinde non unius alicuius, sed omnium nostrum, qui catholici nominamur et sumus, exitium tendunt haec eorum postulata, neque aliud, quam lethale nobis virus intentant; quid enim aliud est, quod catholici dni in iis comitatibus quoque nomine dni commissarii praesentes agunt, iam dudum vel bonis omnibus sunt spoliati, vel in exilium (contra ius et fas esse nullo servato ordine) dimissi, neque ullus sit, qui pro oppressis iniuste vel verbulum interponere velit, aut audeat, quin potius oppressoribus praemia decerni petunt, id quod hoc ipso nobis oblato scripto postulat, neque ullus est in re[li]quis etiam Ungariae partibus catholicus, cuius bona et sangvinem non sitiant.

Ita ne vero hac iustitiae illa libertatisque patriae restitutio? haec ratio regnicolarum animos uniendi in commune regni firmamentum? haec tandem sive christiani nominis, sive sangvinis hungarici tuendi innatus ardor? Est scilicet, sed

cuiusvis ferae crudelitate fera magis et inhumana barbaries, et omnis sangvisuga vehementior in nrum omnium interitum accensa sitis, ut proinde nulla ratione possimus credere dnis commissariis praesentibus non dicimus huiusmodi res tractandi plenipotentiam, sed ne instructionem quidem etiam a pauculis in illis comitatibus existentibus magnatibus, nlibus ac civitatibus unanimi scilicet consensu datam esse, qua consideratione ergo loquuntur regni totius nomine, aut qua authoritate suscipiunt regni tractanda negocia, gravamina ventilanda, cum illa, quae pure ipsos concernunt solos, ne verbo quidem attingunt.

Sed loquantur civitates partium illarum: forte illae in sua sunt turbatae religione, illae inquam, quae avitam fidem et religionem ex omnibus muris ac finibus suis exterminarunt, et his ipsis quis contulit authoritatem totius regni nomine, aut aliarum liberarum civitatum supplicandi?! Annon nupero suae mattis decreto edito solis partium inferiorum dnis indultum est gravamina sua (si quispiam illorum in particulari se laesum arbitraretur) libello supplici inserta suae matti praesentare, regni autem nomine loqui et tractare illis nunquam concessum est, quare et illud scire nos convenit, qua potestate quoque hactenus locuti sunt ea, quae proposuerunt; nunquam enim concessit regnum, imo semper cavit, ne privati aliqui privata congregatione facta publico nomine aut quippiam offerre rei, aut ab eodem petere auderent, quin et illud articulis expressum est, ut ne quidem ipsa caes. reg. mattas publica regni negocia per commissarios tractare possit.

Nec est quod pacificationis Viennensis exemplum pro parte sua nobis obiiciant; ad illam enim totum regnum, statusque omnes etiam ecclesiasticus (dempto duntaxat religionis puncto) concurrit, neque tunc de nonnullorum articulorum executione fienda, sed de totius regni libertate quoque amplius est, de transferenda regia dignitate (quae etiam paulo post secuta est) instituta fuit quaestio, quae haec omnia cum hac illorum praesenti causa, nihil prorsus commune habent, cur articuli nonnulli executioni necdum sint dati habere potest ac dare rationem (si tamen tenetur) sua mattas; quod etiam eorundem transgressores puniti non sint, habent et illi tribunal et iudicem suum, neque statim cuiusvis legis transgressio etiam ex mente articulorum citatorum punire debet, aut potest, hac enim ratione nescimus, cuius nostrum tam bona, quam vita secura starent, maxime supremorum et vicecomitum, dicatorum, perceptorum, aliorumque huiusmodi officialium; quare tam constitutiones ipsae, quam in illis decretae poenae sano sensu sunt accipiendae, tempusque tempore temperandum,

maxime cum constitutio citata (quemadmodum illa se ipsam declarat) maioris momenti causas duntaxat respicit.

Ut enim idem saepe pharmacum, quod uni sanitatem affert, alteri interitum causare, ita in modernis quoque a dnis commissariis propositis punctis non diffitemur, quaedam complanatione non parum indigere, at vero hoc tempore ea movere velle, aut etiam urgere, nec locus, nec tempus et quod amplius est, excedit terminos et limites potentiae nrae, praesertim cum ipsi, qui ad tractanda venerunt, nonnisi per arma, perque acies transire potuerunt, sicuti et de facto possunt. licet ipsorum adventus non tam publicae libertatis bonum, quam (sub specioso libertatis titulo) alterius alicuius rei quandam spectet praetensionem, verum et ista fortassis tollerabilia haberi possent; sed inspiciamus nunc penitus ipsorum postulata.

Primo incusatur, imo indignis prorsus modis tractatur sua mattas non magis ab ipso dno principe, quam a nonnullarum ordinum supplicantibus (cum tamen ab amicis etiam iusta petenta essent, quanto magis a domine et rege suo) ac si contra iuramentum a se praestitum, obligationemque ea, de quibus ipsi queruntur, fecissent violassentque conditiones acceptatas, quibus laesis et ipsi liberi essent ab obligatione reciproca regi debita, neque ultra homagio praestito teneantur, sed quisnam ipsos constituit iudices, ut se ab homagio legitimo eorundem regi debito, liberos pronuntient?

Quae sane dura admodum, atque indigna sunt, praesertim quod ad haec ipsi nec iudices, nec commissarii sunt deputati, imo de quibus nec regnum, nec rex quicquam novit, et adhuc scriptis talia in publico tractatu proponuntur?

Praeterea hoc scriptum concernit etiam intestinam inter nos dissensionem, cum oppressione fidei catholicae, catholicorumque extirpatione, satis enim ex illo liquet, velle ipsos conscientiis nostris dominari, quod ut facilius efficiant, modum nobis praescribere praesumunt, dum ab ovibus canes, qui et corpus et animas nostras vigili latratu tuentur, abigere et secludere conantur. Rusticos quoque nostros, inconsultis nobis, contra nos armare nituntur, ut hac quoque ratione tumultibus confundant omnia. Simili arte ecclesiasticos cum secularibus committere laborant, nonnulla puncta in maximum cleri praeiudicium inserendo, suis illos priuilegiis priuare intendentes, quibus iisdem iam inde a conuersione gentis nostrae ad christi religionem liber semper usus fuit.

Magnates praeterea contra nobilitatem, et hanc vicissim aduersus illos concitant, ut in factiones diuisi secum ipsi digladientur. Nec reliqua hoc scripto contenta his absimilia, nam hic et nunc, inter tot patriae flammas, aliud non spectant

quam maiorem animorum exacerbationem et universalem confusionem, adeoque ultimam gentis nostrae ruinam.

Sed age in unam summam contrahamus omnes difficultates hoc scripto propositas, quae pluribus annis per intervalla, sub regimine suarum maiestatuum acciderunt, certe deprehendemus plures, et decies grauiores esse eas iniurias, quas hoc breui tempore dnus princeps contra ius, fasque contra libertatem ac priuilegia regni regnicolis intulit, et tamen haec quibusdam sapiunt.

Quot baronibus, nobilibus, quot innocentibus orphanis et viduis bona omnia tam mobilia quam immobilia contra ius omne ademit? quot animas in diram servitutem Turca abduxit ipsi a factiosis traditas? Quot christiani illis ipsis Turcis precio venditi ab illis, qui nomen christiani gerunt? Quid dicamus de iis, qui contra ius gentium, et libertatem nobilitarem, magno numero incaptivati sunt, et etiamnum ferro onusti, inter squalores carceris detinentur; ubi sunt illi, a quibus lytrum, non minus severe, quam a iurato christiani nominis hoste extorquetur, qui licet omnibus bonis exuti sunt, lytrum nihilominus exigitur, ac si cum Turca paciscerentur.

Hoccine est arma pro libertate patriae suscipere? et tamen haec, quae nouem duntaxat mensibus acta sunt, pulchra videntur dnis commissariis et ferenda; quod vero nonnullorum articulorum executio ex parte suae mtis dilata sit, nimium graue, nec tolerandum.

Sciendum illud quoque est, plures ex nostra parte quam ex contraria factiones esse, quos omnis patriae libertas concernit, nec plures tantum, sed iuxta leges regni, etiam potiores, neque ferreo iugo, dei beneficio colla nostra adhuc inserta sunt, ut quod alteri libet, uelimus nolimus, dicere cogamur et postulare, porro qui et quales sint etiam illi, superius insinuavimus.

Addimus, quod inter omnes has miserias, sunt nihilominus 25 vel 26 comitatus in regno, quibus inconsultis supplicant dni commissarii dni principis, qui nihil penitus de istis postulatis nouerunt; sunt praeterea septem civitates liberae, et clerus uniuersus totius regni; sunt magnates et plurima nobilitas, in his ipsis comitatibus qui de illis postulatis nihil volunt scire, multo minus iis attentiri, et tamen puncta illa nomine regni proponuntur.

Concedamus, quod utique verum est, inter illa postulata esse multa, quae totum regnum et nostrum singulorum bonum spectant, quorumque executio et complanatio promissa est a sua mte prima occasione fienda, illud tamen acerbissimum est, ex iis ipsis, quorum nomine dni commissarii supplicant, pluri-

mos reperiri, qui hoc tempore, hoc modo et occasione ad huiusmodi postulata assensum suum minime praebuerunt, vel cognita causa praeberent etiam defacto. Atque ita tametsi maior ac potior regni pars statuumque unice cupiat executionem earum constitutionum, quae omnes et singulos concernunt, hac tamen ratione et modo, tanta cum confusione ac periculo patriae illos velle, persuadere nobis non possumus, imo certi sumus, nolle.

Quis enim non videat, hanc intestinam inter regnicolas seditionem, quae cum magna animorum exacerbatione, utrinque gliscit, aliud causare non posse, quam extremam patriae ruinam? soli ergo hisce punctis possunt subscribere, qui aut patriae excidium cupiunt, aut sub alieno iugo gementes, aliud agere et loqui non audent, quam quod illis impositum est, aut denique qui molem tantarum rerum difficultatemque non satis percipiunt.

Fatemur bonum ac necessarium esse, prout etiam superius insinuauimus, constitutionum ac promissionum a sua mte clementer factarum, executionem solicitare, sed nimirum suis haec omnia viis et modis agenda sunt, et non cum tanta offensione regiae dignitatis, nec cum convulsione aliter libertatum regni, animorumque tanta exacerbatione.

Et quoniam arcus iste nimium, quantum ante iam intensus erat, adeo, ut hinc sumptae sint non leues occasiones, non solum ad mutua inter nos odia, dissensiones, ac seditiones, sed etiam ad motus ac rebelliones contra legitimum regem; sane non videmus qualiter idem arcus, magis etiam ac magis intendi possit, nec intelligimus qualis ista sit discretio, qualisue in patriam, statuta, ac gentem propriam amor, tum diu arcum hunc velle intendere, ac diducere, quoad penitus rumpatur, confrigaturque, atque ita una cum statutis, libertatibus, et nescimus quibus viis, extortis concessionibus, in supremum praecipitemur exitium.

Nostro quidem iudicio, magna indiscretio est, etiam suo loco, et tractatu, hunc arcum hac illacque violenter distrahere velle, qui iam ante, iusto sit plus intentus, quanto ergo magis hoc ipsum tentare, suis nec locis, nec temporibus; hoc sane aliud non est, quam calamitates, satis alioquin afflictae patriae exaggerare, extremumque eiusdem periculum maturare.

Nam alias, quos ea quae communis patriae tranquilitatem, iura, libertates, permansionem, mutuamque inter regnicolas concordiam et unionem spectant, toto animo non optaret, (tamen sine quasi temeraria coronati regis offensione) non esset germanus patriae filius censendus, sicut neque is, qui ad earum difficultatum complanationem, ex quibus certo certius

ruinam gentis ac patriae expectare possumus, uno eodemque spiritu non concurreret.

Modo tamen servetur modalitas, suisque locis ac temporibus fiant omnia, prout iam saepe diximus, nam his non seruatis, quis non videt, imo quis defacto manibus ipsis non palpat, et quidem cum inaestimabili nostro damno difficultates patriae non complanari, sed potius augeri et ingrauescere, adeo ut paulo post exterminandi videamur.

Equidem pollicemur, nosque obligamus, quod in omnibus, quae mutuam inter nos uñionem (sine qua subsistere nullo modo possumus) patriae ac gentis permansionem, statuta ac libertates, legitimamque regni administrationem concernunt, parati erimus cum statibus et ordinibus regni concurrere, idem sentire, atque apud suam mtem demisse intercedere, ut quae articulis regni continentur, executioni mandentur.

De illis autem ut sua mtas nunc per nos universos regnicolas assecuret, sub verbo regio suo, omnibus viis adlaborabimus, speramusque nos efficere posse, alioquin grassante et serpente hoc igne in regno, mox eo deueniemus, ut non habeamus deque tractemus, quoniam desolabitur et peribit hoc regnum, hicque exercitus extraneus in regno hybernabit. Hae autem quaestiones tales sunt, quod ad earum determinationem plures requirerentur menses si non anni, hoc autem qui patriae suae permansionem cupit, quomodo in hoc rerum statu possit postulare, non scimus.

Totius autem propositi nostri finis, non est domum aliquam quisquiliis, aut aranearum telis purgare, sed hunc ignem, patriam nostram et gentem consumentem extinguere. Deinde sit securitas complanationis et effectuationis, ac post articulorum caesareo diplomate, in solito ac destinato loco et tempore fiendis; cum assecuratione abstinendi interim utrinque, ab omnibus talibus actibus, qui inter regnicolas exacerbationes animorum causari possint. Tertium sit amnistia suo modo pro futura quiete etiam regnicolarum, quibus finitis pro nunc satis, imo multum concludemus, nec aliter nisi de his coram etiam regno rationem possimus reddere, ut si medio tempore maiora his ipsi regno pericula emergere contingant, non aliis, sed in tali tempore, tot ac talium negotiorum rectificationem postulantibus, imputandum erit, de quibus etiam coram deo maxima erit ratio reddenda, super quo protestamur et nos.

Quantum ad negotia et postulata dni principis attinet, ac etiam suae illmae dnis replicas, ad ea iuxta exigentiam eorundem, ad partem punctatim respondimus nihil addubitantes tam duos commissarios, quam etiam dnum principem illis

esse contentos. ob oculos habendo futuram quoque suae mtis sacr. benignitatem dnus princeps, tam respectu sui, quam posteritatum suorum, et acceptorum beneficiorum etc. etc.

(Felelet a tokaji gyűlés felíratára. Actorum Pal. IV.)

d)

1644. nov. 8.

Optassemus quidem, prouti et magna spe freti confidebamus, ut non modo sepositis, sed etiam depositis omnibus animorum abalienationibus, horum etiam motuum et discordiarum materias, quarum sopiendarum, et complanandarum causa expediti venimus, maioribus irritamentis gravatas videre et sentire non debuissemus, quin potius ut sublatis etiam hactenus qualitercunque subsecutis exacerbationibus diffidentiarum ac dissensionum fomitibus optatae ac securae pacis media, uti proposita, ita etiam tractata, et acceptata fuissent.

Cum tamen ex resolutione dominorum commissariorum sacrae caesareae regiaeque maiestatis nihil magis animadvertere potuerimus, quam accusationem tam illustrissimi ac celsissimi principis domini nostri clementissimi dominorumque regnicolarum principalium nostrorum, quam etiam nostri invectivasque ac praeiudiciosis verbis conceptas obiurgationes, ad ultimum vero reiectiones et ad futurum diaetae terminum dilationes et prorogationes omnium eorum, quae de libertate religionis, statutorum conservatione et permansione regni per nos proposita fuissent.

Licet non deessent iustae rationes, quibus nos declarare, principaliumque nostrorum, dei et hominum iudicio, causam evincere posse confidamus, nihil contra authoritatem et dignitatem sacrae caesareae regiaeque maiestatis, nihil contra bonum publicum, aut contra leges et statuta, et tractandi in talibus modum temerarie, ac ex proposito admisisse, cum tamen odiosae haec, ac ulteriores diffidentias et acerbitates generantes disceptationes minus videantur e re praesenti esse inter eos, qui ardentes patriae flammas paribus studiis quantocius extinguendas sibi proposuissent, excusationibus resolutionibusque nostris super praemissis, dominorum commissariorum excusationibus et obiurgationibus in aliam occasionem dilatis, cum primarium punctum ratione conscientiarum, legum et statutorum libertatibus, ac permansione regni iustis rationibus ac ex constitutionibus regni desumptis argumentis, propositum sine omni super eo inchoando tractatu, et complanatione ad aliud tempus diaetae, videlicet regni universalis

terminum praedicti domini commissarii reiiciendum esse se resolverint, suaque celsitudo illustrissima ac praenotati domini regnicolae, pluribus etiam antehac rationibus varias in eo difficultates recensuerint. Antequam ad alia nobis respondendum fuisset, necessarium esse censuimus ante omnia, cathegoricam dominorum commissariorum nomine, suae maiestatis fiendam super hoc puncto resolutionem intelligere.

An domini commissarii ratione querelarum et gravaminum in negotio religionis, libertatis et permansionis, per nos tam ex parte illustrissimae celsitudinis suae, quam dominorum regnicolarum, exhibitorum in praesenti tractatu, ac extra generalem regni diaetam velint tractare, super eoque iustas ac legibus regni conformes complanationes facere, nec ne?

Huius autem quaestionis nostrae hae sunt urgentissimae rationes: quod cum domini commissarii suae maiestatis inchoato tractatu Saárosiensi, ad 2-dum, 3-tium et 4-tum punctum illustrissimi ac celsissimi domini principis exhibitum, similiter uti nunc respondissent, eorumque resolutionem celsitudo sua illustrissima dominis regnicolis partium regni Hungariae superioris communicasset, eoque intellecto, ipsi etiam maiestatem suam supplicibus instantiis inter caetera his verborum formis humillime requisitam habuissent: »Eam ob rem Maiestatem Vestram sacratissimam, uti dominum nobis clementissimum humillime oramus, ut intuitu naturalis Maiestatis Vestrae caesareae ac regiae clementiae ad euiusmodi tractatum pacis benigne ita condescendere, ut per Maiestatem Vestram sacratissimam ad id postmodum expediendis benigne commissariis de summa rerum legum scilicet patriarum libertatibus, religionisque negotio tractandi et concludendi, Maiestas Vestra caesarea ac regia, sufficientem authoritatem attribuere, cum super eo, tum moderno illustrissimo principe domino nostro clementissimo, et ablegatis nostris pro eodem fine expediendis paterne clementerque tractare, et finaliter concludere etc.« Ad praemissamque dominorum regnicolarum humillimam supplicationem sua maiestas ita se clementer resolvisset, quod sepositis aliis gravibus considerationibus, benigne decreverit, praedictos supplicantes admittere, postulata eorum audire, idque quod e re, bonoque regni et permansione ipsorum foret, proficuum ulterius statuere, ac inchoatum etiam tractatum cum illustrissima sua celsitudine reassumere, ac ulterius prosequi dominis commissariis clementer commisisse, sua autem celsitudo illustrissima non alias primariores, urgentioresque, quam religionis et patriae libertates concernentes difficultates proposuisset, dictique domini regnicolae ad com-

planationes earundem in praesenti tractatu fiendas de benignitate ac regiae maiestatis suae sacratissimae clementia, indubia spe freti, ea ratione nos expedivissent, ac ipsimet etiam domini commissarii suae maiestatis nos de inchoando, et non ad alium terminum relegando tractatu, et complanatione, patentibus suis ac etiam aliis scriptis affidassent, inserendo a sua maiestate ita se ad praesentem tractatum ordinatos esse, ut supplicationem et petitionem praenotatorum dominorum regnicolarum exciperent, iuxtaque ipsis datam instructionem illas rectificarent et complanarent, non videmus qualiter variato iam tractatus cursu, et intercepta spe, principalium nostrorum, ex praescripto instructionis nostrae ulterius procedere possimus, antequam resolutionem dominorum commissariorum nomine suae maiestatis super hoc puncto et quaestione primaria universos tractatus moderante, intelligeremus, ut de eo principales nostros eo certius certificare valeamus etc.

Hátjegyzet: Quaestio commissariorum illustrissimi ac celsissimi domini Transylvaniae principis ac dominorum magnatum et nobilium, nec non liberarum civitatuum decem et quatuor comitatuum, ex resolutionibus dominorum sacrae caesareae regiaeque maiestatis commissariorum separatim exhibitis ac coniunctim consideratis.

Exhibita die octava Novembris.

(A vörösvári levéltárban levő egykoru írásról, mely Szalárdy János írása.)

e)

1644. nov. 8.

Responsio scriptotenus facta per dnos commissarios suae mtis ad propositionem verbalem dnorum commissariorum partis alterius.

Intelleximus tam ex verbali suarum dom. expositione, quam brevi scripto exhibita postulata ac declarationem ipsorum. Nos itaque scripto ad illa respondere nolumus, declarabimus tamen nos breviter circa puncta etiam hesternae diei.

1. Nos tanquam laesae partes si aliquantulum extendamus dolores nostros, non est quod mirentur, non tamen haec cum aliqua abalienatione animorum fuerunt.

2. Circa resolutiones etiam scripto exhibitas, si nonnulla cum exaggeratione et durius dicta sunt, scriptum exhibitum s. dominationum ad illa nobis non modo occasionem dedit, quam necessitavit.

3. Quantum ad quaestionem suarum dom. attinet, an videlicet ratione quaerelarum et gravaminum in negotio religio-

nis, libertatis et permansionis in praesenti tractatu velimus tractare; miramur hanc quaestionem suarum d.. cum in fine exhibiti scripti nostri, non tantum non ostendimus nos immisisse in hunc tractatum, quin etiam generaliter omnes nobis propositas difficultates resolvisse, et ad maiores etiam concessiones devenisse, quam a nobis exposci potuissent; ultra quid vel ipsi vel nos facere possimus, non videmus, ibi enim omnium postulatorum sufficiens securitas ostenditur.

4. Sed forsitan ad particularia condescendere vellent suae dom, ad quod menses et annus requirerentur; praeterea cum universorum statuum et ordinum regni gravamina compilarunt, tractareque de iisdem volunt, penes quid se immittunt in ista: ubi sunt plenipotentiales a regno. ubi credentionales, ac instructio nomine omnium statuum, sed nec a parte nostra similia habemus. Quin nec decretum suae mtis id in se continet, nec supra nonnullorum instantiam. vel petitionem fundari nos possumus. sed penes iura ac statuta regni decretumque suae mtis.

5. Considerent itaque suae dom. quid est quod petant. et penes quid, nonne in novam confusionem et dissensionem detruderemus etiam regnicolas, si sine praescripto et consensu illorum immiteremus nos in similes tractatus et conclusiones, ad quae observanda quomodo illos obligabimus, rationem autem coram illis facti nostri dare possemus.

Aliud esset. si regnicolae sepositis altercationibus inter se convenirent, propterque bonum pacis et unionem. ex omni ordine viros maturos et pacis amantes, legumque patriae gnaros ex benigno etiam consensu suae mti eligerent, dareturque ipsis authoritas tractandi et concludendi, ad ratificationem suae mtis. et universorum regnicolarum. et quidem sub ipsadiaeta.

(Kismartoni levéltárból. Acta Pal. Lib. quart.)

f)

1644. nov. 10.

P. S. Az commissarius urak minemű kérdéseket tegyenek tőlünk replicájokban, megértheti azt is Nagyságod, az kettejére könnyű az felelet, miért ne akarja Nagyságod az corporale juramentumot, s mind penig a maga és Erdélyország nevével való solennis legatiót, de az hármára, ha nyilván resolváljuk-e magunkat, Nagyságodtúl akartuk elébb érteni. Egyikre, az hol azt kérdik, hogy mint kell azt érteni, hogy Nagyságod megbékélvén ő felségével, mégis fenn akarja tartani az universális békességben való egyeledését, holott elégségesnek tartják arra maga securitására Nagyságodnak az ő

felsége diplomáját; másikat az, hol azt az limitatiót töttük, hogy Nagyságod nem egyelíti az ország dolgaiban magát csak úgy mint egyik regnicola, és az mint esmét Nagyságod végezni fog az felől az mostani tractában, arról azt kérdik, micsoda végezést kévánhat arról Nagyságod, hogy különben immissceálhassa magát az ország dolgaiban; harmadikat, az hol azt írtuk, hogy Nagyságod egyebet mindent remittál, azonkivűl az minek az végezés szerént magáénak kell lenni. Ezeket, ha explicálnunk kell, az Nagyságod contentatiójára kell mindjárt mennünk, és azokat declarálnunk mit és minémű jurisdictióval akar Nagyságod reserválni, s azt kellessék cselekednünk addig, míg az közönséges állapatok felől jó reménségünk nem leszen, nem tudjuk, mert noha reméllenők ugyan, hogy Nagyságodhoz is fogna ő felsége, úgy mint nem kénszerítésnek neve alatt, jó akaratját mutatni, de az minéműek azok az punctumok, talán azokkal annál is nagyobb akadályokat szerzünk, ha mindenestől proponáljunk, melyeket mint concipiáltunk volt, ím azt is oda küldtük in paribus Nagyságodnak, hogy Nagyságod változtathasa, ha minek különben kellene lenni, addig be nem adjuk, míg ezekre is válaszunk nem leszen Nagyságodtól.

Híreket Nagyságodnak innét bizonyost nem tudunk írni hanem hallomást eleget értett Fejér Gáspár uram is, de minthogy azt, ki egyképen is, ki másképen beszéli, azokon nem fundálhatunk bizonyost; palatinus uram ő nagysága ada valami írásokat, úgy hogy ő felsége maga küldte volna az itt való német uraknak, ím oda küldtük Nagyságodnak, mi legyen benne s mi nem, nem tudjuk különben.

Az induciák felől sem privatim, sem publice még nem volt semmi több emlékezet, hanem inkább azt beszéllik az külső hadakozó emberek, hogy általfagy még ez télen az Tisza is, és ha békesség nem leszen, túl mehetnek azon is, noha esmét az mi embereink is hasonlót beszéllenek az Duna felől is.

Gondolkodtunk ilyen dologról is kegyelmes urunk, ha alkalmatosság adatnék arra, hogy az országgyűlésének végéig Nagyságod birodalmában hagynának mindent, míg az regnicoláknak és Nagyságodnak is azon gyűlésben való contentatiója nem experiáltatnék, mit kellene ebben cselekednünk; mert vagyon erről is példa szegény Bethlen fejedelem idejében, az pozsonyi első tracta úgy lött volt, hogy az beszterczebányai gyűlésben complanáltassanak mindenek, és tudjuk azt is, hogy mind az Bocskai fejedelem idejében való végezés, mind az szegény fejedelemmel való első pacificatio nem is lehetett különben erős, hanem az országnak kellett confirmálni, s mos-

tan is a nélkűl nagy akadékok lehetnek benne, az mint számlálják is, kiről gondolkodván ezelőtt is, Nagyságod ugyan úgy is adatta vala be az sárosi tractatusban, hogy az országgyűlésén complanáltassanak azok, de ezt az kassai consultatióban való regnicolák elváltoztatták, hogy mindjárt legyen, kiben akkor is lehetetlenséget láttunk egynehányan, mert ha csak azt mondják is, hogy különben vannak, hogy sem az mint mi panaszlunk, annak megbizonyítása is üdőt és módot veszen magának, annál inkább complanatiója, de az gyűlésig mind ahoz való készület, s mind penig az erdélyi és magyarországiak között való commissio experiáltathatnék, mint mehessen véghez, és ha min alkvás nem lehetne, ugyan Nagyságod előtt lennének ezek az állapatok, mit cselekedném tovább is. Mindazáltal ezek kegyelmes urunk csak discursusok, hogy az itt való gondolkodások szerént segítsük azokkal is az Nagyságod terhes gondjai között való elmélkedésit is. Vezérelje isten arra Nagyságodat, az mi jobb leszen az ő nevének dicsíretire, szegény hazánknak megmaradására és Nagyságod méltóságos jó hírének nevének dicsíretes emlékezetire etc.

(A követek által Rákóczynak írt levél töredéke, mely a nov. 10-iki még lappangó levélnek utóirata.)

VIII.

1644. nov. 18.

a)

Az követ uraknak.

Fejér Gáspártúl küldött levelet Kegyelmeteknek 16. die praesentis estve későcskén vettük vala el, s mivel azokra való választételünk considératiót kíván, nem siethetünk vele, azért is, hogy úgy adá értenünk Fejér Gáspár, palatinus uram kiment volna Szombatból s talán másuva is kezdik az tractatus helyét vinni; várván Bassát is Kegyelmetektől, azonban mi is ez idő alatt jobban is megolvasván s considerálván az ide küldött írásokat, oly készen tartjuk válaszunkat, Bassának megérkezése után Klubucziczkit se késleltessük az Kegyelmetekhez való küldéssel. Úgy vagyon, az ő felsége commissariusinak kérdésekre könnyű volna megfelelnünk, ha egymástúl el akarnánk szakasztani az dolgokat, kibe mi talán inkább időmulást, mint sem hamarkodtatását az tractának ítílhetjük. Palatinus urunk nekünk írt levelét [1]) Kegyelmeteknek reá való válaszunkkal ím megküldtük. Az török ellen való panaszolkodása ő kegyelmének nem úgy vagyon mindenekben, de ha úgy volna

[1]) Toldy Esterházy Élete 271. s köv. ll.

is. ő kegyelme volna annak az oka. mert lám ezelőtt ő kegyelme mind életét, haját, szakállát köti vala bele, minket a török elhagyott, mellőlünk elállott, az embereket azzal rémétették, kit az budai vezírnél tudjuk bizonynyal ajándékkal, igérettel vittek volt végben; ellenben ki mondhatja vétkes dolognak, ha mi is azt meg akarjuk orvosolni, ám el is vette jutalmát Oszman passa. mert noha 80 ezer tallért adott volt be császárnak. az kajmekámja 20 ezeret, hogy mindenik az tisztbe megmaradhasson, mindazáltal értvén hatalmas császár, hogy nekünk segétséget nem adott kelleti korán, az mi mellénk rendelt hadakat is fizetésért bocsátá vissza, mazurrá tötték, s mind az budai vezérséget szerdárságot is Deli Huszaim passának ő nagyságának adták, s ma 7 napja, hogy eleibe küldtünk az vezérnek, ki igen sietséggel is jő székibe, s rövid nap hírével is leszen Battyáni s Zrini uraméknak, meghallja Kegyelmetek, hamarébb vissza fognak sietni az eljövetelnél; értésére is adtuk mind Ozman passának az új vezér kajmekámjának alájövetelét ő kegyelmeknek, emlékeztettük is őket hatalmas császárunk parancsolatjára, az honnét minden bizonnyal meg vagyon parancsolva nekik, megoltalmazzanak minden ellenséginık ellen, bizony mi is flectere si nequeo superos, acheronta movebo. Im tatár hadak is jőnek, az oláh országokból is újobbak, s ha ugyan csak úgy tetszik palatinus uramnak, romoljon szegény hazánk, teljék kedve ő kegyelmének benne, elhittük inkább ő kegyelmeket ítélik meg az emberek, mintsem minket. (*Az alább következő pont ki törölve:* Az török hadak meg fognak felelni Battiáni uramnak, s minthogy olyak is vannak ő kegyelmeknél, kik 1631. esztendőben nekünk erős hatalmas hütlevelet adtak vala, soha fegyvert ellenünk nem fognak különben, hanem ha ő felsége személye szerint jönne reánk, bizony hiszszük, annál inkább szégyent vallanak.) Az mi kivánságinkat Kegyelmetek jól concipiálta s be is adhatja, s továbbra is azokrúl Klobucziczki által informálni fogjuk Kegyelmeteket és egyebekről is.

Az ő felsége armádájában soká szokták tartóztatni szolgáinkat, annál is jó volna Kegyelmeteknek orvosságot találni, most is másfél nap mulatott ott Fejér Gáspár, az felmenetelbe is harmadfél napig. Semmiről Kegyelmetek ne gondolkodjék, mert bizony meg fogja Kegyelmetek tapasztalni, nem megyen Battiáni Adám uram is vissza több nyereséggel fel, mint az előttiek s talám úgy is történik, még annyival sem. Mi istennek áldásából tűrhető egészséggel birunk, hadaink mind lovas, gyalog többűl naponként, időnk is jó jár. Kivánjuk istentől ő kegyelmek felől hallhassunk szerencsés híreket.

(Minutája a gr. Erdődy-féle vösösvári levéltárban.)

b)

1644. nov. 20.

A Lónyaynak külön irt levél.

Az úristen ő felsége minden üdvösséges, szerencsés, egészséges hosszú élettel áldja meg Kegyelmedet.

Noha Kegyelmeteknek közönségesen is írtunk, s úgy tetszik, reménységünk kivűl esett, hogy Kegyelmed, ha csak rövideden is nem írt privatim Kegyelmed maga tetszéséről, mert mi ilyen difficultásokat látunk az mostani írásában Kegyelmeteknek, az mi contentatiónkhoz szólni nem akarunk, ki nélkűl az békeség végben bizony nem megyen; úgy vagyon, a mi kívánságink majd láttatnának nehezeknek lenni, de hiszem, tudja Kegyelmed in privato, mikor Kegyelmeddel beszélgettünk, mit mondottunk Kegyelmednek, s maga is úgy tanácslá Kegyelmed, kévánnánk sokat, könnyebb elhagyni benne, mintsem hozzá ragasztani, nem is tettünk mi azon fogadást, illendőképen abban el ne hagyhassunk; más az, nagyobb részére, a mint maga is Kegyelmed arról bizonyságot tőn Tokajban, mind tokai, szádvári, lévai dologban való kévánságink igazak, s ezek rész szerént együtt a pataki, munkácsi, szathmári és ecsedi dolgokban is egy liberálitasságán forog ő felségének. Az óvári mellől elmehetünk mi jó móddal. Az vármegyék dolgát tarthatnánk nehezebbnek, de abban is vagyon példa, mind szegény Bocskai fejedelem, s megholt urunknak idejebeli is, ha azért csak hozzá sem akarnának az mi contentatiónkhoz szólni, s az ország bántódásit is országgyűlésére halasztani, melyről mit monda Kegyelmednek Kassay uram mind Kassán s Tokajban, jusson eszében Kegyelmednek. Úgy látjuk, az még az indutiánál is rosszabb volna, még csak ideje, helye sem levén emlékezetben is az országgyűlésének meglételének, s oly hosszú időt is vethetnének annak, az alatt végben vinnék dolgokat, s azután csak karón mutatnának tarvarjat. Mikor Torstensohnnak hírét sem hallottuk, az török hadak is mellettünk nem voltak, az portának is hozzánk való jó akaratját ily világosan nem értettük, az franczuz, ki nekünk egyik confoederatusunk az imperiumban így nem győzödelmeskedett, még csak az induciákra is nem vehetének, de most mind magunk contentiója s az ország satisfactiója csak in pendenti hagyatnék, ítílje meg Kegyelmed jó lelkiesmérettel, minemű kimenetelét várhatnánk. Egy szóval: elhigyje Kegyelmed, mi vékony tetszésünk szerént nem birhatjuk arra magunkat bizony valósággal is reális contentatiónk nélkűl, az mi dolgunkat országgyűlé-

sére. sem hogy az statusoknak is azt persvadeálhassuk valami hiteles és securus fundamentum nélkűl minden dolgoknak. s kiváltképen a religiók eligazítását végképen az országgyűlésére halaszszák. holott itt Kegyelmetek egymás között meg nem tudna alkudni; az holott az praelatusok közzűl az romanistáknak fő patronusok, mint palatinus, in spiritualibus az érsek jelen lévén. az ő felsége személyét viselő commissáriusok is pápisták lévén, mi bizony soha nem hiszszük, annál inkább másutt megalkhatnék, mert voxra kezdenék kévánni hogy mennyen, az holott az evangelicus status nem triumphálna; ha nem menne. mindjárt vétkesnek s kétszerte nagyobb rebellisnek kezdenék kiáltani, s mindeneket csak ő reájok vetnének; lám Bocskai idejében elsőben mindeneket az commissáriusok végezték el, s azután az országgyűlésében confirmálták; az mi egyszer meg volt, s hatalmas nagy elméjű emberek is voltak abban az tractatusban, s igen jónak találták, miért nem volna jó most is követni az jó nyomdokokat? Úgy vagyon, itéletre, méltóságra, okosságra mi kisebbnek tarthatjuk magunkat mind az két jó emlékezetű fejedelmeknél, de böcsületünk szereteti, s hazánkhoz való kötelességünk annyi lévén, s meg kellett hallanok kévánságokat, contentatiójokat, s végeztek is velek, hát mi velünk miért nem akarnának úgy cselekedni? ha a statusokat meghallották, hallják meg az mienket is, s ha beveszik, adja be is Kegyelmetek. Az statusokat convocálnunk csak egy ilyen gyenge kévánságokra, minekelőtte az Kegyelmetek magok censuráját is világosan nem értjük. az mi kévánságunkra is nem replicálnak, mi majd alkalmatlannak látnánk lenni. Látjuk azt is, micsoda kérdéseket tettek Kegyelmeteknek az ő felsége commissariusi; az corporale juramentumra magunkat soha nem veszszük, sem az másikra; Erdélyország a sem veheti magát arra, kinek ő felségével csak ilyen confoederatióra vagyon szüksége, hogy az kereskedések szabadosak lennének, és utrinque Erdélylyel illendő keresztyéni békeséget tartanának, sem titkon, sem nyílván, sem szabadsága, sem határa ellen ellenségképen nem igyekeznének, sőt az szükségnek idején lennének, mint keresztyén emberek, segítséggel Erdélynek. Az peres határokat Maramarusban, Ugocsán, Szathmáron s az hódoltságon is, igazítanák el egyszer végképen, s tartaná ahoz mind két fél magát sub gravissima poena; ha melyik fél penig újabb foglalást, hatalmaskodást, károkat tenne, iure extraordinario büntetődnének meg érette. Az universalis békeségben való elegyedésünket sem neheztelheti ő felsége, mert hiszen, ha mindennel megbékéllik ő felsége, senki nem leszen ő felségének ellensége, kiben mi csak egyedűl az magunk securitassát is nézzük, előttünk lévén 1636. esztendőbeli rajtunk lött

példa, mi bízván az ő felsége diplomájához, mi rajtunk ugyan megesék. Az 3-ik kérdésre is könnyű felelni, mert abban mi sem kévánunk, sem magunknak, sem successorinknak több jurisdictiót, mint az szegény fejedelemnek adatott volt, úgy viselvén Kegyelmetek mindezekbe az mi privatuminkban magát, az mi privatumunk ne láttassék praecedálni az publicumot, mert bár az mi privatunkra mind reá mennének is, de ha az országéra nem, egyáltaljában nem cselekednénk s az statusok mellől el nem állanánk. Az országgyűlésére mit és mi módon kellene halasztani ez mostani dolgokat, írtunk arról feljebb Kegyelmeteknek.

Mi Kegyelmedet, édes Lónyay uram, lelke üdvösségére kényszerítjük s nekünk tartozó hűségére, viselje úgy magát, ne csak jó néven vehessük, hanem ugyan valósággal is hálálhassuk meg Kegyelmednek, kiben bizonyos is legyen Kegyelmed. Írásunkat, ha követtársaival is kezdené Kegyelmed communicálni, nem bánjuk. Ím egy clavist is küldtünk Kegyelmednek, ha mit secrete akar Kegyelmed írni vele, végben viheti, az alsó rendet a felsővel, az felsőt az alsóval kell kiírni. Klobucziczki itt vagyon, s mihentest Kegyelmetektől valami derekast vehetünk, mindjárt küldjük. Adja az úristen, minden jót hallhassunk Kegyelmetek felől. Datum in castris ad Rimaszécs positis die 20. Novembris 1644.

G. R.

P. S. Akármennyit törődjünk is mi az tracta állapatjáról, de azt találjuk fel, ha csak úgy kellene Kegyelmeteknek végezni, Erdélyből is végben vihettük volna mi azt, s azért ennyire nem kellett volna fáradnunk s pusztulnunk; nekünk azért mégis az tetszenék, itt végezne Kegyelmetek az ország részéről is, holott azoknak nagy része olyak is, melyekről diplomák, statutumok s 17 conditiók megvagynak, az bécsi pacificatio confirmálódott, s azon kivűl, ha valamin Kegyelmetek meg nem alkhatik jó fundamentummal, securitással, ámbár ha valami részecske az religion kivűl maradna az országgyűlésére, ki lenne hamar mégis, az mi privatumunk is végképen itt igazódnék el, kiket 3 részben osztunk. Elsőben olyak, melyekhez igaz praetensiónk vagynak, mint az lévai, szádvári, tokai dolog; az munkácsi, pataki, szathmári egy liberalitásságában áll ő felségének. Az vármegyékről két rendbeli példánk is vagynak, kiknek megtartásában könnyű nálunk az mód, ha úgy kellene lenni, úgy tetszik, ebből is több jó jő ki, ha nálunk maradnak; nekünk az mostani ígyünkben jó fundamentumunk az úristen, kinek ügyét, szent tiszteletit oltalmazzuk; az confoederatus fejedelmek, kikhez való bizodalmunkot,

mint erősítsék mind svecziai, galliai agensek s plenipotentiáriusok, melyekkel csak tegnap érkezék magok embere. ím verissima pariáját küldtük Kegyelmeteknek. Örömest megküldtük volna az delineatiót is, az mint Gallast megszorította volt már akkor az generál, de nem lőn képírónk, ezt messzebb kelle küldenünk. Az porta is nem utolsó bizodalmunk már ez dologban, kiről sokat írhatnánk hozzánk declarált jó akaratjáról és assecuratoriájokról, s ím az új budai vezér is jő, kinek jövetele nem is leszen kárunkra. Akármiből vitt az úristen minket elő, de ugyan fejedelmi hivatalban vagyunk, s ha ő felsége megkezdené vonni tőlünk azt, az kit más előttünk álló fejedelmekkel közlött, s attól nemzetünkkel is idegen lenne, mi sem cselekednénk idegen dolgot, ha azt a jó indulatot szeretetet másokra fordítanánk továbbra is, kit velek akarnánk közleni s vele nekik szolgálni. Több írásunkkal Kegyelmedet nem fárasztjuk, várván Kegyelmedtől is, s mihentest veszszük valami derekasabb írásit Kegyelmeteknek, mindjárt bocsátjuk Klobuciczkit.

Kivül: 1644. die 20. Novembris Rimaszécs. Ad spectabilem magnificum dominum Sigismundum Lónyai Tirnaviam datarum par.

(Hivatalos másolat a gr. Erdődy-féle vörösvári levéltárban.)

IX.

1644. nov. 21—23.

Palatinus urammal ő nagyságával való beszélgetésinknek punctomi.

De dilatione.

Ilyen ratiókkal kévánta ő nagysága ujobban is az országgyűlésére differálni az regnicolák propositióinak complanálását és effectuálását.

1. Mert az minemű dolgokat proponáltunk, nem particulariter illet csak minket, hanem az egész országot, és nem lehet végezés felőle particulariter.

2. Mert ha szintén mi conclusiók lennének is felőle, abban bizonyosok nem lehetünk egyik részről is, ha az országbeliek helyben hagynák-e az szerént avagy nem, és így is bizontalan végű dologban munkálkodnánk.

3. Mert ha ő felsége generaliter mindenek felől assecurál diplomájával, hogy azokat complanáltatja és effectuáltatja, in genere continentur et species: megnyughatunk rajta.

Ezek felől nekünk ilyen discursusunk volt. Ad 1. Ha uj végezéseket kévánnánk, arra országgyűlése kévántathatnék, de minthogy azelőtti végezéseknek csak effectuatióját kévánjuk, az gyűlés nélkűl is meg lehet.

Ad 2. Elhihetjük mi az mi principálisink felől, hogy az mit ezelőtt országgyűlésében is kévántak, ha most megnyerhetik, azon contentusok lesznek, de tudván azt, hogy az pápista atyafiak, és az clerus ellenkező volt az interpretátiókban, semmivel több bizodalmunkat nem helyeztethetjük az gyűléseken való complanátióban mint ezelőtt.

Ad 3. Az ő felsége diplomái meg voltak ezelőtt is ezek felől, de ugyan fenn maradtak az difficultások, s most sem lehet abban nagyubb securitás annál inkább, ha az mit totaliter meg akarnak cselekedni, most particulariter csak declarálni sem akarják.

Sőt tartunk inkább attól, hogy csak az alkalmatosságot várják, hogy urunk ő nagysága mind svecusban, törökben medio tempore megfogyatkozván az várakozás miatt, azután inkább megnehezítsék az complanátiókat. Erre ő nagysága declarálta, fegyverrel sem viszszünk többet s ennyit is véghez, de nem kell abban semmi kételkedésnek lenni, valamire ő felsége újobban is offerálja diplomájával magát, abban fogyatkozás nem leszen s az követek is menjenek oly instructióval fel, valamig minden effectuálatlan articulusok nem effectuáltatnak, addig el ne oszoljanak, de több is vagyon azoknál az kiket effectuálni kell, és ha csak ezeket denominálnók, az többi elmaradna.

De religione.

1. Declarálta ő nagysága, méltó, hogy ne cogáltassanak az pórok kedvek ellen való religióra földesuroktól.

2. Méltó az is, hogy religiójok exerceálására papjok lehessen magok között, mert ezeket mind comprehendálják az articulusok.

3. Az templumokat nem kévánhatjuk restituálni, mert nincs sem az bécsi pacificatióban, sem az articulusokban nevezeti is az templumoknak, hanem templum nélkűl is lehet exercitium religionis, így penig nagyubb lenne az parasztság praerogativája az földesurnál, hogy neki szabad ne lenne az maga földén való templum s jobbágyának szabad volna, holott az földesúrnak is szabad volna az ő religióját exerceálni. Mindazáltal azt megcselekedněk, hogy az országgyűléseig semmi ezféle foglalások nem lennének, és akkor complanáltatnék az dolog, s ad minimum ezután is obtineálhatnék, hogy azután se lennének.

Ezek felől így discuráltunk:

Ad 1. et 2. Azon contentusok lehetnénk, minthogy mi is csak azt kívántuk azok felől csak lenne most jó declarátiója és modalitása, mint szabaduljanak fel, az kik azokban oprimáltattak, és mint tilalmaztassanak attól ezután az földesurak.

Ad 3. Arra elég okonk volna, hogy az templumokat sollicitáljuk. Elsőben, mert az Mátyás király explicatorium diplomájában ott volnának az templumok, hogy libera sit religio una cum templis, és noha az az diploma csak az bécsi pacificatióra való volt, kiben csak statusoknak engedtetett volt meg az religio, de azután az 1608. esztendei articulus azon bécsi pacificatiót extendálta az pórokra is, s így azoknak is azon praerogativájok volna. Másodszor, mert azon bécsi pacificatióban meg volt akkor is, hogy templa his disturbiorum temporibus utrimque ablata restituantur, kiből az tetszik meg, hogy noha volt azok közűl, az kik elein is pápistáké voltak, de non obstante eo, ugyan vissza kellett adni, az kitől elvötték volt, azért most is a simili azont méltán kívánjuk. Harmadszor, mert az ország végezésében meg vagyon az az szó, hogy in libero usu quovis modo non turbentur oppida et villae, azért egyik mód, az templumok elvételével az ususnak turbálása. Negyedszer, mert Turzó György palatinus is cselekedett azféle restitutiókat, és azzal in usum ment ez az törvény. De ha semmi ratiói nem volnának is, nem kellene azért elhagyni veszni az országot látván, hogy minden gyűlölségnek, és egyéb provisiók negligálásának ez volna legfőbb oka, s ezt complanálni kellene, ki felől mi így discurálnánk, ha tetszenék az mi principálisinknak.

1. Adnának vissza mostan minden templumokat, melyeket ab anno 1638. az utolsó gyűléstől fogva elfoglaltak volna, s ezzel tennének jó kezdetet és exemplumot azelőttiekre is, mivel ő felsége s magok is ajánlották volt magokat az gyűléskor, hogy már azféle nem leszen.

2. Csinálnánk mostan erős végezést felőle, hogy nemcsak az gyűlésig, de azután is nem lesznek semmi új occupatiók, hogy így ne félhetnénk jövendőktől is.

3. Az mit az gyűlés előtt elvöttek, minthogy azfelől ezelőtt is inquisitiót kévánt vala az ország s ő felsége is megígérte vala, azok felől rendelnénk commissiókat és inquirálnák az gyűlésig, hol, mit és mint vöttek el, és azok acceptale vagy acceptálják-e azt a religiot, és azután reportálván az országgyűlésére, lenne azok felől complanatio az gyűlésben.

Ezre palatinus uram resolválta, hogy ezek az felől declarált cessiók is igen sok az clerusnak, nemhogy magokat ez exemplumokkal minden templumok jussától priválnák, és az

katholikus földesurak is jobbágyok hatalmában adnák minden praerogativájokat, de hiszem az országgyűlése eligazítaná azután köztök inkább, hogysem ujabb fegyverfogásra okot adnának, mert noha nem új az articulus felőle, de az ő ítéletek szerént új az interpretatiója, és az effectuatiója, s ezre sok ész, sok fő, és egyenlő consensus kívántatik, az minek cedálni kelletnék is az ország békességes megmaradásáért nekik is, most azért meg érhetnők az felűl declarált cessiókkal, ki elég út volna az több complanátiókra is.

De poena articulari contra turbatores.

Ezt igen neheztelik, azt mondván palatinus uram, hogy megmenthetnék magokat, hogy azzal nem vétettek semmit az ország végezése ellen, hogy az templumokat elfoglalták, ha bírájok volna, de mi mind vádlók vagyunk, s mind penig birákká teszszük magunkat, s csak executiót kévánunk törvény előtt is. Annál inkább magunk felei és minden katholikus status ellen, úgy ő köztök attól csak egy sem maradna, kinek mind fejét, jószágát el nem kellene venni, és eznek be nem teljesítésével lehetetlenséget néznénk, hogy meg ne békelhessünk.

Ezre ilyen discursusunk volt :

1. Méltán kévánjuk azoknak büntetéseket, mert valamennyi háború volt ez ideig, mind ezféle cselekedet adott vagy okot vagy fomentumot neki. Az Bocskai fejedelem háborúja az miatt volt, Bethlen fejedelem idejében az pozsoni első gyűlésben s az besztercze-bányai gyűlésben is legnagyobb querelájok és incitamentumok az volt az embereknek, s most is ez indétotta az háborut, az kik azért ilyen zűrzavaroknak okadói, méltán akármely büntetést megérdemelhetnek.

2. Minden jól rendelt respublicák praemiummal és poenával dirigáltathatnak jól, s ha mi az mi hazánk végezésit akartuk azon articulusok szerént ezzel erősiteni, ha régi törvény effectuatióját kévántuk, semmit nem vétettünk.

3. Ha büntetése nem leszen, soha ezután is végi nem leszen azféle ország végezése ellen való cselekedeteknek, az kiből hasonló, vagy nagyubb pusztulások következzenek.

Mindazonáltal néztünk ebben inkább az jövendőkre, hogy féljenek ezután jobban azféle büntetésektől s nem voltunk oly kegyetlenek az mi atyánkfiaihoz, hogy senkit büntetelen ne kévánjuk hagyni, csak az több dolgokban alkalmaztassák magokat. Inquisitiót kévánok penig, nem mingyárt törvényt ezek büntetésére.

De nomine status evangelici.

Állatta palatinus uram, hogy az az nevezet nem volt soha in statutis regni, hogy status evangelici, hanem volt az, hogy evangelici, s azt most sem denegáljuk, csak az status minthogy új dolog, azért nem extendálhatják, hogy együtt legyen status evangelicus, és újságokra nem mehetnek.

Ez felől ilyen discursusunk volt :

1. Bizonyos, hogy megvagyon az articulusokban az evangelicus nevezet, az statust penig magával hozza az dolog, mert tudó dolog, hogy azok, az kik evangelicusok, statusok is, és így, ha megengedik külön-külön, hogy evangelicusoknak is hívattassunk, és statusok is legyünk, meg kell együtt is engedniek, egyébképen ők sem lehetnek status, ha mi nem statusok vagyunk, mert bizonyos, hogy ők is nem mind pápisták minden statusban.

Az mi okért penig ezt ők denegálni akarják, magok ellen is cselekesznek, mert ha mi külön-gravaminát azért be nem adhatunk, hogy particulariter vagyunk, abban az nevezetben ők is hasonlóképen nem integra vannak, és így akármely gravaminákat sem tartozunk hát egyenlőképen segíteni, ha az nevezet miatt nem kell segíteni.

Mindazáltal csak tolláltassék az az materia, az kiért ezt ez nevet kellett urgeálnunk, és ne legyenek az religióban gravaminái az status evangelicusnak, azután kennyebb leszen az nevezetet jó értelemmel érteni az végezések szerént.

Ezekre resolválta ő nagysága, hogy azért sem akarták admittálni leginkább, hogy az paraszt embereket akartuk statusnak csinálni, az mellett az ő megbántódásokat proponálván az alatt az név alatt; de ezre megfeleltünk, hogy nem az az mi igyekezetünk, hogy őket statusoknak tegyük, hanem egyenlő articulusban lévén az religióban való szabadság, az hol őket oltalmazzuk, azzal az közönséges constitutiókat oltalmazzuk, de erre ugyanaz az válasz, hogy nincs az constitutióban az templum, s ha az kívől oltalmazzák az pórokat, nem az constitutiókat oltalmazzák, s így elég disputatió volt utrimque, de csak az részről függ inkább ennek is facilitálása.

De sede spirituali.

Számlálta palatinus uram ő nagysága, hogy újság ez is, mert sehol nem találtatott az szentszék authoritása ezelőtt való végezésekben, hanem hogy maneant sedes spirituales, és elvenni az rest tőlle és fenhagyni az nevet, igen alkalmatlan dolog, sok abusus is jönne ki az matrimoniális causákban is, mert gyakorta egyik egy religión, s másik máson vagyon, vagy

két bírájok s külömb törvények lenne, vagy az régi széknek kell megmaradni, mert egyébképen is örömest választnak az mi pápáink.

Ezről ilyen discursusunk volt:

Az szentszék dolgában az articulusok tollalását kívántuk, melyet azon articulus megengedett, hogy az abususok tolláltassanak; vannak penig példák, hogy csak az religió gyűlölségéért is szentszékkel vexáltatnak, s ha nem kell impediáltatni semmi praetextussal az religiónak, nem kell hát szentszékkel is. Az matrimonium penig lám ő nálok ugyan sacramentum, s ha sacramentum, annak administrátiója nem más rendbeli papot, hanem ugyanazt illeti, az kit az több sacramentum, és egyébképen is, ha egy religión leszen mindkét házas, mind felperes, mind alperes, nem kénszeríthetik kedvek ellen magok székire, és így méltán kívánjuk azok között, az kik egyenlő religión vannak.

Ezről is elég szó volt, de úgy tetszik, az országgyűlésében, ha mind így akarjuk, complanáltathatik, de mivel uj kérdés, azért ez ország nélkűl statutum nem lehet felőle, etc.

De iesuitis.

Nem disputálhatja ugyan palatinus uram, hogy végezés nem volna felőle, hogy jószágot ne birhassanak, de így akarja explicálni az articulust.

1. Nem jószágok birások az, ha valaki jószága jövedelmét engedi nekik ad tempus az . . . . akarja, hanem csak usu fructuarius abban.

2. Az seculare bonumukat bizonyos ugyan, hogy nekik nem conferálhatják, de az ecclesiasticum bonumokat, ha magok az ecclesiasticusok cedálják nekik, az sem az koronának, sem az secularis regnicoláknak nincs semmi károkkal, akármely ecclesiastica personák birják.

3. Az magok személye felől való kívánság penig újság, ezelőtt sem mentek soha reá, hogy az országban ne lakhassanak s ország végezése nélkűl olyat nem lehet concludálni magok lelkiesmereti ellen, hogy mi válaszszunk papot az ő conscientiájoknak, kit magunk nem akarunk az magunk conscientiáinak szenvedni.

Ezre ilyen discursusunk lött:

Ad 1. Akárkinek is csak azért kell az jószág, hogy hasznát vegye és maradékira szálljon, s az is azt mivelje. Itt mindkettő megtaláltatván, hogy hasznát is veszik, és ugyan jesuita successorára száll, nincs külömbség az possessióban, és az csak praetextus, hogy nem övék.

Ad 2. Nincs denominálva, hogy seculare, vagy ecclesia-

sticum bonumot ne birhassanak, hanem nulla iura possessionaria, azért, ha semmit nem birhat, nem birhat papi jószágot is.

Ad 3. Ha effectuáltatik az jószágok nélkűl való lételek, az magok személye állapatja felől való decisiót talám az regnicolák az országgyűlésére halaszthatják, mivel arról nem is volt még végezés s gondoljuk is, hogy ha jószágok és residentiájok nem lenne haszon nélkűl, nem járnának oly bőven.

De arendis decimarum.

Ezben is volt valami contentió, de úgy látjuk, tetszik ez ő nagyságának is, és az 1558. esztendei 61. articulust nem fogják difficultálni, hogy renováltassék, ki az arendát nem hagyja nevekedni.

De libertatibus regni et primo de tribunali dominorum terrestrium.

Ezt igen difficultálta ő nagysága, azt állatván, hogy nem itéli, hogy ott való urak is ebben magok ellen consentiálhattak volna, sőt Nagyságod is mint consentiálhatott. Elég ratióit is adta az országgyűlésében írásban, hogy méltó legyen az az tribunal, az kire még sincs resolutiója, s ha nem lenne ilyen tribunal, az urak familiájának destructiójára lenne; nem volna azért abban semmi vétek, ha az földesúr nem maga hatalmával akar élni, hanem meg akarja elébb más hites bírákkal is láttatni, ha adta-e, és jól adta-e el az elei az örökségeket?

Ezre ilyen discursusunk volt:

Láthattak ugyan az mi principálisink is ebben considerratiókat, de minthogy soha nem volt ezelőtt ilyen tribunal, az nemességgel való belső gyűlölségnek eltávoztatásáért, és az ország egyességért inkább akarták azt eltávaztatni: mindazáltal minthogy complanatióért instáltak ő felségének, és tudjuk, hogy az ország ugyan statutommal halasztotta az jövendő országgyűlésére, úgy itélnők, hogy talán azon most is contentusok lennének ő kegyelmek. Minthogy egyébképen is azt mint vehessük magunkra, az kit egy ország suspendált jövendő decisiójokra, nem tudhatjuk etc.

De abalienatione bonorum per ecclesiasticos in praeiudicium successorum.

Ez tetszik ő nagyságának is, ajánlja magát, hogy örömest munkálkodik ezben is az országgyűlésében, s vannak is constitutiók felőle, noha példát sem tudna, hogy ilyen történt volna.

De diaeta et liberis vocibus.

Neheztellette, hogy mintha ő felségét vádolnók azzal, hogy szabad voxok és félelem nélkűl való comparitiójok nem lehetett volna az regnicoláknak, az penig soha nem volt volna, és ajánlotta magát, hogy az gyűlés meglételében nem leszen fogyatkozás, de minthogy Posonban az pestis miatt nem lehet, hanemha Beszterczebányán leszen, avagy tavaszszal mezőben sátorok alatt, de kész arra, hogy meg legyen és hogy az voxokban is az vármegyékre nagyubb tekintet legyen, hogysem minden privata personákra.

Ezre megmondottuk, hogy nem ő felségét vádoljuk ebben, hanem az kiktől megvoltak azféle fenyegetések. Az diaeta penig, hogy meg legyen, azon contentusok leszünk, csakhogy az mit ott kell confirmálnunk itt adjanak jó kezdetet neki és declarátiót, mert halandók az emberek és ő nagysága is, s ha mi itt annak jó kezdetet és declaratiót nem teszünk mostan, min tudnak azután azok épiteni; de ezre csak az az resolutió, hogy in generalitate comprehenduntur species.

De officiis sine discretione religionis.

Ezre azt mondja, hogy az nem az ő felsége kegyelmességének megvonásától vagyon, hanem az személyeknek kevés voltától vagy alkalmatlanságától az tisztekhez, de lám, az kik arra valók voltak, kiknek comességet mint Illésházi uramnak, s kiknek consiliáriusságokat adott ő felsége más religióban is, ezután is csak legyenek ahoz való személyek, nem leszen abban fogyatkozás.

Erre megmondtuk, hogy volt az fogyatkozás azok felől is, az kik szolgálhattak volna, de nem az tiszteket kévánjuk most elvenni másoktól, hanem az constitutiót inkább observáltatni, s annyi tiszteket egy személyére nem ruházni, kin maga is panaszolkodik az informatiók miatt.

De exteris nationibus.

Ezen felettébb commoveáltatott ő nagysága számlálván azt, hogy soha nem lehet oly békesség, hogy az töröktől úgy ne kelljen félteni az végházakat, mint ellenségtől, kinek oltalmazására sokkal alkalmatlanb az magyar vitézlő rend.

Más az, hogy nem csak mi érettünk oltalmazzák az keresztyén országok az véghatárakat, hanem magokért is, és ők az magok defensióját nem akarják elhagyni.

Harmad az, hogy az articulusok is arra az üdőre szólnának az kivitel felől, az mikor nagy szükség reá nem lenne, s annál inkább látván az naponként való szükséget, ez nem az mostani üdőre való.

Ez felől ilyen discursusunk volt:

Meg vannak az felőle való constitutiók, s nem idegen, sem új dolgot kévánunk s nem leszen szükség, ha az törökkel békeség, s magunk közt egyesség leszen, mert az magyar vitézlő rend is megoltalmazhatja az végeket, csak fizessenek.

Más az, ha keveset küldenek, az semmi defensiót nem tehet, mint az mostani példája is megmutatta, ha sokat küldenének, opprimálná az országbelieket, az mikor akarná, és nem azért vitték volt ki nagy bajjal őket az országból Bocskai idejében, hogy esmét oppressiónkra bevegyük felesen őket, s az sokat sem denegálhatjuk osztán az kevésnek példájával.

Ezre mind az mostani szükség exageráltatott az törökkel való bizontalan békességre nézve, és az articulusok is az szükség idein megengedték, tovább most nem urgeálhattunk.

De administratione iuris.

Ez mindenestől fogva tetszik ő nagyságának is, s kévánja nemcsak megtartatni ezben való constitutiókat, de complanáltatni az meglött dolgokat is, és jó rendben venni azféle expeditiókat.

De publica defensione.

Ezekre állatja ő nagysága, hogy noha utólb töttük, de elsőbb szükségünk vagyon reá, mert ha meg nem maradunk magunk, mind religiónkon s mind szabadságunkon haszontalan leszen törődnünk, és mind azokban kész leszen ő nagysága az országgyűlésében velünk együtt munkálkodni, és mind azokat jó rendben hozni, sőt sokkal többek is vannak annál, az melyek az ország közenséges megmaradását nézik, s csak adja isten, egyezhessünk meg az religióban való gyűlölséges questiókon, úgy hiszi, hogy semmi nem leszen oly megmaradásunkra való, az ki felől jót nem végezhetnénk, mert az mely gondolkodások tartóztatták abban is az embereket, azok is megegyezésre fordulnak.

Az portán való békesség dolgában penig, minthogy ő felsége egyéb országára nézve is tractáltat, nem csak magyar által lehet az meg, de lám ugyan nem excludáltattak az magyarok annak végezésében, most csak confirmátiójára küldték.

Ezek felől ilyen discursusunk lött:

Az publica defensiót, mint szintén az szabadságot nem azért számláltuk, hogy csak magunkat illetne, hanem ilyen okokért.

1. Mert látjuk, elég constitutiók voltak és vannak, de csak negligáltattak, ki nem merte megmondani, ki nem akarta.

ki félt, s ki gratiáját féltette, s ki nem tudta s azért akartuk szemfényre hozni, hogy ha ő nagysága és az haza fiai is akarják, vagyon és leszen most mi mellett segíteni, urgeálni és helyére hozni, mi ki mervén mondani az difficultásokat, mely alkalmatosságot, ha elmulatnák ő nagyságok is, magokra vessenek ezután.

2. Kényszerített az szükség is bennünket, mert annyira voltunk az expeditiók és decretumok miatt, hogy csaknem oly állapat kezdett vala lenni, mint in regnis haereditariis szokott az expeditiók miatt lenni az állapat.

Mindazáltal, minthogy köz az dolog, annál inkább kívántatik közönségesen segíteni és annak semmi alkalmatosságát el nem mulatni.

A portán való dologban, ha ő felségének egyéb országira vagyon vigyázása is, de leginkább Magyarországot nézi az, mint közelb valókat, azért, ha az idegen nemzetet adhibeálja is ő felsége, de az magyart se excludálja azféle tractatusból is, mint mostan is.

De amnistia.

Ugy mondja ő nagysága, ámbár mentsük magunkat, de ő nagysága nem mondhatja azt, hogy vétek nélkűl volna ez dolog; mindazáltal lám kész ő felsége szokott kegyelmességét megmutatni.

Megmondtuk erre, hogy limitata amnistiát nem akarunk, mert jóllehet lehetnek olyak, az kik vétettek egymásnak is, egy párton lévén, de esmét, ha valami rést hagynánk az amnistián, sok vexatióra való okot hagynánk fenn, és oly biró előtt lehetne az dolog, kinek itéletihez nem sokat bizhatnánk, hanem az bécsi pacificatió szerént kívántatik lenni. Annál inkább, hogy ő felsége még az manifestumban is, kit nem is kívántunk, limitatió nélkűl igéri.

De contentatione et satisfactione.

Nehezteli palatinus uram, hogy azt irtuk, hogy urunk ő nagysága az ország szabadságáért fogott fegyvert, állatván, hogy mást tartanak az ő nagysága confoederatiói. Annál inkább, hogy az kinek vétett ő nagysága, azaz ki ellen jött, attól kíván contentatiót, azt mondván, hogy ha contentatiót kellene tenni, azok tartoznának azzal, az kiknek segít, és az kikért költött, de elég contentatiót vött magának ő nagysága eddig való jövedelmekből is, azokat penig ki contentálja, az kik millió károkat szenvedtek ez háborúban. ő nagysága penig azért kíván contentatiót, hogy másnak kárt tétetett, mindazáltal csak mi ne urgeáljuk, és ne javaljuk nagyon, ő nagyságának

magának is annyi ideje és elméje, megtudja az maga dolgát mondani.

Ezek felől ilyen discursusunk lött:

Az religioért és szabadságért fogott-e fegyvert ő nagysága vagy nem, azelőtti dolgokat mi nem vizsgálván, kik felől ő nagysága maga elég declaratiót tött, az mostani actái is megmutatják, hogy nem néz semmit inkább annál úgy annyira, hogy utólban való respectusban tartja most is aznál az maga privatumát.

Mindazáltal, minek előtte nem is tudnák, sőt érteni sem akarnák ő nagyságok, addig itéletet felőle nem tehetnének. Mi úgy tudjuk penig, hogy azok is az ország közönséges javában, békességes megmaradásában, bátorságos állapatjában járnak, rész szerint penig az ő nagysága böcsületinek, igasságának satisfactiójában, s ennek felette, ha, mivel az ő felsége liberalitása ezeket is excedálja, az is nem leszen idegen dolog és kévánság, és azoknak segítségében ő nagyságok meg nem itélhetik az regnicolákat is, tudván bizonynyal magunk is sok költségét lenni ezekben ő nagyságának, kit másoktól való okadás miatt felvévén, kárban nem hagyja magát maradni, és ezben méltó interpositiónkat itéltük mind két félnek tehetni.

Ezeket úgy látjuk, örömest értenék jelentésképen elébb ad partem, de hogy mint tractára méltó dolgot ne láttassanak approbálni commissionaliter, nem reméljük, hogy fogják is kérdeni. Noha az urunk ő nagysága postulatumira való válaszadásban immár tovább nem differálhatjuk, mivel azokban való homályos punctumokat ezeknek declaratiója nélkül nem explicálhatjuk.

Eddig mentek, és vannak ez ideig az köztünk való discursusoknak summa szerint való punctomi emlékezésünk szerént.

(Eredetije a vörösvári gr. Erdődy-féle levéltárban, mely Szalárdy János írása; a követek 1644. nov. 23-iki levelökkel küldték el.)

Jegyzet. Ezek a vitatkozások, melyek mind két fél részéről nem annyira az eszémk tisztázására, mint inkább arra voltak számítva, hogy az időt addig, míg az utasítások megérkeznek, kihuzzák, tüzetesen le vannak írva a bártfai jegyző naplójában. Az adott rájuk alkalmat, hogy a nádor nov. 19-én a maga személyes consideratióit előadta az erdélyi követek replicaira. Nov. 20-án már a követek feleltek a nádornak, melyet egy kéttagu követségtől küldtek meg neki nov. 21-én, s erre aztán megindult Lónyay és Esterházy közt a szóvita, s tartott a következő két napon is. Hogy Lónyay azt híven írta le, mutatja azon körülmény is, hogy az ő előadása megegyezik a bártfai jegyző elbeszélésével. Végre azonban kifáradt: »Deum in testem vocat et conscientiam suam, quod iam defatigatus esset et nesciret quid agendum sit in

praesenti negotio, quod ita insyncere nobiscum agant, nullum accessum ad tractam faciunt.« S csakugyan egy hétnél több kellett hozzá, míg a választ megkapták, a decz. 2-iki responsiót, mely még azt a csekély közeledést is, mely ez eszmecsere által némileg előidéztetett, egyelőre elmetszette, s az akadémiai vitatkozások újabb sorozatát indította meg.

X.

1644. nov. 23.

Illustrissime ac celsissime princeps stb.
Humilium ac fidelium servitiorum stb.

Az Nagyságod Rima-Szécsből 8. írt és 10. praesentis expediált méltóságos leveleivel 16. eiusdem juta hozzánk Basa Mihály, Nagyságod jámbor szolgája, melyekben való Nagyságod kegyelmes parancsolatját mind az inclusákkal együtt megértettük. Legyen istennek hála, hogy Nagyságodat jó egészségben és mind táborával együtt szerencsés állapotban értettük lenni; azon és bővölkedőbb áldásokat is szíből kévánván istentűl Nagyságodra terjedni. Mi is még ez ideig isten kegyelmességéből tűrhetőképen vagyunk, éjjeli nappali gondolkodásinkkal s fáradságunkkal is szorgalmatoskodván azon, mint szolgálhassunk mind Nagyságodnak s mind édes hazánknak leghasznosabban, s úgy vagyon, hogy ezen Nagyságod szolgáját is elébb expediáltuk volna, de mind arra várakoztunk, hogy Nagyságodnak valami újabb és bizonyosabb dolgot írhassunk, minthogy addig való actákkal csak azelőtt harmadnappal bocsátottuk vala el Fejér Gáspárt Nagyságodhoz nem akartuk ezt is vagy csak azonokkal vagy üresen bocsátanunk, kiváltképen, hogy csaknem mindennap adatott esmét azólta is újabb-újabb alkalmatosságunk palatinus uramtól ő nagyságátúl, hol privatim, s hol kettőnként s hol penig közönségesen való beszélgetésünkre, úgy kévánván ő nagysága, hogy míg Nagyságodtól és ő felségétől érkeznének is az resolutiók, nem úgy, mint commissionaliter, hanem mint hazaszerető magyarok együtt való beszélgetésünkkel is facilitálhatnók ez előttünk álló dolgokat, melyet mi is megcselekedtünk, akarván azokból értelmet venni, s mind ahoz képest segíteni az több dolgokra való alkalmatosságokat, és megemlékezvén arról is, hogy írtuk vala Nagyságodnak is, hogy ha mi változást tenne palatinus uram ő nagysága az kiadott írásában, arról is tudósítanók Nagyságodat, azbéli reménységünk is halasztotta az Nagyságodhoz való írásunkat.

Írhatjuk azért Nagyságodnak, hogy palatinus uram ő nagysága Fejér Gáspár elmenése után harmadnappal bejövén esmét Szemptéről, minden izenetében és privatum colloqiu-

mokban is leginkább azt suadeálta, hogy contentusok lehetnénk azon, hogy mindenek valamelyek az ország articulusiban volnának, complanáltatnak és effectuáltatnak az következendő országgyűlésében, és hogy eddig is semmi idegenségre való okok nem adatnának, s az regnicolák amnistiája is meglenne, ki felől ő felsége kész volna ugyan most diplomáját adni, és minden bizonynyal igen rövid üdő alatt való országgyűlésében mindeneket effectuálni, és ha generaliter ő felsége ezekre offerálja magát, mi szükség volna ott rend és nevezet szerént mindeneket megírni, az mindenek complanatiójában ott értetnek az részek is.

Mü is ezre esmét megmondottuk és ratiókkal többítettük ezelőtt való feleletönket, és ugyan abban maradtunk, hogy Nagyságod híre s akaratja nélkűl semmit nem differálhatnak, hanem azvagy resolválják magokat, ha tractálni nem akarnak, azvagy kezdjenek punctatim az tractatushoz, és mutassák igaz ratiókkal meg, mi ne legyen helyes azokban az kévánságokban, s azután mü is örömest hozzá szólunk.

Ezeken sok ideig magok közt való tracták, consultatiók és velünk való beszélgetések is lévén, végezetre izené palatinus uram ő nagysága, hogy nem úgy, mint commissionaliter, hanem mint magyar és mediator is kész leszen szívét megnyitni azokban, és mindnyájan jelen lévén megmutatni némely kévánságinknak alkalmatlanságát; hogy azért mi rajtunk így is az közönséges jónak promotiója ne mulnék, és azokat is meghallanók és megpróbálnók, felmentünk ő nagyságához, nem levén ott az német urak, előlvette ő nagysága mind az országbeliek punctomit és renddel examinálta, s mi penig hallgattuk, és mivel az sok ideig tartott s az üdő is elmult vala, azokat mi is magunk között való consultatióra vettük, és noha föltaláltuk magunkban, hogy mi azokat finaliter nem resolválhatjuk semmi részben Nagyságod és országbeliek híre nélkűl; mindazonáltal mi hivatalunknak esmervén lenni, hogy propositiónknak igazságát és méltó kévánságát megállassuk, hozzá kellett szólnunk az dologhoz, látván, hogy noha azokat palatinus uram ő nagysága nem commissionaliter mondja, de azért, ha mi megállhatnánk, ugyan az jőne ki azután belőle.

Ez elmult vasárnap lévén azért közben, azután, úgy mint hétfőn, felmentünk esmét közönségesen ő nagyságához, és megmondván, hogy mi is resolutiót nem tehetünk, mivel immár elbocsátott postánk és írásunk lévén Nagyságodhoz, azt Nagyságodtól kell várnunk, mindazáltal mi is mint magyarok, kikkel egyellő az megmaradás, örömest discurrálunk azok felől, úgy, hogy ha Nagyságodnak és az mi principálisinknak is tetszeni fogna, örömest laborálnánk azokban is, az melyekben dif-

ficultásokat esmernénk, ha ők is magok részéről jobban facilitálnak. Így azért mi is bő beszéddel declaráltuk magunkat, úgy mint csak in privato colloquio, melyeket hogy Nagyságod megérthessen, és azokból az dolgoknak mivoltát kevesebb munkával considerálhassa, ím az mint legrövidebben concipiálhattuk utrinque az dolgokat, Nagyságodnak írva küldöttük.

Noha penig ezeket már mind in tractatum bocsátotta palatinus uram magunk között, de hogy commissionaliter nem akarta tractálni, ilyen ratióit considerálhatjuk.

Elsőben. Mert tart attúl, az mint nyilván is következnék, hogy ha egyet in tractatum bocsát, az többit is azután tractatusba kell bocsátani, és végetlen difficultásokat s haladékokat szerezne mind azokat ily fegyver között és országgyűlése nélkűl tractálni.

Másodszor. Reménysége lehet talám, hogy valamelyek azok közűl az országgyűlésében inkább facilitálhatnak vagy változhatnak, hogysem az constitutiók tartják, s nem akarja talám, hogy azután azok, mint nagyobb erősséget szerző mostani confirmatiók miatt is ne könnyebbíttethessenek.

Ennek felette vár talám az szerencsétől is, ki ezféle tractákat nehezíti vagy könnyebbíti, s tudja azt, hogy az mit egyszer ő felsége nevével commissionaliter adna ki, azután az nem változhatnék.

Mindezekre nézve azért mi is hasonlót követtünk, és csak úgy szóltunk az dologhoz, hogy ha mi is ezekre inducálhatnók az mi principálisinkat, elég nyereségnek tarthatnák; de minthogy azért, ezek ugyan de summa rei vannak, és az jövendő actára, ha tractálnunk kelletik és ők is tractálni akarnak, ugyan lument és informatiót adnak, szükségesnek ítíltük, hogy mind ratióival együtt értse Nagyságod, és ha tovább kell az tractát continuálni, informálhasson maga tetszése felől is bennünköt. Megértvén mindazonáltal Fejér Gáspártúl való írásunkra az Nagyságod resolutióját, mi elébb is ahoz akarjuk alkalmaztatni magunkat, de ha ezek is valami változást vagy tovább való tanácskozásnak szükségét szerzenék Nagyságodnál, alázatoson kérjük Nagyságodat, esmét sietséggel tudósítson és informáljon, mivel az mint Fejér Gáspártól is megérthette Nagyságod, oly intentióban voltak ide, az újakban alá ment és ott kézben lévő nímet hadakkal is facilitálhassák ez tractatust, s véljük, hogy leginkább arra is várakoztak, s azért változtatták az tractatushoz való kedveket elébbi inclinatiójokat, melyet isten mint adott, eddig is alkalmasint megmutatta az üdő, és ahoz képest is kérjük alázatoson Nagyságodat, tudósítson bennünköt sietséggel, kiváltképen, ha miben változni kellene az itt való dolgainknak, bátorságos lehetvén

abban Nagyságod, hogy Nagyságod híre nélkűl, mi az mi instructiónkat valami conclusiókban nem változtatjuk, noha az szókra szókot. és discursusokra magunktól való discursusunkat kellett nekünk is mondanunk. ezféle állapotokban való szokott observatiók szerint is.

Úgy veszszük eszünkben ex circumstantiis, hogy ha kiváltképen az mostani oda alábocsátott stratagemájok succedálni nem fog, ez derekas tractatusban is belebocsátkoznak és az több dolgoknak complanatióját majd mind könnyebbnek ítílhetjük, mintsem az templumok restitutiójának állapotja, melynek finalis conclusióján, úgy hiszszük bizonynyal, ha magunkra hagynák is complanatióját, országgyűlése nélkűl által nem tudnánk menni, az kik itt vagyunk. Mert azt állatják, hogy ha azt determinálnók, hogy az paraszt emberé legyen az templum, így az urakat, nemeseket, mint potior parst excludálnók, ha azt végeznők, hogy az uraké legyen, úgy esmét az parasztság excludáltatnék, ha penig az usust urgeálnók, immár az sok helyeken változott, hogy az mely úr jobbágyával együtt járt ezelőtt az templumban, az ura pápistává lött, s az jobbágya megmaradott vallásában, s ha az usust kellene nézni, minthogy az ura is abban continuálta az ő ususát, attól az ő ususától, s mind religiójának szabados exercitiumjától el kellene rekeszteni, és nem használna neki is religiója liberum exercitiumja és az templum ususában való articulus; és ilyen nagy consideratióra való súlyos disceptatiót, mint tudjuk úgy eligazítani ily kevesen, hogy az mi principálisink is azon contentusok lehessenek, mi bizony nem esmerhetjük különben, hanem ha csak úgy, az mint in discursu declaráltuk. Mindazáltal, minthogy mi semmi determinatiót abban nem töttünk, az Nagyságod és az regnicolák akaratjához alkalmaztathatjuk magunkat. csak találjon jobb, és itt is véghez vihető útat abban Nagyságtok, az több dolgokon, úgy tetszik, mind könnyebb lészen általmenni, noha most in tractatum nem vették, de ha valami alkalmatlanság miatt való újabb akadály meg nem csalatkoztat, reménységünk vagyon felőle, hogy most megigírtetnek ő felsége diplomájával és az országgyűlésében effectuáltatnak. Mindazáltal bizonyost nem írhatunk Nagyságodnak. hamar megmutatja az üdő már ezután. ha tractatusban ereszkedhetünk, ki felől, ha mi újságunk lészen. esmét tudósítjuk Nagyságodat.

Alázatoson ugyan könyörgünk is Nagyságodnak. ne kimélje postáját felbocsátani gyakorta hozzánk, hogy érthessük az Nagyságod állapotját és parancsolatját, tudhassuk is ahoz alkalmaztatni itt való magunkviselését és az közönséges dolgokat is.

Tetszenék penig nekünk, hogy ha gyakortább kelletik Nagyságodnak felküldeni hozzánk, inkább az ordinaria postákon küldené curier módon postáit; mert sok galibával és késedelemmel, tartóztatással járnak az hadak között, de úgy hamarébb jöhetnének s kévánjuk istentől, adjon isten Nagyságod felől jó és örvendetes híreket hallanunk stb. — Datum Tyrnaviae 23. Novembris anno 1644.

Ejusdem illustrissimae Celsitudinis Vestrae
humillimi et fideles servitores:
Sigismundus Lónyay m. p.
Bernhardus Nyári m. p.
Georgius Chernel m. p.
Stephanus Kőrössi m. p.
Andreas Zákány m. p.
Nicolaus Soporny m. p.

Külczím: Illustrissimo ac celsissimo principi ac domino domino Georgio Rakóczi stb. stb.

(Eredetiről.)

XI.

1644. nov. 30.

Illme princeps stb. Servitiorum stb.

Jó szerencsés stb.

Ngd méltóságos levelét tegnapelőtt ebéd tájban adván meg Rácz György uram, ugyan ő tőlle Ngdat egészségben értvén lenni az úristennek érette hálákat adván, ő fge ennekutánna is jó egészségét sokáig tartsa meg. Írtam vala kglmes uram Basa Mihálytúl csak az szokás szerént való betűkkel, mely levelem ment-e megbántódás nékűl Ngd kezeihez, alázatosan örömest érteném kgls uram. Az mi kgls uram az *Gallas dolgát* illeti, bizonyos az, hogy *egy rész hadát megverték*, melyet az *pápistaság is nem tagad, de ők minuálván* az dolgot *harmadfél ezernek mondják, de bizonyos, hogy ötezer volt, az kit Gallas egy várasra küldvén, hogy meglopja s Toteson*) utánna küldött, míg eszében vette Gallas, addig teljességgel dissipálta. Az Bottiáni hadának ez jövő csötörtökön leszen öt hete, hogy fizettek, immár is kezdett szökni vissza.* Nilván lehet Ngdnál kgls uram, hogy én nem tudom, hogy soha *senkit* Ngd előtt *degradáltam volna; most is* bizony akarnám, ha ok írásomra nem adatott volna, de úgy mint Ngdnak igaz híve, *nem hallgathatom* el; azért az istenért Ngd szorgalmatosan *vigyázzon magára* s

*) Torstenson.

másokra is. valahogy amaz rosz Illiésházitúl mások is az szö-lést meg ne kévánják, mert itt Bakos uram felől, noha igen titkon, de nagy reménség vagyon; palatinusnak házából kijött szó, hogy ezelött negyed nappal levelet küldött volna, sokat is igírtek volna neki, de ennél is jobban végére kell kgls uram *menni:* Azonban. ha Ngd kgls jó akaratja, adgyon oda be *Ngd az Csákiak jószágában neki, és feleségét gyermekét költöztesse be magát is remunerálván Ngd.* Bizonyoson értettem kgls uram, hogy *Bornemisza János egy darab üdötöl fogva palatinusnak három levelet írt ezzel Vas Mihály egyetértvén, kit bizony el is hozék.* Én mégis az istenért is könyörgök Ngdnak, Ngd *másokra is, de kiváltképpen magára vigyázzon szorgalmatoson.* Tegnap Bécsből jövének *ittvaló emberek* kgls uram, *az kik nagy bizonynyal beszélék, hogy nagy kiáltás és panaszolkodás vagyon az várasban, hogy nem resistálhatnak,* mert most is császár *újesztendő napjára tizenhatszo[r]való százezer forintot kér rajtok.* Hogy Ngd kgls uram az tatárok rablása, az Oszmán passa mazulsága és Deli Huszain passának helyében való succedálása felől tudósít, Ngdnak mint kgls uramnak alázatosan megszolgálván, több ellenségivel is vallasson isten szégyent Ngdnak, mint azzal az tökéletlen emberrel. Tartsa és áldja meg az úristen Ngdat stb. Datum Tirnaviae, die 30. Novembris anno 1644.

Illrmae Vrae Cels.

servitor humilis perpetuusque
Stephanus Keörössy m. p.
de Várad.

P. Mi kgls uram tartunk, hogy az békessé[g], az mi az palatinuson áll, bene végben nem megyen, melyről ma Csernel urammal is eleget discuráltunk, mert úgy vagyon, mind császár s *az commissarius uram inclinatusok az békességre, de az palatinus* Ngd régi *megesküttt ellensége* egy ideig inkább *ülne pokolba, hogysem az contentatióra lépnék. Kolobrat* kgls uram a *Fertő mellett kétszáz egy nehány undok latranságot szedrén fel, útba vannak. Tapolcsánhoz szállítják, mit akarnak véle. meg nem érthettem.* Az oda fel való hadakozás felől ím egy signaturát küldtem Ngdnak, *kit egy mü religiónkon való* főember küldött *Bécsből egy itt való jó akarójának.*

Külczím: Illrmo pr. d. d. Georgio Rakocy stb.

(Orsz. levéltár. Gyula-Fehérvári osztály.)

Jegyzet. A dőlt betükkel szedettek titkos irással.

XII.

1644. nov. 30.

Grose dne et fautor singulariter observand.

Praemissa servitiorum meorum paratissima semper commendatione. Isten Kdet egészséges és üdvösséges hosszú élettel, hogy megáldja, szívem szerint kívánom. Immáron bíró uramnak ő klmének szóló levelemnek írását elvégeztem volt, hogy palatinus uram ő nga Lónyay uramat ő ngát maga szállására felhivatván, megizente, immáran készek beereszkedni az tractatusban s meg is felelnek punctatim az regnicolák postulatumira, s holnapi napon írásban is kiadják nekünk, csakhogy igen tartok (az mint ad partem némelyikünknek palatinus uram ő nga jelentette) ne cum animorum exacerbatione legyen, de quicquid sit, azon igyekezem, hogy Kltek mindenképpen megértse, az minthogy Klteket én mindenekről informálni el nem mulattam, adták-e meg Klteknek avagy nem, nem tudom.

Titkos tanácsa ő fgének (meg is nevezhetném ki legyen, de nem bátorságos) meghitt jó akaró atyjafiának jelentette, hogy ő fgétől meg vagyon parancsolva az itt való commissariusoknak, valamit iuxta continentiam et tenorem pacificationis Viennensis kivánnánk, mindenekre reá menjenek, mert senki bátorságáért s hasznáért nem akarja Magyarországot elveszteni, s teljességesen romlásra hozatni; mely, ha így vagyon, (a mint én nem is kételkedem benne) bölcsen megítílheti Klmed, minemő karban legyen itten az állapat; noha palatinus uram igen könnyen akarna bennünket leültetni. Mivel penig mindenekre principalis urainktól várunk resolutiót, Kltek maga is vigyázzon s bennünket ide informáljon, ha miben kívántatik. Kldnek sokféle állapatokról írhatnék, csakhogy a mint közönségesen mondják, bos in lingua, nem bátorságos. Keresztúriné asszonyom jobb, ha az fiát visszahívja, mert ha sokáig itt leszen, félő, hogy pápistává ne legyen, Klmed asszonyomat ő klmét salutálja. Tartsa és éltesse isten Kldet sokáig jó egészségben. Tyrnaviae raptim 30. Novembris 1644.

Grsae Dnis Vrae

servitor addictissimus
N. Soporni m. p.

Külczím : Groso dno Gregorio Miskolczy tribuno plebis regiae ac liberae civitatis Cassoviensis etc. dno et fautori mihi singulariter observando.

(Eredeti Kassa városa levéltárából.)

XIII.

1644. decz. 2.

Sacr. caes. regiaeque mtis duor. commissariorum ad exhibitas nomine quorundam d. magnatum, nobilium, ac liberarum civitatum, nonnullorum comitatuum supplicationes responsio quam instantissime urserunt post generalem responsionem.

Quae postulata nomine quorundam dom. magnatum et nobilium, comitatuum liberarumque civitatum scripto comprehensa ac suae mti praesentanda nobis exhibuerunt D. Vrae, intelleximus. Et quia si ea omnia singillatim ac per puncta ad trutinam revocemus, non solum temporis plurimum insumendum esset, sed maior insuper exacerbatio animorum sequi posset. Ideo consultius nobis visum fuerat patria praesertim periculoso circumquaque incendio aestuante, si in generalibus terminis tantum manendo, amicas quasdam declarationes de toto negotio fraterne offeremus, ita tamen, ut licet succinctam, certam tamen et nervosam ad sua postulata haberent resolutionem. — Quod nos quidem nostra opinione non solum iudicavimus et iudicamus defacto satis esse debuisse, sed magnae insuper clementiae loco acceptandum, quod sua mtas amnistiam concedendo assecurare regnicolas gratiose dignata sit non solum de suis privilegiis et libertatibus, sed etiam de constitutionibus, sive quae negotium religionis concernunt, sive quae politicam administrationem, regnique defensionem ac conservationem spectant, suo loco et tempore effectuandis, nos sane sperabamus Dom. Vras ex parte quorundam regnicolarum hac clementi suae mtis oblatione fore non solum contentissimas, sed insuper cum magna humilique gratiarum actione, ut par erat eam gratiam accipiendam. Quia tamen Dom. Vrae pro sua informatione postulant, ut ad singula scripti sui puncta cum aliqua declaratione respondeamus, quod nos quidem recusare merito possemus, concedemus tamen tantillum christianae charitati, Vrasque Dom. quam poterimus brevissime informabimus, ac nostra sensa de toto negotio declarabimus.

Primum ergo in ipso statim scripti sui ingressu commemorant Dom. Vrae, quam olim regnum hoc Hungariae imperii sui fines late produxerit, quantaque gloria vicinos inter populos ac regna floruerit, nunc vero in quas calamitates devolutum sit.

Sane commiseratione dignissimum est regnum illud, quod olim contra Turcarum irruptiones, quorum hodie potentia in tantum excrevit, totius christianitatis quoddam velut

antemurale ac murus aheneus fuerat, modo in has angustias, quas sine lachrymis cogitare vix possumus, devenerit. Et huius quidem luctuosae vicissitudinis, quemadmodum Dom. Vrae optime animadvertunt, causa peccata sunt nostra, quibus deum ad iram, iustamque vindictam de nobis sumendam saepe irritavimus. Si quis tamen inter causas praesentium calamitatum numerare primo loco voluerit, tot ac tanta dissidia in negotio religionis nihil a vero aberraverit. Quia enim ab illa fide, quam a prima gentis hungaricae opera sancti Stephani ad christianismum conversione, sanctissimi maiores nostri per tot saecula religiosissime observarunt, defecimus et in diversissimas factiones in rebus fidei scissi sumus; inde factum, ut tot ac tanta scelera in gentem nostram inundaverint. Ex quo sequitur totum malum, omnesque calamitates, quibus hoc nostrum regnum misere conflictatur, ac pene obruitur, originem ducere, a diversitate novitiarum religionum maioribus nostris, cum maxime Ungaria et pietate, et imperio floreret, incognitarum.

Addunt dni commissarii etiam quoque calamitosi huiusce status causam, nempe nescio, quarum constitutionum neglectum, qui tamen, ut per se clarum est, nunquam tantorum malorum causa esse potuit. Quamquam enim valde expediat, imo saepe necessarium sit, quae prudenti consilio statuta sunt, a republica observari.

Sed ut omnibus luce meridiana constet clarius, causam ac radicem omnium malorum, quibus florentissimum quondam Hungariae regnum, ex quo a pristina illa maiestate inclinare coepit, in hanc usque diem conflictatum peneque attritum est, non esse quarundam novitiarum constitutionum neglectum, sed bella civilia, seditiones domesticas, aliaque scelera, quod in praesenti etiam videre est, sed inspiciamus paulo altius et accuratius superiori saeculi historiam ac res gestas et inveniemus Ioannem Zapolÿ ambitione incitatum, primum quidem legitimum suum regem Ludovicum insigni proditione armis turcicis obiecisse non succurendo periclitanti, cum posset. Deinde extincto Ludovico, cum tanto impotentius regnum ambiret, cui administrando, tuendoque quia impares suas vires probe noverat, hactenus apud Ungaros inusitato exemplo, ad Solimannum auxilii gratia confugit, eius patrocinio se, patriamque devovit, atque ita turcicis armis, cum irreparabili regni, et gentis hungarae ruina, ad fasces regios viam sibi aperuit. Sed non diu foelici ipsi esse licuit, nam regnum, quod scelere acquisiverat, non multo post relinquere coactus est, non ipso solum, sed tota etiam familia ac posteritate penitus extincta. Non desunt plura huic consimilia, in nostris annali-

bus exempla, non defuerunt Ioannis aemuli, qui dum suae ambitioni velificantur Turcarum potentiam propriae gentis oppressione mirum quantum auxerunt, quorum vestigia hodieque quidam non segniter immitantur, qui ultra suam fortunam ambitiosi, nihil pensi habent ad opprimendam patriae charissimae libertatem, civesque suos portae ottomanicae vectigales faciendos contra divinas humanasque leges cum Turca pacisci.

Longe aliam viam tenuerunt magni illi hungarici sanguinis heroes, qui non solum ad promovendam fortunam suam turcica arma non solicitarunt, sed insuper ultro ab iisdem oblata auxilia excelso animo despexerunt, ex quorum numero fuit Stephanus ille Bathoreus, qui ex principatu transylvanico, ad regnum Poloniae cum immortali nominis sui gloria assumtus fuit, alter idem eiusdem nominis ac generosi sanguinis de Eched, ut literae hac de re, ad ipsum a Turcis datae hodie testantur; Franciscus item Dobo, ac Stephanus Illieshazy, qui similiter ad occupandum regnum a Turcis invitati, laudabili exemplo eorum gratiam repudiarunt. Et tamen nostris temporibus inveniuntur nonnulli, qui ingentibus promissis venundataque patria, dies et noctes Turcas sollicitant, ut quod inordinata cupiditas illis suggerit, illorum ope consequantur, quasi ad opprimendum christianum nomen, et non potius defendendam patriam fuissent illis arma divinitus tradita. Regnum enim intestinis seditionibus diu multumque conflictatum, tametsi nullis exterorum annis quatiatur, facile a se ipso consumitur, siquidem concordia res parvae crescunt, discordia vero etiam magnae dilabuntur.

In hoc ipso scripti sui proemio asserunt praedicti dni commissarii principem Transylvaniae ad haec arma sumenda coactum fuisse, quod diutius otiosus spectare non potuerit, oppressam per non observationes articulorum, tot modis patriae ac religionis evangelicae libertatem. Asseritur hoc quidem, nos tamen evidenter scimus, ac pene manibus palpamus praedictum principem ad hos motus concitandos ex confoederatione svecica obligatum fuisse; quae confoederatio certe non erat inita ad vindicandam constitutionum, legum, aut etiam religionis laesae libertatem, multo minus ad promovendum commune bonum patriae vel defensionem; neque enim solent principes suis armis et expensis aliorum libertates propugnare, vel lucrum procurare, quod ipsa luculenter docet experientia, nam vix ulla est libertas nobilitaris, aut privilegium quod intra paucos hosce menses convulsum non fuerit. Ut quid ergo non observatas quasdam constitutiones inter tot imperii difficultates queruntur dni commissarii, cum videant intra exi-

guum tempus, ipsa fundamenta libertatis hungaricae labefactata et convulsa esse, ut quidem ab illo, qui eiusdem assertorem se esse profitetur.

Quod porro subiungunt dni commissarii, praedictos regnicolas, quorum nomine huc ipsi ablegati sunt, consultius iudicasse inter suam mtem sacr., ac dictum principem supplicibus instantiis se interponere, non satis intelligimus, nam in scripto quod nobis exhibuerunt, modo supplicantes, modo praetendentes, subinde etiam partes videntur se ipsos nominare, cum tamen neque instantiam, neque interpositionem suarum dom. sua mtas unquam desideraverit. Imo in quantum postulant, ut sua mtas satisfaciat principi pro expensis ad hoc bellum domesticum erogatis, manifeste adversantur et suae mtati. et omni ordinatae iustitiae, ideoque non possumus suas dnes pro interpositoribus agnoscere in derogamen suae mtis. ac ipsius quoque tractatus.

Denique nominant se ipsos dni commissarii plenipotentiarios quorundam supranotatorum duorum magnatum, comitatuum, ac liberarum civitatum, tametsi ad hanc authoritatem a suis dnibus sibi communicatam ne iota quidem producere potuerint, ut proinde si secundum iura tractandi publica negotia, procedere voluissemus, nemo nobis vitio vertere merito potuisset, si inauditos pro credentionalibus ad suos principales remisissemus, quamquam enim decretum suae mtis habeatur, quod illos, quos praenominati regnicolae ad supplicandum expediverint, audire clementer velit; nobis tamen non constat praesentes duos commissarios esse illos ablegatos a praefatis regnicolis. Quamquam et si quid exhibere possent, quo nobis fidem facerent se ipsissimos esse, adhuc tamen alia suboriri posset quaestio: nempe, quis illis authoritatem contulerit, ut in hoc tractatu totius regni negotia, et quidem quemadmodum scriptum sonat, summam et caput rei concernentia discutiant? Cum ergo non solum ad tractandum totius regni negotium authoritatem non habeant, sed neque plenipotentiam aut credentionales ab iis, a quibus se missos praetendunt, clarum est nullo iure obligatos nos fuisse, ut vel ad generalem declarationem circa puncta proposita descenderemus, sed praesens patriae periculum ac imprimis innata Austriacis principibus clementia, nobis persvasit, ut eam acceptare volentibus non essemus difficiles. Et haec paucula circa praefationem scripti a dnis commissariis nobis exhibiti, adnotanda et examinanda necessarium iudicavimus, eademque suis dominationibus, quando ita postulant communicanda.

Iam vero quantum ad postulata nobis exhibita attinet, tametsi fuse (quod forte res ipsa postularet), respondere ad

illa nobis non sit animus, noluimus tamen circa illa quoque puncta nostram opinionem et considerationem dnis commissariis negare, protestantes inprimis, quod nos neque pacificationem Viennensem, neque conditiones coronationis, neque alios articulos expresse a sua mte hucusque confirmatos, velimus examinare, multo minus eadem aut convellere, aut stabilire, cum ad hoc commissionem nullam habeamus; deinde quod nihil novi concedere statuereque velimus aut possimus, cum nulla nobis sit concessa potestas aut novos articulos condendi, aut hactenus conditos explicandi declarandique, sicut neque dnis commissariis partis adversae. ideoque hoc solum ad omnia postulata respondere, sufficere posset. Voluimus tamen ex superabundanti benevolentia, in gratiam duorum commissariorum singula puncta breviter perstringere.

Ac primum, quod praetenditur laesos scilicet rusticos a suis dnis terrestribus, idque cum labefactatione primariae libertatis. Nos sane hoc ita esse minime agnoscimus, cum primaria regni libertas a rusticis non incipiat, quare licet illi suas concessiones habeant, neque in libero propriae religionis exercitio impediri a quoquam debeant, sicut neque cives in civitatibus regiis a magistratu, quod nos non oppugnamus; ea tamen concessio non est facta in opprobrium dnorum terrestrium, aut eo fine, ut hinc insolescendi contra eosdem sumant subditi occasionem.

Urgent hanc religioni suae, ut putant, illatam iniuriam, quod praedicantes ex parochiis quibusdam exturbati, solitisque proventibus privati sunt. Verum ne hoc quidem ad laesam religionis libertatem probandam magnopere facit, nam etsi omnes regni articulos excusserimus, nullum sane inveniemus, in quo rusticis expresse concessum sit, ut suos habeant praedicantes. An autem ex sensu et sequela per discursum colligi id possit ex articulis decidere nostrum est, cum in praesenti commissione nulla nobis est collata authoritas statuta regni interpretandi vel declarandi. Videretur itaque nobis praedictorum articulorum interpretationem ad illos differendam, qui eosdem condiderunt. Interim dicimus nullam unquam concessionem rusticis factam esse, ut contra ius patronatus dnorum terrestrium, primamque intentionem fundatorum parochiae ac earum proventus, catholicis sacerdotibus exclusis, praedicantibus a subditis conferri possit. Quare etiam posito (quod tamen hic non decidemus) quod rusticis extraordinaria concessione indultum esset, ut suae religionis praedicantes intertenere possint, hinc tamen nihil aliud sequeretur, quam quod si illa extraordinaria concessione uti velint, possint quidem praedicantes habere, sed solvant ex proprio marsupio, et

non ex iis proventibus, quos primi fundatores pro catholicis sacerdotibus deputaverunt, et ad quos non rustici, sed dnus terrestris, tanquam patronus plenum ius habet. — Quamquam etiam in hoc casu adhibenda esset cautela, ne praedicantes contra dnos terrestres, in quorum fundo habitant, acuteatis verbis declament, quibus subditorum animi exulcerari contra praedictos dnos possent, idque sub poena eiectionis ex tali loco. Quod si contra ista, constitutiones aliquae allegentur obscurae, cum eiusdem sit articulos explicare, qui eos condidit, nos earum declarationem libenter ad generalem diaetam remittimus.

Ultimo addunt de templis, quae quia pluribus in locis a patronis catholicis pro suis usibus recepta sunt ab inquilinis possessoribus, putant dni commissarii, maxime hoc facto laesam esse religionis suae libertatem. Sed res longe secus se habet, nam in omnibus constitutionibus regni, ne aper quidem unicus habetur, quo in praeiudicium, imo in contemptum catholicorum dnorum terrestrium, ius templorum rusticis concessum fuisset. Quod enim de usu allegatur, non de usu templorum, sed religionis intelligi debet, nam ut constat ex diplomate interpretatorio Mathiae archiducis, et tunc Rudolphi imperatoris plenipotentiarii, solis statibus et ordinibus permissa templa fuerunt, cum ipsi soli habeant ius patronatus, idque sine praeiudicio ecclesiae catholicae romanae, ut habetur articulo 1. pacificationis Viennensis, in quo nulla prorsus fit mentio rusticorum, non solum quoad templa, sed ne quoad liberum quidem religionis exercitium. Nulla est ergo aut lex, aut concessio in nostris constitutionibus, quae liberum templorum usum subditis permittat; cum alioquin ex antiquis regni iuribus nihil rusticus in fundo dni terrestris habeat praeter mercedem laboris. Quare si dni terrestres catholici templa in suis fundis occupant, neque libertatem religionis violant, neque iniuriam ulli faciunt, sed utuntur suo iure tanquam patroni.

Denique ut hoc punctum de religione concludamus, videtur nobis sepulturas et campanas in antiquo statu, nisi quid obstet, relinquendas. Quodsi autem circa hoc quoque aliquid novi statuendum erit, pro bono mutuae charitatis, dni regnicolae in generali diaeta providebunt.

Postulant etiam Dom. Vrae, quod qualia gravamina sub nomine status evangelici, in novissima diaeta anni 1638 exhibuissent, ea tanquam publica gravamina non solum complanarentur, sed etiam effectui manciparentur complanata; super quae miramur, cum multa sint illis, quae aliter se habent, et tantum ad quorundam delatorum relationem essent inscripta, plurima nec in constitutionibus regni fundata sunt, et nonnulla talia sunt,

quae antiquis iuribus et praerogativis nobilitaribus. ac iuri patronatus catholicorum praeiudicant, et sic parte altera inaudita, non videtur quomodo possit sua mtas illa executioni mancipare, et quis non videat indigne hoc postulari, cum propriis etiam Vrum Dom. libertatibus illud repugnet. nemo enim quispiam condemnari debet, nisi audiatur et iure convincatur; minus congruum iudicamus igitur et in hoc postulatum Vrarum Dominationum.

Hoc quoque tristissimum nobis accidit, potestque accidere, quod post exhibita postulata, scripto adiungunt, nimirum, ut dni catholici. quoscunque in praemissis tribus punctis offendissent, iuxta art. 8. decr. sexti Vladislai regis, omnes puniantur; hoc postulato enim. universos fere dnos catholicos eliminari et extirpari cupiunt, et quidem ad simplicem tantum delationem Vrarum Dom. asserendo et illud violationem articulorum esse, de quo in constitutionibus ne punctum quidem habetur; imo contraria inveniemus tam in iuribus quam libertatibus nostris antiquis. quam in ipsis in favorem ipsorum a nobis concessionibus factis, quae apparuerunt. tam ex dicta pacificatione Viennensi, quam ex allegato Matthiae archiducis interpretativo diplomate. Et licet contra novas illas concessiones, aliqua contigissent, haene est via, aut poena eorum? neque articulus ille unquam in usu fuerit, sed neque qualiumque statutorum violationem concernebat, et minus similes concessiones, in quibus passive se habent dni catholici; verum in generali replica de his plura scripsimus.

Quantum ad controversiam de nomine status evangelici attinet, hoc ex toto novum est, nec unquam antea praetendebatur, nisi iam in hac ultima diaeta, nec habet ullum fundamentum in constitutionibus, sed neque in novis concessionibus; imo repugnantia videmus potius in illis, siquidem de iure et antiqua lege nostra, praeter quatuor status plures in regno non sunt. Taliter autem sex fierent, si status catholicus per se sumeretur pariter et status evangelicus. Aliud est, quod nos ipsi maximam inter nos faceremus confusionem, si etiam ex rusticis statum admitteremus, nisi forte vellemus Hungariam in Hollandiam mutare; nec praecitatus articulus quadrat huc, siquidem nihil sit ibi de nomine status praeter hoc, quod ex professione evangelicae confessionis sua mtas duas nominet personas ad palatinatum.

Quoad catholicos autem, quod nomine status utantur, non est cur mirentur, haeredes enim sunt avitae fidei, et non per concessiones, sed ex legitima concessione competit ipsis hoc nomen. Aliud est, quod inter catholicos etiam integer status est, et in omnibus aliis statibus quoque reperiuntur catho-

lici, merito itaque utuntur hoc nomine. Verum quoad aliam partem, ex novissimis tantum concessionibus habetur liberum exercitium, et ius ipsorum, nec plura possunt sibi vendicare. quam ipsis per concessiones indultum sit. Nomen vero status evangelici in concessionibus nullibi reperitur, licet non negemus Vras etiam Dom., duos scilicet magnates et nobiles ac civitatenses ex statibus esse, non tamen constituunt statum universalem.

Quoad sedem spiritualem, miramur etiam quod ex una parte propugnant iuxta citatum articulum, sedem spiritualem manere debere, et si aliqui abusus irrepsissent, illi emendarentur; nunc vero postulant separari nonnulli ab ea, conquerentes, quod etiam in causis matrimonialibus, alienae religionis homines causas iudicandas assumerent instando, ut hac occasione religionis evangelicae (ut praetendunt) praeiudicium praecaveatur, et hoc quidem penes art. 1. anni 1608, ubi tamen nihil simile quid est, sed tantum concessio facta fuit de superattendentibus, ut quaelibet religio suum habeat superattendentem. — Novum itaque et hoc postulatum est, et praeiudiciosum articulo pacificationis Viennensis, sicut etiam sedi spirituali, ac continuato usui, mirarique nos ad similia postulata, contra ipsa iura Vras Dom. devenisse.

Ad patres Iesuitas quod attinet, citant art. 8. anni 1608., sed ibi nihil horum habetur, quod suae dom. praetendunt, illo enim articulo solum confirmatur art. 8. pacificationis Viennensis, cuius tenor est talis: Hungari non consentiunt, quod Iesuitae in regno Hungariae iura stabilia et possessionaria habeant et possideant. Hic nulla fit constitutio, cum articulum rex et regnum condit, in isto autem articulo expresse posita sunt haec verba: Sua tamen mtas iuribus suis regiis inhaeret. Et tantum abest, ut consensum suum huic articulo sua mtas regia dedisset, quin imo contradixerit asserendo se iuribus suis inhaerere velle. Per quam benignam suam declarationem quid velit, est in clementi dispositione suae mtis. Nec convenit nobis illa dilatare, vel interpretari, multo minus ut vel audire velimus dictos patres a regno abstinere debere, qua ratione catholicorum iniqua plane, et nova petitio est, nec minimum fundamentum in concessionibus etiam suis habent. Quantum ad decretum 2-dum per Ludovicum primum factum, nec ad hoc facultas Vris Dom. vel nobis data est, ut interpretemur, rex et regnum qui condidit articulum, faciet quod commodum et e re regni videbitur.

Ratione arendationis decimarum citant art. 18. anni 1609. quasi contra hunc articulum dui arendatores multos abusus admitterent, cum singulis annis augere arendationes

decimarum soleant in praeiudicium dnorum terrestrium. in quo et si non desint difficultates. tamen art. ille non habet, quod dni commissarii praetendunt. Usus enim arendationis non ratione auctionis vel diminutionis ibi ponitur. sed ratione ipsius arendationis, cuius art. verba haec sunt: Arendationes decimarum ubi in usu venerunt, ea fiant debito tempore, moreque antiquitus consueto, qui etiamsi extendi debet, nihil aliud intelligere est, quam quod quae decimae arendatae fuerunt a dnis praelatis. debito tempore arendentur etiam in posterum.

Quantum ad dissensiones inter status dnorum magnatum et nobilium. ratione (ut praetenditur) tribunalis dnorum magnatum. quo ad nobiles, quod antea nunquam auditum. multo minus usurpatum fuit a dnis terrestribus, hoc ipsum aliter se habere nos agnoscimus; dni enim in usu illius semper fuerunt, ac rex, res. et ipsa iustitia, iuraque regni hoc ipsum exposcunt. ut etiam propria authoritate bona impignorata. vel certis sub conditionibus qualitercunque vendita, servatis conditionibus in his superinde emanatis expressis. ut sua quisque recuperare possit, depositis deponendis, hoc fuit semper usitatum, nec contravenire ulli ausi sunt. cum contra tales gravissima poena statuto regni decreta fuisset, nimirum ut tales foeneratores non tantum bona possessa amittant, verum etiam pecuniam suam, imo in tanta summa. in quanta videlicet bona ipsi inscripta fuerant. convinci deberent; sed responsum d. magnatum supra quaestionem hanc quorundam nobilium fusius declaratum, exhibitum est. ac ipsis dnis nobilibus. Unde evidenter ostenditur puram esse intentionem nonnullorum dnorum nobilium, iura dnorum prae manibus ipsorum aliquo iuris titulo existentia ad longum litis processum protrahere velle. cum magno derogamine et extirpatione familiarum magnarum. videntes iura octavalia valde raro et quasi vix ad ipsa tempora praescriptionis celebrari solere.

Clarum et cautum est in lege, uti innuunt. ne bona avitica in praeiudicium fratrum consanguineorum invicem succedentium qualitercunque abalienarentur; videmus tamen contrarium fieri. per nonnullos tam magnatum quam nobilium filios. contraque iura et leges patrias. venditiones et abalienationes impignorationesque tales fieri, per quas a haeredibus et successoribuss plane abalienantur bona talia. Ut itaque in proxima futura diaeta aliquid certi statuatur circa hoc etiam punctum, nos nomine suae mtis caes. non modo contenti non reddimur. sed etiam ultra de eo statui aliquid omnino cupimus.

Quoad celebrationem diaetae intra spatium triennii, a parte suae mtis nulla in hoc quoque difficultas emersisset. nisi

impedimenta gravissima aliunde hoc ipsum praepedivissent. sed cum tot vicinorum regnorum et provinciarum ac etiam ipsius imperii concussionem videant, quorum cura pro conservatione totius christianitatis incumbit suae mti, non esset mirum etiamsi aliquando difficultas et remora incideret aliqua in hoc casu. prout hucusque etiam dilationem comitiorum non fuisse a parte suae mtis, facile ipsimet dni regnicolae agnoscere poterunt, praesertim cum ad promulgationem ultimae diaetae, non comparendo dni regnicolae, dissolutionem causarint, ac ut ibidem omnia suo ordine fiant, suam mtem benigne consentire nos minime dubitamus, servatis de lege servandis, ut in similibus tractatibus omnia suo modo et ordine fiant et tractentur.

Quoad distributionem officiorum, et sine discretione religionis fiant, contra hoc nihil hucusque contrarium fuisse nos animadvertimus, cum tam comites creentur, quam baronatus ipsis dentur, sicuti etiam dignitas consiliariatus. Et prout sunt personae subiectae, ita etiam distributiones officiorum fieri soleant; sed et plures dignitates, quod uni conferantur, fit etiam hoc ex defectu subiectorum qualificatorum, sicut etiam officia et dignitates ecclesiae merentibus conferantur, fuit, est et erit semper intentio suae mtis.

Quantum ad militem extraneum, dolenter intelligimus, quod praesertim hocce tempore eductionem eiusdem militis in tantum urgeant, cum iidem citati articuli, tempore necessitatis, tantum abest, ut introductionem vel eductionem eiusdem militis urgeat, quin potius deceptionem statuat, et utinam non essent in illo statu confinia huius afflicti regni, gentisque, ut etiam nolentes necessitaremur uti opera extranei militis, et supplicando efficere apud suam mtem, ut huic suo afflicto regno, in tanta potentia et vicinitate Turcarum, qui ipsam pacem quoque quomodo colere soleat, palam est, succurat etiam tali extraneo milite, ac utinam etiam totius huius patriae et regni esset illa conditio, ne indigeret simili subsidio; quod si tamen deo miserante tolleretur haec necessitas regni, nulli dubium esse debet, satisfactum iri constitutionibus et articulis regni.

Quantum ad iuris et iustitiae administrationem attinet, nihil gratius esse posset suae mti, quam ut omnia suo ordine irent, nec quicquam sine consiliariis hungaricis in hoc facere solet, consulendo etiam iuris peritos, et si quid praeter intentionem suae mtis contra libertates regni aliquid acciderit, nec hoc suae mti tribuendum putent. In facto autem bonorum Turzonianorum compositio peracta est, id aliis exemplis productis, quidam iuris periti pro legitimo processu mandata extradata esse iudicarunt, si tamen et in eo aliquid quod legi-

bus contraventum fuisset, id praeter mentem suae mtis accidit, et media complanationis clementer ordinavit.

Quantum cordi habuerit sua mtas defensionem huius regni, id omnibus clarum est, perspectum enim suae mti est, hoc regnum antemurale esse totius christianitatis, et in conservationem eius et protectionem nihil est, quod intermisisset, cum tractatum pacis per suos commissarios cum Turcis institui, diversis vicibus, magnis cum sumptibus, legationes in eum finem pretiosis honorariis expediri curaverit, conclusionesque factae sunt, licet perfidia turcica haec contemnere solet; unde quidquid facere potuit sua mtas, fecit circa eandem pacem, ut pace tueretur etiam hanc patriam, non parcendo ullis sumptibus, quamvis enim toti mundo constet, in quantis distractionibus defacto sit sua mtas, nihilominus in se nihil desiderari patietur, modo etiam dui regnicolae ipsimet quoque concurrant, defensionique propriae assistant, non tantum iuxta hactenus factas constitutiones, sed etiam imposterum iuxta mutationem rerum fiendas, quae constitutiones ut observentur, in eumque finem condantur, non erit contraria sua mtas.

Quantum ad eductionem militum ex confiniis attinet, non sunt tam notabili numero educti, quibus carere illa non potuissent, sicut nec propter hoc aliquid contrarii confinia passa sint, ad quorum eductionem etiam non lenis necessitas suam mtem coëgit, et hoc etiam tendebat ad bonum huius regni. Ut autem proventus regni nonnisi omnium primo ad necessitates, et exolutionem militum confiniariorum ordinentur, iam clementer commisisse, si tamen in perceptione et erogatione illorum aliqui abusus irrepsere per quoscunque, ut serventur constitutiones et articuli regni, non est contraria, imo si quid etiam ulterius crescentibus difficultatibus, unanimi consensu, pro eorundem militum confiniariorum exolutione d. regnicolae boni aliquid adinvenerint, mediaque suae mti proposuerint, libenter accepturam.

Quoad pacem turcicam: superius declaratum est, suam mtem omnia possibilia et honesta media adhibuisse et defacto quaerere, ut in tanta discordia christianorum principum cum Turcis servari possit, prout in eum finem defacto etiam oratorem suum in porta ottomannica expeditum habet, cum magnis donativis et muneribus.

Quoad ultimum: in generali responso facta est eiusdem petitionis declaratio, attendant tamen, ne similes universales amnistiae tandem ultimam ruinam causent afflicti istius regni, cum generales huiusmodi amnistiae et non limitatae, quasi fundamenta sint omnium motuum et seditionum.

Et haec breviter ad postulata Dom. Vrarum punctatim

etiam replicare, iisdem ad frequentes eorundem instantias respondere placuit, etc.

(Kismartoni levéltár. — Act. Pal. Lib. IV.)

XIV.

1644. decz. 5.

a)

Anno 1644. die 5. Decembris, Hernád Némethi.

Az követ uraknak.

Basa Kegyelmetek levelét minekünk 30. die Novembris adta vala meg, kinek késedelmét mi nem is tudjuk vala már mire vélni, s örömest hamarébb is resolváltuk volna magunkat, ha Klobusiczky végben vihette volna azoknak az leveleknek pariálását, melyeket fel kelletett vinni;*) ki mivel noha még sem érkezék el s akarván Kegyelmeteket mostani állapatunkról is tudósítani, rész szerént az Kegyelmetek irásira választ is tenni: úgy akarjuk expediálni ez szolgáinkat; kívánván az úristentől, találhassa Kegyelmeteket jó szerencsés, egészséges órában; azonban Klubucziczky is elérkezvén, éjjel nappal küldjük, és palatinus uram levelére (kinek ím mását is küldtük Kegyelmednek) való válaszunkat is akkorra halasztani. — Az úristennek áldásából mi most is kedvetlen állapattal nem vagyunk s tűrhető egészséggel is birunk; úgy vagyon az ő felsége armadája ismég reánk indúlt vala, de igen-igen tartózkodva s mulatozva, s ha mások kívánságára s javára nézve retrádát nem kell vala tennünk, úgy készültünk vala hozzá, megharczoljunk velek, s ha előbb jű válasz, de mi Hernád Németibűl hátrább egyátaljában nem akartunk szállani. Eljöttek vala ugyan Vadászi Pál Putnokig, de ott is csak harmadnapnál tovább nem mulatván, visszament, és eddig, hiszszük istent, értésére lehet Kegyelmeteknek, minden haszon nélkűl mulatták az időt, s experiálhatja minapi írásunk után, Battyáni uramnak is lött-e hasznára az Dunán túl való földre vigyázásának elhagyása. Istennek hála bizony az mi hadaink intacte, s jó állapattal vannak, inkább többültünk is, mintsem kevesedtünk, minden bizonynyal hiszszük is, az úristen minden gonosz akaróink ellen ezután is megtart, oltalmaz bennünket Kegyelmetekkel együtt és boldog végére juttat kívánságinknak, s alégha palatinus uramnak szomorúságával nem fog

*) Egy másik példányban a következő pont egész e szavakig: »az úristen áldásábúl mi most« . . . . hiányzik, s helyette e szavak állanak: »ki, mivel immár megyen, kívánjuk az úristentől találhassa Kegyelmeteket jó szerencsés egészséges órában.«

eszébe jutni az, az miről mi az sárosi tractuskor Kegyelmed által intimatiót töttünk vala, és kívánjuk vala, hogy azt távoztatná ebben, de nem hívé.

Hogy az úristen Kegyelmeteket is egészségbe, életbe tartotta, szívből örvendünk rajta, kivánván ő felségétől ezután is, mindenekből nyujtsa bőséges áldását Kegyelmetekre mind belső s külsőképen s mostani munkáira is. Amen.

Minémű beszélgetési voltak Kegyelmeteknek palatinus urammal, s minémő válaszok is löttek ultrocitroque, értjük; de dilatione lött válasza Kegyelmetektől ő kegyelmének elégségesképen, nekünk valóban tetszik, elannyira, hogy mi magunktól akármit gondolkodunk is, de annál egyébre nem léphetünk, mert abban bizonyosok vagyunk, ha palatinus uramat jó állapatja csak egy ideig való amnistiára sem bocsátá az tavaszon, sokkal inkább nagyobbra nem menne, ha mindenekbe kedve szerént volna; sőt mi úgy elmélkedünk, kiváltképen az religiónak szabados, fundamentomos exercitiumát minden hozzá való dolgokkal együtt, hogy ő kegyelmét fegyver és a kételenség ereszkedteti az evangelicus statussal való végezésre s concludálásra, s egyátaljába nekünk nem tetszik az országgyűlésére való halasztása, mert bizony csak azt várnák, hogy ha triumphálhatnának, semmire nem mennének akkor.

De religione való válasza is Kegyelmeteknek helyes, és istenes, elannyira, hogy abban többre sem mehet Kegyelmetek; sőt mi az templumok restitutiójának idejét ab anno 1630. kezdettük volna, azért is, ha kellett volna valamit cedálni, szállhatott volna Kegyelmetek valamire, s most is, ha lehet, azt cselekedje.

De poena articulari contra turbatores, annyival erősebb s hathatóbb az Kegyelmetek válasza, hogy mind exemplumokot s végezéseket nevezhet; de palatinus uram nem; holott valaminek poenája nincsen, szabad annak végben vitele az embereknek, s hihető az régi jámborok azért is csinálták volt Ladislai decret, azt az articulust, kit Kegyelmed Patakon nekünk mutata; sőt mennél inkább ezt disputálják s nehezebben végezik, annál inkább kinmutatják akaratjokat, ezután sem akarnák megállani, csak mostani állapatjokban mehetnének könnyen el mellőle.

De nomine status evangelici-ről való disputatiójok csak rancorbúl vagyon és akarnák azt is tőlünk elvenni, s opprimálni azzal is bennünket, mi elhittük, az mit az mi eleink magoknak sok fáradtsággal obtineáltak volt, azt Kegyelmetek el nem igyekezi veszteni.

De sede spiritualinak eligazétása meglehetne haladni jó fundamentommal az országgyűlésére.

De jesuitis csak megmaradjon Kegyelmetek instructiója mellett.

De arendis decimarum haladhatna az országgyűlésére, ha szinte itt nem conveniálhatna is Kegyelmetek.

De libertatibus regni et primo de tribunali dominorum terrestrium, ebben Kegyelmetek azt kövesse, az mi az országnak hasznosabb volna; csak az derekán mehetne által. [*Ehez oldaljegyzet a másolati példányon I. Rákóczy Gy. kezével:* mindazáltal az földesuraknak is az ő méltó jussok el ne vesszen.]

De ab alienatione bonorum per ecclesiasticos in praeiudicium successorum méltán tetszhetik ő kegyelmeknek s könnyű is hát ott is elvégezni.

De diaeta et liberis vocibus: bizony méltó az ország kivánsága, kiről mi is még ott benn létünkben is elég panaszt hallottunk, s úgy tetszik, tanálnánk is oly embereket, az kiket meg is fenyegetett ő kegyelme, hol titkon s hol nyilván.

De officiis sive discretione religionis: számtalan sok panasza vagyon abból az evangelicus statusnak, s az mentség bizony helytelen, mert bizony az religióhoz való gyűlölség nem adatott velek tisztet az evangelicusoknak.

De externis nationibus: bezzeg az mi akaratunkból Kegyelmetek, sem az statusok el nem mennek, és az mit sok vérontással vittek volt végben az mi eleink, s végezés is vagyon róla, Kegyelmetek soha el ne rontsa; kinek mikor ideje leszen, elég ratióját is assignáljuk, mert bizony ennek egyéb oka nincs, hanem csak az magyarok gyalázatja, s nem hitelek forog benne, s talám az ország articulusiban is nincs az modernus tempusba írva, s az ország is, mi elhittük, minden rendbéli állapotokat értett s nem különböztette meg egyiket az másiktúl.

Mit használt most is Szatmárt, Tokajt, Kállóban az német praesidiumnak tartása; talám, ha csak magyar volt volna, több ideig tarthatták volna, mi egyátaljába azt várnánk ki belőle, ha elmenne Kegyelmetek az végezés mellől, hogy rövid nap talám csak mind némettel raknák meg az végházakat s kirekesztenék az magyarokot, s annál inkább se fizetések, böcsületek, tekintetek s lelki, testi szabadságok is csak mi sem lenne; idegen nemzetek [*a másolati példányban oldalt a fejedelem kezével:* s különböző valláson] lévén, akármi hatalmasságot patralnának, s nem volna hol keresni őköt. [*Ehez a fejedelem kezével oldaljegyzetben* a másolati példányban: Példa erre az Bocskai indulatja előtt való állapatok, ott mint bántak az német, és idegen praesidiariusok az nemességgel s urakkal s javokkal.]

De administratione iuris. Ha tetszik ő kegyelmének, annál könnyebb megalkudni rajta Kegyelmeteknek.

De publica defensione. Könnyű elől tenni, ha utólban vagyon. Igazán is felelt Kegyelmetek meg ő kegyelmének: mi elhittük, látja maga is az igazságot; de az religióhoz való gyűlösége tartóztatta meg annak való annuálásától is világosabban, az mint maga is kívánná.

Az amnistiának generaliter kell lenni.

De contentatione et satisfactione. Méltán kivánjuk, hogy nekünk is meg legyen; ha mások veszteg ültek volna, sok számtalan panaszokra, bántódásokra s requisitiónkra complanatiót csendesebb időbe nem akartak tenni, s erre kellett menni az dolognak, méltán kivánhatjuk. Bocskai fejedelem is az szabadságért fogott volt fegyvert; de azért ugyan lött volt contentatiója.

Mi az magunk részéről az Kegyelmetek mostani választételével, kevés jobbítással igen contentusok lehetünk; de mivel az statusokat is illeti, cathegorice mi azokról magunkat nem resolválhatjuk mindenekben, hanem az Kegyelmetek írása szerént mi mind az 14 vármegyére parancsoltunk s mindenünnét becsületes, értelmes két atyjokfiait kivánjuk mellénk küldetni, úgy reméljük, nem is késnek vele. Az 5 városnak követi itt valának nálunk ezelőtt 4 nappal, s communicáltuk mindenik irását Kegyelmeteknek, s úgy mentek el ő kegyelmek, mennél hamarébb böcsületes atyjok fiait küldik mellénk. Elérkezvén mindkét statusbeliek, azokkal communicálván, ő kegyelmeknek mi fog tetszeni, Kegyelmeteknek érteni adjuk; addig ugyan elaborálhat Kegyelmetek, az mibe lehet.

Mi az mostani beszédéből palatinus uramnak, s kiváltképen az dilatióba egyebet nem vehettünk eszünkben az egy praktikánál, s nagy hatalmas ellenkezőt az ő felsége kibocsátott manifestumával, kiben ő felsége mindeneket igér effectuálni, praestálni, megtartani, meg is tartatni, valamiről az országnak végezési vannak, s most penig palatinus uram mind el akarná nagy részént azokat bontani és annihilálni; holott az minémű írást Kegyelmetek deákúl beadott, s most is választételét Kegyelmetek az ország statutumival erősítvén, hiszem, álnok mesterséggel akarták volna az manifestummal megcsalni az embereket és jövendőbe mindeneket, ezekből az végezések közűl illetlen magyarázatokkal kezekből kicsigázni, tekerni, s megejteni az együgyűeket; bizony így lenne, ha országgyűlésére haladna, s kiválképen az religió dolga, s csak az Kegyelmetekkel való beszélgetésének modalitásából palatinus uram-

nak nem tetszhetik egyéb ki. az fraus és dolusnál, kit Kegyelmetek is vehet eszébe.[1])

Az mi contentatiónkbeli kívánságinkat úgy proponálhatja Kegyelmetek, az mint jobbnak itéli és aránzza; ha csak szóval terjeszti is eleikben mi nem bánjuk, könnyű lévén irásban akkor is beadni, ha láthatja Kegyelmetek valami jó indulatjokat hozzá.

Postscriptájában Kegyelmetek valamit ír, igen helyes elmélkedés; mi is úgy gondolkodtunk az dologról, az végre bocsátták alá az hadakot újobban, de bizony megcsalatkoztak már. s ennél is jobban megcsalatkoznak, mert az úristen áldomásából megoltalmaztuk mi ezektől magunkat, s nem is kell tőlök igen tartani, sőt inkább ők tartanak; mert elsanyarodtak, rongyosodtak, fogytak s bizony az Sajótól fogvást ne is keressen bár erre az vármegyékre szénát, abrakot; kenyeret is nem talál, ha magával nem hoz; summa: azért Kegyelmetek attól minket ne féltsen; az jó, értelmes embereket mellénk hivatjuk minden vármegyékről, az plenipotentiáról is consultálkodván ő kegyelmekkel; meg kell annak is lenni.

Rátz Györgytűl küldött levelünk is akarnánk, ha Kegyelmeteknek békével ment volna kezébe, kiből talám minden mostani dolgokról is érthette Kegyelmetek vékony tetszésünket.

Az felső állapotokról is érthetett Kegyelmetek; ide közönségesen hirdetik Gallas megverését, bavarus hadának is újobban az francziusok által való dissipálását, s magának is meghalását. Torstensont sem kell attól félteni, vissza menjen az dániai dologért; mert ha szintén Gustavus Hornt megverték volna is (kibe nagy kétség lehet, 1-o, mert másunnét sohonnét nem hallatik; 2-o, mennyin s kik vesztek, micsoda várasnál, nincs nevezve; 3-o, 18. die Octobris indulván el Bernburgtól az generál embere ott sem hallotta s az utában sem; maga oly helyeken jött el. közel járt az tengerhez.) túl lött volna az az tengeren Sconiában az hová Torstensonnak semmi közi nincsen. Holsatiában penig elég hadat hagyott mind az praesidiumokban, s az kivűl is mindenik Frangel [*Wrangel*] ott levén s vigyázván. Bizonnyal megnyugodjék Kegyelmetek benne, Torstensohn nem hagyja Gallast el, annál inkább minket, kit leveléből is megitélhet Kegyelmetek.

[*A következő utóirat egy az előbbeniről vett másolati példányon a fejedelem kezével:*] Klobucsniczkit isten áldásából ím felbocsátottuk. szóval is izenvén Kegyelmeteknek tőle bőven. s költséget is küldvén, noha még az vármegyék minekünk semmit nem administrálának; mind intvén és parancsolván kegyel-

[1]) Az ezután következő rész egy másik példányban hiányzik.

mesen Kegyelmeteknek, mindenekről gyakorta tudósitson és értenünk adjon mindeneket. kívánván az úristentől, hallhassunk minden jókat Kegyelmetek felől.

(Minutája, mely egészen a Rákóczy írása a vörösvári gr. Erdődy-féle levéltárban; ugyanott egy egykorú másolati példány is őriztetik.)

b)

Lónyai uramnak.

Private írt Kegyelmed levelét kegyelmesen vévén, istennek hála mi most is tűrhető állapattal vagyunk s hadaink intacte és jó állapattal hírünk nevelésével voltak; Rácz Györgytől megküldtük Kegyelmeteknek; azután is, ha mit érthetünk, érteni adjuk Kegyelmeteknek. Itt most is igen közönségesen hirdetik az bavarus halálát, hadainak ujból való megverését és Torstensohn győzedelmét Gallas ellen, mind Angliában s Dániában is meglévén az békésség, micsoda okát adják; az hadak alájövetelét azért mi csak szinezésnek tartjuk, elhivén az[t], ha ő velek együtt lött volna, ők különben vitték volna végben ellenünk akaratjokat.

Az porta és budai vezér állapatjáról írtunk minap Kegyelmednek, az árulkodók ím az portán levő német követek, penig mi úgy értjük, igen kiadták az választ, mi mellettünk az mostani állapathoz képest elég török vagyon. Jűnek is naponként.

Az svecusok felől is hallhatott s érthetett Kegyelmed eddig; az hadak verési isten kezében vannak, arról ember ítéletet nem tud tenni. Az Dániában való dologért Torstenson, hidje Kegyelmed, vissza nem megyen, mivel neki ott semmi dolga nincsen. Arról is bővebben írván derék levelünkben, hidje, mi elég vékony censuránk mind egyebekben s emezekben derék levelünkben Kegyelmeteknek megírtuk, mi most is arról egyebet nem írhatunk.

Kívűl (más kézzel): 1644. 5. Decembris ad s. m. d. Sigismundum Lónyai datarum par.

(A vörösvári gr. Erdődy-féle levéltárban: a fejedelem írása.)

XV.

1644. decz. 7.

Alázatos szolgálatomat ajánlom stb.

Az közönségesen értett dolgokról közönségesen írtunk kegyelmes uram Nagyságodnak, s azokat ujobban nem szám-

lálom, mert noha volt azután is privatim beszédem palatinus urammal, minek utánna az mostani feleletet kiadták, melyet Nagyságodnak megküldtünk, mindazáltal abban sem volt egyéb, hanem csak azon beszédek, az melyekről azután publice is panaszt és declaratiót töttünk; hanem mivel érsek uram ő nagysága is kévánta tőlem, hogy ő nagyságával szemben legyek, tegnap azt is megcselekedtem az több commissarius atyafiak consensusából is, s onnan jöttemben, minthogy cancellarius uram szállása előtt kellett eljőnöm, ő kegyeme kapujában várván szállásán, és egynehány szóra való beszédre marasztván, ő kegyemével is eleget beszéltem, ki, minthogy most akart indulni ő felségéhez Linczben, úgy tetszik, szükséges is volt mind Nagyságodra s mind az közjóra nézve ő kegyemével való beszédem, mely két rendbéli beszédek mivel sokak és némelyek fontosok is voltak, sok írást foglalhatnak bé, az kik szükségesbek s megírhatók, minthogy clavis én nállam nincsen, akarám azokról is tudósítanom Nagyságodat.

Érsek uram ő nagysága jelenté, hogy kévánná az békességnek hamar való véghezmenését, és hogy bocsáthattuk volna úgy fel cancellarius uramat, ment volna bár most az diplomáért ő felségéhez az békességnek securitása felől, declaráltam, hogy rajtunk nem mult, hanem azokon, az kik az nyilván való végezésekben is akadékot csinálnak s itt osztán disputatióra ment az dolog, mivel az szabadság és publica defensio mint közönséges dolgok felől, úgy tetszik, inkább megegyezhetnének velünk, az németeknek az végházokból való kivételén kivől csak az religio dolgát vöttük fel, kiben az volt minden scopusa ő nagyságának, hogy halasszuk az gyűlésre s akkor candide, sincere szép atyafi szeretettel végezzük el, mert egyébképpen, ha mindjárt hozzá kezdenének is azféle külömb-külömb helyekben való igazításokhoz az religiónak, sok üdőt foglalna bé, és két három holnap alatt megkelletvén lenni az gyűlésnek, addig csak el sem járhatnák azokat az igazításban való helyeket. Az egész minden törvények ellen volna penig az, hogy meg ne hallgatnók az más félt is, mit, miért és mi okon cselekedett. Más az, hogy nem voltak soha csak annyira ment declaratiók is, hogy az parasztok ne cogáltassanak s az papok tartása szabados lehessen nekik, sem penig ezelőtt azra nem obligálta ő felsége magát, hogy 1638. esztendei beadott gravamináit az evangelicus statusnak complanatióban veszik, de már ez is meglészen, és az gyűlésben cum securitate végezhetünk s oltanók meg addig, mennel elébb azt az végetlen háborúra indult tüzet.

Megmondottam én is ő nagyságának, hogy jó volna haladni s az is volna az módja, hogy az országbeliek grava-

minái országgyűlésében igazodnának, de megpróbáltuk már azt, s nem succedált s oly bizonytalan exitusra ilyen állapotban nehéz bocsátani, mikor immár fenn vagyon azért való fegyver. Más az, micsoda reménységgel bocsáthatnók arra, annál inkább, hogy értjük mostani declaratiójokat is, s elhihetjük, hogy akkor is úgy magyaráznák vagy úgy akarnák complanálni, az mint most declarálják, az kiben lehetetlenség vagyon, mert ha fegyver között is többet és jobbat nem akarnak cselekedni, mit cselekednének egyébképen, immár megpróbáltuk, de elég az, hogy (az, ki megnyughatnék rajta) jövendőre ő nagysága szóval nyút reménységet, s úgy látom, ott jár elméje, hogy eddig való dolgok mind semmiben mennének, és ezután ne lennének, s úgy tetszik, hogy azokat az szókat is, az melyekkel meghomályosították az mostani kiadott írásban az parasztok szabadságát, hogy úgy legyenek szabadosok abban ők is, hogy az földesurak ellen azzal ne insolescáljanak, és hogy az papok is, ha még sértő szókkal szólnának az földesurak ellen, kiűzettethessenek, el fognák azféleket is hagyni, minthogy nem is volnának az articulusban olyan conditiók; de az templumok dolgában, kiket eddig elfoglaltak, legkisebb engedelemre is hatalmas, mely nehezen lépnek. Azt is állatván érsek uram, hogy ha az mi intentiónk az, hogy az religiónak többet segítsünk ezzel, megcsalatkozunk, mert úgy vagyon, hogy az római császárok száz esztendőtűl fogva viselvén már az török ellen való hadakozásokat, isten segítségéből megoltalmazzák ezután is országokat, ki miatt, ha elpusztul, metszünk mi is vagy az templumokkal, vagy az religióval, ha nem lészen kinek azt exerceálni, de ha valamit elszakasztana is az török benne, azzal ugyan nem segítenek ide sem az parasztok liberum exercitiumjának, sem az templumok restitutiójának; s ugyan úgyis ebben az állapatban maradnának ezek, minket penig oda lám senki nem bántana; hogysem azért így is ezeknek se segíthessünk s magunkat is elveszessük, jobb volna gyűlésen való atyafiságos szeretettel jó complanatióra mennünk s ők is az jó egyességért valami meglehetne, akkor mindent megcselekednének. — Ezekről, hogy nekünk mind külömb és jobb reménységünk vagyon, megmondtam elég bő szóval, s okait is megmutogattam. Az Nagyságod privatumi felől is beszéltünk, s azt mondja, hogy egyik akadály abban az, hogy indignitásnak látszik ő felségének azt meg is contentálni, az ki ő felségének ennyi kárt s bajt szerez. Más az gonosz példa is az jövendő állapatokra, hogy nem szolgálatért és kedveskedésért, hanem vétésért adjanak. Harmad az, hogy nincs ő felségének semmi oly, az mit adhasson, hanem ha mástól kellene elvenni, az ki az igazság ellen lenne: mindazáltal, az mint én consideráltam,

kevesebb disputatióját esmerhettem az Nagyságod contentiója felől való discursusban, hogy sem az religió állapatjában, melyekben az minemű motivákat én is adtam mind Nagyságod javára s mind az közönséges jónak promotiójára, úgy gondolnám, hogy az kiadott punctumokat is továbh való consideratióra veszik.

Cancellarius urammal is szemben lévén, úgy esmértem, hogy békesség szerető, értelmes, emberséges és sincerus ember, noha nekem többszer soha beszédem nem volt vele; s tudván, hogy ő felségéhez megyen, az minémű declaratiókat én ez dolgokban s mind az Nagyságod privatumiban töttem neki, és ahoz ez minémű motivákat is adtam, hogy hamar legyen ha mit akarnak, nagy szavára mondván, hogy az szerént mondja meg ő felségének, ha úgy leszen, én jobb reménységben vagyok, látván magának is nagy inclinatióját az békességhez, s ajánlá magát, hogy ír onnét is nekem, kiben ha mi haszon leszen s addig mulatunk, tudósítom Nagyságodat.

Mindezek, kegyelmes uram, úgy vagyon, csak köztünk való discursusok voltak, de azért ezfélékből és ez ilyen discursusok szokták volna facilitálni az derekas resolutiókat és noha kemény beszédek vannak az mostani resolutiókban is, de vékony tetszésem szerént abban nem kell megütköznünk, mert ez az szokása az tractáknak, hogy nem adják azt meg első s második resolutióban is, azt mit végeztek is, kévánván facilitálni disputatiókkal, mikor egy egész ország, nemcsak egy része, könyörög generalis gyűlésben ő felségének, ötször hatszor való resolutiójokban is elig lészen kedves válaszok, de azért mindaddig egyengetik, hogy öszveférnek; annál inkább, minthogy még első resolutiójok ez az commissariusoknak, nem csuda, ha ilyen nagy dologban, mint az kit csak elő sem mertek venni egynehány országgyűlésében annak nehéz voltáért, ők is akadékot és difficultásokat töttek, és mindjárt mindenestől nem cedálnak, de én még jobbat remélek, mert most is ugyan vannak cessiók sokkal több, hogy sem az országgyűlésében az religió felől voltak, csakhogy már erre az kévántatik, hogy megfeleljünk reá, és mi is abban valamit cedáljunk. Az megfelelésre ugyan készülünk az mi vékony elménk szerént, az mint mind az Nagyságod méltóságára, és az igazságnak megmutatására legalkalmatosbnak feltaláljuk, de azért kell késlelnünk választételünket, hogy cessiót semmiben nem tudunk tenni Nagyságod híre nélkűl, mert az országbeliek instructiója az, hogy egy körömnyire se menjünk el instructiónk mellől, az ki lehetetlen. Az Nagyságod resolutióját is penig még nem értettük ezelőtti irásinkra, és az palatinus urammal való discursusunknak javallása vagy improbálása felől, s magunktól az mi

jót és meglehetőt esmerhetné[n]k is, meghatározott instructiónk miatt nem merünk semmit cselekedni. Mindeneket penig közleni kiváltképen ilyen ritkán és félelmesen járható posták által nemcsak itt hiában való heverés és üdőmulás, de Nagyságodnak és hadainak nagy alkalmatlanság, s az országnak nagy pusztulás naponként. Kérem azért én is alázatoson Nagyságodat, tudósítson voltaképen bennünket, mihez kellessék magunkat tartanunk, holott immár Nagyságod mind discursusokból s mind magok kiadott írásából voltaképen megérthette eddig való dolgainkat, az jövendőket penig csak az úristen tudja, mindazáltal legyen ezekben is az Nagyságod kegyelmes tetszése, nem akarván elmulatnom ez privatim való beszélgetéseknek is megírását. Tartsa isten stb. Datum Tirnaviae. 7. Decembris 1644.

Eiusdem illustrissimae Celsitudinis Vestrae

humillimus et fidelis servitor
Sigismundus Lónyai.

P. S. Palatinus uram ő nagysága hivatott ezelőtt is bennünket egynehány nappal azután, hogy beérkeztünk vala, de tartván attól, hogy Nagyságod méltóságát netalám nem fogná úgy megadni, az mint kívántatnék az mi személyünkben, excusatiót találtunk vala benne; azután penig az felől is securusok lévén, tegnap is hivatott vala ő nagysága bennünket szent Miklós napjára házához, az hol jelen levén mind az ő felsége német s magyar commissariusi, sőt ezen felűl egy nagy úr is, Gonzaga nevű, ki az öreg császárnénak atyjafia, most penig bécsi kapitány, azonképen érsek uram, és több német s magyar urak is, nem itéllők illendőnek megvetni az ő nagysága hivatalját, hogy azzal is mi ne vádoltassunk idegenséggel, és hogy az német urakkal is lehessen alkalmatosságunk valami magán való beszédre, s érthessünk is valamit az conversatiókból, jelen is voltunk, s az Nagyságod méltóságát azelőtti példákhoz képest, úgy tetszik, elegedendőképen meg is adták, s úgy veszem abból is eszemben, hogy örömest kévánják az jó egyességet Nagyságoddal, hogy sem gyűlölségre való okot adnának. Tieffenbach uram mellett ülvén, úgy látom, az is békességszerető emberséges úrember, s mondá azt is, hogy bizonyoson az franczíai királyné meghalt, és úgy írja Linczből neki Trautmansdorff uram, hogy onnét is 16 esztendeig való frigyet kévánnának, az francziai ifjú király nevekedése kedvéért; más egyéb nagyobb oblatiókkal is volnának. Mondá azt is, hogy Gallas Magdeburg felé tért volna Haczfelddel együtt. Torstenson penig még helyben volna. Immár ezek miben legyenek, isten tudja. Ez az Gonzaga most az ő felsége armadája közibe

megyen, az mint értem, ott mit fog szerzeni, nem tudom, de az minemű készülettel megyen, úgy tetszik, hogy ott nem késhetik. Az mint hallom, vissza fogják híni azokat az hadakat, és ha Nagyságod úgy fogja akarni és esmét feljebb nem igyekezik jőni mostanság, talám azok is egyideig nyugodni fognak; mindazáltal igen szükséges Nagyságodnak is minden felé való vigyázása, kire segítse isten Nagyságodat. — Cancellarius uram is tegnap indula Linczben ő felségéhez. Questenberg uram is nekem azt mondá, hogy két nap mulva ő is Bécsben megyen, de esmét vissza fog jőni. Várnák ugyan, az mint látom, ha mi is valami resolutiót adhatnánk nekik, de abban nincs módunk, míg Nagyságodtól nem értünk, mert az meddig instructiónk tartott, azt alkalmasint kiadtuk. Nagyságod kegyelmes parancsolatjából várunk.

Külczím: Illustrissimo ac celsissimo principi ac domino Georgio Rákóczi stb.

(Eredetije a m. kir. orsz. levéltárban.)

XVI.

1644. decz. 8.

Generose dne, fautor et patrone observand.

Praemissam servitiorum meorum addictissimam semper commendationem. Hogy az úristen Kldet mindennemő dolgaiban meg s gonosz akarói ellen oltalmazza. Hertelen és vélétlen levén Pál deák uramnak indulása, mindenekről Kldnek az mint kivántam volna, nem írhattam. Mikínt resolválták azért magokat praedicator uramék ő klmek, onnan Dunán túl, az leveleknek continentiáiból meg leszen Klmed értendő. Suonarics uram ő klme kész az nemes város vocatiójának engedni, csak modalitását Kltek találja fel, miképen kellessék legkönnyebb szerrel ő klnek oda által költözni innen. Ha az békesség felől itten semmit nem concludálhatunk, nem ártana talán a dolgot Illésházi uramra ő ngára bízni, bár csak Liptóig avagy Szepesig viselné gondját annak, Kltek informáltassa velem innét ő klmét, tudja mihez accomodálni magát, én örömest fáradozom benne. Az Pál deáknak is Kltek immár viselje jól gondját, talán nem árt, ha az ruháját is megváltoztattatná, ezt is Kltek bölcs ítíletire hagyván. Az utolsó replicában, melyet az ő flge commissariusi 1. Decembris adtanak ki, igen kevés jó vagyon a mi részünkről, abból is ki akarván bennünket forgatni, melyben eddig voltunk. In paribus, el akarván másoknak ellenem való nehezteléseket távoztatni, által Kltnek nem küldhettem. Nem leszen husvét előtt ennek vége, ha derekasan onnan urunk

ő nga és a regnicolák cathegorice nem resolválják magokat, mire mehessenek s mire nem, nem declarálják; jobb is volna, nem kellyene minden kicsin dologért azonnal postát fárasztani. Per discursum mind az két részről mire léphetnének, úgy látom, mennének valamire. meg leszen értendő Klmed, hogy ha tetszeni fog principális uraméknak az opiniókat nemcsak urunknak ő ngának, hanem dnis regnicolis által küldöttük. Ambár mindenekről a mi kivánságunk szerint concludálhatnánk is. de az. úgy látom. csak addig fog tartani. a még ismét meg nem háboréthatnak bennünket. Cancellarius uram quinta Decembris újabb informatioval ment ő flgéhez, onnan minemő resolutióval jön vissza, netalántán értésünkre leszen. Az városok ellen mit adtanak ki abban az replicában. formalibus verbis transumendo Kltknek megküldöttem. Neheztelés volt reám minapiban. hogy az előbbeni actákat in paribus Klknek megküldöttem. s ez az oka, mért mulattam el most is. noha adták-e meg Kltknek, avagy nem. nem tudhatom. Az Pál deáknak jövendő állapatjáról én semmi determinatiót nem töttem. Kltek bölcs ítíletire és rendelésére hagyván azt is. Sexta Decembris Apon táján négy falut rablott el az török. Az vármegyéktől újonnan lovasokat kérnek, s profontnak való lisztet is. Az oda fel való állapatakról is sokat beszélnek, melyekről mivel nem szintén bizonyosak, semmit nem írok. — Az vendégeskedéshez, melyhez bizonyára semmi kedvem nem volna, kezdettünk sexta Decembris palatinus uramnál ő ngánál, ma penig az érseknél ebéden levén. Tökéletesen irom klnek, az itt való lakást igen meguntam. és mint egy tövisen ülvén, úgy lakom itten, mindazonáltal csak jó kimenetelét adja isten ennek az tractának. azzal sem gondolok, csakhogy az többi között ez két dolog igen igen nehezéti: urunk ő nga contentatiója, s az religiónak s templomoknak dolgok, et nisi aliter adigantur, mit kellessék reménleni nem tudom. De coetero gnrosam Dnem Vram tanquam fautorem singularem, quam diutissime et bene et foeliciter una cum suis valere ex animo desidero. Tyrnaviae 8. Decembris 1644.

Grsae Dnis Vrae

servitor addictissimus
N. Soporni m. p.

Svonarics uram dolgában csak ez tracta alatt is Kltek munkálkodhatik, s én is mennire érkezem, csak Kltek informáljon fáradtságomat nem szánom.

Külczím: Groso dno Ioanni Keviczki de Keveháza, iudici primario regiae et liberae civitatis Cassoviensis, dno fautori et patrono observandissimo.

(Eredeti Kassa városa levéltárából.)

XVII.

1644. decz. 19.

Illustrissime ac celsissime princeps stb.

Kegyelmes uram, Lónyay uram ő nagysága szomoru hírt értvén asszonyom ő nagysága halála felől, sietve expediálá póstán szolgáját szintén Szakmár felé, ez alkalmatossággal akarám én is alázatosan Nagyságodat tudósítanom némely dolgokrúl.

Alázatosan vöttem az Nagyságod négy rendbeli levelét annexákkal együtt. Mind ebben s mind pedig az kiket Fejér Gáspár uram hozott, az mint feljebb is írám, igen rövideden kell azokra most választ tennem Lónyai uram szolgájának sietsége miatt.

Én kegyelmes uram *mind azokat, melyekről* kegyelmesen informált Nagyságod, *utoljára tartom*, csak úgy mindazonáltal, hogy sem azoknak hamar megjelentésével avagy pedig intempestive való elhallgatásával Nagyságodnak kárt szerezzek. abban Nagyságod erősen megnyugodjék, *életem fogyásával is híven igazán akarok szolgálnom* Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak *mind arra nézve, hogy arra erős hittel vagyok köteles, s mind pedig arra is, hogy az* Nagyságod *méltóságának nevelése* és *megmaradása* mindnyájunknak szerez *megmaradást. Lónyai* uramnak az tetszik, *hogy mindaddig contineálja* Nagyságod *hadait Rosnó vagy Szepes táján, valamíg ezek az hadak által nem takarosznak Morvában, ez íjjel Trincin táján háltak, ott mennek által az hegyeken, semmi magyar horvát hadak nincsenek velek, azok mind által mennek az Dunán, elunták az koplalást. Lónyai uramnak megmondottam az* Nagyságod kegyelmességét *nekem azt mondá, nem annak teljesítéséért* úgy, mint azért, hogy Nagyságod isten tiszteletinek és országunk szabadságának helyreállatásában forgolódik, híven és igazán akar szolgálni Nagyságodnak, abban ugyan assecurálja Nagyságodat, hogy *megnyugodjék* Nagyságod, ha lehetséges volna, *nem hogy hét vármegyét,* de *az egész országot is* Nagyságodévá tenné; látom magam is tökéletes forgolódását az úrnak, s nagy fáradságát is, csak ez szomorúság ne érte volna, akadék és elméjének distractiójával szolgálhatott volna Nagyságodnak s hazájának, én mindazonáltal Nagyságod parancsolatja szerint intettem s vigasztaltam is ő nagyságát, szenvedje keresztyén módon istennek látogatását. Tart *attúl* ő nagysága, ha *mingyárt indulnak az* Nagyságod *hadai, megtartóztatják az németséget s igen* kicsiny processusok leszen úgy az Nagyságod *hadainak, de ha beviszik* őket *Morvában, nem jünek vissza*

most, akkor közölíthetnének ide és praesentiájokkal urgeálnak *békeségnek vígben való menetelit, úgy is hallom, hogy vagy három ezerig meg hadnak bennek Nyitra és Ujvár táján,* de én nem hiszem, annyi maradhasson itt; *Gécre igen haragusznak, suspicálkodnak, hogy* Nagyságodtúl *tiz ezer* aranyat *vött volna fel,* tudom informatus Nagyságod, *mely jó progressusa vagyon, Engelfurtot elfogták, hadát discipálták* azután harmadnap múlva, Fejér Gáspár uram vagy Ébeny uram által mindenekről bőven, s ha lehet, bizonyosan s egyszersmind alázatosan is informálom Nagyságodat, *valamiben* Nagyságodnak *módja leszen,* csak *eljárjon* Nagyságod *benne, mert ők soha jól meg nem békélnek valamíg meg nem iednek, úgy látom Jakusit Rómában ment practicálni, Illyésházi is megbánta eb cselekedetit.* In reliquo illustrissimam Celsitudinem Vestram diu et felicissime valere . . . desidero. Tirnaviae 19. Decembris anno 1644.

Nagyságod *parancsolja meg, mikor levelet hoznak nekem is az posták,* praecise csak nekem adják meg magamnak.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

fidelis et humillimus servus
A. Klobusoczky m. p.

Külczim: Illustrissimo ac celsissimo principi domino domino Georgio Rákóczy dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti etc. domino domino clementissimo.

Rákóczy kezével: 26. die Decembris 1644. Ónod. A dőlt betűvel szedettek titkos írással, melyeket még Rákóczy fejtett meg.

(Eredetije a m. k. orsz. levéltárban.)

XVIII.

1644. decz. 23.

a)

Gnrose dne fautor et patrone observand.

Salutem plurimam cum servitiorum meorum addictissimam commendationem.

Qualiter nos ad utrasque duorum commissariorum sacr. s. mtis replicas responderimus et in qua forma die 21. mensis currentis eisdem in hospitio dni palatini inter 3. et 4. pomeridianam horam exhibuerimus lubens veluti coetera acta gnrosis Dnbus V. transmisissem, si non defuissent rationes, quibus de praesenti impediebar; interim quaedam et quidem fundamentalia accipiat. Quibus rationibus in particulari liberas civitates dni commissarii in priori replica accusaverint, G. D. V. intellexerunt, responsionem etiam accipiant, quae fuit talis:

Etsi autem nullam talem adhuc legem positam esse sciamus, quae non modo huiusmodi communitatibus, verum etiam quibusvis privatis, de communium statutorum conservatione, ad suam mtem confugientibus viam praecluserit, exhibendamque supplicationem interdixerit, quia tamen etiam in eo benignissimo suae mtis elargito scripto liberae quoque civitates cum reliquis duis magnatibus et nobilium (sic) una comprehensae fuissent, ac ut simul etiam homines suos mittere possint, generali salvo-conducti ipsis etiam admissum fuisset, e benignissima hac declaratione mtis suae, duos eiusdem mtis suae commissarios, ita nunc alienos fuisse satis superque miramur. Quantum vero ad alteram accusationem eorundem attinet, ea etiam sic est diluta: licet autem neque rusticos cum civibus, ut dni commissarii aequiparasse videntur, comparandos censeamus, qui pari etiam cum reliquis statibus et ordinibus regni, ac inter se quoque libertatis praerogativa gaudeant. Contenti tamen reddimur, ut non modo concessionibus, sed etiam illis in publica regni statuta iam receptis et transeuntibus libertatibus, in religionis ipsorum usu et exercitio a quibuscunque non impediantur.

Pacificationis Viennensis exemplum esse commune cum praesenti causa duorum principalium nrorum ostenditur, quia neque universum eo etiam tempore regnum ad pacificationem illam libertatesque regni redintegrandas concurrebat, sed soli commissarii regii eiusdemque Stephani Bocskai et sibi adhaerentium hungarorum.

Ut rustici intertenendi habeant facultatem, remota omni cautela eiectionis, praedicatores suos, et quoad proventus parochiales, ut consvetus etiam imposterum usus observetur, neque rustici ex propriis marsupiis solvere cogantur, postulatur.

Ut templorum usque ad novissimam diaetam anni 1638. factae occupationes et turbationes religionis inquisitio usque ad futuram diaetam peragatur, ibidemque difficultates in eadem diaeta exhibita, pro satisfactione ipsorum complanentur.

Ab anno 1638. vero usque ad praesens occupata templa, cum libero similiter religionis usu, iis a quibus adempta sunt restituantur. Quoad campanas et sepulturas vero in anno 1608. existens usus observetur. Imposterum autem ut tales subditorum coactiones, praedicatorum eiectiones, proventuum parochialium ablationes, templorum occupationes non fiant, s. mtas sua clementissime assecurare in generalique regni diaeta statuendum curaret, faciat.

Contra statuta regni peccantes ea poena decretalis quidem animadvertendum esset, quae antiquis etiam temporibus

talibus constituta fuerat, nihil novi extraque leges regni hac quoque in parte a duis principalibus nostris postularetur, christianae tamen charitatis et fraternae necessetudinis summi hanc iuris viam, quantum in ipsis esset lenitate, temperandam non difficultabunt. dum modo ab apertis huiusmodi et temerariis statutorum regni violationibus, per observationem executionis eiusdem articuli de caetero abstineatur.

De renovando nomine status evangelici, dum modo gravamina etiam eorum evangelicorum pro complanatione exhibita ac exhibenda inter gravamina coeterorum statuum recipiantur et complanentur, non in tantum erimus soliciti. dum modo securitas fiat de eo. contenti redderemur.

Circa sedem spiritualem exortae controversiae decisionem, ne aliis concivibus nris praeiudicemus, ad terminum decretalem relegandam admittimus.

De patribus Iesuitis quoad bona stabilia executio articuli 8. anni 1608. postulatur, an vero in persona abstinere debeant, ad futuram regni diaetam, eius determinatio differatur.

De arendationibus decimarum articulus 61. anni 1548. observetur.

De tribunali duorum terrestrium art. 3. anni 1638. de praesenti observabitur.

Quantum ad bona avitica in praeiudicium legitimorum successorum non abalienanda attinet, eorumdem etiam determinatio, ut in futura diaeta fiat, conceditur.

Rebus negociisque istius tractatus confectis, in hoc adhuc tractatus termino certum et idoneum locum et terminum ad celebrationem diaetae mtas sua sacr. determinare, eandemque iuxta iam exhibita postulata duorum principalium nrorum clementissime celebrari facere dignetur.

Quoad distributionem honorum et officiorum, quamvis non dicimus nullum fuisse, qui regia hac suae m. benignitate ex evangelicis ornatus fuisset, hoc tamen postulato nostro non duos catholicos officiis exuere, sed de pari conservatione praerogativae legum supplicamus.

De militis extranei eductione articulos regni recensuimus et cum pro defensione regni non poterit deesse sufficiens miles domescticus, modo cer[tis] iustisque stipendiis alatur, de effectuatione eorundem articulorum fienda mtem suam sacram porro humillime supplicamus.

In iuris et iustitiae administratione, armati processus et iuris legitimi impedimenta de coetero caveantur, mtasque sua sacr. neglectas hac quoque in parte leges, in observationem clementissime revocari facere dignabitur.

Ratione publicae defensionis non aliud postulatur, quam

ut defectus, sicuti hactenus iniuria temporum vel incuria aliorum, si etiam imposterum emergere possint, corrigantur.

De generali amnistia contenti reddimus declaratione duorum commissariorum iuxta formam primae pacificationis Viennensis expedienda.

Et haec sunt quae summarie, in responsione nostra, continentur, privata vero postulata illmi dni principis clemtmi quod concernit, licet in praesentia mea in scriptis dnis suae sacr. mtis commissariis ea quoque fuerint exhibita, tamen quia nobiscum non sunt communicata, quid et qualia sunt, hactenus rescire non potuimus. De exitu praesentis tractatus quid sit sperandum, nihil cathegorice affirmare audemus, nudam procrastinationem animadvertimus, nescio ad quales disputationes trahimus. Qualiter erit replicandum nobis, vel ad nram responsionem mediantur modo dni commissarii suae mtis, vel maxime superinde, et forsan in postulata duorum regnicolarum condescenderent, quod si etc.

Geczium aliqui ferunt in Moraviam cum armada sua iam transiisse, aliqui vero in quartiriis circa Trincinium esse, nihil certi hic etiam determinare possum. Puchanius cum Nicolao Zreni in civitate morantur, armada vero ipsorum versus Galgocium in pagis. De Gallasio praeteritis hisce diebus qualia dnus magn. Nyari ex Moravia acceperit, dno grso tribuno plebis rescripsi. De negotio Transdanubiano, quid sit sentiendum, si dnus Paulus pervenit ad suum destinatum locum, ex eo intelliget, uti ex literis ad me directis, et an sit mihi ulterius laborandum in eo, quam citissime informabit. Propter multas scriptitationes, quibus hactenus vacabam usque ad praesentem diem, non licuit pluribus scribere, et de aliis eandem informare. De coetero una cum nobilissima familia quam diutissime et bene et foeliciter valere desidero. Tyrnaviae 23. Decembris 1644.

Gnrosae V. Dnis

servitor addictissimus
N. Soporni m. p.

Ampl. senatum uti et dnum tribunum plebis salut. Dnus Daniel Matthei salutat G. D. V.

Külczím : Groso dno Joanni Keviczki de Keveháza iudici primario regiae ac liberae civitatis Cassoviensis etc. dno fautori et patrono observand. Cassoviam.

(Eredetije Kassa városa levéltárában.)

b)

Gnrosi et consultissimi dni fautores et patroni semper obsdmi.

Salutem cum addictissima servitiorum meorum commendatione.

Az ő flge két rendbeli replicatiójokra, melyeket ez elmult napokban Ktknek által küldöttem, minémő feleletet tettünk, velejét és summáját annak, bíró uramnak ő klmének általküldöttem, elhivén, hogy ő klme kltekkel is közleni fogja. s urunk ő nga is bővebben azokról Klteket informálni el nem mulatja.

Mehetünk-e penig valami conclusiókra ezután, avagy nem, bizontalanság és kétség vagyon az dologban, mivel palatinus uram urunk ő nga privatumit immár megértvén, azokat felettén igen sokalja, s busulván rajta, felette nukhatatlankodik, hasonlétván azokat nemcsak ő flgét, hanem egyebeket is megemésztő szárazbetegséghez, jobbnak is itéli (a mint most beszélget), ha ő flge egyéb ellenségivel megbékélvén, ellenünk fordétaná minden erejét, maga is még jószágának is elfogyásával ezent segéteni kész lenne, hogy sem urunk ő nga ilyen postulatomira s magános kivánságira condescendálna; s el is hittem én, ha egyedűl csak a dolog ő ngán palatinus uramon állana. Az mi feleletünkben is olyak vannak, melyek az elméket fölötte exacerbálják. Mind egy csomóban kötvén azért azokat, ő flgének megküldötte, nyolczad napra választ is vár onnan, minemő leszen az, értésünkre adni igérte.[1])

Írással[2]) akar meginten ellenünk ő nga disputálni, melynek mikor lenne vége, én nem tudom. s nem is egyéb, hanem veszekedés és üdővesztegetés, vagyon erre feleleti ő ngának, hogy mi egyátaljában nem cselekeszszük, s az üdőt heában való disputatiókkal tölteni ennek utánna nem akarjuk, két szóval mindenek végben mehetnek, concessio, non concessio; csakhogy én, úgy mint eddig is, úgy láttam az dolgot, ha ő flge csak palatinus uramra bizza az tractálásnak állapatját, a mint magának maga szavai is hozzák, avagy igen későre leszen vége ennek az tractának, avagy csak egy haszontalanság és heába való költségnek profusiója következik belőle. Tökéletesen is elhiheti Kltek, ha mire condescendálnak is az ő flge részéről

[1]) *E ponthoz oldalt a fejedelem kezével:* Előtte vagyon mind ő felségének s palatinus uramnak. Neki is tulajdoníthatná először ő felsége az motust is.

[2]) *Ehez mindjárt elől szintén oldalt a fejedelem kezével:* Nem szokta az igaz bíró isten az csalárdsággal mások ártalmára igyekezőket segítni soha sem.

való commissariusok, csak valami kéntelenség fogja vinni arra. [1]) s valami állandóságot sem kell reménleni abban, s ugy is akarják a dolgot rendelni, hogy valamit egy kézzel adnak, más kézzel valamikor módjok leszen, elvehessék, a mint ezt megmutatják ez következendő limitatiók: [2])

Rusticis liberum religionis exercitium nonnisi extraordinaria concessione indulgebitur, et ita quidem, ut praedicantibus suis, non ex proventibus parochialibus, sed proprio marsupio solvatur. [3])

Neque praedicantes contra duos terrestres aculeatis verbis, sub poena eiectionis, declament.

Neque contra praeiudicium vel contemptum catholicorum templa possideant; nisi quid obstet etc. Többek is ezekhez hasonlók vannak.

Sokára az dolog azért immár nem haladhat, mivel Lónyay uram ő nga is, hallván háza népének keserves sorsát, haza igyekezik. Minő híreknek mehettem végére, Klteknek megküldöttem. De caetero easdem grsas ac consul. Dnas Vras diutissime bene valere desidero. Datum 23. Decembris anno 1644. Tyrnaviae.

Gener. ac cons. D. V. servitor addictissimus
N. Soporni m. p.

P. S. Gecz felől itten azt hirdetik, hogy Gallasnak segétségére siet, Puchan penig Nyitrán akar quartélozni.

Kivül: Gener. ac consltsmis dnis T. T. iudici primario, coeterisque iuratis civibus, senotoribus, regiac ac liberae civitatis Cassoviensis etc. dnis fautoribus et patronis mihi observandissimis.

(Eredeti Kassa városa levéltárából.)

c)

Puncta satisfactionis et contentationis illustrissimi ac celsissimi domini domini Transylvaniae principis.

1. Siquidem prima et praecipua cura celsitudinis suae in hac gentis et patriae suae charissimae necessitate bonique eiusdem publici promotione fuerat, ut religionis usus et exercitium in pristinum, quo in anno 1608. vigebat, statum reduceretur, communisque regni istius Hungariae libertas, maiorum

[1]) Iustum et summum iustum: *mondja oldaljegyzetben Rákóczy.*
[2]) Nehéz az úristent megcsalniok: *veti oda oldaljegyzetben a fejedelem.*
[3]) *Oldalt e ponthoz I. R. Gy. kezével:* 10. Mai Sáros-Patak.

sanguine parta. et a divis quondam Hungariae regibus praeclarissimis praerogativis exornata. cum iurium et statutorum eiusdem observatione, illaesa permaneret, suam itaque celsitudinem inprimis bene contentam reddi, et haec eiusdem intentio. iuxta iam exhibita dominorum regnicolarum postulata. debito effectu terminetur.

2. Non minori cura et sollicitudine celsitudo sua illustrissima providendum esse censuit. ut patria haec sua charissima firma tranquillitate, et quantum quidem fieri posset, securiori defensione fulciretur. superiorum autem temporum in praesentes hosce motus exardescentes iniuriae exemplo sunt, quantis animorum exacerbationibus molestata, quibus armorum insultibus tentata, ac quam variis aemulorum suorum artibus et machinationibus impetita fuerit ex hisce superioribus regni Hungariae partibus celsitudo sua illustrissima. Ut itaque horum omnium irritamenta. ansa et occasio tollerentur. in synceriorem securioremque conclusae pacis permansionem. convenientis satisfactionis suae loco ponere celsitudinem suam, ut sacra caesarea regiaque maiestas comitatus omnes partium regni Hungariae superioris in ea celsitudinis suae. filiorumque eiusdem. qui videlicet ex eis Transylvaniae principes essent, directione et iurisdictione manere permitteret, qua antea per serenissimum quondam principem Betlenium septem comitatus earundem partium regni possessi et directi fuissent. Huic vero celsitudinis suae postulato eo magis maiestatem suam sacram benigne annuere posse. quod certum sit vicinum huic regno hostem his partibus occupandis, ac in potestatem suam redigendis, ita nocte dieque intentum inhiare. ut nisi immediate aliqua dei omnipotentis providentia ab hisce ipsorum conatibus liberetur, maiestate sua per orbis christiani negotia et bella recrudescentia ita distracta existente. nil certius quam nobilissimas has quoque regni reliquias maximo totius reipublicae christianae damno in extremas desolationes potestatemque hostium istius regni deventuras. Quod cum illustrissimae celsitudini suae ratione etiam bonorum et dominiorum suorum propriorum in hisce regni partibus modo simili periclitandorum merito praecavendum esse videatur. in permansionem etiam totius regni longe consultius censeri. si illa sub tutela principis christiani, eas iustis iurium et libertatum praerogativis gubernantis et defendentis existant. suoque tempore in regimen et obsequum maiestatis suae hac occasione protectae revertantur, quam in potestatem hostium redactae cum occupatis iam aliis florentissimis quondam regni partibus perpetuam servitutem lugere cogantur. Ut autem praenotatarum partium regni confinia ad quasvis ingentes necessitates

magis praemunita et provisa esse possint, cum summus in penuria tormentorum defectus in eis esse intelligatur, eum in finem dignetur sua sacra caesarea regiaque maiestas mille cupri centennarios ex camera Neozoliensi primo quoque tempore administrari facere, quod similiter cadet in emolumentum regni et confiniorum. [1])

3. Non postremo contentationis et satisfactionis suae loco exponit sua celsitudo illustrissima honoris authoritatisque suae existimationem, quam cum retroactis temporibus, a plerisque laesam celsitudo sua variis occasionibus conquesta sit, cupere celsitudinem suam, ut authores famosi illius libelli inquirantur, eisdemque debita poena infligatur; similiter etiam, ut qui in anno 1636. contra diplomata praedefunctae sacrae caesareae regiaeque maiestatis genitoris suae maiestatis desideratissimi, illustrissimum comitem dominum Stephanum Bethlen contra celsitudinem suam sumptibus et consiliis iuvassent, ac commissiones seriaque mandata eiusdem sacrae caesareae regiaeque maiestatis pro parte celsitudinis suae emanata eo in negocio effectuari non permisissent, condigna in eos poena animadvertatur. Et cum similiter honori et existimationi celsitudinis suae incumbat collationes quoque suas manutenere, cupere celsitudinem suam, ut cum certa quaedam bona quibusdam fidelibus suis inscripsisset, ea etiam exemplo aliarum pacificationum non secus quam deposita modernis possessoribus summa inscriptionis in priores possessores redeant et revertantur. [2])

4. Non dubitat celsitudo sua illustrissima maiestatem suam sacram ex regio ac benignissimo erga communem iustitiam affectu pro iusta et condigna contentatione celsitudinis suae admissuram iuris et iustitiae eiusdem indemnitatem, quam infrascriptis punctis comprehensam pro recipienda super iisdem debita satisfactione maiestati suae sacrae proponit.

Genitor celsitudinis suae illustrissimae foelicis reminiscentiae, illustrissimus dominus Sigismundus Rakoczi ab augustissimo quondam imperatore Rudolpho 2-do solennes assecuratorias habuit, de aliis non conferendo dominio Thokaiensi, sed quod prae aliis omnibus eidem maiestas sua conferre dignabitur. Cui assecurationi cum contraventum fuerit, cupere celsitudinem suam, ut invalidatis subsequentibus collationibus priori etiam assecurationi praeiudicantibus dominium praemissum cum omnibus ad id pertinentibus celsitudini suae et illustrissimae dominae consorti eiusdem cum libera dispositione in flor. 200.000 sua maiestas ita conferre dignetur, ut siquidem

[1]) *Oldaljegyzet a fejedelem kezétől:* El fogják ezt hadni.

[2]) *Oldalt:* Ezt is úgy, hogy azután ne legyen jó fundamentomok s securitást adván felőle.

arx praenotata maximo totius regni detrimento ruinis deformata sit, liceat celsitudini suae usque ad 100 millia florenorum aedificia et restaurationes in augmentum summae facere, in eaque totali summa 300,000 durante sexu masculino irredemptibiliter possidere, iis vero deficientibus a legatariis vel sexu foeminaeo maiestas sua vel successores eius in florenis 200,000 redimere possint.

Oppidum Tartzal praenotato quondam genitori celsitudinis suae inpignoratum, contra voluntatem et conditiones inscriptionalium, a celsitudine sua et fratre eiusdem Paulo Rakoczi per principem Betlenium ablatum fuerat, quod etiam vigore articuli ultimi diaetae Soproniensis anno 1630 eisdem restituendum erat; sed cum articulus ille hactenus suo effectu caruerit, et subsequentia etiam tempora similia secum ferre possint impedimenta, iuris etiam et iustitiae ordo dictat, ut sua maiestas illud quoque oppidum celsitudini suae restitui facere dignetur.

Arx Szadvara [1]) tempore pupillaris aetatis celsitudinis suae et fratrum suorum, citra omnem legitimam rationem et sine omni solutione pecuniaria adempta: ut celsitudini suae restituatur, eadem celsitudo sua illustrissima merito desiderat.

Ad arcem bonaque Echediensia, e manibus defuncti quondam Andreae Bathori de Somlio praeter omnem iuris viam occupata, licet domina nurus celsitudinis suae illustrissima principissa Sophia Bathori legitimum ius haberet, quemadmodum articuli quoque regni superinde editi eam etiam occupationem clare demonstrarent, ut tamen haec sepositis odiosis quibusvis quaestionibus et sine praeiudicio aliorum fiat, dignetur sua maiestas regia pro contentatione celsitudinis suae ius suum regium in casu defectus seminis domini comitis Stephani Betlen celsitudini suae cum libera dispositione conferre, una cum iure regio in civitate Nagybania simili in casu existente.

5. Praemissis omnibus cum pro iuris et iustitiae satisfactione tum vero pro boni publici et securitatis conclusae pacis permansione propositis, ut pro ulterioribus quoque expensis celsitudo sua illustrissima condignam satisfactionem ex regia etiam sacrae caesareae regiaeque maiestatis munificentia recipiat, non alienum celsitudo sua illustrissima censuit hanc contentationem cupere.

Ut arcem Zathmar [2]) cum bonis ad eandem pertinenti-

---

[1]) *Rákóczy kezével:* Ez mellől is elmennék az summának megadásával.

[2]) *Rákóczy kezével:* Ez mellől is elmennék, ha az az vármegye kezünknél fog maradni, úgy az mint mi kivánjuk.

bus maiestas sua caesarea et regia cum libera dispositione authoritateque redimendi et possidendi omnia ad eandem pertinentia celsitudini suae haeredibusque eiusdem conferre dignetur.

Ad collationes arcium et bonorum Sarospatak et Munkacz maiestas sua benigne addere dignetur, ut liceat celsitudini suae singulis annis aedificia et fortificationes lapideas facere, ac ut annis singulis limitata condigna aestimatione earundem structurarum illa in augmentum summae recipiantur, de iisdemque omnibus salva et admissa dispositione celsitudinis suae in praemissis authoritate et potestate, tempore depositionis summae capitalis simul et semel deponantur et exolvantur.

6. Ad pacis futurae stabilitatem et securitatem ex benigna ac futura erga celsitudinem suam haeredesque eiusdem maiestatis suae affectione, similiumque confoederationum exemplo, requiritur etiam pro satisfactione celsitudinis suae illustrissimae, ut si qui successu temporum tales reperientur, essentque, cuiuscunque status gentis ac nationis, qui celsitudinem suam successoresque eiusdem regnumque Transylvaniae et partes eidem annexas propter hanc cum maiestate sua initam pacem clam et palam impedire, turbare aut damnificare vellent, maiestas sua eiusdemque successores legitimi, super eo requisiti, dignentur vi pactorum praesentium celsitudinem suam sufficientibus auxiliis syncere et candide iuvare.

Et haec erant, quae dominis maiestatis suae caesareae regiaeque commissariis ex mandato celsitudinis suae pro contentatione et satisfactione eiusdem celsitudinis suae per nos proponenda ac declaranda fuere, nihil dubitantes maiestatem suam sacram publicam regni sui quietem extremae eiusdem disolationi praelaturam, augustissimaeque suae liberalitatis munificentia eas etiam, si quae in praemissis suboriri possent, difficultates benigne superaturam esse.

(A vörösvári levéltárból Klobusiczky másolatáról.)

d)

E követelések elvi része felett a nádor és Lónyay közt folyt tárgyalásokról ez utóbbi következő jelentést tett:

Az vármegyék állapatja felől való considerátiók.

Hogy lehetetlenség legyen benne, ilye-n ratiói consideráltatnak.

1. Az királyok juramentumában, melyre megeskesznek tempore inaugurationis ilyen szók vannak: Fines regni nostri Hungariae et quae ad illud quocunque iure et titulo pertinent,

non abalienabimus nec minuemus, sed quoad poterimus, augebimus et extendemus etc., kire minthogy egész ország eskette meg ő felségét, csak azon is tehetné attól absolutussá, és hogy a nélkűl corporale juramentuma ellen cselekedjék, sem conscientiája, sem méltósága nem engedné, s minden egyéb diplomáit, donatióit, confirmatióit ez példával haszontalanná tenné, nem lehetvén azoknak nagyobb ereje, mint juramentumának, ha azt változtathatná.

Replica ad 1. Prima ratio. Miért adta volt Mátyás császár 1617. esztendőben az egész Magyarország successióját a spanyor királynak, kiből ilyen kérdés jön ki: juramentuma ellen lött-e, vagy nem? kivel az országnak tartozott.

2. Violálta-e ő felsége juramentumát, hogy az 17 conditiót meg nem tartotta, sem tartatta?

3. Az ország statutuminak lött-e sérelmére (kinek effectuálására mind magát, utána valókat szokták tempore inaugurationis kötelezni az királyok), hogy ez meg nem tartatott, sőt violálódott? Erről ő kegyelme maga mit mondott, ezek nélkül is jusson eszébe.

4. Violálta-e, nem-e azzal juramentumát ő felsége, hogy az miről egyszer a statusokat asseeurálta, most már azt theologusok eleiben vetette?

5. Az 13 városnak kiváltására s másnak nem engedésére is köteles volna ő felsége, de ugyan nem váltja azért ki.

6. Hol annak a része is Magyarországnak, kit Styriához, Austriához s több helyekhez occupáltak, immár örökösen oda tartatnak, s minden gyűlésben országúl végeznek felőle, hogy ő felsége recuperálja, de csak oda vagyon.

7. Arra is köteles volna, hogy a magyarországi dolgot mind portán s egyébütt is magyarok által tractáltatná, de ebben sincsen semmi, és így a kit akarnak, megtartnak, a kit nem akarnak, violálnak és ellene valót cselekesznek.

2. Kételkedés nélkűl való dolog volna, hogy az ország, a ki erre kötelezte ő felségét, mint ugyan a királyok corporale juramentuma közibe számlált nagyobb szabadságára, azt conserválni is igyekezvén, maga el sem bontaná ellenkező consensussal, ha penig országgyűlésébe nem confirmáltatnék, egyébképen állandó nem lehetne contra libertates regni, mint szintén, hogy azért szoktak lenni az ország gravaminái, ha mikor az király csak kisebb szabadsága ellen vét is, hogy azok tollálltassanak.

Replica ad 2. 1. ratio. Az ország mindenekbe jó végre szokta kötelezni királyát, de midőn a mellől elmennek a királyok, nem oltalmazzák, sőt magok szolgáltatnak az ő pusztulására okot, azon országnak azt kell eleiben venni, a ki neki megmaradására hasznosabb.

2. Mi az oka, hogy a mit az ország közönséges gyűlésében végez is, a kit akar ő felsége megtart, 's tartat, s a kit nem akar, füstbe megyen, és akármit panaszolkodjanak is felőle, de haszontalan, melyre nézve az országnak is consensusának kell arra lenni, hogy a nagyobb gonoszt kisebben megválthassa; ennek bizonyságára példa lehet, mint szokták eligazétani az ország gravamináit.

3. Meg kell engedni, hogy a prágai végezés ország híre nélkül lött volt, és gyűlésben sem confirmáltatott, de azért ugyan állandónak tartja azt most is az spanyor, ki ellen hol ki contradicált?

4. Nem vétett-e ő felsége az ország gravamináinak ennyi idők alatt el nem igazétásában, s hol, ki méri szemére vetni, azt kivánni, urgeálni és jövendőben hozzá is nyúlna?

3. Azért oltalmazta eleitől fogva az ország az libera electiót sok vérhullásával és veszekedésekkel, hogy haereditarium regnummá ne tétessék; következnek penig, hogy az mely király elszakaszthatja egy részét az országnak, az több részeinek elszakasztásától is nem lehet nagyobb tilalma; ha penig szabad eladni, sajátjának kell annak lenni, az mit eladhat valaki, és így confirmáltatnék az országnak haereditása az austriai házhoz, ha abból disponálhatnak, és hogy az ország arra reá menne, az mit ez óráig számtalan contentiókkal oltalmazott, lehetetlen dolog volna.

Replica ad 3. János király, Bocskai fejedelem, és az szegény urunk példái elég erre az articulusra, mert noha megszakadoztak volt, s most is másuva birják némely részét, de azért azzal a többi nem lött haereditarium regnumja, nem is ártott meg az több részének, elannyira, hogy ha Várad eddig német kezénél lött volna, régen más idegen nemzet kezébe esett volna. De itt is ilyen kérdést tehetnénk: az ország ottan nem szabad ország, hanem élhet az ő végezésivel, és megfosztatik a nemesség az ő igaz reá szállandó successiós jószágitúl, kibe mennyi része legyen a magyarországi uraknak s nemességnek, mi nem vizsgáljuk; elannyira hogy ő felsége majd mind jezsuitáknak s barátoknak kezdené az verus haeresek jószágit adni, és azokkal úgy sáfárkodni, mint haereditariumával contra statuta regni.

Ha istenes dolog legyen-e ennek obtineálása.

1. Bizonyos dolog, hogy ha nem cedálnak neki (kiben az mint az felső ratiók mutatják, lehetetlenséget mondnak), külömben véghez nem vihetni, ha vihetni is, hanem sok keresztyén vérontással, sok keresztyénnek törökké avagy török rabjává tételével, az ország elpusztulásával, avagy örökös rabságával: ilyen nagy áron azért egy kevés ideig tartó és mulandó hasznot venni, nagy considerátió.

Replica ad 1. A nélkül nem megyen végbe, ki, hogy méltó is legyen, ilyen ratióval mutatjuk meg:

1. Az isten tisztességének úgy leszen floreálása.

2. Szabadságok is ki fog nevekedni, terjedni.

3. A több része is úgy fog mind lelki testi szabadságiban nevelkedni, s azzal bátorsággal élni, s azért megszólalni.

4. Az országgyűlése is hamarébb, jó végben szolgáltatnék ki, az végezések is megtartatnának.

5. Az török is nem fog rajtok kapdosni.

2. Bizonyos dolog az is, minémű nagy megbántódása vagyon ez országban az religiónak, kit mégis azért erősétették, az mennyire erőséthettek is az regnicolák, hogy ebben nemcsak többen voltak egyesek, de egy szívvel is fogták, s ha megszakadoz az ország egymástól, s nem fogja érzeni egyik az másik félelmét, s oppressióját, hanem mindenik rész magára visel gondot, avagy nem is mér azután mindenik felőle szólni, inkább megkevesedvén az isten tiszteletinek ez országban való extirpatióját causálja, hogy elsőben egyik részben opprimáltatván, az másik azt ne segéthesse, s azután magára is várhassa.

Replica ad 2. Az szegény Bocskai, s nem régen szegény urunk idejében, lám példa, hogy nem foglaltak templumokat, az religiót nem persequálták, sőt az evangelicusoknak is egyaránt osztották a tiszteket; sőt a mely része mi alattunk lenne, jobb alkalmatossággal, fundamentummal megmaradhatna az más rész mellett, s az más résznek is volna hova hátát vetni, meglevén egyszer az jó rendelés, igazétás, az catholicusoknak sem kellene mi alattunk attól tartani, hogy extirpáltatnának s háborgattatnának.

Példa erre, az szegény megholt fejedelem idejebeli országgyűlésébe, az mit in negotio religionis végben vittek volt is, az ide alá valóknak kemény magok viselésével impetrálhatták volt az ott fenn valók, annyit használt volt akkor is az vármegyéknek ideig az szegény fejedelem keze alatt volta, sőt tudjuk bizonnyal, az mit az más fél ki nem mert is mondani, ezek által mondották. Ez az jó is jönne ki abból, hogy az a rész megbántódnék római császártól akármi szabadságokban, ezeknek jobb módjok lenne azoknak oltalmazásában s császárt is mindjárt requirálhatnák felőle.

3. Assecurált volt ő nagysága minden rendeket az vármegyékre írt levelében, sub bona fide christiana, hogy akármiféle immunitásában is édes hazáját, nemzetét vagy akkor vagy annakutánna megsérteni és háborítani nem akarná, hanem inkább, hogy sok vérrel keresett szabadságokkal szabadosan élhetnének. Nem objiciálhatnák-e azért ő nagysága gonosz akarói ő nagyságának ilyen nagy obligatiója és assecuratiója

kívűl lenni, az ország megszakadozását felűl megnevezett szabadságinak megbántódásával.

Replica ad. 3. Assecuratoriánk ellen sem lenne, mert magok is kívánnák ezt a regnicolák közűl, szabadságokban is úgy láttatnának nevelkedni, mert nem kapdosnának rajtok és megmenekednének az sok kóborlóktól, praedálóktúl, pusztétóktól, nem is értettük az mi assecuratiónk alatt ezt oda, hogy azt ne kívánhassuk s obtineálhassuk, kit mivel nem is látunk az ország szabadsága ellen, ingyen annak sérelme nélkűl is kívánhatjuk.

Ha dicséretes leszen-e?

1. Bizonyos dolog, hogy ha ez világon minden méltóságok és birodalmak csak elmulandó jók, annál inkább, a kiknek idejek is arra közelben vagyon. de ez világi dolgokban az dicséretes emlékezettel megmaradandó jó hírnév legdrágább kincs: ha mi azért sok keresztyén vérontással, ország pusztulással, s úgy is kétségesen mehessen véghez. de az is csak egy kevés ideig tartana, az mint ezelőtti példák megmutatják, mint kellene abból sem az idegenek, sem az posteritas előtt jó hírt, nevet reménlleni.

Replica ad 1. Dicséretes leszen:

1. Mert így szakad nyaka idővel: haereticis non est fides servanda.

2. Bizonyságunk isten, nem magunkra, maradékinkra, értékünk nevelésére nézve cselekeszszük, hanem isten dicsőségére s az keresztyénség javára, kiváltképpen ennek az szegény hazának s Erdélynek, kiről bővebb declarátiót nem vehetünk fel pennára.

3. Ha dicséretes volt Phiniasnak megölni azt, ki megfertéztette volt az isten sátorát testiképen, mennyivel nagyobb dícséretünkre lenne, ha mi az lelkitől az isten ecclesiáját megszabadéthatnánk.

4. Jacob anyjától nem volt vétek mesterség által elnyerhetni Esautúl az istennek külső áldását Jacobbal; mennyivel inkább dicséretes lenne, ha mi az isten tiszteletinek szabados és bátorságos gyakorlást s előmenetelt szerezhetnénk, istenes üdvösséges útakon s módokon.

5. Azért is dícséretes a mi cselekedetünk, hogy az ország szabadságit kívánjuk helyreállatni effectuáltatni, abban megtartatni, még olyakot penig, kikre ő felségének erős kötelessége volna, s tartoznék magától is ő felsége azzal, mindazáltal maga kötelessége ellen is nem azt oltalmazza, a kivel tartoznék, hanem a kitől mások ellen is oltalommal kellene lenni az ország végezésinek, maga akarja ő felsége kergetni s üldözni abban.

6. Dicséretes leszen mégis, mert most is megmondatott az palatinus uramtól, ha szintén mire kelletik is most ő felségének lépni az

regnicolák kivánságiban, de jövendőben meg kell változni; ez is azzal orvosoltatnék meg, ha mi alattunk is maradnának az vármegyékben.

7. Mégis dicséretes leszen, mert ha még szombat napon is szabad a verembe esett marhát kivonni, mennyivel inkább szabad édes nemzetét kiszabadítani, mind az viz nélkül való veremből, mind lelkitesti szabadságinak veszedelmezés alatt forgó nyavalyájából kivenni.

8. Dicséretes leszen így is, mert csak kevés idő alatt is ezt a szegény hazát elborítaná az bálványozás, az promotio, és tiszteknek s egyébb grátiáknak tekinteti megkezdené homályosítani az isten tisztességét s ennél is inkább ezzel szabadulna ez alól is meg, nemcsak az a része, ki mi alattunk lenne, hanem még a nagyobb része is.

9. Ha penig hadakozáshoz kellene derekason nyulnunk is, az is dícséretes lenne, mert az egész keresztyénségbe elszélledett üldözést, kergetést, számkivetést szenvedő evangelicusoknak szolgálnánk vele.

10. Az universális békességnek végben meneteliben is nagy segétséggel, ösztönnel lehetnénk.

11. Nemcsak particularis békességünk lenne császár ő felségével, hanem communis az több keresztyén királyokkal, fejedelmekkel, ki annál állandóbb, erősebb lenne.

12. Nemcsak magunk lennénk, és ha ki sértegetné s háborgatná, nemcsak magunknak kellene oltalomhoz nyulnunk, hanem nagyobbak kezdenének oltalmazni.

13. Nemcsak egy nemzet előtt lenne jó hírünk nevünk érette, hanem az egész világra kiterjedne, s megmaradna s holtunk után is gyermekinkre nagyobb tekintet lenne, és soha feledékenységbe nem menne emlékezetünk, az meglecndő gyenge békességet is ez erősétené, vastagétaná s tenné állandóvá.

2. Kinn vannak az nagy fejedelmekhez és méltóságos emberekhez, s országbeliekhez is kibocsátott írások, hogy ő nagysága minden privatumokat hátra tevén religióját, hazája szabadságát akarja segéteni, és hogy a maga dolgát könnyű eligazétani, végezni, s félő, hogy idegen itélettel fognak ezek lenni s itélni az ő nagysága méltóságos írásinak, szavainak állapatja felől, ha az közönséges jónak oltalmából az ellen való privatumot látnak kijönni.

Replica ad 2. Bár kinn legyen, de quid tum postea, az mostani imperiumbeli állapatok mit mutatnak, hiszem ugyan írásba vannak, mind galliai király, svécusok, belgák az szabadság mellett költenek fel, de azért el akarnák-e magokról hánni azt, a mit isten nekik akar adni s a kire isten hitta? hiszem tud mindent az lengyel király, mindazáltal az franczíai király követének mit mondott, megláthatja írásából.

2. Indulatunknak elein, a míg mi is ennyit nem költénk s károkat az ő felsége hadaitól nem vallottunk, kevesebbel is megelégedtünk

volna, csak hazánk szabadsága állattatik vala helyre, de mivel megvették a mi jó indulatunkat s szabadságiban is inkább ellenkeznek mint sem azt helyre állatnák, senkitől nem itéltetünk meg kívánásába az vármegyéknek, kiválképen, a ki józon elmével és tökéletes szívvel megvizsgálja, úgy maradhat meg ez a darab föld, söt minden nemzet előtt rút hírünk nevünk lenne inkább érette, ha kibocsátanánk kezünkből.

3. Tapasztaljuk azt is, hogy akármire mennének is a regnicolák kívánságiban, csak a végre cselekeszik, vehetnék mind kezekben, s azután avagy semmit nem praestalnának is nekik, avagy igen keveset, és olyformán siralmas volna jó lelkiismerető keresztyén embernek nézni.

4. Az isten dicsőségére is ez szolgál, mert ha Carapha tanácsa szerént több-több catholicusokat creálván s promoveálván ő felsége, rövid időn azok által minden szabadságitól megfosztatnék Magyarország és az sok catholikusoknak számos voxa által az evangelicus statusnak kötelességétől felszabadítván haereditarium regnumává tétetnék nemsokára az ausztriai háznak Magyarország, és az evangelicus status minden lelki testi szabadságitól megfosztatnék.

5. S melyik vétkesebb, az mi kibocsátott levelünk ellen való kívánságunk-e (kinek ellene mi most is illetlent nem kívánunk), avagy az ő felsége manifestumába megigért szavai ellen való mostani magokviselése az ő felsége commissariusinak s magaviselése ő felségének az tractatusba ?

3. Az méltóságos jó hírnév és böcsület, nem úgy birodalomnak terjesztésevel, mint leginkább édes hazája oltalmával és szabadsága megtartásával szokott terjedni, az minthogy legdicséretesebb emlékezetben nem azok vannak, inkább ez világi historiákban, a kik nagy birodalmakat is megszabadították: azzal szerezhet-é azért ő nagysága jó hírt nevet, ha hazája kára és kivánsága kívűl valót cselekeszik, vagy ha azt együtt megoltalmazza és mind az isten tiszteletinek s mind nemzete szabadságának ez alkalmatossággal való helyreállatását, maga egy kevés ideig való birodalmáért el nem mulatja; méltó consideratio alatt lehet.

Replica ad 3. Az méltóságos hírnév is ebből fog kiszármazni, nemcsak megmentvén, kiszabadétván édes nemzetét, hazáját az iga alól, de továbbra is úgy igyekeztük oltalmunk alá venni, hogy ne teljék be rajta az palatinus uram régi mondása; minden nemzet előtt is az leszen dicséretes és emlékezetes, inkább is akarjuk, az isten előtt legyen az mi emlékezetünk, s nevünk dicséretes tekintetben és emlékezetben, mintsem ez világi históriás könyvekben, kiket tűz, víz, régiség meg szokott emészteni, s igazságtalan és kedveskedő sok dolgokat szoktak beleírni. Lám eleget szolgált az én atyám, s Thurzó György az

austriai háznak, de mivel pápisták nem voltak, kellett volna, ha böcsületesben írtak volna Istvánfiba felölök.

Ha hasznos legyen-e?

Ez az haszon három részekre terjedhet. Az országra, magára ő nagyságára és posteritására.

Ha hasznos legyen-e az országra nézve?

1. Megcsalhatatlan mondása az istennek: omne regnum in se ipsum divisum, desolabitur; ha azért az pusztulásban haszon nem lehet, így az megszakadozásban is, az kiből az pusztulás lenne.

Replica ad 1. Hasznos leszen mind országra, magunkra, maradékinkra.

1. Mert sem törvénynyel, szabadsággal nem szakadoz meg.

2. Nem is határozás, hanem csak egy kis különböztetéssel válik el az többitől.

3. Bírája in iuribus mind egy leszen azelőtti mód szerént.

4. Utánnunk maga hazájabeli fiaitúl s tagjaitól fog dirigáltatni és oltalmaztatni.

5. Nem terheltetik azokkal az törvénytelenségekkel, s az tiszteknek keménységekkel, kivel eddig.

6. Egymás között is szép rendtartás és istenes lelki csendességek leszen vele.

7. Ez szegény hazánk végházi épülni fognak. Hatalmas császár vitézitől sem leszen bántódása, s az sok alájáró csavargók is nem hoznak utolsó veszedelmet ez szegény hazára, mert refrenáltatni fognak.

Magunkra s maradékinkra mi hasznok jöhetnének, studio hagyjuk el, nem akarván senkinek szemét vele szurkálni és ellenünk bevött rancorát, avagy azzal nevelni avagy fegyvert kezébe adni.

2. Az magyar nemzet, ha ítélte volna jónak lenni minuáltatni az ország részeit, nem caveálta volna királyának mindenekelőtt való juramentumával, s ha mindeddig azulta soha jónak nem ítéltethetett, mikor nagy volt is az ország, mint lehet jó az keveset is megszakasztani?

Replica ad 2. Megfeleltünk oda feljebb János király, Bocskai és szegény urunk példáiból. Ha most is úgy élhetne ez szegény haza minden szabadságival, mint csak mi is értük s az atyánktúl hallottuk, s az religiónak s evangelicusoknak ilyen hatalmas persecutiója nem volna, s amaz hatalmas nagy értékű evangelicus urak élnének, kiket csak mi is érénk, mi is másképen elmélkedhetnénk, de az mibe már ez haza állapatja vagyon, bizonynyal azt látjuk javára, megmaradására lenni, mind az isten tisztességének s az evangelicus rendeknek előmenetelekre.

3. Világos bizonyságok az meglött példák, mennyi vérontással, keresztyénségnek pogányságra vitelével obtineáltak ezelőtt efféle szakadásokat az két János király, Bocskai István és szegény fejedelem, mi jó jött az országra belőle, hanem avagy minden haszon nélkül való hamar redeálás, avagy török birodalmában örökösön való esés.

Replica ad 3. Mivel mi azt úristen dicsőségéért cselekeszszük, bizonynyal, hiszszük az úristen nem mi rajtunk fogná azt keresni, hanem a kik azt opprimáltatni akarták. János király, Bocskai István, szegény fejedelem példái is nem ellenkeznek mi ellenünk, kiben mivel az török neve is forog, mi itt hallgatni akarunk sok okokra nézve, nem akarván itt azt írnya, a mit a penna felfogna, hanem azt akarnók csak hallgatásban halasztani, az mi ez hazának s nekünk is inkább megárthatna.

Ha hasznos-e magának ő nagyságának?

Kitetszik az feljűl előszámlált punctumokból, hogyha mi sem istenes, sem dicséretes jó hírnévvel egyező, sem a közönséges haza javának előmeneteles nem lehet, az ő nagyságának is hasznos nem lehet, de azon kivűl is in particulari ezeket considerálhatni.

Replica. Ha hasznos-e magonknak, megfeleltünk már oda feljebb, s arról többet nem is akarunk írni s replicálni azoknál.

Oly istenes és jó hírünk nevünknek terjedésére is leszen, kit soha az evangelicus status feledékenységbe nem bocsáthatna jó lelkiismerettel.

1. Maga is úgy kívánja ő nagysága ezelőtti punctumokban, hogy ezek az vármegyék minden szabadságokban, immunitásokban, szokásokban megmaradjanak, s külömben sem lehetne. Avagy azért ezekben ő nagysága megtartaná őköt, avagy nem. Ha megtartaná, mi hasznát venné ő nagysága. mert a nobilitaris praerogativa minden conditionalis szolgálatot excludál és böcsületnél egyébbel semmi szolgálattal, sem adóval, sem Erdélylyel együtt való insurrectióval nem fognának tartozni. ha penig meg nem tartaná ő nagysága szabadságokban, mindjárt azok az conditiók ellen cselekedvén ő nagysága, az melylyel adták, mindennap kellene ő nagyságának attól tartani, hogy azzal az conditióval való cessió invalidáltatván, vagy más, a ki adta volt, visszavegye, vagy magok visszahajoljanak és oltalmat keressenek, s így nem állandó békesség, hanem naponként való félelem készíttetnék az alkalmatosság szerént ő nagyságának nyughatatlan vigyázására való búsulására.

Replica ad 1. Igen bizony, mint édes nemzetünket szabadságokban, s többel is éltetnénk annál bizony, az mivel tartoznánk neki.

Mi is csak azt keressük, akarjuk helyére állatni s gyermekinket ilyen szabados országban helyheztetni, s bizonyságunk isten, sem adót, sem egyebet mi szabadságok sérelmével nem kivánunk, sem insurrectiót, egy szóval semmit.

Az conditiók ellen sem igyekeznénk véteni mi szántszándékkal: de valjon ő felségétől ezután nem az egész Magyarország szakadhatna-e el, oly igazságosan, mint az napfény, hogy világos, és nem tarthatott volna-e ő felsége eddig is azoktól, kivel ő kegyelme minket ijeszteni akar?

2. Ezekből az vármegyékből semmi egyéb jövedelem nincs ordinarie, hanem az dica, az harminczad, az dézmák. Az dica nincs egyébkor, csak mikor országgyűlése vagyon, s az sem fejedelmi proventus, három s több esztendőben egyszer. s az is kevés. Az harminczad, és az pénzen megvevő dézmák jövedelmét az idő hordozza, de még eddig az csak annyira sem extendáltatott, hogy az végházak, tisztviselők fizetését megérhették volna vele. Az végházakat penig el nem hagyhatni elégséges vitézlő rend nélkűl, sem az ország constitutiói, sem az szükséghez képest, és semmi vagy igen kevés superfluum maradhatna ezektől kiválképen ez mostani pusztúlt állapotban.

Replica ad 2. Mert bizony mi is nem jövedelemért kapunk rajta, hanem nagyobbért.

De megelégszünk mi azzal is, nem kívánunk többet.

Azért vannak hát az végházak oly épen rakottan, hogy ő felségének több jövedelme volt s gondviselés volt reájok másunnét is.

Csak az sok tisztek lopták el magoknak azt, az mit az közönséges szegény haza javára köllött volna költeni. Mi ez kevés idő alatt is többet adattunk az végházakbeli vitézlő rendnek, mintsem ezelőtt három esztendeig adtak, noha nem láttuk Magyarország ebbeli részének igen nagy jövedelmét.

3. Ellenséget szerzenének inkább, hogy sem oltalmat ezek az vármegyék ő nagyságának, mert még minden pacificatiókban úgy volt, az bécsiben penig sub nota infidelitatis, hogy ha az török ellen hadakozás leszen, ezek az vármegyék is az ország több részével insurgáljanak ellenek, a kit minthogy meg is kellene cselekedniek ő nagysága birodalma alatt levén is, ha mégis az török ellen hadakoznának, maga ítéltetnék ő nagysága az töröktől, hogy opponálja magát, és mivel hívei hadakoznának az török ellen. a több birodalmában is bántódását várhatná ő nagysága, melyet a török annuentiájából bir.

Replica ad 3. Megérjük mi is annyival, mint az szegény fejedelem s Bocskai István.

4. Meggondolható bizonyosb dolog, hogy valamit erdélyi haddal, mint maga subjectusival s annál inkább maga fegyvere

segétségével is az török obtineáltnak ítél, azt Erdélylyel együtt magáénak tartja; ratió penig ellene nem használhat, hanem csak fegyver, az mint mutatja ezt a két János király idejében való példa, hogy noha bizonyos pactum volt az első János királylyal, hogy redeáljon az koronához akkor két felé oszlott ország, s azonképen az ifjú János király idejében az vármegyéknek redeálni kellett volna, s Sigmond fejedelem idejében is vele való confoederatio szerént, de hatalmasb levén az török, nem engedte meg akkor is, mikor inkább erejében volt az ország, annál inkább most alkalmatosság adatván Magyarországból való fejedelemtől arra, ki nagyobb részét birná annak a földnek egyébképen is, soha nem engedné redeálni az országhoz, és így ő nagyságának minden szép urasági, kivel környűl veheti az vármegyéket belsőbb birodalmának nagyobb oltalmára, mind az török directiója és erdélyi fejedelemség alá esnének, nem lehetvén abban securus, hányad ízig tartsa isten abban az fejedelemségben maradékit, de bizonyosb levén az, hogy azután oda kell az ő nagysága javainak is hallgatni, s oly posteritásának, az ki fejedelem nem lenne is. Consideratióban vagyon azért, ha kevés ideig valóért kell-e örököst és jobbat elveszteni, s maradékit is Erdélyországhoz szakasztani.

Replica ad 4. Könnyű ezt megorvosolni még most, ha akarják. Avagy eddig nem tartotta-e jussát a porta az vármegyékhez? igen bizony.

Vajha bízvást replicálhatnánk ez punctumra.

Ha János király idejében Erdély magára így gondot nem viselt volna, régen magával együtt Magyarországnak ez felső részét vagy pusztaságra juttatta volna, avagy erős helyei idegen kéznél volnának, s ez mai napig is Erdélynek ilyen állapatja volt paizsa Magyarországnak, maga sok expensáival gyakorta nem kicsin veszedelmek alól mentette meg is szomszédit.

Most is ha akarja s akarni is kezdi az török, bizony mostani alkalmatossággal többet vihetne ennél végben s fog is vinni.

Lám eleget istenkedénk, könyörgénk mind publicumért, privatumért s contemnálának, kiváltképen palatinus uramék adtak erre is nekünk alkalmatosságot.

Annálinkább oltalmazhatnók azokból az vármegyéket, és nem lenne egyenetlenség köztök s nagyobb és jobb erősségére lenne az erdélyi fejedelemségnek is, ha együvé biratnék.

Isten ebben biró, nem ember; isten igazgatja ezeket s úgy legyen, az mint az ő dicsősége, isteni rendelése kivánja.

Erre nem nézünk mi most, de a mennyire mi vaticinálhatunk ez elmult időkből, s ez jelenvalókból ítéletet tehetünk, hamarébb romlását, idegen kézre való jutását ígérhetjük ennek a darab földnek, mintsem

az erdélyi birodalomnak, sőt Erdélyre is az veszedelem erről jönne s jött volna, melyet csak mi időnkben is az sok alájáró tolvajok cselekedete bizonyét, kiknek ugyan megparancsolták, az erdélyi birodalmon menjen által, s jöjjön fel, akarván Erdélyre s mi reánk kenni azoknak cselekedeteket, sőt ugyan megtanították őket, ha elfogják a török vitézek, mit mondjanak és reánk adják az útat: kérdje meg ő kegyelme Kőrössy uramat, mikor ő kegyelme kapikihánk vala az portán, mit mond volt Mehemed pasa Kassa felől ő kegyelmének, sőt magunknak is az szegény fejedelem, ha Landor-Fejérvárott meg nem holt volna, Bocskai fejedelem indulatja előtt a kijött vezér, hol melyik várára s földére csatázik a török Erdélynek. Erdélyből törökhad sem jött e darab földre, de Erdélyre jött innét. Az török birtokába lelkiismeretibe az ember nem háborgattatik, szabadoson szolgálhatja istenét, a testibe ha sanyargattatik is, az istennek igaz ítéleti hozta bűnünkért reánk; azért oda volna-e jobb szakadni, ha úgy kellene lenni is, a kinek árnyékába megmaradhatna, avagy külön lévén magával együtt azt is elveszteni? Magunk füleinkkel hallánk mi nem régen Bornemisza János uramtól, tanácsból ment az ki, hogy a csavargók járják a kunságot s elpusztétsák, kivel annyira offendáltatott volt a török, bizony megmozdult volna érte.

Ez replicánk mellé olvassa meg ő kegyelme Jeremiásnak 27. caputját, kirül tovább való elmélkedést ő kegyelme jó lelkiismeretire hagytuk.

Hasznos legyen-e az ő nagysága posteritásának?

1. Bizonyos dolog, hogy egy fejedelem is nagyobb kincset nem hagyhat maradékinak, mint az ki békességes országot, birodalmat és sok jó akarókat hagy utánna, az kik gyökerei minden bátorságos megmaradásának; ha azért ő nagysága egy római császárt minden kiterjedett familiájával, és maga hazáját, nemzetét netalán bosszúállóúl hagyja maradékinak, ki az mostani kételenség alatt lött cessióját vindicálja, és az köz jóban való szolgálatot is maga állapatjának nagyobb tekintetiért elfedeztesse, considerálhatni minemő exitust várhasson azoktól az ő nagysága maradéka, akkor, a mikor abban módjok lehet, ha azt elébb bátorságos és azoknak is tetszhető békességgel nem complanálja ő nagysága.

Replica ad 1. Nem kell azt itt ez földön keresni. Az jó akarók is úgy nevelkednek.

Ha pápisták nem lennének, csak a mint várhatnának, mint eddig az experientia megmutatta és régi elrendelt kívánságoknak végben vitele, ha isten engedte volna. Magunk is mi bizony csak addig biztatjuk az ő felsége kegyelmével magunkat, s maradékinkat, míg módja nem leszen benne, kire nézve inkább így legyen, mint sem úgy, az mint írja ő kegyelme.

Kérdhetné valaki: mi hasznát vette Frater György, Báthori Sigmond, hogy római császárnak familiájához való ragaszkodásért elszakada az töröktől? Exiliumba, arestum alatt Prágában hala meg egyik, másikat megölették.

Mi hasznát veszi most az saxoniai elector? de a mi nagyobb, a lengyel király min panaszolkodott a franeziai király követének: hol lát, hol tapasztal most az emberekbe hálaadóságot, jó akaratot, ha kiki csak magára akar gondot viselni: úgy tetszik, ha mind testi, lelki békességet hagyhatnánk állandó igaz securitással utánnunk valóinknak, bizony még azt sem cselekednénk csak maradékinkra nézve, de mivel a lelki csak csupa kétséges és bizonytalan, melyben embernek minden boldogsága helyheztetett, metszünk a testinek hagyásával is.

2. Fejedelemségbe hagyván ő nagysága maradékát, avagy redeálni engedné az vármegyéket, avagy nem; ha megengedné az török ellen, exturbáltathatnék Erdélyből is; ha meg nem engedné, újobban ellensége lenne az magyarországi király, és az ország és mindkét felől ujabb hatalmas ellensége lenne az magyarországi király és az ország és mind két felekezet újabb hatalmas ellensége lenne, mint János király idejében volt a fiának, és nem nyugodalmat s bátorságot, hanem örökös hadakozást hagyna ő nagysága mind posteritásának, mind nemzetének, kiválképpen penig azon az földön, az hol az ő nagysága maga javai vannak, azoknak teljességesen való ruinára, minthogy az lenne sedes belli, azon levén az veszekedés.

Replica ad 2. Azon kivül is a ki nem pápista fejedelem, azt várhatja jövendőben; mindazáltal de futuris contingentibus non est determinata veritas, s deus providebit.

Talál isten mindenkor módot az ő híveinek oltalmazásában, és tiszteletinek mindenek ellen való gondviselésében.

3. Bizonyos dolog, hogy az erdélyi fejedelemségnek a magyarországi uraságok nagy erőssége és bátorsága és ezeknek ismég az erdélyi fejedelemség; ezeket penig mind császárral való békességgel igazgathatni legbátorságosabban, egyikkel penig össze kell veszni, a ki meg akarja a vármegyéket tartani az ő nagysága maradéki közül s félőbb, hogy előbb is ne praeoccupálják az ő nagysága maradékiban azt az igyekezetet, az mitől félnek, hogy ne segíthessen egyik az másiknak, a kire talám ez mostani békesség nem engedne alkalmatosságot egyébképen.

Replica ad 3. De bizony annál inkább exturbálnak belőle.

Mi hasznát vöttük mi ez 15 esztendő alatt az ő felségével való békességnek? keveset, avagy semmit sem, holott valamit feltalálhattak ellenünk s ártalmunkra valót, mindent megpróbáltak, kit titkon, kit nyilván, elsőben Praepostvári által, az után Székely Mózes elszökteté-

sével, az portára levelek beküldésével. 1636. az szerént, de isten nem engedte végben vinniek s köszönjük az istennek.

Istenre ő felségére is hagyjon ő kegyelme, nemcsak az emberi okosságon ragadozzon. Az mit az isten elrendelt, az mediumokat is ki fogja szolgáltatni.

De mindezek az consideratiók mégis csak arra valók, ha jobb-é vagy károsabb obtineálni az vármegyéket, ha fegyverrel meglehetne is, de lehessen-e úgyis, avagy nem, még igen nagy consideratióban lehet ilyen ratiokért.

1. Az római császárnak nagy kiterjedett familiájára, és az magyar erőnél nagyobb hatalmára nézve, mely nem egyszeri, hanem sokszori megverést kíván, s nem az mi időnkig való hadakozást.

Replica. Bizony igen, jobb az egész Magyarországnak is, kiváltképen ennek a résznek, ha régi kívánságokot végbe ezáltal nem akarják vinni: hogy rókák lakják ez hazát, mintsem az mi vallásunk virágozzék.

Ad 1. Az csak olyan isten előtt, mint egy, egy olyan, mint sok. Isten ebben biró, s annak kell végben menni, az mit ő szent felsége elrendelt.

Elég kiterjedett familiája, ereje, birodalma volt Pharaónak, mindazáltal Mózes inkább akart az isten népével szenvedni, mintsem Pharao király leánya fiának hivattatni; erre több példákat is hozhatnánk elő, de studio elhagyjuk; vagyon most is az istennek angyala, vize, lámpása, s egyéb eszköze, s valamikor akarja szolgáltathat ezekkel az ő híveinek most is.

2. Az egész országnak, a ki mellett és kivel hadakozni kellene, nemcsak abban való renitentiájára, de nagyobb részére ő nagyságával való ellenkezésére nézve.

3. Az maga feleinek elkedvetlenedett és nyomorodott, s ily rövid idő alatt is elfogyatkozott elégtelenségére nézve.

Replica ad 2. et 3. Elég pénzt s hadat ad az galliai király s hatalmas császár is, s jó fizetés s liberalitás mind helyre hozza ezeket.

4. Az török segétség adhibeálásának az keresztyénség előtt, minden egyéb jó igyekezetet obscuráló és nagyobb idegenétést szerző állapatjára nézve.

Replica ad 4. Nem tartunk bizony attól. János királynak, István királynak, Báthori Sigmondnak s szegény fejedelemnek lám nem ártott.

5. Ugyan a töröknek, conscientiát graváló, nemzetünket fogyató, házainkat foglaló, rabló, pusztító, csak maga hasznát kereső és semmi egyéb reális segétséget soha nem tevő veszedelmes példáira nézve, ki nélkűl lehetetlen, hogy a tovább való hadakozás is lehessen, mely ha kevés leszen, annak semmi

ereje, ha sok, magunk nagyobb félelme, hogy sem más ellenségitől.

Replica ad 5. Az 14 vármegyéből most sem vittek el 300 személyt, kiket meg is igért az vezér.

Neki nem kivan hasznot, de nevezzen ő kegyelme egy keresztyén fejedelmet bárcsak, a ki maga hasznát is nem keresné, a mások szolgálatja mellett, senkit sem.

Kételenek leszünk mi most ezzel, de azt is azokra vethetjük, a kik arra alkalmatosságot szolgáltattak, nem is a sokaságnak számos voltában áll az hadverés, győzödelem; isten abban biró.

6. Ennek is mindazáltal bizonytalan és csak az időnek és szerencsének szolgáló állhatatlanságára nézve, az mint már sokszor próbáltatott a szerencséhez való hajlandósága.

Replica ad 6. Nem szólunk ez ellen, de az adom ezt is állhatatossá teszi.

7. Az svecusok confoederatióinak, az gyermek, és mások hatalma alatt levő személyeknek változhatásának bizonytalanságára s az gallus religiójára nézve.

Replica ad 7. Ha ember meggondolná azt csak egy szölő épétésben is, ha éri-e hasznát, avagy nem, el nem kezdené, de jó reménység alatt eljár dolgába, megáldja isten.

Nem hal meg az ország s korona, s a sok személy s az gyermekek is emberkorra szoktak nevelkedni, ő felségének s familiájának is olyan köz a halál, mint másoknak. Gyermek néha török császár, de ugyan gondot viselnek utána a nagy emberek.

8. Ezeknek a mások hasznáért az magok javát semmi alkalmatossággal el nem hagyó megpróbált hadakozásokra nézve.

Replica ad 8. Megfelelünk hitünknek, mi elhittük jónkra fordítaná isten s áldását is inkább várhatnók, s nemcsak testünkben, de lelkünkben is kárt vallanánk, ha külömben eselekednénk, mert nem csak ő érettek, hanem leginkább hazánk, hitünk szabadságáért vagyon.

9. Távúllétek miatt is a szükség idején mindenkor be nem teljesithető igyekezetekre nézve, az mint eddig is lött; sokszor és nem egyszer kívántathatik avagy ugyan continue efféle állapotokban való segétség.

Replica ad 9. Be pénzzel s elég a nekünk, s a hol ők győzedelmeskednének, mi sem vallanánk ott kárt és hátramaradást,

Elég hadat ád az török pénzért s adományért s maga hasznáért: még az ó törvényben is szolgáltatott az isten az ő tiszteletinek az idegen nemzettel is.

10. Mindezek meglevén is, egyébképen is elfogyatkozott és örökös ellenség torkába levő országot azoknak az idegen nemzeteknek is sedes belli-nek csinálni, s azután való el nem szakasztásáért örökös hadat viselni velek együtt, kiknek más czéljok lehetetlenség avagy bizonyos veszedelem.

Replica ad 10. Az ellenség földére kell menni s ezt attól megoltalmazni, jó disciplinatus hadat kell tartani s annak megfizetni.

Végének kell lenni vagy egyképen vagy másképen, mert valamelyiknek el kell unni, s az sok keresztyén vérontás, s országok pusztulása reá viszi őket az egymás között való békességre s így is vége leszen, s nekünk is részünk leszen benne: a mi nagyobb az isten dicsőségéért, ha mind hadakozni kellene is, üdvösségesebb, mint sem annak romlásával békességet szerzeni, sok ezer lelket elveszteni; jobb is az igaz hadakozás az csalárd színes békességnél s bizony ilyen is lenne ez.

11. Ha mind ezek ellen mégis bátorságos reménység lehetne is, de egy óra levén, az is bizonytalan, az embernek életének változása; a ki a nagy Sándor hatalmas birodalmát hamar sok részekre oszthatta; ki igérhet ezek véghez vitelére bizonyos securitást magának, avagy hol az hasonló experientiával és authoritással biró successor, vagy egy szível maga oltalmára fő nélkűl is gondot viselhető respublica, kihez képest nem oknélkűl mondatott s tartatott is meg, hogy: potior innumeris pax una triumphis; et melior est pax certa, quam sperata victoria.

Replica ad 11. Istenre hagytuk s nem is emberi erőn, s annak éltében rendeltetett az isteni hatalom s talál isten mindjárást mást, bizony inkább is akarunk az istennek dicsőségének szolgálatja mellett s azért való fáradozásnak idejében meghalni, mintsem annak keserves állapatjának nézésében csendesen nyugodni.

A kit az isten mire szokott választani és rendelni, elégséget is szokott annak végbe vitelére adni, melyre mind sz. irásbeli, s külső históriákbeli példákat eleget számlálhatnánk, olvassa meg ő kegyelme Psalm. 8. Ierem. cap. 9. v. 23. 24. Matth. 21. cap. 16. Chronic. 1. cap. 1. v. 25. usque ad 29. s ezek mellé a Salamon példáit is ne felejtse el ő kegyelme; nincsen az isten előtt semmi lehetetlen.

Az török előtt.

1. Segítségeknek kellete korán való, késedelmes és kevés volta.

2. Azoknak is semmi haszon tételek.

3. Az regnicoláknak, kiket magokhoz édesíteni kellett volna oltalmokkal, rablások és exacerbáltatások.

4. Az országbelieknek, kiknek ebben consentiálni kellett volna, nem akarások, ilyen állapatokat szenvedvén tőllek.

5. Az svecusok segítségében való megfogyatkozás, kihez való bizodalom ezt felvetette volna.

6. Az római császár szüntelen jövő és újuló hadainak ilyen téli üdőben való kételensége, hogy valamint az erdélyi, véletlenb veszedelem ne vonódnék.

7. Az keresztyén fejedelmeket is, hogy az törökkel ellenek való hadakozás békességre ne kényszerítse az othmán nemzet és Erdély ellen, kik most tractálnák az universális békességet.

Az svecusok előtt való mentség.

1. Az confoederatiókban, ha mi fogyatkozás volt volna, ki nem effectuáltatott volna annak elől számlálása.

2. Az magok segítségének késedelmes volta és az szükség idein abban való megfogyatkozás.

3. Annak várása és reménsége miatt maga házája és nemzetének érettek való nagy pusztulása és tovább való hadakozáshoz elkedvetlenedett volta.

4. Az római császár hadainak gyakorta való ellenkezési, kártétele és kételenítése az békességre.

5. Az postáknak ritkasága, kik által csak bizonyos hírt is ritkán lehetett felőllek hallani, mely által való correspondentiákkal az hadakozások szoktak igazgattatni.

6. Hogy az ő bennek való megfogyatkozás miatt is felesebb török hadakkal kelletvén ő nagyságának magát segíteni, igen exacerbálta volt az keresztyénséget az szomszédságban, és tartott ő nagysága nagyobb akadálytól az lengyelek miatt is.

Ezekkel azért és többekkel is, noha azok előtt is elég excusatio találtathatik, mindazáltal, mivel szokták mondani, hogy sis amicus unius et inimicus nullius. Nem tudhatván azt ember még kinek szolgáltatja az úristen az szerencsét, talán ugyan jobb volna azért, így is minden igyekezetet arra fordítani jó ajánlással, hogy noha az békességnek meg kellett lenni, de az szükségnek és alkalmatosságnak idein az keresztyénség egyességétől nem akarna ő nagysága elszakadni, s azon is kellene lenni, hogy láttatnának azok is az méltó excusatiókon contentusoknak lenni, és az jövendő szükséghez képest illendő jó akaratjokban meg nem fogyatkoztatni ő nagyságát.

Kivül más írással: Privatus discursus circa statum civitatum considerationes et comitatuum simul, in quibus pacificationes, res bellicae et libertates tractantur.

(Eredetije, mely Szalárdy írása, a vörösvári levéltárban.)

Jegyzet: A palatinus urammal való beszélgetések folytatása.

Mivel kellene mind török s svecusok előtt magunkat mentenünk, nincs kedvünk ahoz, hogy arról most elmélkedjünk egyátaljában.

(Eredetije a vörösvári, gr. Erdődy-féle levéltárban.)

XIX.

1645. jan. 2.

Illustrissime ac celsissime princeps stb.

Fidelium et humilimorum servitiorum stb.

Kegyelmes uram. Noha kicsiny avvagy inkább semmi bizonyos materiám nem volt most az írásra, mindazonáltal, hogy eleget tehessek ez aránt is az Nagyságod kegyelmes parancsolatjának, tetszett mostani alkalmatossággal is Nagyságodnak némely dolgokrúl írnom, könyörögvén alázatosan, mint kegyelmes uramnak Nagyságodnak, Nagyságod előtt unalmat ne szerezzek magamnak, gyakorta való írásommal.

Az követ urak ő nagyságok és ő kegyelmek a 21. Decembris, úgy mint azóta, mióta beadták az regnicolák részéről való replicát és az Nagyságod részéről való punctumokat, azóta mondom, csak várakozásban vannak, reményvén mai palatinus uram ő nagysága oblatiója szerént is, hogy rövid nap vesznek ő felségétől resolutiót, addig semmi bizonyost az tractatusnak conclusiójáról nem irhatnak Nagyságodnak, akkor válik meg, miről és mint köllőssík Nagyságodat ő nagyságoknak és ő kegyelmeknek informálniok.

Mi bizony szívünk szerént akarnánk és könyörgünk is az istennek, hogy istenes és állandó békesség felől való jó hírrel és válaszszal mennél mehessünk hamarébb vissza Nagyságodhoz, nem is mulik semmi is az Nagyságod részéről való commissariusokon, bár csak most ne érte volna ez szomorú állapot Lónyai uramat ő nagyságát. Mindazonáltal, úgy hiszem, temperálván magát ő nagysága, úgy fogja ezt az istennek látogatását szenvedni, mint keresztyén ember, s előtte álló dolgot is, nagy serénységgel és szegény országunkhoz való tökéletes affectióval igyekezik continuálni. In reliquo stb. Tirnaviae 2. Ianuarii anno 1645.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

fidelis humillimus et perpetuus servus
A. Klobusiczky.

Külczím: Illustrissimo ac celsissimo principi domino domino Georgio Rákóczy stb.

(Eredetije a magy. kir. orsz. levéltárban.)

XX.

1645. jan. 2.

Illustrissime ac celsissime princeps stb.

Humilium servitiorum stb.

Az úristen Nagyságodnak ez jelen való új esztendőnek minden részeit stb.

Hogy Nagyságodat ez rövid írásunkkal itt való dolgokrúl tudósítsuk ez alkalmatossággal szükségesnek ítéltük. Ugy vagyon kegyelmes urunk, hogy eddig is kellett volna írnunk Nagyságodnak, ki végre itt is tartottuk az Nagyságod egyik postaszolgáját. de mind eddig semmi bizonyos resolutiónk még nem lött az utólbani beadott írásinkra, kit Nagyságodnak már megküldtünk. Mostan azért az Lónyai uram keserves állapatjának alkalmatosságával alá menvén szolgái, adtuk tudtára palatinus urunknak mind azt, hogy érkezett ember onnan Nagyságod birodalmábúl, de nem Nagyságodtúl, sem Nagyságod hírével jött. hanem csak az szomorú hírt hozta, s mindazon alkalmatossággal találtuk vala meg palatinus uramat arrúl is, hogy Nagyságodnak írnunk kelletvén, örömest értjük azt is, hogy ha mi resolutiójok volna ő felségétől, adnák tudtunkra, hogy mi is Nagyságodnak adhatnánk értésére, de mentvén azzal az dolgot palatinus uram, hogy mind az ő fölsége távolban való léte, s mind az innepek és az maga beteges állapatja is, ki miatt nem írhatott ez napokban, cselekedték, úgy ítéli eddig való haladékát annak az resolutiónak, s nem jühetett mind ez ideig is az utólbani beadott írásunkra válaszok, kit minden órán várván, úgy itéli. hogy nem fog késni. hanem elérkezik rövid nap, és noha nem arra az írásra ugyan. mindazáltal jütt válaszok ő felségétűl, és most is nem tölti hiában az üdőt, hanem munkálkodik az punctumok dolgában, s azon is igyekezik, hogy míg az resolutio megérkezik, addig is ugyan mondjonak valamit nékünk, s oly punctomokban is igyekeznek most az dolgot venni, hogy valamiben lehet. de facilitáltassonak az punctumok, csak mi is alkalmazzuk úgy az dolgot, hogy ez rajtunk való veszedelmet s hazánk pusztulását tovább tovább ne terjedni, hanem oltani igyekezzünk. Eddig volt kegyelmes urunk az ő nagysága válasza izenetünkre, kit Nagyságodnak értésére adni igyekeztünk. Immár várnunk kell az ő fölsége válaszára, noha nehéz ugyan várakozásunk, mind az dologra is, mind az magunk állapatjára nézve is, de reményljük kegyelmes urunk, hogy azval sem fognak már késni. ki fogják adni, az kit mihent elveszünk, ottan Nagyságodnak itt való szolgájátúl megírjuk. Úgy látjuk kegyelmes urunk,

hogy legnagyobb difficultást az vármegyék dolgában tésznek, sőt ugyan impossibilitásnak mondják azt, hogy nem annyi vármegyét, de csak egyet is adhasson ő fölsége corporale juramentuma ellen; mindazáltal kegyelmes urunk ezeket az ő fölsége resolutiója fogja megmutatni, kiben ezután is, ha miben Nagyságodnak s édes hazánknak szolgálhatunk, hidje Nagyságod, semmit tehetségünk szerént el nem múlatunk, sietvén mi is, mind az dolognak mivoltára s mind az magunk állapatjára nézve mentűl hamarébb már az dolognak végét érnünk.

Híreink, kegyelmes urunk úgy vagyon, hogy elegek vannak, de minthogy minden nap változnak, ahoz képest Nagyságodnak bizonyost mi is nem írhatunk, halljuk ugyan, hogy Gallas Magdeburgba szorult be, mennyi magával, azt nem tudhatjuk, halljuk azt is, hogy oda fel eléggé huzzák, vonják, verik az emberek egymást, de mint és kinek succedál az is, isten tudja. Gecs bizonyos, hogy valamennyi magával Morvába ment, de eddig az is mennyire ment, nem tudjuk. Pucham uram itt maradt nagyobb részével az hadnak Tapolcsánban, és ott az környűl való falukban vannak. Az magyar hadak, kik Bottyáni urammal voltak, igaz, hogy magával együtt átal mentek az Dunán, de ismég Veselényi s Barkóczi uramék, s többen is efféle kapitány emberek eléggé fogadják újobban az hadakat, az kinek hol szerit tehetik, beszéllik azt is, hogy ő fölsége nem késnék aláj́űni Bécsben, megszünvén már ott az pestis, de ezt sem írhatjuk bizonyosan, csak az mint tűlök halljuk. De mindezeket kegyelmes urunk, úgy hiszszük, Nagyságod is érti, hanem Nagyságodat mégis mint kegyelmes urunkat kérjük az regnicolákkal együtt, ez előtt való írásunkra való resolutióját késedelem nélkűl elküldeni ne difficultálja, hogy elvévén azt is, s azonban az ő fölsége resolutióját is érkezvén, alkalmaztathassuk, annyival hasznosban dolgunkat, az Nagyságod és hazánk szolgálatjára. Eandem Celsitudinem Vestram diu feliciterque valere desideramus.

Datum Tirnaviae die secunda Januarii anno millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae humilimi servitores

Sigismondus (*sic!*) Lónyai m. p.
Bernhardus Nyári m. p.
Georgius Chernel m. p.
Stephanus Kőrössi m. p.
Andreas Zákány m. p.
Nicolaus Soporni m. p.

(Eredetije a magy. kir. orsz. levéltárból.)

Oldalírás Rákóczy kezével: Mi az ő kegyelmek levelét 15. praesentis vevén el, mind eddig is azért halasztottuk vala válaszadásunkat, vehettük volna újabb levelét Kegyelmeteknek, s derekasabb válaszát is érthettük volna ő felségének, mind azok az regnicolák kivánságira most is az miatt továbbra kell bővebb feleletünket s válaszadásunkat halasztanunk, elvévén, mi sem késleltetjük, s úgy tetszik, majd ugyan igen . . . . lészen az ő felsége válasza, s Kegyelmetek is megérthetik; az írásunk ellen eleget is törődnek ezekben, kiválképpen ellenkeznek benne Fejér Gáspár által Kegyelmeteknek elküldött levelünkben írt instruálással s punctokkal az regnicolákkal együtt.

Palatinus uram szavait, discursusát nem disputáljuk, esmervén jól őket, tudván azt is jól, ha ő kegyelme mi hozzánk eleitől régen idegenséggel nem lett volna s religiónkhoz gyülölséggel: az mostani állapatok is meg nem történtek volna.

Legalól Rákóczy kezével: Istennek hála mi még csendességben türhető egészségben vagyunk, itt levén most nálunk az franczíai király, királyné s parlament követe is. Az hadak fogadásában mint mehetünk elő, Kegyelmeteknek megizenjük. Pater. . . . . . *(a többi nincs meg).*

XXI.

1645. jan. 3.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak *stb.*

Két levelet írtam már kegyelmes uram Nagyságodnak az én igen szomorú és véletlen állapotom felől is, kinek noha egyikre is még nincsen Nagyságodtól semmi válaszom, de minthogy táplált vala valami reménység, hogy talám az úristen még életre fordította szegény atyámfiát, könnyebb volt még is szenvednem és halasztanom ez újobb könyörgésemet Nagyságodhoz, de mivel immár magam szolgája érkezék, az ki bizonyosan hozá szegénynek ez világból való kimúlását, nagy kénytelenségem és keserves állapatom kényszeréte, hogy Nagyságodot ez harmadik könyörgésemmel is megtaláljam.

Én kegyelmes uram, az én hazám szolgálatjától még nem vonogattam magamat, valameddig és valamikor az úristen arra üdőt és elégséget adott, kinek ha nem sok is, talám volt valami láttatja ezelőtt is, de annál inkább az Nagyságod kijövetelitől fogva is nem tudom hogy csak egy holnapot is múlattam volna házamnál hivalkodva vagy az Nagyságod szolgálatjától, vagy arra való készületemtől, úgy annyira, hogy három böcsületes halottimnak is temetését mind kötelességem s mind penig talám az emberek ítéleti kivűl az Nagyságod szolgálatjáért és parancsolatjáért el kellett vala ezelőtt is mulatnom, melyekben való szolgálatomot nem panaszlom kegyelmes uram, hanem azt aka-

rom inkább alázatosan declarálnom Nagyságodnak, hogy ez mostani könyörgésemre is nem az Nagyságod szolgálatjától való idegenségem, hanem az nagy kénytelenség viszen, holott kegyelmesen megitilheti Nagyságod, hogy immár ez harmadik és legnagyobb látogatásával szomorítván meg az úristen. nekem is legnagyobb kötelességemben jár, annak böcsületes temetésére való gondviselésem is az többivel együtt és ilyen gyámoltalanúl távul létemben nem hagyhatom, nem tudván mit hozzon ezután való üdő is, és félvén, hogy csak ennyi alkalmatosságom is ne lehessen azoknak tisztességesen való véghezvitelére. mint mostan volna, és hiszem kegyelmes uram. nem lehetek én is oly vad természető, hogy az enyimeknek gyámoltalanságokon nekem is könyörűlnöm ne kelljen. Más az. kegyelmes uram, hogy énnékem minden gondviselőm csak az volt házaimmal, és minden cselédimnek, s hajadon leányomnak gondviselője, s nem reménylvén, hogy az úristen most ezzel szomorítson, nem is töttem volt semmi más dispositiót közöttök, és mindenem csak veszendőben és kordéban vagyon, minden cselédim gyermekim csak úgy, mint az kiknek előttök járójok és gondviselőjök elesik, szántalan sok fogyatkozással, és az tudatlanság miatt magokra való nagy gondviseletlenséggel ilyen halálos és háború állapotok között. Kikre nézve kényszeréttettem újobban alázatosan könyörgenem Nagyságodnak, ne legyen ellene, hanem méltóztassék inkább kegyelmesen annuálni ebbeli könyörgésemnek, mehessek alá innen késedelem nélkűl: Tekintse istent Nagyságod, az ki Nagyságodot is könyörűletességre indítja birodalma alatt valókhoz, az én kicsiny alázatos szolgálatomot is, hogyha mire mikor elégséges leszek. szolgálhassak ezután is jó szívvel Nagyságodnak. megismervén, hogy Nagyságodnak is vagyon tekinteti az én múlhatatlan szükségemre. és az fejedelmi természetnek szokott kegyelmessége szerént én rajtam is több alázatos szolgái között ilyen nagy dolgomban szokott kegyelmességét megmutatta.

Jól tudom kegyelmes uram, az akadékokot ebben, hogy Nagyságod azt kívánná, hogy az én jelenlétemben is lenne vége az elindított tractának, bizony én .is oly igyekezettel jöttem vala fel, hátra tévén sok és nagy akadályimat, hogy mind édes hazánknak, mind Nagyságodnak jó kedvvel szolgálhassak, azt is cselekedtem. de ha isten akadályt vetett ebben is előmben. arról nem tehetek; mindazonáltal én úgy tudom kegyelmes uram, hogy már ennek az dolognak derekán által mentünk, mind az Nagyságod propositióit fundamentomosan beadván, s mind az regnicolákét, és ezekre való propositiókot, feleleteket. ujobban ismét resolválván, úgy. hogy. úgy tetszik, nem bánhatja Nagyságod mind maga méltóságára s mind az igazságra

nézve, akár hol fogják hordozni is ez ideig való Nagyságod tractáinak actáit; immár penig kegyelmes uram, az ratiókon mind általmentünk, az kikkel egy felől is másfelől is valamit kellett volna állatnunk, hanem immár csak az akaraton áll mindkét felől az dolog, mit akarjon mind ő felsége s mind Nagyságod, cedálni egyik az másiknak, az immár nem az mi ratióinkon és elméinken, hanem az ő felségén és Nagyságod akaratján áll, és kimondathatja azt Nagyságod is ezekkel az itt levő böcsületes több commissariusival én nálam nélkül is, és ha el kell múlni az békeségnek, annál inkább nem leszen sok főtörések az utolsó resolutiónak kimondásánál, minthogy az mint értem, onnan sem akarnak immár disputálni, hanem avagy cathegorica resolutiót adunk, avagy ha Nagyságod contentus leszen az resolutiókon, az punctumoknak csinálásához kezdenek azok szerént; és ha úgy lenne is, mi ugyan nem művelhetnénk itt abban is semmi finalis conceptust Nagyságod látása nélkűl, és úgy tetszik, hogy Nagyságodhoz közelb lévén, ebben is többet szolgálhatnék, kit felküldvén Nagyságod ide, követeinek könnyü leszen osztán expediálni az mint Nagyságtok megalkhatik. Igy vala szegény fejedelem idejében is, hogy szegény Mikó Ferenczet én Pozsonyban hagyván Lőcsére jöttem vala alá szegény fejedelemhez Kéri János urammal, és ott írattam meg az diplomát, úgy az mint utolban az szegény fejedelem előtt egyeztünk meg rajta és úgy hoztam vala fel azután az permutatióra, s nekem úgy tetszik kegyelmes uram, hogy ha most is itt jó karban lennének az dolgok és az követ uraim közűl egyikkel alámehetnék Nagyságodhoz, az felhozhatná azután az diplomát, és Nagyságod sem fogyatkoznék meg így is dolgaiban, én is az én dolgaimhoz láthatnék, annál inkább penig kegyelmes uram, ha Nagyságtoknak ugy fogna tetszeni, hogy mégis tovább kellene várakozni az derekas conclusióval, vagy penig egyéb képen is még az tractát Nagyságod nem akarná abrumpálni, ugyis csak ez itt való várakozásra megéri Nagyságod itt levő több böcsületes követivel is, én talám ugy is hasznosabban szolgálhatok közelben Nagyságodhoz, hogysem itt haszontalan töltsen az üdőt.

Mindezekre nézve kegyelmes uram, én Nagyságodért és az közönséges jóért, nem felettébb szükségesnek ítélem immár az én itt való létemet, magamra nézve penig nagy kénytelenségem és szívem fájdalma nélkűl lehetetlennek ismerem ide való mulatásomot, mindazonáltal énnékem ugyanesak az Nagyságod kegyelmességétűl kell várnom, elhivén, hogy megszánja Nagyságod az én moston szomoru sorsomot, és keserves búsulásimat, ki felől ezen Nagyságodhoz bocsátott szolgám által hamar való és kegyelmes választ is várok Nagyságodtól mind azzal együtt,

hogy ha az mint bizonynyal reméllem is Nagyságod kegyelmes tetszése accedál visszaindulásomra, méltóztassék arról is kegyelmesen tudósitani, meddig kellessék mind késérőköt kivánnom, az hol osztán az Nagyságodhoz való menetelemig bátorságos utam lehessen. Tartsa az úristen *stb.* Tyrnaviae 3. Jan. 1645.

Nagyságodnak alázatos híve és szolgája
Lonyai Sigmond m. p.

Oldalvást Rákóczy kezével: Mindarról is választ töttünk ő kegyelmének; úgy vagyon az magunk becsülete privatum is kívánja az ő kegyelme ott fenn lételét, mindazáltal hacsak az volna, kiben fáradni kell ő kegyelmének, cselekednénk kívánsága szerént ő kegyelmének, a mint illik, meg is........ de mivel isten tisztességében s hazája szabadságában járó dolog, maga jó iteletire támasztjuk ő kegyelmének.

(Hivatalos másolat a gr. Erdődy-féle vörösvári levéltárban.)

XXII.

1645. jan. 6.

Az ónodi országgyülés irata nagyszombati követeihez.

Spectabiles magnifici generosi prudentes item ac circumspecti domini fratres amici et synceri patriotae nobis charissimi atque observandissimi.

Servitoriorum nostrorum paratissimam commendationem. Ez új esztendőnek minden részeit, hogy az jó isten Kegyelmeteknek fejenkint egészségessé, békeségessé és szerencséssé tegye több következendőkkel, szívbűl kévánjuk. Nagyszombatbúl 7-ma praeteriti mensis Decembris nekünk írott böcsületes levelét, együtt az akkoráig lött tractának sub literis A), B), C), D) és F) az mi kegyelmes urunk fejedelmünk ő nagysága bennünket convocálván, új esztendő napján praesentálni méltóztaték, melyeket diligentissime megolvasván, Kegyelmetektől nemcsak kedvesen, de sőt háladóképen is agnoscáljuk, hogy sem teste törődését, elméje fáradozását felvenni nem szánván utolsó veszedelemben forgó szerelmes hazájának exuláló békességet reducálni, és mind az sűrő pestis, s mind az kivont fegyver miatt megritkult édes nemzetének maroknyi vére kiontását megszüntetni böcsületes személyeknek nagy indignitásával is nem gondolván, allaborálni nem desistál: és legelsőbben is fájdalmason érezhetnők ugyan, hogy noha mind császár és koronás király urunk ő felsége, mint palatinus urunk ő nagysága

internuncius atyánkfia által expediált leveleinkből Kegyelmeteket communi omnium nostrorum magnatum et nobilium ac etiam liberarum civitatum in his 14 comitatibus existentium nomine expediált legatusoknak tudhatták lenni s még is az ő felsége részéről való commissarius urak valamely credentiárúl moveált questiónak üdő mulatásával igyekeztek dilatálni édes hazánk lángoló tüze megoltását, mely iránt tehetünk ugyan iudiciumot némely doctorunk incuriájárúl, ki az nyavalyát, ha szintén megorvosolhatná is, tovább szenvedi invalescálni. De minthogy már ezen Kegyelmetek megegyezvén, elébb lépett, bő írásunkkal mi nem akarunk Kegyelmeteknek molestusok lenni. Minthogy penig az gramaticalis literák alatt küldött levelek is, az egy mi postulatumunkon kivől nagyobb részből csak kárpálások objurgálások invectivák, és nem tudhatni. micsoda nagy diffidentiára, exacerbálásra, scissiókra, animusok abalienálására való irritamentomok és fomentomok, melyeknek refutálására úgy látjuk, hogy az minden igaz igyet segítő szent isten Kegyelmeteknek elméjét és helyesen oly inevincibilis ratiókkal és erős argumentumokkal reá segétette, hogy az ki az világosságot contumaciter setétségnek nem akarja állatni, contentus lehet vele. Mi is haszontalannak esmervén azoknak reassumálását. verificalását. és kiváltképen már kezünkhez érkezvén az Kegyelmetek (21. Decembris) ő felsége commissariusinak porrigált responsiója is, mely az akkoráig lött disceptatióknak mind besummalása. azoknak is reiteralásával Kegyelmeteket terhelni nem akarjuk.

Hanem azon utolbani kezünkhez jutott Kegyelmetek responsumának praemissáibúl látván, hogy Kegyelmetek az mi kegyelmes urunk fejedelmünk ő nagysága méltóságát neküink principalisinak existimatiónkot és magok authoritását mostan is az commissarius urak írásiban kiadott idegen insimulatióktúl oly helyes és istenes mentségekkel explicálja, melyeket, ha szintén világ szeme eleiben terjesztődnek is, nem látjuk egyéb az magok causáját minden méltó ratio nélkül defendálóknál, ki invertálhatná avagy tagadhatná, Kegyelmeteknek ez kötelessége szerint való munkáját is megszolgálni igyekezzük.

Az mi postulatuminkra való commissarius urak responsumát punctatim assummálván, azokra is mely virtuose replicált, értjük, s nem kicsin szivünk fájdalmával törődünk is, hogy az commissarius urak ő nagyságok az előbbeni disputálástul, avagy inkább altercálástúl nem recedálhatván, afféle irritamentumokkal szerelmes hazánknak lángozó tüzét csak segítik, és Kegyelmeteket is fárasztják inkább, mintsem az ő fölsége assecuratiójában nyujtott reménységünknek gyümölcsösen megfelelnének,

kit mi úgy hiszszük, hogy csak magok szokásábúl az édes nemzetünkhez való könyörületlenségekből cselekesznek s nem az ő fölsége intentiójábúl; mert ugyan is mi szükség lött volna ő felségének internuntius atyánkfia által küldött supplicatiónkot, mely specifice circa punctum religionis versabatur, admittálni s arra oly assecuratiót adni, hogy postulata audire, id que quod e re bonique regni et nostri permansione foret proficuum ulterius, statuere dignabitur; ha az religio dolgában járó gravaminák sopiálásához kedve és akaratja ő felségének nem lött volna, mely tulajdon csak azonrúl jött articulusoknak declarátiójával, és juxta geminum sensum explicálásával lehet meg. Minthogy penig az mi kegyelmes urunkkal fejedelmünkkel egyező tetszésből Kegyelmeteket nem különben, mintha mi magunk is fejenkint jelen volnánk, az tractatusra oly plenipotentiával és instructióval expediáltuk, melyben ekkoráig az mint ex actis tapasztalhatóképen látjuk, maga böcsületes jó hírét nevét előttek viselvén, noha fideliter és igen indefesso studio procedált is, mindazonáltal kérjük tovább is, és istennek tartó lölkére üdvösségére kínszerítjük Kegyelmeteket, hogy praecipue az religio és ehöz tartozandó dolgokban, az minthogy egyéb communis libertásokot concernálókban is instructiójokhoz accomodálja magát és azokban az bécsi pacificatióval 17. conditiókkal és ab anno 1608. lött constitutiókkal conformis declaratiókra extensiókra pro ipsorum prudentia accedálhat ugyan és mint eddiglen effectuatiójokot is urgeálhat. De azokkal ellenkezőket, vagy azoknak involválására való decisiókot maturo iudicio praecaveáljon Kegyelmetek; az melyre tartozik amaz instructiójának is, melyre missilisében emlékezik meghatározása, az templomok restutiójinak postulatumiban penig, jesuiták ejectiójának, extraneus miles eductiójának és officiolátusok conferálásának urgeálásában is accomodálván magát kegyelmes urunk constitutio szerint való intimatiójához.

Holott penig ezen responsiójára is kedvetlen resolutiója lenne ő fölségének (melyet, bizakodván az ő fölsége szokott atyai kegyelmességében, és minden országos diaetákban concludált articulusoknak observálására s effectuálására való assecuratióiban meg sem reméljük) az onnan való eljövetelében accomodálja magát az mi kegyelmes urunk intimatiójához, minket is informálván ez alatt minemű karban marad az ultimaria resolutio. Emlékeztetvén azonban identidem palatinus uramat ő nagyságát édes nemzetünkhez és Magyarországhoz mint szerelmes hazájához való kötelességére. Mely Kegyelmeteknek nagy fáradságos ugyan, de posteritásunknál is Kegyelmeteknek böcsületes jó híre nevének örökké való dícsíretes megmaradásával, igaz religiójokhoz való szeretetéből, és édes

hazájához nemzetéhez való kötölességéből felvött dicsiretes munkáját mi is Kegyelmeteknek fejenkint nemcsak megszolgálni, de meghálálni is igyekezzük. Servet deus spectabiles magnificas, generosas, prudentes ac circumspectas dominationes Vestras diutissime salvas et incolumes. Datum in confinio Onodiensi ex consultatione nostra die sexta Ianuarii anno domini 1645.

Spectabilibus magnificiis geneross prudentibus et circumspectis Dominationibus Vestris

amici fratres et servitores
paratissimi.

Universorum d. magnatum et nobilium nec non sex liberarum civitatum in quatuordecim comitatibus inque partibus regni Hungariae superioris existentibus nuncii.

Czím. Spectabilibus, magnificis, generosis prudentibus item ac circumspectis dominis N. N. statuum et ordinum baronum magnatum et nobilium nec non sex liberarum civitatum partium regni Hungariae superioris ad modernum pacis tractatum Tirnaviensem ablegatis nunciis etc. Dominis amicis et fratribus nobis confidentissimis observandissimisque.

(Hivatalos másolat a gróf Erdődy vörösvári-féle levéltárban.)

XXIII.

1645. jan. 8—15.

A nádorral folytatott külön alkudozások.

Puncta, quibus satisfactionem et contentationem princeps postulat et per eiusdem ablegatos exhibita sunt dnis commissariis suae mtis probe iidem dni commissarii intellexerunt, sed non sine ingenti admiratione.

Et primo quidem termini ipsi (satisfactio et contentatio) ex vi sua videntur supponere, aut meritum aliquod aut acceptam iniuriam, quorum neutrum ex parte dni principis intervenisse agnoscere possunt, aut volunt dni commissarii suae mtis non meritum, nihil enim quod communi bono proficiat constat, factum a principe, nisi forte haec facies afflictae huius patriae quam causavit dnus princeps, sit eiusmodi quod praemium et contentationem mereatur. Non iniuria, quis enim vel quando ditiones Transylvanicas hostiliter invasit. Quis damnum aliquod volente et consentiente caesare principi intulit? Quod merito resarciri debeat? Quo ergo iure satisfactio et contentatio

postulatur? Sane sua mtas multo aequiore titulo, tam ex sua, quam fidelium suorum parte urgere posset hanc satisfactionem et contentationem, prout defacto etiam urget propter inestimabilia damna regnique totius vastitatem cum ingenti oppressione et damnificatione fidelium suae mtis ac miserae plebis.

Deinde sat sciunt idem dni commissarii principem bene meminisse, qualesnam literas statim in principio sui egressus ex Transylvania et irruptionis in hoc regnum ad omnes status et ordines publicaverit. Nimirum quibus palam ac diserte potestatus est, se his armis aliud nihil intendere aut spectare, quam publicam regni salutem, libertatum patriarum laeseque religionis in integrum restitutionem.

Non contentus illa publica protestatione, quo maiorem fidem faceret, addidit etiam privatas, tum ad suam mtem regiam, tum ad dnum palatinum, quibus clare explicabat eam solam et nullam aliam esse suam mentem in hoc motu concitando, nisi quam in suo manifesto evulgasset. In cuius rei maiorem confirmationem bona fide adiecit, modo publica regni grauamina ac difficultates componantur, ea quidem, quae ipsum priuatim concernere videbuntur, unius horae spatio facile complanari posse.

Denique propositiones ac postulata, quae per suos commissarios exhiberi curavit in Saáros (ubi moderni tractatus iacta fuere initia) nec oblivisci eorum princeps potuit, cum extent authentice conscripta, palam loquuntur, ipsum non privatae utilitatis, sed publici boni causa arma sumsisse. Id quod aliis quoque literis ultro citroque datis semper et ubique contestatus est, ut merito prodigii loco haberi debeat tam subita mutatio et animus a priori illo coelo toto diversus et aberrans. Certe enim in brevi illo scripto, quod de sua satisfactione et contentatione confecit dnus princeps, tot et tanta sunt non gravia solum, sed et impossibilia, ut prudentum omnium iudicio aliud expectari illinc non possit, quam suprema totius regni ruina iuriumque omnium ac libertatum patriarum ultima convulsio, tum respectu coronae, tum respectu fidelium suae mtis, quod ex fine horum postulatorum evidenter deprehendere cuivis licebit.

Ad primum punctum. Verum quidem est, quod etiam suis hisce postulatis praefigit dnus princeps, quasi vernantem quandam hederam, religionis legumque patriarum restitutionem in pristinum suum statum. Sed hoc ipsum non caret sua difficultate, neque satis a dnis commissariis suae mtis intelligitur, quatenus desiderat, ut negotium religionis in eum statum reponatur, in quo fuit anno 1608.

Cum enim ecclesiae catholicae ubivis terrarum proprium sit, non solum non opprimi persecutionibus, sed magnis insuper incrementis adolescere, suosque terminos latius proferre mirum non est hoc ipsum in Ungaria usu venisse. Ubi tametsi ab anno 1608 non semel nec levibus domesticarum seditionum exercita fuerit tempestatibus, negare tamen non possumus, imo tanquam indubitatum divini amoris iam nos argumentum grati agnoscimus, religionem catholicam magnos omnino progressus in hoc regno per istos annos fecisse. Quis enim non sciat, quod multi ex illnis comitum procerumque familiis totaque adeo nobilitate ad avitam religionem accesserint, ex quibus alii sacris ordinibus initiati, alii vero etiam religiosam vitam calcato mundo, vetustoque generosissimi sanguinis stemmate neglecto amplexi sunt, ut taceamus tot alia hominum millia, quae ex vulgo communique plebeorum ordine sponte et ultro ad sinum romanae ecclesiae incredibili cum animi sui voluptate, convolarunt, hosne omnes ad amplectendos labores, quos divina luce illustrati magno animo damnarunt, iterum cogemus. Quid de templis dicemus, quorum alia suis prope sepulta ruderibus ad antiquum splendorem, catholicorum opera revocata sunt, alia ex ipsis fundamentis cum ingenti sumptu ac labore de novo suscitata, neque enim existimamus quemquam adeo corrupto iudicio inventum iri, qui censeat patronos templorum per reditum ad avitam fidem suum ius usumque, quod prius habebant ad eadem, amisisse.

His sic se habentibus, quid dnus princeps velit, cum postulat causam religionis in eum statum restitui, in quo fuit anno 1608, non possumus satis percipere.

Nam si cupiat, ut ea, quae circa liberum religionis exercitium statuta sunt, et a suis mtibus concessa sunt, atque in articulos regni expresse relata observentur; sciat d. princeps neminem catholicorum hactenus ea impugnasse vel defacto impugnare. Atque ita non erat operae pretium in iis tuendis tantopere laborare, multominus requirebatur, ut ad eadem complananda turcicis armis sua d. princeps coniungeret, atque ita patriam satis alioquin attritam barbarorum viribus ad extremam pene ruinam impelleret. Nam si in iis aliqua visa sunt, paulo obscuriora dni catholici ea ob bonum pacis publicae et ante non semel desiderarunt, explicare, et nuper eadem satis sufficienter per dnos commissarios suae mtis declarata fuere. Iam vero si d. princeps per illa verba postulat, ut templa sive quae ex parietinis, sive quae ex fundamentis de novo excitata sunt, aut etiam legitime a patronis catholicis continuato usu sibi applicata restituantur cum hoc et legibus regni et praerogativis nobilitaribus manifeste repugnet. Si autem

solum velit, ut quae concessa sunt et constitutionibus regni expresse inserta, maneant in suo vigore prout a. 1608, nihil necesse esse, ut diutius se d. princeps fatiget. Nos tanquam eiusdem corporis membra et eiusdem patriae cives ac filii, facile inter nos conveniemus, et si forte aliquis scrupulus etiam nunc haereret, cuipiam nec plene possent defacto omnia componi, quod tamen minime putamus fore, alio tamen tempore et occasione, auditis utriusque partis rationibus atque examinatis, tandem conveniemus.

Iam quoad alterum punctum, mirari satis non possunt dni commissarii caesarei, quomodo vel in animum dno principi tanta desideria venire potuerint, ut omnem superiorem Hungariam sive 14 comitatus cum plena iurisdictione et directione, non solum sibi sed et filiis, quos in principatu successores habiturus etiam tradi postulet, atque ita a sacra corona eosdem avellere intendat. Cogitare et maturo iudicio apud se d. princeps expendere debuerat, quanta vi ac potentia iam a ducentis prope annis Turca Ungariam expugnarit, quantumque hostilis pariter ac christiani sanguinis profusum sit, ut eum sibi faceret vectigalem. Quod ergo praepotens ac barbarus hostis cum omni sua potentia necdum potuit, deo christianos tutante, omnino efficere hoc eiusdem patriae filius, et si dies placet, eiusdem libertatum, iurium assertor perficere laborat, et opulentissimam illam regionem, totiusque Ungariae partem nobilissimam portae Otthomanicae ultro tributariam conatur reddere; hoc certe admiratione dignissimum, atque ita, ut merito dubitare possimus, an haec in hominem christiani nominis et sanguinis cadere possint. Nam quod huiusmodi cogitatio animum subire possit illius, qui se non solum patriae filium, sed praeterea defensorem, ac tum laesae religionis, tum libertatum violatarum vindicem habere velit, plane indignum videtur. Quis enim non videat avulsa nobilissima illa parte a reliquo corpore regni, totumque regnum in interitum extremamque ruinam necessario praecipitandum; imo ne nomen quidem regni amplius illud habiturum vicinis quidem principibus occasio certe dabitur praesentissima, ut quisque quod possit libere rapiat, et velut ad funebre spolium supremasque exuvias emortui cadaveris inter se partiendas singuli convolent.

Nos quidem neminem reperiri posse putamus, qui ad tantam rei indignitatem non perhorrescat, et si vel gutta sanguinis adsit in pectore christiano, non effervescat in vindictam. Certe non vendebantur istae merces, quando primum belli praesentis officina reclusa fuit, longeque diversus ab isto videbatur oenopola, qui hederam libertatis tam corporalis, quam spiritualis cooperat exponere; quare quam bene primis ultima,

et verbis facta respondeant: Talpa coecior sit, necem qui non clare videat.

Verum ut eiusdem postulati durities magis etiam appareat, nemo prudenter dubitare potest, quin optime princeps noverit, tam arctam obligationem regibus Ungariae incumbere de non abalienandis peculio ad sacram regni coronam pertinente, ut inter omnia pene iuramenta, nullum sit isto sacrosanctius. Quid ergo in mentem ipsi venire debuit, ut qui aliis in rebus subinde etiam minoribus tam severe exigit constitutionum regni observantiam, in hac tamen materia, quae privatum lucrum concernit, cupiat suam mtem tam esse laxam, ut posthabitae corporalis iurisiurandi religione, suo postulato possit annuere quanquam etiam dato, quod possit sua mtas in hac re aliquid facere, nihilominus tamen ut hoc ipsum cum tanto despectu totius christianitatis, ac inprimis cum nota incredibili augustissimae suae domus faciat, petere videtur ab omni aequitate alienum. Nempe regnum, quod iam a centum et pluribus annis eadem augusta domus contra omnes hostes armis et opibus propugnavit, illud modo Ferdinandus tertius absque omni sanguine et ab hoste tali et contra corporale suum iuramentum sinet sibi eripi et abalienari non qualitercunque, sed ut excusso imperio legitimi sui regis ferreum Turcarum iugum induat, aeternum mancipium futurum, sane hoc postulare eiusmodi est, ut vel sola eius propositio cordatis omnibus stomachum merito movere debeat, nec ullo modo toleranda sit.

Neque exemplum, quod ad leniendam huius postulati acerbitatem adducitur, quandoquidem patrocinatur, concessi quidem erant Bethlemio usque ad vitam septem comitatus, sed quod dispar erat, tunc rerum conditio nemo ignorat, Betlen enim totum regnum occupaverat, in regemque a maiori parte Ungarorum nominatus et electus erat, ipsamque adeo sacram regni coronam habebat sub sua potestate. Deinde non intendebat illa Transylvaniae aut principatui comitatus illos applicare, multominus in suos posteros aut successores transmittere. Et tamen ne his quidem conditionibus potuit aut voluit sua mtas ad hoc condescendere, priusquam authoritatem totius regni ab obligatione et corporali iuramento non abalienando quippiam a corona authentice declararetur libera, confectis insuper communi omnium consensu hac de re literis, quas omnes comitatus ac potior pars magnatum proprio sigillo muniverunt. Neque hoc sufficiebat, sed ipsimet regnicolae humilime apud suam mtem instituerunt, ut clementer Betlemii postulatis annuere conaretur, septemque illos comitatus ad certum tempus cum moderata cautione ac dependentia eidem

transscriberet. Conferamus nunc praesentem statum cum iis.
quae diximus et videbimus, quantum inter utrumque intersit.
Nam imperio dni principis neque regnum, neque regnicolae
subsunt; exceptis pauculis, qui armis subacti sunt. Sacra quo-
que regni corona hactenus intacta permansit. Nullus praeterea
ipsum dnum principem in regem hactenus elegit aut eligere
voluit vel potuit, dissentiente regno. quod nec unquam consen-
surum est, deo semper iustae causae patrocinante. Adde, quod
dnus princeps non sibi duntaxat, prout Betlem sed filiis quo-
que et nominatim iis petit, qui futuri sunt Transylvaniae prin-
cipes. Ut vel hinc manifeste appareat. velle suam dominationem
14 illos comitatus Transylvaniae incorporare, consequenterque
portae Otthomanicae vectigales in perpetuum facere, quod
certe Betlem minime cogitavit. Quamquam ne id quidem quod
ille fecit, vel hoc nomine laudabile sit. quod suo quali exemplo
pernitiosam ambitioni portam aperuerit, qua transversi marti
homines maiora tentare audeant.

Absit ergo ab omni christiano et multomagis a sanguine vere ungarico vel cogitare, ut haereditatem patrum suorum. quam illi semper hucusque a tyrannide barbarorum generose tutati sunt, nos foede deseramus, et plus quam muliebriter infami adversario sinamus vectigalem. Certe quidem si cui hactenus dubium esse potuit. quid causae ad haec arma capienda dnum principem impulerit. iam nunc luce meridiana clarius patuit. non tam religionem, quam regionem curae fuisse, itaque his omnibus consideratis sperant fore dni commissarii caesarei dnum principem quoque alia consilia accepturum, adeoque nec suae mti hoc suo postulato deinceps molestus esse volet, neque etiam regnum satis superque alias afflictum, aut gentem propriam novis calamitatibus periculisque implicare perget.

Ad tertium punctum. Hoc punctum tria principis postulata complectitur; quorum primum est, ut in autorem famosi cuiusdam libelli inquiratur; alterum ut qui anno 1636 dnum comitem Stephanum Betlem sive pecunia sive consilio adiuvissent, vel mandata suae mtis in favorem principis data, exequi neglexissent. puniantur; tertium ut bona ac possessiones fidelium suae mtis. quas hisce tumultibus princeps sibi adhaerentibus donavit aut inscripsit, non aliter a iustis possessoribus recipi possint. quam deposita summa inscriptionali illi, cui princeps eas contulit.

Ex his duo priora manifeste pugnant cum literis principis, quas in principio huiusce motus publicavit. et quibus omnium iniuriarum oblivionem sancte promisit. Quomodo ergo nunc postulat, ut etiam pacatis rebus vindicta de iis

sumatur, qui ipsum aliquando laeserunt, praesertim ob simultates, quae inter ipsum ac dnum Stephanum Betlem, iam olim intercesserunt, quas iamdudum ipsimet inter se amice composuerunt nihilominus, si putat dnus princeps sive in hoc, sive in altero aliquam sibi factam iniuriam, habet processum iuredicum in regno, citet reos ad suos competentes iudices, habebit satisfactionem, et si qui digni poena iudicabuntur, non abibunt impune. Ita enim nobis persuasum habemus, quod sicut ex sua parte nolit, ut aliquid contra leges committatur, unam etiam inter praecipuas causas praesentium motuum ponit, violatos iuris processus, ita etiam nolit ut sua mtas, contra iuris ordinem aliquem puniat, praesertim ob quosuis eiusmodi libellos, de quibus nos nec inquirere possumus. Si ergo ita placet suae dnationi inquirat, non deerunt compulsoriae similiter nominet illos, qui vel armis, vel consilio, vel alio quovis modo partes dni Stephani Betlen promoverunt, agatque contra illos iure, et habebit satisfactionem. Nam alioquin sua mtas sine iuris processu neminem potest plectere, quod ipsum quoque dnum principem velle novimus, quando quidem tantopere desiderat observari libertates regni illibate.

In tertio postulato huius eiusdem puncti magna omnino cernitur indignitas, nempe quod postquam aliquis fidelium suae mtis ob eam ipsam causam, quod legitimo suo regi obligatam fidem perfide violare noluerit, gravia damna passus est, etiam composita pace, privari suis bonis debeat. Hoc prorsus indignissimum est, et non solum authoritati mtis regiae plusquam praeiudiciosum, sed ipsi quoque naturali lumini videtur adversari, ideoque nullo modo potest illi assentiri.

Ad quartum. Iam coetera prosequamur, inter quae primum occurrit dominium Tokaiense, ad quod licet videatur princeps ius aliquod praetendere, suae tamen mti relatum est, tum principem ipsum, tum patrem eiusdem recessisse ab illis assecuratoriis, ultroque suo iuri, si quod ex vi illarum acquisivissent, cessisse. Quanquam assecuratoriae illae non inducebant obligationem ad perennalem venditionem, sed tantum cautionem eo casu, quo sua mtas vellet illud oppignorare seu inscribere cuipiam. Nihilominus sua mtas visis praemissis assecuratoriis, posteaquam plenam contentationem dno Homonay realiter atque effectiue ostenderit, non gravate factura est, quod rei veritas ac iustitia postulaverit.

Ad quintum. Huic non multum absimile est, quod de oppido Tarczal praetenditur, quod quidem ad principem olim spectasse non negatur, sed sua mtas ita est informata, quod suo iuri ultro cesserit, pecuniamque a Betlemo principe levavit, atque ita non contradicente moderno principe, tum in hoc

oppidum, tum etiam in Tokaj legitime curaverit se statui. Cum ergo hoc oppidum sua mtas certis sub conditionibus ante annos aliquot alteri obligaverit, non patitur ius et aequum ut alteri absque omni processu iuris eius dominium in alterum transferatur. Articulus porro citatus anni 1630. nihil facit ad praesentem causam, loquitur enim de restitutione eorum tantummodo bonorum, quae violenter adempta erant, non autem de iis, quae post ultroneam iuris proprii cessionem accepto pretio legitime vendita fuerunt. Nihil ergo contra modernum eiusdem oppidi possessorem agi poterit, nisi iuxta leges patrias via iuris.

Ad sextum. Quantum ad arcem Szadvar sua mtas scire hactenus non potuit, quodnam ius in illa dnus princeps habeat. Quae cum iam alterius dominio subsit tempusque praescriptionis effluxerit, plane non videt sua mtas, qualiter absque legitima causae cognitione iurisque processu adimere possit eam moderno possessori, maxime cum haec causa videatur coniuncta cum primaria libertate nobilitatis, totumque adeo regnum concernat. Et certe si ad simplex tantum postulatum unius partis adimerentur alterius bona possessionaria, facile omnia confunderentur, dareturque iustissima causa regnicolis contra suam mtem conquerendi. Et hic igitur contenta erit sua mtas ut dnus princeps aut iuris ordine, aut processu privilegiato ius, si quod sit, prosequatur.

Ad septimum. Porro ad arcem Eched quod attinet, non potest latere dnum principem, esse plures alios, qui ius suum ad illam praetendunt, de quo variae etiam extant regni constitutiones, et est defacto haec causa sub processu iuris, quae quoniam iure extraordinario debet revideri, parata est sua mtas articulis satisfacere. Eo autem casu, quo ceteri praetensores repulsam iure passi fuerint, non est, quod princeps de clementi benignitate et gratia suae mtis dubitet. At vero ante iuredicam causae revisionem atque decisionem ad novam collationem nullo modo potest procedere, reclamantibus palam regni constitutionibus. Id quod cum civitate dicta Rivulus-Dominarum multo etiam minus potest facere, maxime ut illam cum iure regio, plenaque dispositione alteri conferat.

Est enim ea civitas peculium sacrae coronae, cuius proinde abalienationem omnia iura constitutionesque regni prohibent, ita severe, ut omnem hac in parte potestatem suae mti adimant, ut supra fusius declaratum est.

Ad octavum. Tandem quod idem dnus princeps arcem Szathmar sibi suisque haeredibus conferri cupit, et quidem cum pleno iure circa illam disponendi et authoritate omnia bona ad eandem pertinentia redimendi, difficultates sint non

paucas, nec leves, nam praeter quam, quod eadem arx sit principale confinium ultra partes Tibiscanas, magnis insuper expensis ac laboribus Austriacorum regum de novo excitatum est, ad comprimendam Turcarum potentiam, simulque compescendos motus, qui in partibus illi vicinis et saepe et facile concitari solent. Res est ergo maturiore consideratione digna, praesertim cum et iura constitutionesque regni id non patiantur, et timere merito possimus, ne tali fortalitio in ius alterius transeunte, damnum nunquam satis reparabile toti regno accersamus.

Ad haec ea quoque consideratio non videtur penitus negligenda in hac causa, quod scilicet tum primum praesidium istud fuerit aedificatum, cum Transylvania vectigalis Turcis facta sit, ut si illinc aliquod periculum regno immineret, averti posset. Ne ergo ob vicinitatem Transylvaniae, in hoc quoque praesidium ius aliquod sibi Turca arroget, aut inde sumat occasionem ad concipienda aliqua desideria impertinentia more sibi usitatissimo, siquidem ea omnia sua reputat, quaecunque ipso convivente, multomagis ipso auxiliante, aliquid sibi acquiret. Ita omnino de principe cogitamus, ut etsi aliae iustae et graves causae deessent, tamen vel ob respectum boni communis ab hoc suo postulato se continebit. Hoc enim certe aliud non est, quam confinii, quod plurimum ad totius patriae conservationem conferre nemini dubium est, perpetua quaedam abalienatio a sacra regni corona siquidem in eorum ius et potestatem transscribi petitur, qui quoad propriam personam Turcarum imperio subsunt, futuri sint sequentibus quoque temporibus.

Ad nonum. Ceterum quod de aedificiis in Munkacz et Száaros-Patak faciendis proponitur, existimat sua mtas eas arces habere suas iustas fortificationes, ideoque siquid ulterius iisdem princeps addere velit pro suis usibus, et maiori commoditate, videtur minus decere suam dominationem, ut illarum expensarum refusionem a sua mte cupiat. Nihilominus praemissa diligenti inspectione per architectos aliosque munitionum extruendarum non ignaros, a sua mte submittendos, si quid illi etiamnum necessarium videant aedificandum, non erit sua mtas contraria ut sumptus in futura necessaria aedificia expensi, summae capitali accenseant.

Ad decimum. Denique quod ultimo loco postulatur, ut casu, quo ob hanc cum sua mte initam confoederationem dnus princeps impeteretur, dignetur sua mtas fidem cum sufficienti protectione assistere. Datura est operam clementer sua mtas, ne desit iustis illius postulatis iuxta priores confoederationes, dummodo ipse quoque dnus princeps iuxta conditiones atque

exigentiam aliis temporibus initarum confoederationum conetur se ipsum suae mti accommodare, suisque obligationibus satisfacere.

Oldalt: Anno 1645 exhibita Tyrnaviae ablegatis d. principis die 8. Ian.

(Egyk. péld. »Acta diaetalia« a bártfai ltárban.)

b)

Puncta commissariorum domini principis et regnicolarum ex postulatis antehac praesentatis excerpta 12. Ianuarii.

Quantum ad religionis negocium attinet, articulo primo anni 1608. ante coronationem edito et conditione sexta, aliisque subsequentibus super eo statutis in vigore relictis, diversisque hactenus impedimentis et interpretationibus non obstantibus, declaratum et conclusum est, quod cum praecipue ratione turbationis rusticorum in sua confessione querelae propositae fuerint, illi etiam in libero eiusdem usu et exercitio religionis a maiestate sua regia et aliis dominis terrestribus quovis modo aut quovis sub praetextu ñon turbentur aut impediantur, sic autem hactenus impediti coacti aut turbati liberum religionis ipsorum usum et exercitium reassumere, exercere et continuare permittantur, neque ad alias religioni ipsorum contrarias ceremonias peragendas compellantur.

Cum autem huiusmodi exercitium sine pastoribus ecclesiae religionis ipsorum commode fieri nequeat, tales pastores eisdem pro se ipsis in iisdem oppidis et villis intertenere, amotosque hactenus et exturbatos reducere, vel loco eorum alios eiusdem religionis substituere liceat, parochiis et solitis proventibus pro iisdem salvis permanentibus.

De gravaminibus evangelicorum in praeterita diaeta anni 1638 maiestati suae exhibitis conclusum est: quod usque ad proxime futuram diaetam ex commissione suae maiestatis fiat de iis inquisitio in quolibet comitatu per electas ab iisdem ex utraque religione pari numero personas idoneas, eaque inquisitione per nuncios comitatus sub sigillo eiusdem reportata, difficultates et gravamina illa vel amicabili dominorum regnicolarum compositione sopiantur, vel si hoc fieri nequeat, per maiestatem suam sacratissimam pro satisfactione evangelicorum in eadem diaeta complanentur et effectuentur.

Ea vero templa, quae ab anno 1638 hucusque utrinque occupata, vel adempta sunt, propter regni tranquilliorem permansionem cum libero similiter religionis eiusdem, qui in iis

fuerat, usu iis, a quibus adempta sunt, defacto restituantur, de coetero autem ab omnibus occupationibus et ademptionibus templorum, tam a statibus regni, quam ab oppidis, villis ac confiniariis poenitus abstineatur.

In usu campanarum et sepulturae, consvetus in anno 1608 usus ubique observetur inter utriusque religionis homines.

Ut autem horum omnium observatio et effectuatio futuris quoque temporibus firmior reddatur, maiestas sua sacratissima contra transgressores eorundem, tanquam statutorum regni violatores, articulum 8. decreti 6. Uladislai regis in futura diaeta publico statuto renovandum et observandum benigne curabit, et si quae etiam gravamina deinceps tam ex parte catholicorum quam evangelicorum ratione praemissorum emerserint, ea etiam inter alia publica statuum gravamina singulis quoque diaetis clementer tollet et complanabit.

Praemissa autem omnia pro uberiori declaratione statutorum, tollendisque ulterioribus regnicolarum dissensionibus, publicis quoque articulis in futura diaeta inserentur.

Sedes spirituales romano catholicorum an causas matrimoniales inter eos, qui in paritate religionis evangelicae sunt, iudicare possint et debeant, in futura diaeta per status deliberabitur.

De patribus Iesuvitis maiestas sua articulum 8. anni 1608. ante coronationem iam clementer effectuare, ac deinceps quoque observari facere dignabitur. An autem in personis regno abstinere debeant, in futura regni dieta per status decernetur, similiter etiam ut confirmato decreti Andreae 2-di per Ludovicum primum facta ac articulus 55. decreti 3. Uladislai regis de collationibus bonorum observetur.

De arendationibus decimarum articulum 61. anni 1548 maiestas sua sacratissima cum effectu clementer observari facere curabit.

De interdicendis abalienationibus bonorum aviticorum per ecclesiasticos factis vel fiendis statuendi vel statuta renovandi authoritas, in futurae diaetae terminum relegata, ibidem reassumenda erit.

Generalis diaetae regni terminum intra spacium . . . . .[1]) mensium maiestas sua sacratissima clementer promulgare, eandemque sine ulteriori dilatione et reiectione ita celebrari facere dignabitur, ut omnibus ad diaetam vocari solitis tute ibidem comparendi et agendi potestas cum solita ab antiquo libertate diaetae fiet, in collectione autem vel examine vocum

---

[1]) Üresen hagyott hely.

comitatus et communitates maiorem respectum et potioritatem, quam privatae personae, habebunt.

In distributionibus bonorum et officiorum maiorum et minorum maiestas sua pacificationem Viennensem ad 9. et 10. similiter etiam articulos 1608. ante coronationem sine discretione religionis cum effectu clementer observare dignabitur.

In militis extranei eductione articulum 2. anni 1608. articulum 24. anni 1625, articulum 46. anni 1638 iuxta articulum 72. eiusdem anni maiestas sua sacratissima effectuare dignabitur.

Ratione administrationis iustitiae maiestas sua sacratissima conditionem diplomatis sui 5-tam clementer observari facere. recensitas super hac conditione in hoc tractatu querelas complanare, mandata iuris processum concernentia non ex informatione camerae vel cancellariae sed ex frequentiore consilio Hungarico extradari facere, et armatos processus iurisque legitimi impedimenta inhibere clementer dignabitur.

Similiter etiam maiestas sua sacratissima tractatus omnes cum Turcis ratione Hungariae et partium eidem annexarum per nativos Hungaros et seculares aliaque negotia iuxta conditionem 3. tractare et concludere, confiniorumque dependentiam non ab externo consilio bellico, vel a camera aulica, sed iuxta conditionem diplomatis 7. realiter et cum effectu fieri clementer procurabit. proventusque regni ex paterna eiusdem maiestatis suae erga regnum hocce suum affectione in alios usus per cameram convertere non admissura erit. confiniariosque cum detrimento istius regni sui educere non permittet.

Articulos omnes ineffectuatos maiestas sua sacratissima iuxta articulum 72. anni 1638 in proxime futura regni diaeta realiter effectuare iisdemque satisfieri curare dignabitur.

Amnistiam generalem omnibus maiestas sua sacratissima iuxta formam amnistiae prioris pacificationis Viennensis concedere dignabitur, ita ut universa etiam bona sub his disturbiorum temporibus per maiestatem suam aliis collata, donata, vel inscripta. vel per quoscunque fideles suae maiestatis occupata prioribus possessoribus remittantur.

(A vörösvári ltárban Klobusiczki fogalmazványa. Egy más példány, a bártfai ltárban köv. felirással: »puncta nostra synoptica d. palatino exhibita.« Oldalt: »die 12 Ian. 1645 palatino tanquam mediatori exhibita.«)

c)

1645. jan. 13.

Declarationes per dnos commissarios sac. caes. regiaeque mtis factae. et dnis ablegatis nonnullorum regnicolarum praesentatae.

Quam graves atque odiosae disceptationes iam inde a compluribus retroactis annis exercitae fuerint inter regnicolas incliti huius regni Hungariae, tum in, tum extra comitia ob nonnullas constitutiones negotium religionis concernentes, et maxime ob genuinum illarum intellectum, notius est, quam ut nostra opus sit declaratione. Supplicatum fuit humillime, nec semel sac. suae mti, per nonnullos dnos magnates, comitatus, ac etiam civitates nonnullas liberas, quo sua mtas dignaretur eas clementer declarare, difficultatesque illarum occasione exortas benigne complanare; quandoquidem constitutiones illae viderentur esse lapis offensionis, et causa unica gravissimarum exacerbationum, quae magnis incrementis inter regnicolas gliscere conspiciebantur; et mtas quidem reg. nunquam paterno suo, erga hoc regnum affectui deesse voluit, nihil intentatum relinquens, quo differentiae benigne complanari, tollique posse videbantur, sed quoniam regnicolae adeo pertinaciter suis quiquam praetensionibus adhaerescebant, ut inde se avelli nulla ratione paterentur, vix ulla videbatur spes affulgere partes inter se conciliandi, ideo compositio illarum differentiarum ac gravaminum, ad hoc usque tempus differri debuit.

Nunc itaque, ut et veteri suo desiderio faceret satis, et distractos contraria in studia animos Ungarorum uniret et pestem in interitum patriae tam perdite grassantem extingueret, accedente, praeterea humili supplicatione praefatorum regnicolarum clementer sua mtas annuit, ut utrinque commissio super his institueretur, cui ex sua parte dnum palatinum regni aliosque illmos commissarios adesse voluit, qui etiam auditis, ac etiam mature examinatis partium praetensionibus, obortas differentias ad futuram suae mtis ratificationem complanarent, necnon modos omnes pervestigarent, quibus exulceratis mutuis simultatibus animi, componi possint; quo in genere quantum quidem per temporum iniurias, atque per ipsa patriae viscera, saeviens incendium licuit, posteaquam diu multumque non oscitanter laboratum esset; caetera quidem ad futuram primo quoque tempore diaetam reiicienda censuerunt, quae autem maioris momenti, ac magis urgentia, praesertim in negotio religionis visa sunt, ea cum optima declaratione complanata, hoc ordine sequuntur.

Primo itaque declaratur art. 1. anni 1608, maxime de non impediendis, ac turbandis rusticis in exercitio suae religionis debere, in suo esse permanere, ita ut a nemine, et sub nullo praetextu impediri possint ac debeant.

Secundo similiter declaratum sit, ut quemadmodum hactenus ita et deinceps omnes status et ordines regni, ipsaeque civitates liberae, liberum habeant suae religionis exercitium, cum templorum usu, [ita ut deinceps neque cives catholici acatholicos, neque hi illos, sive quoad templa sive quoad sacerdotes ullo modo impediant] [1]) nec quisquam ab altero turbetur, sed sua cuique professio et exercitium maneat liberum.

Tertio. Licet ex constitutionibus, quibus libertas religionis conceditur, putent aliqui necessario sequi, quod dni terrestres catholici non debeant, nec possint ex suis fundis praedicantes excludere, quia tamen in statutis expresse hoc non declaratur, et domini sunt in possessione sui iurispatronatus, ideo merito publica regni comitia concerneret eius declaratio, nihilominus propter bonum pacis et quietem regni concedimus, ne inposterum inuitis rusticis, praedicantes ex villis et oppidis amoveantur, multo minus exturbentur.

Quarto. Determinatum quoque est, ut templa in fundis dnorum catholicorum cum suo usu propter bonum pacis, maneant per omnia in eodem statu, in quo defacto sunt, imo propter multas easque praegnantes causas cavetur, ne utravis ex parte fiant novae templorum occupationes, donec in futura proxima diaeta, haec quoque de templis difficultas communibus statuum ac ordinum suffragiis ita explicetur et decidatur, ut omnis deinceps altercatio inter regnicolas extinguatur, atque ita facilius dissidentium animi in mutuam pacem possint coalescere, videtur consultum, ut templa, hoc praecise disturbiorum tempore occupata, quae tamen dnis terrestribus catholicis non essent usui, aut templum ibidem aliud non haberent, pro exercitio illorum rusticorum, primo quoque tempore et amice utrinque remittantur.

Quinto. Declaratum illud etiam volumus: sepulturas et usus campanarum, debere utrinque medio tempore manere liberas; ipsis autem patronis utrumque et deinceps liberum permitti debere, sub eadem cautela.

Sexto. Caetera sub hac pacificatione utrinque agitata, sive ea concernant religionem, sive libertates patriae, sive etiam regni defensionem, ut primis statim comitiis aliquid certi de iis statuatur, atque si ita videbitur, statuto firmentur, similiter conuentum est.

---

[1]) nb. a zárjel közti szöveg keresztül van húzva.

Ultimo denique quia non desunt ex regnicolis, qui in fidelitate legitimo suo domino et regi debita, quascunque demum ob causas ac praetextus, hisce tumultibus haud dubie vacillarunt sua mtas tanquam, benignus et clemens pater amplissimum gratiae suae regiae sinum omnibus redire volentibus patere voluit, et generalem omnium amnistiam elargitur, omnes et singulos assecurans, quod neque per se, neque per quoscunque alios, ob istam duntaxat causam de ullo iudicare se cupiat. Quam suam benignam oblationem gratiamque caesaream, parata est sua mtas litteris quoque super hac re authentice conficiendis testatam omnibus facere.

(Egykorú minuta. Kismartoni levéltárból. Act. Pal. Lib. 4. nro 77. Egy más kivonatos példány a bártfai városi ltárban köv. felírással ellátva: »puncta palatinalia ad nostra superiora nobis exhibita die 13. Ian.«

Jegyzet. Az utolsó pont egy a vörösvári ltárban levő példányban, mely a Klobusiczky írása, igy hangzik: »Ultimo amnistia generalis ponatur et expediatur in sua forma solita peculiari asseeuratione suae maiestatis sacratissimae et regiae.«

d)

1645. jan. 14.

Considerationes circa extradata puncta palatinalia die 14. Ian. anno 1645.

1. Omissa esset conditio 6. — 2. In suo esse permanere videretur magis ambiguitatem facere, quam solito alias in talibus, clausula videlicet in vigore permanere. 3. Et quod maius, de hactenus impeditis rusticis, qui iam non impediendi, sed et ab illa turbatione liberari deberent, ambigua securitas.

Ad secundum.

1. Si ita deberet esse liberum exercitium, ut hactenus fuit, posset inferri, aliquam turbationem fieri posse, nam et status hactenus in quibusdam impediti fuissent. 2. Si status cum usu templorum universali debent habere suae religionis exercitium, pro exercitio rusticorum nulla templa relinqui possent, de quo nunc controversia est, licet enim et status debeant habere usum templorum, sed usum non a subditis ademptum, vel deinceps adimendum.

Ad tertium.

1. Praefatio istius puncti videtur supervacanea ad iterandas disputationes praecipue iuris patronatus. 2. Si in posterum non sint praedicantes (ut nominantur) amovendi et extur-

bandi, de amotis vel iam exturbatis quid sit intelligendum, nulla declaratio, nec quod illa de evangelicis praedicatoribus non amovendis intelligatur.

Ad quartum.

1. Si templa in fundis duorum catholicorum cum suo usu praesertim moderno, deberent manere, iam decisa esset illa quaestio, cuius amicabilis compositio ad futuram diaetam relegata esse videretur, an videlicet priori antehac usui potius restituenda essent.

2. Si tantum eo usque caveretur templorum occupatio, donec in diaeta deliberaretur, concluderetur postmodum esse licita, si nihil in ea diaeta deliberaretur. — 3. Res iam decisa et tot statutis confirmata, ad nova regnicolarum suffragia relegaretur. 4. Si ea declaratione restituenda essent, quae videlicet templa dnis terrestribus usui non essent, necessarium quilibet usum praetendenda, nova rerum involutio fieret.

Sepulturae, campanarum usus si tantum usque ad futuram diaetam deberet manere liber, tunc nova iterum de eo emergeret difficultas, et de tali quidem re, quae etiam alias christianam charitatem et consvetas utriusque religionis ceremonias concerneret.

Intermissa autem essent de punctis circa negotium religionis.

1. Exhibitorum in anno 1638 mti suae sacr. gravaminum evangelicorum in futura diaeta complanationis securitas et per mtem suam benignissime oblatae commissionis effectuatio.

2. Templorum ab anno 1638 contra etiam dehortationem mtis suae sacr. ademptorum restitutio.

3. Parochiarum et proventuum solitorum ademptorum restitutio.

4. Quod ab omnibus de coetero templorum occupationibus abstineatur.

5. In contravenientes et transgressores horum debita animadversio.

6. Gravaminum evangelicorum pro tempore emergentium in futuris quoque diaetis sublationis securitas.

7. Pro uberiori statutorum declaratione circa praemissa necessaria in publicos articulos insertio.

Item effectuationis eorum omnium securitas, quae ratione certorum articulorum non de novo statuenda, sed pro conservatione libertatum et publica regni defensione effectuanda sollicitabantur.

(A bártfai ltárban levő példányról.)

c)

1645. jan. 15.

Replica d. commissariorum s. mtis ad praemissas considerationes ablegatorum principis et regnicolarum etc.

Ad primum. Posito articulo addatur conditio sexta cum verbis: ut in suo vigore maneant, et si qui hactenus impediti fuissent, deinceps non impediantur.

Ad secundum. Omitti possunt verba haec: quod quemadmodum hactenus ita et deinceps cum clausula, usu templorum.

Ad tertium. Praefatio non videtur omnino inutilis esse, propter declarationem quaestionis, potest nihilominus si ita videbitur omitti; nec ulla obscuritas ponetur, de non amovendis praedicantibus; amoti autem et exturbati volentibus rusticis pro exercitio religionis ipsorum iuxta iam factam conventionem manere debebunt.

Quoad templa in fundis duorum terrestrium catholicorum existentia, conclusum est propter bonum pacis et tranquilitatem regni, ne usque ad futuram diaetam ullae occupationes templorum similes fiant, ubi vel per amicam compositionem, vel interposita authoritate suae mtis, haec templorum controversia dirimi debebit, quin imo ut animi dissidentium, in mutuam charitatem coalescerent, illa quoque templa, quae in hoc disturbiorum tempore, utrinque occupata fuissent, et dnis terrestribus usui non essent, aliudque templum ibidem pro exercitio religionis rusticorum non haberetur, usque ad futuram diaetam utrinque remittantur.

Circa sepulturam et usum campanarum conventum est, ut patronis utrinque libera sint, cuius tamen modalitas in futura diaeta uberius declarari debebit.

Gravamina emergentia circa etiam religionis negotium, quae videlicet expressum fundamentum habent in constitutionibus regni, ut suae mti pro benigna complanatione, communi regnicolarum nomine exhibeantur, similiter conventum est.

Accordatum quoque est, ut contra transgressores statutorum regni in futura primitus celebranda diaeta aliquid certi statuatur.

Benigne contenta redditur sua mtas in hoc quoque, ut articuli etiam et constitutiones regni, hactenus nondum complanatae et effectuatae, in primitus celebranda diaeta, complanentur et effectuanda effectuentur.

Ad quae etiam sua mtas se clementer et paterne offert.

(Kismartoni levéltárból. Act. Pal. Lib. 4. Ugyanennek egy másik Klobusiczky által másolt példánya megvan a vörösvári ltárban. Egy 3-ik Bártfa városa birtokában köv. felírattal: »Puncta palatinalia quasi limitatoria ad nostras considerationes per ipsum die 15 Ian. exhibita.«)

XXIV.

1645. jan. 14.

Az Kegyelmed levelét vettem, és az mint azelőtt is megírtam Kegyelmednek, mi azon vagyunk, hogy az vármegyékkel concludáljuk az békességet, és reménljük, hogy rövid nap végbe megyen, jóllehet igen váltakoznak néha az dolgok, és mikor szintén conclusio felé volnánk, távul elvetemedünk. E mellett Kegyelmetek talám jobban tudhatja, nekünk olyan hírünk vagyon, hogy az ellensíg Liptóban jött volna és idébb is szándékoznék, kire való nézve talám nem kellenék még asszonyomnak az Kegyelmed atyjafiának Budetin felé sietni. Az ott fenn való ő felsége dolgai, hála istennek, jobb karba vannak, Hatzfeld igen szép haddal vagyon Prágában, és csak az kárvallás után is azok közül, az kiket dissipált volt az ellenség, négy ezer nyolcz száz és harminczhét lovas ment hozzá, Getz is pedig megszaporodván, a felé nyomakodik; azon vannak, hogy elsőben Dorstensont üzzék meg, azután menjenek Gallas segítségére, a ki még most is Magdeburgnál vagyon. Írják azt is onnéd felljül, hogy 15. huius, úgymint hónap ő fölsége Leopoldus herczeggel együtt Prága felé indul és az öregbik fiát Linsbe hagyja. Azt is írhatom Kegyelmednek, hogy bavariai herczeg igen szépen resolvált és accommodálta magát ő fölsígihez, az kik együtt fognak menni ő fölsígivel Prága felí, Gallas is nem generáloskodik többé, hanem megin Leopoldus herczeg leszen generalissimus, kire való nézve minden jót remínljük, és ha az ellenség valamely felé el nem vetemedik, hiszszük istent, hogy szégyen vallással és kárával is ki kelletik menni. Tyrnaviae 14. Ianuarii anno 1645.

P. S. Bavariai herczeg arra is igírte magát ő fölsíginek, hogy ez jövő kikeletkor húsz ezer emberrel compareál merőben az francziák ellen. Hajolnak, hála istennek, jobbra oda fel az mi dolgaink, jobbakat kell reméleni ezután, minden rendek Gallast vádolják; tudnék, ha közel volna Kegyelmed, belsőbb dolgokat is mondani.

m

Alól más írással: P. S. 24 *(24 ezer)* ember gyülekezik . . . . .hoz, hogy az ellensígre reá mehessenek Leopold herczeg ő fensége generalissága alatt, ütkezethez készülnek, kit isten szerencséssé s bol-

doggá tegyen mindnyájunk vigasztalására. Datum Bécs, 19. jan. anno 1645.

(Egykorú másolat a báró Révay család styavniczkai levéltárban.)

XXV.

1645. jan. végén.

Georgius Rákóczy stb.

Spectabilis magnifice stb. Salutem stb.

Kegyelmed 3. die praesentis nekünk írott levelét már alkalmas ideje, hogy elvettük vala, s mi Kegyelmednek ezelőtt való leveleire is választ tettünk, s az mi Kegyelmednek mostani levelében való kévánságát is illeti, úgy vagyon az magunk böcsületi s privatuma is kévánja az Kegyelmed ott létét; mindazáltal, ha csak az volna, kiben fáradni kellene Kegyelmednek, cselekednénk kivánsága szerént Kegyelmednek anynyit, melylyel maga is contentus lenne; de mivel isten tisztességében s hazája szabadságában járó dolog, maga jó ítéletére támaszthatjuk Kegyelmednek, félbe hagyhatja-e azt már olyért, melynek elhagyásánál nem segíthet s jót sem tehet, s magának is könnyebbséget nem szerezhet s vigasztalást sem nyerhet Kegyelmed. Sz. Máthénál cap. 8., v. 21., 22. Luc. c. 9., v. 59., 60. megolvashatja Kegyelmed, hogy az kik őtet akarják követni, mit cselekedjenek az ő halottokkal. Ezen szent Máthénak cap. 6., v. 33., cap. XII., v. 47., 48., 49., 50., ezeket mondja ő felsége atyafiainak, az kik az ő atyjának dolgát cselekeszik, ki nem egyéb az ő isteni tiszteletét őrizni terjeszteni s azért fáradni, kiben Kegyelmetek is most is munkálódik; még az élőket is bűn feljebb szeretni istennek tiszteletinél, s annál inkább az halottakért el nem kell azt hagynunk, most az ki az ekére vetette a kezét, nem kell annak hátra tekinteni, Luc. cap. 9., v. 62., nem árt megtekinteni ezen könyvének cap. 19., v. 29., innen is szép mondását s igíretit érezteti velünk, kiben mind lelki testi áldást igír azoknak, kik őtet követik, kíre az úristen Kegyelmedet segítse, amen. Mi azért Kegyelmedet kegyelmesen intjük, csendesítvén keseredett szívét elméjét, fáradozzék úgy az isten dicsőségére s hazája szabadságának épületire s helyreállatására, hogy az úristen is mostani atyai látogatását nagyobb örvendetességgel mutassa meg Kegyelmedre; mi Kegyelmednek sok páldákat írhatnánk külsőket, de nem terheljük vele, mivel az külsőknek csak ott lehet ereje s haszna, a hol az lelkieknek vagyon, el is hittük, ezekből anynyi vigasztalást veszen Kegyelmed magának, melylyel megcsendesedik s az közönséges jóra való szolgálatnak is meg nem fogyatkozik Kegyelmed; el is kell már ennek hamar válni egy

felé, s ha békeségre megyen is, az diplomának csinálására Kegyelmed alá tekinthetne, s ha másképen kellene lenni is, úgy sem fog hosszú időre haladni, mi ottan mindjárt mind két végit Kegyelmednek odabocsátottuk, s valamiből megtaláltak ő kegyelmek, meg sem fogyatkoztattuk, ezután is azont akarván követni. Intjük azért mégis kegyelmesen Kegyelmedet, legyen csendességben, s előtte álló dolgainkra viseljen úgy gondot, több böcsületes híveinkkel együtt mind mi s az regnicolák is köszönhessük meg. Adja isten, hallhassunk Kegyelmetek felől minden jókat. Datum in curia nostra Zboroviensi, die ... mensis Ianuarii 1645.

(Másolata a gr. Erdődy-féle vörösvári levéltárban.)

XXVI.

1645. jan. 22.

Illustris princeps stb. Servitiorum stb. Sok örvendetes uj esztendőknek stb.

Az tractárúl kgls. uram, noha alázatos levelünk átal is tudósítottuk Ngodat, mindazonátal Klubusoczki uramat úgymint szemes bizonyságot úgy bocsátottuk alá, az ki versatus is lévén benne, az feljövetele előtt sürgött s forgott dolgokrúl is elegedendőképpen értett. Tudom kgls uram, hogy Ngd minderről s minden egyéb ide fel való dolgokrúl szorgalmatosan értekezvén ő kglmétül. ő kglme is úgymint igaz szolga semmit el nem rejt Ngod méltóságos szemei elől. melyet Ngod bölcs considerátiójában vévén, az regnicolák részéről s kiváltképpen az religio dolgában gyenge itéletem szerént realitást és sinceritást keveset lát Ngd. hanem többire csak ambiguitas, obscuritas és temporisálás. sőt klgs uram ezt teli torokkal mondja palatinus uram mind publice s mind in privato, hogy ha szintén valamire kelletik is menni császárnak, mostani szorult állapatjára menne, de mihelt jó állapatja leszen, soha bizony abba nem marad. Egyéb dolgokrúl ide köztünk valókrúl klgs uram discurálván Klubusoczki urammal ő kglme Ngdnak alázatosan eleibe fogja adni. Ha valami formán kgls uram (kit isten eltávoztasson) ez tractánknak re infecta kellene eloszlani, Ngd klgs jó akaratja oszoljon az regnicolák punctáin el, meg sem tetszvén ha lehet, hogy az Ngd contentatióin csak valami is mult volna benne el. Az hírek állapatja felől, hogy Ngdat mindenestűl fogyatkozás nékűl tudósíthassuk. az kgls uram nem lehet, noha bizony én abba igen igyekezném, mert ha egy nemes embernek 16 husz emberből álló udvara népe közt nem mindenkor tudhat realist, annál inkább ez ide való titkoló

állapatokban, melytűl úgy ójják klgs uram magokat, hogy nagy vigyázás is lévén reánk, hogy nilván senki olyas ember palatinus híre nékűl velünk sem beszélhet; maga is penig *akárminemü erős hittel beszéljen* valamit, de azon nem építhetni, mert én klgs uram soha bizony *ennél sem törököt, sem czigányt változóbb szavú embert nem láttam.*

Az cancellariusnak alá való jövetelibe sem lőn semmi s úgy hiszem istent, hogy az lengyelnek hertelen való kiomlásában sincsen még semmi, melyet ő erős hittel az maga complicessi között mondott. De az bizonyos kgls uram, hogy az lengyel királt igen solicitálják felőle, és az jesuiták most is oda bé vannak. Ezt is bizonyosan adják kgls uram értésemre, hogy Lupuly vajdához is volt emberek s az szabad várasok közé is, sőt olyant is értek kgls uram, hogy Beniczki Ferenczre is (mivel alá ment az ura dolga végett) bizattatott volna levél az várasokra, ha azért oda vagyon, meg nem árt kgls uram elsőbe szép szóval, annakutána ijesztéssel is kivenni belőle. Ha valahogy az békesség végbe nem mehetne kgls uram, bizony igen szükség az városokra vigyázni Ngdnak, mivel csak itt is, az mint értem, egy vendégségekbe az kassai notarius igen rigide beszél volt. Ezek az hadak kgls uram jőnek s mennek, most alig vagyon huszonkét száz, Zrini Miklós is haza menvén, úgy vagyon most valami kevés lovas némettel újítják. Úgy ítilem kgls uram, immár majd emberkort érendő édes leányomnak halála nilván vagyon eddig Ngdnál; minthogy penig én szomoru atyja nemhogy provideálhatnék tisztességes temetése felől, de még hidegűlt temetét sem láthatom, az mint ennekelőtte is két gyermekemben ezen boldogtalan sorsom lőn, hanem az Ngd kglssége is accedálván úgy rendeltem, hogy Nadáni Mihály provideáljon felőle; Ngdnak alázatosan könyörgök, ne neheztelje Ngd kgls uram úton létét addig, míg édes gyermekemet eltemetteti, ha udvarnál találna lenni, Ngd kglsen hazabocsátani, avagy ha otthon mulatott volna, annak végben vitelének okáért, mivel úgy értettem kgls uram, Ngd udvarhoz parancsolta volt menetelit, mivel az feleségemmel egy az felesége, tudom böcsületesen adná ki javaimból szegént. Tartsa és áldja meg az úristen Ngdat stb. Datum Tirnaviae, die 22. Iauuarii, anno 1645.

Illustris Vrae Cels.

servitor humilimus perpetuusque
Stephanus Keörössi m. p.

Jegyzet. A dült betükkel szedettek titkos jegyekkel.

(Ered. orsz. levéltár gyula-fehérvári osztály.)

XXVII.

1645, jan. 22.

a)

Declaratio.

Elvöttük az ő nagysága intimatióit úgy mint mediatornak s mi is consideráltuk, fáradságát ő nagyságának megszolgáljuk, s akartuk volna, ha ő nagyságának tovább való molestálása nélkűl resolválhatnánk magunkat, de az mire instructiónk bocsát, csak azt cselekedhetjük, consultálkodván azért mind ezekről, mit cselekedhessünk, akartuk, hogy értse ő nga.

1. Noha authoritate commissionis nostrae hactenus nobis attributae, az mit ez ideig beadott postulatuminkból summarie excerpáltunk ő nval mint mediatorral punctatim közlöttük volt.

2. Vevén mindazáltal azok felől per puncta az ő nagysága censuráját is mint mediatornak, és azokra az mi punctumink felől való újobb declaratióját is mi is mint jó hazafiai és szolgái örömest kévánnók facilitálni azokat is az mi principálisinknál, de mivel tetszeni kellene elébb magunknak is, az mit másoknak persvadeálni kévánnánk, vagynak még tovább való scrupulusink is azokban. Mindazáltal minthogy erővel mi nem vehetünk ő nagyságokon, csak akarjuk érteni ő nagyságátúl, ha lehet-e valami mód abban, hogy ő nagysága mint mediator tovább facilitálhassa azokat az punctumokat, vagy nem, ha nem adja ki ő nagysága in forma, az mint már mind két kiadott írásban concipiálta, és mi alá küldjük, lássák ha szeretik.

3. Minthogy bizonynyal reméljük, hogy ezekre finalis resolutiónk leszen principalisinktól, ha most oly facilitálást tehetne ő nagysága, melyen az mi principálisinkat contentusoknak lehetni remélhetnők, hogy egyébben is újobb és nehezebb munkában esmét ne egyelednének, akarnánk ha ő nagysága urunktól ő nagyságáról való kévánságát is per puncta adná ki, küldhetnők alá azt is uno contextu.

4. Maga privatumi felől voltak ugyan feleletek, s azután ad partem való beszélgetések is, kik felől hogy nemcsak beszédet, hanem valami realitást írhatnánk ő nagyságának, abban minemű securitásunk lehet, és minemű mediomokat mutat ő nagysága azok felől is.

Considerationes circa facilitata puncta.

In tertio puncto iuxta iam factam conventionem manere debebunt, quae est illa conventio et ubi debent manere, mert ha ott maradnak, az hol most vagynak, kivől leszen parochiájokon, mi penig azt kivántuk, hogy reducáltathassanak elébb, s azután interteneáltathassanak is.

Quoad 1. templa. Hogy csak az diaetáig inhibeáltathat-

nának az templomok occupatiói s nem tovább, ki felől más reménységet adtak vala elsőbben is. 2. Hogy ő fölsége dirimálja akkor is. 3. Hogy most is csak azokat remittálnák, quae non sunt usui dominis terrestribus, és azokat is csak úgy ad futuram diaetam.

Circa sepulturam, an restrictio illa pro solis patronis intelligi debeat. 1. De emersis iam gravaminibus semmi emlékezet nincs, hanem csak de emergentibus. 2. Azok felől penig csak úgy, quae expressum fundamentum habent in constitutionibus regni, ki felől nagy disputatio volt ezelőtt is s vagyon most is. 3. Hogy azokat is exhibeálják communi regnicolarum consensu, kik in exhibitione gravaminum evangelicorum még soha communiter nem consentiáltak s kétséges ezután is, kiket separatim kévántuk lenni. 4. Hogy azoknak is exhibeálása lehessen, de complanatiója felől semmi emlékezet.

Contra transgressores. Jó, hogy certi aliquid in futura diaeta statuatur, de minthogy azon való megegyezés kétséges, nem kelle eddig fennmaradni eddig végezett büntetéseknek contra statuta regni peccantes, mig újobbat végeznének.

Item egyéb punctumokról is, kiket declaráltunk, ha nem lehete semmi egyéb complanatio?

Az hol az vagyon, hogy sua maiestas bene contenta redditur, ut effectuentur et complanentur articuli, minthogy az effectuatio ő fölségét illeti, talám ugyan azt kellene abban is írni, hogy effectuálja ő felsége.

b)

Puncta accordata usque ad ulteriorem resolutionem suae maiestatis.

1. Declaratur articulum 1. anni 1608, et conditionem 6. de non impediendis ac turbandis rusticis in exercitio suae religionis debere in suo vigore permanere, ita ut a nemine et sub ullo praetextu impediri possint ac debeant, et si qui hactenus impediti fuissent, deinceps non impediantur.

2. Similiter declaratum sit, quod omnes status et ordines regni, ipsaeque liberae civitates liberum habeant suae religionis exercitium, nec quisquam ab altero turbetur, sed sua cuique professio et exercitium maneat liberum.

3. Concordatum etiam inter nos est, ne inposterum invitis rusticis praedicantes ex villis et oppidis amoveantur, amoti autem et exturbati consentientibus rusticis pro exercitio religionis ipsorum iuxta iam factam conventionem manere debebunt.

4. Quoad templa in fundis dominorum catholicorum terrestrium existentia conclusum est propter bonum pacis et tranquillitatem regni, ne usque ad futuram diaetam ullae

occupationes templorum similes fiant. ubi vel per amicam compositionem, vel interposita authoritate suae maiestatis haec templorum controversia dirimi debebit, quin imo ut animi dissidentium in mutuam charitatem coalescerent, illa quoque templa, quae in hoc disturbiorum tempore utrinque occupata fuissent. et dominis terrestribus usui non essent. aliudque templum ibidem pro exercitio religionis rusticorum non haberetur, usque ad futuram diaetam utrinque remittantur.

5. Circa sepulturam et usum campanarum conventum est, ut patronis utrinque libera sit, cuius tamen modalitas in futura diaeta uberius declarari debebit, usus etiam campanarum interim libere permittitur et ipsis rusticis.

6. Gravamina emergentia circa etiam negocium religionis. quae videlicet expressum fundamentum habeant in constitutionibus regni ut suae matti pro benigna complanatione communi regnicolarum nomine exhibeantur, similiter conventum est.

7. Accordatum quoque est, ut contra transgressores statutorum regni in futura primitus celebranda diaeta aliquid certi statuatur.

8. Benigne contenta redditur sua maiestas in hoc quoque, ut articuli et constitutiones regni hactenus nondum complanati et effectuati, in primitus celebranda diaeta complanentur, et effectuanda effectuentur, ad quae etiam sua maiestas sese clementer et paterne offert.

9. Coetera sub hac pacificatione utrinque agitata, sive ea concernant religionem, sive libertates patriae, sive etiam regni defensionem, ut primis statim comitiis aliquid certi de iis statuatur, similiter conventum est.

10. Amnistia generalis ponatur, ut expediatur in sua forma solita, peculiari assecuratione suae mtis caes. atque regiae.

Oldalt jegyezre más kézzel: Anno 1645. 22. Ianuarii exhibita per dominum palatinum praesente Kopcsani, Szecseni et Daniele Eszterhazi. Miveliünk nem accordáltak ő nagyságok, hanem ha magok közt csak.

(A vörösvári levéltárból Klobusiczky által írt példányról.)

XXVIII.

1645. jan. 23.

a)

Illustrissime ac celsissime princeps sat.

Kegyelmes uram én ma szintén induló félben lévén, mintegy 11 óra tájban délelőtt. érkezik az lőcsei postamester az Nagyságod méltóságos levelivel. melyet alázatossággal vévén és megolvasván mit írjon és parancsoljon Nagyságod, megér-

tettem. Sokat nem írhatok, keveset pedig írnom haszontalan dolognak ítélem, hanem én is isten áldomásábúl holnap jó reggel az commissarius urak ő nagyságok és ő kegyelmek akaratjábúl propter faciendas in praesenti tractatu nonnullas declarationes megindulván, ha isten szemben juttat Nagyságoddal mindenekről bőven s egyszersmind alázatosan is fogom informálni Nagyságodat. Az úristen szent fiáért engedje szerencsés órában és jó egészségben találjam Nagyságodat. Quam de reliquo stb.

Tyrnaviae 23 Ianuarii hora 6. vespertina Anno 1645.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

fidelis humilimus et perpetuus servus

A. Klobosoczky.

Külön lapon titkos írással, mely megfejtve így hangzik: Úgy értettem kegyelmes uram az posttáúl, hogy az Nagyságod hadai Liptóhoz kezelgetnek; itt is Pucham urammal kész hadak vannak s naponkint gyülekeznek is; parancsolja meg Nagyságod az kapitányoknak magokra vigyázzanak, jóllehet én [ne]m féltem őket, csak ezektül, ha vigyázásban lesznek; mert ezek mindenestül is most még három ezeren ha vannak csak; mind német, horvát, magyar, lengyel. Az uraknak s többinek is elfogyott bizony kültségek, kiváltképen Lónyai uramnak, sokat kült, minden drága az egy kenyéren, boron kivül; ha Nagyságod nem küld kültség[e]t nekik, nem tudom, hova lesznek; mert itt nem tanálnak senkinél. Itt az gyalogot is lóra szerzik, dragont csinálnak belőle. Gallast igen ruinálták; igen gyülekeznek most Trostenson ellen, Leopoldus leszen generalissimus. Nem írok most többet.

Külczím: Illmo ac cels. principi dom. dom. Georgio Rákóczy stb.

Kívül: 28-dik jan. 1645. Zboró reggel 10 előtt.

(Eredetije a m. k. orsz. levéltárban.)

b)

Alázatos szolgálatomat ajánlom stb.

Három rendbeli méltóságos leveleit és kegyelmes parancsolatját vöttem egyszersmind Nagyságodnak, kegyelmes uram, magam szolgája által, melyeket Nagyságod Fejér Gáspártúl expediált volt, de megbetegedvén utában, szolgám hozta meg ide, kiket megértvén és considerálván, látja isten, kegyelmes uram, mindannak előtte s mind azután tökéletes igazsággal igyekeztem azon, mint szolgálhatnék Nagyságodnak s mind szegény nemzetünknek leghasznosban vékony erőm szerént, de minthogy az fejedelmeknek szívei csak az egy isten kezében vannak, különben azokon hatalmunk nem lévén, minden dolgainknak kimenetelit csak az ő szent akaratja s nem az magunk industriája s kévánsága szerént kellett experiálnunk.

Az mi azért kegyelmes uram, az közönséges jóban járó hazánk dolgait illeti, azok felől közönségesen Nagyságodnak írt levelünkben bőséges declaratiókat tévén, újobb írásommal Nagyságodat terhelni szükségesnek nem ítélem, holott mind az actákat s mind azok felől való consideratióinkat azokból Nagyságod bőségesen megértheti.

Az Nagyságod satisfactiójának punctumi felől is minemű választ töttenek, azokat is közönséges levelünkben includáltuk Nagyságodnak, mindazonáltal minthogy még azokat ő felsége commissariusi publice kiadott feleletekkel minden részében végsőképen nem determinálták vala, azután azokról diversis vicibus sokat beszélvén palatinus urammal ő nagyságával, és sok ratiókkal állatván s persuadeálván is az Nagyságod contentatióját, ím az mire esmerhettem, hogy accedálni fognak, punctatim includáltam Nagyságodnak, kiket is minemű sok discursusokkal, ratiókkal vihettem ennire is ezelőtti Nagyságodnak írt reménységem szerént, bizony meg nem tudnám, sem győzném írnom Nagyságodnak. Mindazonáltal úgy hinném, hogy már ezekben fogyatkozás nem lenne.

Mivel penig magamnak gyakrabban volt részem azok felől való sok disputatiókban, disceptatiókban és discursusokban, hazámhoz való szeretetem és Nagyságodhoz való kötelességem kénszerít, hogy mind javára s mind ártalmára lehető dolgok felől tudósítsam vékony elmém szerént Nagyságodat, melyet annyival örömesben is cselekeszem, hogy eddig való írásimat is, az mint esmertem, kegyelmesen vötte és olvasta Nagyságod s nem akartam Nagyságod kegyelmes parancsolatját is elmulatnom, kiváltképen olykor, az mikor immár finalis resolutiót kelletik várnunk Nagyságodtól is.

Az mi azért az közönséges állapotokot illeti, úgy vagyon, kegyelmes uram, hogy ha az úristen azt az hatalmat és erőt kezünkben adta volna, hogy kévánságunk szerént végezhetnénk, találnánk még olyakat, az melyeket jobban kellene végeznünk és declarálnunk az religio dolgában, de kegyelmes uram, ha újobb királyt, újobb regiment, újobb papokat és urakat nem szerezhetünk, vagy nem reformálhatunk ez országban, soha bizony itéletem szerént az religio dolgát is ebben az üdőben kévánságunk szerént nem effectuálhatjuk, mert az mostani üdő az magyarországi sok kedveskedő s rész szerént éretlen pápista urakra nézve sokkal különböz az Bocskay fejedelem idejében való sok keresztyén, öreg, értelmes, hatalmas, házájok javát együtt segítő és szerető uraknak állapatjától s ezeket, ha elkévánná ember elébb fogyatni, az nem is lehetne isten csudája kivől s úgy is elébb el kellene az országot veszteni, hogy sem megszabadítani, jóllehet penig nincsen kétség az isten hatal-

mában, hogy ha akarná, mindent véghez ne vihetne; de akarja-e ő szt. felsége, vagy nem, az ő titkos tanácsában vagyon, mi pedig csak abból tehetünk consideratiókat felőle, mikor ahoz az alkalmatos mediumokat látjuk. Kiben látom ugyan az Nagyságod jó igyekezetit is, de az bátorságos mediumokot én talám nem tudom elégségesen megesmerhetni.

Vannak ugyan alkalmas dolgok ezekben az kiadott írásokban is, kíváltképen az község állapatjában, s praedikátorok tarthatásában, melyeket ezelőtt sok disceptatiók között is nem cselekedtenek, hogy csak azokban is ilyen declaratiókat tegyenek, s ha egyszersmind sokat nem is, de ha gyakrabban keveset progrediálhat ember, nem szintén haszontalan munka, annál inkább, hogy az mint most az inclinatiókat esmérem, ha nagyobb szerencséjek nem változtatja, úgy ítélem, reá fognának menni az országgyűlésében azra az opinióra, melyet régen mondtam vala Nagyságodnak, hogy az pápista földesuraknak maradnának meg az magok residentiáiban való templumok, az hol övék a proprietas; és olyan helyen az paraszt ember is csinálhatna más auditoriumot magának: — egyebütt templumok penig az parochiákkal együtt restituálhatnának (*így*) az községnek; mert az lehetetlen, hogy az földes uraknak is templumok ne lenne magok birodalmában, holott az mikor az volt, hogy az községé legyen az templum, akkor az urok is inkább mind egy valláson volt vélek. Mely controversia eligazodhatván az országgyűlésében, és egyebekben is az mostani végezés confirmáltatván és effectuatiókban menvén, mindjárt vége lenne köztünk az religio dolgában való veszekedéseknek; hogy penig ezek most nem cselekeszik, az mit ott meg akarnának is cselekedni, ilyen ratióit adják:

Elsőben, hogy ő felsége conscientiája ellen magától nem cselekedheti, ha az ország nem végezi elébb magok közt való megegyezéssel, mert az ő ítéletek szerént, az mint sok ratiókkal állatták, nem volt volna még expresse végezés arról, hogy az templumok az községé lehessenek az földesurak ellen.

Másodszor állatják, hogy az franczíai király most is az egész keresztyénség előtt azzal vádolja ő felségét, hogy az austriai ház adott volna szabadságot elsőben is az religio exercitiumjának, ő penig mostani cselekedetivel is megmutatná, hogy sohol nem szenvedné még az occupált helyekben is az más religiót, s ezzel igyekezi idegeníteni ő felségétől mind az pápát s mind az egész catholicus fejedelmeket, s annál nagyobb hitelt adna ő felsége annak az vallásnak, ha országa consensusa nélkül most csak magától cselekedne; de ha országa consentiál, köteles leszen azoknak approbálására; hogy penig az országbeliek akkor megcselekeszik az jó egyességért, most elég

ajánlásokat halljuk felőle. Igy azért, kegyelmes uram, ha kiváltképpen Nagyságod abba módot találhatna, hogy az mások jövendő segétségétől is szintén el nem szakadna ha ugyan kévánja az jövendő szükség, nekem inkább tetszenék, ha különben meg nem lehetne, hogy már előttünk lévén az országgyűlésének is próbája, ha mi jót akarnak abban cselekedni, azért az kétséges félelemért hogy talán nem cselekednék akkor is, félelmesebb volna bizonyos háborúban bocsátkozni, hogysem az kevés üdőt jobb reménységért elvárni azoknak complanatiója felől, minthogy egyébképen is aratás előtt alkalmatlan volna az hadakozás, addig penig az gyűlésnek is meg kellene lenni, s minthogy azt szokták mondani kegyelmes uram: qui fecit, quod potuit, legem implevit, ugyan megfelelne Nagyságod így is az isten tiszteletihez való szeretetinek, az mit cselekedhetett, ki istentől jutalmas, édes hazájától penig érdemes lenne, s az posteritásnak is dicséretes, és megtartván az úristen Nagyságodat, ezeknek kimenetelinek az gyűlésen való experiálására azon istennek hatalma s Nagyságodnak is szereteti édes hazájához megmaradván, jobb alkalmatosságokat is adhat isten ezekre, ha penig az nem succedálna, elég nyereség leszen ezekben is békével lakni, hogy sem többet keresvén, sokat veszteni, vagy ezeket is mindenestűl újobb szerencsére vetni.

Az mi az egyéb haza szabadsága felől való dolgokat illeti, nekem bizony kegyelmes uram soha nem tetszett, az mint Kassán publice is megmondtam vala, hogy némely articulusokat beírjanak, hogy effectuáljon ő felsége, és többeket elhagyjanak, mert sok az az articulus és haza szabadsága; nemcsak azok, kiket mi beírtunk, az melyeket az országnak hol egy, hol más részében effectuálni kellene az közönséges megmaradásért, kire nézve az sárosi tractánkban is Nagyságod in genere adatta vala be, úgy, hogy az 17 conditiók, az bécsi pacificatiók és az effectuálatlan maradott articulusokat ő felsége mind effectuálja az jevendő gyűlésen. Mely Nagyságod kévánságában semmi nincs oly, az ki in specie is benne nem volna, mind jesuiták, németek, és egyéb punctomok állapatja, mert mostan is azokat ugyancsak azon articulusokkal erősítettük, de hogy Kassán declaratióban vőnek az regnicolák némely punctomokat, elhagyván az mellett sokakat, az vala oka, hogy mégis mutatódjék valami ok az keresztyénség előtt az igaz panaszokért való fegyverfogásoknak, de azokban ugyan ő kegyelmek az gyűlésben kévánták az effectuatiót, itt penig csak az declaratiót: most penig immár ő felsége részéről in genere ígérnek mindent, hogy tovább nem halad ez jövendő gyűlésnél, kiben én nem esmernék akadékot, ha akkor be akarnák tellesíteni: ha penig most diplomával megígérvén is, akkor ugyan nem akarnák cse-

lekedni, szintén annyit tészen, mintha nem is ígérnék. Mert egyébképen is, ha mindjárt kezdenék is azokat effectuálni, úgy hiszem, bizony addig véghez sem mehetne; noha jobb volt volna ugyan declaratióban is venni, azért, hogy megesmertetnének inkább az bántódások, de egyéb haszonra nézve nem látok oly okokat benne, az kiért ezekben s az többiben való jövendő securitásunkat is elmulassuk, meglévén in genere bizonyos assecuratiónk az gyűlésben való effectuatiók felől, s ezekben is ugyan szolgált Nagyságod édes hazájának, mert meg voltak ugyan az ígéretek, hogy effectuálja ő felsége az effectuálatlan maradott articulusokat, de nem volt ideje, mikor; immár ím az is meghatároztatik, s most itt is oly intentiót látok, hogy semmit sem kellene addig mívelni, míg azokat ő felsége véghez nem vinné, és minthogy nemcsak minket illetnek azok, hanem közönségesen az pápistákat is, most fogadják, hogy együtt is segítik.

Az mi, kegyelmes uram, az Nagyságod contentatiójának állapatját illeti: azokról való punctumokat kegyelmesen considerálhatja Nagyságod; bizony, kegyelmes uram, én semmi szorgalmatosságommal azoknál többet véghez nem vihettem még ez ideig. Az vármegyék állapatjárúl sokszor sokat gondolkodván mindazokból, az melyeket itt diversis vicibus sok discursusokból értettem s mind penig az mostani állapatokhoz és az mi emberink humorához képest is gondolkodásim közől valami discursust is jegyzettem vala magamnak, kit én bizony másoknak nem mondtam, sem mutattam Klobosoczki és Zákány uraimékon kivől, mert én itt különb ratiókkal állattam az Nagyságod kívánságit, az mint lehetett; mindazáltal ezekről való gondolkodásimat is nem engedé kötelességem, hogy ne közleném Nagyságoddal az Nagyságod kegyelmességében való bizodalmom szerént, melyet ím meg is küldtem Nagyságodnak. Nem azért, hogy Nagyságod többet és jobbat nem gondolhatna ezeknél, hanem hogy értse Nagyságod több alázatos szolgáit is lenni, kik az Nagyságod javáról gondolkodnak, s minthogy mikor az feketét az fejér mellé s az jót az gonosz mellé teszik, tetszetésebb szokott lenni mindenik: így Nagyságod is az maga igaz ratióit vetvén az én elmémnek csekély gondolkodásihoz, inkább megesmerheti, mit leszen jobb Nagyságodnak ezekben is cselekedni.

Az egy Kassánál és Szakmárnál egyéb difficultásit én nem esmerem az vármegyék dolgában Nagyságodnak, de én nem látom azoknak is annyi hasznát, az kiért végetlen hadakozást kellene felvenni Nagyságodnak. Mert Kassa semmit nem szokott adni egyebet szállásnál, dicát sem ád immár az magok építésére nézve. Szakmárnak, az mennyiben jószági

zálogban vannak, ítéletem szerént annyit nem érnek, s az ki még megmaradt benne, az is bizony nem elég csak az praesidium tartására is, ki nélkűl olyan országháza ezután sem lehetne. Az mi penig ezekben való securitást illeti, ím annélkűl is úgy körölvötték és veszik az Nagyságod erősségi azokat az vármegyéket, Huszttól fogva mind körűl be Ecsedig, örökösökkel penig és nemcsak ideig valókkal, hogy valamikor Nagyságod vagy maradéki akarják és úgy javalják, mindjárt Nagyságodé az az föld, az mit most nem akarnak adni is. Az török császárnak hatalmas ereje, kegyelmes uram, egy várat megvészen s annak megtartásában sem bizonyos, s még is nyereségnek tartja megtérni vele. Nagyságodnak penig, mint keresztyén fejedelemnek keresztyén fejedelem három hatalmas erősségeket adván, úgy tetszik kegyelmes uram, nem megvethető szerencse, annál inkább azzal együtt, az mit religiónk s hazánk szabadságában is efficiálhatnánk, kiért isten továbbvaló áldásit is terjesztheti mind magára Nagyságodra s mind kedves posteritására. Vagyon consideratio az várakért való fizetés dolgában, kiben immár én az Nagyságod kegyelmes tetszésit nem ítélhetem, de én bizony kegyelmes uram, mikor volna, egyikért is megadnám azt maradékimra nézve, az melyet mindenikért is kivánnak; de az mi nagyobb ratio ezeknél kegyelmes uram, hogy ha esmét az többit is mint egy koczkára kell vetnünk religiónkkal, hazánkkal, posteritásunkkal és Nagyságod életével együtt, kit tartson az úristen sokáig az mi édes hazánknak bátorságára de nem lévén semmi állandó ez világon, nincs semmi oly, az mi még nem következhetik, ide pedig ilyen biztatások is vagyon az embereknek:

1. Hogy az francziai királytól nem tartanak, mert az ellen az bavarus lévén az liga hadával, nem adott volna ő felsége segítségére mostan bizonyosan 5 ezer gyalogot, ezer lovas fegyverest és dragont, ha oda kellene félni az gallustól.

2. Leopold herczeget magát mondják, hogy vigyen az armadában az generálisok köziben 25 ezer lovasokat; mondják, hogy volna effective, kivel Gallast akarják megsegíteni, s már confluáltak Csehországban, Torstensohnt közben akarván venni, s most oly reménségben vannak, hogy opprimálhatnák; ad minimum penig attól megtartóztathatnák, ha csak defensive viselnék is magokat, hogy sem segítséget nem adna Nagyságodnak, sem alább nem jöhetne.

3. Az lengyelek felől is nagy reménségben vannak s azután ugyan confidenter értem, volna oda bizodalmok ad minimum 4 ezer lengyelhez, kik ugyanazon országban fognának öszvegyűlni, ott szerezvén quartirt arra nekik, és olykor fognának erumpálni, az mikor innét is valami ellenkezést mutat-

hatnak. Az respublicához penig Lietenstein herczeget küldte ő felsége és az királyhoz, s innét az egész catholicus statusoktól Vesselényi uramat készítenék, kinek magam is láttam ő felségétől való expeditióját és arra való salvus conductust.

4. Az török felől oly opinióban vannak, hogy megbékelhetnek velek s eddig is meglött volna, ha Nagyságod akadékot nekik abban nem szerzett volna, de ha az nem lenne is, de ha azután is kevés segítsége lenne Nagyságodnak, attól nem tartanának; ha penig sok lenne, bizonnyal hinnék ex conjecturis, hogy úgy disponálná elébb Erdélyt, többször nem vonhatna fegyvert ellene, az több magyarokat is penig jó részént Nagyságoddal együtt találván és meglakván gyarló erejeket, azokban elébb véget vetvén, úgy kezdenének az többihez, az mint hozzák erre például az másik János király állapatját; annálinkább, hogy Nagyságod offendálta volna az törököt is. Erről többet tud mondani Klobosoczky uram: és cancellarius uram is in confidentia mit ír nekem, ím includáltam Nagyságodnak, levelének párját megmutatván in specie Klobosoczki uramnak.

De mind ezeket is én kegyelmes uram, kevesebbnek tartanám, mert messziről való dolgok és nehéz bizonyost tudni felőlök, de él az isten kegyelmes uram, hogy én inkább féltem maga alatta valóitól az Nagyságod szerencséjét, in specie bizony nem tudok semmit, de látja isten, nagy bizodalmokat látom mind várasokhoz és országbeliekhez, sőt Nagyságod körűl valókhoz is ezeknek az embereknek; én nem tudom, igaz-e, vagy csak gondolják, tudja isten, én mindennap féltem az Nagyságod életét is, kire elhittem mindazáltal, isten után vagyon gondja Nagyságodnak. Ide penig oly opinióban is vannak, hogy az szükség idején ha mi derekasb ellenkezések lesznek, az mieink eddig való példák szerént derekas resistentiát nem tesznek, mely ellenkezéseknek meg kelletik lenni, ha különben nem is, ha valamely helyet megszállanak, hogy vagy megsegítsük, azvagy oda hagyjuk s mindenik káros volna; ha penig csak retirádákkal tölthetnők is az üdőket, elfogyna abban is elébb az mi hazánk, hogy sem megszabadulna, kit magunk is ugyan látunk kegyelmes uram, azért, hogy ím ez kevés üdő alatt is annyira elpusztult az föld, ha újabb helyeket arra nem keresünk, én bizony nem tudnám, az Dunán innét hol élhetnének már el az hadak.

Mindezekre nézve kegyelmes uram,én úgy gondolkodom felőle, hogy megfelelvén Nagyságod az isten tiszteletihez való szeretetinek, édes hazája szabadsága oltalmának, az mennyire lehetett, és azon igyekezvén mégis tovább, azt mennél jobban most is elől viheti, ha azt mindazáltal Nagyságodnak maga hazája, tovább való maga szerencséltetésével nem fogja kévánni conti-

nuálni. Ugy is volentibus non fit iniuria; egyedül Nagyságod is hogy azokért is, ha kik nem akarják, szerencséltesse tovább magát, én nem persuadeálhatom, megfelelvén már annyiban maga securitásának és méltóságos jó hírének is, hogy ha elsőben az török császár, s azután az római császár ereje győzedelmet külömben nem vehettek Nagyságodon isten kegyelmességéből, hanem csak békességgel kellett azokat complanálni, úgy hiszem, bizony sem ezektől, sem ezután kisebbektől nem leszen oly könnyen bántása Nagyságodnak, s az magyar nemzetet is nem fogják semminek tartani, hogy bátran megháborgassák szabadságiban.

De az ki ezeknél is nagyubb consideratio, ugyan nem teszi Nagyságod csak halasztja, ha miben az úristen Nagyságodnak jobb módokat ád, hogy az igazság kénszerítse maga religiója, hazája és szabadsága gondviselésére.

Mert ha az úristen az Nagyságod szívét az békesség conclusiójára vezérli is; de ugyan abban kell azért Nagyságodnak módot keresni jó excusatiókkal mások előtt is, hogy se a törököt se az suecust ellenségének ne csinálja, hanem jövendő szükségre is megtarthassa. Kiben is lehet mód, én úgy esmerem.

Mindazáltal, kegyelmes uram, ezek csak opiniók és discursusok az ide értett állapatokhoz képest is, melyeknek megírásában talám bátrabbá tött az Nagyságod kegyességében való confidentiám: de én az dolgoknak vesztő feléről szoktam többet gondolkodni: immár álljon az Nagyságod kegyelmes tetszése és bölcs ítéleti alatt, ha ilyen fogyatkozásokkal és jobb reménségért való várakozással az bizonyosb békességet választja-e Nagyságod? az vagy félelmesb szerencsékkel és bizontalan élettel az kétséges kimenetelű hadakozást. Vezérelje az úristen az Nagyságod elméjét mindazokra, az mi jobb az ő szemei előtt, és tartsa az úristen Nagyságodat stb. Tirnaviae 23. Januarii 1645.

Nagyságodnak alázatos híve és szolgája

Lónyai Sigmond m. p.

Alább: Rút és hosszú írásomrúl alázatosan követem Nagyságodat. Izentem Klobosoczki uramtúl is Nagyságodnak.

(Az egész levél Lónyai írása; eredetije a m. k. orsz. levéltárban.)

Jegyzet. A nádor nyilatkozata, melyben e levélre hivatkozás vagyon így hangzik:

Memoriale.

1. Először is a mi az vármegyék állapatját illeti, abban mindenestől lehetetlenség vagyon, a mint a kiadott fejedelem postulatióra való választban declaráltatott.

2. Hatalmas nagy difficultások vannak az tokaji dologban is, mert a nélkől is annyi kárt vallván Homonai uram, kemény ítíleti leszen, ha örökös jószága is elvítetik tőle, ő felségére nézve is ennyi hatalmas költsége és distractiói között micsoda discretióval vethessök ezt az nagy summát, nem semmi kérdés. Mindazonáltal mivel fundamentumát kérésének a fejedelem valami concessión vétette fel úgy, hogy az örök megmaradna Homonnai uramnál s az fejedelem letenné az summát, holott egyébaránt is jószága sincs itt Magyarországban ő felségének, hanem ám vagyon még Óvárhoz öt vagy hat falu, hanem ha azt adja egyik része summájában ő felsége neki, feliben vagy kevesben s az többit adná a fejedelem erre, ha könyörgönénk ő felségének, hálaadással vehetné az fejedelem.

Az tarczali dologban is a szerint nagy difficultások vannak, mert ő kegyelme conveniált volt már egyszer Betlen fejedelemmel s fel is vötte pénzét, kiről fassiója is extál ő kegyelmének, s azután lött-é valami contradictio benne vagy nem, nem tudatik, de az bizonyos, hogy azt a redemtiórúl való levelét is, az kiben engedelem adatott volt Rudolphus császártúl, visszaadta volt ő kegyelme Betlen fejedelemnek, itt is azért, ha szintén mire köllöne az dolognak menni is és cessiót köllöne tenni Csáky uramnak is, nemcsak az summát felvött Tarczalért tartoznék leteuni, de az superinscriptióját is, minthogy ő kegyelménél százezer forintban vagyon, s juthat az is eszében ő kegyelmének, hogy ugyan beneficio ejusdem contractus, a kit Tartzal végett tött Betlen fejedelemtűl örökben adott valami szőlőket és curiát is ugyanott Tartzalban ő kegyelmének, a ki huszonöt vagy harminczöt ezer forintot megéri, melyet ez mai napig bír, és ha szintén contradicált volna is az Betlen fejedelem contractusának azaránt ő kegyelme, de az mit beneficio ejusdem contractus bírt, mivel penes contradictionem per revocationem ejusdem fassionis kezit attúl az jószágtúl és curiátúl fel nem vette, sőt most is bírná, jure sem az articulus, sem a concessio mellett ő kegyelme ott semmit nem praetendálhat, legtöbbet azért itt is, a mit cselekedhetnék ő felsége, csak az lehetne, hogy cessióban venné igazságában Cháki István uramot ő felsége s az fejedelem contentálná Cháki uramot.

Az szádvári dolgot is az mi illeti, minden kételkedés nélkől vagyon, hogy Cháki uraméknak is nem megvethető praetensiójok vagyon ezaránt, mert noha úgy vagyon ugyan, hogy in pupillari aetate lévén ő kegyelmek, az dotalissával az anyjokkal végezett volt szegín Rákóczi Sigmond uram, avagy inkább Báthori fejedelem, és mind Szádvárában és Sároson

való jussokat cedálták volt, de micsoda contentatiója lött a Cháki familiának, nyilván lehet ő kegyelménél, azután az is micsoda resolutiókban forgott azon dolog, és Pete Lászlónak is mint kötötte volt örög Cháki István Szádvárát, ugyan úgy is, ha szintén plenaria contentatiója lett volna is Báthori Gábortúl Cháki uraméknak és az asszony is az anyjok eladhatta volna is in praejudicium filiorum a jószágot, de az bizonyos, hogy az az summa rajta vagyon most is Szádvárán, az kiben ugyanazon örög Cháki István Pete Lászlónak ugyanazon jószágot adta volt, ki negyven ezer forint, evvel liquide tartoznék az fejedelem ő kegyelme, így azért én itt sem látom, mit mívelhetne mást ő felsége az dologban, hanem ha letévén ő kegyelme a negyven ezer forintot a mostani possessornak, az többit az summának láttatná meg jure extraordinario peremptorie, azt azután, ha magára venné ő felsége, azon ha instálhatunk, jóllehet az perennalitását Cháki László uramnak adta már ő felsége, nem mondanám gonosznak, ha arrúl is vígezne valamit ő kegyelme Cháki uramékkal, mert azaránt való igazságokat is nem látjuk, mint invalidálhatná ő felsége.

Az mi az ecsedi dolgot illeti, Nagybányával együtt sok és nagy consideratiók vannak abban is, minthogy ennyi praetensorok vannak hozzája. Mindazonáltal, ha ugyan a leszen az ő felsége kegyelmessége, megmaradván az constitutiók, a melyeket meg is köllöne újítani, hogy peremptorice meglátódnék, minthogy az több praetendensekkel együtt az ő kegyelme menye is interessata abban, s azonban megtartatván Betlen István uramnak azon conditiót is, ebben cselekedhetik valamit ő felsége cum suo jure regio.

Az szerint az Munkácson és Patakon való épület dolgában is noha lehetnének consideratiók, de gondolván, hogy ő felsége nem fogja difficultálni, és ha ugyan kévántatik per partes két háromezer mázsa rezet is remélleném, hogy obtineálhatná ő felségétől. Az több dolgokban én nem munkálkodhatom, kiváltképen az szathmári dologban, azokért az consideratiókért is, az kit in scripto kiadtam, s nagy sok egyéb considerationkért is Kegyelmedet Lónyai uram ezszerint informálhatja azért maga postulatumiban az fejedelmet, melyet Kegyelmed, ha magának ezszerint nótát is megcselekedheti, de in publicum tractatum nem ítílem ezeket bocsátani s annyival inkább írást róla tenni.

Kivülrül: Az palatinus uram oblatiója, mire mehetnék az urunk privatumiban, de ez nem commissionaliter vagyon.

A fejedelem erre következő választ jegyzette rá:

Palatinus uram memorialéira való válasz.

Ad 1. Innét is lehetetlen a nélkől.

Ad 2. Ült volna veszteg Homonnai uram s az fejedelmek között való diplomát ne érintette volna, nem követte volna mostani kár. Az mit cselekedhetünk, mindazonáltal az summának depositiójában megcselekeszszük. Expletis conditionibus inscriptionalium, mi nem bánjuk ezután akárki-é legyen az proprietas.

Ad 3. Soha mi Tartzalért való contentatióval contentusok nem voltunk. Mert nem is volt debito modo juxta contenta inscriptionis az certificatio, sem pedig az summának depositiója, mert alig jutott mindkét részre is 40 ezer forintunk, nem tevén le az summát secundum valorem, melylyel tartoztak volna, s ezért is mi mindenkor et tempore singularum statutionum solemniter contradicáltunk. Az szőlőket, házat mi pénzen vettük, nem adott minekünk semmit is Betlen fejedelem pínz nélkől, hanem csak eximálta azokat az szőlőket, de ez is helytelen lévén, confirmáltatnunk köllött azon exemtiót ő felségével.

Ad negocium Szádvára. Kitetszik az attestatiókból, hogy nyilván való injuriánk vagyon abban, mindazonáltal declaráltuk szóval magunkat, ezaránt is tartsák ahhoz magokat.

Ad negocium Ecsed nem kévánunk egyebet abban, hanem csak jus regiumot, ha ő felségének volna abban az jószágban. Hiszem ha praetendenseknek leszen jussok hozzá, salvo jure leszen alieno az donatio, keressék jussokat suis modis.

(A vörösvári levéltárban lévő eredetiekről, mely a Klobusiczky írása.)

c)

1645. jan. 24.

Illustrissime ac celsissime princeps stb.

Jó egészséges szerencsés új esztendőt stb.

Az Nagyságod 6. praesentis Ónodból Fejér Gáspár által hozzánk expediált méltóságos leveleit 13. eiusdem alázatoson vöttük és kegyelmes parancsolatit megértettük, és jól tudjuk kegyelmes urunk, hogy mind az mostani háború üdő sok alkalmatlanságának hamarébb való eltávoztatása s mind peniglen az Nagyságod parancsolatjában s hazánk szolgálatjában való hivatalunk azt kévánta volna, hogy ez ideig is újobban tudósítottuk volna Nagyságodat, melyet bizony örömest meg is cselekedtük volna, felette súlyos lévén magunknak is ennyi üdőtül fogva bizonytalan állapattal való várakozásunk, de ez itt való dolgoknak sok alkalmatlansági nem engedték, hogy valami bizonyost írhassunk Nagyságodnak, noha úgy tudjuk, hogy csak két vagy három napunk is nem volt üres mind azolta is hazánk szolgálatjában és az Nagyságod parancsolatjában való

szolgálattól, hol publice s hol privatim, de még ennél elébb Nagyságodhoz nem expediálhattunk ez ide való dolgoknak csak függőben levő bizontalansági miatt.

Írhatjuk azért Nagyságodnak, hogy beadván mind az Nagyságod s mind az országbeliek replicáit az commissarius uraknak azelőtti feleletekre az szerint, az mint Nagyságodnak ugyan Fejér Gáspártól megküldtük volt, két hétnél tovább is nem vehettünk semmi választ tőlök, hanem csak szintén die 8-a praesentis tartóztatván hol azzal bennünket az commissarius urok, hogy cancellarius uramnak is sok ideig kellett Linczen kivől lenni az pestis miatt való szellőzésért, hogy ő felségéhez nem bocsáták és nem lehetett oly resolutiójok, az melyet kévántak és vártak volna, hanem hogy esmét újobbakért kellett újobb opiniókkal küldeniek, s várakoztattak arra bennünket, s minthogy ő nagyságok is patientiával voltak ezelőtt az Nagyságod resolutiójára való hosszabb várakozásunkban, nekünk is alkalmaztatnunk kellett magunkat, noha ritkán mult el az üdő alatt is, hogy vagy egyikünkkel vagy kettőnkkel, s hármunkkal palatinus uram ő nagysága nem conferált volna ezeknek az dolgoknak facilitása felől.

Az mikor azért elkészítették volna resolutiójokat, felhivatván bennünket palatinus uram ő nagysága, az ő felsége több commissariusival együtt minemű resolutiót adtanak ki, ím megküldöttük Nagyságodnak, az országbeliek részére valót sub lit. *A)*, az Nagyságod részére valót sub lit. *B)*, jelentvén palatinus uram ő nagysága, hogy noha magok is örömesbben el löttenek volna az tovább való disputatio nélkűl, de minthogy oly dolgok voltak beadott feleletünkben, az melyekre mind az magok mentségére s mind az jövendő posteritásra nézve nem lehetett, hogy meg ne feleljenek, ehez képest nem mulathatták el azoknak kiadását, mindazáltal egyébképen örömest facilitálni kévánták az dolgokat, az mint lehetséges leszen. Melyeket mi is kezünkhez vévén ad consultationem megolvastuk és consideráltuk, s úgy tetszett minekünk, hogy ha azokat esmertük volna finalis resolutiójoknak lenni, visszaindulhattunk volna azzal Nagyságodhoz kérdés nélkűl is, de minthogy tovább való reménységet is nyujtottak vala, szükségesnek ítélők, hogy azt is megértsük, és minekelőtte Nagyságodat tudósítanók, azokból is kétségünket kivegyük, s minthogy vöttük eszünkben, hogy determinate nem adhatnak választ még, s nem is akarnak adni az ő felsége commissariusi onnan felűl való újobb resolutio nélkűl, hogy érthetnénk mégis hamarébb valamit opiniójokról és próbálatlant is semmit ne hagynánk, az mi az mostani állapathoz való volna, javallottuk, hogy palatinus uramot ő nagyságát is admoncálnók mediatorsá-

gának tisztire, minthogy arról mind Kassáról írtak volt ő nagyságának az regnicolák s mind penig mostan is minekünk. Kihez képest felmenvén mind együtt ő nagyságához, eleiben adtuk, hogy mi megértettük volna ugyan az ő felsége commissariusinak resolutióját és meg is felelhetnénk esmét azokra, de mivelhogy nemcsak disputatióra, hanem végezésre küldettünk volna ide, az szóval való veszekedést haszontalannak esmerjük, mert mi mindent megmondtunk azokban, az mit meg kellett mondanunk, nem esmerhetjük, hogy elégséges ratiókkal mind azok refutáltottak volna, és isten levén csak bírója és az fegyver ezféle disputatióknak, ha eddig való instantiánkra ratióinkra nem cselekesznek, ezután valókra is nem cselekednének, hanem még ez egy dolog volt hátra, hogy ő nagyságát is mint mediatort az regnicolák dolgában megtalálnók, ha segíthet-e valamit mediatorságával immár ezekben avagy nem; mert mi most is az kiadott feleletekben disputatiónál, dilatiónál és obscuritásoknál egyebet nem látunk, melyen contentusok nem lehetünk, hanem ezektől különben kell gondolkodnunk de finali resolutione.

Ezekre sok volt az ő nagysága beszéde, melyekkel Nagyságodat haszontalanul nem terheljük, jelen volt immár Klobosoczki uram is, summája csak az volt, kévánta ő nagysága, hogy azokból az sok disputatiókból mintegy nagy erdőből vennők ki az dolgot, és csinálnánk egy compendiumot kévánságink felől, minthogy ezután is, ha megegyezhetnénk ugyan, punctumokban kellene venni ezeket; noha azért esmertük vékony elménket ahoz is, hogy ilyen derekas dolgokat rövid summában vehessünk úgy, hogy több rést rajta ne csináljunk, mindazáltal azt sem mulathattuk el, hanem ím mint mediatornak, hogy facilitálja azokat ő felsége előtt, punctumokban szedtük és közlöttük azon dolgokat, melyeket instructiónkhoz és azelőtti beadott írásinkhoz alkalmaztatván, mint adtuk legyen be ő nagyságának, ím azt is megküldtük in paribus Nagyságodnak sub lit. *C).*

Minthogy penig mondotta vala ő nagysága is, hogy közli tetszését velünk azok felől, felhivatván azután is ő nagysága közűlünk, sok szókkal declarálta, miért nem ereszkedhetik azoknak az punctumoknak consensusára, nem láttatván most is semmiben cedálnunk, mintha csak most kezdenénk újobban az tractát, hanem concipiált volna ő nagysága is valamit felőle és közlené velünk, s talán azokat facilitálhatná ő felségénél is, mely punctumokat is megküldtünk Nagyságodnak sub lit. *D).*

Ezekből is azért vevén eszünkben, hogy noha mediator által is, de ugyan ő felsége commissariusival is vagyon az dolog, mivel egymás híre nélkűl semmit nem cselekednének, mi is esmét consideratióban vöttük azokat is, és noha megmond-

tuk azt is, hogy mi úgy mint commissionaliter nem recedálhatunk beadott irásunktól, mindazáltal, minthogy ő nagysága kévánta, hogy declaráljuk, micsoda nem tetszik az ő nagysága kiadott írásában is, azokat is megmutogattuk, az mint Nagyságod azt is megértheti Nagyságodnak küldött írásunkból sub lit. *E)*.

Ezeket is az commissarius urak magok között consideratióban vevén, mit és mint facilitálták újobban kiadott írásban, im Nagyságodnak azt is in paribus küldöttük sub lit. *F)*.

Ezeken is penig contentusok nem lehetvén, mint tractáltunk legyen azután esmét felőle ő nagyságával, ím arról való beszélgetésünknek punctumit is írva küldöttük Nagyságodnak sub lit. *G)*, értésére adván azt is ő nagyságának, hogy immár Nagyságodnak resolutiót kell tenni maga dolgaiban ennyi üdőmulás után, s kiváltképen az regnicolák is ott levén Nagyságod közűl, nekünk immár úgy kell alá küldenünk, hogy az lesz az finalis resolutio az mi itéletünk szerént, az mivel mostan fogja Nagyságod onnan emberit hozzánk bocsátani: mi azután azt nem változtathatjuk, ha mind ma mennének is azokra azután, ha Nagyságod declarálja magát dolgaiban.

Ez requisitióinkra azért mint resolválta ő nagysága magát, ím azt megküldtük Nagyságodnak sub lit. *H)*.

Minthogy azért kegyelmes urunk mi ennél többet ez ideig nem obtineálhattunk az közönséges dolgokban, nem akarók tovább késlelni ezekről való tudósításunkat, hanem hogy mind ezeknek seriessit, ratióit, beszédit és az dolgoknak circumstantiáit Nagyságod jobban megérthesse, szükségesnek itélők, hogy mint végső resolutióért Klobosiczki uramot bocsátanók vissza Nagyságodhoz. Mi eleget munkálkodtunk szüntelen, úgy hogy tudásunk szerént kevés nap mult rajtunk dolog nélkűl, de ennél többet ez ideig nem obtineálhattunk, melyeket Nagyságod az ő kegyelme relatiójából voltaképen és bővebben megértvén, mihez parancsolja tovább alkalmaztatnunk magunkat, várunk az Nagyságod kegyelmes parancsolatjától s kérjük is alázatoson Nagyságodat, hogy ha Nagyságod közűl vagynak arra rendelt atyafiak az regnicolák közűl, méltóztassék ő kegyelmekkel is közleni ezen dolgokat, kiknek ím mi is megküldöttük ezen actákat is, elhivén oly kegyelmességét lenni hozzájok Nagyságodnak is, hogy az magok dolgát egyebekben is érteniek adja, melyekből jobban is eszekben vehessék az közönséges dolgoknak állapatját.

Ezekben penig minemű consideratióink legyenek nekünk is, noha úgy hiszszük, Nagyságod megértheti mind az palatinus uram ő nagysága punctumira való választételünkből s mind penig annál világosabban Klobosoczki uramtól is, mind-

azonáltal, az mint mind palatinus uram ő nagysága külömb külömb discursusiból eszünkben vehettük s magunk is consideráltuk, hogy Nagyságod kennyebben itéletet tehessen felőle, ím azokat is, mennél rövidebben lehetett, concipiáltuk, és Nagyságodnak írva küldöttük sub litera *I).*

Magunk opinióját penig immár mind ezekben, az mi illeti, arról nem tudunk Nagyságodnak semmi bizonyos determinatiót írni, egyikért azért, mert mi nem tudjuk úgy az Nagyságod dolgainak állapatját, sem hadakozásinak alkalmatosságit vagy alkalmatlanságit, az mind maga tudja Nagyságod, az ki ezféle állapotokat szoktak *(úgy)* moderálni. Más az, hogy nem lehetünk bizonyosok az istennek dispositiójában is, az ki még az igen jól elrendelt és csaknem bizonyos reménység alatt levő dolgokat is az emberek elmélkedése felett való kimenetelekre fordítja gyakorta, és ehez képest se magának Nagyságodnak, se hazánknak örömest nem kévánnánk kárt tenni ne talám elménk felett való ítíletünkkel, mindazáltal tudván, hogy Nagyságod is azt megkévánja tőlünk, hogy az kik ez dologban forgunk s értjük naponként azokat, helyes vagy helyetlen opiniónkat is közöljük Nagyságoddal, ehez képest megemlékezvén arról, hogy Nagyságod ide minket békeség szerzeni és nem tovább való háboruság csinálni küldött, meg akarván Nagyságod előtt is ezbeli hivatalunknak felelni, mi Nagyságodnak is egyebet nem tudunk írni, hanem meggondolván azt kegyelmesen Nagyságod, hogy maga édes hazáját s nemzetét annak mind lelki és testi szabadságának elvesztését avagy helyére állatását, maga életét, kedves posteritását és minden javait fogta ezekben az állapotokban feltenni, igen nagy consideratióval való ok lehessen az kegyelmes urunk, az miért Nagyságod is ezeket tovább szerencséltesse, ha alkalmatos módokat esmerhet megcsendesítésében mind ezeknek, hanem szintén maga kedve és kévánsága szerént is, de mégis úgy, hogy ha jobbra nem fordulhatna is, az mint azon igyekezett, ne fordulna mégis előttieknél gonoszobbakra az Nagyságod kegyelmes gondviselése és provisiója alatt ezeknek állapatja, melyeket, úgy vagyon, hogy az isten az ő rendelésire szokott igazgatni, mindazáltal az jó és bátorságosb mediumoknak is követése az istennek is mind rendelése s mind akaratja. Nem mondhatjuk ugyan kegyelmes urunk, hogy mind kévánságunk szerént lehetnének ezek az mediumok jövendő bátorságunkra, de minthogy az isten nem az emberi igyekezetektől igazgattatik, ha mi elmarad benne is, azon az isten ezután is, az ki az ő híveire csudálatos gondot visel, és mi üdőnkben az úristen az mi üdőnkbeli gondviselést bízván reánk, nem hagyja az posteritást is, és ha mindent úgy nem rendelhetünk is, az mint

kévántatik, de az szent írás szerént is az holnapi nap esmét gondot visel magára. és az jövendő időkben is azon isten leszen oltalmunk, s minthogy ugyan világosítottunk azért alkalmas dolgokat az religio dolgában, melyeket soha eddig declaratiókban nem vehettünk országos gyűlésekben, és az ország szabadságinak nem tovább való haladása, hanem ez jövendő országgyűlésében való effectuálása felől közönségesen való bizonyos assecuratio leszen. s az több dolgokra penig az országgyűlésének jobb és bizonyosb reménység alatt való facilitása mind ezekben ím előttünk leszen, úgy tetszenék. hogy talám nem alkalmatlamb lenne ez kevés üdő várása alatt már ezt is megpróbálni, s ha az úristen jó kimenetelit adná ott dolgainknak. örökké való hálaadossággal tartoznának mindazok Nagyságodnak és szerelmes maradékinak. s ha penig külömben lenne az dolog, az egy igazságnak és haza szabadsága kévánásának nyilvábban való létéért, mind az igaz igynek jóakarói többülhetnének. s mind penig Nagyságod interim jó fundamentummal praeparálván dolgait. azon az istennek hatalmában bízhatik ezután is, kinek segítségéből módját esmerhetvén abban, ugyan segíthetne édes hazájának jövendőben is s nem vádoltathatnék ezzel is Nagyságod, hogy ez kevés üdőt is patienter nem várta volna, az melyben mindeneknek elégséges complanatióját igérték volna nemcsak particulariter, hanem ugyan in genere, ha penig ebben az az kételkedés, hogy ha igírik is, akkor nem cselekedněk. és az kételkedés fen lehetvén mindenkor az jövendő dolgok felől, szintén hasonló vélekedésben lehetni azoknak bételjesítése felől is, ha mindenekre most kévánságunk szerént reá mennének is, és így az mostani végezésekben is haszontalanul munkálkodhatnánk, ha az jövendő dolgok felől való félelmet bizonyosnak kellene tartanunk. Mindazonáltal ezekben való gondolkodásinkat mi ugyan az Nagyságod kegyelmes tetszése alá vetjük, és cselekedje azt Nagyságod. az mi jobb leszen. kire hogy az úristen Nagyságodnak tanító és az ő nevének tiszteletire édes hazája megmaradására igazgató szent lelkét adja és Nagyságodat is sok esztendeig stb. Tirnaviae 24. Ianuarii 1645.

Eiusdem Illustrissimae Celsitudinis Vestrae
humillimi et fideles servitores
Sigismundus Lónyay m. p.
Bernhardus Nyáry m. p.
Georgius Csernel m. p.
Stephanus Kőrösy m. p.
Andreas Zakani m. p.
Nicolaus Soporny m. p.

(Eredetije a gr. Erdődy-féle vörösvári levéltárban.)

XXIX.

1645. jan. 27.—febr. 1.

a)

Georgius Rákóczy dei gratia princeps stb.

Spectabiles, magnifici, generosi, egregii stb. Secunda praesentis nekünk írott Kegyelmetek levelét elvöttük vala 15. eiusdem, s mind eddig is azért halasztottuk válaszadásunkat, vehetjük vala újabb levelét Kegyelmeteknek, s érthetjük vala derekasabb válaszát is ő felségének mind magunk s az regnicolák kivánságira, s most is az miatt továbbra kell bővebb feleletünket halasztanunk s válaszadásunkat, elvévén azt, mi sem késleljük, s úgy tetszik, majd ugyan igen el is kezde késni az ő felsége válasza, s Kegyelmetek is megrestűle az írásban, melyen eleget is törődünk magunkban kiválképen (emlékezetünkben lévén) Fejér Gáspár által Kegyelmeteknek küldött levelünkben tött instruálásunk s parancsolatunk az regnicolákkal együtt. Palatinus uram szavait discursusit nem disputáljuk, ismervén jól ő kegyelmét, tudván azt is jól, ha ő kegyelme eleitől fogva idegenséggel nem lött volna s religiónkhoz gyűlölséggel, az mostani állapatok is így nem történtenek volna. Istennek hála mi még csendességben, türhető egészségben vagyunk, itt lévén már nálunk az franczíai király, királyné s parlamentum követe is. Vesselényi s Barkócziak az hadak fogadásában mint mehettenek elő, Kegyelmetek experiálhatja ugyanott, közel is lévén, de mi úgy értjük, volna hová vinniek, csak volna mit, itt mi is vigyázásban kész állapattal vagyunk.

Az több dolgokról már Kegyelmeteket mind mi s az regnicolák is tudósítottuk, kit régen el is vehetett eddig Kegyelmetek. Quibus de coetero gratiose propensi manemus. Datum in curia nostra Zboroviensi die 27. mensis Ianuarii anno d. 1645.

30. die praesentis érkezék hozzánk Klubucziczky hívünk is dél est négy óra előtt, s úgy vagyon Kegyelmetek leveleit és izenetit is elvöttük s megértettük, de mivel úgy látjuk, most még olyan válaszok sem lött az regnicoláknak, az melyet Kegyelmetek maga is ott fenn ezelőtt reméllett, az Kegyelmetek leveleiben is csak mulóvan tekintettünk be, mi convocáljuk az regnicolákat, s mindeneket communicálván ő kegyelmekkel, az mit ő kegyelmek velünk egy értelemből jobbat, idvösségesbet feltalálhatnánk, értésére adjuk mennél hamarébb Kegyelmeteknek, ez alatt Kegyelmetek mennél hamarébb menjen végére palatinus uramtól, több császár ő felsége commissariusival

együtt, egyáltaljában nem akar-e ő felsége az templumok restitutiójára menni, kiket ab anno 1638 elfoglaltak; másiknak, ugyancsak az gyűlésre akarják-e halasztani kiválképen azokot az dolgokat, melyeknek complanálását az regnicolákkal együtt itt kivánnók eligazétani; 3-ik in negotio religionis nem akarnak-e az regnicolák kivánságára menni egyátaljában és azt complanálni; 4-dik az mire ő felsége magát kötelezte az 17 conditiókban meg akar-e annak szentűl felelni, mind maga megtartani, s másokkal is megtartatni, avagy azt magyarázni, s imide amoda vonni csigázni, és csak úgy akarja-e az evangelicus statust, az kivel éltetni akarja is az mint akarja.

Az magunk privatumában csak annak menjen Kegyelmetek ismég cathegorice végére az ő felsége commissariusitól nem akar-e ő felsége az vármegyékben semmit is mi kezünk alatt hagyni s engedni, mert az több privatumokra való válaszukkal, ha ő felsége neve alatt volna kiadva, nem sok jobbétással megalkhatnánk, ezekről minket Kegyelmetek éjjel nappal tudósítson, csak cathegorice menvén ennek az dolognak végére. Lónyai uramnak privatim is írtunk, elhittük Kegyelmetekkel is közleni fogja ő kegyelme.

Külirat: 1645. 1. Februaii Zboro. Ad dominos commissarios Tirnaviam datarum par, ablatae per Michaelem Ugron.

(Hivatalos másolat, Rákóczy kezével javítgatva a gr. Erdődy-féle vörösvári levéltárban. Egy más példány az orsz. ltárban.)

b)

Georgius Rákóczy dei gratia stb.

Spectabilis magnifice fidelis stb. 4 die praesentis írt Kegyelmed levelét jámbor szolgája nekünk Onodba 15 die eiusdem adta vala meg, melyre eddig is válaszunkat azért kellett halasztanunk, várjuk vala, ha szegény Fejér Gáspártól felküldött leveleinkre válaszunk érkezhetik vala Kegyelmetektől, s kiváltképen magától Kegyelmedtől, s mostan is mi derekasan és végképen magunkat nem resolválhatjuk, valamíg már Kegyelmetektől, mind nekünk s az regnicoláknak válaszunk nem érkezik, mi ő kegyelmekkel is communicálván magunk privatumit s kivánságinkat. Bizony úgy látjuk, nem volna ő kegyelmeknek ahoz kedvek, mi tőlünk elszakadjanak s redeáljanak, kiben több okokra nézve is úgy kell ő kegyelmekkel consentiálnunk, el ne idegenítsük magunktól mostani jó akaratjokat ő kegyelmeknek s másunnat is magunknak ellenséget ne szerezzünk. Az mivel minket bíztatna palatinus uram, azon mi bizony semmit sem fundálunk, experiáltuk mi már, micsoda az

ausztriai ház segítsége és patrociniuma. Szádvára, Tokaj, Ecsed s a bányavárosok dolgából talám megalkhatunk, melyről Klobusiczkinak most is parancsoltunk, érteni fogja Kegyelmed. Azért sem látjuk módunkat, hogy Kegyelmednek derekas választ tehessünk, mivel azokat Kegyelmed is még akkor magától palatinus uramtól értette volt s nem ő felsége cathegorica resolutiójából, talám eddig is azt is Kegyelmetek megértvén s minket is tudósítván, mi tőlünk is úgy várhat derekasabb és utolsó resolutiót, hogy ha az ő felsége resolutiói is olyak lesznek, melyekben igaz és tökéletes sinceritást tapasztalhatunk mind az regnicolák s magunk részére is. Mi eddig is reméllettük, hogy vehessük Kegyelmetek levelét, s nem is tudjuk mire vélni, hogy Kegyelmeteknek 25 naptól fogva semmi leveleit nem kezdénk látni és venni, el kell azért várnunk az ő felsége válaszát, mind az regnicolákra s mind penig az magunk kévánságinkra mi leszen, s azután mi sem késleljük az választ innét Kegyelmeteknek megküldeni, ha úgy látjuk jobbnak.

Hogy nehezteli palatinus uram Kegyelmetek igaz és böcsületes keménységgel tött válaszát egyébre nem vélhetjük, hanem magok is látják az igazságot; mind kévánságát és mentségét sajnálják; az egész világ eleiben fog terjedni, s az mit eddig nem tudtak is ez szegény hazának nyomorgatásában, nyilván való leszen, de ugyan jobb, hogy ő kegyelme haragudjék, mintsem az igazság elnyomattassék.

Az ország dolgai úgy vagyon, országgyűlését is illették volna, de experiálván ezelőtti gyűléseknek sok gyűlölséges veszekedő nemző *(így)* kimenetelit, s néha csaknem re infecta is eloszlását, ez most azután regnicolák előbbi példákból is tanulván meg, így jobb azoknak eligazodni. Az religio dolgában sem kellett volna ő felségének theologusokat convocálni, s censurájokat, annál inkább penig tetszéseket venni, holott már annak szabados exercitiumjáról megvolt az ő felsége 17 conditiója s az ország statutuma. Disputatiót sem kérdést nem kellett volna az religio felől tenni ő felségének, ha alattomba magokban ugyan extirpálásra való elvégezett akaratjok nem lött volna; tanulhatna ebből is az evangelicus status, mint kellene megnyugodni az ő felsége diplomájában, kinek köteléből, ha előhivatja azután is az theologusokat, fel kezdenék szabadítani, avagy talám mostan is olyanról elmélkedhettenek s adhatták tetszéseket, és fenn akarják talám azutánra is tartani: Haereticis non est servanda fides.

Az mi punctuminkban, kivánságinkban, még az vármegyék dolgaiban is nem volna nagy akadály, csak ő felsége akarja, nem lehetetlen s nem is igazság kivűl valók, de azt mi most nem disputáljuk, halasztjuk idejére. Mi úgy itélnők leg-

jobbnak s hasznosbnak az regnicolák részekre is s megmaradásokra, ha mi alattunk maradnának, kedvek is vagyon hozzá, kivel ő felségének is alkalmatosságot mutatnának, annuálna nekik s volenti nulla iniuria lenne. Minket mind az 12 vármegyék s az szabad városok, ugyan reménykedéssel s obtestatióval kértek minap is Onodban, s ím huszonharmadik die praesentis nálunk lévén Sáros vármegyének követ atyokfiai, s még penig az vármegye elei, ki ne bocsássuk kezünkből őket, maradhassanak kezünk alatt, s azt sem tarthatuá hát palatinus uram országszabadsága ellen való dolognak is, mi sem kívánhatjuk azt, hogy ő felsége úgy sáfárkodjék Magyarországgal, mint haereditariumjával, sőt ellent tartanának benne; kárára sem lenne az több ország részeinek megszakadozása most, ha együtt leszen is, bizony majd elpusztíttatik. 2. Nem hogy másokat segíthetne, de magát sem oltalmazhatja. 3. Nagy része már is hoklolás alá vettetett, s az ki még azt nem érzi is, nem sok üdő alatt az is úgy járna vagy teljességesen elpusztulna. 4. Lám nem ártott vala Bihor, Kraszna, Szolnok s több vármegyéknek, hogy nem is ideig, hanem örökösen Erdély oltalma alá szakadtak volt. 5. Több részeinek oltalmazására ennyi sok, s naponkint nevekedő s többülő distractiói között ő felsége inkább elérkeznék, s mind két rész megmaradhatna. 6. Ennek elvesztése s pusztulása sem nyitna útat ellenkezőinek más keresztyén országokra és abból nem menne az tűz elébb elébb több részeire Magyarországnak. 7. Lecsendesedésével ő felsége úgy tetszik megorvosolhatná, több ő felsége lakó helyeihez közel levő országi is nem kezdenének infestáltatni s az reájok következendő veszedelemtől félni s tartani. 8. Egy nagy, hatalmas napkeleti distractiójától is meg fogna menekedni ő felsége. Mi többet is írhatnánk ennél még Kegyelmednek, s az mitől tarthatna jövendőre, bizony azt is evvel orvosolhatná meg; és valjon melyik lenne jobb s hasznosabb, az-e hogy ezen az úton s jó móddal maradna, s tartatnék meg a koronához, vagy fegyverrel s az mostani ő felsége distractiói alkalmatlanságával örökké elszakadjék s idegenűljön tőle. Sokat írhatnánk mi Kegyelmednek nagyobbakat is ennél, de nem bátorkodunk pennára bízni, ezeket is mint meghitt hívűnknek úgy írjuk.

Az hol palatinus uram ő felségének corporale juramentumát forgatja, ójjon isten attól, mi az ő felsége méltóságát abban is vakmerőképen examináljuk, mert ha azt kellene vizsgálnunk, fel kellene fordulni az 17 conditióknak, ország statutuminak minden részeinek megtartására, s tartatására is köteles volt ő felsége, fel kellene annak is fordulni, az mostani állapat is miért vagyon és miből következett. Valjon ország

consensusából s hírével volt-e s ő felségeknek nem kötelességek ellene, mikor 1617. esztendőben Prágában az egész Magyarországnak successióját örökösen az hispániai királynak conferálta volt Mátyás császár? Mi úgy hallottuk volt, akár nagy s akár kicsin vizben haljon is ember, de ugyancsak meg leszen halva, de ezt is mi még nem disputáljuk és nem forgatjuk: továbbra ez többre való gondolkodását Kegyelmednek józon ítíletire támasztjuk. Az Bocskai idejebeli példát meggyőzi az János király idejebeli, kinek idejében örökösen esett Erdélyhez a partium. Más ratio lehetne abban is, Bocskai fejedelemnek talán halála is azért lött volt, de ha azért élhetett volna, ugyan oda volt már az adva. Interregnumban sem volt az ország, mert volt Rudolphus császár s Mátyás király Bécsben helytartója volt, az magyarországi urak közűl is mentek Rudolphus császár mellé mint királyokhoz. Bocskai az ő mellette levőkkel koronás királylyal tractált, még penig nagy hatalmas tanácsos emberek által, kik annuáltak is annak, noha tudták az országnak mind szabadságát s mind azt, micsoda szolgál megmaradására. Mellé adhatnánk azt is, az két gonosz között az kisebbet azért kellett volt választani Rudolphus császárnak, hogy épen ez szegény haza el ne veszszen, maga még akkor Magyarország ez mostani állapathoz képest in flore volt, nem is voltak az imperiumban és több részeiben az keresztyén világnak azok az motusok, pusztulások, melyek most fenn vagynak. Confirmálta-e volna, nem-e az ország az Bocskaival való végezést, mi csudáljuk palatinus uram csak elő is hozza; valjon azon uraknak, kiknek az tetszett, és regnicoláknak nem azon lött volna-e ott is voxok, az mit egyszer végeztek? Az mi nagyobb, hitiben járt volna ő felségének annak megtartása és effectuálása. Az szegény meghalt urunk példáját is, a hol forgatja, könnyű az felelet reá, mert akkor az regnicolákat az jövendő veszedelemnek eltávoztatása vitte volt arra, és az ő felsége előtte álló nagy dolgai, a melyek azoltától fogva, mennél inkább nevekedtek s többűltek, annál is inkább kévánják ő felségétől, annuáljon neki; elhittük mi azt, az pápista atyafiak mint akkor, úgy most is nem kévánják azt érni s látni, azért is, hogy persequálhatnák alattomban is az evangelicusokat, s segíthetnénk is ő felségének, boszút is állhatnánk az kiken akarnának, de azonkivűl az kik igaz evangelicusok s ezt a nevezetet nem színesképen viselik, és az kik lelkek veszedelmével s gyalázatos hírnevek maradásával nem akarnak nekik szolgálni, bizony inkább maradnának mi alattunk, s még az pápisták közzűl is azt követni találtatnának.

Tokaj, Szádvára s az többi dolgában való beszélgetését is palatinus uramnak mind rancorból ítíljük lenni; úgy tetszik

csak példájért is azt érdemlené Homonnai uram, mert ha veszteg ül vala, s hol írással, szóval, kártétellel nem illet vala s az templumokat sem foglalja vala,[1]) *(1636. esztendőben is az szegény megholt császár parancsolatja ellen nem cselekedik vala)*, ezek avagy nem löttek volna, avagy könnyebben complanáltathattak volna, s hamarébb, de mivel ennek is palatinus uram volt egyik foveálója, nem kell csudálni, ha oltalmazza is. Mi most nem törvénynyel kévánjuk restituáltatni, hanem végezéssel: meg tudnánk mi azért erre is felelni palatinus uramnak csak a maga cselekedetiből is. Mit cselekedett ő kegyelme azokkal, kik Semptéhez s némely rész jószágihoz iust praetendálván contradicáltanak, mint bánt? Extraordinaria revisióra bizony csak tíz ház jobbágyot sem akarok halasztani, ebben Kegyelmed is megnyugodjék. Tokaji summának valami részét magunkra venni, talám nem lennénk idegenek jó módjával, kiváltképen ha az építésre rendelné ő felsége avagy acceptálna valami summát az derék summán kivűl. Szádváráért nekünk úgy tetszik, csak azt tartoznánk letenni, a mivel Csáki István Bocskai fejedelemnek nem satisfaciált volt, kitől nem is vagyunk idegenek, noha az üdőtűl fogva való szép jövedelem s haszonvételt melléje vetvén ennek, s conferálván, mi ezzel sem tartozunk talám; ecsedi, pataki, munkácsi dolog sem sok s nem nagy, és káros sem lenne ő felségének. Az török dolgáról mi ő kegyelmével feleselni nem akarunk, segítséget is nem kivánunk mi most azok ellen ő felségétől, sem ő kegyelmétől, mert mi egyáltaljában az portát offendálni nem akarjuk, sőt inkább kedvét igyekezzük üdvösségesen keresni: bizony azt tartjuk, volna hová rendelni, s küldeni és forditani hadait ő felségének, ha ugyan sok volna is. Veselényi Ferencz urom bemehet ugyan Lengyelországban, de nem reménljük, nagy haszonnal járjon; most minden hadakat a Podolyára vittenek, tartván a tatároktól. Ím egy levelet is hagytunk Klobuczizky uramnak, hogy megmutasson Kegyelmednek, melynek elébb kellett volna kezünkbe jőni, de az kire bízták volt megküldését, tött fogyatkozást, érthet abból Kegyelmed bővön az lengyelországi állapatról vissza is jű az gyűlésre, mivel akkorra Franczíából választ kell hozni az királynak, meg is várja az gyűlés végét. Mi is mind az gyűlésre, ki 17. Februarii fog beállani, s mind az cancellarius leánya lakodalmára böcsületes híveinket küldjük. Rezgelődéseket másunnott is hallottunk, ki talám eddég is vagy megkezdett csendesedni avagy másfelé fordítani: mi sem mulatjuk héjában az üdőt, ím elérkezett az franczíai király követe is, ki mind pénzt, vitézlő rendet eleget igír

[1]) A zárjel közt levők kitörölve.

s praestálják is, az portán is mindezt végben visznek; ki legyen penig az követ, ím írva küldtük Kegyelmednek.

Magunknak is mindenkor azon volt opiniónk, az mi Kegyelmednek, el is hittük bizony mindenre őket a kénytelenség és rosz állapatjok viszi és hajtja.

Az városok dolgában ne kételkedjék Kegyelmed, sőt ha úgy kell lenni, újabban is assecurálni fognak bennünket, el nem állanak.

Hogy Kegyelmed sok búsulási és keserűségi között is bőven írt, igen kegyelmesen vettük Kegyelmedtől.

Cancellarius uram eddig elérkezhötett s resolválhatták is magokat, kivel ha mit akarnak, ne késsenek. Tartsa meg isten Kegyelmedet ezek után jó egészségben. Datum in curia nostra Zboroviensi die 30. Ianuarii anno domini 1645.

Ez levelünket, midőn expediálni akartuk volna, juta híre Klobucziczki uram jövetelinek, ki ím tegnap érkezék el, s úgy vagyon, Kegyelmetek levelét megadta s tekintettünk is bele, de bizonynyal derekasan meg nem olvashattuk; lehetne is elég ratiónk, kikkel Kegyelmetek elmélkedésére megfelelhetnénk, de halasztjuk, hanem mivel az galliai király s királyné, s parlamentum követe nálunk vagyon, s ma lőn derekas audientiája, az ki bizony nekünk re ipsa is többet is sokat is igír, és confirmálására jött a foedusnak, el sem akar innét menni, míg mindenek nem effectuáltatnak, melyet penes plenipotentes fiduciarias literas, quas habet a christianissima constituta tutrice matri christianissimi regis solenni pompa in regali parlamento peracta akar végben vinni. Kegyelmednek kegyelmesen és serio parancsoljuk több böcsületes követtársaival is communicálván ez levelünket, értse meg Kegyelmetek palatinus uramtól és több császár ő felsége commissariusitól, akarnak-e nem-e az regnicolák kívánságira többre menni avagy nem; az mi contentatióinkban is az vármegyékben valamiben cedálni avagy nem? éjjel nappal értésünkre adván Kegyelmetek, ottan resolváljuk Kegyelmeteknek magunkat; mi is addég az király követének magunkat nem resolváljuk, s az confoederatiónak is confirmálását halasztjuk addig, azután magunkra gondot viselünk, s az statusokat is ad 12. Februarii hivatjuk ide s értésekre adni, a mivel Kegyelmetek Klobucziczki uramot ide bocsátotta. Az mely levelet Klobucziczki uram által akartunk Kegyelmednek communicálni, ugyan magával pariáltatván le annak is verissima pariáját megküldtük Kegyelmednek; ne féljen Kegyelmetek az lengyeltől, mert bizony azok császárt sem egy-, sem másképen nem segítik. Hatalmas császár parancsolati is, kik az budai vezér és egri passára szólnak az felűlés és mellénk jövetel felől nálunk vagynak s megküldjük azután, meg-

nyugodjék Kegyelmetek benne, mi bizony mind az galliai királylyal confirmáltatjuk az foedust s hatalmas császárnál is valamit végben vihetünk, semmit el nem mulatunk, mi mind isten, s ez világi emberek s Kegyelmetek előtt protestálunk, okai ez haza veszedelmének ne legyünk, hanem adjanak azok számot róla, kik okai, s bennünket is hamisan gyaláznak, s ellenünk imide amoda leveleket írogatnak és méltatlanul kárhoztatnak. 12 nap alatt elvárjuk a választ Kegyelmetektől.

Lehet talám az is Kegyelmednek hírével, palatinus uram minémű leveleket irogat az vármegyéknek, kik közzűl im mi is egy párt küldöttünk Kegyelmednek. Kegyelmesen parancsoljuk Kegyelmednek, csak magától intse meg ő kegyelmét: Kegyelmed hagyjon békét afféle mocskos írásoknak, a melyek csak magában is nem nagy emberhez illendők, annál inkább fejedelmet gyalázni vele méltatlanul, mert kénytelenek leszünk mi is pennánkat oly választételre vetni, a melyen talám ő kegyelme meg fog búsúlni. Értjük azt is, hogy a mi kivánságinkat oda fel mind az vármegyékre s mind penig Lengyelországban kibocsátotta, akarván azzal is bennünket gyalázni; Kegyelmed azért kényszerítse lelke-üdvösségére, ha immár kibocsátotta, adja mellé punctatim az ratiókat is, micsoda praetensióval és méltó jussal kivánjuk mind azokat, mert alioquin kénytelenek leszünk azoknak az széles világra való kibocsátásával ő kegyelmét refutálni. 1. Febr.

Kivül: Anno domini 1645. 1 Febr. Zboró ad S. M. D. Sigismundum Lónyai datarum par, medio Michaelem Ugron.

(Hivatalos másolat, Rákóczy sajátkezü javításaival a gr. Erdődy-féle vörösvári levéltárban.)

Jegyzet: A fejedelem észrevételei a jan. tárgyalások alapján készült pontokra.

In primo articulo. Vagyon-e hatalmok az 8 vármegyének úgy ideadásában, az mint mi kivántuk avagy nincs: cathegorice ő kegyelmek jelentsék meg általa.

In 2-do. Mi Homonnai Jánossal nem akarunk tractálni, hanem ő felségének két terminuson esztendő alatt certo leteszszük az százezer forintot; felét fél esztendő, felét meg félesztendő alatt.

Az hét szőllőt oda nem engedhetjük, mert contra statuta lenne s példában maradna, egyfelől az ország szabadságát keresvén, másfelől azt magunk sértegetvén.

In tertio articulo. Mi azzal sem tartoznánk, az kit igírtünk, s nem vehetjük reá magunkat egyáltaljában, az derék summát tegyük le, mindazáltal az ő felsége tekintetiért ötvenezer forintot fél esztendő

alatt megadunk; az több rajta való summa defalcálódjék az mi kárunkban, kit elvétele miatt 20 esztendőtől fogva vallottunk.

In 4-to articulo. Tehetnek-e nekünk az mi igaz praetensióink szerént való satisfactiót.

In 5-to articulo. Post defectum domini Stephani et Petri Betlen.

In 6-to articulo. Abból megalkhatnak.

Alább:

1. Secundum statuta regni.

In 2-do. Az ország szabadságában áll; ugyan mi reá nem erőltethetjük őket reá.

In 3-tio articulo. Erről megalkhatnának jó módjával excepto Homonnai.

In 4-to. Exceptis 8 comitatibus.

In 5-to. Iuxta solidum articulum, az mint azelőtt is volt.

In 6. úgy legyen.

7. et 8. excepto rebus nonnullis megalkhatnak.

9. articulo, megalkhatnak róla.

10. articulo, mikor ideje leszen s az török nem offendáltatik.

11. articulo, oda vagyon az.

Külön kis lapon, idegen kézzel:

Nono: Magnificorum Sigismundi Prépostvári et Stephani Csáki bona universa restituet respectu authoritatis et interpositionis suae maiestatis.

(Az utolsó s külön lapon írt pont kivételével az egész I. Rákóczy Gy. kezével írt fogalmazvány a vörösvári levéltárban.)

XXX.

1645. febr. 6.

Illustrissime ac celsissime princeps stb. Humilium stb. Az úristen stb.

Zboróról 1 Februar. expediált Nagyságod méltóságos levelével 4. praesentis délután érkezék Nagyságod böcsületes szolgája Ugron Mihály uram, kiből Nagyságod kegyelmes parancsolatját megértettük és akarván ahoz alkalmaztatnunk is magunkat, s azon nap estéig consultatiót tartván közöttünk felőle, másnap jó idejín izentünk ő felsége commissariussinak velek való szembenlételünk felől, kik összegyűlvén Tieffenbach uram szállásán (ki köszvényben fekszik immár alkalmas időtűl fogva) mi is odamentünk hozzájok, és mit proponáltunk, legyen ott nomine commissionis nostri, az mit eszünkbe tarthattuk, im írva küldtük Nagyságodnak, melyet megértvén ő felsége commissariusi, mondák, hogy mivel derekas az kérdés, magok

között consultatióra veszik, s addig lennénk külön mi is, kit az szokás szerént mi is megcselekedvén, az commissarius urak is ugyanott consultalkodtanak felőle, és azután bemenvén hozzájok, minémű választ töttenek, ím azt is az szerént, az mint szóval concipiálhattuk, írva küldtük Nagyságodnak, melyekből Nagyságod resolutiójokat kegyelmesen megértheti. Mi kegyelmes urunk commissionaliter ezeknél többet nem vehettünk ez ideig, úgy esmervén, hogy nekik is másunnét való várakozások s talán azoknak esmét az szerencsére való vigyázások vagyon. Tudjuk, hogy el fognak küldeni ő felségéhez oly intentióval, hogy az is akkorra megérkezhessék, az mikorra Nagyságod resolutiója is hozzánk érkeznék. Immár mi lészen tovább mindezeknek kimeneteli, álljon az istennek kegyes gondviselésében, ki vezérelje az Nagyságod szívét és elméjét is az ő nevének dicsíretire és az mi szegény hazánknak megmaradására minden tanácskozásiban stb. Tirnaviae 6. Februari 1645.

Eiusdem Illustrissimae Celsitudinis Vestrae
Humillimi et fideles servitores
Sigismundus Lónyai

(stb.; a többi követek mint a jan. 24-iki levélben).

P. S. Noha felséges urunk bizony szívünk szerént kévánnók, ha az úristen megszánván szegény hazánknak pusztulásit és nyomoruságit, jó békességgel térhetnénk meg Nagyságodhoz, de ha az úristennek az lészen kegyelmes akaratja, hogy ez mi szegény nemzetünk is az keresztyénségnek véghetetlen háborúiban egyveledjék, kérjük alázatosan Nagyságodat, tudósítson arról is, minémű módokkal kellessék az tractatust elhagynunk, és mely felé dirigáljuk útunkat, s meddig kévánjunk késérőket, az hol az Nagyságod bátorságos késérőit találhassuk, hogy ne kellessék ezekről való Nagyságod újobb informatióért is várakoznunk.

Külczím: Illustrissimo ac celsissimo principi ac domino domino Georgio Rákóczy stb.

(Eredetije a magy. kir. orsz. levéltárban.)

XXXI.

1645. febr. 7.

Brevis realis informatio comitis palatini facta ad partem magn. dno Sigismundo Lonyai.

Az minemő kérdést tett Klmetek commissionaliter tőlönk, az kik együtt lehettünk, ugyan commissionaliter feleltünk reá,

noha csudáltuk igen a kérdést, holott eléggé meghallotta volt immár Kltek okait annak, hogy sem az regnicoláknak tött declaratiókban tovább nem mehetnénk, sem az fejedelemnek tett concessiókban; és hogy a mennire extendáltatott authoritásunk ő fgétől, azokot syncere kinilatkoztattuk Ktknek, mindazonáltal ím enni veszedelmes állapotban levén szegény hazánk is, és a szegény község is ily nagy oppressioban, kéméletlenől láttatik Kltek vontatni az üdőt, noha bizony eléggé vontatta eddig is, a minthogy mostani kérdésével is egyebet annál nem láttatik mívelni, mindazonáltal ím ezt a Kltek kérdését is felköldtök ő fgének, s onnét várunk, s ő fge kegyelmessége legyen rajta, mit kell az ilyetén processusból ítílni, s mit is parancsol nekünk is toább.

Azonban in familiari colloquio miről beszélgettünk Klddel, ha jól emlékezem reá, melyet erősített is Klmed, úgy tetszik ezek punctatim.

1. Hogy neheztelne ő klme az fejedelem én reám, mivel kemény levelet írtam az vármegyékre most újobban, és publicalván az ő klme postulatomit, ratióit annak le nem írtam volt.

2. Erősítette Klmed, hogy ő fge is császár urunk minden kötelességének sérelme nélkűl az vármegyéknek a koronától ideig elszakajtására reá mehetne, azokat ratiókkal és példákkal is erősítvén.

3. Hogy az francziai királnak most újobban követje érkezett volna az fejedelemhez, jelenté azt is Klmed, kit tudtunk azelőtt is és hogy nagy biztatásokot hozott, s ajánlásokot is, s assecuratiókot is, arany hegyeket ígírvén.

4. Jelente Klmed olyan dolgot is, mintha az török is újabb segedelmet ígírt volna a fejedelemnek, és hogy arra már az parancsolatok is kin volnának, s félelmessé tenné az is a dolgot.

5. Hogy még a némely regnicolák postulátomi közől is kivántatnának némely nagyobb declaratiók, jelentvén, mintha az eddig tett declaratiókkal ő klmek a supplicans regnicolák is talám nem lennének szintén contentusok, abból is minemő toább való félelmet jelentvén Klmed.

Az mi azért az fejedelem ő klme ellenem való panaszát illeti, bizony örömest szépet szóllanék az ő klme cselekedetiről, s dícsérném is inkább, hogysem azokban való fogyatkozásokat exaggerálnám, de a mint én látom, és értem, s kézzel, s országostól nagy kárainkkal tapasztaljuk, nincs oly nyelv, a ki elegendőképpen mind cselekedetinek, s mind kivánságinak ő klnek káros voltát kimondhatná; hamisan semmit nem írtam, sem mondottam, sem vármegyéknek, sem másoknak, s ha az igazságért neheztel ő klme, annak kimondásával, és kijelenté-

sével, erős kötelességemből tartozom én az én hazámnak és nemzetemnek, egyébképpen mind lelkem ismeretit, s mind böcsületemet megsérteném, hogy penig a mit Klmed jelenti, abba esett nagyobb vétek, hogy leírván az ő klme kívánságit, melléje nem vetettem azoknak okait, megcselekedtem volna ugyan, s ha kívánja Klmed, meg is cselekszem, de úgy, hogy heltelen és majd a kivánságnak is károsabb voltokot is ki kell mutatnom, mert akár az vármegyék kivánságiban való ratiókot gondolják meg, a melyeket ő klme ad, nemcsak helytelenek, de veszedelmesek is az előhozott példákkal együtt.

Az minthogy az vármegyék kivánságában legfőbb ratiója ő klnek az, hogy azokot az vármegyéket nem oltalmazhatná meg ő fge császár urunk, anni országival együtt a töröktől, s azért kell ő klme, s maradéki, a kik erdélyi fejedelmek lennének, alájok vetni, hogy ott vennének oltalmat. Ez-e a ratio, hogy a mit egy római császár meg nem oltalmazhat, azt egy erdélyi fejedelem, a kit a török maga mancipiumjának tart, s az is, megoltalmazza? Nemde a kinek keresetire a töröktűl vett engedelmet ő klme, ugyanazon török segítségével vitte véghez azt is, a mit végben vitt, a mint mondám ő vasallusa is levén; micsoda oltalmat várhatunk ebből, hanem mancipátiót inkább, s subjugatiot, s rabságot, s így ő klme megoltalmazhat az török ellen bennünket, de egyszersmind török rabságában viszen, magának is bizon az erdéli fejedelemnek kellene az oltalom, s kell is, s ha az római császár tekintete nem forogna az török előtt, hogy el akarván foglalni Erdélyt, oltalmat adna neki, úgy járt volna eddig, mint Boszna, és több részei országunknak, s basát avagy vezért szállított volna be; nem oltalom azért ez, hanem veszedelem s csak lett volna veszteg ő klme, mi nemzetünk levén, maga nemzetivel ezt ne míveli vala, nem bánt vala a török is minket most, s ebben is kimutatta igen oltalmát ő klme a török ellen, mert szeme láttára egynehány ezer keresztyén lelket vín el csak az a kevés mellette levő török is, s csak arrúl sem tudtak tenni, s hát mint ajánlhatja tovább való oltalmát ő klme ennek a szegény hazának és nemzetnek, s nem is kell egyéb a töröknek ennél, hanem hogy megszaggassa az országot, a mi kevesen vagyunk is, s annak erőtlen fejedelmet adjon, avagy maga vasallusát, s a mikor gondolja és az alkalmatosság behozza, azt kivesse s helyette basát vagy vezért tegyen eleikben az alája hajlott népeknek, ezzel terjesztette minden birodalmát a török, s ebben munkálózik most is, s csak mint a kovács kezében a fogó, olyan eszköz ő klme azon török kezében gonosz és mi veszedelmünket néző igyekezetekben.

Ilyen oltalommal azért ne biztasson ő klme minket, hogy

az hol a mi édes eleink ennyé vérontással oltalmazták édes hazájokot, most azt gyalázatosan in opprobrium christianitatis et christiani nominis ultro magok jármában fogják az töröknek magokot; vagyon mi nekünk klmes urunk s koronás királyunk, a ki római császár is, s isten után onnét várjuk oltalmunkot, nem efféle törökökkel való szövetségből, ha onnét oltalmunk nem lehet, más bizonyos, hogy senki minket meg nem oltalmaz, s annyival inkább az, a kit török maga rabjának tart.

Az példákat is penig, a melyeket előhozott Klmed, vagy rosszak s veszedelmesek voltak magokban is, avagy a mostani állapattal ellenkeztek, úgy vagyon. — János király török szövetségbűl királylyá lőn, ki miatt a mint némely historikusok notálták, több veszett kétszázezer léleknél Magyarországban el, s minthogy rosszúl kezdte volt s pogányokkal szövetkezett, isten ki is gyökerezte fiastól, s a mit per pacta neki adtak volt is, azt sem birhatja a fia, hanem az úgy vagyon, hogy az feleségének, úgy mint Izabellának, a ki az lengyel királ huga volt in dotem vita durante 4 vármegyét adtak volt, a kit birt is egy ideig, de mint jártak avval is, nilván vagyon, holott ám most is ily nagy hosszú üdők után is Erdélyhez birják és a török keze rajta, innét mondatik partium dominusnak az erdéli fejedelem, s sajátjának is tartja, s valamit ő egyszer alája vehet, körmös kézzel tartja azt, s keveset gondol imilyen amolyan conditiókkal, a mint az ő vasallusa köt, s egy szóval az oltalomnak bíztatása az, hogy török alá adjuk magunkat, ki ha oltalom, ezt ő klme nélkűl is véghez vihetjük ilyen formán, ha nem oltalmazhatjuk meg ellene magunkat, ottan egész országostúl is adjuk alája magunkat a még akarja, megmaradunk, a mikor akarja, in puncto elveszünk; noha nagy igazsággal mondom, hogy egynéhány hel vagyon csak azon az földön is, a kiben magán maga jó provisióval opponálhatná a török ellen magát, s nagy dologgal jutna hozzá, ha hozzá jutna is, s hogy hogy adjuk tehát igy országostúl alája magunkat, nem ilyen vér volt a mi édes eleinkben, ha kik históriákat olvastanak.

Bocskai dolgát a mi illeti, a mikor ő vele végeztek, látta s tudta szegény Illésházi István, hogy megholó félben vagyon s azt is, hogy maradéki nem lesznek, s úgy igértök volt 3 vármegyét neki, de abban is az a conditio volt, hogy külömben azoknak az végezéseknek ereje nem lehet, hanem per confirmationem regnicolarum, aminthogy confirmálták is azon bécsi pacificatiót, s ő azonban megholt, s arra a confirmatio nem kellett.

Bethlen Gábornak penig eléggé declaráltuk, mit égettettenek volt azok az 7 vármegyék, nem szükség arról itt többet szóllanom, tudjuk telhetetlenség hordozta őtet is, s arra con-

sensust adott az ország népe is, felszabadítván ő fgét kötelességétűl, úgy adattattanak volt neki; de ím látjuk, hogy veszedelmes példa volt az is, mind a törökre, s mind a következendő erdél fejedelemségre nézve.

Ezek azért a ratiók és példák meg nem maradhatnak, de talám erős argumentum az, hogy volenti non fit iniuria, a mint Klmed bő szóval declarálta, és hogy ha azok az vármegyék magok ultra subjiciálják magokat, felszabadítják ő fgét nekik tett kötelességtől, és méltóságának sérelmére sem lenne, de különben van ez is, mert az mi szent koronánktól, az szerint az országnak több részeitől semmi úton magoktúl el nem szakajthatnák ő klmek, s ott is ki hiszi azt el, hogy annak mindnyájan javallói volnának, holott sokan vagyunk, a kik ott sokat birunk, s mi, bizony dolog, ott sem adjuk javallásokat, s azoknak javallása nélkűl kötelessége ellen ő fge sem adhat engedelmet arra, meg is lenne bizony benne, ha valahány vármegye öszve adván magát a többi ellen, fejedelmet választana magának s az alá adná magát, sőt török protectióját venné; ha akarják is azért, kit semmiképen nem remélek, nem cselekedhetik, hanem ha ellenséggé kívánnak venni bennünköt, s magokkal együtt minket is utolsó romlásban akarnak vinni, ha ott akarnak is, azért tudni való, hogy az az akarat is félelemből lenne és kénszerítésből; s ha cselekednék, úgy sem adhatna javallást ő fge az ilyen szakadásra az egész országnak javallása és consensusa nélkűl, egyébaránt is ha meglenne ez a szakadás, kitől isten oltalmazzon bennünket, ottan vége lenne ennek a mi törvényes hazánknak, s felosztva lennénk, oda lenne minden törvényünk és privilegiumunk, mert egyik része is oztán ennek országnak nem mondhatná magát. Egy szóval prédái lennénk az töröknek és az szomszéd fejedelmeknek, isten azért oltalmazzon csak a gondolatjától is az ilyen dolognak, s bizony nemcsak magyarságokról és körösztyénségekről is gyanakodhatunk azoknak, a kik az ilyen elmélkedéseknek javallásokat kivánnák adni.

Istenre kénszerítem is Klteket efféle elmélkedést letegyen, s azonra kérem a fejedelmet is, hogy magunk nemzete levén, ne igyekezzék ily veszedelmes szakadásban hozni bennünköt, mert készebbek vagyunk egy lábig mi itt megöletni magunkot, hogysem erre javallást adnunk, s protestálok is azok ellen authoritate palatinali et locumtenentiae, ha kik efféle dolognak bocsátkoznának, úgy tudjuk és hiszszük, hogy maga nagy méltóságának sérelmének is a szerint országunknak, sőt Kltek obligatiójára nézve is semmiképen ő fge erre nem megyen, sem mehet, se az szerint magok is azon megnevezett vármegyék magokat más alá nem adhatják, elszakajtván ab unione regni magokat, adhortálván szeretettel és tisz-

tünk szerint is ő klket, hogy efféle elmélkedéseket letegyenek. és erre a rút alkalmatlanságra semmi úton ne bocsátkozzanak, egyébaránt bizonynyal elhigyje ő klmek, hogy utolsó veszedelem fogja találni őket. — Ezeket penig kivánom Kldtől, hogy közölje is ő klkel. a kik kiváltképpen most együtt lesznek Bártfán, melyre engem az ő klkhez való nagy erős kötelességem is kénszerét, egyességet mint szakadást kivánván szegény nemzetönknek és országunknak.

A francziai királ követségét a mi nézi, a mennél sűrőbben jün és többet igér, annál rosszabbúl vagyon dolog, s nem minket s a mi jónkot nézik ők a rosszak, hanem magokat kivánják segíteni ami vérünkkel és veszedelmünkkel, ő miattok lőn ennek a mi szegény hazánknak első veszedelme is, mikor Ferencz a francziai király három izben hozta ki reánk szultán Suliman császárt, s akkor romlott meg a mi szegény nemzetünk és hazánk, akkor veszett harczon magyar királyunk is el, s istentelenől az keresztyénség ellen szövetkezett akkor is az pogányokkal ellenünk a mi romlásunkra, hogy maga nehézségét enyhítse; ím belekapott az maradékjában is a fejedelem által, s újobban szorgalmazza az törököt is ellenünk, hogy hátramaradott részecskéjét is szegény hazánknak és nemzetünknek utolsó veszedelemben hozza, arany hegyeket igér ugyan, de bizony az Aethna hegyét adja érette, a ki tűzzel s hamuval rakva belől. Boldog isten! hogy is tudnának ők minket segiteni, a kik majd háromszáz mélyföldön vadnak tőlünk, s micsoda biztatás és segítség is ez, az hol azt kivánja, hogy az törökhöz kapcsoljuk magunkat, és azokkal együtt szolgáljunk nekik, jámbor, törvényes, nekünk kegyelmes urunk, koronás királyunk ellen; s veszedelmes biztatások azért ezek is és nem segítségnek nyujtása, s kérdjék meg ezt a követet, hogy menynyi ideje, hogy postán is onnét Francziábúl megindult, megítílhetjük csak abból is, mint kell onnét segítséget várni. Pénzt ha ad, vagy igér, azt nem az török ellen való oltalmunkra nézve cselekeszi, hanem azt az egy maroknyi magyar nemzetet akarja egymással fogyatni vele, azokat akarja vele oltalmazó fejedelmek ellen is feltámasztani, hogy fogyassa, s ölesse avval is őköt, a mellett az török jármával biztat bennünket; ez-e a segitség? Ezt nézik-e az fejedelem velek való confoederatiói? Ezt bizony az ő részekrűl, ha a fejedelem meg nem gondolta is.

Semmire való az a biztatás is, a hol azt jelengeti, mintha elvégezte volna az lengyelekkel, hogy segítséget semmiképen sem ő fgének, sem nekünk ellene nem adnának; úgy vagyon most országostúl nem adnak, s mi sem kivántuk, de nagyobb szükségben elegedendő securitásunk vagyon nekünk arról, hogy

igen is adnak segítséget, s interim a privatus urak ugyan nem tiltatnak azért segedelmünktől, s a szerént, pénzünkkel is hogy annyét fogadhassunk, a mennyi kell, vagyon ezaránt való engedelmünk is.

Az törökkel micsoda dolgait akarja igazításba venni, nem tudjuk, hanem azt tudjuk, hogy ha hasznot ad nekik, kinyujtott kézzel veszik, de valahonnat haszna vagyon, ott vagyon az mi karunk, oltalmát bizony dolog a, hogy az török ellen, ha igéri sem praestálja, s a szerént egyéb ellensége ellen is a fejedelemnek, mert a mint mondám, messze Páris Fejérvárhoz, nem a francziai király tekinteti azért, kit igen tud a török is hol lakik, hanem a római császáré tartja a törököt békességben, Erdélyre nézve is, s ugyanazon tekéntet tarthatja ő klmét is az fejedelmet meg s nem más; és így mindenestől haszontalan bíztatások ezek is.

Az hol penig jelenti Klmed, hogy az török is újobb segedelmét igérte volna, és hogy arra már a parancsolatok is kin volnának, ha ez így vagyon, micsoda alkalmatlan dolog az, hogy az fejedelem mégis tractál velünk, s a töröknek, bizony dolog, a mi békességünk különben nem kell, hanem ha hasznát látja benne, s ha már kiadta parancsolatit, kit mi másképen értünk, azért bizonyos hogy azt nem revocálja szép szóra, s abban is azért micsoda resolutiója vagyon ő klnek, avagy a regnicoláknak is, mi jót mutathat, nem tudom, mert ha az a segedelem csak olyan leszen, a ki eddig volt, azont miveli csak, a mit eddig, azaz, pusztítja ugyan az országot, és rabságra viszi népét, de bizony dolog, a fejedelemnek birodalmát nevelni nem kivánja; ha penig többet hoz, többet féljen maga attúl, a mint minket ieszthetne vele, kit ex certa scientia tudunk, s példáink is elegek vannak rúla.

Az mi a némely regnicolák postulatomit illeti, abban mind úgy, mint igaz magyar, s mind úgy, mint inter regem et regnicolas mediator, s mind a mint commissarius vagyok, szívem szerént munkálkodtam, a kiről Kltek maga is bizonságot tehet, a minemő derekas difficultások az dologban voltanak, abban elegedendő declaratiót is tettünk, megnyughatik ő klmek rajta, és az hol az substantiale megvagyon, magával vonja a több accidentálékat is, s ha némel specificatiókra nem mehettünk is, minthogy az elébbeni végezésekben, és constitutiókban semmi afféle nem volt, sem meg nem kell benne botránkozni, sem nem kell csudálni, sokra menvén most is olyanokra is, a kik a catholicus uraknak szabadságok megkötették, azonban megoltván mostani veszedelmes hazánk tüzét s meg is tartván szegény hazánkot, ám obligatióban vétetett az is, hogy isten a gyűlést adván érnünk, mind azokot egyenlő értelemmel és aka-

rattal jó igazétásban vegyük. De hogy most enni füst, és láng, s nyomorúság s veszedelem között minden particularis apró dolgokon mulassuk az üdőt, az ki most is messze haladott, nagy romlásával szegény hazánknak, s nem is tanácsos, s méltán senki nem is kívánhatja, mert ez semmi nem volna egyéb, hanem mind ha ki tűztől elfogott házának nem megoltását nézné, és abban törekedné́k, hanem holmi benne való szemeteknek és pókhálóknak söprögetését. Ezaránt is azért jól meglássa ő klmek, mit mivel, s magokat másért ne kívánják elveszteni, nyugodjanak meg ez mostani végezéseken ő fge resolutióin, isten megtartván bennünket magunk között való egyességgel ezután is holmi más apró dolgokot rendben és igazításban vehetünk, de ha megemészti az tűz hazánkot, mind religiónk, mind magunk, mind országunk törvényestől, szabadságostól egyszersmind hamuvá leszen; egy szóval szakadásba minekünk nem kell bocsátkoznunk, mert elveszünk, s a szerént országunkot is megoszlásban ne vessük, mert úgyis elveszünk, s cselekeszünk (*így*) úgy is, ha oltalmazó Klmes urunk s fejedelmünktől megszaggatva leszünk, s úgyis, ha török protectiója alá adjuk magunkot, s az is a czélja és vége a töröknek, a kiért két száz esztendőtől fogvást hadakozik ellenünk, s még az isten eddig megtartott bennünket, hanem most esünk kétségben, és minden vér, erő és kénszerítés nélkűl most fognánk járomban nyakunkot, kiért semmiképpen el ne higyjük, hogy a keresztyén fejedelmek is meg ne indulnának, és ha nem mi reánk, magokra nézve ezekre is az ilyetén dolgokra mi javallásokot adnak. Mégis kérem azért ő klket, s ugyan az istenre is kénszerítem, hogy tegyenek le toább való üdőzést, mert mi majd fél esztendeje leszen már, hogy itt űlönk, s minden halogatás a fejedelem részéről volt, s onnét vagyon most is, a ki nagy gyanóságokat is kezdett szerzeni. s ha mégis több haladékokot fogna Kltek keresni, mi nem látjuk módját, mint kelljen toább nekünk azokban belebocsátkoznunk. s méltósága ellen is vagyon ő fgének, s sérelmére vagyon az mi böcsületünknek is, s veszedelmes kárára a közönséges jónak is.

Ezeket akarám jedzésben az Klmetek argumentomira és discursusira rövideden ugyan írva adnom, noha már azelőtt is mind sokat szólottunk erről, s mind sokat írtunk. Tyrnaviae 7. Febr. anno dni millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto.

(Kismartoni levéltárból. Act. Pal. anni 1644. et 1645. Lib. 4. Nro 84.)

XXXII.

1645. febr. 17.

Lónyai uramnak.

Az úristen minden üdvösséges jókkal áldja meg Kegyelmedet.

Ughron Mihálytól 11. die praesentis vöttük vala el Kegyelmed levelét, kire sem most, sem ezután mi Kegyelmednek bőven nem replicálunk és választ nem írunk, hanem csak röviden és cathegorice, és úgy mi bizony soha így vér nélkűl sem az vármegyéknek mindenestől való kibocsátására, sem azokra, kiket palatinus uram kivánna, nem megyünk. Parancsoljuk azért Kegyelmednek, sőt ugyan lelkére kényszerítjük Kegyelmedet, szeme előtt viselje mind hozzánk való kötelességét s mind azt, hogy minden javai az mi birodalmunk alatt vagynak, s ha az mi birodalmunk alatt akar lakni, nem lehet sem maga, sem maradéki az mi Kegyelmességünk nélkűl, csak legkisebbikben is az mi instructiónk mellől el ne menjen, s mind az isten tisztességére s hazánk szabadságára s magunk személyére tartozó dolgokat úgy őrizze, oltalmazza, promoveálja, amaz Jeremias mondása caput XLVIII. v. 10. akármi kicsinyben is magára ne érthessék senkitől (kiben mi nem is kételkedünk). Ezt pedig nemcsak Kegyelmedre, hanem több követtársainak is hogy érteni adja, kívánjuk. Már Kegyelmetek csak az visszaforduláshoz készítse magát, mivel mi ott fen Kegyelmeteket haszontalanul nem akarjuk tartani. Adja isten, lássuk szerencsés órában Kegyelmeteket. Datum Bartphae 17. Febr. anno 1645.

P. S. Istenünkért, hazánkért s magunkért, flectere si nequeo superos acheronta movebo.

(Minutája : a gr. Erdődy-féle vörösvári levéltárában.)

XXXIII.

1645. febr. 18.

Memoriale pro gen. dno Marco Walticher.

Iam pene semestre est, quod in hoc pacis tractatu occupamur, et deum testem invoco me diu nocteque totum in eo desudasse, quo et funestissimum hoc patriae incendium modo quo possem optimo extinguerem, et mtem suam caes. hac omni sollicitudine expedirem, ut rebus imperii tractandis componendisque tanto impensius possit vacare; interim quo

facto acciderit, nescio, ita tamen accidisse experior, me tot tamque improbis laboribus vix ulli satis fecisse. Cuius forte inter alias haec quoque potest esse causa, quod non solum praesentis pacificationis molestissimae difficultates, sed caetera quoque publicorum negotiorum moles, cum pene mihi incumbat, cui proinde praesertim valetudine adeo debilitata par esse non possum. Aut certe quod ex iis ipsis, qui in partem laborum venire deberent, plerique non solum nihil adiuvant, sed ne scire quidem volunt, quanto in discrimine patria versetur.

Potest sua Mtas clementer meminisse, pro collegis in hac commissione nominatos ac deputatos fuisse illm. dnum comitem a Tiffenpach; d. Questembergh, d. Ladislaum Chaki, personalem Casparem Lippai, et Stephanum Rohonczi. Dnus Questembergh fuit ille quidem hic, sed urgente gravi infirmitate, coactus est Viennam se recipere; dnus Chaki saepius licet a me invitatus fuerit, necdum tamen comparuit. Personalis advenerat quidem, sed priusquam partis adversae commissarii appellerent, discessit, nec ultra rediit, privatas suas commoditates publicis regni negotiis praeferens. Casparus Lippai toto pene tempore lecto affixus haeret, ut vix uni, alterive consultationi interesse potuerit. Stephanus vero Rohonczi abbas Szalavariensis vocatus, non est dignatus comparere pro complanatione punctorum extradandorum, additis insuper immaturis quibusdam verbis. Simile quid fecit et clerus huius loci, a quo non pauca perpessus sum, prout testes mihi esse possunt d. Questembergh, et maxime d. Tiffenpach. Illinc sumpta occasione non defuerunt aliqui etiam ex magnatibus, qui mihi non parum succensuerunt, quod illorum dominia ob faciliorem pacis compositionem velim Rakoczio tradere; quos tamen ego non magnopere curabam, quod viderem illos, publicas difficultates non intelligunt, ideoque ad pauca respicientes facile decernerent, arma corripienda etiam, tametsi deessent vires.

Certum illud etiam est, Rakocium cum tota sua factione, quidquid difficultatis patitur in suis postulatis ad effectum deducendis mihi imputare, existimans, si ego hactenus obices illi non posuissem, futurum ut et cum regnicolis, et cum sua Mte negotium suum composuisset, bonaque fidelium suae mtis iam pridem libere occupasset. Et licet nullam ille circa mea bona habuerit praetensionem, satis tamen superque suum contra me odium exprompsit, quavis occasione damna inferendo, quae facile ad dimidium millionem ascendunt, acceptis, quas hac occasione facere coactus sum, expensis, quae etiam bona conscientia affirmare possum, superant centum millia imperialium. Sed ego haec omnia contempsi, quia nec amorem, nec beneficium ab inimico gentis et patriae acceptare volui.

Idem et regnicolae vociferantur, sive quibus iugum Rakocianum aliquando placuit, sive qui a fidelitate non nihil deflectentes, redire tamen iam desiderant. sive qui constantes in fide regi debita, praestiterunt, nec tamen catholici sunt. Hi inquam omnes contra me unum plenis buccis vociferantur, quasi ego obsissem, quo minus a sua mte obtinere possint, quae postulant. Imo etiam in punctis. quae hactenus quoquo modo accommodata videntur, me unum incusant, quod non omnia ad salivam et ex voto illis obtigerint, quemadmodum apparet ex ipsorum postulatis, quae omnia putabant illi sibi concedenda. Et certe credi vix potest, quod quantaeque molestiae devorandae mihi fuerunt, priusquam vel ad haec puncta, ut acceptarent, persuadere illis possem. Quamquam etiam post adhibita omnia non aliter voluerunt acceptare, quam si ipsorum principales, eadem puncta approbaverint; neque tamen has ipsas regnicolarum quaerimonias usque adeo moleste accepi, quod scirem usitatissimum apud homines esse mala pro bonis rependere.

Accessit his omnibus benignum suae mtis mandatum, ex quo intelligo neque suae mti placere nostrum in hac pacificatione processum multominus puncta quaedam ex iis, quae commissariis comitatuum quorundam exhibita sunt. Et tamen deus novit nihil nos fecisse temere, sed in his omnibus secundum dei gloriam prae oculis habuisse aestimationem suae mtis atque obsequium. Quod vel ex eo satis constare potest, quod priusquam praedicta puncta praefatis commissariis exhiberemus, prius easdem per literas humillime suae mti repraesentavimus, itaque nobis persuaseramus, ea omnia puncta iam fuisse per suam mtem clementer resoluta. Quandoquidem expresse declaratum fuit per suam mtem, ut rustici possint praedicantes intertenere, et quidem sine ulla exceptione. Quare cum nulla sit facta pagorum distinctio, sed absolute concessum, ut rustici possint suos praedicantes intertenere, non apparebat ratio, quare illi pagi, ex quibus expulsi sunt praedicantes, non debuerint hac concessione gaudere. Atque nos ita intelleximus benignam suae mtis resolutionem circa tertium illud punctum, quod tamen ita circumscripsimus, ut vix inde possint extorquere facultatem reducendi praedicantes. Nihilominus stat in benigno arbitrio suae mtis, quid aliorum iudicio nobis in hoc imputare dignabitur.

Par est ratio de templis, quae hoc disturbiorum tempore adempta sunt, restituendis. Hoc quoque tanta cum cautione concessum est, ut ex vi eius concessionis vix ullius restitutionem possint sollicitare. In aliis quoque punctis praesertim negotium religionis concernentibus, illud semper prae oculis

habuimus, ne aut deum, aut nostras conscientias laederemus. Quamquam inter tot difficultates, non quod voluimus, sed quod potuimus, fecimus. Sed tamen etiamnum integra sunt omnia, mitigari poterunt et emendari, quae religioni catholicae praeiudiciosa videri possent; an autem id futurum sit non solum e bono publico, servitioque suae mtis, sed ipsius etiam religionis catholicae, quae putatur laesa, merito dubitari potest.

Quae mea fuerit opinio, quam per d. Georgium Erdődi suae mti transmiseram paulo ante comitia, quae duobus ab hinc annis impedita fuerunt, poterit sua mtas benigne recordari. Descripseram in illa fuse omnia, quae iam tunc Rakocius moliebatur, et apud Turcam et apud suos confoederatos, et apud regnicolas; quia praevideram haec futura quae de facto experimur. Et licet scirem sat regnicolis notum esse Rakocium, videbam tamen usque adeo exacerbatos esse illos animo ob laesam, ut illi putabant, suae religionis libertatem, ut pro ea tuenda extrema quaeque tentaturi essent, quod et factum est. Et si impeditus tunc non fuissem, poteram longe facilius paucioribusque cum declarationibus eorum difficultates circa negotium religionis emergentes componere; sed perinde, atque iam odium et indignationem multorum incurri etc.

Fateor illud quoque molestissimum mihi accidisse, imo videri impôssibile, nec satis assequor, quo nostro vitio in eam devenimus suspitionem, ut omnis authoritas tractandi deinceps cum commissariis adversae factionis nobis adimeretur, adeo ut etiam siquid omnium nostrum consensu statutum esset, id non prius legatis Transylvanicis communicaremus, quam Praga tanto terrarum spatio, a nobis dissita, resolutionem super eo acciperemus. Similiter ut cogamur expectare resolutionem principis ac comitatensium, quae si advenerit, non prius vel verbo respondeamus, quam Praga responsum fuerit, idque tantum nec aliud dicamus. Uno verbo, ut nomine commissarii, re ipsa non aliud, quam muta simulachra simus. Haec quin aegerrime sentiam, diffiteri non possum, sed tamen fiat benigna suae mtis dispositio; illud solum demississime oramus suam mtem, dignetur hac adeo molesta ac invidiae plenissima commissione nos liberare, eamque aliis, magis ad eam provintiam cum omni satisfactione sustinendam idoneis, clementer demandare. Nec desunt iustae causae quare hoc petamus, mihi praesertim palatino, cui ut omnia alia suppeterent ipsa certe aetas et senio et morbis et continuis laboribus penitus fracta hanc vacationem mereretur. Accedit, quod ex ipsis dnis commissariis deputatis, alius non comparuit, alius discessit, alius decumbit aeger, alius se opposuit, atque adeo soli nos duo senes cum duo Tiffenpach sub tam odiosa mole ingemescimus.

Placeat itaque suae mti alios clementer designare, qui et viribus sunt magis integris et maiori cum dexteritate, tam molesta negotia tractare norunt.

Multa sunt quae nos moverunt, ut circa postulata principis, praesertim quoad comitatus, difficiliores essemus; quae alii non videntur magnopere apprehendere. Et ut nihil dicam de sanctissimo illo iuramento, quo se sua mtas regnicolis obligavit, de non abalienandis bonis ad sacram regni coronam pertinentibus, non desunt plures aliae et gravissimae difficultates etiam ratione trium illorum comitatuum, de quibus principi concedendis iam se sua mtas resolverat, quod tamen nos ne intimandum quidem duximus, quin potius eo semper collimavimus, ut omnem illi spem de comitatibus praevideremus, ego praesertim, qui nullo modo ad id consentire possum, multo vero minus obligationis meae religio id patitur, ut me cooperantem tres illi comitatus a regno avellantur, et principi consignentur nunquam amplius recipiendi.

Aliter sane, quam multi somniant, de tribus illis comitatibus cogitandum est, qui Tibisco a reliqua parte superioris Ungariae dirimuntur. Sunt in illis et praesidia et arces, quae plurimum bono publico et prodesse et obesse possunt; est inter alia Zathmar primaria intentione contra motus transylvanicos excitatum, quod etiamnum nostri iuris esset, si supina camerae incuria in providendis rebus ad tollerandam diutinam obsidionem necessariis non obstitisset, eo autem retento nunquam princeps eos, quos videmus, progressus fecisset. Sunt in iis oppida haydonum, quae sex hominum millia, ad omnem rebellionem concitandam, proiecta armare possunt. Est Eched non solum natura et arte munitissima arx, sed et amplissimis possessionibus adeo opulenta, ut par dominium illis in partibus non habeatur. Est et Kis Varda, et ipsa natura loci munitissima magnaeque importantiae. Si ergo tota illa regio, quae Transylvaniam versus Tybisco terminatur, principi concedatur, cum cis-Tybiscum defacto possideat Onad, Szerencz, Patak, Munkacz, Makovicza, Saáros, iam vero etiam urgeat sibi tradi Tokaj et Zaduara, quis non videt totam pene superiorem Ungariam re ipsa ipsius futuram. Quam enim facile civitates sui iuris facere poterit, nemo non videt. Et utinam ego decipiar, sed vel concessiones trium comitatuum, cum arcibus Tokaj et Szaduara erunt longe pernitiosiores toti regno, quam multi defacto suspicari possint. Non est ergo quod sua mtas miretur, quare ne ad haec quidem postulata, licet sua mtas annuerit, descendere voluerimus, vidimus enim plurimas easque gravissimas difficultates, ideo consultius nobis visum est, prius non solum indignitatem, sed etiam impossibilitatem eorum postula-

torum commissionaliter nomine suae mtis declarare, quam ea concedere, quae iam eiusdem authoritatem erant resoluta. Deinde etiam si tandem ea concedenda essent, visum tamen nobis pro tuenda authoritate suae mtis longe honorificentius, si ego quasi ad redimendam vexationem nomine quorundam regnicolarum supplicarem suae mti pro obtinendis quibusdam concessionibus in favorem principis. Et hoc est, quod ego per ipsius commissarios, maxime vero per Sigismundum Lonyai eidem curavi intimandum. Quo in genere siquid peccatum est, nobis non advertentibus factum est, intentio enim nostra eo ferebatur, ut et authoritati suae mtis, et bono publico, modo, quo possemus optimo, consuleremus.

Neque videtur penitus fundamento carere ea nostra consideratio, quod ita de statu Rakocii cogitemus, non aliter ipsum suppetias a Turca obtenturum, quam si populus sponte illi adhaeserit ac comitatus. Nam qui Turcarum ingenium penitius noverunt, observare facile potuerunt, nunquam ipsos spes suas, in uno aliquo, quantumvis eximio fundare, multo minus in isto, quem multis nominibus suspectum habent et exosum. Certe si comitatus non obtinebit, quos etiam Turca non Rakocii, sed proprii lucri intuitu sollicitat, facile mihi persuadeo, nunquam partibus Rakocianis Turcam patrocinaturum, multominus arma sumpturum, tametsi modo minitari videatur, praesertim si intelligat regnicolarum animos ab illo esse aversos. Atque ad hunc scopum statim ab initio huius tractatus semper nos collineavimus, ut subditos tum suae mtis, tum sacrae coronae, ad debitam fidelitatem reduceremus, non per novas concessiones nostra opinione, sed per veteres et iam saepius repetitas. Quamvis si quis praesentem rerum nostrarum statum, omnesque difficultates, quae undique suam mtem circumstant ac pene obruunt, cum tanta Turcarum vicinitate, hostiumque in ipsis imperii visceribus grassantium potentia velit componere, credo longe consultius iudicabit etiam novis concessionibus admissis, vel declarationibus pacis factarum, salvare bonum commune ex parte, quam ex toto praecipitare. Quamvis sciam non deesse alios adeo immaturi zeli et ingenii, qui malint totum perditum, quam partem, cum aliquo religionis praeiudicio servare, ideoque arma crepant, non satis expendentes tum militis, tum pecuniae, tum annonae, caeterarumque rerum summum defectum. Nempe dulce bellum inexpertis. Neque in articulis ac concessionibus hactenus factis explicandis magnum pondus habere debet eorum theologorum decisio, per difficultates et pericula huius regni, nec intelligunt, nec sentiunt. Certum est, neque regnum, neque religionem conservari posse, nisi comitatus hoc domestico schismate avulsi iterum ad obedientiam

sacrae coronae reducantur, nunquam vero reducentur. nisi haec illis permittantur. quae iam antea concessa sibi fuisse mordicus urgent. Malunt enim non solum Rakoczio, sed Turcis ipsis adhaerere, quam in libero exercitio suae religionis turbari. Quod si fiat, non solum septem comitatus, quos praetendunt cum civitate Cassoviensi, sed totam illam patriam occupant. nosque in bellum Turcicum periculosissimum.ex quo vix unquam explicare poterimus, involvent.

Rebus ergo sic se habentibus. non modo non iudicamus ulterius differendam ultimam resolutionem ad postulata quorundam regnicolarum, quin potius ex certis et praegnantibus rationibus censemus opptime necessarium. ut tam quantocyus clementer sua mtas expediat una cum generali amnystia in forma consueta; ut casu quo princeps ulteriores difficultates. quoad suas praetensiones, movere vellet (sicut neque dubitandum est ipsum moturum, maxime circa postulata comitatensium, ut hac veluti esca tanto tenacius habeat sibi eosdem obstrictos, quod tamen modo, ad omnem occasionem attentus vix facturus est) habeamus prae manibus tum punctorum hactenus complanatorum confirmationem, tum etiam generalem amnystiam. Quo in negotio non est, quod magnopere praefatorum regnicolarum sensa expectemus, quia certum mihi est. quamdiu sua mtas circa puncta proposita cathegorice ac ultimate se non resolverit. nunquam illos ab ulterioribus postulationibus sibi temperaturos. Atque ita siquid amplius ad suas praetensiones adiici desiderent, quod omnino facturi sunt, si vel verbum in declarationibus iam extra datis mutatum adverterint. timendum est, ne tota rerum series ab ouo revolvatur, novusque processus cum iisdem institui debeat. Quod sane traheretur in immensum, praesertim iuxta methodum recenter praescriptam, ut nimirum in minutissimis quibusque rebus, atque adeo quoad verba singula Praga expectetur resolutio. Ex quo etiam capite videtur plane necessarium, ut sua mtas novos commissarios clementer designet. Haec tamen omnia demisse insinuare suae mti voluimus, non praescribere.

Sed hanc suae mtis ultimatam resolutionem circa res ungaricas posset forte aliquantisper suspensam tenere, spes de foelici processu conflictus in Bohemia propediem futuri, sed in hac mora tantundem est periculi, quantum spei. Et dato, quod secundo tandem Marte contra Suecos pugnaretur (quod utinam deus optimus piorum votis exoratus clementer faxit) vix aliud consequeremur. quam quod ii, qui hactenus Rakoczium non iuverunt, nec deinceps possint adiuvare. Id quod rebus nostris promovendis non magnopere inserviret eo casu. quo Turca partes Rakoczianas, comitatusque defendendos sibi

deposceret; nam vel miles noster futurus est non magnus, sic autem nihil contra hostem efficere poterit: vel numerosus, sed illi alendo sufficere regnum minime poterit, quod adeo iam rastatum est, ut praeter comitatum Posoniensem, et aliquam particulam comitatus Nittriensis, vix sit aliqui integri cis-Danubium reperiri, ac proinde non video, quomodo possimus bellum gerere. Nihilominus si quispiam est, qui ista melius intelligat, non repugnamus; sed meminerit litis et belli dubium esse exitum casu autem quo infeliciter pugna cesserit, non est quod aut Rakoczio, aut Turcae fidere possimus aut debeamus.

Scire illud etiam debemus, has ipsas gentis Ungaricae reliquias, quae hucusque constantes in fidelitate manserunt, nolle quidquam facere, sive insurgendo personaliter, sive contribuendo pecuniam, sive militem submittendo, ita ut defacto nemo procerum aut comitatuum sit, qui vel unicum hominem habeat occupatum in obsequiis militaribus suae mtis, et sacrae coronae, vel certe qui quoquomodo conaretur bonum publicum promovere, excepto dno archiepiscopo, qui centum hucusque equites aluit, et clero, qui militi Homonnaio sub dno Barkoczi existente solvit stipendium unius mensis, qui simul sumpti constituunt fere numerum 250 militum, miles autem d. Zriny, et d. Emerici Erdődi, usque adeo dissipatus est, ut vix supersint centum, qui pugnam possint inire, similiter Poloni. Ego tamen inter has omnes difficultates habeo defacto mille circiter equites, ultra trecentos illos, quos hactenus penes d. Vesseleni intertenui, exolvi, quibus ut ducentos adiungeret, his diebus constitui. Et hic est totus miles levis armaturae, quem defacto habemus, sed negare non possum me iam adeo exhaustum esse, occupatis ab hoste bonis, quae sat ampla in superiori Ungaria habui, ut impossibile mihi sit deinceps, et me ipsum alere, et militem solvere, et commissarium agere, et armadae suae mtis de omnibus necessariis providere, maxime cum adeo sint importuni, si vel bombarda cuiuspiam turbetur, statim ad me recurratur. Centenas numerare possem, quas iam reparari curavi, providendo interim nequid rerum necessariarum ipsis desit. Quare diffideri non possum me non solum in valetudine ac viribus corporis, sed et in facultatibus adeo defecisse, ut amplius polliceri nihil ausim. Subsidium quod sua mtas benigne obtulerat, nescio ubi haeserit. Interim necessarium omnino visum est, humillime sed tamen candide meas difficultates aperire, ne forte si quid incommodi patiatur, culpa omnis in me merito derivari possit, demississime suae mti supplicans, ut quandoquidem diutius tantae moli sustinendo par non sum, mature de altero provideat, nequid detrimenti bonum publicum patiatur.

Dnus Puchaim in nullo hactenus officio suo defuit. Vias omnes sedulo inquirit, ut pauculos, quos habet, et equis et armis probe instruat. Submissi iam sunt illi equi trecenti quinquaginta, ex quibus d. archiepiscopus quinquaginta, coeteros ego conquisivi. Vestes et arma necdum sunt pro iisdem in toto allata, sed isti et si omnibus rebus sunt instructissimi, quod hi inter tantos, vegeti sunt et robusti, sed pauci comparatione hostium, quorum vel in vicinis comitatibus censentur iam sex millia, et augentur in dies, qui si fortuna sua uti nossent, non leve nobis negotium possent facessere, cum equitatus germanicus sub d. Puchaimb vix ad mille se iam extendat. — Interim ne qua clades, ac despectus ab hoste vicino nobis inferatur, in omnes partes vigili cura excubamus. Quod si tamen sua mtas subsidium aliquod pecuniarium, quo militem levis armaturae solvere possimus, pro ulteriori tempore non submiserit, nos sane huicquoque patriae timemus, timemus ne tractatus pacis turbatur, timemus ipsi et dno Puchaim, cum pauculis illis, quos habet, praesertim si suam habuerint resolutionem, quam magnopere urgent, tum Galli, tum Sueci. Et si nostri non habeant levem armaturam, secure hostes Olomucium penetrare poterunt, obsessosque tum commeatu, tum milite adiuvare. Maturanda ergo erit modis omnibus promissa pecunia, quia licet ego palatinus menstruum stipendium illis persolverim, cito tamen mensis elabitur, et illi pertinaciter suum urgent salarium, quibus nisi satisfiat, statim dissipantur. Quod si accidit, periclitatur hoc ipso miles quoque Germanicus.

Cum hic ante menses aliquot una essemus, multi multa promiserant, sed nemo quicquam praestitit. Inter alios dnus Bottiani obtulerat trecentos equites, sed ne tres quidem submisit. Interim magnam partem suae militiae habet in quarteriis, quod nobis non usque quaquam probatur: vetus dictum est, insipienti non est addenda facultas, nescimus cuius consilio, Viennae capto, sit, quod neque trecentos illos equites, quos promiserat, submitteret, ad obsequium tum mtis regiae, tum patriae. Hinc factum, quod coeteri quoque illius exemplo moti, promissa auxilia hucusque denegaverint. Itaque in me unum, tota moles incumbit, a me miles et stipendium et alia necessaria efflagitat, cui ut non deessem, his ipsis diebus coactus sum in 30 millibus arcem Bicze oppignorare, verbo, ego certe procedere ultra non possum, quidquid tandem sua mtas mecum facere decreverit, quia sum penitus exhaustus.

Videtur illud quoque nobis summopere necessarium, ut de rebus turcicis certi aliquid cognoscamus. Plures interea temporis dum hic sumus, postae ab oratore apud portam Ottomannicam advenerunt, nec tamen aliquid nobiscum communi-

catum est. Supplicamus itaque humillime suae mti, dignetur nos de iis facere certiores. Multum enim nostrum interest scire, quo potissimum Turcarum spectent consilia, quando quidem Rakoczius et sibi adhaerentes eorum patrocinio ad quaevis audenda excitat, et nobis eorundem arma et potentiam ad terrorem incutiendum minatur: ud si quod forte periculum illinc nobis immineat, noverimus mature antevertere, aut saltem nobis cavere.

De subsidio polonico obtinendo, iam ante humillime suam mtem requisiveramus, quod ne nunc quidem videretur negligendum, nam licet possimus habere aliquam spem pacis cum regnicolis componendae, sed quia Rakocius est valde inconstans; polliceri nobis certam securitatem non possumus, maxime si Turca nolit, ut pacem faciat, nisi obtentis comitatibus et si Dorstenson triumphet, (quod deus avertat) vel saltem non succumbat, merito timere possumus, ne posteriora fiant deteriora prioribus, praesertim si etiam supplicantes regnicolae, in resolutione ipsis facta inveniant, quod illis non placeat. Iudicamus ergo reassumendum esse negotium cum Polonis agendi de submittendo subsidio, et dnus Vesseleny cum episcopo Varadiensi quamprimum in Poloniam expediendos. Acceptandam insuper censemus obligationem eiusdem dni Vesseleny una cum commendatione bonorum Tökölianorum in Polonia, qua de re fusius dnus cancellarius informatus est. Et quoniam nihil hic a sua mte requiritur aliud, quam literae, nescio quid possit esse impedimento, quo minus fiat. Videtur autem modo optimum esse hoc negotium movere, quando Poloni omnes sunt simul. Equidem nihil dubitamus si non alio titulo, saltem aere nostro posse nos aliquid apud illos obtinere. Et dato nullam esse spem aliquid impetrandi, tamen vel hoc solo nomine, ut ipsorum animos, ac propensiones adverteremus, videretur operae pretium aliquem illuc expedire, cum constet Rakocium multas saepe, easque falsissimas informationes de nobis ibidem spargere, quibus aures multorum implet, et affectum uno, alterove vasculo vini, meliores sibi obligat. Neque aliud quam credentionales praefatis dnis dandae essent. Agendum quoque essent de dnio Makovicensi cum eodem dno polono, qui prius illud possederat, et defacto praetendit ius ad illud, diciturque habere in spem, pecuniam illam, quam huius principis pater deposuerat. In summa, sive in, sive extra regnum nihil videtur omittendum, quod ad praeparationem belli futuri sit necessarium, ne si subita nos obruat necessitas, dicamus, non putaramus quod non est sapientis.

Responsum commissariorum Rakocianorum expectamus ad proxium diem Iovis, sed credibile est, non statim ac adve-

nerit, communicabunt nobiscum, sed amplius sollicitabunt, ut tum circa regnicolarum postulata, tum etiam circa praetensiones principis, aliquid melioremus et addamus. Quibus cum iuxta nunc factam suae mtis benignam dispositionem respondere nihil possimus, quam primum ad suam mtem expediemus, et quod illa responderit, hoc sive nos, sive alii referre et explicare illis poterunt. Ad quod si illi iterum aliquid replicare voluerint, aut de novo aliquid proposuerint, illud ipsum Pragam transmittendum erit. Quare pro hoc novo procedendi modo, necessarii quoque sunt novi commissarii, nobis enim aeterna isthinc emergeret infamia, ideoque (quod bona cum pace suae mtis demisse dictum volumus) impossibile nobis est, ut ea ratione deinceps cum illis agamus.

Restant etiamnum plura alia, quae ulteriorem tractatum desiderant, tum circa nostra postulata, tum circa propositiones, tum etiam circa modalitatem expeditionis, quae vires validas et integras exposcunt. Non fuerit incommodum si hoc quicquid est oneris, illis sua mtas dignabitur clementer demandare, qui hactenus non multum in istis se fatigarunt.

Illud insuper necessarium est, ut sua mtas intelligat, mentem commissariorum Rakocianorum eam esse, si par componi possit, quod cum iam sex anni ab ultimis comitiis defluxerint, hac ipsa occasione determinet tempus sua mtas pro futuris comitiis, idque sit non longum aliquod, sed statim circa initium Iunii. Et quoniam multa sunt, tum circa alia, tum maxime circa defensionem regni, quae meliorem in formam redigenda erunt, emendationemque postulant, mature considerandum est suae mti, quid sit optimum facto. Nam si quid illis promiserimus, servandum erit. Incertum autem est, an sua mtes possit adesse, negotiaque imperii id permissura sint. Accedit quod in hac ipsa pacificatione plura ad futura comitia reiecerimus, ideoque bene praeparatos ac provisos ad illa oportet nos accedere, quia certum est non defuturas novas difficultates ac impedimenta.

Quoad privatas meas praetensiones nolo suae mti molestus esse, neque pro impensis obsequiis gratiam aliquam extraordinariam postulo, imo nec pro damnis, quae in fidelissimis obsequiis suae mtis hactenus passus sum, quae ultra medium millionem, uti etiam superius se extendunt, ullam refusionem praetendo: illud tamen non immerito postulare mihi posse viderem, ut tum debita, quae ob publicas regni ac suae mtis necessitates contraxi, fideliter persolvantur, tum etiam bona, quae hac ipsa occasione pro obsequiis suae mtis oppignoravi, sive mea propria, sive filiorum meorum, redimantur iustum enim est, ut pro tot tantisque servitiis, si non lucrum, saltem

detrimentum posteritas mea non patiatur. — Illud porro bona conscientia affirmare ausim, habere me bona oppignorata in summa plusquam trecentorum millium florenorum, debita autem in parata pecunia ultra centum millia florenorum. Sed haec ipsa libentissime aequissimo suae mtis iuditio ac gratiae committo, modo dignetur me ab hoc iugo, mihi penitus intollerabili liberare, cum ad illud diutius sustinendum, nec vires, nec valetudo, nec facultates ullae amplius suppetant.

Dnum Sigismundum Lonyai habeat sua mtas sibi commendatam. Poterit illius opera non tantum iam, sed et deinceps fructuosissime uti, si eius contentationem mihi imposuerit sua mtas, ea fieri debebit ex bonis meorum filiorum et orphanorum. Supplico tamen humillime suae mti, ne patiatur illos detrimentum incurrere, sed dignetur clementer deputare, unde ipsi, pro ademptis sibi bonis, refusionem expectare possint et debeant.

Dnus etiam Homonnay non parum affligitur, quo cum licet lóqui non potuerim miserat tamen ad me suum hominem, cui benignam mtis suae voluntatem declaravi. Sentit aegerrime, nec sine grandi difficultate potest accedere, ut capitalissimo suo hosti fidelissimus ipse cedat Tokaj, desideratque suae mtis super ea re ulteriorem declarationem. Quod si autem ita omnino visum fuerit, ut in praemium fidelitatis adimatur ipsi Tokaj, cupit scire, unde suam ipse habere possit contentationem? Intelligo Geding seu Hodolin in eo nunc statu esse, ut possit sua mtas non incommode suam dnem contentare. Ipsa ergo aequi, iustique ratio postulat, ut in hoc quoque benignissimam dispositionem sua mtas mature faciat, ne dnus Homonnay merito, de aliqua iniuria sibi facta, conqueri possit, ac in ipsam desperationem quoque aliorum exemplo deveniat.

De his omnibus Vra Dtio. humillime veniam a sua mte deprecetur, idque sit primum et ultimum, quod tot inter curas et distractiones, novis hisce difficultatibus, suam mtem molestaverimus; durum telum necessitas. Propria mea imbecillitas, et rerum impossibilitas, praesertim me palatinum haec coëgerunt, ut humillime suae mti repraesentaremus. De statu Novaearcis, et generalatu oretenus declarabit similiter meam humillimam opinionem. Datum Tyrnaviae 18. Februarii 1645.

Comes Nicolaus Ezterhassy, et com. Teüffenbach.

Jegyzet. U. o. megvan a Woltichernek adott utasítás, mely a dunántúli congregatio összehívására vonatkozik.

(Egykorú minuta a kismartoni levéltárból. — Act. Pal. Lib. 4.)

XXXIV.

1645. márcz. 2.

Georgius Rákóczy princeps stb.

Spectabiles magnifici, generosi, prudentesque et circumspecti stb. Salutem stb.

Az mivel Kegyelmetek Klubucsinszky András hívünket aláküldte vala ezelőtt egynehány héttel, kedvünk ellen esett felmenetelének eddig való haladása, kinek oka az nemes vármegyék követinek s uraknak s főrendeknek késedelmesb bejövetele *egy s más* akadályok miatt. Minden leveleit, actáit Kegyelmeteknek ugyan maga praesentálta Klobucsinszky jámbor szolgánk, szóval is declarált mindeneket. Igen accurate is forgaták s ruminálák ő kegyelmek, s micsoda válaszszal expediálták fel is Kegyelmetekhez, róla nem írunk, értse magától Kegyelmetek. Elhittük, ahoz is fogja magát alkalmaztatni Kegyelmetek, és alájöveteleket nem halasztja. Az magunk privatumiról is mi Klubucsincsky uramat teljes tanusággal bocsátjuk fel; de úgy, hogy elsőben az regnicolák kivánságira legyen meg az satisfactio, s azt kövesse az miénk; mert mi egyáltalában ő kegyelmektől el nem akarunk szakadni, az minthogy ő kegyelmek is nem mi tőlünk, azt mint az Kegyelmeteknek íratott ő kegyelmek leveléből is eszében veheti Kegyelmetek.

Az minemű ratiókkal és csak *colorisáló* idővesztő szapora beszéddel fárasztotta Kegyelmeteket palatinus uram, az minthogy az regnicolák, úgy mi is szükségesnek nem látjuk, hogy bővön replicáljunk, mert annak sem vége, sem haszna sem egyik, sem másik részről *nem leszen.* Az igaz igyet s kivánságot nem kell sok szóval és ratiocinálkodva oltalmazni és meggátolni.

Úgy tetszik, ha igaz tökéletes jó állandó békességhez kedvek lött volna, könnyű lött volna négy holnap alatt Kegyelmetekkel concludálni.

Emlékezünk jól reá in anno 1633. is követinket Eperjesen majd nyolcz holnapig tartóztatták vala ilyen haszontalan disputatiókkal s ratiókkal, várván csak azt, ha oda fel az ő felsége hadai szerencsésen járnának; de az úristen, ki az tökéletes tiszta szíveket szokta szeretni és az igazság oltalmazókat segíteni, megcsalatkoztatá őket; s nincs kétségünk ezután is az úristen az ő dícsőségére s igaz igyünkre kegyelmesen úgy fog vigyázni, az emberi *erő* hatalmát eszében ne vehesse *akárki is.* Eiusdem in reliquo gratiose propensi mane-

mus. Datum in libera civitate nostra Bartphensi die 3. mensis Martii anno domini 1645.

Kívűl: 1645. 3. Martii. Zboro litterarae ad dominos commissarios Transylvaniae datae, per G. Andream Klobucziski.

Jegyzet. A dőlt betűvel szedettek Rákóczi javításai.

(Minuta, Rákóczi javításaival a m. k. orsz. levéltárban.)

XXXV.

Az 1645. febr.—márcz. tárgyalások.

a)

1645. jan. 22.

Puncta postulatorum suae maiestatis a domino principe Transylvaniae.

Et primo quidem meliori iure quam omnibus principibus et regibus universali monarchae Romanorum imperatori competit tueri et omni meliori modo protegere avitam catholicam fidem, siquidem sua maiestas dominus noster clementissimus non tantum imperator, sed etiam rex sit apostolici regni huius Hungariae legitime coronatus, a quo alias absolutam dependentiam, iam autem per connexionem confoederationem haberet ipsa provincia et ipse princeps Transylvaniae. Unde etiam modernus dominus princeps Transylvaniae respectu hoc, hoc dictum Hungariae regnum in praesenti tractatu qualesnam praetensiones etiam in negotio religionis deposuisset, cum videamus, iure merito poterit sua maiestas postulare, uti et postularet, ut etiam in Transylvania religio catholica non modo non opprimatur, quin potius cum princeps Transylvaniae etiam iis iuramento esset adstrictus, in libero usu et exercitio religionis eorundem intacte eosdem conservaret, neque aliis quovis modo turbare permitteret.

Similiter ecclesiasticarum personarum, seu sacerdotum, quos habere poterunt, ministeriis libere uti quirent; sed et episcopi et eorum vicarii, a quibus dependentiam haberent, in visitationibus eorundem sacerdotum; iuxta morem et consvetudinem catholicorum solitam libere et absque impedimento procedere possint, ne et per hoc liberum exercitium religionis impediatur, obligatioque domini principis et confoederationes quoquo pacto violentur; quin ut animi etiam provincialium magis invicem uniantur.

Secundo. Quoniam principatus Transylvaniae non esset quidem haereditarium, qui per successionem vaderet et conde-

scenderet, verum ex libera electione ipsorum provincialium (ad quod ab utroque imperatore, Romano videlicet et Turcico, consensum haberent) princeps eligeretur, pernecessarium est, uti hoc et alias fuisset, literaeque superinde confectae et confoederationes extarent, ut non tantum ipsemet dominus princeps, verum etiam status provinciales ad sancte et inviolabiliter observandam praesentis tractatus pacificationem sese obligent, neque confoederationes cum sua maiestate initas in nulla parte violabunt, nullam turbis et tumultibus ansam dando, similiter nullam ulteriorem praetensionem quoad ditiones regni huius Hungariae in eoque existentia loca et fortalitia, ac limites et terminos etiam in eis, quae princeps uti privatus dominus in Hungaria possideret, superrelinquerent.

3. Ut dominus princeps ex ditionibus suae maiestatis caesareae et regiae statim absque omni sacrae coronae et regnicolarum damno excedat et militem dimittat, comitatus, civitates, arces, fortalitia et alia loca per ipsum occupata deserat ac relinquat, ex iisdem vero confiniis, arcibus, castellis et fortalitiis etiam privatorum dominorum tormenta quaevis et munitiones aliaque ablata integre restituat.

4. Ut posthac ad negocia Hungarica se tanquam princeps Transylvaniae non immisceat, cum non desit modus suae maiestati caesareae ac regiae cum fidelibus suis regnicolis iuxta eorum iura et consvetudines agendi.

5. Ut omnibus confoederationibus cum Gallis, Suecis, aliisque pactis et conclusis renunciet, suamque maiestatem assecuret, quod cum hostibus eiusdem et augustissimae domus Austriacae deinceps nullum foedus inibit, aut occultas correspondentias ac tractatus habebit, neque publicam regni Hungariae ac aliarum suae maiestatis ditionum quietem et tranquillitatem turbabit.

6. Ut ad ea observanda ac tam per se quam per suos adimplenda se se diplomate suo, iuxta priorum diplomatum ac tractatuum, pariter et praesentis pacificationis conditiones, illaese et inviolabiliter obligabit.

7. Permultae in praesenti mutatione non tantum damnorum illationes, verum oppressiones quoque gravissimae ac incaptivationes durissimae emerserunt, nonnulli solutione pecuniaria turbati et exhausti sunt, quamvis vero nec arma domino principi contraria et offensiva sumserunt, nec aliquam hostilitatem demonstrassent; verum vel in suis aedibus, vel in libera et publica via, vel in commissionibus peragendis tali quali sub praetextu et colore capti essent, siquidem ii contra omnia iura, dira detinerentur in captivitate etiannum: neccessarium est, ut non modo pristinae libertati eorum non restituantur ulteriorique

lytri pensione non molestentur; verum etiam ablata ipsis bona mobilia restituantur, quin si quempiam pecuniaria etiam solutione extra viam et ordinem iuris agravasset, et illa ut restituatur, tanquam aequitati conveniens requiritur.

8. Sunt et tales, qui utrinque in velitationibus intercepti essent, qui et ii cum christiani sint, potiorique ex parte de gente Hungarica constent, sed etiam si de gente nostra non essent, quicunque tandem et cuiuscunque nationis existant, cum christiano nomine gaudeant, absque omni laesione et pensione lytri utrinque libere dimittantur.

9. Bona sub hoc disturbiorum tempore per dominum principem et sibi adhaerentes quorumcunque et sub qualicunque praetextu tam in Ungaria quam in Transylvania et partibus eidem annexis occupata de plano et simplicissime omni ulteriori damnificatione et mora restituantur, sive illa per dominum principem aliis donata vel collata qualitercunque fuerunt sive non.

10. Quod peractis tractatibus conclusaque pace intra tres menses suos peculiares ablegatos dominus princeps ut expediat ad suam maiestatem pro tam clementi et paterna gratia suae maiestatis, dignum censetur, vel etiam si per hos praesentes commissarios suos et nonnullorum regnicolarum hoc ipsum peragere commodius visum fuerit, arbitrio domini principis relinquitur.

11. Cum alias et ex hoc etiam processu moderni istius tractatus manifeste compertum sit, ad hosce tumultus nec fideles suae maiestatis multominus suam maiestatem ullam ansam et occasionem dedisse, merito sua maiestas circa fiscales suos proventus, qui praesertim per ipsum dominum principem et suos officiales percepti fuissent, restitutionem eorundem proventuum et satisfactionem postularet, sicut etiam contentationem suorum fidelium, qui ultra milliones damna perpessi sunt tam in bonis quam in proventibus, diversisque rebus mobilibus: aequitas itaque hoc ipsum exposcit, ut ii quoque si non per omnia realem, attamen tolerandam contentationem et satisfactionem habeant.

Hátirat: Az ő felsége propositióiból való kévánságának punctumit így adták ki az commissarius urak die 22. Ianuarii.

(A vörösvári levéltárból, Klobusiczky által írt példányról. Egy másik példánya a bártfai ltárban. Acta Diaetalia.)

Jegyzet. E pontokról Rákóczy következő megjegyzéseket tett:

Replica ad puncta postulatorum suae maiestatis.

Ad primum. Ez ideig is Erdély országának religio dolgában nem

volt semmi bántódása valamiben szabadságot adott az ország az catholicusoknak iuxta statuta regni abban megtartattanak, ezután is úgy leszen. De hogy mi erről az ország híre nélkől ő felségével valami speciális végezést tegyünk, abban semmi mód nincsen, nem is akarjuk ország statutumihoz való kötelességünket csak suspicióban is hozni, az többit szóval köll declarálni. Ő felsége mutassa meg, melyik erdélyi regnicolák közül bántódott meg religióban, s az ki méltán panaszolkodhatnék religiójának megbántódása felől etc.

Az ecclesiastica personák is, melyeknek az ország statutuma szabados lakást megengedte, ott benn nem turbáltattanak, tőlünk ezután is úgy leszen, de hogy mi ország statutumi ellen másokat introducáltathassunk avagy ott szenvedjük, abban sincsen mód.

Ad secundum. Az ország assecuratiójában sem látunk módot, holott annakelőtte is, mikor mi ő felségével confoederáltunk, hatalmas nagy költségünkkel köllött az portának ezért ez dologért ellenünk felgerjedett haragját csendesítnünk beküldvén az diplomának pariáját mindjárt az ő felsége háta megöl. Ha ezért úgy köllene is lenni, (mely mindazonáltal lehetetlen az felső okra nézve) de úgy tetszik másrészről is paritásnak köllöne lenni. Verbis coram plura.

Ad 3-tium. Ha ő felségével concludálunk, az mely vármegyéknek és váraknak köll ő felségéhez redeálni, azokat örömest visszaeresztünk iuxta fiendam pacificationem, az vitézlő népet is mennél kevesebb kárral lehet, kiviszszük azokból. Az munitiókot is, melyek elhozattattanak, úgy mint Gyarmatbúl, Putnokbúl, Regetzbül, Liptóujvárbúl, visszaadatjuk. Csak az lednitzei, csetneki, szerencsi munitiók is restituáltassanak.

Ad 4-tum. Az mennyiben erdélyi fejedelem vagyunk, nem, de in quantum magyarországi úr, tanquam ex commembris unum, az regnicolákkal szabadságok oltalmazásában ezután is egyet akarunk érteni.

Ad 5-tum. Megfeleltünk már erre Lónyai uramnak, ahoz tartsa magát ő kegyelme.

Ad 6-tum. Annak módja szerint megvárván ő felségétül is paritást megcselekeszszük.

Ad 7-tum. Mire való lenne az amnistia.

Ad 8-tum. Könnyű erről megalkudnunk.

Ad 9-num. Vagyon erről is declaratiónk, ad extremum megadatjuk kinek kinek conferált vagy inscribált jószágokat, más úton akarván keresni kedveket igaz híveinknek, csak más részről is hasonlóképen legyen meg.

Ad 10. Ha töröknek offensája nélkől még alkalmatos lehet, idejében megcselekeszszük de non inpetrandae gratiae ergo, hanem salutandi causa.

Ad 11. Az mostani indulatunknak okát magunkra nem veszszük, hanem az ő felsége ditiójabeliekre hárítjuk, ha ő felsége édes hazánkot szabadságában, religiójában megtartotta volna, ez soha nem

lött volna. Az kik okot adtanak erre, azokra köllöne vetni az contentatiót méltán, mi magunkra nem assumáljuk.

(A vörösvári ltárban levő eredetiről, mely Klobusiczky írása.)

b)

1645. febr. 5.

Responsio verbalis nomine principis Transylvaniae ad propositiones dnorum sac. caes. et reg. mtis commissariorum.

1. In negotio religionis regnicolas Transylvaniae, uti hactenus quoque non impedivisset, ita neque deinceps impediret.

2. Nec in eo princeps Transylvaniae contrariaretur, si status Transylvanici de se assecuratorias darent.

3. Facta conclusione per status, loca illa, uti etiam comitatus, aut bona et iura possessionaria, quae prae manibus suis non relinquerentur, restituet et restitui curabit, pariter et tormenta aliaque armamentaria ex arcibus ac confiniis, uti Gyarmath, Putnok, Regécz et Lipto-Uyvar, educta.

4. Quod in rebus et negotiis regni, non aliter se, quam commembrum solummodo regnicolarum immisceret.

5. Paratus est confoederationibus quoque iuxta alias observatum modum renunciare.

6. Pariter offert quoque se assecuratorium et obligatorium super illibata observatione conclusionum et pacificationum, iuxta hactenus observatum stylum, daturum.

7. et 8. Acceptae et ablatae res mobiles quoque quorumque, sine etiam parata pecunia, restitui non possunt, captivi tamen, qui hucusque pensionem lytri non fecissent, dimittentur.

9. Per principem aliis donata bona, vel pro se occupata, remittet.

10. Non difficultaret etiam factis pactatis et conclusionibus pacis, princeps, ad suam mtem mittere, tali tamen cautione, ne per hoc sibi aliquid damni in porta Ottomanica generetur.

11. Damnorum illatorum et perpessorum contentationem et satisfactionem promittit nullam.

Priora postulata principis Transylvaniae per eiusdem ablegatos verbotenus de novo proposita.

1. Ut septem illos comitatus, quos condam princeps Bethlenius una cum civitate Cassoviensi possedisset, eos sua

mtas caes. et reg. eidem moderno principi concederet. Praeterea comitatum Saaros, qui Eperjes, Cibinium et Bartfa civitates in se contineret. una cum arce et confinio Szendrő bonisque eiusdem traderet.

2. et 3. Ut 8 illos comitatus etiam filius Georgius, defacto princeps Transylvaniae existens, possit possidere, post ipsius vero obitum, si qui ex familia eiusdem in principem eligeretur, quatuor comitatus teneri, nimirum Beregh, Zathmar, Szabolcz et Ugocha, una cum Zathmar et Callo arcibus.

4. Ut arcem et bona Tokaiana, eiusque pertinentias una cum vinea illa, quam nunc patres Iesuitae tenerent, vulgo hetes-szőlő vocata, ipseque princeps centum mille florenos in duobus terminis deponendos pro ea pariter promitteret, de caetero sua mtas modernum possessorem contentaret. ipsi principi donaret.

5. Cuperet etiam oppidum Tarczal sibi dari, promittendo 30 millia flor. ungaricalium super eo se daturum, coeterum sua mtas modernum possessorem contentatura esset.

6. Si sua mtas bona Szadvariana iure perennali ipsi principi datura esset, quoad sexum masculinum, certam summam pecuniae pro iis depositurus.

7. Quoad successionem in bonis Munkacz, Patak, Eched et Banya, ea collatione suae mtis contentus redditur princeps, uti etiam in negotio aeris.

8. Omnia nunc prae manibus ipsius habita et existentia, usque futuram regni diaetam prae manibus suis relinqui cupit.

(Kismartoni levéltárból. Act. Pal. anni 1644 et 1645. Lib. 4.)

c)

R e p l i c a c o m m i s s a r i o r u m s u a e m t i s. Q u a n t u m a d v e r b a l e r e s p o n s u m d n i p r i n c i p i s a t t i n e t a d p o s t u l a t a e t p r o p o s i t i o n e s s u a e s a c. m t i s p e r c o m m i s s a r i o s s u a e m t i s s a c. e x h i b i t a s.

1. Quoad primum contenta redditur sua mtas, obligationique suae satisfacit dnus princeps, si catholicos in sua provincia, in libero exercitio religionis ipsorum non impediet.

2. Quantum ad assecurationes statuum Transylvaniae attinet, non modo cuperet sua mtas, ne in eo dnus princeps contrarietur, sed afficeret pro maiori securitate foederis; more etiam alias observato, ut hoc ipsum nomine etiam ipsorum provincialium, extradarentur.

3. Ad 3-ium contenta redditur etiam sua mtas in eo, ut

quae bona in manibus eiusdem per praesentem tractatum non relinquerentur, ut ea tam suae mti, quam legitimis eorum possessoribus, restituantur, tam in Hungaria, quam in Transylvania, una cum munitionibus et tormentis, quae ex iis ablata sunt; nec exceptio fieri debet ratione restitutionis tormentorum et munitionum dni Homonnai iudicis curiae, cum alias quoque plus sua dominatio damnificata sit, quam ulla alia privata persona. omnino desiderat itaque sua mtas, ut etiam ipsi dno Homonnai fiat in eo satisfactio, ac non modo tormenta sed etiam literalia instrumenta quoruncunque detenta, illis ad quos pertinent restituantur benigne cupit sua mtas.

4. Quod in rebus et negotiis regni, non aliter se immittere velle promittat dnus princeps, quam unum commembrum regni, contenta redditur sua mtas.

5. Secum fert confoederatio praesens cum sua mte caes., ut aliis his contrariis confoederationibus renunciet, ac fideles quoque suae mtis, quos hactenus per praesentes motus, in obligationi habuisset, eos ab illa obligatione eliberet prout vigore etiam istius tractatus liberi pronunciari debent.

6. Contenta similiter redditur sua mtas ut assecuratorias et obligatorias literas super illibata observatione conclusorum et pacificationum iuxta hactenus observatum stylum expediat dnus princeps.

7. et 8. Res mobiles quae adhuc dissipatae non fuissent quorumcunque, signanter autem res defuncti Sigismundi Praepostuari legitimis haeredibus merito restitui deberent, ac etiam captivi, ut sine omni litro utrinque dimittantur, merito exposcit sua mtas.

9. Ut bona similiter per dnum principem aliis collata, et qualitercunque occupata, remittantur, ad quod cum se dnus princeps offert, satisfaciat aequitati.

10. Non intendit sua mtas, ut per legationem, quam expediturus est ad suam mtem dnus princeps, nocivi quid eidem inde subsequatur, contentaque redditur, ut hoc cum commoditate eiusdem fiat.

11. Verum quidem est quoad contentationem omnium damnorum habent plane impossibilitatem, praesertim eorum qui neque iure belli damnificati sunt, neque iure regni, nihilominus illorum merito ratio haberi debet.

(Kismartoni levéltárból. Act. pal. anni 1644 et 1645. Lib. 4.)

d)

1645. márcz. 12.

Ex consultatione regnicolarum in civitate Bartphensi habita per Andream Klobusiczky missa sunt haec puncta:

Puncta.

Ex utrinque extradatis punctis sacrae caes. r. mattis commissariorum ac similiter commissariorum dominorum magnatum et nobilium ac sex liberarum civitatum quatuordecim comitatuum partium regni Ungariae super eosdem concinnata. Dnis suae mattis commissariis 12 Martii porrecta.

1. Quantum ad religionis negotium attinet pacificatione Vienensi, item articulo 1-mo anni 1608 ante coronationem edito, et diplomatum regiorum conditione 6. aliisque subsequentibus superinde regni statutis, in vigore relictis diversisque hactenus impedimentis, et interpraetationibus non obstantibus declaratum et conclusum est: Quod omnes status et ordines regni, ipsaeque liberae civitates, nec non oppida privilegiata, et milites hungari in confiniis regni Hungariae liberum habeant ubique suae religionis exercitium, cum libero templorum, campanarum et sepultarae usu, nec quisquam in libero suae religionis exercitio a quoquam, quovis modo, aut quovis sub praetextu, turbetur aut impediatur.

2-do. De non impediendis, et turbandis rusticis in sua confessione declaratum et constitutum est: ut illi quoque propter bonum pacis et tranquillitatem regni, sive sint confiniarii, sive oppidani, sive villani, in quorumcunque dominorum terrestrium, aut fisci bonis, iuxta vigorem praescripti articuli et conditionis, in libero suae religionis (modo simili) exercitio ac usu a sua maiestate regia, vel eiusdem ministris vel dominis terrestribus, quovis modo aut quovis sub praetextu, non turbentur, aut impediantur: hactenus autem impediti, coacti et turbati liberum religionis ipsorum usum reassumere, exercere, et continuare permittantur, neque ad alias religioni ipsorum contrarias ceremonias peragendas compellantur.

3. Concordatum etiam inter nos est, ut imposterum ab eorundem oppidanorum et villanorum parochiis ecclesiae pastores sive concionatores, per quemcunque amoveri et exturbari, neutiquam possint, quin potius hactenus amotos vel exturbatos, ipsis reducere, vel loco eorundem alios eiusdem confessionis verbi divini ministros introducere, et substituere liceat, proventibus parochialibus pro iisdem salvis permanentibus.

4. Ea vero templa quae ab anno 1638. hucusque occupata vel adempta sunt propter regni tranquilliorem permansionem. cum libero similiter eiusdem (qui in iis fuerat) usu. iis. a quibus adempta sunt defacto, per selectas in quolibet comitatu, ab iisdem, ex utraque religione, pari numero personas restituantur. De caetero autem ab omnibus occupationibus et ademptionibus templorum, tam a statibus regni, quam ab oppidanis villanis, vel confiniariis abstineatur.

5. De gravaminibus evangelicorum, in praeterita diaeta anno 1638. suae maiestati exhibitum et conclusum est. Quod usque ad futuram diaetam, ex commissione suae maiestatis, fiat de iis inquisitio, in quolibet comitatu, per delectas ab iisdem ex utraque religione pari numero personas idoneas, eaque inquisitione per nuncios comitatus, sub sigillo eiusdem reportata, difficultates, et gravamina illa, vel amicabili dominorum regnicolarum compositione sopiantur, vel si hoc fieri nequeat, per maiestatem suam regiam pro satisfactione evangelicorum, iuxta iam factam suae maiestatis resolutionem in eadem diaeta complanentur, et effectuentur.

6. Gravamina evangelicorum, circa etiam religionis negotium, deinceps quoque emergentia, ut suae maiestati futuris quoque temporibus, in singulis regni diaetis pro benigna complanatione, communi regnicolarum nomine exhibeantur similiter conclusum est.

7. Accordatum quoque est ut sua maiestas contra transgressores statutorum regni in futura diaeta artic. 8. decr. 6. Vladislai regis renovandum et observandum curabit vel aliam condignam poenam, cum certo exemtore statuere dignabitur.

8. Praemissa autem omnia pro uberiori statutorum declaratione, tollendisque ulterioribus regnicolarum dissensionibus, ut in primitus celebranda diaeta confirmentur, publicisque regni articulis inserantur, conclusum est.

9. Caetera sub hac pacificatione utrinque agitata et tractata, utpote sedis spiritualis status, patrum Iesuitarum personalis duntaxat a regno abstinentia, decret. Andreae 2-di per Ludovicum primum facta confirmatio. De collatione bonorum articuli 55. decr. 3-tii Vladislai regis observatio. De arendationibus decimarum artic. 61. anni 1548. renovatio et cum effectu observatio. De non abalienationibus bonorum aviticorum per ecclesiasticos seu regulares factis vel fiendis. De personarum ad diaetam convocari solitarum discretione atque vocum in eadem diaeta collectione et suffragiorum examine, de militis extranei, iuxta artic. 24. anni 1625 e regno eductione, similiter de non eductione militum Hungarorum, de confiniis

regni, de distributionibus honorum et officiolatuum regni maiorum vel minorum, sine discretione religionis. De administratione iuris et communis iustitiae, et executionis in bonis per caducitatem devolvendis, per fiscum violenta et armata manu non impediendis, necnon omnium tractatuum ratione Hungar. cum Turcis, vel aliis quibusvis vicinis nationibus per nativos Hungaros seculares institutione, ac aliis etiam omnibus libertates patriae atque defensionem et conservationem regni, et regnicolarum concernentibus negotiis, ut primis statim comitiis, aliquid certi de iis statuatur, vel iam statuta ibidem defacto effectuentur, simili modo conclusum est.

10. Eandem autem generalem regni diaetam, ut sua sacratissima caesarea regiaque maiestas, intra spatium trimestre, a die finiti praesentis tractatus, et commutandorum diplomatum, clementer promulgare, et sine ulteriori dilatione, seu reiectione, ita celebrari facere dignabitur, ut omnibus ad diaetam regni, iuxta artic. 1. an. 1608. post coronationem editum vocari solitis, tute ibidem comparendi et agendi potestas, cum solita ab antiquo libertate diaetae fiat. In quo etiam caeteri articuli bonum regni concernentes, hactenus non effectuati iuxta artic. 72. anni 1638. realiter effectuentur et observentur.

11. Amnistiam generalem omnibus et singulis regnicolis maiestas sacratissima iuxta formam amnistiae prioris pacificationis Viennensis concedere dignabitur. Ita ut etiam universa bona et iura possessionaria sub his disturbiorum temporibus, per suam caesaream regiamque maiestatem vel dominum comitem regni palatinum, vel alios quibuscumque collata, donata et inscripta, vel per quoscunque fideles suae maiestatis quovis modo occupata et adempta, prioribus possessoribus, vel eorum haeredibus statim et defacto remittantur, et restituentur.

Et super huiusmodi amnistia peculiare diploma sua maiestas clementer concedere dignabitur.

Jegyzet. Egy másik a vörösvári levéltárban levő példányon a következő felirata van ez okiratnak: »Puncta quibus domini magnates et proceres, nec non quatuor decem comitatuum et sex liberarum regiarumque civitatum partium regni Hungariae superiorum nuncii pacificationem Viennensem concludere cuperent.

(Egykorú példány a bártfai levéltárban.)

e)

1645. márcz. 13.

Consideratio palatinalis circa praemissa puncta.

Primum, secundum, tertium maneant in suo vigore.

Quaestiones vero templorum ab anno 1638. quae utrinque occupata fuerant, aliaque gravamina in negotio religionis inter partes medio tempore emersa in futura primitus celebranda diaeta, propter regni tranquilliorem permansionem unionemque animorum ut vel amicabili dominorum regnicolarum compositione sopiantur, vel authoritate suae mattis cum satisfactione partium finaliter complanentur ac pro quibus usus templorum determinabitur, proventus parochiarum quoque ad eosdem pertineant. Interimque ab omni templorum occupatione abstineatur, conclusum est. Templa vero quae hoc solum disturbiorum tempore occupata fuissent, si ea pro commodo usu dominis terrestribus non essent, utrinque remittantur.

Gravamina autem futuris quoque temporibus in eodem negotio religionis emergentia inter alia gravamina statuum pro complanatione suae mtti exhibeantur, similiter conclusum est.

Haec puncta dederat palatinus nobis ad considerandum, ut quod videbitur in ipsis bonum illud etiam nos consideremus, pro communi bono tanquam cives patriae et quae non placebunt nobis, illa communicemus cum ipso, factum quidem est per nos, sed qualiter nobis cesserit negotium, ostendunt acta in annotatis, die 19-ma Martii. Ita excanduere super iis, quasi Pyro-Gallus aliquis et omnia postmodum revocavit.

(A bártfai levéltárból.)

XXXVI.

1645. márcz. 12.

Die 12 Martii palatinus uram ő nagysága izenvén audientiára felmentünk az commissarius urakhoz, az Tiffenbach uram szállásán löttek szemben velünk palatinus, Tiffenbach, pispek, Szécsény, Eszterházi Dániel és Rohonczi István, zalavári apát úr uramék; kiknek proponálván az regnicolák dolgárúl és Klobutsitsky uramtúl küldött írásokat írással elsőbben beadtuk, azután az ő fölsége postulatumira való urunk ő nagysága resolutioját. Azután az ő nagysága maga privatumit szóval, kiket midőn palatinus uram elvett és meghallott volna, mondá: hogy tudta, hogy alá küldtük Klobucsicski uramot, az kit várt is ő nagysága, az mint már látja, hogy el is jött s kérdé. hogy írásban nem adjuk-e be azt is, az kit szóval

declaráltunk, s tovább menvén mondá ő nagysága, hogy ezeket az dolgokat hallja. de hogy ilyenek legyenek azt csak nem is reméllette sőt azt véli vala, hogy immár ennyi várakozások után talán immár ez szegény hazának is veszedelmét megszánván, nem nehezedni, de inkább könnyedni fognak az dolgok. de látván, hogy ebben nem egyebet, hanem az üdő haladás veszedelmét, az dolog végső ruináját nézné ez nyomorult nemzetnek, mert ezek ő felségének is mindenestűl reménysége kivöl lött, s úgy is látja, hogy eddig nem tractáltunk, hanem mostan kezdjük az tractát. az kiben, hogy oly kévánságok vannak, kik ezelőtt mind eddig sem voltak, tehát nincs az tractához kedvünk, hanem az veszedelemhez. Azért adjuk ki írva nekik, hogy ő fölségének is számot adhassanak vele, mert egyik, hogy számadásban áll s másik, mert ez világ eleiben kell terjeszteni. Erre mondtuk, hogy megértették ő nagyságok eléggé írás nélkűl is ezt s talán az nem szükséges, kire mondá, hogy igen is szükséges, mert az ő memoriája labilis s immár azt elvárván ők is beszélnek egymással s meglátják, mit cselekesznek. Mi is arra csak oly választ tettünk, hogy mi is egymással beszélünk arról, kellessék-e írásban vennünk, nem-e? s evvel eloszlottunk.

Külön lapon:

B) Die 13 Martii hivattak bennünket az császár ő fölsége commissariusi az Tiffenbach uram szállására, az holott voltunk palatinus, Tiffenbach, Erdődy Gábor, püspek, Szécsény, Eszterházi Dániel és Rohonczi István zalavári apát úr uramék. Palatinus uram kezdé el beszédét, az üdő haladásnak káros voltán és hiában való elmúlásán, s utolsó veszedelmünknek rajtunk való jelenlétén, s az utóbb három punctumban való kérdést tőn tőlünk ilyen formán: Az Kegyelmetek tegnapi nekünk adott írását az regnicolák dolgárúl megértettük, az fejedelem dolgárúl szóval való beszédét is az mennyiben concipiálhattuk értjük. Az mi azért az regnicolák dolgát nézi, abban mindjárt is mondhatnánk, mert vagyon annyi értelmünk, hogy azt általláttuk. De azt kérdjük s tudni akarjuk Kegyelmetektűl, ha annál az mit beadott írásban most utolban nekünk vagyon-e több? mondja, hogy ha az iránt mi valamit mondanánk cselekedhetik-e ahoz képest azon kivűl avagy nem? categorice mondja meg. Másodikát, hogy az fejedelem dolgában, ki kettőben áll, egyik az ő fölsége kévánságira való replicában, másik az maga postulatumiban, vagyon-e mód, hogy az regnicolák dolgában valami lenne is, hogy abban cedalhatunk-e avagy nem az fejedelem részérűl? harmadikat azt, hogy az minémű írást én az regnicoláknak, úgymint autentica persona és egyik igaz magyar küldtem volt, minthogy azok is publicu-

mok, ha adtak-e nekem valami választ arrúl, avagy nem? mert noha maganira nézve is lehetne ugyan contemptusomra, de ő fölsége és az dologra nézve nagyobb. Kiket mikor elvégezett volna tehát mondók, hogy errűl magunk között akarván szóllanunk, egy kevéssé más házban megyünk.

Külön lapon:

C) Kirűl mi is consultálkodván végezők magunkban, hogy előbb az regnicolák dolgárúl beadott írásra választ vevén tűlök s azt meglátván, azután ahozképest mit kelletik tovább cselekednünk, meglátjuk. Az mi az ő nagysága maga punctomit nézi, abban hogy írást ne tegyünk ő nagyságoknak abban bizonyos respectus vagyon, az kiben már máskor is értett ő nagysága tőlünk, kihezképest úgy ítéli ő nagysága urunk, hogy az meglehet írás nélkűl is. Az mi az ő nagysága levelire való válaszát nézi az regnicoláknak, abban sem menteni, sem vádolni nem tudjuk őket, mert arról semmit nem írtak. Ezekre palatinus uram mondá: hogy miért kell mégis üdő hallagatással az nyomorult elapadt országot tovább is vesztenünk, holott hiszem nem más javárúl, nem más dolgárúl s nem más bőrirűl, hanem az magunkérúl vagyon az dolog és controversia s nem másét vesztjük, hanem magunkét? Azért mint magunkat, hazánkat s nemzetünket megszánó igaz magyarok szóljunk úgy sincere az dologhoz, és azon sinceritással aperiáljuk az dolgot s mondjuk meg nyilván mindenekben, mit cselekedhetünk s mit nem? ne tartóztassuk sem ő felségét, sem ezeket ennyi contemptussal még is tovább való üdőzésben. Melyet hallván mi is mindjárt kevés szóval replicáltunk, hogy mind az üdőbeli káros haladás s mind az veszedelemnek eltávoztatása s mind az tractatusnak akadéka mi tőlünk bizonyosan úgy tudjuk, hogy nem lött, az minthogy most is nem üdő haladást, hanem inkább üdő nyerést kévánunk az írások be nem adásával is.

Értvén azért mi is ő nagysága szavait szállásunkra megyünk s gondolkodván, beszélgetvén mi is egymással, ő nagyságát tudósítani fogjuk tovább mit mívelhetünk. Kire ő nagysága jovalván mondá, hogy bátor vagy ad partem magával, vagy communiter akarunk is szóllani meglehet s örömest érti s így jöttünk el tűllök szállásunkra s ezután való dolgokat megírtuk közönséges levelünkben.

(Eredetije a vörösvári levéltárban.)

XXXVII.

1645. márcz 14.

a)

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humilium servitiorum meorum sat.

Klobosoczky uram s mind penig Padány Gergely uram Nagyságod böcsületes szolgái által nekünk küldött Nagyságod kegyes parancsolatit alázatoson vévén és értvén, hogy az úristen Nagyságodat jó egésségben megtartotta, szerencsés és kévánatos híreivel is bővölködteti, azt szívből örüljük, kévánván, hogy ő szent felsége ennekutána is mind azokban Nagyságodat sokáig örvendeztesse. Ritkábban való írásunknak kegyelmes urunk semmi egyéb oka nem volt, hanem Klobosoczky uramat várván Nagyságodtól és az regnicoláktól való válaszszal nem volt semmi oly az tractatushoz szükséges dolog, az ki felől Nagyságodat szükségesképen elébb kellett volna tudósítanunk. Híreink penig, minthogy ennekelőtte is változók és csak közönségesek voltak, bizonytalan dolgokkal nem ítéltük illendőnek az Nagyságod dolgait bizonytalanul alkalmaztatni, elhivén hogy Nagyságodnak mindenfelé szorgalmatosabb vigyázási vannak azfele állapatokra, hogy sem az mint mi ideérthettük, mindazonáltal ugyan írtunk vala nem régen is magunk szolgája által Nagyságodnak, kit hisszük régen eddig el is vött Nagyságod, és ha mi bizonyosb és szükségesb dolog lött volna, nem mulattuk volna el magunk curierjét is esmét mint egyébkor expediálnunk Nagyságodhoz.

Mostan penig immár hozzánk érkezvén Nagyságod kegyes parancsolati, és azokat megértvén nem mulattuk el semmi alkalmatosságunkat, hanem consultatiót tartván mindjárt azok felől egymással, az mikorra rendben vehettük az dolgokat, szemben voltunk az commissarius urakkal és commissionaliter mint proponáltuk az Nagyságod és regnicolák részéről való replicatiókat, im azon resolutióknak extractusit includáltuk Nagyságodnak, holott noha írással is elkészítettük vala az replicákat az tractatusokban observálni szokott módok szerént beadni, de az Nagyságod kegyes tetszését és parancsolatját úgy vévén azután felőle, csak szóval proponáltunk mindeneket, az regnicolák concipiált punctomi kivől, melyeket azon formán adtunk be ő kegyelmek nevével, az mint küldték, kihagyván belőle az bécsi pacificatiónak nevezetit az religio dolgában nagy consideratiókra nézve és valami fiscális perek felől való dolgot, kiről azelőtt emlékezet sem volt ő kegyelmek instructiójokban, hogy így ne láttassunk újobb-újobb dolgot kévánni.

egyébképen is lévén arról kiváltképen való articulusa az országnak.

Mind ezeket elvévén és megértvén ő felsége commissariusi, egy elsőben minémű választ töttenek odaküldtük Nagyságodnak sub littera *A)* az mint mi is az szókra emlékezhettünk.

Ezek meglevén tegnapi napon kévánták esmét az commissarius urak velek való szemben lételünket, kiknek minémű kérdések és kévánságok volt tőllünk, megküldtük azoknak is extractusát Nagyságodnak, az mint concipiálhattuk sub littera *B)* hasonlóképen annak is, az minémű szóval való resolutiónkra, azok felől is emlékezünk, sub littera *C)* [1])

Mivel azért palatinus uram ő nagysága az több commissarius urakkal együtt admoneált vala utólban bennünket, hogy megemlékezvén arról, hogy magyarok volnánk és hazánkban is járna az dolog, vennők mélyebb consideratióba azokat és aperiálnok magunkat, ha mit ezekben tovább való authoritással cselekedhetnénk. Látván mi is az üdő halogatásnak káros és terhes voltát s egyszersmind előttünk viselvén az Nagyságod kegyes parancsolatját is, hogy hamarébb akarná immár Nagyságod is végét érteni az dolognak, nem itélők alkalmatosnak tovább in suspenso tartanunk elméjeket, hanem ma megizenők, hogy mivel az regnicolák azokat az punctumokat mind olyaknak tartották, az melyeket az ország statutomi és ő felsége diplomája szerént mind méltó kévánságoknak esmerhettek lenni, sőt az két részről kiadott punctumokból így ítélték jobban facilitáltatni is azokat, ehezképest reménylvén is már azoknak acceptálását, nekünk semmi authoritásunk most nem volna azoknak változtatásában, hanem tegyenek ő nagyságok jó és kathegorica resolutiót s azt referálni fogjuk ő kegyelmeknek s reménylvén, hogy arra esmét consultatiójok lészen az regnicoláknak is, ha mi tovább való consideratiójok lészen ő kegyelmeknek felőle, vagy rajta contentusok lehetnek, mi az tractatust nem abrumpálván elhittük, tudósítani fogják ő nagyságokat, vagy ő felségét felőle.

Nagyságod penig, minthogy praemittalta mindenkor az publicumot az maga privátumi felett, most is arról kéván elébb érteni, és azok accomodáltatván azután az maga privatum[1] felől determinálni, melyek felől való finális resolutiójokat, hogy ő nagyságok ne halasszák ugyan requiráltuk is ő nagyságokat, jelentvén, hogy mivel úgy mondották nekünk is ő nagyságok, hogy Baltingert pro finali resolutione küldötték volt ő felségéhez s mi is azt írtuk volt Nagyságodnak, már ő is megérkez-

[1]) Lásd az előbbi szám alatt közlött jelentéseket.

vén, úgy ítélte Nagyságod, hogy innét is tovább való késedelem nélkűl vehetünk finalis resolutiót, s ahoz disponálván Nagyságod is oda való dolgait, bizonyos üdőre várna magunkat is megérkezni, és itt késedelmünk nem lehetne, ha penig hamar és jobb resolutiókkal bocsátanának, annál inkább facilitálni igyekeznők mi is Nagyságodnál az dolgokat. Ezekre palatinus uram ő nagysága magától eleget beszéllett ugyan, de mivel semmit nem determinált, hanem az több commissariusokkal való consultatióra halasztotta, mi is még pro resolutione azokról bizonyost Nagyságodnak nem írhatunk. Oly intentióban értettük eddig lenni ő nagyságokat, hogy közöljék elébb az finális resolutiót ő felségénél, minekelőtte ezekre onnét is finális resolutiót adnának, de ugyan azt continuálják-e, vagy resolválnak, és mit, abban még bizony semmi valóságot nem értünk. Mindazáltal, minden szorgalmatosságunkkal azon vagyunk és leszünk, hogy haszontalan üdőtöltéssel itt nem mulatván, az itt való unalmas késedelemnek véget vethessünk, és resolutiójokat érthetvén s kezünkhez vehetvén az Nagyságod és regnicolák kévánságira s ez itt való tractatust magunk részéről, az mint illendő leszen, Nagyságod kegyes parancsolatja szerint is jövendő reassummálásra (ha úgy kévántatik) fenhagyván, mennél elébb innét visszaindulhassunk, nem várván Nagyságodtól is immár ezekről tovább való resolutiókat, ki felől az Nagyságod kegyes parancsolatja szerént is akartuk ez posta szolgája által is alázatoson tudósítanunk Nagyságodat, kévánván az úristentől, találhassuk Nagyságodat jó egésségben és szerencsés állapotban, kiben tartsa is isten Nagyságodat sok esztendeig.

Tirnaviae 14 Martii 1645.

Eiusdem illustrissimae Celsitudinis Vestrae

fideles et humillimi servitores
Sigismundus Lonyai m. p.
Bernhardus Nyári m. p.
Georgius Chernel m. p.
Stephanus Kőrössy m. p.
Andreas Zákány m. p.
Andreas Klobosoczky m. p.
Nicolaus Soporni m. p.

Külczím: Illustrissimo ac celsissimo principi ac domino domino Georgio Rákóczy dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti etc. domino, domino nobis clementissimo.

(Eredetije a magy. kir. orsz. levéltárban.)

b)

1645. márcz. 15.

Illustrissime celsissimeque princeps sat. Jó egészséges hosszú élettel sat. Az Nagyságod nekem kisebbik szolgájának Zbororúl 3 praesentis írt méltóságos levelét 10 eiusdem Klobusitzky uram megadta, melyet nagy becsülettel és alázatosan vettem. Abbúl, hogy Nagyságtokat jó egésségben és boldog állapatokban érthettem lenni, azon szívem szerént örülök, kivánván, hogy isten azon áldását tartsa meg és terjessze Nagyságtokon. Mi is ide kegyelmes uram öt holnapi félrabságunk után is istennek áldásábúl tűrhető egészségben vagyunk az Nagyságod szolgálatjára. Az bártfai consultatiónak sokan más véget reménylettek, de hála istennek, hogy oly meghatározva vagyon, mi nem abrumpáljuk az tractát, hanem azon vagyunk, hogy mentűl elébb innét kiszabadulhassunk és az választ reportálhassuk, hiszem ha ezen dolgot continuálni jobb lészen ezután is Nagyságod előtt leszen. Az ki felől írtam volt, Lónyay uram szolgájátúl, arrúl írtam Rákóczy Sigmond urunk ő nagyságának, ím most megküldtük Klobusitzky urammal, az mit hozott volt, de más karban vagyon az állapat, arrúl az mit tudtam, megmondottam Klobusitzky uramnak, ő kegyelme Nagyságodnak megírja, én pedig Rákóczy Sigmond uramnak, nem akarván Nagyságodat arrúl való írásom olvasásával fárasztanom, tudván, hogy anélkűl is elég írást visznek most Nagyságodnak. Ide kegyelmes uram erősen szántnak, vetnek az emberek, én csak hajmát sem ültethetek. Örülöm kegyelmes uram, hogy most egy kis recreatiót vehetett Nagyságod magának, mert ezentúl elég dolgot talál Nagyságod magának. Hidje Nagyságod kegyelmes uram, az kik ezelőtt olyak voltak, mint az oroszlyányok, olyak most, mint az bárányok, szomorúak, kedvetlenek, csak úgy vannak, mint az ágon, ehezképest már Nagyságod is mint alkalmaztatja dolgait, álljon az Nagyságod bölcs ítéletin. Ezek után ajánlván sat. Tyrnaviae die 15 Mar. anno 1645.

Illustrissimae Cels. Vestrae
fidelis atque humillimus servus donec viverit
Bernhardus Nyáry.

Külczím: Illustrissimo atque celsissimo principi ac domino Georgio Rákóczy stb.

(Eredetije a magy. kir. kam. levéltárban.)

c)

Resolutio ad supplicationem nonnullorum dnorum magnatum, nobilium, comitatuum, liberarumque civitatum partium regni Ungariae superiorum in tractatu Tyrnaviensi punctorum exhibitorum per commissarios suae mtis sacr. nomine eiusdem, iisdem exhibita.

Etsi circa puncta exhibita non deerant suae mti iustissimae considerationes, neque etiam occasio se se vindicandi ob laesam tot modis authoritatem suam regiam, nihilominus pro innata sibi clementia advertens miseram hanc patriam, ac gentem in extremo versari periculo, si severiora adhiberentur remedia, maluit benigne gratiam suam regiam offere, quam stringere gladium iustitiae. Quare seclusis quibuscunque respectibus, cum malit regnorum ac fidelium suorum permansionem, quam ruinam et exterminium, ita demum ac sequitur, ad puncta ultimo exhibita, dignata est sua mtas se se clementer resolvere, simul praedictos status paterne admonens, benigneque mandans, ut singuli huic clementissimae suae mtis resolutioni se se accomodent, omnemque animorum exacerbationem, ex quacunque demum occasione arreptam, syncere deponentes, gratiam caes. regiamque propensissimis excipiant animis, certo sibi persuadentes, velle suam mtem non solum iniuriam oblivisci, sed et deinceps tanquam fideles suos, omni gratia ac clementia complecti. Protestatur pariter se nullam hactenus causam dedisse, aut motuum intestinorum aut damnorum vix aestimabilium, quae inde consequuta sunt, aut etiam quod tam sero per intima patriae viscera grassans incendium sit sopitum, quod sicut suscitare, vel initare nunquam desideravit, ita nihil unquam intermisit, ut quantocyus extingueretur. Et licet opinione pene omnium diutius ea res protracta sit, certum tamen esse debet, nullam aut penes suam mtem, aut penes illius commissarios, illius dilationis causam resedisse, quemadmodum evidenter apparet ex toto processu praesentis pacificationis, sed quicquid de his sit, sperat sua mtas, imo certo sibi persvadet, quod hanc benignam, planeque paternam resolutionem suae mtis circa praetensiones eorundem supplicántium regnicolarum, non solum debita cum submissione acceptaturi sunt iidem supplicantes, sed etiam in eadem plane conquieturi gratissimis obsequiis tamquam fideles subditi compensaturi, nunquam non memores tantae gratiae.

Porro puncta benignissimae resolutionis suae mtis sic sequuntur.

Primo. Quantum ad negotium religionis attinet, art. 1.

anni 1608. ante coronationem edito et diplomatum regiorum conditione sexta, aliisque subsequentibus superinde regni statutis in vigore relictis, diversisque hactenus impedimentis et interpretationibus non obstantibus, declaratum et conclusum est, quod omnes status et ordines regni, ipsaeque liberae civitates, necnon oppida privilegiata et milites Hungarici in confiniis regni liberum habeant ubique suae religionis exercitium, cum libero templorum, campanarum et sepulturae usu, nec quisquam in libero suae religionis exercitio, a quoquam quovis modo, aut quovis sub praetextu turbetur, aut impediatur.

2-do. De non impediendis aut turbandis rusticis in sua confessione, declaratum et conclusum est, ut illi quoque propter bonum pacis et tranquillitatem regni, sive sint confiniarii, sive oppidani, sive villani in quocunque dnorum terrestrium aut fisci bonis, iuxta vigorem praescripti articuli et conditionis, in libero suae religionis modo simili exercitio, ac usu, a sua mte regia, vel eiusdem ministris, aut dnis suis terrestribus, quovis modo, aut quovis sub praetextu non turbentur, aut impediantur, hactenus autem impediti, coacti et turbati liberum religionis ipsorum usum reassumere, exercere et continuare permittantur, neque ad alias religioni ipsorum contrarias ceremonias peragendas compellantur.

3-o. Concordatum etiam inter nos est, ut inposterum ab eorundem oppidanorum et villanorum parochiis, ecclesiae pastores, sive concionatores, per quoscunque amoveri et exturbari neutiquam possint, qui autem hactenus amoti fuissent invitis rusticis, volentibus iisdem, liceat ipsis reducere, vel alios loco illorum substituere.

4-o. Quaestiones vero circa gravamina negotium religionis ac occupationes templorum concernentes, tam quae in anno 1638. suae mti exhibita sunt, quam post subsecuta in futura primitus celebranda diaeta propter regni tranquilliorem permansionem unionemque animorum, ut vel amicabili dnorum regnicolarum compositione sopiantur, vel authoritate suae mtis finaliter complanentur, ac pro quibus usus templorum determinabitur, proventus parochiarum quoque ad eosdem pertineant, nec ultra occupationes templorum fiant, nisi aliter inter regnicolas conventum fuerit. Ea autem templa, quae hoc disturbiorum tempore violenter utrinque occupata fuerunt, quorum usum ante disturbia non habuerunt, volentibus subditis restituantur. Gravamina autem futuris quoque temporibus in eodem negotio religionis emergentia, tam catholicorum, quam evangelicae confessionis hominum, inter alia gravamina pro complanatione suae mti exhibeantur, similiter conclusum est.

5-o. Accordatum quoque est, ut sua mtas contra transgressores statutorum etiam in negotio religionis, in futura diaeta vel articulum 8. decr. 6. Wladislai regis renovandum et observandum curabit, vel aliam condignam poenam cum certo executore statuere dignabitur.

6-o. Praemissa autem omnia pro uberiori declaratione statutorum, tollendisque ulterioribus regnicolarum dissensionibus, ut in primitus celebranda diaeta confirmentur, publicisque regni articulis inserantur, conclusum est.

7-o. Caetera sub hac pacificatione utrinque agitata, et tractata, utpote sedis spiritualis status, patrum Iesuitarum personalis a regno abstinentia, decreti Andreae II-di per Ludovicum I-mum facta confirmatio; de arendationibus decimarum art. 61. anni 1548. renovatio, et cum effectu observatio; de non abalienationibus bonorum aviticorum, per ecclesiasticos, seu seculares, factis, vel fiendis. De personarum ad diaetam convocari solitarum discretione, atque eorum in eadem diaeta collatione et suffragiorum examine; de militis extranei iuxta articulum 24. anni 1625. e regno eductione; similiter de non eductione militum Hungarorum de confiniis regni; de distributionibus honorum et officiorum regni maiorum et minorum sine discretione religionis. De administratione iuris et communis iustitiae, necnon omnium tractatuum ratione Hungariae cum Turcis, vel aliis quibusvis vicinis nationibus per nativos Hungaros saeculares institutione, ac aliis etiam omnibus libertates patriae atque defensionem et conservationem regni et regnicolarum concernentibus negotiis, ut primis statim comitiis aliquid certi de iis statuatur, vel iam statuta ibidem defacto effectuentur, simili modo conclusum est.

8-o. Eandem autem generalem regni diaetam, ut sua sac. caes. regiaque mtas intra spatium trimestre a die finiti praesentis tractatus et commutandorum diplomatum, sedatisque tumultibus, clementer promulgare, et sine ulteriori dilatione, seu reiectione, ita celebrari facere dignabitur, ut omnibus ad diaetam regni iuxta articulum anni 1608. post coronationem editum, vocari solitis, tute ibidem comparendi et agendi potestas, cum solita ab antiquo libertate diaetae fiat, in qua etiam caeteri articuli bonum regni concernentes hactenus non effectuati, iuxta articulum 72. anni 1638. realiter effectuentur et observentur.

9-o. Amnistiam generalem omnibus et singulis regnicolis sua mtas sac. iuxta formam amnistiae prioris pacificationis Viennensis concedere dignabitur, ita ut etiam bona universa et iura possessionaria sub his disturbiorum temporibus, per suam mtem, vel dnum comitem palatinum regni, vel alios quibus-

cunque collata, donata et inscripta, vel quoscunque fideles suae mtis quovis modo occupata et adempta, prioribus possessoribus, vel eorundem haeredibus statim et defacto remittantur et restituantur, similiter etiam ex parte regnicolarum supplicantium reddantur. et super huiusmodi amnistia peculiare diploma sua mtas clementer concedere dignabitur.

(Kismartoni levéltárból. Act. Pal. anni 1644. et 1645. Lib. 4. nro 87.)

d)

Responsio duorum commissariorum sac. caes. regiaeque mtis. ad postulata dni principis Transylvaniae. ultimo oretenus declarata, perque eiusdem commissarios repraesentata.

Tametsi in similibus concessionibus non deessent plurimae difficultates. et iustae considerationes. praesertim ne per hoc occasio detur futuris quoque temporibus ad similes flammas patriae intestinaque bella excitanda. aut excitata approbari et premiari videantur, nihilominus volens sua mtas et liberalitatem Austriacis principibus innatam ostendere, et erga subiectum sibi populum gratiam caesaream declarare, simulque malis quibus defacto fideles sui opprimuntur mederi, ac etiam principem Transylvaniae ad plura grati animi obsequia arctius sibi obligare, ad eaque clementer descendere, quibus salva et authoritate regia et obligatione assentiri potuit. Quibus autem per se ipsum consensum praebere non posset. iustas ob causas non dubitat dnum principem iustis suae mtis rationibus se se accommodaturum. Et licet non fuisset forte necessarium benignam suae mtis resolutionem scripto complecti, quandoquidem postulata principis verbis solum per eiusdem ablegatos nobis exposita sunt contra morem receptamque tractatuum omnium consuetudinem, ut tamen hoc ipso paternum suum affectum erga hoc suum regnum, populumque divinitus sibi commissum, sua mtas faceret omnibus manifestum, simulque princeps clarius intelligeret benignam eiusdem resolutionem, ac etiam aliis ea ipsa liquidius constaret, visum est nobis commissionaliter, brevi scripto rem totam complecti et exponere.

1. Ac primum quoad comitatus attinet, quales, quamque solidas considerationes circa hoc punctum sua mtas habeat, intelligi liquido potest ex responso, quod iam antea ad principis postulata datum fuit, quare supervacaneum videtur, ibidem prolixe explicata. hic repetere. Nihilominus constituit sua mtas. certum suum hominem ad principem amandare, qui de hac ipsa re luculentius informet eundem, ac etiam ultimatam suae mtis voluntatem declaret.

2. Circa arcem ac dominium Tokajense plures, eaeque non leves difficultates occurrunt suae mti maxime, quod illud debeat fideli suo adimere, cui iure perennali pauculis ab hinc annis contulerat, quique per hosce tumultus, et in dominiis, et in bonis aliis damna passus est gravissima. Nihilominus sua mtas parata est iuxta declarationem principis agere cum dno Homonnai, quo in certo termino sit illum integre contentaturus. Porro quod de vinea, Hétszőlő dicta, ibidem additur, cum illa ad pios usus a priore possessore sit applicata, iam sua mtas salua conscientia alteri conferre non potest, quare cum in prioribus postulatis principis, nulla illius vineae facta fuerit mentio, ius et aequum postulat, ut nunc quoque eam praetensionem dnus princeps deponat, nec desideret rem, semel deo dicatam sibi usurpare.

3. Quod ad Tarczal attinet, novit optime dnus princeps oppidum illud inscriptum esse non solum dno Stephano Cháki, sed etiam uni filiorum, ideo non levis hic quoque occurrit consideratio. Nihilominus non gravabitur sua mtas disponere dnum Cháki, ut suo iuri cedat, quia tamen iam semel praefati oppidi pretium princeps levaverit, videtur et rectae rationi, et communi aequitati consonum, ut idem princeps deponat eam summam, in qua modo Tarczal inscriptum est et obligatum. Attamen sua mtas per hominem ad principem ablegandum, ulteriorem hac de re factura est declarationem, quandoquidem etiam princeps nonnisi verbis suum desiderium insinuavit, nec satis intelligimus, quo tendat promissio illa triginta millium florenorum.

4. De Szádvára non potest non esse notum principi, eam moderno possessori in summa non contemnenda inscriptum esse, iure autem haereditario collatam esse a sua mte dno Ladislao Cháki, de qua quia necdum declaratum est, quantam summam dnus princeps deponere intendat, praesertim si eam iure perennali conferri sibi petat: necessario haec ipsa ulterius declaranda erunt, et per ablegatum caesareum proponenda, interim non erit aliena sua mtas, a studio gratificandi in eo quoque dno principi.

5. De Eched ac Nagy Bánya quoad saluo iure tertii licebit, de quo etiam extant publicae regni constitutiones, non difffcultabit sua mtas ius suum regium per defectum seminis principi conferre, sicut neque expensas in aedificium Patakiense et Munkacsiense insumendas summae inscriptionali addere iuxta postulata principis.

6. Denique, quod ultimo loco ponit dnus princeps, nempe, ut quaecunque hactenus occupavit et defacto tenet, ea omnia usque ad futura comitia possidere possit, videtur e diametro

pugnare, cum eiusdem oblatione facta ad postulata commissariorum suae mtis. qua pollicetur, se remissurum omnia, quae iure praesentis pacificationis ad ipsum non pertinebunt. Et sane, quomodo dici posset, pax esse composita, si neque suae mti. neque aliis prioribus possessoribus restituerentur, quae sub hisce tumultibus illis adempta sunt? Quare necessarium omnino est, ut hoc in puncto communi iustitiae, ac conditionibus legitimae pacis dnus princeps se se accommodet, quod sane non difficulter facturus est, si meminerit palam se professum esse in suo manifesto, quod in principio sui ex Transylvania egressus publicavit toto regno, non aliud se his armis intendere, quam religionis ac patriarum libertatum indemnitatem. Hoc ipsum non semel scripsit etiam dno palatino, imo per suos commissarios diserte declaravit, modo regnicolae contententur, facile ea, quae ipsum dnum principem concernere privatim videbuntur componenda. Nunc ergo opere ipso probet ac ostendat, quod toties ac tam diserte declaravit, ideoque propriae utilitatis intuitu, non patiatur diutius miseram hanc patriam, ac gentem suam vexari, quae alioquin adeo iam attrita, ac vastata est, ut nunquam magis attrita ac vastata fuerit.

(Kismartoni levéltárból. Act. Pal. anni 1644. et 1645. Lib. 4. Nro 88.)

XXXVIII.

1645. márcz. 25.

Töredék.

Úgy tetszik, hogy mindenkor esmét facilitáltanak valamit azokban is, de az mint veszem eszemben, magok sem szintén egyeznek magok között is az opiniókban, s mind eddig sem tudok azokról bizonyost írnom Nagyságodnak, míg commissionaliter ki nem adják, kivel immár minthogy nem késnek, magunk visszük meg, ha isten engedi, azokat Nagyságodnak.

Palatinus urammal való discursusból azt mit conjiciálhattam, úgy reméltem, ha meg nem változtatnák, hogy derekasabb dolog el nem maradna, az regnicolák részéről felküldött postulatumokban az 1638. esztendőtől fogva ez háborúig elvött templumoknak mindjárt való restutiójával; kiben mint ezelőtt most is azon ratiókkal impossibilitást mondanak,de azokat is egy jövendő gyűlésben az több ezelőtti gravaminákkal együtt, assecurálná ő felsége complanálni pro satisfactione utriusque partis.

Az Nagyságod postulatumiban az hét vármegyék állapatjában úgy remélleném, immár reá fognának menni azon cessiókra, az mint szegény Bethlen fejedelemnek azokat adták volt, csak azt állatják most is, hogy semmiképen azt ő felsége

nem cselekedheti különben, ha országát el kellene is veszteni, hanem ha azon Nagyságod birodalmában levő regnicolák is consentiálnak és arról magok declaratiót tesznek.

Az várak. jószágok állapatjában most nem moveáltak difficultásokat abban, az mint utóbban declaráltuk, úgy is remélem, azokban kevesebb akadékot tesznek, mint szintén egyéb Nagyságodtól való postulatumiban ő felségének. ezelőtti declaratiónk szerént.

Minthogy penig ide oly reménségben is vannak, hogy mind Nagyságod és az regnicolák acceptálni fogják ezeket, volt szó felőle, hogy ha immár elmegyünk s consentiálna az punctumoknak Nagyságod is, mint redigálnák azokat in ordinem az diplomáknak rendi szerént, mert hihető volna, Nagyságod sem acceptálná úgy, hogy csak reá küldenék Nagyságodra innét annak formáját, és ők sem acceptálhatnák úgy, hogy csak vissza küldenők onnét, az mint mi is concipiálnók, kihez képest úgy gondolkodtak felőle, hogy mint szintén szegény Bethlen fejedelem idejében, ugyan Kéry János urammal mentem vala alá az diplomákban való megegyezésért, azonképen Váradra szegény Mikó Ferencz urammal együtt Nagyságodhoz, így most is aláküldenének velünk Nagyságodhoz, kire ugyan Kéry János uramat, Tőrös János uramat és Lászlóffit rendelték ő felsége részéről, hogy ha velünk nem indulhatnának is, utánunk küldenék, vagy ha ezek nem jöhetnének valami akadékok miatt, másokat is küldenének, de Nagyságod salvus conductusa nélkűl nem merészlik szintén aláküldeni, tartván az Majtény állapatjátúl (noha abból excusáltuk Nagyságodat), hanem úgy rendelték, hogy Murányba küldenék elébb ő kegyelmeket és oda várnák Nagyságod salvus conductusát s onnan úgy jönnének alá, vagy ha nem kévántatnék, visszatérhetnének, kire hogy ha Nagyságodnak is kegyelmes akaratja accedál, Nagyságod küldené előnkben az reájok, vagy in genere másokra is szóló salvus conductust, és mi utunkból is megküldvén oda Murányban, az mikorra Nagyságod alkalmasnak ítélné aláérkezéseket, eljöhetnének és kedve lévén Nagyságodnak az békességhez s mind az regnicoláknak, inkább maturáltathatnának az dolgok; minthogy ha mindent megadtak volna is, valamit kivántunk, de ezekben az állapatokban Nagyságod hire nélkűl mi ugyan nem concludálhattunk volna.

Minthogy penig emlékezem arra is, Kegyelmes uram, hogy szegény urunk idejében mikor hasonló állapatban lévén, visszamentem volna, mindenkor relatiót kellett tennem az regnicoláknak is. mostan is penig magok írásában is ugyanazont kévánván ő kegyelmek is tőllünk, immár Nagyságod kegyelmes akaratja lészen, ha convocálhatja-e ő kegyelmeket

is commissiónk referálására, holott úgy látom egyébképen is, hogy ha békességnek kell lenni, megkévánják az vármegyék cessiójában az magok consensusát is. Im itt is most leszen gyűlések az idevalóknak ad 29. Martii, de merről leszen propositio. s mit végezhetnek, azt nem tudhatjuk.

Az ide való hadak és állapatok felől mind az több atyafiak bővön írnak Nagyságodnak, én azokkal is újobban nem terhelem Nagyságodat, annálinkább, hogy nem is tudok olyat írnom, az kin bízonyoson merném fundálnom; elég biztatásokat tesznek esmét és olvasnak is néha előttem, de én nem tudom, mint vagyon; hanem az portáról küldött az orator egy levelet Trautmansdorff uramnak, melyet in specie külde hozzám palatinus uram s pariáltatván, ím megküldtem Nagyságodnak. Nagy reménységeket mondják az vélek való békességhez, kiváltképen az török császárnak mostani distractiójára nézve, az mint mind errűl s mind egyebekről cancellarius uram is sokat beszéllett velem, kévánván ő kegyelme véle való szemben lételemet palatinus uramhoz ő nagyságához menésemnek alkalmatosságával, kiben mivel oly dolgok is vannak, melyek nem pennára valók s nem is sietők, isten visszavivén Nagyságodhoz, magamtól alkalmatosban meg fogja érthetni.

Mind ezek után én nem írok Kegyelmes uram semmi opiniót Nagyságodnak, elhivén azt, hogy ha Nagyságodnak nagy kára s az közjónak is fogyatkozása nélkűl lehetséges leszen: mindezeket és ezeknek circumstantiáit elébb maguuktól is kegyelmesen meg fogja érteni, minek előtte végső resolutiókat tészen azokban, melyeknek valósága még az kiadandó resolutiókból fog világosabban kitetszeni.

Mindazáltal álljon ez is az Nagyságod kegyelmes tetszésében, immár mi is isten segítségéből útunkat akarván continuálni, kévánom adja az úristen Nagyságtokat stb. Tirnaviae 25. Martii 1645.

Nagyságodnak alázatos híve és szolgája

Lónyai Sigmond m. p.

P. S. Hogy mind ezekről közönségesen nem írtunk Nagyságodnak, oka az, hogy magammal való discursusok voltak; megjelentettem mindazáltal az több követ atyafiaknak is, az mit én értettem. Hatalmason difficultálják most is az religióban való cessiókat, s úgy látom nehezebbnek tartják az Nagyságod maga privatuminál, az vármegyéken kívől s bizony vannak még difficultások benne, de mivel még ki nem adták in resolutione, remélem, hogy még azokat is facilitálnák az discursusokhoz képest, kit megmutat az üdő hamar immár.

Az salvus conductust Nagyságod expediáltassa in bona forma Kéry uramékra, vagy ha kit mást akar is ő felsége kül-

deni Nagyságodhoz ez tractatus végett, ha Nagyságod kegyelmes tetszése lészen. Talám az mit nem akarnak az religio dolgában, ott jobban declarálják, s úgy látom, az Nagyságod előtt való elvégezésre maradnak inkább az dolgok, ha az regnicolák is ott lesznek. Két hétnek előtte indulásunktól fogva nem remélem, hogy mi Patakra érkezhessünk.

(Az egész Lónyai Sigmond írása, eredetije a m. k. orsz. levéltárban.)

XXXIX.

1645. márcz. 28.

Ultimaria declaratio commissariorum illmi ac cels. dni Transylvaniae principis, partium regni Hungariae dni et siculorum comitis etc. ac dnorum magnatum et nobilium, liberarumque civitatum, decem et quatuor comitatuum partium regni Hungariae superiorum: dnis sac. caes. regiaeque mtis commissariis in tractatu Tyrnaviensi die 28. Martii anni 1645. in publico consessu per eosdem exhibita.

Postquam illmus ac celsissimus Transylvaniae princeps etc. et dnus dnus noster clementissimus neccessitudine gentis, amoreque patriae suae charissimae ductus, libertatis eiusdem defensionem in divini numinis gloriam et boni publici promotionem quantum in se fuerat, suscipiendam declarasset, nihil prius aut magis in votis habuit, quam talia adhibere consilia, quibus funestissimas bellorum tempestates, sanguinis christiani effusionem, ac innoxii populi clades praevertere, afflictissimumque hoc Hungariae regnum, veluti patriam suam dulcissimam, salva conscientiarum legumque libertate, optatissima pace et firma securitate, mediis placidioribus, quietam reddere potuisset.

Quod optimum cels. suae illmae propositum, ac christiano principe digna sincerissimi animo affectio, veluti in aliis antea ad sac. caes. regiamque mtem expeditis requisitionibus, ita in hoc etiam satis longo tractatus tempore, delegatae commissionis nostrae authoritate satis comprobata fuerat.

Hac salutari in reducenda stabiliendaque pace illmae celsitudinis suae intentione dni etiam magnates, nobiles ac liberae regiaeque civitates partium regni Hungariae superiorum intellecta, quam exquisitis iisque ad unionem animorum dissidentium proficuis mediis laboraverint, uti humilibus ipsorum mti suae sac. exhibitis postulatis et supplicationibus, ita in porrectis etiam dnis suae mtis commissariis per nos scriptis rationibus et replicis in hoc eodem tractatus decursu testatum reddiderunt.

Et licet post plures, ultro citroque habitos tractatus, tam ex parte postulatorum praenotatorum dnorum regnicolarum,

quam ratione quorundam cels. suae illmae punctorum separatim exhibitorum inter nos et dnos mtis suae sac. commissarios, in quibusdam authoritate plenipotentiae et commissionis nostrae concordatum fuerit, cum tamen in nonnullis adhuc exhibitis punctis differentiae et difficultates superesse videantur, instructionisque dnorum principalium nostrorum praescripta ad fidelem, uberioremque super praemissis relationem, pro resolvendis, ponderandisque iisdem ex parte sua negotiis nos revocare voluerint: ideo dnis mtis suae sac. commissariis manifestum reddere voluisse, nos vel ex parte praenotati illmi ac celsissimi principis dni nostri clementissimi, vel dnorum regnicolarum principalium nostrorum, praesentem cum sac. caes. regiaque mte tractatum non abrumpere, sed omnibus eiusdem solemnitatibus, praerogativis ac circumstantiis, iisque, de quibus iam utrinque inter nos concordatum fuisset, in eodem statu et vigore relictis, cum accepta iam super iisdem mtis suae sac. resolutione ad ulteriorem finalemque illmi ac celsissimi principis, caeterorumque dnorum principalium nostrorum ex parte eorundem determinationem recipiendam ea declaratione reversuros, ut omnia quae vel ad continuationem et effectuationem praesentis tractatus, vel forte ex iustis necessariis causis et rationibus dissolutionem eiusdem pertinerent, eisdem dnis mtis suae commissariis reportaturos, vel remissuros esse.

Speramus autem etiam in posterum mtem suam sac. propulorum sibi divinitus commissorum quietem ac afflictissimi istius regni sui Hungariae conservationem ita cordi habituram, ut superatis residuis quoque difficultatibus ac redintegrata cum celsitudine sua illma pace securiori, animisque dissidentium in mutuam charitatem reductis, et patriae libertatibus salvis, paterna mtis suae sac.. erga gentem hanc affectio, regiaque clementia cum augustissimi nominis sui perenni gloria nunquam intermorituris laudibus in seram etiam posteritatem transmitti valeat. Nos vero quemadmodum de restituendae iustae ac honestae pacis publicae desiderio dni nostri clementissi caeterorumque dominorum principalium nostrorum in mutuam charitatem et boni publici promotionem studio non diffidimus, ita omnibus in eo viribus adlaborabimus.

Sigismundus Lonyai,
Bernardus Nyari,
Georgius Chernel,
Stephanus Keőreössi,
Andreas Zakany,
Andreas Klobusiczki,
Nicolaus Soporni m. p.

(Kismartoni levéltárból. Act. pal. anni 1644. et 1645. Lib. 4. Nro 89.)

XL.

1645. ápr. 3.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humilium servitiorum sat.

Kévántuk volna Kegyelmes urunk, hogy tudósíthattuk volna eddig is Nagyságodat mind az közönséges dolgoknak állapatja s mind indulásunknak ideje felől, de különb-különbféle okok tartóztatván, hogy bizonyosbat írhassunk, mind eddig kellett várakoznunk.

Az mint azért utóbbi postájától írtuk vala Nagyságodnak, hogy immár bizonyos reménységünk volna indulásunknak napja felől, az szerént is lőn az dolog, hogy kiadván ő felsége commissariusi ez elmúlt hétfőn utóbbi resolutiójokat, és mi is másod napon azra való declaratiónkat beadván, melylyel az tractatust az Nagyságod és regnicolák informatiója szerént in suspenso hagynók, elbúcsúzván egymástól az commissarius urakkal, ez elmúlt szeredán tizenegy órakor indultunk ki Zombatból isten segítségéből s az nap Szemptére jöttünk, másnap pedig az semptei hídon ismét előltalálván gróf Puchom urammal levő ő felsége minden armadiáját az szemptei hídon általköltözni Pozsony felé, mi is békével continuáltuk eddig útunkat, noha az vízek és gonosz útak miatt sok alkalmatlansággal, úgy értjük itt is, hogy az derék Fátrán semmiképen átal nem mehetünk, az hídakat penig elvitte az Vágon és az Árván az víz, hanem szálakon akarnánk költezni, ha módot találunk benne, kihez képest mikor lehessen ez felettébb gonosz útakon Nagyságodhoz érkezésünk, nem tudhatjuk, akartuk mindazáltal, hogy az üdő alatt is érthesse Nagyságod kegyelmesen mind menetelünket s mind akadályinkat, és ha kedvünk ellen kellene késnünk, tudhassa mire vélni.

Irtuk vala azt is Nagyságodnak, hogy császár ő felsége is fogna Nagyságodhoz követet expediálni, úgy is volt az dispositio, az mint commissionaliter kiadott resolutiókból is meg fog tetszeni, de az kiket expediálni akartak, Kéry János uram mind beteges állapatjával annyi úthoz, s mind az mostani oda való háborúkkal megmentette magát.

Azonképen Tőrös uram is hasonló mentségben fáradott, kihez képest késedelmesnek ítélvén az commissarius urak az ő kegyelmek Nagyságodhoz való érkezésére az közönséges dolgokat várakoztatni, expediálta palatinus uram ő nagysága, mint ő felségének ezen dologban plenipotentariusa ő felsége akaratjából Nagyságodhoz Bossányi Gábor és Benczics János uramékat, kik immár itt velünk lévén, együtt is akarnak jőni

magunkkal Nagyságodhoz, úgy hisszük, ugyanazon instructióval és resolutióval, az melylyel ő felségétől kellett volna jönni azelőtt megnevezett követeknek, noha ugyanazon elébbi igyekezeteket is le nem tötték, ha az szükség úgy fogja kévánni és mutatni, akarván ezzel is maturálni az dolgokat ezelőtti példák szerént is. Nagyságodat azért alázatosan kérjük, méltóztassék kegyelmesen tudósítani, hova kellessék útunkat dirigálnunk Nagyságodhoz kevesebb impedimentummal és elébb való alkalmatossággal ez mostani nehéz útakhoz képest.

Az közönséges állapotokról és Nagyságod dolgairól kegyelmes urunk semmi gonoszbat, mint ezelőtt Nagyságodnak nem írhatunk most is, de mivel azok sok írást vennének be, hogy Nagyságod voltaképen megérthetné és considerálhatná, kire ez mostani rövid üdők nem elégséges, halasztanunk kell mindazokat magunk relatiójára, melyet isten megadván érnünk, Nagyságod kegyes tetszésében és bölcs ítéletiben lészen, ha az szerént való békességet választja, vagy az hadakozást continuálja, mi egyikben is akadékot Nagyságodnak szerzeni nem akartunk, kévánván engedje az úristen Nagyságodat jó egészségben és szerencsés állapotban látnunk, melyben tartsa sok esztendeig.

Ex oppido Szent-Márton in Turócz. die 3. Aprilis 1645.

Eiusdem Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

humillimi et fideles servitores
Sigismundus Lonyay m. p.
stb. *(mint a jan. 24-iki levélben.)*

(Eredetije a magy. kir. orsz. levéltárban.)

XLI.

Kivonatok Matthaei Dániel bártfai jegyző naplójából.

Anno 1644. regiminis et dominii mutatio.

Matthaei D. bártfai jegyző s városi követ a nagyszombati tárgyalásokon 1644. márcz. 17-én, midőn Rákóczy György fejedelem a várossal tárgyalásokat kezdett, hogy ez térjen át hűségére, naplót kezdett vezetni, melybe egész addig az ideig, midőn a követek elindultak Nagy-Szombatba, túlnyomóan a várost érdeklő eseményeket jegyzette fel, tekintettel azonban a felső-magyarországi eseményekre. Kivételt csak azok a napok képeznek, midőn a jegyző mint városi követ távol volt: ekkor a tartózkodása helyén történt eseményeket írja le. Legfontosabb ezek közt az 1644. aug. 1-ére Kassán hirdetett felső-magyarországi gyűlés leirása, mely aug. 3-án

nyilt meg, Bécsbe és Lengyelországba követek küldését határozta, aug. 12-én bezáratott s lengyelországi útja, hova egyik ő küldetett el. Fejérpataky szept. 9-én érkezett haza:

»Redit — írja e napról — dom. Martinus Fejerpataky ex legatione regnicolarum a sua mte et palatino, de eius successu dubitabatur atque reditu, tamen praeter omnem spem sua mtas non tantum in suum eundem admisit conspectum, verum benigne sese resolvit, quamvis haberet occasionem ulciscendi suam iniuriam et contumeliam, tamen ob paternum erga hoc regnum Hungariae affectum vult sese in pacificationem cum regnicolis immittere, praefixitque terminum diem 14. Sept., quem acceptavit. d. ablegatus d. principi successum committens, multa arcana retulit, palatinum iam non esse illum, qui fuit olim, remisisse de sua rabie, velle adhuc se superstite componere hos fluctus, cum etiam satis iniuriae haberet a clero et dixit, nisi se superstite Hungari aliquid obtinerint non esse post mortem eius boni quid sperandum.

Item suam mtem quaesivisse quomodo valeat d. princeps, ubi sit, an adhuc Hungari Cassoviae sint congregati, qualiter sufferant adversitates bellicos et id genus alia. Difficultatem in litteris regnicolarum offendisse dum scribant suae mti dne clementissime et suum principem etiam vocarent dnum clementissimum. Respondit novus cancellarius non mirum esse quia scriptura dicat, neminem posse duobus servire dominis etc. Item Hungaros esse bonos latinos, etiam oratorem ipsorum audacter proposuisse legationis pensum etc.

Archiepiscopo Lippay posteaquam obiecisset quare scripserit palatino ad Cassoviam existenti, ut templum Cassoviensium occuparet, et capitulo Agriensi traderet. Respondit non esse mirum, si quidem ipse esset e numero cleri, imo eorundem antesignanum, et si possibile esset, omnes pervertere, tamen palatini fuisset obsequi vel non etc.

Magáról a tokaji értekezletről nem találunk adatokat a naplóban, valamint arról sem, kik honnan, mikor indultak el a tractára. De az első közös tanácskozástól kezdve megszakasztás nélkűl követik egymást a följegyzések. Az első értekezlet okt. 14-én Tepliczán tartatott. Felolvasták az értekezletre vonatkozó irományokat. Többi közt »litterae salvi passus domini palatini scrupulosae et impertinentes,« s az eljárás módozatait állapították meg. Felvettetett a kérdés, ha vajjon a fejedelem és rendek propositióit egyszerre adják-e be? elhatározták, hogy egyszerre, de a nélkűl, hogy összezavarnák. A nyelvkérdés is szóba jött:

Del., siquidem omnes nostrae donationes privilegia et liberalia instrumenta latino extarent idiomate scripta, tempore tractae Bethleniticae omnia latino idiomate essent proposita, et praesentes ibidem

futuri docti viri germani hungaricae lingvae ignari, itaque latine praeferendas et formandas esse propositiones.

Okt. 19-én Rózsahegyen, 22-én Oslánban, 23-án Urmeniczen, 24-én Buczánban voltak. Itt még volt egy kis tanácskozásuk. s beérkeztek Nagy-Szombatba. hol ez nap égés volt. Lónyaynál gyűltek össze. Panaszkodtak a nádorra. hogy adott szava ellenére nem küldött elibök Liptómegyébe kiséretet. s hogy bevonulásukkor a tornyokból a trombitások nem adtak jelt — mit méltán némi lenézésre magyarázhatnak. Elhatározták. hogy ez napon nem tisztelkednek sehol, más nap felkeresik a nádort, de a puszta tisztelkedésnél többre nem mennek. Az üdvözlés formáját ebben állapították meg: »az erdélyi fejedelem ő nagysága és felsőmagyarországi urak, nemesek és szabad városok commissariusi ő ngok és kegyelmek szolgálatjokat ajánlván, az Nagyságod egészségit látják. kivánván istentől Ngodnak minden jót. Ez az alkalmatosság minémő karban legyen, örömest érteni akarják.« Az üdvözletet Lónyay két szolgája által küldték meg »praescribendo ipsis ad chartam formulam, ne quippiam addant vel minuant.« Mi meg is történt.

Okt. 26-án volt az ötödik értekezlet.

Summo mane convenimus vocati tamen dnum Lonay, ubi de salutando palatino deliberabatur, expediuntur duo servitores d. Lonay, qui redeuntes exponunt resolutionem, quod sedendo, et paululum pileum elevando responderit sine mora ipsum aliquem ad nos expediturum, et processum indicaturum.

Post moram intervenit frater d. palatini Esterhazy Farkasmet tertius, qui praemissa salutatione nomine d. palatini, exponit congratulari eundem super nostro adventu, et scire nos non cupere otium, sed negotii aggressionem, exemplo sumpto ab hesterno incendio hic Tyrnaviae oborto, quod quidem sopitum et extinctum fuisset; verum in partibus nris post nrum discessum, maius incendium exortum esse, quod incumberet restingvendum, itaque se paratum esse reliquis d. commissariis excipere nostram praesentiam, ut dumtaxat notitiam primo contrahamus cum ipsis colloquamur, de tempore circa publica tractandi etc.

Exmittitur in conclave cum suis, et nihil ipsi respondetur, antequam deliberatio accederet.

Deliberatio: Nos grato animo acceptare salutationem hanc amicam, cum repraecatione similis status, et quandocunque placuerit d. palatino, nos paratos esse accedere ad laborem, maturasse nos in itinere, ut quantocius agredi possit, labor publicus et si vel hodie fieri posset, post prandium, vel summo mane utrumque acceptabimus.

2. De modalitate processus in conventum an pedes, eques vel

curru progredi volunt? Delib.: Honorificentius fore, quod si duabus rhedis tectis, quae nostrum omnium capaces essent, progrederentur.

3. De modalitate salutandi, vel excipiendi commissarios deliberant, pro dignitate personarum et suae mtis reputatione salutandos ac honore praeveniendos esse.

4. Conceptus d. Lonay ex instructionibus formatus praelegitur qui contineret 4. propositionum puncta: 1. De negotio religionis parochis exturbatis, parochis et templis per alios occupatis, quae omnia ut restituantur, neque aliquis in libero religionis exercitio turbetur. 2. De libertatibus publicis labefactatis. 3. De confiniis desolatis restaurandis. 4. De universali amnistia omnibus statibus regni concedenda.

5. D. principis instructiones peculiares quoque praeleguntur de armistitio, quod velit in id condescendere militem trans Tybiscum educere, tamen locum residentiae Patakini, Cassoviae, aut ubicunque ipsi visum fuerit, habere, militemque aulicum in sui custodiam quantum placuerit intertenere.

E nap estve 6 órakor volt még egy rögtönzött ülés. A nádor Révay által magán értekezletre hivatta a biztosokat, de a biztosok ezt nem fogadták el. Az első összejövetelnek — mondák — ünnepélyesnek kell lenni, mert ők nem a nádorhoz, hanem ő felsége biztosaihoz küldettek. S ezzel bocsáták vissza Révayt.

»Ad partem privatim suam maiestatem cognitis humoribus crudis palatini, noluisse absolute ei concredere hoc pacificationis negotium, sed germanis duobus: comiti a Quaestenberg et Lichtenstein, quin non usque adeo cum palatino convenirent, ideo sequestravit etiam archieppum Lippay abhoc tractatu.«

Másnap, okt. 27-én, tudtukra adta a nádor, hogy nyilvános és ünnepélyes ülésen fogadja őket. Az izenetet ismét Révay hozta meg.

Még ez nap meg is történt az első nyilvános ülés a nádornál.

Salutatione praevia re assumpsit palatinus gratias agens principem non amicum suum, sed tantum ő kegyelme nuncupando, regnicolas vero fratres et amicos appellitando, ubi prima fronte statim virulentum ostendit animum et contra suae mtts litteras salvi passus deliquit in eo, dum indecenter tractavit commissarios etc.

Deinde litterarum plenipotentialium permutatio utrinque accessit, nris visis anihilavit, non esse plenipotentiales, sed dumtaxat quasdam assecuratorias, neque ipsos posse tractare cum talibus pro 2. regnicolarum nullam fieri mentionem in litteris, ideo neque tractandum cum ipsis, 3. coniunctam causam nram cum principis non posse fieri, quia haec diversa essent etc.

In ipsorum plenipotentialibus nulla certa assecuratio per suam mtem, neque sub verbo regio et caesareo. 2. regnicolarum nulla penitus foret mentio et hoc consequens ipsos nolle per modum tractandi aliquid decernere, sed ut tantum supplicent nostri, instent sese, humilient, fateantur suum delictum, ipsi audient iudicabunt, sua mtas subscribet, et per modum decreti patentes dabit etc.

His in considerationem sumptis palatinus cepit exaggerare 1. princeps personam in qua considerabat crudelitatem in eo, dum per vim oppresserit suae mtis fideles, levitatem et inconstantiam, quod contra fidem datam suae mti pacta et arma offensiva sumserit. 3. *(igy!)* Ipsius tiranidem, quod vendat christianos Turcis, quaestum cum ipsis exerceat. 4. Rapinam quod quem habere potest opulentum nobilem incaptivari curet omnibus bonis exuat. Talem vos habetis dominum.

2. Regnicolarum inconstantiam, quod tam pium et clementem dominum et eorum coronatum regem, posthabuerint peregrino adhaeserint, gentem Hungaram apud alios prostituerint, homagium fidelitatis non servaverint, nec ad praesens ex eodem sese eliberaverint, et alia infinita huc impertinentia. In principe cum Svecis confoederationem, qui prostrati hinc inde iam dispersi neque locum aliquem certum haberent, essent dumtaxat scurrae et profugi in regionibus passim, et cum his unitus vult pacem tractare vester princeps cum tali monarcha.

Két órakor magánértekezletre gyűltek össze a követek. »Siquidem — írja a napló — initium valde durum fuisset, et difficultates utrinque reperirentur in plenipotentialibus« két követet küldtek a nádorhoz, Sopornit és Zákányt. (Izenetüket l. a II. sz. alatt.) A meglehetős éles hangu izenet a nádort nagyon felboszantá. »Quibus et qualibus gesticulationibus usus sit coram ipsis dici nequit, pedibus pulsando et dicendo pokol pokol aliquoties de principe« : igazat mondtam etiam dentes rigendo. S válasza sem volt enyhébb (l. III. sz. a.), melyet Lónyaynak — kit még akkor estve s másnap reggel ismét hivatott, úgy hogy szegény egy órát alig alhatott — kézbesített. »Si non constaret ipsi — mondá — dom. Lónyayum esse absthemium, tunc dixisset ipsum fuisse ebrium, quando haec per Zakanum significari curasset.« S kijelenté, hogy a rendekkel »qui nullas plenipotentiales haberent« tárgyal, de nem a fejedelemmel.

A feleletet a nádornak Lónyay írta meg »citando Andreae regis II. art. 31 de insurgendo contra regem per quosvis subditos episcopos iobbagiones nobiles regni universos et singulos sine nota infidelitatis,« s maga is vitte el a nádorhoz. De ő sem talált jobb fogadtatásra, mint Zákány. Bámulok, mondá, vakmerőségteken, hogy más forma plenipotentiát kivántok, mint a milyent ő felsége rendesen szokott adni. Kér-

dezte tőle, hogy mit kiván a fejedelem? Ha az országból kiván valamit elszakasztani, ő bizony ellenezni fogja, mint ellenzette egymaga Bethlen idejében is. »Tandem visis litteris 84 sigillis comitatuum, magnatum et aliorum obsignatis et in id consentientibus, contrariari non potuit« — de Lónyay szavaira, hogy a fejedelem az elfoglalt 14 vármegyéből nem fog kivonulni »respondit: no ita vos vultis iam imperare et nobis imponere«?

Okt. 30-án a nádor külön hivatta Lónyait. Csak társai rábeszélésére fogadta el a meghivást, s a nádor ott megmutatta neki a plenipotentiát (IV. sz.) »qualitercunque datas, quod velint tantum supplicantes audire, nihil tamen certi concludere: sua mattas per modum decreti sese vult resolvere.« A magyarok, jegyzé meg Lónyai, félnek a decretum szótól: »quasi ex Orco furiae quaedam egredirentur.« Assecuratio szót kell tenni helyette: tanácslá. Volt szó a fegyvernyugvásról is: ugy-e, felelé a nádor, azt akarnátok, hogy ő felsége kivonja hadait az országból »vos autem vestros milites statim kolompo trompo timpana pulsantes ad manus habeatis«? Természetes, hogy a plenipotentiát a biztosok nem fogadták el. Okt. 31-én magok fogalmaztak helyette mást, melybe »sub verbo regio et bona fide christiana« szavak voltak beigtatva, melyet, ha elfogad a nádor, azonnal dologhoz fognak. De mielőtt kézbesíthették volna, Esterházy Farkas a nádor testvére hozott egy újat négy pecséttel ellátva (V. sz.), s hozott egy meghivást is az egyházi ünnepélyre, melyen a nádor fiainak tanítója a jezsuita rendbe felvétetik s ebédre a nádorhoz. Ez utóbbit nem fogadták el: betegeskednek, dolguk van. Valóban pedig azért, mert féltek, hogy nem fogják az őket megillető tiszteletet megadni. Eszébe jutott Lónyainak, hogy Bécsben Mikó Ferenczczel »in nuptiis cuiusdam aulici in locum musicantium fuissent collocati.« A nádor meg is neheztelt ezért: »omnia vobis esse contraria — mondá — etiamsi ipse optime sentiret. Se fuisse adhuc unum ramum in quo hungari perstitissent, et hunc iam volunt subversum« — mondá nekik.

Más nap, nov. 1-én, nyilvános ülés tartatott.

»Dominus Lonay causam retardationis tractatus praesentis et temporisationis exponit, non in nobis, sed in ipsis residere in eo dum 1. Plenipotentiales ex parte ipsorum insufficientes erant, non continebant punctum honoris sub verbo regio et bona fide. 2. Quia provocabant ipsi ad decretum suae mtis mediante d. Fejerpataky regnicolis datum, quo deberent esse contenti in quot nullatenus consentire volebant. 3. Quia causam d. principis a regnicolarum causa disiungere volebant, quod esset contra instructionis nostrae praescriptum, et habe-

remus coniunctam causam. 4. Etsi autem in his quoque reversalibus difficultatem invenirent, tamen tempus protrahere nolunt, sed ad tractatum accedere, et postulata exhibere, cum hac tamen declaratione, quod quaecuncque ex parte commissariorum suae mtis tractata fuerint, cum benigna suae mtis annuentia fiant.

Reassumpsit d. palatinus dicendo maiores difficultates ex parte nra esse repertas, quia nulla mentio fieret regnicolarum expectaverint a nobis aliam resolutionem declaratoriam, quae non essent facta, his tamen non obstantibus, vult acceptare postulata et bona fide nobiscum tractare.

Nov. 2-án, 3-án Batthyányi és Móré hadakat vezettek Nagy-Szombat alá. Híre volt, hogy ezek a fejedèlem ellen fognak menni, oly czéllal, hogy őt visszaűzzék Fejérvárra, s azután a felső-magyarországi városokat fogják megtámadni. S valóban a nádor úgy bánt a fejedelem biztosaival, mintha a diadal már markában volna. Nov. 4-én hivatta Lónyayt s hoszszan tárgyalt vele a postulatumok felett. »Ego iam tertium diem volvo revolvo, neque initium responsionis invenire possum ad vestra postulata. Vultis suam maiestatem confundere et in maximum despectum inferre, quasi non steterit promissis. Ex omnibus 4 angulis domus sordes scopis converritis, et sic perpurgationem quaeritis.« Beszélt az egyes pontokról: kezdte a valláson. »Infert palatinus: religionem quaeritis ecce lapidem elevatis sub quo iacet bestia. Suae maiestatis est absolutissima voluntas, se malle regnum amittere, quam aliquam novitatem in negotio religionis instituere. Item transfert culpam in archiepiscopum: ihon a rosz pispek nem akara consentiálni dum persvasissem suae maiestati, ut ordinet 4 theologos, 2 ex suo arcano consilio duos clericos semet tertium futurum, ut disputent, quidnam statuendum sit de negotio religionis — sed prohibuit archiepiscopus. Nunc omnia in me devolvuntur.« Végig ment a pontokon, s végűl azt kérdezte: haragszik-e Nyáry jószágai elvételeért? No, mondá Lónyay, ahoz ugyan nem vághat jó képet.

Nov. 6-án folytatták. Sennyey ajánlatba hozta, hogy halaszszák a vallás kérdését jobb időkre — a császár erős diplomával kötelezi magát a bajok orvoslására: de ahhoz egy év nem lesz elég.

Nov. 7-én a nádor hívatta a követeket s átadta a replicát. Lónyaynál olvasták fel: »mera scommata probra et convicia calumnia continebat.« S más nap ugyanitt tárgyalni kezdték. Vitatták a kérdést, hogy feleljenek-e? S abban állapodtak meg, hogy igen. Kérdezzék meg, ez-e ő felsége végső elhatározása? akarnak tárgyalni komolyan? Ekkor jött Nyáry a nádor és a

németek izenetével, hogy tegyék át az uralkodó pestis miatt a tárgyalásokat Galgóczra, s kéreti őket, hogy a válaszszal siessenek. Siettek is: még ez nap elkészítették, megállapították s délután 4 órakor nyilvános ülést tartottak.

In conventu publico excusat d. palatinus scriptum ipsorum, quod tam duriter scripserit, requirebat id authoritas, et suae mtis dignitas ita ipsum iniuriatum esse a nobis, qualiter vix subiugatus aliquis iniuriari deberet, et quia talia ad publica pertinerent regni comitia, itaque non posse ipsos nobiscum tractare, sed differre velle in aliud opportunius tempus.

Porrigit d. Lonay scriptum rogatque, ut eo inspecto, sese resolvant benigne.

Promisit in crastinum ad horam 8. dum autem ad considerationem quaestionem nostram sumsissent, illamque arduam et magni momenti esse cognovissent, in conscientiis suis convicti, veritati et iustitiae conformia nos petere nolebant litterarum monumentis consignare, sed tantum oretenus sese resolverunt.

9. Novembris
Sessio 4-ta publica.

Promissis d. palatinus hesternis non satisfecit, in eo dum promiserat scriptotenus resolutionem ad nostram quaestionem, nec tamen factum, sed dumtaxat verbotenus, provocando ad hesternum discursum, et resolutionem ipsorum itemque ad manifestum ultimum suae mtis, ubi quadam tenus excusat civitates, nescire ipsum, an ad manus ipsarum devenerit manifestum, ipsos coactos esse etc. dnos item Germanos, hic pertesos, metu pestis grassantis quoque perculsos, et se malle acie ferri, quam peste mori. Audiemus intra spatium sex dierum concussionem armorum etc.

D. Lonay ad meritum rei respondit expectasse nos cathegoricum ipsorum ad nrum scriptum responsum, et neque habere in instructione, ut ad talem iniuriationem respondeat, quae esset contra continentias salvi passus, non iniuriabuntur, quod si voluerit d. princeps pati, et nostri principaliores illi viderint. Manifestum dicit etiamsi fuisset allatum tamen, eo non contenti nostri, ablegarunt nos huc complanationem expectantes.

Nov. 11-én, midőn a követek együtt ültek s a Rákóczytól érkezett levelet olvasták, jött az időközben Semptére utazott nádortól levél, hogy ne küldjenek postát addig a fejedelemhez újabb utasítások végett, míg ő tőle válasz nem érkezik a beadott íratra. De e kérést nem állott módjokban teljesítni. S más nap a német biztosok is a nádor után mentek — híre járt, hogy szóba sem akarnak addig velök állani, míg a császár hadai a fejedelméivel meg nem mérkőznek.

Pár nap mulva azonban vissza jöttek, úgy hogy novemb. 15-én újra megkezdődtek a privatjellegű tanácskozások. Főként a vallásügyi dolgok voltak szőnyegen — papok elűzése, templomok elvétele. Erősen kikeltek — kivánataikat törvényteleneknek, példátlanoknak mondták, s a fejedelem személyét is sértették. »Obiicit archiepiscopus: quod licuit vestris antecessoribus tempore pacificationis Viennensis facere, id etiam nobis hoc tempore liceret. At qui ipsi tum haeretici existentes unius confessionis pro se et pro subditis suis leges statuerunt, magis nobis nunc liceret, cum potior pars ipsorum imo fere omnes essent pontificii, statuere quod vellent.« Nem csoda, hogy ily körűlmények közt Esterházy azon kérdésére, hogy a fejedelem saját személyére vonatkozólag mit kiván, Lónyaytól kitérő választ kapott.

Nov. 16-án kaptak választ a fejedelemtől nov. 1-ei levelökre. Dolgai tűrhetők, kapott török segélyt, Torstenson bíztatja. Közmegállapodás útján nov. 17-én közöltek egyet s mást a nádorral a fejedelem leveleiből azon hozzátétellel, hogy ők készek méltányos békére. A nádort épen oly hajthatatlannak találták, mint elébb, újságaikat nem hitte, kivánságaikat bolondságoknak nevezte: inkább haljunk meg, hogysem rendkivűli országgyűlésbe egyezzünk. Nov. 18-án ismét efelett feleseltek: a nádor őket vádolta a dolog hosszúra húzásával s öcscsét Farkast izenettel küldé hozzájuk, s megint szóba hozta a tárgyalások helyének máshova áttételét. Ők viszont Zákánytól izenték meg, hogy a húzás halasztásnak a nádor az oka s tárgyalni ők máshova nem mennek.

Nov. 19-én a nádor a maga személyes consideratióit adta elé a követek replicáira. Mint jó magyar atyafi, hazaszerető ember őszintén tractálok veletek s kimutatom propositiótok absurditását.

»Exordium quod attinet illud ex parte verum esse et plura posse addi concurrentia.

Primum propositionis punctum de negotio religionis nos impertinenter posuisse, quod sit primaria libertas negatur, inquit, sed regionem esse priorem, qua amissa, neque religionem nos habituros. Quis sit ille, quis cogat ad capessendam peregrinam religionem? Stultus insipiens est, inquit ille, qui hoc facit, non laudo neque approbo, quis vos turbavit religione, ostendite ex millibus unum, nonne facultatem habet d. terrestris in suo fundo concionatorem suae religionis intertenendi, quare vos non permittitis diversae religionis concionatores in vestris fundis?

In negotio religionis declarationem aliquam esse faciendam concedimus, inquit, quae in articulis ad expressum haberentur, sit religio libera, doceant vestri praedicantes, nemo ipsos turbet, fiat assecuratio diplomate regio ad futuram usque diaetam complanandam.

Ut vero in contravenientes poena statuatur, hoc nullo modo posse fieri, ita inquit, et me velletis primum invadere, percutere et trucidare, non esse hoc vestrum, sed totius regni.

Status evangelici nomen nulla ratione posse tribui, quia tantum essemus pars regni, neque denominationem hanc nobis arrogandam, sed tantum antiquo nomine evangelicos denominandos esse.

Sedes spirituales ipsorum esse antiquissimas, ideo etiam nostros pastores iure merito illuc reducendos, cum inter calvinianos ad 800 personae divortio essent separatae, quod ipsis non conveniret, hanc esse religionem ipsorum vetustissimam, ad illam itaque omnia referenda.

De patribus Iesuitis plurima dixit cum exaggeratione ipsos esse homines probos, religiosos, modestos, humanos, discretos, magnae prosapiae, plerosque habere seminaria pietatis, morum, artium, nulla ratione posse fieri, ut exturbentur ex regno, sed potius foveantur, amentur tamquam scholarum et virtutum conservatores etc.

Circa 2. propositionis punctum inquit, quod communes regni libertates in articulis fundatas concerneret, super illis tamquam in lege fundatis et verus patriae civis unum sentire vellet. Tamen tribunal magnatum vehementer urget ex eo, quod multi essent nobiles, curias suas in magnatum fundis possidentes, neque sciretur, quo iure possiderent, illos merito iuri et tribunali dominorum stare debere agnoscit.

De bonis aviticis similiter non esse abalienanda a genuinis haeredibus.

Celebratio diaetae etiam iusto tempore, compositis nimirum tumultibus regni institui debere.

Inhabilitatem plurimorum magnatum ad officia publica sustinenda in regno exponit, personalem praesentiae tanquam foetidum canem appellavit, collusorem, quod nunc clero, nunc regno, nunc palatino adularetur etc.

Militis eductionem se scire numerum, hoc non posse inhiberi, necessitate ita exigente, inductionem autem dicit iam nos velle regi praescribere et ipsum opprimere.

Amnistiam suo modo et respectu fiendam.

Principem nos vocare clementem indignanter fert, non esse clementem sed crudelem, etiamsi in scvalore carceris apud ipsum ad aures essem, neque tamen ipsum clementissimum vocarem, exponit per enumerationem partium, quidnam designaverit, in genere et specie vel individuo etc.

Satisfactionem autem principi fiendam non modo indignam, sed et impiam esse dicit, qui tanta spolia, tantam desolationem regno intulit, illi esse satisfaciendum? vos satisfacite, qui estis sub iugo eius, non audetis loqui, frenum est vobis impositum et alia indignabunde prolata, neque observatu et scriptu digna.

Quantum ad iniquam cameratensium ex proventibus regni administrationem, ita est defraudant regem et regnum proventibus hamis

administratorok in suum usum convertunt, modo nil agunt, tantum in diem ex paratis vivunt, sua mtas ipsis et ipsorum singulis deputavit in diem fl. 5.

Episcopum esse superbum contentiosum falso deferre ipsum apud caesarem, etiamsique palatinus pro bono regni svadeca caesari, tamen ipse aliter informat suam mtem et magis ipsi fides adhibetur etc.

Nov. 20-án a követek feleltek a nádornak.

Et 1. quidem ratione dilationis effectuiatonis huius ad futuram diaetam non esse conveniens, 1. quia superioribus comitiis a. 1638. celebratis de his tractatum esset, promissio quoque facta de commissione fienda, neque tamen aliquid effectuatum esset. 2. Qualis securitas in animis oppressorum, et miserorum rusticorum, qui hactenus coacti essent ad religionem Romanam amplectendam, de restitutione in integrum, quodsi dilatio institueretur. 3. Maiores coactiones interim exercerentur et quivis pro lubitu ageret quod, vellet. 4. In casu vero recessionis Turcae a principe et Svecorum similiter princeps arma deponeret spe restitutionis, et nihil in effectum deduceretur, quid tandem foret. 5. Licet promittat d. palatinus suo honore et existimatione interposita, quod ad comitia futura velit effectuare, tamen ipse est homo mortalis, quis in comitiis assecuraret regnicolas, princeps quoque moreretur, quis urgeret ista promissa effectuanda. 6-to. Arma deberent esse vibrata, et miles ad id usque temporis interteneri, quod non nisi cum maxima totius regni ruina esset futurum. Ex his igitur rationibus dilationem negotii huius non modi inconvenientem, sed omnino pernitiosam esse.

2. Ratione religionis ubi d. palatinus negaret esse primam libertatem

1. Ex antiquo statu et constitutione regni.

2. Ex ordinatione divina, primum quaerite regnum dei.

3. Ex decreto Stephani regis, qui instructionem dedit filio suo Emerico de cultu divino promovendo et honorandis episcopis.

4. Ab ipsorum pontificiorum exemplo, qui praelatos et clerum in omnibus praeferunt, ipsis honorem dant et ipsos reverentur.

5. Propter tranquilliorem regni permansionem conditione 6.

6. Dum cultus dei promovetur, etiam regio conservatur exemplo israëlitarum et populi iudaici.

3. Templorum restitutionis 1. iuxta oblationem et exemplum pacificationis Viennensis, ubi utrinque templa restitui promittuntur. 2. Per explicatorii diplomatis suae mtis tempore pacificationis oblationem, dum ad expressum templorum fiat mentio. 3. Exemplo Georgii Turzo palatino existente et inquisitionem faciente, templorum restitutionem utpote Zolnac et alibi. 4. Assecurentur omnes usque ad diaetam quod non turbabuntur, et post diaetam similiter.

4. De templis magna inter nos inventa est difficultas, quod

etiamsi nostrae censurae subiicerent dispositionem templorum, tamen non possemus medium et modalitatem adhibere vel adinvenire, si quidem duo terrestri non posset praehiberi liberum exercitium religionis, utpote cum esset status, neque erectio templi pro eius exercitio iam autem ipse pastoris intertentionem cuperet illiusque sustentationem. Posito quod concedatur rusticis templi alterius aedificatio, pastoris eorum fidei intertentio, quaeritur, unde habiturus est suam sustentationem, dum d. terrestris adimeret omnes proventus parochiales. Item suos officiales cogeret, vel minis vel bonis verbis, aut promissis adamplectendam fidem catholicam, quid in hoc casu esset faciendum? Deliberant nostri. Etiam in pacificatione Viennensi fuerant praestantissimi viri, errarunt tamen in eo, dum particulam unacum templis intermisissent et hoc factum ex ipsorum pia simplicitate. 2-o. Ex singulari confidentia, dum non cogitassent aliquando tales futuros, qui in dubium vocarent hanc pacificationis tractationem. 3. Ex sensu antecedentium, cui enim res et usus conceditur, illi etiam locus et ordo. 4. Assecurentur omnes regnicolae, et praesertim evangelici usque ad diaetam, et post diaetam, quod nullus turbabitur, aut exturbabitur in religione per quempiam et a quopiam. 5. Destinentur commissarii utriusque status ad inquisitionem fiendam, ubi plures essent evangelici, templum pro illis usurpetur, d. commissarii postmodum in comitiis referant, et regnicolae decernant.

5. De Iesuitis nostrates urgent articulum a. 1608. de non habendis bonis in regno, de non conferendis ipsis bonis per suam mtem et magnates, hac enim ratione, abalienantur bona a legitimis possessoribus et exacerbationes animorum inter regnicolas gliscunt. Quo ad personas eorum quod si sese conformaverint legibus regni et composite vixerint, fortasse regnicolae in futura diaeta temperamentum aliquod adhibituri essent.

6. Status usurpationem evangelicis, quia tantum in superiore diaeta moveant pontificii, non esse nobis adimendum, cum etiam essemus regnicolae et una eademque libertate gauderemus.

7. Sedes spirituales etiam differendae ad futuram diaetam, neque usurpent papicolae, authoritatem aliquam nostrae confessionis homines ad ipsorum sedem citandi, sed quivis apud suae religionis homines et superintendentes causam decernat.

Reliqua puncta iuxta seriem postulatorum nostrorum sunt in synopsim reassumpta et ordine concinata.

Ez elhatározást kettő a követek közűl megvitte a nádornak.

S nov. 21-én különösen e pontok, s általában a fenforgó ügyek felett hosszas, több napig tartó vitatkozás kezdődött a nádor és Lónyay közt — az előbbi főként a püspököt vádolván, hogy a miben ő a vallás ügyét illetőleg megegyezett volna is, a püspök ellenzette. 23-án a kimerült Lónyay egészen elveszté

türelmét. s ajánlatot tett, hogy kérdezzék meg a nádortól, hogy akarnak-e a tractához nyúlni vagy sem? De Zákány ellenzette a dolgot, s végre abban állapodtak meg, hogy figyelmeztetni fogják a nádort, hogy csak ilyen privát jellegű beszélgetésekről értesítik a fejedelmet, attól tartanak. hogy ez vissza fogja őket hívni.

De azért csak nem haladtak. Eleget mondta a nádor, hogy neki sem tetszik a dolog — de mit tehet ő, mikor a követeknek nincs teljhatalmuk? Nov. 26-án Nyáry volt a nádornál. Neki is felhozta, hogy a vallásügyi kérdésben a püspök annyi concessióról sem akar tudni, mennyit ő helyhezett kilátásba. »Ego, inquit, sum theologus non tu.« Aztán megkérdezte tőle, hogy mit tud a fejedelem személyes kivánatiról? Nekem, mondá Nyáry, nincs magánútasításom — de bizonyos, hogy a míg a közügyek el nem intéztetnek, nem fogjuk azokat szóba hozni.

Egy napon, nov. 28-án a nádornál az általa írt és kiadott intő levelekről volt szó.

Manifesti dom. principis impressi per modum discursus facta fuerat mentio, dum quidam ex occasione litterarum palatinalium ad d. principem missarum, et impressorum fecissent mentionem, ipsum principem debere pariformiter curare imprimi litteras suas missiles, et admonitorias cum ad suam mtem, tunc etiam ad palatinum. D. Lonay subiecit censuram suam, se disvasisse d. principi, ne praelo subiiceret ex his rationibus: 1. Quia dura quaedam essent sub initium de et contra suam mtem. 2. Multa adhuc imperfecta et incontinuata. 3. Priusquam vel pacem non composuerit cum sua mte, vel vero aliter res ceciderit, non faciat, sed postmodum omnia scripta simul et semel inprimi curet, quis vero medio tempore svaserit d. principi senescire.

Miután nov. 29-én a nádor jól megleczkézte a követeket: »micsoda ördög kívánság a religio dolga felől quare non estis contenti nostra resolutione?« nov. 30-án megígérte, hogy kiadja nekik a választ.

Csakugyan megtartá szavát. Decz. 1-én 5 órakor estve nyilvános ülés volt.

»In publico palatinus commemorat curas et laborem suum circa replicam speciale, ut ipse vocat, ad gravamina et propositiones nras, quam saepissime apud ipsum sollicitassemus, eam modo se extradata nobis et non amplius velle se circa plura laborare. 1. Exordium sumsit quamvis se sperasse, nos bene contentos fore generali ipsius declaratione privatim et publice facta, et nos in generalioribus permansuros, cum sub his et particularia continerentur, ipsosque plura nobis promisisse, quam postulassemus. 2. Ut tempus lucrati fuissemus. 3. Ignem patriae ardentem extinxisse-

mus: quia tamen Dnes Vrae non fuerint contentae, itaque punctatim respondere voluimus. Licet absque exacerbatione non futurum de ezt is Kgtek egyedül csak magának tulajdonítsa, fel kellett metszenünk az sebet, ennekutána azért azon kell egyezkednünk.

Respondit dnus Lonay, constat M.V. quod nos toto hoc mansionis nrae tempore in extinguendo hoc patriae igne laboraverimus; quod vero M. V. regnicolarum postulata non tantum in considerationem summere, sed etiam scriptotenus ad ea respondere voluerint, gratias agimus pro eo, nos inspecturi diligenter et quae consideranda venient, ad notitiam daturi.«

A választ (XIII. sz.) átvették a biztosok — de annak szokatlanúl nyers hangja, rideg visszautasítása minden kívánatoknak, leverőleg hatott a követekre. Lónyay egész éjjel nem aludt, s midőn más nap 8 órakor tanácskozásra összegyűltek, mindnyájukon a legnagyobb lehangoltság vett erőt. »No hát mit tegyünk?« Azonnal megküldjék-e a fejedelemnek, vagy várjanak? legelébb is ezt a kérdést vetették fel. Ha megküldik — lehet, hogy a fejedelem azonnal megszakasztja a tárgyalásokat, s a nádor ezt lelkéből kívánja, hogy a felelősséget ezért ő reájok háríthassa. Abban állapodtak meg, hogy következő napon meg fogják a nádortól kérdeni: ez-e az ő finális resolutiójok? elébb azonban felkeresik a német biztosokat s megkérdik tőlök, ha vajjon ő felsége tudtával van-e e dolog? Különben kerűljenek mindent, a mi a tárgyalások megszakasztására vezethetne. De ha végre is semmit sem nyerhetnek, isten nevében menjenek haza.

Estve 6 órára a nádor hivatta Lónyayt. Ez elpanaszolta keservét, hogy a durva válasz miatt egész éjjel nem tudott aludni. »Hát miért bontotta fel Kegyelmed estve?« gúnyolódott Esterházy. Aztán kérdé, miért nem tetszett az írás?

»Illud, inquit, ita solidum doctum, nervosum, in legibus, firmis rationibus, artis consvetudinibus fundatum est, ut nunquam inter nostros aliquis reperiretur, qui vel ad minima respondere possit, a doctis peritis et prudentibus viris esse formatum. Et quidem cum tanta nervositate, consideratione et zelo, ut etiamsi quid cogitemus, vivamus, vel omnes intereamus cum toto regno, se penitus non curare, neque bona conscientia et sine laesione authoritatis suae mtis vel regni posse ad alia condescendere. Vagy veszszetek akár iljetek (!), akár mit cselekedjetek, másképen nem leszen.

Haec, inquit, est naturae et ingenii mei conditio, in arduis rebus et totius regni conservationem spectantibus omnia soleo in considerationem summere quaecunque possum appraehendere, et praesenti proposito ac commoda dignoscere, ea statuam, auditis etiam aliorum superinde discursibus et opinionibus, tandem unam propositionem, aut thesim

firmam ponam. sive cui placeat, sive displiceat, sive irascatur quispiam. sive quid dicat, ruat coelum, ruat orcus, inquit, mihi veritas dicenda est.

Azután hánytorgatni kezdette, hogy nem lehet a császárt a fejedelemmel s őket a biztosokkal összehasonlítni: »illi sunt theologi, philosophi, iuris consulti. practici politici — qui nos sumus ?«

A fejedelmi biztosok decz. 3-án értekezletet tartottak. Abban állapodtak meg, hogy a császári biztosokkal közösen fognak tárgyalni, elmondják sérelmeiket, panaszaikat, fel fogják hozni. hogy nem ilyen választ vártak, s helyzetük nagyon nehézzé van téve, midőn még azt is kétségbe vonják, a mit eddigelé jogosan birtak.

A nyilvános ülés decz. 4-én megtartatott.

»Quod hesterna die in privato nostro consessu erat conclusum de propositionibus hodie in publico fiendis, ita et factum est, proposuit d. Lonay punctatim et quidem cum quadam animi conturbati demissione, quam ex scripto dnorum commissariorum satis aspero concepisset instaretque demisse, quatenus benigniorem suae mtis resolutionem nobis elargirentur.

Respondit palatinus cum affectuum nimia commotione, quare essemus conturbati. cum nihil contrarii sit scriptum, quod non in legibus aut constitutionibus regni, vel iusta ratione fundatum esset. omnia ibi bene iuste, et cum consideratione esse scripta, neque a quopiam refutari posse vel debere. Quod amicabiliter scripserit, hoc nostri causa factum esse, ad nostras crebras instantias, ne existimaremus ipsos ita duros fuisse et incommunicabiles erga nos, non tamen explicare voluisse articulos, sed tantum intimasse mentem suam.

Duritiem verborum et asperitatem nullam fuisse in verbis ipsorum, sed si quid factum fuisset, id praeter spem et expectationem ipsorum esse factum, occasionem facere furem, nos ipsis occasionem subministrasse, duritie nostrorum verborum, alias non esse nobis hoc de reliquo probandum, considerandum nobis esse. quocum negotium haberemus.

Resolutionem ipsorum nobis repraesentatam omnino suae mtis nomine accipiendam esse, quaecunque hactenus per ipsos vel oretenus prolata, vel etiam scriptotenus repraesentata nobis essent, neque etiam ipsos amplius circa hoc negotium laboraturos vel tractaturos, verum nos debere iam his esse contentos.

Ad lucrandum vero tempus, expetere ipsos postulata principis, ut intelligant, quid velit. alias ubi cognoverint, vel iniusta esse postulata ipsius, tunc praecident huius pacis tractatum, cum nollet vel latum pedem ipsis concedere.

Addit etiam cancellarium ad suam mtem hodie profecturum, eoque fumum deportaturum. verendum autem, ne ignem exinde repor-

tet, se quidem necdum scripsisse suae mti, sed nunc iam exposuisse suae mti suam resolutionem nobis datam, qua merito debuissemus esse contenti.

Ex parte nostra dictum est, ut patientiam habeant d. commissarii, usque dum ad notitiam dabitur nostris principalibus, et responsum exinde allatum fuerit, neque tamen ad hoc ultimum scriptum, sed ad priora duntaxat, quibus acceptis et informatione intellecta, ad utrumque dabimus responsum.

Maturandum monet palatinus, quia etiam hac septimana dni Questenbergeri agazo peste esset extinctus et non principalibus, sed principi tantum scribendum.

D. Lonay dixit, hoc scriptum ipsorum ita durum esse, ut si vel non fuissent arma sumpta, intellectis his nostri principales cogitarent de armorum usurpatione.

Másnap az érsek s a cancellár hívatták az erdélyi biztosokat. Meg akarták győzni a kiadott válasz üdvös voltáról. Lám, mondá az érsek, mennyi concessiót tettünk! Hát nem nagy engedély-e az, hogy a parasztoknak is meg van engedve a vallásszabadság? No ugyan szépen van megengedve, mondá Lónyay, hiszen a mi volt, azt is el akarjátok venni, megtiltván a papoknak a szabadszónokolhatást. S a püspök viszont arra hivatkozott, hogy jövőre el lesz tiltva a másvallásúak kikergetése lakhelyeikről. Könnyű dolog, felelé Lónyay, midőn már, a hol csak voltak, mindenünnen kikergettétek.

A következő napok várakozással teltek el mind addig, míg az adandó válaszokra nézve a fejedelemtől útasítás nem érkezik. Fényes ünnepélyek, Miklós napján a tanulók által előadott színművek, apróbb tanácskozások közt telt az idő. Végre decz. 13-án a biztosok a nádorhoz hívattak: de nem tanácskozás végett, hanem hogy különböző híreket közölhessen velök. A portai követ — Czernin volt — azt a hírt írta, hogy a fejedelem 3000 arany adóemelést ígért, hogy csak maga Serédy hatvan ezer tallért vitt a portára, hogy a fejedelem mindent, a mit, bár a svédekkel egyesülve is, elfoglal, a portának adja, hogy a török Kassához jogot formál — melyekre mind egyenként megfelt Lónyay. A dolog vége persze az volt, hogy siettette válaszuk beadását. Az unalmas napokban apró anekdóták is kerűltek szóba.

Historia cum laudis ostentatione per palatinum nostris prolata, nullum in hoc regno Hungariae ita providum, et oculatum fuisse, qui meliorem viam, et modum in pace hoc regnum contra impetitionem Turcarum conservandi suae mti ostendisset, quam ego, inquit, et una ratio cum discursu continetur in integro libro papiri, quod scriptum sua mtas tanto in honore habet, et tanta cum admiratione legit, ut singulis

diebus unam horam deputaverit, cum directore consilii Trautmansdorfio et intimis consiliariis legendi et considerandi istam methodum, imo quod maius esset, pro memoria aeterna, in archivum imperiale reponi curaverit. Alterum autem exemplar vobis, inquit, sum daturus, ut relegatis, intelligatis, et etiam in archivis vestris conservetis. O hominem gloriosum.

Alia ex relatione d. Czernel de Lizibona Italo fundatore in Transylvania corrupto latino qui solitus est dicere: duo virgines non crescunt in Transylvania, unus est iustitia, altera liberalitas. Princeps enim Bathoreus quod una manu dat, altera accipit, Bethlehemus utroque dabat, sed servitores omnes accipiebant, iste vero una manu dat, et utraque accipit, dat litteras super litteras, apponit unum sigillum super alterum, et omnia valent unum magnum merdum.

Item cum alii dicerent, ne talia diceret, nam suspendetur in Transylvania, respondit: in ipsius patria non esset honestum pendere.

De válasz csak nem jött a fejedelemtől s Esterházy türelmetlenűl sürgette. Mi az oka a fejedelem késedelmezésének, kérdé Lónyaytól — decz. 17-én, — s mit fogtok tenni, ha a tracta nem sikerűl? Nincsenek messze a svédek, mondá ez, azokkal egyesülünk, elfoglaljuk Posont, elveszszük a koronát. De a koronát, mondá Esterházy, nem kapjátok ott, »quia iam arx Posoniensis sursum deorsum esset inversa.«

Végre decz. 18-án egy vasárnapon megérkezett Lónyay a fejedelem decz. 5-én kelt leveleivel. Hozzá fogtak a teendők feletti tanácskozáshoz, az adandó válasz szövegét kezdték megállapítni, midőn ebéd után Lónyay szolgája megérkezett a szomoru hírrel, hogy ennek neje meghalt. Most már nélküle folytatták a szöveg megállapítását, mely megtörténvén, decz. 21-én nyilvános űlés tartatott. Ezen már Lónyay is jelen volt s a szokásos üdvözlést ő végezte.

Elébb felsorolta a halasztás okait s azután áttért a válasz pontjaira:

1. Excusavimus nos honeste, quod longe aliter sentiamus, quam nobis imputatur.

2. Decuit quoque iustam nostrorum principalium causam ostendere et promovere.

3. Et quia videmus suas magnificentias quaedam postulata facilitare, nos pari ratione voluimus nos accomodare, et si quaedam viderentur duriora, tamen ea non studio facta essent, vel contra suam mtem vel suas magnificentias.

Causa universalis pacis, quam d. princeps appeteret et vellet includere suos confoederatos, ut sua mtas non sit contraria in eo.

1. Quia pendet adhuc a voluntate utriusque partis.

2. Etiamsi non postularet princeps, tamen sua mtas non debe-

ret contrariari christianum principem pacis, tractatui etiam alios velle includere.

3. Participationem boni alicuius nemini esse invidendam.

De corporali iuramento per principem non praestando.

1. Rara esse exempla, ut unus principum alteri iuramentum praestaret.

2. Quia multas calumnias et iniurias passa fuisset sua cels. indigne.

3. Respectu Turcarum non esset hoc suae cels. consultum. Contentam itaque debere esse, suam mtem diplomate assecuratorio, ubi paritate conscientiarum velit sua cels. agere.

Responsio palatini libenter acceptare ipsos, hoc scriptum et optasset, quatenus ante duos menses fuisset repraesentatum, ne tanta desolatio in regno accidisset.

Dixit etiam se ita credere, quod hoc scriptum attemperassemus quod cum magno monarcha negotium nobis esset, nihil contra authoritatem eius, aut etiam ipsos positum esse. Metuendum esse, ne lachrymae oppressae plebis nos ad rationem redendam cogant.

Pro privatis d. principis postulatis dixit, quod si iusta fuerint, bene quidem, sin autem excesserint limites authoritatis ipsorum, tunc missurus est suae mti non ita, ut nos tarde facimus, sed quanto fieri poterit citius.

S ezzel kézbesítik a választ s a fejedelem személyes követeléseit.

Másnap mélységes szélcsend volt. Annál jobban kitört decz. 23-án a vihar. Lónyai útlevelet kért a nádortól levélcsomaggal hazaküldendő szolgái számára. A mint szavait elvégzé, felelt a nádor: ha a ti szolgáitok otthon olyan dolgokat csinálnak, mint a fejedelem szolgái csináltak tegnapelőtt itten, gazdátok üldözőbe veheti őket. Különben is rosszul fogadta Lónyayt: senkit sem küldött elibe, csak az ajtónál várta három inas, kik közűl egy kinyitotta előtte az ajtókat.

Dicit palatinus: nu iamne expedituri estis vestrum Fejér Gáspár ad principem? Responderunt: ita d. magn. Ego, inquit, a multis annis cum principe vestro negotium habeo, sed nunquam ipsius animum ita perspectum cognovi, quemadmodum hoc tempore ex porrectis ipsius scriptis, in quibus nulla penitus iustitia est, nulla reverentia mtis regiae, nullus respectus nationis propriae, sed mere impossibilitates labirinthi, in quos etiam posteritatem suam imo omnes Hungaros praecipitare cupit, iniqua postulata, cum oppressione aliorum, ad quae nullam de iure haberet praetensionem. Sacmarium, inquit expetit clavem Tranniae? Ego, inquit, etiam expetam Varadinum, videbo, an mihi daturus esset. 14 comitatus quoque expetit. Qua fronte? Pudor, inquit, esset domui Austriacae vel passum unum ei dare, proclamarent ipsam tanquam unam

híres kurvám Margét asszony, aut meretrices dum ad invicem conveniunt. Filii ipsius successu temporis ambitione elati nollent esse his contenti, sed factiosi fierent, statim seditionem contra domum Austriacam molientur, prout et defacto unum filium in principem Tranniae constituisset.

1. Ego, inquit, svadebo suae mti, ut cum omnibus principibus vel hostibus suis pacem ineat et arma coniunctis viribus in principem convertat. 2. Aut vero totum regnum principi det, quam partem aliquam, imo etiam coronam cum omnibus pertinentiis. Utinam daret.

Ezekre a kifakadásokra Lónyay is elveszté türelmét. Ha, mondá a nádornak, folytatni akarja a tárgyalásokat, mondja meg rövidebben, ha nem, azt is jelentse ki. Erre a nádor összeszedte magát: ti, úgy látszik, elméteket akartátok fitogatni, mert az írásatokban semmi sincs dologra tartozó. Egy magam is meg tudlak benneteket czáfolni, de nem puszta szavakkal, hanem a törvényből vett idézetekkel. — Nincs szükségünk, válaszolá Lónyay, írásbeli nyilatkozatra, mert nem disputálni jöttünk ide, s a mit beadtunk, Nagyságod propositiójára adtuk be. Ha tractálni akarnak, vegyék elé a követeléseket pontonként s jelentsék ki, melyiket fogadják el, melyiket nem? — Már írtam ő felségének, mondja a nádor, 8 nap alatt lesz válaszotok. — Folyt vita arról is, hogy a 14 vármegyét a fejedelem a töröknek ígérte: bizony, mondá, ha a fejedelem foglya volnék is, inkább le hagynám a fejemet vágatni, hogy sem a pontokat elfogadnám. Felemlítette, hogy itt vannak Csáky és Homonnai szolgái, s ezek egy millióra menő kárnak megtérítését sürgetik. Én is fel fogom szenvedett káraimat számítni s Váradot követelem.

Következtek az ünnepek. Másodnapján Lónyay és Zákány a nádornál voltak, s ez ismét felhozta, hogy mertek annyi igazságtalanságot összeírni: hiába való mind ez, mert ha törököt, tatárt, svédet mind összehoztok is, egy templomot se kaptok vissza. Ily magatartással szemben néhány nap mulva a követek cselt használtak. Csernel kiment a piaczra élelmi-szereket vásárolni, mintha útra készülnének. Nagy volt az íjjedelem. A nádor hívatta Lónyayt, s kijelenté, hogy a fejedelem némely kívánatait el fogják fogadni: pl. Tokajt.

Az év utolsó napján a nádor hívatta Lónyayt, hogy ne nehezteljék, hogy a császártól oly későn érkezik válasz. Nehezére eshetett, oly durván feleltek. Azonban ő írni fog s sürgetni fogja a választ.

Beköszöntött az új év. 1645. jan. 2-án Zákány s Soporni a nádornál voltak, ki most kijelenté, hogy kívánataik közűl a legtöbbre jó választ kaptak. Több nehézség van a fejedelem

kívánataival: ezek lehetetlenek. Esküje ellen van csorbítani az országot. Ilyen feltételt a rendek se fogadnának el. Nem lehet csorbítania az országot »et non augere dum vocatur augustus.« Ily szellemben folytak a tárgyalások s vitatkozások a következő napokon is. mígnem jan. 6-án a nádor kijelenté. hogy ők most egy replicán dolgoznak — de ez sem lesz az utolsó szó, azt ő felségétől várják. Most minden igyekezetök arra fordúlt, hogy a fejedelem magán követeléseiből, a mit lehet, lealkudjanak. Lónyay erre megyjegyzi, hogy ők nem kivánnak replicát — mert nem akarnak feleselni.

Jan. 9-én nyilvános űlés tartatott.

(A napló itt megszakad: többi része hiányzik. Talán be sem végezte, mert a városi jegyzőkönyvek szerint 1645-ben meghalt. — Eredetije Bártfa város ltárában.)

V.

A lampersdorfi preliminarek.

A követek elutazása Nagy-Szombatból nem volt végleges szakítás. Csak az tűnt ki, hogy a tárgyalások ezen módozata nem fog czélhoz vezetni. Ha tehát komolyan akartak eredményt elérni, más módokról kelle gondoskodni. s mindenekelőtt Esterházy befolyása alól elvonni a vezetést. Nem mintha ez államférfiunál csak személyes indokok lettek volna döntők: ellenkezőleg nem férhetett szó sem hazafiságához, sem államférfiui bölcseségéhez. Az a ridegség, melyet a tárgyalások alatt tanusított, másnemű befolyásoknak volt a következménye.

A városi alkudozásoktól a nagy-szombati tárgyalások bezárásáig mindkét fél minduntalan a bécsi békére hivatkozott, arra a békére, mely e perczben már egyik félt sem elégítette ki. Mikor ez a béke megköttetett, az ellenreformatio csak kezdődött. Észak-nyugati Magyarország még akkor csaknem egészen protestáns volt. Ez a béke egészen ennek a helyzetnek felelt meg. Az ellenreformatio csak azután fejtette ki egész tevékenységét — elébb térítés útján megizmosodott, s midőn Esterházy lett nádorrá. már annyira meg volt erősödve, hogy a politikai befolyást is kezére kerítette: főként az 1638-iki országgyűlésen. Most már az egyik félnek igen sok, a másiknak igen kevés volt a bécsi béke.

Hat hétnél több idő kellett, hogy a követek a negatio teréről lelépjenek, két hónap kivántatott hozzá, hogy Rákóczy követei urok követeléseit elmondhassák. S midőn a pontonkénti tárgyalást megkezdették, azután sem haladtak. A január 22-iki úgynevezett megállapodások még csak basisnak sem voltak használhatók. s a márcziusi beszélgetéseknek sem volt gyakorlati haszna.

Ekkor küldte a császár Tőröst Rákóczy táborába. Legelébb ünnepélyes követséget akart hozzá küldeni, de e tervétől elállott, valószinűleg belátva, hogy ez csak a réginek lett volna folytatása. S most Esterházynak meg kellett érnie, hogy Rákóczy egész határozottan kimondotta. hogy Esterházyval mint mediatorral nem fog alkunni. a császár pedig tudatta nádorával, hogy Rákóczy e követelésének engedett. (VII.)

Ettől fogva bár lassan, de mind jobban közeledtek egymáshoz. Még Nagy-Szombatban dissertatiókkal feleltek. törvényekkel gyakorlatból vett argumentumokkal, bölcsészeti tételekkel czáfolták egymást — most egyik fél megmondta, mit akar a másik, hogy mit ad meg belőle. (IX. XII.) Csakhogy Rákóczy követeléseinek lényegéből mitsem engedett le: egyforma súlyt fektetvén arra, hogy a bécsi béke az új, megváltozott helyzetnek megfelelő módon bővíttessék ki. s az ő személyes contentatiójára vonatkozó kivánatai teljesíttessenek.

A helyzet mindkettőjükre nézve parancsoló volt. A császárnak azon kellett lennie, hogy Magyarországon szabad kezet nyerjen, hogy hatalma egész súlyával folytathassa a németországi háborút. Rákóczynak a török megszabta, hogy meddig mehet, s ezt a határt ő már is túllépvén, a porta sürgette a béke megkötését. S így lőn, hogy aug. 1-én már sokban tisztult a helyzet. a Kemény által folytatott tárgyalások következtében. Tőrös lassanként a legtöbbet elfogadta a fejedelem követelései közűl — de nem mindent. Két vár. Szathmár és Kálló átengedéséről a császár hallani sem akart. Ekkor aug. 7-én a császár ultimatumára kijelenté Rákóczy, hogy ezt nem fogadja el. Tőrös viszont elbocsáttatását kérte. S már hozzá is fogott a készülődésekhez. midőn Szenkviczi, a császár futárja, átadta neki Ferdinánd leiratát, melylyel ezt a két vár átengedé-

sére felhatalmazza. Ettől fogva már csak egyes apróságok felett folyt a vita, melyek kiegyenlíttetvén, a fejedelem Lampertsdorfban aláírta a praeliminarékat, miután a császár aug. 8-án a személyére vonatkozó követeléseket, aug. 20-án pedig az ország rendeinek kivánatait elfogadta. — Az ezen tárgyalásoknál egészen mellőzött Esterházy az utolsó napokban még egyszer hallotta intő szózatát. (XIV.) Ez volt az ő utolsó államférfiui operatuma — néhány hét mulva meghalt.

I.

1645. ápr. 6.

Ferdinandus Tertius dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hung. Bohemiae etc. rex. etc.

Instructio

pro fidelibus nostris egr. Ioanne Benchich et Gabriele Bossanÿ data.

Primo. Penes plenipotentiales repraesentandum erit, qualesnam et quam praegnantes habeat sua mtas caes. et reg. considerationes in concessione comitatuum ipsi principi Transylvaniae, idque tum respectu Turcarum, tum etiam scissionis regni in duas partes, tum vero futurarum inconvenientiarum, et discordiarum, quae hinc sequi possent, sed praesertim maximam habere rationem eandem caes. et reg. mtem obligationis suae ipsi regno et regnicolis debitae, cum haec concessio comitatuum, si foret iuxta principis postulatum, futuri excidii ac ruinae totius regni magna causa et occasio esse posset. Deponat itaque et relinquat praetensionem de concessione comitatuum super existentem, quandoquidem alioquin etiam multifarias easque sufficientes contentationes offerat sua mtas ipsi principi, neque defuit antea actis quoque temporibus clementia eiusdem caes. et reg. mtis erga ipsum tum in aliis, tum etiam arcibus Munkách, Patak et oppido Mád.

Secundo. Si ultra quoque huic suae praetensioni et postulato princeps pertinacius inhaereret, declarandum erit suam caes. et reg. mtem summam ducentorum millium florenorum super arce Tokaiensi habitam in se assumere paratam esse, ita tamen, si et ipse princeps huiusmodi suae praetensioni et postulato ratione comitatuum cesserit, idque deposuerit, offerendo posthac quoque sua mtas eidem principi suam clementiam et gratiam.

Tertio. Revocare opportebit in memoriam eiusdem principis suum quoque manifestum toti regno publicatum, et comiti palatino quoque per suos commissarios intimatum, ut si modo regnicolarum praetensio complanetur, sua privata non multum curaret, faciliorique labore et citius complanari possent.

Quarto. Quantum ad summam super oppido Tarczal existentem, quando quidem princeps eiusdem oppidi summam sive pretium levasset, tametsi cum aliqua defalcatione, istius tamen contractus beneficio certarum vinearum et curiae ibidem existentium nobilitatio, ac ab omni censuum et pensionum solutione facta exemptio ad multa se satis extendit: nihilominus illius quoque summae super dicto oppido Tarczal habitae directam medietatem suam mtem in se assumere velle, modo princeps cedat postulatis de comitatibus.

Quinto. Si adhuc firmius inhaereret proposito suo et praetensioni de comitatibus, promitti poterit illi arx quoque Zadvár, depositis tamen quadraginta millibus florenis quibus tenetur, coeteroquin sua sac. caes. et reg. mtas possessorem contendando, quod utique non contemnendam facit summam; si vero princeps totam summam eiusdem arcis deponere voluerit, parata est sua mtas eandem iure etiam perpetuo ipsi principi conferre et donare, alia via contentando comitem Chiaky.

Sexto. Praemissis dextre et prudenter principi repraesentatis, si adhuc ulterius proposito suo inhaereret, communicandum erit cum regnicolis ibidem praesentibus totum hoc, declarando oblationes suae caes. et reg. mtis eidem principi factas pro bono pacis et publicae quietis regni istius totius, simul ac in memoriam eorundem revocando, qualesnam oblationes per suos fecerint commissarios, quod videlicet modo eorum praetensiones postulataque complanentur, ipsimet sese interponentes, complanaturi sunt principis praetensiones viis et modis omnibus, etiam si ipsis erogandum et solvendum foret.

Septimo. Si porro haec quoque declaratio et intimatio nullum effectum sortiretur, quin cessio ipsa comitatuum amplius urgeretur, proponendum erit ulterius, dicendumque, quod siquidem sua mtas caes. et regia ipsos comitatus non ad instar colonorum aliquorum in pagis degentium habeat vel aestimet, obligataque existat arctissimo iuramento toti regno, nihil quicquam suam mtem intra terminos regni abalienare velle, ideo neque ipsos suam mtem aliis alienare posse, absque ipsorum consensu, bene tamen videant, qualiter consensum ad hanc alienationem praebuerint.

Octavo. Praemissa hac admonitione, si adhuc ulterius quoque princeps praefatorum comitatuum sibi concessionem

vehementius urgeret, ac iidem quoque comitatenses assensum in hoc principi darent, urgerentque comitatuum praetensorum principi assignationem, offerendi erunt quatuor comitatus Transtybiscani.

Nono. Si neque hoc princeps contentus esset, bene prius consideratis totius rei ibidem constitutae circumstantiis, ipsorumque regnicolarum inclinatione, priusquam rei status ad rupturam veniat, promittendi erunt principis septem quoque comitatus iis conditionibus, quibus principi quondam Betlenio dati fuerant, ita tamen ut in ea parte, ipsi regnicolae suam mtem caes. et reg. a facta obligatione liberent et absolvant.

Decimo. Zendrővia principi quondam Betlenio non fuit data, quae inter alia praecipuum etiam existens propugnaculum regni, et praesertim totius illius districtus, non sine fundamento possumus timere, ne hac ratione Turca quoque dictum confinium posthac praetenderet; aequitati itaque consentaneum est, ut princeps praetensionem hanc deponat, in quo ut ipsi quoque regnicolae diligenter operam impendant, admonendi erunt, intimando minime moderni etiam praesidii in eodem confinio existentis respectu eiusdem confinii ipsi principi collationem expedire, verum tamen cessantibus modernis disturbiis, post hac quoque privatus de eo tractatus institui poterit.

Undecimo. Cavendum autem erit, ne simul et comitatus ac privata dominia praedicta, ipsi principi offerantur, sed aut sola ipsa dominia reservatis comitatibus, aut si ea acceptare princeps noluerit, praescriptos septem comitatus exclusis privatorum arcibus et dominiis iisdem duntaxat conditionibus, quibus Gabriel quondam Betlen tenuit, alternatim promittantur, nec aliter nisi in summo periculo rupturae ad oblationem omnium praemissorum accedatur.

Duodecimo. Tam princeps quam vero comitatenses illarum partium simul existentes, monendi erunt, ut non modo ad aliquam scissionem per eosdem ansa aliqua et occasio non praebeatur, verum potius in reducenda mutua animorum unione et concordia omnem adhibeant operam et diligentiam, ut hac ratione regnum ipsum conservetur, neque extraneorum iurisdictioni ac praedae exponatur.

Decimotertio. Si animadverterent inclinari principem ad pacis acceptationem, postmodum requirendus erit, quatenus Torstensonio diligenter inculcaret, quod cum certos eosque multifarios ob respectus pacem cum sua mte stabilire firmareque debuerit, ac idem quoque filius existens patriae, pacta et confoederationes, charitasque in patriam id exigerent, attendendum foret ipsi quoque principi ad avertenda futura regni

mala, quod utique et procul omni dubio sequeretur, si vel minimam regni partem infestaret. Quapropter non modo regni terminos non attingat, verum etiam iis ne appropinquet. Nam alioquin timeri potest, ne Turca pro solita sua feroci natura ac arrepta occasione erumpat. Rogaret itaque et serio hortaretur, ut remotius a terminis regni absit, et ut parcatur sanguini quoque christiano, se se et ipsi accommodent.

Ultimo. De negotiorum ac rei totius ibidem constitutae statu, ac difficultatibus, si quae in ipso tractatu emergerent, suam mtem per fidelem hominem diligenter informabunt, benignàmque eiusdem resolutionem praestolabuntur. Quibus in reliquo sua mtas gratia caesarea et regia benigne propensa manet. Datum in civitate nostra Vienna die sexta mensis Aprilis, anno d. 1645.

Ferdinandus m. p.

Georgius Szelepchény
(P. H.) e. eppus Wesprimiensis m. p.
Georgius Orosy m. p.

(Eredeti, kismartoni levéltárból. Act. pal. Lib. quart.)

II.

1645. apr. 6.

Ferdinandus etc.

Illustrissime princeps, nobis honorande. Expedivimus ad SynceritatemVestram fidelem nostrum egregiumIoannemTőrös camerae nostrae Hungaricae consiliarium. Cui etiam nonnulla ad tractatus cum ipsa in civitate nostra Tyrnaviensi habitos, pertinentia, Synceritati Vrae coram referenda commissimus. Ut proinde iis, quae nomine nostro repraesentaturus est, indubiam fidem adhibere velit Synceritatem Vram clementer requirimus, in reliquo vitam longaevam comprecantes. Datum in civitate Vra Vienna die sexta mensis Aprilis, anno dni millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto.

Kivül: Par plenipotentialium pro egregio Ioanne Tőrös.

(Egykoru másolat a kismartoni ltr. Act. pal. L. IV.)

III.

1645. apr. 7.

Georgius Rakoczy dei gratia stb.

Spectabiles, magnifici, generosique prudentes et circumspecti, sat.

3 die praesentis Szent-Mártonból írt Kegyelmetek levelét 6 die eiusdem adta vala meg Lonyai uram ő kegyelme szolgája; örömmel értjük az Kegyelmetek jó egésséges jövetelét. Kivánjuk is istentől, láthassuk is szerencsés órában Kegyelmeteket. Értjük azt is, hogy az mely követek Kegyelmetekkel vannak, nemcsak ő felségétől immediate, hanem palatinus uramtól küldettek volna hozzánk, kiknek állapotjokrúl sokat törődvén s Kegyelmetek becsületit is megadni akarván, nekünk az tetszenék. Kassán kellene hagyni Kegyelmeteknek ő kegyelmeket jó vigyázással, s várnák oda ő kegyelmek resolutiónkat; ha hol pedig hozzánk való jövetelek ugyan szükséges leszen, megértvén mindenekelőtt Kegyelmetektől, ha ugyan hasznos szükségét vehetjük hozzánk való jöveteleknek, könnyű megírnunk, melyre jőjjenek (mivel mi is már itt nem akarunk késni.) Isten Kegyelmeteket ide hozván, ennél bővebben érteni fog ennek méltó és szükséges okairól. Isten hozza jó egésségben Kegyelmeteket. Datum in arce nostra Munkacsiense die 7 Aprilis anno domini 1645.

(Minuta a m. k. kamarai ltárban.)

IV.

1645. máj. 11.

Kegyelmes uram.

Im újobb curiert sietséggel expediáltunk oda fel Ngtokhoz, újobb híreink érkezvén. Az istenért legyen érette Ngd, hogy Bakost indétsák és űzzék vissza mennél hamarébb. Ha Kemény János ott éri Bakost, az svecus és franczuz követ vele levén, és Illyésházy uraimékkal egyetértvén (az mint palatinus uram ő ngának írt levelemből Ngod megérti) bizony most conjungálják magokat. Mert Illyésházy Gábornak Német Sigmond nevű szolgája Sárospatakon az fejedelemmel lévén, megszerzette az gratiát, és Egerest, Almást, Tasnádot megadták neki. Az öreg úr is fejet hajtott. Maga Német Sigmond beszélte ezeket jolsvai embereknek, az kik nekünk itt referálták, principiis obstandum, most kellenék praeveniálni. Reá írtam palatinus uram ő ngának irt levelemnek az hátára, hogy ha ő nga ott nem volna, Ngod nyissa fel az levelet. Abból többet ért Ngod. Az én emberim az kiket ő nghoz az fejedelemhez küldöttem vala, Sárospatakon vannak arestumban. Ezeket az jolsvai embereket szemben sem hatták lenni velek.

Tartsa és éltesse isten sat.

Murán, 11. Maii. 1645. alázatos szolgája

Ngod Tőrös János m. p.

Külczím : Illmo ac rdsimo d. d. Georgio Lippay de Zombor, archiepiscopo Strigoniensi, locique eiusdem comiti perpetuo, primati Hungariae, legato nato, sac. caes. regiaeque mtis consiliario, summo cancellario et secretario dno gracioisissimo, Posonii.

(Eredeti orsz. ltár.)

V.

1645. máj. 17.

Illme dne comes, amice et vicine nobis obsme. 8. die praesentis [1]) írott Kgd levelét ifiú legény szolgája 13. eiusdem adta vala meg, értjük, hogy Munkácsból 24. die Apr. írt leveleink Kgdnek kezéhez jutottak, és noha mi örömestebb hallgatnánk, az mennyibe illendő volna, mintsem Kgddel levél által altercálódnánk ; ugyan kérjük is, ha írásunkba Kgdnek kedve ellen találtatik valami lenni, se felfuvalkodottságunknak s mostani állapatokra nézve valóknak ne tulajdonítsa, sem bosszúságból s mások contemptusára nézve lötteknek, mert egyik sincs bennünk, hanem hogy ne láttassunk némáknak s igazságos igyünknek oltalmazásában megfogyatkoztaknak lenni, kénszeréttetünk Kgdnek egy nehány szóval választ tenni s írni.

Az nagyszombati tractatus haladékja az Kgtek részéről lött-e, nem-e, örömest Kgddel erről is feleslést nem indítanánk, de ítélje meg az isten, ha sokszor az mi részünkről nem admoneáltatott-e Kgd annak vontatásáról elannyira, hogy követink egynehány hetet csak az haszontalan és kemény írással kiadott disputatiókkal és replicákkal magunkkal együtt szenvedték az gyalázatot, melyeket az Kgtek beadott írási, szavai, kiket felnotáltak ő kglmek, világosétnak. Nyilván egy szóval választ is tesznek róla ő kglmek, senki közzűlök annál böcstelenb követségben és tractában nem forgódtak, mint ott, kemény tractálások is oly volt, hogy sokszor ugyan requirálták ő kglmek, hivassuk alá őket, mert ott rabságban vannak, mintsem követséget vagy commissariusságot viselnének.

Ugy tudjuk, ő kglmek sem írásokkal, sem szavokkal ansat előbb Kgteknek az ő fge böcsületinek sérelmére sem nem adtak s nem is cselekedtek, ha azokra, kiket Kgtek nagy rancorral böcstelenűl írásba kiadván s ő kglmek megfelelvén reá, annak kivánsága szerént, annak is nem ő kglmek voltak okai.

Ugy tetszik, ha az ott való tractatusnak haladékjának Kgd nem volna az oka, kedve lött volna az igaz syncera töké-

[1]) A levélnek, melyre ez válaszúl szolgál, kelete Toldynál hibásan van máj. 12-re téve. Az orsz. ltárban levő példányon máj. 8 van.

letes állandó békeséghez és az harcznak kimenetelét nem várta volna, öt holnap alatt könnyű lött volna annak végben menni.

Ez írásunknak igazságát bizonyétja ez vontatás, mert meglevén az harcz s nem az Kgd kívánsága szerént succedálván az sz. úristennek igaz ítiletiből (jól tudván s általlátván az nagyhatalmú isten minden szívek gondolatit s igyekezetit) három hét alatt többre lépett, mintsem négy egész holnap alatt, ki annál csudásabb ez egész világon minden népek előtt botránkoztató, hogy az regnicolák noha semmit nem kívántak olyat ő fgétől, melyekre ő fge köteles nem volt volna, de még az harcznak kimenetele után is nem ment még arra is ő fge s Kgtek szíve sem lágyulhatott, az mint a nélkűl is s annak előtte is meg kellett volna cselekedni ő fgének s Kgdnek, de hihető, ebben is nem kevés akadály volt Kgd.

Az mi szegény nemzetünknek mostani állapatjában is Kgdnek nem utolsó része vagyon, csak jussanak eszekben Kgdnek 1635. esztendőtől fogva az mi Kgdhez tött sok obtestatióink, kérésink, admonitioink, de mivel Kgdnél contemptusba voltunk, bolondoknak és nem tudjuk minek tartattunk: kérjük Kgdet ne vegye nehéz néven, ha igazsággal Kgdre vetjük hazánk mostani tüzének ennyére való gerjedezését is.

Az svecusok szerencséje borétotta nem-e el az ő fge szerencséjét, egyik felől sem teszünk itéletet hagyván mindeneket az igaz ítélő, igazságot szerető fgs hatalmas bíróra, kinek igazságos ítéleti minthogy nem emberi okosságot kíván, mi vizsgálni sem akarjuk, az minthogy addig is rendkívűl szokta ezt végben vinni s kiszolgáltatni, ugy ezután is azt viszi végben, az mit maga dicsőségére igaz hiveihez mutatandó kegyelmessége, atyai gondviselése is kíván ő fgétől.

Az budai vezér mit írt, mit izent Kgdnek, ő nga tudja. Az mi informationk nélkűl is úgy hisszük, ért, tud annyit minden felső állapotokban, az mennyit kívánna és az mit mi írtunk ő ngának; levelünk vagyon róla s semmit olyat értésére nem adtunk ő ngának, melyet írással is meg nem bizonyíthatnánk, de akármit írtunk s izentünk volna is, az sem volt annál nagyobb, az mivel Kgd sokszor ellenünk mind az fényes portát s az budai vezért is akarta irritálni s ártalmunkra fordétani olylyal, ki — él az isten — soha úgy nem volt s nem is leszen, mint csak az tavali német követnek Oszman pasával s Kgd emberivel való tractájok megmutatta, s ez esztendőben is az fényes portán az miket ellenünk hirdetett.

Az harczról mi csak azt a jegyzést küldtük be, melyet az general küldött nekünk az harcz után és Lonai uram is hozott Nagyszombatbúl; helyesen lött-e azért ebben is magunk visc-

lése s informationk. engedje meg Kgd. hogy nem hazudtunk benne.

Az svecusokkal való confoederatioban hogy Kgd hírével nem éltünk, nem volt szükségünk reá. Kgd is szolgáltatván rész szerént nekünk arra alkalmatosságot és homályosan tanácsával is értetvén ezelőtt jó idővel. tudhatná azt is Kgd, ha mi nekünk is hírré adta volt-e az aureum vellus felvételének idején, kivel magát az spanyor királyhoz kötelezte annak alkalmatosságával s Kgdtől is levén sok dolgokban külső belső szabadságiba megháborétva az evangelicus status velünk együtt, még penig az ki egyebeket ösztönöz s ingerelvén ellenünk s oltalmazván másokat fő oppressomuk és persecutomuk lévén s az catholicus rendnek is sokban megbántója mind az okosság s experientia ellen lött volna, ha mi mégis ebből Kgdtől kérdtünk volna tanácsot. holott istennek hála mi magunkat is arra elégségesnek itéltük, kire sem az igéret, adomány, előmenetel, bosszúság nem vezérlett, bizonságunk isten benne, ha nem látván sem közönségesen országúl s magunk is sem könyörgéssel sem esedezéssel, reménkedéssel és egyéb lágyabb útakon nem impetrálhattunk semmit ő fgétől Kgd miatt is. kéntelenek voltunk extremumot is tentálni, noha mi úgy tudtuk, hogy Kgdet ez méltóságos tisztre szintén úgy választotta volt az evangelicus status, mint az romanus, úgy is kötelezte szabadságiban való megtartására, mint az más félt. mindazáltal mint bánt Kgd az evangelicus statussal 1638. esztendőben. jusson eszében Kgdnek.

Azután is ez 14 vármegyebeliek mennyiszer küldtek Kgdhez követeket. instáltak. reménkedtek. de mit nyertek egyebet riogatásnál. pirongatásnál, fenyegetésnél, magába szállván azért Kgd s józan ítélettel elmélkedvén róla, több részt tulajdoníthat Kgd magának ez mostani állapotban mintsem nekünk. elannyéra a mikor ő fge kgsen akarta is volna magát az evangelicus statusnak resolválni és kötelessége szerént mind lelki testi szabadságiba az ország statutumival rész szerént éltetni, Kgd minden idegen nemzet csudájára oly keményen viselte édes nemzetéhez magát, ellenzette ő fgének effectuálni s im oly fellobbant üszöget is vete Kgd ez szegény magyar nemzet közibe, hts distractiot szerze ő fgének ez részről is. melynek nem tudjuk érheti-e Kgd végét, avagy nem.

Békeségét hazánknak mindenkor szerettük, kivántuk s kivánjuk most is. azért is izentünk Kgdnek, az mint fellyebb is iránk mind közönségesen követink által s mind Lonai uram által privatim. de ha Kgdnek nem tudjuk micsoda nyereségnek bizodalma, az isteni erőnek s igazságos itéletinek rendelése szívét megkeményétette, nem mi reánk vesse annak is

okát Kgd, megnyughatik Kgd benne, mind magunk vénségére s gyermekinkre nézve, nekünk csak az jó, állandó és syncera békeség kellene, de istenes és oly, lelkiismeretünkben se érzenénk bántódást érette.

Im Tőrös uramnak másszor is salvus conductust küldtünk, elérkezvén ő kglme is megértvén mindeneket, azutánra halasztjuk mostani Kgd levelére való válaszadásunkat derekasabban, ha mi most elmaradt volna azokban és hasznát láthatjuk benne.

Lonay uram levelét Kgdnek nem praesentálhattuk, felesége teste temetésére készületibe fáradozván ő kglme, ki 30. praesentis leszen, nem fog ő kglme késni, azután udvarunkban fog jőni s praesentálván ő kglmének írt Kgd levelét, arra való válaszát is mint fogja ő klme rendelni, az üdő megmutatja. Tartsa isten Kgdet stb.

Datum in arce nostra Sáros-Patakiensi die 17. Maii ao 1645.

Illmae Dnis Vrae

amicus et vicinus benevolus,
ad serviendum paratus
G. Rakoczy m. p.

Külczím: Illmo dno comiti Nicolao Ezterhasi de Galanta, palatino Hungariae stb. stb.

(Eredetije a N. Muzeum birtokában.)

VI.

1645. máj. 28.

Augustissime imperator dne clemsme.

Benignis Mtis Vrae literis, die decima quinta currentis mensis, Vienna ad me datis cum debita humilitate acceptis, demisse ex eis intellexi: quod si princeps Transylvanie postulatum a me salvum conductum miserit, coeptum iter, atque ea, quae mihi peragenda apud eundem incumbunt prosequar, nec aliter, nisi explorata dicti principis voluntate. Et casu quo eiusmodi salvus conductus omnino mihi denegaretur, recedere debeam. Scribit ad me pariter excell. quoque dnus palatinus, binis ad me literis suis expeditis, cum simili intimatione: quod si princeps Transylvaniae petitum, de iure a me salvum conductum mittat, eo me conferam, et in primordiis instructionis meae maneam. In singulis tamen scriptis suis cautionem, circa finem ponit. In primis quidem: ne post tam insignem victoriam, absque ulteriori Vestrae Mtis resolutione moveam. In secundis: quod si etiam princeps Transylvaniae, desideratam a me

salvi conductus assecurationem transmitteret, non discedam, antequam homines meos in Sarospatak arestatos liberos ad me remittat, quos adhuc defacto apud se detinet.

Interim dum haec a Matte Vra sac., et dno palatino scribuntur, et ad me huc perferuntur, eodem plane die illata sunt principis quoque Transylvaniae litera cum novo saluo conductu, sive assecuratione, quas ego confestim, per singularem cursorem, in paribus expedivi ad praefatum dnum comitem palatinum, d. archiepiscopum Strigoniensem, et d. cancellarium ungaricum, Mti Vrae repraesentandas; expectans superinde Mtis Vrae ulteriorem benignam ordinationem.

Sequenti die humanas ad memoratum quoque principem literas expedivi, petita exiguae aliquot dierum morulae venia, donec a Mte Vrae ulterior veniret mihi ordinatio, eo quod ille, vel in salvo duntaxat conductu elargiendo, tantum temporis protraxisset.

Elapso, post expeditum dictum meum cursorem, integro iam septimanae spatio, dum sac. Mtis Vrae ordinationem ulteriorem singulis horis expecto. Ecce praeterita nocte media advenere memorati principis inopinatae literae, in quibus, utrumque ad me datum salvum conductum repetit, annullat, annihilat; accepto haud dubie confoederatorum Vrae Mtis inimicorum recentiori instinctu, et solitis promissionibus ac pollicitationibus.

Hinc manifeste apparet, prout etiam ex omnibus aliis eiusdem actis, et prolatis ab eo praeteritis diebus ad nonnullos ciuitatenses liquidis dictis, quantum ad pacis tractationem inclinet, cum omnem prorsus, quae ab eodem excogitari possunt, hostilitatem, tam in praesidio Szenderovyensi, continuis diurnis ac nocturnis tormentorum ictibus expugnando, quam comitatibus, ac civitatibus partium istarum, prout et haydonibus Transtibiscanis, ad insurrectionem quantocius incitandis, absque ulla intermissione, ostendat.

Hac ipsius circa salvos conductus repetitione, et per hoc, tractatus desideratae pacis, haud indubitata praecisione intellecta (ne, si ulterius hic mihi commorari contingat, etiam reditus mei ulteriores occasiones, atque passus praecluderentur) animus mihi non deerat, iuxta benignas Mtis Vrae literas, ad Mtem Vram redeundi. Ne tamen praecipitanter aliquid a me actum esse videatur, expedito denuo, iam quarto isto cursore meo, Stephano Tapolcsány Mtis Vrae tricesimatore Széchenyensi, tantisper subsistendum esse censui, donec ulteriora Vrae Mtis mandata accipiam.

Non dubitet Mtas Vra sac., eundem etiamsi dudum ad eum profectus fuissem, recentis ac longissimae tractationis,

Tyrnaviensis exemplo, et personae meae (non sine notabili Mtis Vrae caes. ac reg. authoritatis derogamine) diuturniori detentione, res suas non nisi ad tempus et occasiones dirigere voluisse; quod etiam deinceps extrema quaeque tentando, praeter omne dubium iacta iam alea, et arcta confoederatione roborata, facturus est; tanto magis, si miles illius sub ductu Bakos (prout hic communiter auditur) cum Dorstensunio se iam coniunxit.

Literas principis recenter ad me datas, revdsmo dno cancellario ungarico, in paribus Mti Vrae humillime repraesentandas, inclusas mitto.

Armis certe, non verbis, clementissime Imperator haec omnia, quantum ego video, optatum sortientur eventum. Servet deus sat.

Muran. 28. Maii, 1645.

Sacr. Mtis Vrae

humillimus servitor
Joannes Tőrös m. p.

(Eredetije a magy. kir. orsz. levéltárból.)

VII.

1645. jun. 5.

Dilecte palatine. Tőrös certum cursorem Matthiam Senquiczii ad me expedivit, per eumque inclinationem Rakóczii erga pacem significavit et circa puncta capitulationum, ultimam eiusdem resolutionem transmisit. Quae quidem postulata, quod actutum vobis non communicaverim, causa fuit, quod princeps insinuaverit, periculum esse in mora, nisi benignam meam resolutionem ipsi quam celerrime notificem. Deinde quod curaverit etiam ad partem significari, sine dubio ex aliquo disgustu erga vos concepto, quod pacem concludere nollet, quam diu vos mediatorem in ea, et interpositorem ageretis. Cui licet quidem frivolae satis exceptioni, conniuendum tamen ad tempus nonnihil existimavi. Tandem cum princeps nihil fere novi proponeret, de quo non iteratam vestram opinionem ac discursum iam antea habuerim, in decursu tractatus, et quod periculum etiam in mora esse videbatur. Idcirco me confestim resolvere expedientius iudicavi. Illud peculiarem considerationem habere posset, quod loco Zádvára, arcem vestram Regécz princeps praetenderet. Nihilominus innotuit mihi, vos iam antea decrevisse, eandem arcem prius venalem exponere, quam sub ipsius iurisdictione possidere. Visum igitur fuit, neque in eo magnum aliquod impedimentum, tanti

boni obversari, considerata praesertim vestra singulari, erga bonum commune et patriae salutem ac me domumque meam devotione et affectu peculiari. Animadverti etiam, vos nonnihil commotos fuisse, occasione literarum, quas de ordinantiis, rite et cum intelligentia mutua dandis, vobis scripsi. In quibus non alia fuit mea mens et intentio, quam ne ordinantiae deinceps discrepantes, et contrariae darentur, maxime ex absentia vestra Posonio. Alioquin cupio, atque etiamnum benigne vos requiro, ut quantocius Posonium vos conferatis, atque servitio meo, et bono publico, prout hactenus, deinceps quoque, serio ac diligenter intendatis, cum omni eo respectu, prout antea factum fuit. Ac in reliquo gratia mea caesareae et regia vobis benigne propensus maneo. Viennae die quinta mensis Iunii, anno domini millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto.

Ferdinandus.

(Egykorú másolat a m. kir. kam. levéltárban. Publ. fasc. XXII. Nro 35.)

VIII.

1645. jun. 30.

a)

Relatio g. d. Ioannis Tőrös, qualiter penes plenipotentiales suae maiestatis cum principe Tranniae tractatum continuaverit.

Sacratissima caesarea regiaque maiestas stb.

Non dubito Maiestati Vestrae sacratissimae dominum reverendum cancellarium Ungariae demisse retulisse ea, quae de meo adventu ad principem in Rimaszombath, iteratisque duabus apud ipsum habitis audientiis aliisque negotiis castrensibus ex oppido Losoncz 22. die currentis mensis perscripseram; si tamen literae meae ad manus eiusdem pervenissent, quae si alioquo casu aberassent, cum benigna Maiestatis Vestrae venia repeto breviter.

Prima mea solennis audientia in Rimaszombath data nonnisi officiosas utrinque salutationes et privatas interrogationes de persona Vestrae Maiestatis, augustissimae consortis et serenissimorum liberorum continebat, neque eo die (siquidem circa versperum erat) quempiam tractatum princeps aggredi mecum volebat.

Sequenti die castra illinc movens atque in campo Losoncziensi subsistens, secunda mihi oblata audientia, rem aggressi, ea, quae per me oretenus proposita fuere nomine Maiestatis

Vestrae ad instantiam eiusdem principis eo ipso die post prandium in scriptis (quae etiam Maiestati Vestrae in paribus hisce meis annexa sub litera *A)* transmitto) exhibui, ea conditione, ut et ipse oretenus ad ea mihi respondeat. peracta audientia in prandio me honorifice tractavit.

Movit ex Losoncz castra 23. die praesentis mensis versus Szécsén. ac dum illuc perventum fuisset, misit ad me generalem aulae suae et campi d. Ioannem Kemény cum responso ad scriptum meum, significans se eius omnino fuisse spei, quod oblationes per dominum palatinum antehac nomine Maiestatis Vestrae non verbis solum verum etiam scriptis, ratione privatarum suarum praetensionum, quoad Tokaj, Tarczal, Szádvára etc. atque etiam septem comitatuum iteratis vicibus declaratae, mea legatione plenipotentiali augeri potius, quam diminui debuissent; eo tamen tanquam privato suo postulato, pro nunc seposito, se a me quaerere:

1. An circa praetensiones regnicolarum, maxime in negotio religionis, vigore plenipotentiae et instructionis mihi datae, certa quaedam puncta, in quibus regnicolae difficultatem ponunt, per me meliorari possunt? Respondi: Nihil prorsus de tali difficultatum statuum melioratione mihi concessum esse, Maiestate Vestra sacratissima clementer praesupponente ac pro rato habente, regnicolas amplissimis illis concessionibus, quas in tractatu Tyrnaviensi commissarii utriusque partis subscripserunt, abs ulla ulteriori difficultate contentos redditos fuisse; id, quod in secunda mea audientia suae celsitudini verbis et scripto sat lucide (ipso quidem contrarium statuente) declaravi. Altera questio erat an circa privatas suas praetensiones ultra, quam scripto exhibui, progredi possim? Ad hoc: Obtuli me suae celsitudini responsurum posteaquam sua quoque celsitudo ad interrogata mea in duobus punctis collocata diserte responderit.

1. In prima audientia mea talia verba ex ore illustrissimae suae celsitudinis audivi: Videant suae maiestates, paciscantur tempestive, tota enim christianitas stat in armis. Ex quibus talem feci coniecturam: Suam celsitudinem novâ forte ligâ cum confoederatis inita, pacisci cum Maiestate Vestra sacr. non posse absque eorum consensu; quod si ita est, frustra laborabitur de privatis praetensionibus.

2. In altera audientia claris iteratis verbis repetiit: Se cum Maiestate Vestra pacisci nullo modo posse, etiam si coronam capiti ipsius imponeret, antequam difficultates regnicolarum per Maiestatem Vestram tollantur, praesertim in negotio religionis. Circa quam quippiam (ultra amplissimas Tyrnaviae factas concessiones) vel immutare vel meliorare cum in mea

potestate non sit ad quid tempus frustra teretur, de privatis eiusdem praetensionibus.

His auditis et bene notatis, posteaquam dominus Ioannes Kemény ea principi retulisset, motis ex Szécsén castris inter Gyarmat et Palánk subsistens, invitavit me tertio ad audientiam, ubi me etiam in coena detinuit, cumque hora coenae instante serum esset tempus, ad interrogata mea nihil respodens, pauculis verbis exposuit: Se regnicolarum difficultates circa concessiones in tractatu Tyrnaviensi factas, postmodum inventas, prout etiam privatas suas praetensiones in certis punctis, in quantum fieri posset, etiam scripto declaraturum, ut per celerem cursorem Maiestati Vestrae transmittam pro ultima eiusdem Maiestatis Vestrae resolutione, sperans Maiestatem Vestram, periculo in mora existente, se quantocyus resoluturam.

Subsequenti die cum castris circa dirutum monasterium Saágh condescendens, misso ad me domino Bálintffi, significavit: Se quidem laborare circa quaedam scripta mihi assignanda, pulveres tamen adverso ad tentoria sua vento flante, sibi magno esse impedimento.

Tertio die ad pagum Eged positis castris suis misit ad me dominum Ioannem Kemény, ac per eundem denuntiavit, se, ut cursorem ad Maiestatem Vestram expedire possim, una cum tibicine domini palatini, responsum sequenti die ex castris ad oppidum Batt collocandis daturum.

Hodierna itaque die in festo s. Petri dum huc pervenissemus sperans me audientiam apud ipsum habiturum, misit iterum ad me saepefatum dominum Ioannem Kemény, in certo quodam scripto transmittens difficultates, quas et ipse et regnicolae circa concessiones in negotio religionis Tyrnaviae factas (ne aliqua futuris temporibus occasio vel materia ad disputandum supersit) inveniunt, cupiuntque meliorare. Ostendit quidem legitque coram me dominus Ioannes Kemény puncta difficultatum illarum per ipsos assignata, Vestrae Maiestati mittenda, sed iterum ad se recepit, quae per me accurate notata, atque hisce meis sub litera *B)* inclusa Vestrae Maiestati transmitto.

Quantum ad septem comitatus, inhaeret firmiter suis prioribus praetensionibus, sibi et filio maiori natu, tamquam principi iuniori Tranniae per Maiestatem Vestram conferendis, eo, quod in provecta iam aetate constitutus longiorem vitam sperare non posset; quin et dominus Ioannes Kemény nomine Transylvanorum insinuavit, Maiestatem Vestram respectu expensarum ac laborum a duobus iam annis per ipsos

exantlatorum tali principis praetensioni clementer annuere debere.

Significavi per praefatum dominum Ioannem Kemény Maiestatem Vestram eo fine ducenta millia florenorum, super arce Tokaiensi habita, in se assumere voluisse, si praetensioni suae circa Szádvára cessisset. Ante triduum tamen in audientia mihi inter Gyarmath et Palánk largita, ipsemet princeps sponte dixit: Se centum millia dno Homonnay libenter numeraturum.

His in praesentem usque diem inter nos tali modo actis et tractatis, rogavi dominum Ioannem Kemény pro audientia (antequam cursorem expedirem) impetranda, cupiens vel in scriptis accipere, vel ad minus ex ipsiusmet principis ore intelligere ultima eius postulata.

Recedente itaque a me domino Ioanne Kemény hodie, ultima nempe Iunii ex oppido Bat movens, summo mane mihi significavit princeps, se penes fluvium Garam ad Macskarév castra locaturum, ibique audientia mihi largienda, ultima sua desideria declaraturum.

Hac ipsa itaque hora, accepta ordinatione, diverti in itinere ad ipsum siquidem ille aliquot ante horis praecesserit; et licet scripto respondere noluit, haec tamen, prout ordine sequntur verba ex ipsius ore accepi:

1. Ad nuperum meum quaesitum (cuius supra memini) ita respondit: se cum Maiestate Vestra libere pacem concludere posse, eo, quod a confoederatis contra promissionem illorum hactenus nec unicum obulum acceperit.

2. Rogat Maiestatem Vestram, ut primum et ante omnia difficultates regnicolarum circa concessiones in negotio religionis factas, iuxta assignatas clausulas tollére et meliorare non dedignetur, quo promisso si subsequentibus ipsius quoque postulatis V. M. clementer annuerit, pax concludetur.

Primo. Petit sibi conferri arcem Tokaj cum Tarczal in trecentis millibus florenis ad sexum duntaxat virilem, quo deficiente praefata summa redundet ad sexum foemineum, vel quibus ipse legaverit; bonis in eo casu ad fiscum redeuntibus.

2-do. Petit insuper ad eandem arcem Tokaj supramemoratam summam pro aedificio inscribi quinquaginta millia florenorum, siquidem arx illa interne et externe ita ruinosa sit, ut propugnacula, praesertim ex ea parte, qua a fluminibus lambuntur, prope diem (nisi tempestive subveniatur) certo certius corruant. Praesidium vero illud vel eo respectu reparari debet, quod si praesidiola ultra Tibiscum constituta, quoquomodo periclitarentur, praesidium Tokajense fieret antemurale. Contentus est princeps, ut aedificia in memorata arce fienda

per certos intelligentes magistros murarios revideantur et aestimentur.

3. Postulat arcem Regécz (relicta arce Szádvára) sibi a Maiestate Vestra inscribi in centum millibus florenis, pariter ad sexum duntaxat virilem, in cuius defectu praefata summa redeundet in sexum foemineum, vel quibus ipse legaverit. Non deerunt, inquit, modi suae maiestati dnum palatinum contentandi.

Quarto. Erunt etiam aliqua particularia postulata exigui momenti, quae singulis horis expectat sibi adferri. per familiarem suum Klobucziczki.

Quinto. Quo ad arcem Ecsed et Nagy-Bánya. inhaeret priori suae praetensioni, ratione iuris regii cum solita clausula: salvo iure alieno, sibi conferendi. Haec si a Maiestate Vestra obtinebit, quo ad septem comitatus (licet quidem vita durante cedere nolit) ratione tamen posteritatis, promittit se ita accomodaturum et me cum penes plenipotentiam denuo superinde dandam conclusurum, quod vel ipsa Maiestas Vestra cogitare et sperare non posset. Periculo vero in mora existente rogat Maiestatem Vestram pro celeriori circa haec omnia benigna ultimata resolutione.

Addidit denique in colloquio familiari heri ad se quendam suecicum venisse Ritmasterum (quem et ego vidi) cum bona spe. quod Bruna hucusque sit occupata, qua capta, Tortensonius confestim Posonium obsidebit, sperat etiam suum Bakos Album-montem hodie transivisse.

Atque haec sunt fundamentalia puncta hodiernae audientiae meae; reliqua particularia, nempe negotia castrensia principis bellicum apparatum numerum militum, curruum, tormentorum, hastarum, quae septemdecim curribus vehuntur et alias circumstantias, prout etiam nonnulla oretenus commissa, ex relatione cursoris mei egregii Matthiae Sengviczi, camerae Maiestatis Vestrae Hungaricae concipistae, clementer intelligere dignabitur. Maiestatem Vestram servet deus diutissime florentem. Ex castris ad Macskaróv positis ultima Iunii anno 1645.

b)

Ad ultima illustrissimi ac celsissimi principis Transylvaniae postulata resolutio suae maiestatis caesareae Viennae 4. Iulii anno 1645 facta.

1. Postulavit sua celsitudo arcem Tokaj cum Tarczal in trecentis millibus sibi conferri; sua maiestas clementer annuit;

ita tamen, ut sua celsitudo iuxta priores suas oblationes centum millia domino Homonnay solvat.

2. Postulavit sua celsitudo loco arcis Szádvára arcem Regécz sibi in centum millibus conferri. In quo quidem negotio, licet non defuerint suae maiestati graves et ponderosae considerationes in contrarium respectu personae dni comitis palatini, qui etiam alioquin in aliquot centenis millibus se in Ungaria superiori damnificatum conqueritur; iis tamen posthabitis pro bono pacis et quietis iuxta postulatum suae celsitudinis huic quoque petitioni annuit sua maiestas assumptis in se centum millibus dno palatino persolvendis, ita quidem, ut quoad residuam partem summae in arce Regécz habitae, quae centum et sexaginta circiter millia constituit, sua celsitudo memorato dno palatino satisfaciat.

3. Ius regium in arce Ecsed et Nagy-Bánya in casu defectus seminis modernorum possessorum sua maiestas clementer confert suae celsitudini, salvo iure alieno.

4. Quo ad septem comitatus partium regni Hungariae superiorum, eos quoque clementer confert sua maiestas sub iisdem conditionibus, quibus Gabrieli *(sic)* quondam Betlen possidebat, volentibus iisdem comitatibus, sperans sua maiestas respectu benignae gratiae ac munificentiae suae in supraspecificatis collationibus privatorum dominorum erga suam celsitudinem declaratae, minime postulaturum, ut haec concessio cum gravi publici status jactura ad aliquem filiorum suorum quoquo modo extendatur; tanto magis, quod sua celsitudo nuper in ultima mea audientia per me obtulit suae maiestati, obtenta ad alia sua postulata optata suae maiestatis resolutione se ita hac in parte accommodaturum, quod vel ipsa maiestas sua cogitare vel sperare non potuisset.

5. Quod praetensiones regnicolarum et statuum concernit, ratione quarundam immutationum in benignis suae maiestatis concessionibus, iisdem factis, benigne desiderat sua maiestas, quatenus puncta praedicta iam antea cum satisfactione commissariorum utriusque partis accommodata, prout in tractatu Tyrnaviensi conclusa et determinata sunt, in suo esse maneant, nec quicquam ea in parte immutetur aut mitigetur.

Responsum principis Tansylvaniae ad resolutionem suae maiestatis quarta Iulii factam et ulteriora eiusdem postulata.

1. Contenta est sua celsitudo benigna suae maiestatis resolutione ratione arcis Tokaj et Tarczal, parataque est deponere domino comiti Homonnai centum millia florenorum in

duobus terminis intra anni unius revolutionem iuxta oblationem suam in tractatu Tyrnaviensi declaratam.

2. Non putabat sua celsitudo super arce Regécz ultra summam centum et sexaginta millium florenorim haberi, ideoque assumptis in se, per suam maiestatem centum millibus parata erat sexaginta millia numerare. Quia vero iam intelligit summam super dicta arce habitam ad ducenta et sexaginta circiter millia extendi postulat a sua maiestate, ut centum et sexaginta millia in se assumere dignetur, sua quoque celsitudo centum millia domino comiti palatino in duobus terminis intra anni revolutionem solvet, ita, ut inscriptio fiat in ducentis et sexaginta millibus iure perpetuo ad sexum virilem ad liberam suae celsitudinis dispositionem, in cuius defectu memorata summa foemineo sexui iuxta dispositionem suae celsitudinis simul et semel, bonis postmodum ad fiscum redeuntibus deponi debeat.

3. Quoad Eched et bona ad eandem pertinentia, contenta etiam est sua celsitudo benigna suae maiestatis resolutione, ratione iuris regii, sibi ac posteritati suae ad utrumque sexum gratiose conferendi, cum ea declaratione, quod post defectum seminis dnorum Stephani et Petri Betlen statim et de facto absque ulla ulteriori dilatione bona illa suae celsitudini aut haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis assignentur, quin imo non sit contra reversales dnorum Stephani et Petri Betlen suae maiestati datas, si medio tempore mutuo inter se convenientes, in signum successionis aliquam portionem ex dictis bonis suae celsitudini per manus dare voluerint.

4. Quantum ad septem comitatus, contenta est sua celsitudo clementi suae maiestatis resolutione, omissa hac clausula: volentibus iisdem comitatibus. Et cum ista quidem declaratione, quod comitatus Szathmariensis cum arce Szathmár, comitatus quoque Szabolcsensis cum arce Kálló eo sibi iure conferantur, quo Stephano olim Bocskai fuerant collati, sive vero, quamdiu ex posteritate suae celsitudinis principes Tranniae futuri sunt, ii quoque possidere possint, liberumque sit, sibi ac haeredibus bona ad eandem arcem pertinentia aliis quibusvis hactenus impignorata ad corpus bonorum redimere: ita tamen, ut per hanc suae maiestatis benignam resolutionem seu concessionem suae celsitudini et familiae suae factam hi duo comitatus futuris temporibus nullo unquam praetextu Tranniae applicentur.

His ita praemissis desiderat sua celsitudo prout et hactenus postulavit pro aedificio arcis Tokaj, ruinam ex omni quidem, sed potissimum ex parte fluminum minitantis quinqua-

ginta millia florenorum summae capitali inscribenda sibi concedi.

Pariter pro aedificio Sáros-Patak vigintiquinque millia florenorum, item pro aedificio Munkács viginti quinque millia florenorum. Quae quidem aedificia ut suo tempore, per certos magistros mechanicos inspiciantur et aestimentur, contenta est sua celsitudo.

Ultimo. Desiderat ex camera Novizoliensi quingentos centenarios cupri, sive aeris a sua maiestate dari.

Valde diligenter iteratis vicibus institit pro castello Szerencz sibi a sua maiestate conferendo, per me vero semper, ne novis praetensionibus occasionem maiestati suae daret, ad ulteriores considerationes dehortatus. remisit illam praetensionem.

Nova postulata principis Tansylvaniae.

1. Petit duos comitatus Szathmár et Szabolcs ad posteros suos ex familia sua futuros principes Tranniae, quo ultimo deficiente, redibunt ad coronam regni. Ubi notandum principem per hoc fraudulenter intendere, ut posteri eius sint principes Transylvaniae.

2. Postulat arcem Szathmár sub eadem conditione ne a posteris suis auferri possit, quamdiu ex sua familia principes Tranniae futuri sunt, liberumque sit bona ad eandem pertinentia aliis impignorata redimere.

3. Summam centum millium florenorum pro arce Tokaj intra unius anni revolutionem in duobus terminis promittit deponere et forte iuxta cursum monetae, prout in partibus illis est, quod si faciet, damnosum erit nimis duo Homonnay.

4. Ratione Regécz eadem est difficultas, quod promittat illam quoque summam centum millium intra anni revolutionem, in duobus similiter terminis, et forte in supradicto valore pecuniae deponere. Et quod hoc postulatum centum sexaginta millibus florenorum auxerit, quoad inscriptionem.

5. Arcem Ecsed cum civitate Nagy-Bánya postulat ad utrumque sexum cum libera dispositione sibi conferri, ita ut post defactum familiae Betlen ea bona tam ipse, quam posteri statim absque omni difficultate et contradictione apprehendere valeant; deinde ut in signum successionis ipsi aliqua portio ex illis bonis assignetur, quae petitio est nova.

6. Quoad septem comitatus vita durante cupit omitti clausulam; volentibus ipsis comitatibus.

7. Postulat Kálló sibi dari sub eadem conditione, qua superius Szathmár, jure perennali videlicet, id est sub condi-

tionibus quibus illae arces et comitatus Bocskaio quondam concessi fuerunt; in quibus decedente sexu masculino, filiabus ius quartalitii, centies mille floreni solvendi erunt.

8. Arcem Szerencz postulat sub iisdem conditionibus, quibus supradictas arces ac dominia.

9. Antea petebat, ut deficiente sexu masculino, arx Tokaj a sexu foemineo possit redimi in ducentis millibus florenorum, iam autem integra summa tercentum quinquaginta millium florenorum deponi deberet.

10. Antea non specificavit summas pro aedificio arcium Sárospatak et Munkács, nunc autem specifice petit quinquaginta millia florenorum.

11. Cuprum quingentorum centenariorum praetendebat quidem in tractatu Tyrnaviensi, sed in ultima per Tőrösium facta intimatione hoc postulatum deposuit, iam iterum assumit, quod etiam constituit circiter viginti millia florenorum.

Postulatum itaque principis, quoad dominia praeter comitatus constituit quindecies centum et octuaginta millia florenorum.

Nova ipsius postulata faciunt octies centena et octaginta millia florenorum praeter dictos comitatus.

(Egykorú másolat a kismartoni levéltárban. Actorum palatini liber quartus. Nr. 19.)

IX.

1645. jul. 11.

Augustissime Imperator dne clemme.

Rediit ad me cursor meus a Mte Vra 7 die currentis mensis, sero vespere, binas Mtis Vrae literas, cum nova plenipotentia mihi repraesentans, in quibus clementer Mtas Vrae mandat, ut in rebus, quae hic mihi incumbunt, tractandis negotiari non intermittam; priusquam a praetensionibus principis rem assumi, de ipsiusque contentatione primum concludi, ac sic demum ad ea, quae in concessionibus Mtis Vrae nonnullis regnicolis factis, ipsi meliorari ac immutari cupiunt, condescendi debere.

Ita factum est Clementissime Imperator, ipso principe sic volente. Proximus enim quisque sibi. Posteaquam enim cursorem meum cum resolutione Mtis Vrae advenisse eidem significassem, per dnum Balintfy, hominem sibi valde confidentem, mihique iam pro comitiva adiunctum (quem ad diversos imperii, et aliarum provinciarum principes saepius ablegare solitus est) insinuavit mihi, ut Vrae Mtis resolutionem in scriptis

ipsi mitterem. Promptum quidem et paratum se esse omnibus occasionibus audientiam mihi concedere, verum gallicis et svecicis legatis sibi ad latus constitutis, quicquid repetitis palam audientiis inter nos concluditur, molesto suo accursu statim destruere nituntur. Ideoque consultius se iudicare, si medio confidentis sui hominis, dicti nempe Balintfy, res in secreto ageretur.

Dedi ego assensum, significans, hic non agi de pomposis caerimoniis, sed de concludenda pace et conservatione patriae, salva tamen in omnibus Vrae Mtis Caes. authoritate in similibus legationibus observari solita. Atque ideo resulutionem Vrae Mtis in scriptis, per memoratum d. Balintfy praesentari curavi (cuius copiam sub litera A. transmitto Mti Vrae), tali quidem conditione, ut et ipse princeps scriptotenus mihi respondeat.

Negotium itaque continuo actum et tractatum fuit inter principem et me secreto per d. Balintfy ab aliquot diebus, saepius repetitis vicibus eundo ad principem et redeundo. Quid vero et quomodo per ipsum in scriptis responderit, et quae sint ulteriora ipsius postulata, ex inclusa signatura sub B. clementer intelligere dignabitur Mtas Vra. Curavit quidem scriptum iterum recipi, sed antequam recepisset, memoratus d. Balintfy ungarico idiomate de verbo ad verbum mihi ad calamum dictavit. Translatum vero per me in latinum, per eundem Balintfy sibi ferri et legi desideravit, pro tollenda omni materia et occasione ad ulteriores interrogationes.

Ad haec ubi Mtas Vra benignum suum assensum praebuerit, offert se ad pacem protinus amplectendam, iterum atque iterum rogans Mtem Vram, dignetur benignam suam resolutionm maturare super assignatis punctis, periculo in mora existente.

De regnicolarum praetensionibus, quoad nonnullorum punctorum in concessionibus sibi factis immutationem et meliorationem, nullam siquidem fecit mentionem, neque ego ulterius movere volui praesupponens: tacendo eum consentire. Si vero deinceps urgerent et ipse et regnicolae, ubi aliter fieri non posset, datae mihi a Mte Vra secundariae instructioni, antequam res ad rupturam veniat, memet accommodaturus.

De subsidio praetenso, occasione pacis conclusae (quod calamo committere, Duklas cum suis copiis iam praecedente, usque adeo securum non est) et aliis particularibus egr. Matthias Senquiczy, quem iterato ad Mtem Vram expedivi, oretenus per cancellarium ungaricum Mtem Vram informaturus est.

Hesterna die, duo iterum legati svecici: unus Don

Quourt vulgo nominatus, ante prandium, alter vero svecicae coronae consiliarius, nomine omnium confoederatorum, post meridiem advenere.

Servet deus sat.

Ex castris ad Krakovan positis 11. Iulii 1645.

Sac Mtis Vrae

humillimus ac fidelissimus servus
Ioannes Töröś m. p.

(Eredeti az orsz. ltárban.)

X.

1645. jul. 12.

Illme ac rvme dne.

Szívvel, lélekkel fáradván az békeség dolgában; im ismét felküldöttem Senguiczy uramat ő fgéhez. Miben legyen az dolog, megérti Ngod az ő fgének küldött írásokból. Ezzel nem kell késni. Maga sollicite és igen diligenter urgeálja az fejedelem. Ha nagyobb coniunctióra megyen az dolog, azután nehezebb leszen. Reá feleltem az fejedelemnek, hogy harmad nap alatt megjün az resolutio. Eszemben vettem, és maga is izente az fejedelem, hogy csak ezért az dologért temporizál ennehány helyen. Még ez estve mind behajták az ökröket az álgyúk alá, hogy ma hajnalban induljanak, de izenetemre még is megmarada. Az svecusok gyakran kezdenek jőni. Tegnapelőtt egymásután két követ jött, ez estve is érkezék ennehány lovas. Valóban rajta vannak. Most jó rendben látom az dolgot, de félek, hogy kiverik éliből. Lássa ő fge. Az derekán immár által menvén, talán nem kellene kevesen elmulatni. Ha mit akarunk, nem kell késni vele.

Bálintfy uram ennehány naptól fogva sokat és igazán fárada az dologban, fájdalmas lábokkal lévén, napjában tízszer tizenkétszer megfordulván az fejedelemtől. Ha meglesz az békesség, megérdemli az száz tallér ára ajándékot; az kit jó volna most ide küldeni Senguiczy uram által. Hiszem ha nem kell, visszavihetjük. Többet nem írok, Senguiczy uram mindenekről informálhatja Nagyságtokat.

Tartsa isten Ngodat sokáig jó egészségben. Ex castris ad Krakovan positis 12. Iulii. 1645.

Ngod szolgája

Tőrös János m. p.

P. S. Három egész héttől fogva éjjel nappal való kimondhatatlan nagy fluxus lévén rajtam, szinte debilitáltattam. Tartok dissenteriától; kinek vagyon is immár jele.

Külczím: Illmo ac rdmo dno Georgio Szelepesény, episcopo Wesprimiensi, locique eiusdem comiti perpetuo, S. C. Rque Mti consiliario, et per Hungariam aulae cancellario etc. dno et fautori collendissimo.

(Eredeti, orsz. ltár.)

XI.

A júliusi alkudozások irományai.

a)

1645. jul. derekán.

Az mi az ő nagysága maga privatumit illeti.

Az ő nagysága privatumi felől is ő nagysága maga kegyelmes parancsolatjából így resolválhatunk.

Ad 1. Mindazon beadott punctumnak ratiójában. s mind azután egynehány úttal bőséges ratiójit declarálta ő nagysága azbeli méltó kévánságának, kire nézve totaliter annak míltán inhaereálhatna. mindazáltal maga méltó kévánsági mellől is az jó békeségnek szeretetiért ő nagysága decedálni kévánván. csak azt akarta proponáltatni. az kinél egyébre, nagy és méltó consideratiókra nézve ő nagysága nem mehet az vármegyék dolgában.

Elhagyván azért ő nagysága az több vármegyéknek kévánását. contentus leszen ő nagysága vele. ha ő felsége az hét vármegyékhez Sáros vármegyét ő nagysága birodalmában engedi maradni, Szendrő várával és jószágival együtt, azon conditiókkal. az mint szegény Betlen fejedelemnek engedtettenek volt, így, hogy mind maga ő nagysága s mind utána való successora Rákóczi György uram ő nagysága erdélyi fejedelem birhassák életekig azon jurisdictióval. kiknek holtok után valakik az ő nagysága maradéki közűl erdélyi fejedelmek lennének, Zatthmár, Zabolcs, Ugocsa és Bereg vármegyéket birhassák. Kálló és Zatthmár várával együtt azon jurisdictióval.

Az Tokaj dolgában úgy látja ő nagysága, nem méltatlan kévánsága volna egyébképen is, mivel bizonyos, hogy violáltatott az conditio még szegény Rákóczi Sigmond uram életében, és azolta azon fundamentummal biratik. mindazáltal két terminuson kész leszen ő nagysága letenni érette száz ezer forintot, azon conditiókkal adatván ő nagyságának, az mint ezelőtt kévánta, az többiről ő felsége contentálja Homonnai uramot, ezt is hozzá tevén, hogy mivel az jesuiták alioquin is nem bir-

hatnak bona stabilia, az mely örökségek ott volna, applicáltassék az is azokhoz az jószágokhoz, úgy mint az Hét-szőlő.

Tarczali felől is declarálta ő nagysága ezelőtt is ratióit, s minthogy kedve ellen vötték el ő nagyságának, s jó akaratja szerént soha nem volt contentus az summáján, mindazolta való nagy kárát computálván, semmit nem itéli ő nagysága, hogy abban tartozném fizetni, annál inkább, hogy nagy kárával deponálták az summát ő nagyságának, és sok fogyatkozással, mindazáltal ad ő nagysága azért is 30 ezer forintot.

Szaádvárát is igen míltán pénz nélkűl kévánja ő nagysága, mivel azért megfizetett Csáki István, az miben Pete Lászlónál zálogban volt, Bátory fejedelem is az Csákiaknak, mindazáltal, ha ő felsége provideál de perpetuitate bonorum istorum in filios suae celsitudinis, ád még ez summában is ő nagysága.

Az pataki, munkácsi auctiókkal Ecsednek, Nagybányának ezelőtti ő nagysága kévánsága szerént való adásával ő nagysága contentus.

Az rézzel is contentus ő nagysága.

Megkévánván mindezek után ő nagysága ezt is, hogy meg levén az békesség, az mely vármegyéket ő nagyságának ki kellene kezéből ereszteni, az gyűlésig és az ország gravamináinak finaliter való véghezmenéseig ő nagysága birodalma alatt maradjanak, mind várakkal, munitiókkal együtt.

Kivűl: Az urunk ő nagysága maga privatumi felől való replicánknak extractusa.

(A vörösvári levéltárban levő minutáról.)

b)

1645. jul. 27.

Primo. Tokaj vára, Tarczallal minden hozzá tartozandó jószágival fiuágra örökben, leányágra penig háromszáz ezer forintban cum libera dispositione nostra, száz ezer forintot tevén le mi két terminuson intra anni spacium Homonnai Jánosnak, az kétszáz ezer forintjáról penig császár ő felsége contentálja Homonnai Jánost és Csáky Istvánt. Az donatióban magunk és fejedelem asszony szerelmes atyánkfia neve specifice lévén inserálva, ezen Tokaj várának építésére is ötven ezer foréuttal augeálván ő felsége az háromszáz ezer forint sommát.

Secundo. Regéczet is magunknak s az gazdasszonynak is ad virilem sexum örökben adván ő felsége, leányágra penig

kétszázhatvan ezer forintban, cum libera dispositione nostra, hozzá tartozandó jószágival egyetemben, mely summának százhatvan ezer forintját ad summum esztendő alatt leteszünk, azon valorban adván mind aranyat, tallért, az mint Felső-Magyarországban jár.

Ez két várakról és hozzájok tartozandó jószágokról való donatio penig, emanáltassék azokkal az conditiókkal, az mint mi kivánjuk ad virilem sexum örökben az mi dispositióink szerint, azoknak defectusa után az leányágtúl ha ki akarnák váltani, mindenik várnak summáját simul et semel tartozzanak letenni. Ezen summáról is libera dispositiónk lévén.

Az tokaji jószágban mindenféle dézmák cum nonis et decimis legyenek adva, az mint az szegény fejedelemnél volt Tokaj, Tarczal több jószágival. Regécz, az mint palatinus urammal volt, in ea parte aszerént adassék.

Csáki István és Homonnai János uramék sok szőlőt örökségeket eximáltak az tokaji jószágban, kire pénzt vettek fel, úgy hogy míg azt meg nem adják, azokból dézmával ne tartozzanak, méltó igazság, hogy azok contentáltassanak az summából, kivánjuk is, hogy mi, az mely summát le fogunk tenni, abból ez ilyeneket, kiknek jó levelek leszen, contentálhassuk.

Az regécziben is, ha ilyenek volnának, azszerént. Zakmár, Zabolcs vármegyéket az két fiaink birhassák éltekig, az mint mi köztök elrendeljük.

Ezeknek holtok után, valamíg az ő maradékokból erdélyi fejedelmek lesznek, birhassák azon Zakmár várát jószágostúl, és nevezet szerént városával együtt.

Szerenye dolga penig ez jövendő országgyűlésen igazéttassék el végképen, s ha az gazdaasszonnak jó igazsága leszen, hozzá restituáltassék is.

Az Hét-szőlő is az tokaji hegyen lévén, mieink és maradékinké legyenek, 5000 forintot letévén, és több majorság szőlők is jövedelmekkel, az mint az szegény fejedelem Tokajt birta; excipiálván mindazáltal ebből az harminczadot, mint ország proventusát, az mi holtunk után.

Tertio. Eched vára hozzá tartozandó jószágival, Nagy- és Felső-Bánya pertinentiáival együtt, per defectum dominorum comitum Stephani et Petri Bethlen, statim et defacto, absque ulteriori dilatione, ad manus nostras, vel haeredum et posteritatum nostrarum utriusque sexus universarum assignentur. Quin imo non deroget, reversalibus eorundem dominorum comitum suae caesareae maiestatis datis, se medio tempore mutuo inter nos convenientes, in signum successionis aliquam portionem ex dictis bonis nobis vel haeredibus nostris

dare voluerint. Ezen Echedtől való donatio penig emanáltassék cum solita clausula, salvo iure alieno.

Quarto. Az hét vármegyét vita nostra durante, az mint szegény fejedelemnek adta volt akkori császár ő felsége in anno 1622. minden proventusival úgy birhassuk, mint szegény fejedelem birta. Az Zakmárhoz tartozó jószágok közől, melyek másoknál zálogban vannak, szabad legyen kiváltanunk, és az summáig, az kinek akarjuk legálnunk.

Patakról, Munkácsról, donátiónkat újobban iratni, és ha mi fogyatkozást töttek volna az expeditorok benne, azt is corrigáltatni.

Patak várának és várasának épétésére is huszonöt ezer forént summáig engedjen ő felsége épétést tétetnünk az capitalis summán felűl, mely épétést minden esztendőben arra rendelendő bizonyos embere ő felségének, revideálván és aestimálván, testimoniális adassék róla.

Az mit penig ez ideig építettünk, mivel azt is az ő felsége előbbeni donatiójának continentiája szerént nem aestimálták, arra is jőjenek bizonyos emberi ő felségének, és aestimálják és adjanak a szerént testimoniálist róla.

Munkácson is huszonöt ezer forintig tétethessünk épétést hasonlóképen. Öt száz mázsa rezet adasson ő felsége Beszter-cze-Bányáról most mindjárt számunkra.

Minden tisztviselő szolgáink, az kik az ő felsége birodalma alatt levő vármegyékben fognak lakni és maradni, számadásokat tartozzanak tovább való halogatás nélkűl eligazétani, melyet, ha nem akarnának effectuálni, mind magok személyekhez és jószágokhoz is hozzá nyúlhassunk az ő felsége birodalmában akár hol is. Efféle számadó szolgák penig egyik részről se recipiáltassanak, hanem utrinque kiadattassanak s be ne fogadtassanak egyik részről is.

Kemény János uramnak adtunk 6000 forintig jószágot az zakmári jószágból, azt ő felsége confirmálja; az többinek kedvét keressük mi.

Tempore necessitatis, ha mi s maradékink, az keresztyénséghez való jóindulatunkért s az ő felségével való békességért kezdenénk háborgattatni mi és maradékink, in tali casu ő felsége tempestive illendő segítséggel fog lenni.

Az amnystiában specifice Illyésházi Caspár uram gyermekivel együtt, Balassa Simon uram, Balassa András árvái be legyenek foglaltatva.

Es mivel Balassa Ferencz maga gonosz indulatjától viseltetvén, mind Balassa Simon uramnak és Balassa András árváinak sok kárt tött, ezt az jövendő országgyűlésén istenesen ő felsége eligazéttassa.

Az Rákóczi Pál öccsénk árvái javainak occupatjója dolgából nem grátiát kérünk ő felségétől. hanem hogy se minket. se maradékinkat ő felsége és utána valók. semmi időben soha. ha szintén mi praetensiói lehetnének is ő felségének, azért való háborgatásáért attól immunisok legyünk mind. és in perpetuam oblivionem menjen.

Ez mostani motusokban is valami kárt az két fél hadak miatt vallottanak is, amnystiában menjen.

Elhagyták is azt is: szökött szolgák is kiadassanak s be ne fogadtassanak egyik részről is.

Egy másik példányán ezen utolsó pont hiányzik, a helyett következő pont van ott áthuzva: Annak felette magunknak és az szükségnek idején mind magyart. németet és egyéb nemzetből álló vitézlő rendet szabad legyen az ő felsége ditiójában fogadnunk, és mindenféle fegyvert, hadi szerszámokat. eszközöket vétetnünk, valamennyi kivántatik.

Alól Rákóczy kezével: Exhibitae duo Törös in castris Halács positis 27 Julii per Blasium Bálintfi 1645.

(Minutája, mely Szalárdy írása, a vörösvári levéltárban, hol egy másik egykorú másolata is megvan.)

XII.

1645. jul. vége.

Jövendő haszon, ha most megbékélhetünk.

1. Az török követet [1]) római császár vékony válaszszal bocsátaná. kivel az török offendáltatván az confoederatusok is emberek s ajándékok által magokévá tevén, még ő parancsolna nekünk az fegyverfogás felől. assecuratoriat is vehetnénk tőlle. hogy minket nem fog azután impediálni s attól prohibeálni.

2. Tudjuk bizonynyal, soha római császár azokat nem effectuálja, az mikre most magát igírné. kivel mind az statusok városok offendálódván. inkább serínyebben nyúlnának az hadakozáshoz s jobban segítenék az közjót.

3. Az török eszében vevén. hogy az némettől megtréfálódott. s csak addég kedveztek s ajánlották magokat, míg mi velünk megbékélhetnek. nagyobb tekintetünk lenne előtte, s ez mostani akadékozó gonosz akaróinkban. kik az némettől pénzt vettek fel, megöletnének. s példa levén mások előtt, nem csábíttathatnának el az némettől. s hozzánk nagyobb jó akarattal segítséggel lennének.

4. Lengyelországból is mind német gyalog fogadással s egyéb szükséges eszközökkel muniálhatnánk magunkat. s nagyobb apparatussal indulhatnánk.

---

[1]) A török követ máj. 31-én érkezett Bécsbe. L. Zweite Gesandtschaftsreise des Grafen Cernin.

5. Az gallusokkal való confoederatiótól is felszabadulván, csak ő velek confoederálhatnánk.

6. Az mivel nekünk igazsággal tartoznának, megadván. s mi is az vitézlő népnek egy kis nyugovást is adván fizetéseket is, el bennek sem bocsátanánk. megtartanánk.

7. Hátunk megé is jobb dispositiót hagyhatnánk és securitást. mert Szenderő is kezünknél levén, nem distrahálhatnánk annyi felé.

8. Lednicze is kezünknél levén, mind az passus mienk lenne, s mind az . . . . . ságot mellénk vonhatnánk.

9. Az portát is az ő segítségek által, s magunkéval is magunkévá tehetnők. s több securitást szerezhetnénk tőlök, és elhinné az porta, az svécziai korona jó correspondentiát akar vele viselni s kivetné felőlök az szűvéből, az melylyel most a német a svécziai koronától idegeníti az törököt.

10. Engedelmességünknek jelét látván az porta, jövendőben bosszuállásától nem annyira tarthatnánk, sőt inkább magunkhoz édesítenénk.

11. Eszében vevén azt is. hogy ő maga vallott kárt abban, hogy minket prohibeált, mert sem mi rajtunk sem az németen nem vonhatna.

12. Békesége levén római császárnak mind az törökkel s mi velünk. ki kelletik az egész magyarországi végházakból vinni az német praesidiumot s magyarokat kelletik belehelyheztetni, kikkel. ha nekünk ismég szolgálnunk kell, nem leszen annyi bajunk, mert hamaréb mienkké tehetjük.

13. Voluntario milite vires nostras roborando, indigenarumque regni potiorem partem in regno relinquendo, magnae nobis inserviret securitati. Turcae vero cogitationes varias incuteret.

14. Cassoviam habentes, eo citius et fructuosius, sineque impedimento eisdem inservire possemus.

15. Austriacos maiori ex parte in Hungaria movimus de quibus ita providebimus, talemque adhibebimus consilii rationem. ne quicquam in absentia nostra quocunque in casu moliri possint.

1. Velint igitur impediri imperatorem Romanorum. ne intra spatium trimestre comitia celebrare valeat.

2. Legationem ad portam dies et noctes instituere maturent.

3. Apud regem Poloniae valde caute et sub rosa effectuent. neminem confoederatorum ipsorum modernorum vel futurorum ex ditione sua hostilitate vel invasionibus lacessiri, vel militem contra eos conscribi patietur ullo sub praetextu:

quin potius omnis generis arma et instrumenta militaria coëmi, et ex regno suo educi permittet.

4. In praemissis regni comitiis tali instructione comparebunt omnes evangelici. ne ullo pacto ab imperatore promissis et effectuandis conditionibus desciscant: quarum effectuatio est plane impossibilis.

5. Lednicium bene muniemus, ubi etiam musquetarios conducemus. ac cum authumnali tum vero brumali tempore parati haberi volumus.

(A vörösvári levéltárból.)

XIII.

1645. júl. vége.

Puncta quaedam notanda.

1-o. Castra ista videntur nunc rebus omnibus abundare. ad ulteriora tamen provisionem fieri non video. si praesens annona tot dilapidationibus consumatur: futura itaque praevidere opporteret. timeo enim. ne castra rebus necessariis destituantur. maxime si ex loco isto movebuntur aliorsum; de quo mature cogitare et provisiones facere necessarium esset.

2-o Pedites musquetarii maxime autem infirmi vel iam patiuntur, licet enim habeant panem. carnibus tamen destituuntur, siquidem equites omnia animalia pro se occupant, necquicquam peditibus partiuntur. ipsi autem ad acquirendum excurrere non possunt. in hoc quoque aliquis modus inveniri deberet. ut quando aliqua animalia pellerentur. peditibus etiam ne deficiant, aliquid partiendum esset.

3. Vino etiam castra satis abundant, sed neque de illo facta est ulla dispositio; nonnulli tantum coëmunt vina et eorum lucrum percipiunt in duplo pretio vendentes. Attendendum itaque esset. ut quali pretio vina emerentur, proportionaliter etiam perciperent inde lucrum, neque carius venderent.

4-o. Qui ultra Danubium in quarteriis fuerunt, necdum omnes huc advenerunt, sed et illi, qui iam inde huc appulissent. nihilominus magnis contributionibus onerant miseram plebem et hic etiam omnia depopulantur, quae contributio non cedit in utilitatem regimentorum, sed ea nonnulli tantum officiales gaudent et fruuntur. Et hoc igitur remediandum venerit.

5-o. Licet vesperi signum detur ad nocturnam quietem capiendam. in castris tamen nulla fit tranquillitas, sed usque ad medium noctis continuo clamitant, compotantur et ebrietatibus indulgent ac de quartirio in quartirium grassantur; cum igitur et hoc multas incommoditates causare videatur, remedia adhiberi deberent.

6. Cum tanti sint calores aestivi, castra mundissime servari deberent; alias enim licet per paucos dies hic morari contingat, grassantibus alioquin etiam multifariis morbis inter homines, absque dubio inficientur. Ideoque propria quoque excrementa in foveam recondi deberent, animalia etiam non in castris, sed extra mactari, eorumque intestina ibidem terra sepeliri, ubi vero aliqua cadavera animalium penes vias invenirentur, ea profos, ut vocant, seu lictor illius regimenti, ex quo tale animal mortuum esset, extra castra ducere et terra condere teneretur.

7-o. Miserabiles huius loci homines multum pati coguntur, domus ipsorum desolantur, annona usque ad granum ipsis occupata est, quantum autem hi milites consumere non possunt, totum id pecuniis vendunt, exclusis penitus pauperribus incolis ac ademptis et occisis etiam animalibus ipsorum, fame et ipsimet necantur. Cum aliquo itaque moderamine et hi tractandi et pro ulterioribus necessitatibus servandi essent, cum enim alibi etiam sufficiens annona depraesenti reperiatur, haec non deberet dilapidari.

8-o. Uvas etiam immaturas promiscue decerpunt et iis vescuntur milites, ex quo certissimum est eos brevi in graves morbos incidere, exemplo enim nobis est Valstanius, qui cum suum exercitum tali fere tempore in oppida S. György et Bazin distribuisset, ex esu uvarum brevi spatio temporis ad octo millia hominum perierunt. Interdicendum esset itaque et hoc ne vineas frequentarent, neve alias etiam vitibus damna inferrent; nonnulli enim et animalia soliti sunt ad vineas pellere, sicque eis damna inferre seu depascere.

9-o. Captivos, qui adducuntur, hic servare frustraneum est, annonam duntaxat consumunt; verum si quando capiuntur, maxime Ungari, statim ad labores mittendi sunt aut Posonium, aut Iaurinum, aut quovis alio; qui captivorum in manibus privatorum adhuc essent et illi omnes: (exceptis illis, qui lytro redimendi essent) manibus generalis Profoz, ut vocant, assignari et de illis inde disponendum esset, dicitur enim multos venum exponere suos captivos et si vendere non possint, globis capitetenus traiiciunt, quod sane inconveniens et contra regulas militaris disciplinae esse videtur.

10-o. Dominus comes a Pucham discessit, verum quidem est me etiam dedisse ipsi aliquod memoriale casu tamen, quo Rakocius pacem non acceptaret, aut eam ulterius prolongaret, interea vero aliquas copias cum Ducelasio post nostros expediret, quid tali casu faciendum tempestive deliberandum esset, non expediret enim nobis eos in aliquod infortunium incidere, quod si tantae copiae contra nostros illuc mitterentur,

quibus nostri resistere non possent. erat quidem antea sermo. quod tali casu versus Ujvarinum et ad latus Danubii sese reciperent et retiradam facerent, hoc tamen mihi non constat, utrum dnus comes à Pucham de navibus et saicis *(sajka)* fecerit aliquam provisionem et dispositionem. Sed et in illo casu, si Rakoczius acceptaret pacem, siquidem ipse per confinia intendat descendere, ne dnus comes a Pucham cum ipso confrontetur, obviusque fiat, quid ipsi faciendum erit, expediret de eo mature discurrere et dispositiones facere.

11-o. Amnistiam generalem Rákóczius ad illud tempus reiecturus est, cum prope Cassoviam pertinget; triplici via se descensurum declarat et nisi ipsi invigilabitur, timendum erit, ne totum expilet regnum, descendoque universas civitates montanas ruinet et depopuletur, cui mature providendum esset et certa adhibenda cautio.

12-o. Militibus Barkóczianis Ungaris dandum omnino erit aliquod stipendium, verum tamen est eos omnes, pace conclusa, domum reverti, verum e tanto tempore, cum in castris et servitiis suae maiestatis plurima pergessi sint, absque aliqua stipendii solutione eos dimittere non esset conveniens; reperiuntur tamen nonnulli, qui ulterius etiam fortassis permanebunt, de quorum solutione satis quidem meditor, sed unde solvi possint, modum non adinvenio; expecto tamen mille circiter florenos ex restantiis, quibus nihilo ad octingenti fere floreni addi deberent, qui necessario a sua serenitate providendi erunt.

13-o. A polonis quoque penitus molestor pro eorum stipendio persolvendo, qui quale memoriale mihi porrexerunt, illud ipsum exhibeo suae serenitati, certissimum est in his parum utilitatis inesse, solutio tamen maxima. Mihi itaque videretur, expectandos esse tres — quatuor dies, eosque postmodum dimitti, verum si et ipsi absque aliqua solutione dimissi fuerint, magis alienati reddentur poloni imposterum erga nos.

14-o. Földváriani quoque et Vadásziani milites Ungari, timendum est, ne dissolvantur, quorum servitia, licet cum Rákóczio pax concluderetur, necessaria tamen esse possent.

15. Illud quoque in considerationem accipere expediret, ut Rákóczio revertente, fortassis ex militibus ipsius aliquos conducere possemus, si non ultro, ad duos saltem menses bis mille circiter homines, in quorum conductione omnino laborandum esset, si itaque sua serenitas in hoc me assecuraret, ego statim facta ipsis intimatione, eos inducerem.

16. Pauculi hi Ungari conqueruntur, quod dum vel ad portai, ut vocant, vel pabulatum exeunt, quicquid acquirunt, non solum spoliantur illis a germanis, sed etiam multi interfi-

ciuntur, et nisi hoc quoque remediatum fuerit, dato superinde edicto, nihil boni exinde sperari licebit.

17. Licet autem Rákóczius pacem ineat, supererunt tamen adhuc distractiones suae maiestatis, tam respectu Gallorum, quam respectu Svecorum; ut autem in omnes partes et offensive et defensive occurrere possint suae maiestates, magnam inesse video difficultatem, hoc itaque determinandum esset, ut contra unum hostium defensive et offensive contra alterum pugnare deberent; ubi autem in defensione maior securitas et minus damnum affulgere videbitur; ibi deberet defensio institui, ex multis autem rationibus magis contra Gallos oporteret arma defensiva summere, ideo etiam, quod nunc sit illis novercata fortuna in praelio; deinde quod Galli necdum sint in ditionibus electoris Bavari; praeterea, quod vel ipsimet etiam terrae incolae ad defensionem sufficientes esse videntur, et quod plus est, ipsa defensio tenderet ad ruinam gallorum, siquidem ipsis, prout ego intelligo, non adest magna commoditas in procuratione annonae,loca quoque fortiora sunt prae manibus nostrorum, in quibus occupandis, priusquam galli in ditiones electoris penetrent, multum immorari cogerentur.

18. His positis, pars exercitus Bavarici huc adducenda esset, simulque hos svecos solide aggrediendum, qui plane cordi ipsi ditionum suae maiestatis incumbunt, multumque ipsos hic morari periculosum est, tam respectu Brunae, quam respectu aliarum circumstantiarum; deinde hic noviter conductus miles noster in dies deficit maxime in peditibus: quod si autem svecos in his partibus hybernare contingat, immineret ipsi quoque Danubio periculum, et alioquin etiam hic suecorum exercitus est substantia totius ligae et confoederationis adversariorum. Complures et solidae etiam aliae rationes supersunt, cur solidior ius bellica contra svecos converti debeat. Verum tamen valde attendendum erit, ne et ipsi vires suas adaugeant, (quod facile efficere potuerint, maxime si a Bavaro aliquis succursus huc mittatur, cum et ipsis auxilium submitti possit), cautioque adhibenda est magna in praelio committendo; sveci enim nimis desperate agunt habentque animum exaltatum tot partis victoriis.

19. Metuendum et illud est, ne, si forte sibi non fidat svecus, in tali casu solito suo more procedat, se scilicet alio subducendo, maxime versus Silesiam, ubi ipse satis annonae et provisionis habebit, sicque eludat nostros, qui licet ipsum insequantur, cum tamen in Moravia deficiat ipsis provisio, cogentur regredi et in quartiriis distribui. Suecus interea si rursus se contra nostros convertat, tale quid patrabit, quod posteriora erunt peiora prioribus. Hos itaque Suecos mature

et valde serio aggrediendum esset ac in eum finem aliqui etiam levis armaturae milites conducendi, quibus ipsi infestarentur, ne alioquin Brunenses etiam taedio tantae morae temporis sese dedere compellantur; cum autem sueci nunc valde sint dispersi immediate, postquam Rákóczius ab ipsis avelleretur, in eos irruere deberent, quo facto in unum convenire compellerentur et haec ipsa ipsorum simul existentia non modicam ruinam ipsis causaret, siquidem circa Brunam etiam fere omnis annona consumpta sit.

20. In his negotiis si afflictissima haec nostra patria Vestras Maiestates in aliqua parte adiuvare posset, sane desiderarem, verum prout Vrae etiam Serenitati palam est, usque Posonium et Moravam fluvium terminos regni totum occupavit Rákoczius, imo tantopere ab utriusque partis militibus hoc regnum depopulatum est, ut dictu mirum videatur, et non ut extra regnum aliquod subsidium daretur, quia imo multi fame perituri reperientur. Hoc nihilominus mihi videretur, prouti et antea de eo fuerim locutus, ut cum dominis Bottyáni, Ladislao Csáki, Georgio Erdődi, Dionisio Szécsi et Francisco Nádasdi tractarent, eosque ad certam quantitatem frumenti dandam inducerent, cum eisque concluderent; hic enim in locis propinquioribus non invenitur, facerem et ego, quod possem, etiam tot expensis et damnis gravatus; praedictum autem frumentum totum in Hamburgum conveheretur, cuius maior pars in forma esse deberet, ex hoc loco autem sive per fluvium Moravam, sive per Danubium abducere vellent, facile possent, tot navibus nunc hic existentibus; praeterea aliqua etiam pecunia parata danda esset, qua magna satis frumenti copia in civitatibus comparari posset, Sabariae scilicet, Ginczii et Sopronii, cum quibus ita conveniendum esset, ut illi ipsi usque Hamburgum adducerent, pro cuius administratione fideles valde et industriosi seu diligentes homines adhiberi deberent.

21. Quodsi haec curare neglexerint, omnium exercitium coadunationem frustraneam esse iudico, quanto enim plures in unum locum convenient, tanto magis deficient et consumentur. Hostis, autem prouti intelligo, ubique in locis occupatis copiosam annonam procuravit in quo et modum habuit, in arcibus etenim et locis munitioribus occupatis, magnam copiam annonae invenit, pariter ex capis quoque multum sibi congessit ac parte illius dietim se sustentavit, unde nos in campestri annona nihil reperire certum est, et licet nos prope ipsorum castra condescendamus, intra spatium tamen octo vel decem dierum ad eam necessitatem haec armada redigetur, ut aut ruinabitur, aut ad quartiria regredi compelletur; quartiria autem in quo statu versentur, faxit deus ut fideliter intelligeretur, et in con-

siderationem adduceretur; palpabiliter adverteret sua serenitas milites non solum simplex sed duplex omnino stipendium inde percipere; cum vel ex unico saltem comitatu Mosoniensi ad latus Danubii hic in Ungaria, ubi haec quinque vel sex regimenta distributa fuerant, prout ex inquisitione constat, sub brevi saltem spatio temporis extra omnes prodige consumptas et dilapidationes factas excedit, quod consumptum est centum millia florenorum. Alioquin etiam ruinato universo dominio Altemburgensi suae maiestatis; non computatis etiam damnis illis, quod metere, falcare, arare, ac alia campestria necessaria miseri incolae illius comitatus prorsus intermittere compulsi sint. Nunc quoque licet illinc milites excesserunt, nihilominus qualibet septimana aliquot centum florenos contribuere compelluntur, in paratis huc plane ad castra. Verum de hoc sero fortassis est cogitare, nec esse de tempore imo remedium adhibere impossibile, nihilominus ad haec quoque se reflectere multum expedit.

Ultimo. Cum nec in expeditionibus seu negotiis bellicis quicquid nobiscum communicatur, sed neque in tractatu pacis, quae tamen iamiam concludi speratur, imo absque tamen querela loquendo, neque eo digni iudicamur, ut tesserae castrensis notitiam habeamus, quam vel minimus officialis homo infimae conditionis novit, cum iisque communicatur, frustraneum esse video nos diutius hic morari debere; ego alias etiam debilis et infirmitatibus obnoxius existens; ideoque cum clementi suae serenitatis venia et notitia, pace cum Rákoczio conclusa, lubens domum me conferrem. Quodsi hoc praesenti discursu suae serenitati aliquam molestiam causavi, supplico humillime, ignoscere dignetur; ego imposterum etiam in id incumbam ut suae maiestati et serenitati servitia mea exhibere valeam, haec quoque ex obsequio debitae fidelitatis sine offensa aliorum suae serenitati significandum volui.

(Egykorú másolat a kismartoni levéltárban. Actorum Palatini Nro 113 liber quartus.)

XIV.

1645. júl. 30.

Nos Ferdinandus Tertius dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, marchio Moraviae, comes Habsburgi, Tyrolis et Goritiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium

significantes quibus expedit universis. Quod cum illustrissimus Georgius Rakoczy, Transylvaniae princeps, quarundam partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes, certos suos commissarios, magnificos nimirum Sigismundum Lonyay et Stephanum Haller, necnon egregios Joannem Kemény et Andream Klobuchichky, ad maiestatem nostram expedire constitutum habeat. Nos itaque praefatos dicti principis commissarios, vigore praesentium benignarum litterarum nostarum assecuratoriarum, certificatos assecuratos et affidatos esse volumus, quod praenotatis personis et deputatis commissariis, aut si alteruter ipsorum, ob incidentes causas venire non posset, alteri cuipiam loco illius surrogando, una cum servitoribus et sibi adiunctis, rebusque eorum quibuslibet, liberum, tutumque in civitatem hanc nostram Viennensem, aut ubi, deo dante, tunc constituti fuerimus, in aulam nostram accessum habere faciemus, nullumque tam in persona, quam in rebus secum habitis, damnum iis, per quospiam, tam in via isthuc veniendo, quam etiam appellendo inferri patiemur; praeterea quod in civitate hac nostra praedicta, aut ubi tunc fuerimus constituti, tutam et absque omni impedimento, iis manendi et commorandi, likereque tractandi, agendi et proponendi facultatem benigne concessuri sumus, neque ullis, ut ii quovis pacto, vel in persona, vel in rebus molestentur, potestatem permissuri sumus, sed tales qui forte reperirentur, per eos quibus id incumbit, severe puniri faciemus. Ad haec libere, pacifice et citra ullum impedimentum, tam hinc movendo, quam etiam in redeundo, ubique eis reditum, cum omnibus famulis et impedimentis secum habitis, concessuri, securamque et idoneam quousque in tuto positi fuerint, iis comitivam adiuncturi erimus. De quibus omnibus, tam saepefatum principem, quam dictos commissarios, vigore harum litterarum nostrarum salvi conductus assecuratoriarum, certificamus, affidamus et assecuramus. Datum in civitate nostra Vienna Austriae, die trigesima mensis Iulii, anno domini millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto. Regnorum nostrorum Romani nono, Hungariae et reliquorum vigesimo, Bohemiae vero anno decimo octavo.

Ferdinandus. (P. H.)

Georgius Szelepchény,
episcopus Wesprimiensis m. p.

Georgius Orosy m. p.

(Eredetije a vörösvári levéltárban.)

XV.

1645. aug. 5.

Sac. caes. regiaque mtas dne clemme.

Acceptis benignis Mtis Vrae literis, 30. Iulii Viennae exaratis, ac binis assecuratoriis, quoad publicas nonnullorum regnicolarum praetensiones, atque etiam privata principis Transylvaniae postulata, eas suae celsitudini in paribus repraesentavi. Circa quas qualesnam considerationes, et difficultates habeat, et in quibus meliorari, atque expeditionem fieri desideret, ex annexis sub *A)* et *B)* clementer intelligere dignabitur Mtas Vra. Desiderabat omnino loco nonnullorum comitatuum, magnatum, nobilium, civitatumque etc. nomen regni inseri. Quod Mtem Vram nullumodo facere posse, certis et iustis rationibus, hisce sub *C)* annexis luculenter comprobavi. Satis superque laboravi, ut moderna expeditione contentus, ulterioribus particularibus difficultatibus amplius Mtem Vram non gravaret; quin et oblationem feci, quod cum ablegati ipsius in aulam Mtis Vrae pervenerint, in permutandis diplomatibus, tales ipsius particulares considerationes, et difficultates Mtem Vram in bonum ordinem redacturam. Ille vero tali mea assecuratione, sive oblatione non contentus, pro maiori securitate serio institit, ut denuo cursorem ad Mtem Vram, pro desideratis assecurationibus expedirem. Quod ipsi denegare non potui, siquidem Mtas Vra in fine literarum suarum mihi clementer mandat, quod si praeter expectationem contentus adhuc talibus assecurationibus non foret, et aliquid amplius moveret, confestim Mti Vrae perscribam.

Promisit se cursorem meum certo hic expectaturum, atque interea cum Dorstensunio nullam ulteriorem coniunctionem facturum (eo quod ego solenniter aliquoties protestatus fuerim, me tali casu et ampliori coniunctura, penes ipsum nullatenus mansurum) neque deinceps praesentis tractatus occasione ultra haec quippiam postulaturum, verum accepta hac Mtis Vrae (prout ipse in clausulis assignatis meliorari desiderat) assecuratione, absque ulteriori mora, cum universis suis copiis, confestim rediturum.

Circa postulata Mtis Vrae, in assecuratoriis per ipsum viceversa dandis inserenda, denuo in accuratam considerationem sumpta, qualiter se resolverit, patebit ex annexis sub *D)* humillime scire desiderans: an Mtas Vra assecurationibus ipsius, sub talibus conditionibus, punctis et clausulis expediendis, contenta esse velit.

Accesserunt nonnulla ipsius collateralia, particularia postulata, quae sibi a Mte Vra benigne concedi (siquidem parvi momenti esse putat) non dubitat, sub *E)*.

De obitu d. comitis Sigismundi Forgacs, et de aliis rebus nostris castrensibus, poterit Mtas Vra per praesentem d. cursorem informari.

Quod si vero praeter expectationem meam, talibus per ipsum ultimate desideratis assecurationibus acceptis, contentus adhuc esse, atque ulterioribus rursum difficultatibus nectendis, sive postulatis, contra promissum et oblationem suam tempus protrahere vellet, demisse oro Mtem Vram, dignetur mihi benignis suis literis proxime ad me dandis clementer demandare, (quas etiam ipsi mea parte ostendere possim) ut accepta ab eo venia, ad Mtem Vram redire possim.

Seruet deus Mtem Vram diutissime salvam ac feliciter imperantem. Ex castris ad Mnyaua fluvium positis 5. die Augusti 1645.

Sac. Mtis Vrae humillimus ac fidelis servus
Joannes Tőrös m. p.

Kívül: Tőrös Ioannis relatio.

(Eredeti orsz. ltár.)

XVI.

1645. aug. 8.

Ferdinandus tertius dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. rex etc.

Spect., magn. egr. et nobiles fideles nobis dilecti. Conclusa cum principe Transylvaniae pace, ipsoque una cum copiis suis per regnum istud nostrum Hungariae redeunte, ne in pacifico eius regressu occasio ad hostilitates exercendas praebeatur. Fidelitates Vras benigne hortamur, vobisque omnibus et singulis serio mandamus, quatenus habita praesentium notitia in redditu dictis principis nullas hostilitates contra eundem vel exercitum eius attentare, neque verbis iniuriosis, contumeliosisque eosdem aut quempiam ipsorum lacessere, quin in devectione tormentorum pro parte quoque vestra auxilio adesse et de iumentis pro necessitatis exigentia providere velitis. Qui vicissim spondet eiusmodi militum copias sub bona qua fieri poterit et severa disciplina per ditionem nostram reducturum esse. Gratia nostra caes. et reg. vobis in reliquo benigne propensi manentes. Datum in civitate nostra Vienna die octava mensis Augusti a. d. 1645.

Ferdinandus m. p. Georgius Szelepchény
e. episcopus Wespremiensis m. p.
Georgius Orosy m. p.

Külczím : Spect. mag. egr. et nobilibus N. N., comiti, vicecomiti, iudicibus ac universitati magnatum et nobilium comitatus Sarosiensis etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredeti orsz. ltár.)

XVII.

1645. aug. 8.

Nos Ferdinandus tertius dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, marchio Moraviae, comes Habsburgi, Tyrolis et Goritiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod cum superioribus proxime elapsis temporibus certi motus intestini et hostilitates in regno nostro Hungariae exortae fuissent, exindeque pax et tranquillitas regnique quies perturbata exstitisset, nos paterna et benigna affectione nostra moti, eiusmodi suscitatos tumultus, ut christiani sangvinis effusioni parceretur, sublatisque quibusvis in regno dissidiis, in digna quiete et tranquilitate perfruerentur, placidioribus potius transactionis mediis, quam armorum vi sopitos et compositos esse cupientes, certos tractatus cum illustrissimo Georgio Rakoczi Transylvaniae principe, quandam partium regni Hungariae domino et Siculorum comite institueramus, in quibus nonnullae etiam eiusdem praetensiones ac postulata accomodata exstitissent. Ad consequendam porro publicam pacem et desideratissimam regni tranquillitatem, contestandamque uberiorem nostram erga eundem principem benignitatem, nos ad ipsius postulata quam liberalissime declaravimus. Cuius etiam postulatorum series (quemadmodum medio ablegati fidelis nempe nostri egregii Ioannis Tőrös, alias camerae nostrae hungaricae consiliarii, ultimate conventum est) tenor sequitur in hunc modum. Primo. Totalis arx Tokay in comitatu Zempliniensi existens habita, una cum oppido Tarczal, cum omnibus bonis ad eandem pertinentibus, ad sexum virilem conferatur iure perpetuo, ad foemineum vero sexum in trecentis millibus florenorum, cum libera dispositione nostra; deponendo nos domino Ioanni Homonnai intra anni spatium centum millia florenorum, de residuis autem ducentis millibus sua maiestas caesarea contentet Ioannem Homonnai et Stephanum Chak. In donatione porro inseratur nomen nostrum et principissae coniugis nostrae dilectissimae specifice. Ad aedificium quoque arcis huius Tokaiensis quinquaginta millibus florenorum augeat sua maiestas summam trecentorum millium florenorum. Secundo. Arcem quoque

totalem Regecz in comitatu Abaujvariensi habitam nobis et consorti nostrae dilectissimae, ad virilem sexum iure perpetuo conferat sua maiestas, ad sexum vero foemineum in ducentis sexaginta millibus florenorum cum libera dispositione nostra, una cum bonis ad eandem pertinentibus, cuius summae centum et sexaginta millia florenorum intra spatium unius anni deponemus, in eo valore dando aureos et talleros, prouti in superiori Hungaria est cursus monetae. Super his duabus arcibus et bonis ad easdem spectantibus, expediatur donatio cum illis conditionibus prout nos postulamus, ad virilem sexum iure perpetuo iuxta nostram dispositionem. Post horum defectum si a sexu foemineo redimere voluerint utriusque arcis summas teneantur simul et semel deponere; de hac quoque summa liberam dispositionem habentes. In bonis Tokaiiensibus omnis generis decimae cum nonis assignentur, uti fuerunt Tokay, Tarczal, cum reliquis bonis apud principem quondam Gabrielem Bethlen, Regécz prout fuit apud dominum palatinum, in ea parte ad eundem modum detur. Domini Stephanus Chyaki et Homonnai exemerunt multas vineas ac haereditates in bonis Tokaiiensibus, ad quas pecunias acceperunt, ita ut antequam creditores contententur, de talibus vineis decimam non pendant, iustum est, ut talibus satisfiat ex summa, postulamusque, ut ex summa, quam nos ipsi deposituri sumus, eos qui legitimas literas exemptionales produxerint, contentare possimus. Et similiter in bonis Regécz si talia invenirentur. Comitatus Zathmar et Zabolcz valeant possidere filii nostri vita ipsorum durante, prout nos inter illos disponemus. Post horum obitum quamdiu ex posteris ipsorum principes Transylvaniae futuri sunt, possint arcem Zathmar una cum bonis, signanter autem oppido Zatmar possidere. Negotium autem arcis Szerenye in comitatu de Ungh exstructae, complanetur finaliter in primis regni comitiis, et si consors nostra in ea bonum ius habuerit, etiam restituatur. Vinea quoque Héttszőlő dicta, et in promonthorio Tokaiiensi sita, penes nos et haeredes nostros maneat, pro qua quinque millia florenorum deponemus, sicut etiam reliquae vineae allodiales cum proventibus, prout princeps Gabriel quondam Bethlen Tokayum possedit, excipiendo nihilominus hinc tricesimam, utpote regni proventus post decessum nostrum. Tertio. Totalis arx Echyed in comitatu Zathmariensi extructa, cum bonis ad eam spectantibus, pertinentiisque Nagy- et Felseo-Bánya, per defectum dominorum comitum Stephani et Petri Bethlen, statim et defacto absque ulla ulteriori dilatione, ad manus nostras, vel haeredum et posteritatum nostrarum utriusque sexus universarum assignentur. Quin imo ne deroget reversalibus eorundem do-

minorum comitum suae caesareae maiestati datis, si medio tempore mutuo inter nos convenientes in signum successionis aliquam portionem ex dictis bonis nobis vel haeredibus nostris dare voluerint. Et haec donatio super Echyed expediatur cum solita clausula: salvo iure alieno. Quarto. Septem comitatus vita nostra durante, prout praedefuncta sua maiestas caesarea principi Gabrieli quondam Bethlen in anno millesimo sexcentesimo vigesimo secundo contulerat cum omnibus proventibus ita possidere valeamus, prout dictus quondam princeps. Bona ad Zathmar pertinentia, quae apud alios iure impignoratitio haberentur liberum sit redimere, et usque ad summam quibus voluerimus legare. Donationes nostrae de Patak et Munkacz, denuo describendae, et si quos defectus admisissent in iis expeditores, eos quoque corrigendos. Pro aedificio arcis et civitatis Patak summam viginti quinque millium florenorum concedat nobis sua maiestas supra capitalem summam. Quae aedificia revideantur singulis annis per certos homines suae maiestatis ad id deputatos, ac aestimentur; testimonialesque desuper nobis assignentur. Quod autem hactenus aedificavimus, cum illud quoque iuxta continentias prioris suae maiestatis donationis aestimari non fecerimus, mittantur et ad hoc certi suae maiestatis homines, qui id aestiment, et testimoniales nobis assignent. Possimus similiter in Munkacz ad viginti quinque millia florenorum aedificium facere. Curet sua maiestas quingentos centenarios cupri ex fodinis Novizoliensibus iam statim ad rationem nostram assignari. Omnes officiales et servitores nostri, qui sub ditione suae maiestatis in comitatibus habitabunt et commorabuntur, teneantur rationes suas absque ulteriori dilatione rectificare, quod si nollent effectuare, possimus tam in personas ipsorum animadvertere, quam ad bonorum occupationem procedere in ditione suae maiestatis ubicunque. Huiusmodi autem officiales dandis rationibus obstricti a nulla parte recipiantur, quin utrimque extradentur, neque utrimque conducantur. Hoc autem ita intelligendum et inserendum est; quod si aliqui ex iis dandis rationibus essent obnoxii, illi autem, qui essent incolae ditionis suae maiestatis bonaque ibi haberent, nollent iuxta reversales suas comparere, nos requirendo suam maiestatem desuper, sua maiestas faciat compelli vigore reversalium, cum assignatione personae ipsorum, tum etiam satisfactionem ex bonis talium dignetur impendi curare.[1]) Tempore necessitatis si nos et posteri nostri propter syncerum erga christianitatem affectum et inclinationem nostram, factamque cum sua maiestate pacem turbaremur, et posteri nostri turbarentur, in tali casu sua maiestas

[1]) Vesd ö. Katona, 13, 336.

tempestive cum competenti nobis auxilio aderit. In amnistia specifice dominus Caspar Illésházi una cum liberis suis, dominus Simon Balassa, et orphani Andreae quondam Balassa inserantur. Et cum Franciscus Balassa, tam Simoni Balassa, quam etiam pupillis Andreae quondam Balassa, multa damna intulerit, sua maiestas curet hoc in proximis regni comitiis ex aequitatis dictamine complanari. In negotio occupationis bonorum orphanorum domini Pauli quondam Rakoczi fratris nostri charissimi cupimus, quod si ob id, aliquid erga nos in futurum praetendi posset, tam nos ipsi, quam etiam haeredes et successores nostri ab impetitione suae maiestatis et successorum eius, immunes semper simus et expediti, idque perpetuae oblivioni tradatur. Damna etiam ab utroque exercitu in hisce motibus perpessa in amnistiam transeant; servi fugitivi utrimque extradentur, imo neque recipiantur. Captivi dimittantur statim, id ipsum et nos confestim facturi. Nos itaque praescripta et singula postulata et articulos, ac omnia et singula in eis contenta, prout iidem tractati conclusique sint, atque hisce literis nostris de verbo ad verbum inserti, ratificamus, confirmamus, acceptamusque; assecurantes praefatum principem in verbo nostro regio et fide christiana, quod eos omnes et singulos articulos in omnibus eorum punctis tam nos ipsi sancte et inviolabiliter observabimus, quam per alios omnes quorum interest, vel intererit observari faciemus. Ad quod observandum etiam successores nostros legitimos Hungariae reges obligatos esse volumus. Diplomaque nostrum regium superinde cum eodem principe, primo quoque tempore ubi commissarii eius huc in aulam nostram advenerint, commutabimus. Donationalesque super praemissis bonis modo et conditionibus praedeclaratis emanari faciemus. Ita tamen si et ipse princeps una cum copiis suis universis ex hoc regno nostro Hungariae et provinciis nostris haereditariis statim permutatis assecuratoriis in Transylvaniam, vel ad minus in comitatus illos per nos ipsi concessos recesserit, nec ullo sub praetextu ex suis, aut filii sui copiis, vel etiam quorumvis officialium suorum militia subsidium et auxilium Svecis, vel hactenus confoederatis suis reliquerit. Harum nostrarum manus nostrae subscriptione, sigillique nostri impressione munitarum vigore, et testimonio literarum mediante. Datum in civitate nostra Vienna Austriae die octava mensis Augusti. Anno domini millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto, regnorum nostrorum Romani nono, Hungariae et reliquorum XX. Bohemiae vero XVIII.

Ferdinandus m. p. Georgius Szelepcheni
el. eppus Wesprimiensis m. p.
Georgius Orossy m. p.

(Egykorú példány a vörösvári ltárból.)

Jegyzet. A Katona által XIII. 332. s köv. ll. között szöveg ettől több pontban eltér.

XVIII.

1645. aug. 20.

Pacificatio inter caesarem et principem Transylvaniae. Anno 1645. die 20. Augusti facta.

Nos Ferdinandus tertius dei gratia electus Romanorum imperator, semper augustus, et Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Marchio. Moraviae, comes Hanspurgi *(sic)*, Tyrolis et Goritiae etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quod cum superioribus proxime elapsis temporibus, certi motus intestini, et hostilitates in regno nostro Ungariae exortae fuissent exindeque pax et tranquillitas regnique quies perturbata extitisset, nos paterna et benigna affectione moti, eiusmodi suscitatos tumultus, ut christiani sanguinis effusioni parceretur, sublatisque in regno quibusvis dissidiis, quiete et tranquillitate perfruerentur, placidioribus potius transactionis mediis, quam armorum vi sopitos et compositos esse cupientes, ad postulata et praetensiones illmi principis Georgii Rakoczy principis Transylvaniae, partium regni Hungariae dni, et Siculorum comitis, ac eidem adhaerentium Ungarorum nos clementer declaravimus. Quarum etiam benignarum concessionum series (quemadmodum tam in tractatu Tyrnaviensi, quam etiam ultimate, medio ablegati, ad praefatum illmum Georgium Rakoczy Transylvaniae principem fidelis egregii nri Ioannis Tőrös, alias camerae nrae ungaricae consiliarii etc.) tenor sequitur in hunc modum.

1. Quantum ad negotium religionis attinet, articulo primo anni 1608. ante coronationem edito et diplomatum regiorum conditione sexta, aliisque subsequentibus superinde regni statutis in vigore relictis, diversisque hactenus impedimentis et interpretationibus non obstantibus, declaratum et conclusum est, quod omnes status et ordines regni, ipsaeque liberae civitates, nec non oppida privilegiata, et milites hungarici, in confiniisque regni liberum habeant ubique suae religionis exercitium, cum libero templorum, campanarum, et sepulturae usu, nec quisquam in libero suae religionis exercitio a quoquam, quovis modo aut quovis sub praetextu turbetur aut impediatur.

Secundo. De non impediendis seu turbandis rusticis in

sua confessione declaratum et conclusum est, ut illi quoque propter bonum pacis et tranquillitatem regni, sive sint confiniarii, sive oppidarii, sive villani, in quorumcunque dnorum terrestrium et fisci bonis iuxta vigorem praescripti articuli et conditionis in libero suae religionis exercitio ac usu, modoque ut supra simili, a sua mte regia, vel eiusdem ministris, aut dnis suis terrestribus quovis modo, aut quovis sub praetextu non turbentur, aut impediantur; hactenus autem impediti, coacti et turbati, liberum religionis ipsorum usum reassumere, exercere et continuare permittantur, neque ad alias religioni ipsorum contrarias caeremonias peragendas compellantur.

Tertio. Concordatum est etiam inter nos, ut in posterum ab eorundem oppidanorum et villanorum parochiis ecclesiae pastores sive concionatores, per quoscunque amoveri et exturbari neutiquam possint, qui autem hactenus emoti fuissent, liceat ipsis reducere, vel aliovis loco ipsorum substituere.

Quarto. Quaestiones vero circa gravamina negotium religionis et occupationes templorum concernentes, tam quae in anno 1638. suae mti exhibita sunt, quam quae subsecuta, in futura primitus celebranda diaeta, propter regni tranquilliorem permansionem unionemque animorum, vel amicabili dnorum regnicolarum compositione sopiantur, vel authoritate suae mtis finaliter complanentur, ac cum satisfactione evangelicorum; ac pro quibus usus templorum determinabatur, proventus parochiarum quoque ad eosdem pertineant, nec ultra occupationes templorum fiant. Ea autem templa, quae hoc disturbiorum tempore violenter utrinque occupata fuerunt, statim post permutationem diplomatum praedictis evangelicis restituantur, prout etiam catholicis. Gravamina autem futuris quoque temporibus, in eodem negotio religionis emergentia, tam catholicae quam evangelicae confessionis hominum, quam etiam alia gravamina regnicolarum, tam evangelicorum quam catholicorum secundum omnes conditiones suae mtas singulis diaetis plenarie complanabit absque iniuria evangelicorum.

Quinto. Accordatum quoque est, ut vel sua mtas contra transgressores statutorum etiam in negotio religionis in futura diaeta, vel art. 8. decreti 6. Uladislai regis renovandum et observandum curabit, vel etiam condignam poenam cum certo executore statuere dignabitur.

Sexto. Praemissa autem omnia pro uberiori declaratione statutorum, tollendisque ulterioribus regnicolarum dissensionibus, ut in primitus celebranda diaeta confirmentur, publicisque regni statutis inserantur, conclusum est.

Septimo. Caetera sub hac pacificatione utrinque agitata et tractata, utpote sedis spiritualis status, patrúm Iesuitarum

personalis a regno abstinentiae, decreti Andreae secundi per Ludovicum primum facta confirmatio. De arendationibus decimarum art. 61. anni 1548. renovatio et cum effectu observatio. De non abalienationibus bonorum aviticorum per ecclesiasticos vel seculares factis vel fiendis. De personarum ad diaetam convocari solitarum discretione, atque vocum in eadem diaeta collectione et sufragiorum examine. De militis extraneis iuxta art. 24. Iunii 1625 e regno eductione, similiter de non eductione militis hungarici de confiniis regni. De distributionibus honorum, et officiorum regni, maiorum vel minorum sine discretione religionis. De administratione iuris, et communis iustitiae, nec non omnium tractatuum, ratione Ungariae cum Turcis, vel aliis quibusvis vicinis nationibus, per nativos hungaros seculares institutione, ac aliis omnibus, libertates patriae, atque defensionem et conservationem regni, et regnicolarum concernentibus negotiis, ut primis statim comitiis, certi aliquid de iis statuatur, vel iam statuta de facto ibidem effectuentur, simili modo conclusum est.

Octavo. Eandem autem generalem regni diaetam, ut sua sacr. caes. regiaque mtas, intra spatium trimestre, a die finali praesentis tractatus, et commutandorum diplomatum sedatis tumultibus cum principe Transylvaniae clementer promulgari, et sine ulteriori dilatione seu reiectione, ita celebrari facere dignabitur, ut omnibus ad diaetam regni iuxta art. 1. anni 1608. post coronationem aeditum vocari solitis, tute ibidem comparendi et agendi potestas, cum solita ab antiquo libertate diaetae fiat, in qua etiam caeteri articuli bonum regni concernentes, hactenus non effectuati iuxta art. 72. anni 1638 realiter effectuentur et observentur.

Nono. Amnistiam generalem omnibus et singulis regnicolis sua mtas sacr. iuxta formam amnistiae prioris pacificationis Viennensis concedere dignabitur, ita ut etiam bona universa, et iura possessionaria, sub his disturbiorum temporibus, per suam mtem vel dnum palatinum, vel alios quibuscunque donata, collata et inscripta, vel quoscunque fideles suae mtis, quovis modo occupata, et adempta, prioribus possessoribus, vel eorundem haeredibus statim et defacto remittantur et restituantur; similiter etiam ex parte regnicolarum supplicantium reddantur. Nos itaque praescriptas, universas et singulas concessiones, et articulos, ac omnia, et singula in eisdem contenta, prout iidem tractati et conclusi sunt, atque hisce literis nostris de verbo ad verbum inserti, ratificamus, confirmamus, acceptamusque; assecurantes praefatos principem Transylvaniae, eidem adhaerentes, ac etiam universos et singulos status et ordines incliti nostri regni Hungariae in verbo nro regio, et bona fide

christiana, quod eos omnes, et singulos articulos, in omnibus eorum punctis et clausulis, tam nos ipsi sancte et inviolabiliter observabimus, quam etiam per alios omnes subditos nostros, quorum interest vel intererit, cuiuscunque status et conditionis sint, observari faciemus. Ad quod observandum etiam successores nros legitimos, scilicet Hungariae reges, obligatos esse volumus. Diploma nrum regium superinde primo quoque tempore, ubi commissarii dicti principis huc in aulam nram advenerint, edemus, novos tractatus, et quaestiones, nec in publicis, nec in privatis instituemus et proponemus, legatos eiusdem principis condigno favore excipiemus, editoque diplomate quantocius ad illum remittemus, ita tamen, si et ipse princeps, una cum suis copiis universis ex hoc regno nro Hungariae, et provinciis nostris haereditariisque statim permutatis assecuratoriis in Transylvaniam, vel ad minus ad comitatus illos per nos ipsi concessos recesserit, neque sub ullo praetextu ex suis aut filii sui copiis, vel etiam quorumvis officialium militiae subsidium, et auxilium Svecis, vel hactenus confoederatis suis reliquerit. Harum nrarum etc.

Hátán: Császár ö f. és mostani k. u. pacificatiója.

(Egykorú másolat. Erdélyi muzeum, Gál collectio.)

XIX.

1645. aug. 22.

Nos Georgius Rakoci dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod cum superioribus proxime elapsis temporibus certi quidam motus et hostilitates in regno Hungariae inter suam sacram caesaream ac regiam maiestatem Ferdinandum tertium, electum Romanorum imperatorem semper augustum, ac Germaniae, Ungariae Bohemiaeque etc. regem, archiducem Austriae etc. et nos, exortae fuissent, ex indeque pax et tranquillitas regni perturbata extitisset; nos nihil prius ac maius in votis habentes, quam funestissimas bellorum tempestates, sanguinis christiani effusionem, miserique ac innoxii populi clades ac ruinam, extremaque ex bello diuturniori sequentia pericula praevertere, zeloso erga hanc charissimam patriam nostram amore et affectione christiana permoti, eiusmodi suscitatos tumultus, placidioribus potius transactionis mediis, quam armorum vi sopitos esse cupientes, ad postulata suae caesareae ac regiae maiestatis nos prompto

animo declaravimus. Quorum quidem postulatorum suae maiestatis series, quemadmodum tam in tractatu Tyrnaviensi, quam etiam ultimate medio ablegati suae maiestatis generosi domini Ioannis Teőrös, alias camerae hungaricae consiliarii conventum est, sequitur in hunc modum.

1. Quod omnibus confoederationibus et correspondentiis, quae hactenus inter illustrissimum dominum Georgium Rakoczyum et Gallos, et Svecos, aliosque confoederatos intercessissent, quae vel in minimo initae cum sua maiestate pacis conclusionibus et diplomatum continentiis contrariarentur, statim et defacto renunciando, nullam deinceps cum illis habeat confoederationem et correspondentiam, tam memoratus princeps quam successores ipsius effectuandis omnibus et singulis iuxta conditiones et oblationes ex parte quoque nostra, nostrorumque successorum, quin et fideles quoque nostri, quos hactenus per praesentes motus in obligatione habuisset, eos ab illa obligatione eliberet, qui in ditione nostra permansuri sunt, prout etiam vigore istius tractatus liberi pronunciari debent.

2. Quod conclusa per dei gratiam hac desiderata pace, absque ulla mora, universas suas, prout et filii, aliorumque officialium suorum copias, in Transylvaniam, aut adminus in comitatus ipsi concessos, sub bona et severa disciplina, in quantum fieri poterit, reducat, neque ullum ex illis apud Gallos, Svecos, aut alios ipsi confoederatos, ullo sub praetextu relinquat. Permutatis porro utrinque assecuratoriis, confestim moveat et discedat.

3. Quod universa bona, quae in manibus eiusdem per praesentem tractatum non relinquerentur, ea tam maiestati nostrae cum montanis et liberis civitatibus, quam etiam aliis eorum possessoribus legitimis tam in Hungaria, quam in Transylvania (exceptis iis, quae per defectum spectabilis et magnifici quondam Sigismundi Praepostvari in ditione Transylvanica ad fiscum redierint) statim et defacto restituat. Tormenta item et munitiones ex Liptoujvar, Gyarmat et Putnok ablatas (exceptis comitis Ioannis Homonnay, cuius tormenta cum ex parte rupta, ex parte vero distracta perhibeantur, loco eorum centum centenarios ex cupro sive aere, a maiestate nostra praedicto principi in camera nostra Novizoliensi collata, concedat) cum Regecziensibus, quae videlicet per spectabilem ac magnificum comitem palatinum isthuc comportata sunt, per eundem restituantur; viceversa ex castellis Szereuch, Csetnek, Osgyan et Lednice, cum campanis per Franciscum Wesseliny ex Osgyan ablatis restuantur. Pulverem tormentarium, globos, plumbum, funiculos, musquetas, quae partim disruptae, partim consumptae sunt, inter munitionem non computando. Signanter etiam

bona Stephani Csáki et consortis ipsius in Transylvania habita, ita tamen, ut eo iure possideant, quo ante moderni belli motum ea possederunt. Idem ex parte quoque nostrae maiestatis fiat.

4. Cum restitutione bonorum etiam literalia instrumenta quorumcunque sub hisce disturbiis occupata ac detenta, illis ad quos pertinent, restitui faciat, quae videlicet de iure ipsum principem, vel haeredes et posteritates eiusdem utriusque sexus universos signanter vero illustrissimi Georgii Rakoczy iunioris principis Transylvaniae etc. consortem dilectissimam Sophiam Bathori etc. non concernerent.

5. Quod in rebus et negotiis regni, non aliter se immiscet, quam unum commembrum regni.

6. Praeter duos captivos, utpote Franciscum Megyeri et Ioannem Kovacz, reliquos omnes gratis dimittemus; ex parte quoque suae maiestatis idem fiat. *(E pont helyett oldalt következő pont van írva:* Captivi omnes gratis utrinque dimittantur.)

7. Excepto cupro, nobis a sua maiestate in camera Novizoliensi collato, reliquos omnes proventus in montanis civitatibus, a die 28. mensis Aprilis anni praesentis provenientes, pro cultura fodinarum intacte relinquemus.

Nos itaque praescripta universa suae maiestatis postulata pro ut quidem tractata et praesentibus literis nostris essent inserta, per omnia acceptamus, approbamus et ratificamus. Assecurantes eandem sacratissimam caesaream et regiam maiestatem in verbo nostro principali et bona fide christiana, quod omnes eorundem postulatorum articulos, ac contenta eorundem tam nos ipsi sancte et inviolabiliter observabimus, quam etiam per alios subditos nostros, quorum interest vel intererit, cuiuscunque status et conditionis fuerint, observari faciemus. Ad quod observandum successores etiam nostros, legitimos videlicet Transylvaniae principes obligatos esse volumus, dum modo oblationi etiam ex parte suae maiestatis sacratissimae nobis, adhaerentibusque nostris et statibus regni Hungariae factae per omnia satisfiat. Pro quorum quidem universorum et singulorum maiori et firmiori robore, quantocyus fieri potest nostros speciales commissarios ad suam maiestatem sacratissimam cum diplomate nostro principali ablegabimus. Super assecuratione tamen hac, praesentes etiam literas nostras, sigillo et chirographo nostro munitas extradandas esse voluimus. Datum ex castris nostris ad possessionem Lamperstorff positis die 22. mensis Augusti ao. 1645.

(A vörösvári levéltárban levő eredeti fogalmazványról. A kelet egy az orsz. ltárban levő példányban van feltéve.)

XX.

1645. aug. 22.

Sac. caes. rque mtas dne dne clementissime.

Sac. caes. rque Mtis Vrae fidelis, ac cammerae eiusdem hungaricae consiliarius gen. dnus Ioannes Tőrös, ad me quidem ante aliquot septimanas appulerat, literisque sac. caes. rque Mtis Vrae credentionalibus mihi exhibitis, penes quae ad tractatum mecum in civitate sua Tirnaviensi habitum pertinentia, oretenus mihi referenda ab eadem in commissis acceperat, diligenter retulerat. Habitis itaque aliquot vicibus cum eodem dno commissario privatis colloquiis, omnibusque sac caes. rque Mtis Vrae benignis declarationibus intellectis, in quales tandem utrinque condescensum sit, pacis conditiones eas omnes iam etiamnum eidem sac. caes. rque Mti Vrae optime constare, ac plenius etiam per dictum dnum ablegatum suum fideliter eidem relatum iri nullus dubito. De caetero deus optimus maximus sac. caes. et reg. Mtem Vram diutissime incolumem ac felicissime gubernantem conservare clementissime dignetur. Datum in castris meis in Moravia ad possessionem Lampersdorff positis die 22. Augusti a. d. 1645.

Sac. caes. regiaeque Mtis Vrae

studiosisimus et devotissimus servitor

G. Rakoczy.

(Másolat, orsz. ltár. Egy más egykorú mása megvan a vörösvári ltárban, köv. felírással: »Ragoczy 's letter to emperor Ferdinand by Way of recriditive to Tőrös.)

XXI.

1645. aug. 22.

Augustissime imperator dne clemme.

Demisse significo Mti Vrae sac. post diuturnos et molestos tractatus Gallis et Suecis aliisque confoederatis contrarium omni conatu suadentibus, pace cum principe Transylvaniae conclusa, et assecurationibus hodie summo mane maximo omnium gaudio permutatis, eadem ipsa hora movisse et cum universis copiis huc ad Holycs rediisse, ubi prandium una mecum sumpturus, promittit se crastina die, ad seren. archiducem Leopoldum, cum sufficienti comitiva me remissurum, seque continuata profectione, ad suam ditionem quantocyus rediturum. Reliquit sane (prout manifeste adverti) magnum sui desiderium apud confoederatos. Convenerant ante triduum

in castello principis Caroli a Liechtenstayn Ayzgrub vocato, praesentibus legato gallico, et aliis confoederatis primariis, pro ultimo valete, et dandis rationibus, cur ipse princeps, necessario cum Mte Vra pacisci debeat, ubi qualesnam stimulos, promissiones et persuasiones habuerit, recensuit mihi hodie ante prandium. Illis tamen omnibus posthabitis, mansit constans in suo bono proposito, Mti Vrae saepius per me declarato.

Quid mihi ulterius faciendum sit, clme Imperator? an statim cum literis assecuratoriis, ad Mtem Vram Lincium proficiscendum, vel vero eisdem apud me reservatis, expectandum, donec principis ablegati pro diplomatum permutatione proxime expediendi adveniant, et una cum illis iter suscipiendum, benignam Mtis Vrae ordinationem Posonii demisse expectaturus. — Deus Mtem Vram sat. Ex castris in reditu ad Holycs positis, 22. Aug. 1645.

Sac. Mtis Vrae

humillimus ac fidelis servus
Ioannes Tőrös m. p.

Külczím: Sacr. Romanorum imperatoriae sat. Maiestati.

(Eredeti, orsz. levéltár.)

XXII.

1645. aug. 30.

Augustissime Imperator dne clemme.

In quibus conqueratur princeps Transylvaniae ex annexis hisce originalibus eiusdem literis, sub litera A., clementer intelligere dignabitur Mtas Vra sac.

Quid ego ad easdem respondi, inclusi Mti Vrae in paribus sub litera B. demisse orans Mtem Vram, dignetur desideratum a memorato principe mandatum quantocyus expediri, et ad manus meas dirigi clementer demandare, penes quod vigore pacificationis, fugitivi servi, ubique in ditionibus Mtis Vrae requiri per ipsum et reduci possint; ne occasio ad ulteriores incommoditates praebeatur.

Iuxta conclusionem in castris Mtis Vrae ad Deven positis, in praesentia hominis principis Transylvaniae coram seren. archiduce Leopoldo factam, ut spacio trium septimanarum, a vigesima sexta die Augusti, computando, omnes captivi (qui hactenus dimissi non sunt) et potissimum officiales, signanter vero Petrus Szenes, qui Iaurini, Andreas Farago, qui Comaronii; Stephanus Csonka, qui Brigae, Bánházy, qui in Muran,

detinentur, Filekium deducantur, mandatum ad supremos officiales tempestive a Mte Vra expediendum esset. Idem ex parte quoque principis futurum est.

Ego ex mandato Mtis Vrae sac. cupiens periculum pestis euitare, huc ad curiolam meam insulanam contuli, expectans adventum ablegatorum principis Transylvaniae, cum quibus ad Mtem Vram proficiscar.

Servet deus stb. Ex curia mea Csente 30. Aug. 1645.

Sac. Mtis Vrae

humillimus ac fidelis subditus
Ioannes Tőrös m. p.

(Eredeti, orsz. levéltár.)

XXIII.

1645. aug. 30.

Georgius Rakoczy dei gratia etc.

Gen., pruden. et circumsp. fideles syncere nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Mivel az jó istennek szent áldomásából mi nemcsak az szent békességet vittük jó végben, hanem az svecusoktúl is böcsülettel és jó móddal váltunk meg, s úgy hisszük, az úristen dicsőségére nézve, s talám külső szabadságira nézve is hazánknak, egy magyar fejedelem is azt végben nem vitte, az kit mi mostan. Ilyen áldásáért azért ő fgének nem akarván hálaadatlanok találtatni, az minthogy indulásunk idején is ez utunkhoz bőjtőléssel, s isteni szolgálattal fogtunk vala, úgy azért is az jó istennek hálákot akarunk adni, s annak állandóságáért is ő fgének szolgálni. Mely dologbeli jó igyekezetünknek végbenvitelét, az úristen azt adván érnünk, ad diem 17. affuturi mensis Septembris rendeltük, intimálván klmesen Kltknek is, isten azt az napot előhozván, Kltek is városában celebrálja az szerént az bőjtölést, és isteni szolgálatot. Quibus in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in castris nostris ad possesionem Eghegh positis die 30. Augusti anno dni 1645.

G. Rakoczy m. p.

Kívül: 2-o Septembris per postarum magistrum.

Külczím: Grsis prud. ac circumsp. iudici primario caeterisque iuratis civibus ac senatoribus liberae civitatis nrae Cassoviensis etc. fidelibus nris syncere dilectis.

(Eredeti. Kassa városa levéltárából.)

XXIII.

1645. decz. 10.

Legationis ad illmum principem Transylvaniae Georgium Rakoczi, ratione pacis cum eodem tractatae et conclusae in anno dni 1645. summaria relatio ad suam maiestatem caes. gen. dni Ioannis Teöres sacr. caes. regiaeque mtis camerae Hung. consiliarii.

Augustissime imperator dne clementisime.

Ablegatus a Mte Vra sacrma, ad principem Transylvaniae. licet totius itineris. et negociationis meae processum, diversis iteratis vicibus et occasionibus, saepe etiam per singulos cursores, hystorica quasi relatione fideliter perscripserim, quia tamen ea est Mtis Vrae benigna voluntas, ut legatione mea feliciter peracta, et pace conclusa, summariam relationem humiliter exhibeam, facio id quoque debito cum obsequio.

Acceptis itaque per manus excellentissimi quondam d. comitis regni Hungariae palatini patentibus Mtis Vrae literis plenipotentialibus, atque instructione mihi data in ipsis festis paschalibus, decima septima die Aprilis Posonio iter aggressus, eodem die Seliam, et subsequenti altero die Martis Ujvarinum perveni, ubi duorum dierum spacio ne forte in manus Rakoczianorum duce Bakos, in comitatu Nitriensi circa Verebely grassantium, nullo principis salvo conductu penes me habito inciderem, subsistere coactus sum. Ac tandem vigesima die praefati mensis illinc movens, continuato per praesidia Verebely, Lewa, Palank. Gyarmat itinere, desiderata per capitaneos memoratorum praesidiorum comitiva subministrata. Turcis dietim magno numero excurrentibus vigesima tertia die Filekinum perveni. Unde sequenti statim die nempe 24. Aprilis Valentinum Török tricesimatorem Rhimaszombatiensem, adiunctis eidem quatuor militibus Filekiensibus, ad principem Transylvaniae (qui tunc temporis una cum coniuge in Sarospatak commorabatur) pro impetrando salvo conductu expedivi.... Substiti in Filek tribus diebus ac tandem consilio gen. dni Stephani More, aliorumque amicorum (eo quod non levis suspicio de germanico peditum capitaneo Filekiensi, ac si praesidium illud principi tradere nollet, suborta fuerat) vigesima octava illinc movens ad arcem Muran, ut ibi salvum conductum maiori securitate expectarem, me contuli.

Princeps acceptis literis meis, ac intellecto postulato, arestato in Saarospatak cursore meo Valentino Török, et eidem adiunctis militibus, responsum satis breve, insulsum, ac sim-

plicem salvum conductum, per iudicem Rimaszombatiensem, sexta die Maii ad me dedit, meoque arbitrio commisit, an ad eum ire velim nec ne?

Respondi ego eodem ipso die, me tali ipsius salvo conductu minime contentum, ad eum proficisci nolle neque posse, nisi desideratum iuxta certa puncta per me assignata salvum conductum mittat, et eum quidem non per alios sed per meos cursores in Sarospatak arestatos.

Admonui ipsum in eisdem literis meis valde serio ac diligenter, ut amplas Mtis Vrae oblationes, pacemque amplectatur, nec se, suosque evidentissimo periculo exponat Mtis Vrae validis et copiosis exercitibus undique iam confluentibus. Neque vero se aliud sperare debere (si a tali suo proposito, extremam patriae ruinam causante, non desistat) quam dei praepotentis vindices manus, ac totius familiae suae excidium, misera et afflicta plebe, continuis lachrymis et suspiriis ad coelos clamante: Mtem Vram coram deo et mundo velle esse excusatam, quod a pacis studio nunquam fuerit aliena.

Eadem die praesidium Szendrő, a principis exercitibus fuit obsidione cinctum.

Haec ut Mti Vrae innotescerent confestim, Stephanum Tapolcsani cum literis meis ad Mtem Vram expedivi.

Interim per homines confidentiores secreto intellexi Illieshazios, per certum quondam suum familiarem in Sarospatak gratiam apud principem sollicitare, qua ipsis libere concessa, collatisque certis per principem in Transylvaniam bonis, tam gratiam quam literas donationales in expeditione esse, ut ad illos diligenter attenderetur, alterum cursorem Gregorium Pap, ad dnum comitem regni Hungariae palatinum undecima die expedivi, informans eundem etiam de obsidione Szendrőviensi et aliis particularibus rebus.

Responso per dictum cursorem mihi a dno palatino die 15. memorati mensis allato, miratus sum, quod nullam prorsus talis Illieshaziorum facinoris fecerit mentionem.

Interim dum haec aguntur allatae sunt mihi literae principis medio civium Rhimaszombatiensium, cum novo salvo conductu, et tali oblatione, se paratum esse, ubi de meo discessu certior factus fuerit, mihi sufficientem comitivam obviam mittere.

Contentus tali principis salvo conductu, officii mei esse existimans id etiam Mti Vrae medio dni palatini Posonii commorantis significare, tertium cursorem, dni comitis Francisci Veseleni familiarem Posonium expedivi. Dumque recte in procinctu essem ad principem, allatae sunt mihi literae eiusdem dni comitis palatini, in quibus insignem victoriam ducis Bava-

riae contra Gallos perscribens, serio et admodum diligenter me admonuit, ne ullo pacto absque ulteriori Mtis Vrae ordinatione ad principem proficiscerer, si tamen hactenus profectus non fuissem.

Intellecta hac dni comitis seria ac diligenti admonitione cogitans, eandem ex benigno Mtis Vrae mandato procedere, datis ad principem vigesimo die praefati mensis literis meis perscripsi, me ex aula Mtis Vrae novam expectare ordinationem, eundemque rogavi, ut exiguam aliquot dierum morulam patienter ferret, cum et ego desideratum ab eo salvum conductum aliquot septimanis expectare debuerim.

Princeps hanc interiectam moram indigne ferens rescripsit mihi die vigesima octava memorati mensis, cum aliquo motu vehementiori ac repetito utroque salvo conductu ulteriorem tractatum denegavit cum solenni protestatione: quod si repetitos salvos conductus ipsi remittere nollem, habebit deinceps illos pro nullis, invalidis et invigorosis.

Respondi ego illi statim, me salvos conductus ipsi remittere non denegaturum, priusquam tamen hoc fiat, Mti Vrae sacrmae ad notitiam dare velle.

Cuius rei causa expedivi ad Mtem Vram octava Iulii cursorem Stephanum Tapolcsani, nihil aliud cogitans, quam quod Mtas Vra in tali rerum constitutione, abscissa ulteriori tractatione, me revocaret.

Intellexi interdum principem Transylvaniae exercitus suos per Tibiscum traiectos dietim promovere, quibus usque ad arcem Muran nonnunquam excurrentibus, ne forte passum praecluderent, die 8. Iunii ex Muran movens, eodem die Filekinum, non sine magno periculo redii, ubi duobus diebus commorans, decima die reversus est a Mte Vra memoratus Stephanus Tapolcsani cum responso Mtis Vrae, in quo non sine gravi indignatione scripsit mihi Mtas Vra non fuisse benignam Mtis Vrae mentem ac voluntatem, quod ad intimationem dni palatini substiterim et ad principem accepto desiderato salvo conductu confestim non perrexerim. Mandavit itaque Mtas Vra serio ac diligenter, ut non curatis aliorum contrariis informationibus, quaesitis omnibus occasionibus, tractatum cum principe instituam. Fui certe valde anxius, vix modum inveniens, qualiter me principi denuo insinuarem, siquidem utroque salvo conductu eidem iam remisso, perscripseram me in reditu esse ad Mtem Vram. — Accessit quod castris principis in proximo vicinio collocatis, vix me resolvere poteram: an facta obsidione, (quae ni horas expectabatur) praesidio Filekiensi includerer, vel vero remotius progrediendo, et ad

principem scribendo, responsum ab ipso expectarem. Malui tamen dimissis nonnullis ex familia mea servitoribus et equis praesidio includi, quam longius abscedere.

Ubi cum dubius et anxius haererem, divina prorsus providentia factum est, quod eo ipso die, quo literas Mtis Vrae accepissem, princeps quoque datis ad me officiosis admodum literis, offert se ad pacem tractandam, et salvum conductum denuo elargiendum sub punctis et clausulis prout ego desiderarem.

Rescripsi principi, me licet iam in reditu essem, libenter hanc oblationem salutarem acceptare, atque ad ipsum regredi velle, dummodo maturet promissum ad me salvum conductum absque mora, simul et securam comitivam submittere.

Fecit id princeps prompto animo, positisque ad Rimaszombat castris suis, desideratum salvum conductum, penes officiosas suas literas, per iudicem Rimaszombatiensem transmisit.

Quibus acceptis, licet continuae fierent velitationes sub arce Filek, ego tamen resoluto animo, absque ulla praesidiariorum militum Filekiensium comitiva, penes salvum conductum principis, iter per medium hostium aggressus, circa tempus prandii ad Osgyan perveni, ubi dnus Basilius Balintfi, mihi a principe obviam missus cum certo hastatorum militum numero, adventum meum praestolabatur. Eodem die ibi permanentes, praemisso per memoratum Balintfi ad principem nuncio, sequenti postmodum die, nempe decima nona Iunii decenti comitiva circa horam decimam ante meridiem in oppidum Rimaszombat pervenimus. Ubi sumpto prandio, primo quidem turcicus chausz, et consequenter ego ad audientiam admissus, mutuae solummodo utrinque factae sunt officiosae salutationes.

Subsequenti vigesimo die eiusdem mensiis ex oppido Rimaszombat (Filek ad levam partem relicto) ad oppidum Losontz princeps castra metatus est, ubi altero quoque vigesimo primo die permanentes, audientia secunda mihi a principe data, in prandio quoque detentus, et non sine disgustu et rancore notabili gallici legati honorifice tractatus, ad eiusdem instantiam, summarium legationis meae M. V. etiam in paribus transmissum scriptotenus exhibui sub ea conditione, ut et ille mihi in scriptis responderet.

Venerunt post prandium diversae querelae contra Fülekienses, nempe quod nonnullos ex nunciis principissae ad principem cum literis missis, et consequenter quingentas oves ac verveces ex Transylvania pulsos intercepissent. Et ipse quoque princeps coram me graviter conquestus est, quod expedito cum certo equitatu d. Sigismundo Kornis ad Filekienses, non

alio fine, quam ut servato ad rationem Mtis Vrae praesidio, liberi utrinque passus admitterentur, (prout anno quoque praeterito factum fuerat), ipsi non exaudita tali legatione, tormenta et bombardas confestim in eos exploserunt.

Cupiebat princeps per me commendanti germanico atque etiam vicecapitaneo Filekiensi scribi, de tali libero passu utrinque concedendo.

Ego vero respondi, meam instructionem ac plenipotentiam ad praesidia non extendi, neque praesidiarios a me dependere.

Contentus fuit hac mea excusatione, verum praescriptis excursionibus vehementer commotus, posteaquam me ab audientia dimisit, signis statim datis securibus et aliis instrumentis distributis, assumpto secum toto peditatu, atque etiam magna parte equitatus, ipsemet circa horam sextam pomeridianam magno furore contra Filekienses progressus cum insigni militum suorum caede ac clade oppidum totum excussit.

Per occultas ibidem ac secretas vias, medio officialium Gacsiensium, de statu legationis meae et bellico principis apparatu, ad rdmum dnum cancellarium hungaricum, ut Mti Vrae referret, scripsi copiose vigesima secunda die praefati mensis.

Movit ex Losoncz castra vigesima tertia die eiusdem mensis versus Szecsen, ac dum isthuc perventum fuisset, misit ad me generalem exercituum suorum d. Ioannem Kemény, significans se eius omnino fuisse spei, quod oblationes domini palatini antehac nomine Mtis Vrae non verbis solum, verum etiam scriptis (quae mihi in literis originalibus eiusdem ostendit) ratione privatarum suarum praetensionum quoad Tokaj, Tarczal et Szádvára, atque etiam septem comitatuum, iteratis vicibus declaratae (spe ipsi data etiam de octavo nempe Saros) mea legatione plenipotentiali augeri potius, quam minui debuisse, se vero in summario legationis contrarium omnino non sine admiratione experiri. Eo tamen tanquam privato suo postulato pro nunc seposito se a me quaerere: An circa praetensiones regnicolarum maxime in negotio religionis vigore plenipotentiae, ac instructionis mihi datae certa quaedam puncta, in quibus regnicolae difficultatem ponunt, per me meliorari possint. Respondi nihil prorsus de tali praetensionum statuum, in negotio religionis melioratione mihi commissum esse Mte Vra clementer prae supponente ac pro rato habente, regnicolas amplissimis illis concessionibus, quas in tractatu Tyrnaviensi commissarii utriusque partis subscripserunt, absque ulla ulteriori difficultate, omnino contentos redditos fuisse.

Altera quaestio erat: An circa privata sua postulata, ultra quam scripto exhibui, progredi possim?

Ad hoc obtuli me ipsi responsurum, posteaquam et ipse ad quaestionem meam in duobus punctis collocatam diserte responderit.

Siquidem in prima audientia talia verba ex ore ipsius audivi: Videant Suae Mtes, paciscantur tempestive, tota enim christianitas stat in armis; coniecturam ego feci ipsum principem nova forte liga cum Gallo, et aliis confoederatis inita (prout communiter opinantur) pacisci absque eorum consensu cum MteVra caesarea non posse: quod si ita esset, frustra laborabitur, tempusque trahetur de privatis suis praetensionibus.

In altera audientia claris et iteratis verbis repetiit: Se cum Mte Vra pacisci nullo modo posse, etiamsi coronam capiti ipsius imponerent, antequam difficultates regnicolarum per Mtem Vram tollantur, praesertim in negotio religionis. Circa quas quippiam praeter amplissimas Tyrnaviae factas concessiones immutare, vel meliorare, cum in mea potestate non sit, ad quod frustra tempus tereretur de privatis eiusdem postulatis.

His auditis et bene notatis, posteaquam dictus Ioannes Kemény principi ea retulisset, motis ex Szecsen castris inter Palank et Gyarmat vigesima sexta eiusdem mensis subsistens, invitavit me tertio ad audientiam, ubi me etiam in coena detinuit, cumque hora coenae instante serum esset tempus, pauculis verbis exposuit, se regnicolarum difficultates, circa concessiones Mtis Vrae in tractatu Tyrnaviensi, praesertim in negotio religionis factas ratione quarundam clausularum, postmodum in conventu Bartphensi limitatarum, in scriptis declarare velle, ut de iis Mtem Vram per celerem cursorem informare possim. Sperans periculo in mora existente, Mtem Vram super eisdem se quantocyus benigne resoluturam.

Subsequenti die misso ad me memorato Balintfi, significavit se, circa quaedam puncta in negotio arcis ac bonorum Szadvara mihi assignanda laborare.

Die vigesima octava misit ad me saepefatum Ioannem Kemény ad oppidum Bátt (ubi ego diverteram) in certis punctis scriptonenus transmittens difficultates, quas et ipse, et regnicolae in congregatione Bartfensi circa concessiones in negotio religionis Tyrnaviae factas adinvenerunt, cupiuntque meliorari, ne aliqua futuris temporibus occasio vel materia ad disputandum supersit.

Ostendit quidem, legitque iterato coram me considerate memoratus Ioannes Kemény puncta difficultatum illarum per

ipsos assignata, sed iterum ad se recepit, quae tamen ego diligenter notavi et assignavi Vrae Mti proxime transmittenda.

Quantum ad septem comitatus, licet ante hac ad posteros suos principes Transylvaniae futuros eosdem conferri a Mte Vra desideraverit, tunc tamen deposita illa sua praetensione, per saepefatum Ioannem Kemény declaravit se ulterius nonnisi ad personam suam, et filium maiorem natu, iuniorem principem conferri praetendere, eo quod in provecta aetate constitutus, longam sibi vitam polliceri non posset.

In negotio Tarczal, et Szadvara fecit et misit aliquas notationes Mti Vrae sacrmae proxime communicandas per singularem cursorem, quas ipsemet quantocyus ad Mtem Vram expediri diligenter adursit. Ego vero antequam cursorem expedirem audientiam mihi dare desideravi, ut praetensiones ipsius vel in scriptis vel ad minus ex ipsiusmet ore exciperem.

Progressi itaque ab oppido Bátt ultima Iunii prope Sanctum Benedictum de iuxta Gron ad Machkarev castra locans ordinationem fecit, ut in ipso itinere (siquidem ille aliquot ante horis *(sic)* praecesserat) ad ipsum pro audientia diverterem. Cui ordinationi memet accommodans diverti ad ipsum, et cum in scriptis praetensiones suas dare noluerit, haec sequentia puncta ex ore ipsius accepi.

Primo. Ad nuperum meum quaesitum, ita respondit: Se cum Mte Vra libere iustoque ac honesto titulo pacem concludere posse eo, quod confoederati ipsius promissis non steterint, et sic non servatis promissionibus pactum violarunt. Alterum est, quod licet cum Gallo arctam habeat confoederationem ad terminum iam iam praeterlabendum, Svecis tamen nulla prorsus confoederatione se obligatum asseruit.

2-do. Rogavit Mtem Vram, ut difficultates regnicolarum in negotio religionis Tyrnaviae factas, iuxta assignatas clausulas tollere ac meliorare non dedignetur. Quo facto, si privatis subsequentibus praetensionibus suis Mtas Vra clementer annuerit, pax omnino concludetur.

Haec autem fuerunt ipsius privata postulata.

Primo. Petiit sibi conferri arcem Tokaj, in trecentis millibus florenis ad sexum virilem, quod deficiente, ut praefata summa redundet ad sexum foemineum, vel quibus ipse legaverit, bonis in eo casu ad fiscum redeuntibus.

Petiit item ad eandem arcem Tokaj suprafatam summam pro aedificio inscribi quinquaginta millia florenorum, nonnullis hanc praetensionem fulciens argumentis, et potissimum, quod propugnacula arcis illius ex parte fluviorum propediem certo certius corruerent, nisi tempestive subveniatur. Contentum se obtulit, ut aedificia circa illam arcem

fienda per intelligentes magistros murarios identidem revideantur et aestimentur.

Postulavit insuper arcem Regecz, relicta arce Szadvara sibi a Mte Vra inscribi in centum millibus florenis per Mtem Vram duo palatino solvendis, ipse autem residua sexaginta millia eidem numeraturus esset eodem plane iure et conditionibus, quibus arcem Tokaj et Tarczal existimans, memoratam arcem ac bona nonnisi in centum et sexaginta millibus possideri.

Inhaesit priori suae praetensioni circa Ecbed et Nagy-Banya ratione iuris regii, cum solita clausula, salvo iure alieno.

Haec si a Mte Vra sibi conferentur, promisit se quoad septem comitatus, ratione posteritatis mecum penes plenipotentiam a Mte Vra denuo submittendam ita conclusurum, quod vel ipsa Mtas Vra cogitare minime posset.

Periculo vero in mora existente, rogavit Mtem Vram pro celeriori circa haec omnia benigna resolutione.

Praeter haec confidenter Mti Vrae significare voluit: Quod si in hac pacis tractatione d. comes palatinus consiliis Mtis Vrae aderit, se nunquam sperare finem.

Addidit in colloquio familiari svecicum quendam ritmasterum ad se venisse, cum bona spe de Bruna expugnanda, qua capta, quod Durstenszon Posonium statim obsidebit.

Finita audientia cursorem ad Mtem Vram quantocius expediri diligenter adurgens, et castra illinc promovens, prima die Iulii ad pagum Kovaczi substitimus, atque illinc Matthiam Senquiczi equo postario et aliquot militibus eidem a principe concessis, celeri cursu ad Mtem Vram expedivi, ac per eundem negotia ad illud usque tempus tractata, cum signatura principis ratione Szadvara et Tarczal (cuius supra memini) literis meis annexa transmisi.

Antequam tamen discederet, a duo Ioanne Kemény separatim ductus, valde diligenter ac sub iuramento examinatus est, an aliquos literas a d. comite Sigismundo Forgach ad fratrem suum Adamum Forgach sonantes apud se haberet? Cui ipse respondit, se nullas habere, praeter quasdam a Stephano Forgach ad dnum palatinum scriptas, ratione salvi conductus, penes quem ad sepulturam parentis sui proficisci posset.

Expedito cursore progressi sumus versus Nagy-Tapolcsan, ibique quatuor dierum spacio commorantes, Duklas cum exercitu suo, qui (prout diligenti attentione squadrones videre et notare potui) mille quingentorum equitum numerum non excedebat, advenit, et se cum principis armada, filio eiusdem Sigismundo Rakoczi cum certis cohortibus obviam ipsi prod-

eunte. se coniungens, eodem die Duklasz et officiales ipsius lauto excepti sunt convivio.

Post quartum diem castris ex Nagy-Tapolcsan motis, ubi ad pagum Ripnye pervenissemus, septima die memorati mensis Matthias Sengviczi cum benigna Mtis Vrae resolutione rediit, binasque a Mte Vra ad me datas literas, cum nova plenipotentia, (cuius vigore de septem comitatibus, ulteriorem tractatum instituere potuerim) repraesentavit. Significans principi cursorem meum advenisse a Mte Vra cum resolutione, desideravit eam per me sibi scriptotenus exhiberi.

Motis ex Tapolcsan castris ubi ad possessionem Krakovan nominatam perventum fuisset, insinuavit princeps, se omnibus occasionibus promptum esse mihi audientiam concedere, et de pacis mediis oretenus tractare; verum gallicis et svecicis legatis sibi ad latus constitutis, quidquid inter nos repetitis palam audientiis tractatur, et concluditur, id totum molesto et importuno suo accursu destruere nituntur.

Ideoque consultius se iudicare significavit si medio confidentis sui hominis, Basilii Balintfi, quem alias etiam in diversis commissionibus ad reges et principes imperii expedire solitus est, res secretius tractaretur.

Cum itaque propria experientia mihi optime constiterit, gallicum legatum, Duklasz aliosque identidem submissos confoederatorum legatos, publicis audientiarum mearum solemnitatibus vehementer moveri, et toties finitis audientiis ad principem recurrere, quin ipsum Duklasz et officiales ipsius, mihi mortem minari, dedi libenter assensum tali principis insinuationi. Salva tamen in omnibus caesarea et regia Mtis Vrae authoritate, in similibus legationibus observari solita.

Et sic iuxta benignam Mtis Vrae voluntatem publica posthabendo, rem a privatis principis praetensionibus, eiusdemque contentatione (ipso etiam principe ita volente) assumens, medio memorati Balintfi, resolutionem Mtis Vrae in certis punctis in possessione Krakovan septima die Augusti scriptotenus exhibui.

1-o. Mtem Vram clementer annuisse arcem Tokaj cum Tarczal in trecentis millibus principi ad sexum virilem conferre, ita tamen ut ipse centum millia d. Homonnai, iuxta priores suas oblationes solvat.

2-do. Licet non defuerint Mti Vrae, in contrarium graves et ponderosae rationes, ut loco arcis Szadvára arcem Regécz in centum millibus pro desiderio principis conferret, vel ipso respectu d. comitis palatini, qui etiam alioquin in aliquot centenis millibus in Hungaria superiori se damnificatum conqueritur; iis tamen posthabitis pro bono pacis et quietis, huic quoque ipsius petitioni clementer annuisse Mtem

Vram, centum millibus in se assumptis, ita quidem, ut residuam partem nimirum centum et sexaginta millia florenorum princeps dno palatino persolvat.

3-o. Ius regium in arce Echyed et Nagy-Banya in casu defectus seminis modernorum possessorum, Mtem Vram clementer ipsi conferre salvo iure alieno.

4-to. Septem comitatus partium regni Hungariae superiorum benigne ipsi conferre Mtem Vram sub iisdem conditionibus, quibus Gabriel quondam Betlen possidebat, volentibus iisdem comitatibus: sperans Mtas Vra respectu benignae gratiae ac munificentiae suae, in supraspecificatis collationibus privatorum dominiorum erga ipsum principem eiusdemque haeredes declaratae, minime postulaturum, ut haec concessio cum gravi iactura status publici, ad aliquem filiorum suorum quoquo modo extendatur, tanto magis quod ipse princeps in nupera audientia per me obtulit Vrae Mti, quod si ad alia privata sua postulata optatam obtinuerit resolutionem ita se accommodaturus est, quod vel ipsa Mtas Vra cogitare vel sperare minime potuisset.

5-to. Quod praetensiones regnicolarum et statuum concernit, ratione quarundam mutationum, in benignis Mtis Vrae concessionibus eisdem factarum, benigne desiderare Mtem Vram, quatenus puncta praedicta, iam antea cum satisfactione commissariorum utriusque partis accordata, prout in tractatu Tyrnaviensi conclusa, ac determinata sunt, in suo esse maneant, nec quicquam in ea parte immutetur aut mitigetur.

Interim dum haec inter nos aguntur, filius principis cum Ioanne Kemény et copiis tam hungaricis quam svecicis ad Tyrnaviam denuo expugnandam proficiscuntur die septima memorati mensis Augusti.

Exhibita in scriptis principi memorata Mtis Vrae resolutione, caeptum est agi realiter, per saepedictum Basilium Balintfi, qui inter principem et me saepesaepius etiam per vias secretiores internuncia fideliter referebat.

Assumptis per principem in accuratam considerationem punctis resolutionis Vrae Mtis, per me scriptotenus exhibitis, chauzio Budensis vezerii cum trecentis circiter insignibus equitibus isthuc adveniente, post duorum vel trium dierum spacium, responsum tale dedit:

Primo. Contentum se reddi benigna Mtis Vrae resolutione ratione arcis Tokaj et Tarczal, paratumque esse deponere dno Homonnai centum millia florenorum iuxta oblationem suam in tractatu Tyrnaviensi declaratam.

2-do. Se non putasse super arce Regécz, ultra summam centum et sexaginta millium florenorum haberi. Atque ideo assumptis per Mtem Vram in sese centum millibus florenis paratus ipse erat sexaginta

millia duo palatino numerare. Quia vero postea intellexit summam super dicta arce Regécz habitam, ad ducenta et sexaginta millia florenorum extendi postulavit a Mte Vra, ut centum et sexaginta millia in se assumere dignaretur, ipse quoque centum millia duo palatino numeraturus esset in duobus terminis intra anni spacium, ita ut inscriptio fiat in ducentis et sexaginta millibus iure perpetuo, ad sexum virilem, iis prorsus conditionibus, quibus arx Tokaj et Tarczal.

3-tio. Quoad Ecsied et bona ad eandem pertinentia contentum se esse benigna Mtis Vrae resolutione ratione iuris regii, sibi ac posteritati ad utrumque sexum conferendi, cum ea declaratione, quod post defectum seminis duorum Stephani et Petri Betlen, statim ac defacto absque ulla ulteriori dilatione, bona illa ipsi et haeredibus suis assignentur, quin imo non sit contra reversales dictorum duorum Betlen, si medio tempore mutuo inter se convenientes, in signum successionis aliquam portionem ex dictis bonis per manus tradere voluerint.

4-to. Quandum ad septem comitatus, pariter se contentum reddi clementi Mtis Vrae resolutione asseruit, omissa hac clausula: Volentibus eisdem comitatibus; et cum hac quoque declaratione, quod comitatus Zakmariensis cum arce Zakmár, comitatus vero Zabolchensis, cum arce Kálló eo iure sibi conferantur, quo Stephano olim Bocskay fuerant collati; sive vero donec ex posteritate sua principes Transylvaniae futuri sunt, ii quoque possidere possint, liberum quoque sit sibi ac haeredibus bona ad arcem Zathmár pertinentia, aliis quibusvis oppignorata, ad corpus bonorum redimere.

His praemissis desideravit, prout et antehac, pro aedificio arcis Tokaj, ruinam ex omni, sed potissime ex parte fluviorum minitantis, quinquaginta millia florenorum summae capitali inscribenda, sibi concedi.

Pariter pro aedificio Sarospatak viginti quinque millia florenorum.

Item pro aedificio Munkach viginti quinque millia florenorum.

Quae quidem aedificia ut suo tempore, per certos expertos magistros mechanicos circumspiciantur et aestimentur, contentum se obtulit. In negotio religionis limitatas in congregatione Bartfensi clausulas desideravit supra omnia a Mte Vra clementer admitti, pro tollendis, quae futuris temporibus exinde sequi possent, difficultatibus.

Denique postulavit ex camera Novizoliensi quingentos centenarios cupri sibi a Mte Vra dari. Ac insuper ut a vigesima sexta Aprilis omnes proventus montanarum civitatum ac fodinarum, usque ad conclusionem pacis ipsi relinquantur, omnino desideravit. Quam tamen suam praetensionem ad meam replicam, videlicet ut proventus illi, si qui superessent, pro cultura fodinarum pene desolatarum applicentur illico deposuit.

His a Mte Vra benigne ipsi concessis, obtulit se ad pacem cum Mte Vra componendam.

Ego vero antequam has ipsius novas praetensiones praesertim de duobus comitatibus Ultratybiscanis, ac praesidiis Zakmár et Kálló transmisissem, institi apud ipsum, ne superfluis petitionibus Mtem Vram gravaret, contentusque esset prioribus amplis ac largis Mtis Vrae oblationibus.

Ipse vero ab his suis praetensionibus desistere nollens desideravit ad Mtem Vram pro benigna eiusdem resolutione transmitti per singularem cursorem.

Ad cuius instantiam denuo Matthiam Senkuiczi 13-a die memorati mensis ad Mtem Vram ex Krakovan expedivi.

Triduo ante venerat ad principem, nomine confoederatorum legatus svecicus Alexander Eschen pro sollicitando celeriori adventu eiusdem, et exercituum suorum, et coniunctione generali, cum Dorstenszonio. Verum habitis superinde consiliis conclusum est, principe cum certa parte armadae remanente, filium cum potiori parte exercituum expediendum. Eodem itaque die quo ego Matthiam Senquiczi ad Mtem Vram expedivi, filius quoque principis Sigismundus Rakoczi, adiuncto sibi Ioanne Kemény cum flore militiae, quinque tormentis et certis curribus frumentariis secum assumptis profectus est versus Album-Montem in Moraviam.

Die decima quarta Augusti castris ex Krakovan motis ad possessionem Koztollian pervenimus. Neque ibi diutius morati, sequenti decima quinta die versus Szomolyan pervenimus, interque arcem Szomolyan et Nádas princeps castra metatus est. Ubi ego in curia Pongratiana ex ordinatione principis divertens a Svecis inopinate circumventus, qui turmatim hospitium meum invaserant, in periculo versabar, nisi milites principis et ipse quoque Duklasz in persona intervenissent. Quamobrem sequenti statim die iussu principis, pro securiori hospitio ad oppidum Szomollyan tentoriis principis vicinum deductus sum.

Aliquod diebus ibidem commorantes, communis rumor erat, quod illinc princeps directe ad obsidendum Posonium cum castris progrederetur, ibique cum Dorstenszonio capta Bruna, vel certe obsidione soluta, generalem facerent coniunctionem; sed opinio fefellit. Redeunte enim cursore meo a Mte Vra vigesima prima die praefati mensis, circa vesperum, subsequenti statim nempe vigesima secunda die summo mane, sub ipsa aurora, motis illinc de repente castris, per Album-Montem transeuntes, eodem die ad Korlátkő perventum est, ubi spacio duorum dierum subsistentes, ac tertio tandem illinc moventes, princeps ad oppidum Szenicze castra metatus est. Dataque mihi ibidem audientia, benignam Mtis Vrae voluntatem per Matthiam Senguiczi allatam, oretenus declaravi, nempe circa

alia ipsius postulata, pro innata sua clementia et benignitate. qua erga regnum suum Hungariae ducitur, benignum praebuisse assensum.

Quantum vero ad duos comitatus ac praesidia Zakmár et Kálló. quae etiam ad posteritatem suam principes nempe Transylvaniae futuros extendi desiderat, ob graves et ponderosas considerationes, nullo modo consentire potest. Neque id principem optare debere sed potius contentum reddi. amplissimis saepius declaratis Mtis Vrae oblationibus.

Ille vicissim contrariis rationibus evincere conatus est. Mtem Vrm merito ipsi etiam duobus illis comitatibus praesidiisque et arcibus Szakmár et Kálló gratificari debere vel iis considerationibus.

1. Quod conclusa hac cum ipso desiderata pace, amplior via ad universalem pacem in imperio tractandam et concludendam aperiretur.

2. Produxit mihi legendam pacificationem Viennensem quam ipse recenter denuo imprimi curavit, atque ex ea demonstravit Stephano Bocskay, unico illius temporis Augustissimae domus Austriacae hosti, quam amplae et largae fuerint concessiones factae in bonis ecclesiasticis et secularibus, atque etiam aliquot comitatibus iure haereditario ipsi inscriptis, imperio tum temporis et haereditariis provinciis in flore existentibus. Quae cum defacto ab annis pluribus validis bellorum tempestatibus undique concussa non solum ruinata et exhausta sint, verum etiam ab inimicis Mtis Vrae maiori ex parte occupata, quanto magis ipsi potentissimis Mtis Vrae hostibus confoederato in tali rerum statu, et non solum totius imperii, sed et regnorum ac provinciarum haereditariarum Mtis Vrae miseranda constitutione imminentibus dietim gravioribus periculis duo illi comitatus cum praefatis praesidiis, ipsi ac haeredibus suis conferri debeant. Neque ullo pacto se ab hac sua praetensione recedere velle, vel eo potissimum respectu, quod recenti memoria teneat, quantas ipse in principatu suo iniurias et molestias ex illis comitatibus ac praesidiis pati debuerit. Ne itaque etiam posteri ipsius easdem iniurias ex illis locis ferre debeant, mordicitus inhaesit huic suae praetensioni.

Quo ipsius animo obstinato animadverso, significavi me a Mte Vra in mandatis habere, quod si ille huic suae praetensioni cedere omnino nollet. accepta ab eodem venia, recederem.

Ipse sumpta aliquantisper in considerationem hac Mtis Vrae resolutione respondit. se discessum meum impedire nolle. neque posse. Atque ideo si ea est omnimoda Mtis Vrae benigna voluntas, ut hac de causa interrupto pacis tractatu me revocare velit, concessa mihi abeundi licentia paratum se obtu-

lit vigore obligationis et salvi conductus sui sufficientem comitivam, usque ad locum securum ordinari facere.

Accepta ab eodem venia, ubi ad hospitium meum venissem et currus pro discessu onerarentur, aperuit mihi Matthias Senquici apud se haberi in reservato alias literas a Mte Vra sibi eo fine concreditas, ut si Rakoczium propter illas praetensiones suas ad rupturam tractatus venire animadverteret, in eo casu exhibeat.

Quas cum ego accepissem, intellexi Mtem Vram clementer annuisse ut in tali casu ad nova quoque eiusmodi ipsius postulata ratione arcium Kálló et Szakmár procederem. Atque ita insuper auctionem desideratam pro aedificiis Saarospatak et Munkács, et petitam cupri quantitatem, sicut etiam duos illos comitatus Szakmariensem et Szabolcsensem, si omnino aliter fieri nequiret, gradatim procedendo ipsi promitterem, pacemque concluderem.

Intellecta hac Mtis Vrae benigna voluntate, misso ad principem Balintfio, recenter ad me alias Mtis Vrae literas pervenisse, quarum vigore tractatu redintegrato, ultra quam antehac circa praetensiones ipsius me progredi posse significavi.

Princeps accepta libenter hac nova tractandi insinuatione, negotium distulit ad proximam stationem.

Motis itaque altero die ex Szenicze et ad fluvium Moravum penes possessionem Kopcsan collocatis castris, principe et aliis eiusdem officialibus a Duklasz in arcem Holics ad prandium invitatis, hospitium mihi in memorata possessione Kopcsan ordinatum est, ubi etiam Duklas cum exercitu suo divertit.

Invitatus sequenti die ad audientiam, tractatu denuo inchoato, retuli principi Mtem Vram ex ea qua erga regnum suum Hungariae ducitur paterna affectione, eiusdem conservationi et tranquillitati consultum esse desiderat, offere ipsi duos comitatus Zathmariensem et Zabolcsensem cum arcibus Zakmar et Kálló, ipso decedente ad filium maiorem natu, principem iuniorem cum declaratis conditionibus.

Ipse vero hac Mtis Vrae oblatione non contentus institit priori suae praetensioni, ut ad omnem posteritatem, qui nempe ex ea principes Transylvaniae futuri essent, conferantur. Cum a tali suo proposito recedere nollet, obtuli ipsi etiam ad filium minorennem Sigismundum Rákoczi, si tamen princeps futurus esset.

Ipse post multas ultro citroque factas replicas aquievit tandem, memoratos duos comitatus, ipso vita functo ad duos dumtaxat filios cum ea conditione, quod si etiam filius mino-

rennis princeps Transylvaniae non fieret, hoc non obstante, tanquam privatus dnus vita sua durante, eos possidere possit. Illud super addendo quod illis decedentibus, haeredes ipsorum masculini sexus, in arcibus Zakmár et Kálló (comitatibus ad fiscum redeuntibus) continuo succedant.

Respondi ego hoc absolute fieri non posse, neque esse conveniens, ut privatus aliquis dnus comitatus possideat. Ipse econtra asseruit, e re potius Vrae Mtis fore, si ut privatus dnus filius ipsius comitatus illos possidebit, eo potissimum respectu, ut Turca animadvertat comitatus non iure transylvanico, sed ex libera ac munifica Mtis Vrae collatione possideri.

Quoad arces Zakmár et Kálló: post longas utrinque pro et contra factas disputationes, eo rem deduxi, ut ad haeredes memoratorum filiorum suorum, non aliter deriventur, quam si princeps Transylvaniae futuri essent.

Facta saepenumero subsidii Mtis Vrae mentione, petiit articulis inseri, ut in eo casu, si ob hanc pacis conclusionem a Turca vel aliis infestaretur, teneatur ipsi Mtas Vra subsidium dare, eique facultatem concedere, ut in tali casu, in ditionibus Mtis Vrae arma coemere et exercitus conducere possit. Spem ipsi ego oretenus feci, Mtem Vram in simili casu auxilium ipsi non denegaturam.

Castrum Szerednye, siquidem repetitis saepe vicibus desideraverit sibi a Mte Vra concedi ad redimendum, et toties in ea praetensione sua, repulsam fuerit passus cum ex testamentaria dispositione Francisci quondam Dobó memoratum castellum et bona ad id pertinentia, consortem suam concernant, petiit denique ut in proxime futuris regni comitiis Mtas Vra negotium hoc iure revideri, et finaliter decidi curet.

Ad haec ut benigna Mtis Vrae annuentia accederet, ipsomet principe ita desiderante, denuo Matthiam Senquiczi celeri cursu vigesima septima praefati mensis ad Mtem Vram expedivi, cum quinque equitibus ipsi pro comitiva iussu principis adiunctis. Qui in ea profectione sua, in quantis versatus fuerit periculis, non dubito Mtem Vram ab ipsomet clementer intellexisse. Nam suecicis et Rakoczianis cohortibus aliquot horis, ante discessum eiusdem coniunctim excurrentibus, ipse a Suecis interceptus, applicatis ad caput aliquod pistolis, certo interfectus fuisset, et scripta apud ipsum in negotio pacificationis habita (quae princeps certis considerationibus in secreto haberi volebat) adempta essent, nisi exercitus Rakocziani, viso principis salvo conductu se se viriliter opposuissent. Illinc liberatus et paulo ulterius cum sociis progressus, denuo incidit in exercitus Mtis Vrae, milites Rákóczianos in fugam conversos magna furia insequentes, a quibus ipse et socii equis et

rebus suis spoliati, vita quoque privari debebant, nisi singulari dei beneficio fuissent conservati.

Interim castris principis ab hac parte fluvii Moravi ad saepefatam Kopcsan haerentibus comitatenses unanimi voto principem acceserunt, rogantes humiliter, ut memor suae promissionis liberos illos ad domum suam dimitteret. neve contra obligationem suam e regno ipsos educeret.

Respondit princeps. se promissionis suae memorem esse. ideoque ipsos invitos e regno educere nolle: ita tamen, ut ipso cum exercitibus suis in Moraviam abscedente ipsi comitatenses ibidem permaneant, et caesareanis diligenter advigilent.

Ipsi animadvertentes srmum archiducem Leopoldum cum armada Mtis Vrae ad arcem Dévén in proximo esse vicinio. maluerunt principem in Moraviam extra regnum sequi. quam manifesto periculo se exponere. Ego quoque saepius antehac cum protestatione principi significavi, me cum illo extra regnum proficisci nolle. praesertim si Dorstensonio se se coniunxerit. nulla ab ipso habita securitate, sed cum animadvertissem tractatum pacis in bono cardine versari, eiusque propediem componendae certam quasi spem affulgere, non feci amplius difficultatem, accepta ab eodem assecuratione, quod me tanquam cor suum a Suecis, et aliis quibusvis tuebitur.

Haec dum aguntur, accepto rumore, quod srsmus Leopoldus archidux relictis impedimentis bellicis cum certis millibus equitum insignium Germanorum et Hungarorum iam in progressu esset, castraque principis adoriri intenderet, eisdem celerrime motis fluvium Moravum transgressi, ab altera parte fluvii in loco vicino, ad pagum quendam substitimus, ubi larma trium maiorum tormentorum explosionibus denunciata, ac si srsmus Leopoldus iam in propinquo esset, ibi quoque non diu morati subsequenti die, summo mane iter aggressi, et ad duo milliaria profecti, ad arcem Lumbenburg penes fluvium Dia princeps castra metatus est.

Et certe si eo tempore exercitus Mtis Vrae castra principis penes praefatum pagum Kopcsan ab hac parte fluvii Moravi collocata invasissent, facili negotio, illis vel fugatis, vel penitus deletis ac profligatis, tormenta omnia cum aliis impedimentis et oneribus belli, magnaque curruum oneratorum multitudine, filio principis cum flore militiae, in Moravia existente, adimi potuissent.

Positis ad Lumbemburgh castris, et cursore Matthia Senquici tertia die Augusti a Mte Vra redeunte, ubi resolutionem Mtis Vrae de praemissis punctis, pro voto principis attulisset, habita apud eundem audientia, benignam Mtis Vrae

annuentiam, ad postulata ipsius declaravi. Quam tanto libentius accepit, quod intellexerit saepefatos duos comitatus ad filium quoque minorennem, tanquam privatum dnum Mtem Vram contulisse, pluribus verbis exaggerans singularem paternum suum affectum et amorem erga eundem filium suum, qui nunquam eundem vel in minimo offendisset, promisitque eum bona occasione, pro grato animi obsequio declarando, ad Mtem Vram missurum.

His praemissis obligavi eum sub verbo principali, quod nihil amplius innovaturus ac petiturus esset. Ac tandem de condendis utrinque pacificationis et assecurationum articulis laborari caeptum est.

Circa hoc tempus accepta a principe licentia, profectus fuerat d. comes Sigismundus Forgács ad castra Dursztenszon, videndae obsidionis Brunensis causa, ubi trium dierum spacio commoratus, inter epulandum veneno intoxicatus, ubi ad castra principis rediisset, sequenti statim die nimirum quarta Augusti gravissimis doloribus et cruciatibus vitam finivit.

Assecurationum Mtis Vrae articulis, tam quoad publicum, quam etiam privata principis postulata, bono ordine conscriptis, desideravit princeps ad Mtem Vram absque mora transmitti, ut ibidem ad purum describi benigna eiusdem manu et sigilli oppositione roborarentur.

Penes eosdem puncta quoque suae assecurationis per me ipsi proposita, in certos articulos componi et Mti Vrae, pro clementi eiusdem censura transmitti voluit.

Hisce itaque omnibus in unum fasciculum ligatis, denuo Matthiam Senquici sexta die eiusdem mensis Augusti ad Mtem Vram expedivi.

Interdum tam ex frequentiori cursoris ad Mtem Vram expeditione, tum etiam aliis signis legatus gallicus et Duklasz facile coniicientes tractationem pacis cum Mte Vra in bonis terminis versari, non solum ipsi principem crebriori suo accursu, ne cum Mte Vra pacisceretur, molestare, verum missis ad Durstensonium literis ac nunciis nomine confoederatorum frequentiores legationes instituere inceperunt.

Venit Alexander Eschien octava die mensis Augusti, ab omnibus confoederatis missus, qui cum ab audientia principis ad proximum sibi praeparatum tentorium recessisset, accersito statim ad se Balintfio princeps significavit, me nihil super tali legatione debere moveri. Nam licet ablegatus confoederatorum rem potenter agat, ne confoederationi renunciet, se tamen in proposito suo Mti Vrae antehac declarato animo constanti ac firmo permanere.

Detento in prandio memorato confoederatorum legato,

atque etiam gallico legato invitato, a fidedigno homine, qui mensae assedit, accepi. Gallum ita fuisse tristem, ac turbatum, ut in eo prandio ter oculi ipsius steterunt in lachrymis.

Missus est altero die a Durstensonio landgravius quoque Hassiae cum aliis sibi adiunctis. ipsi quoque diligenter institerunt, ut principem a tali suo proposito et pacis cum Mte Vra componendae studio avocarent, sed frustra laboratum est.

Interea dum haec sollicite utrinque fiunt, rediit Mathias Senquiczi cum assecurationibus Mtis Vrae, quas ego in paribus communicavi cum principe.

Allatae sunt per eundem Senquiczi puncta quoque assecurationum principis censurata. Item mandata Mtis Vrae ad generalem et supremos officiales confiniorum, ne ullam in reditu contra principem eiusdemque exercitus hostilitatem vel in minimo attentare ausint. Praeterea salvum conductum pro ablegatis principis post reditum suum pro commutatione diplomatum ad Mtem Vram expediendis.

Perlectis et bene ruminatis Mtis Vrae assecurationibus, praeter aliquot voculas intermissas fecit difficultatem princeps circa praefationem et conclusionem quoad publicum. In praefatione quidem, ubi ad nonnullorum comitatuum instantiam, concessiones Mtis Vrae factae scribebantur, id totius regni nomine factum scribi desideravit. In conclusione vero circa haec verba: Assecurantes nihilominus nonnullos comitatus, voluit poni: status et ordines; ut posteriora corresponderent, prioribus, siquidem in primo statim articulo expresse continebatur: quod omnes status et ordines, liberum religionis exercitium habeant.

Longum esset recensere, qualesnam replicas ego in contrarium fecerim in eo puncto, ubi ipse instantiam nomine regni factam inseri volebat. et maxime tali argumento, quod cum regnum Hungariae ex catholico et seculari (inter quōs etiam plurimi catholici numerantur) statibus constet, quomodo instantia illa regni nomine facta dici possit? cum nullus unquam ecclesiasticorum vell catholicorum hominum pro talibus, in negocio religionis factis concessionibus institerit. Tandem plurimis ultro citroque habitis disceptationibus, ad id condescendit, ut iuxta formulam pacificationis Viennensis ad instantiam suam et Hungarorum sibi adhaerentium concessiones illae a Mte Vra factae esse scribantur.

Conclusionem cupiens omnino fieri conformem, primo articulo mordicus institit: ut assecuratio fiat ad status et ordines regni Hungariae.

Periculo in mora existente, nollens tempus ulterioribus disputationibus protrahere, Matthia Senquiczi iterum ad

Mtem Vram ex pago Laynsdorff ad Lumpenburg, ubi ego hospitabar expedito, eiusdem benigno arbitrio hasce difficultates mitigandas vel complanandas humillime commisi.

Quibus coram srsmo archiduce Leopoldo in castris Déviniensibus, in praesentia dnrum archiepiscopi, palatini, comitis a Puchaimb, et aliorum, quantum postea intellexi, diligenter ruminatis, et ventilatis, accedente ad has quoque principis praetensiones benigna Mtis Vrae annuentia, cursor meus rediit cum novis ad votum principis expeditis assecurationalibus.

Medio tempore donec ad me cursor meus rediisset, misit ad me princeps assecurationem suam Mti Vrae pro parte sua dandam. Cuius quidem praefatio sive exordium tale erat: Nos Georgius Rakoczi, memoriae commendamus: quod cum nos ob labefactatas regni Hungariae, gentisque eiusdem libertates, bellum contra suam mtem suscepissemus etc. Videns ego id Mti Vrae valde praeiudiciosum esse, restiti diligenter, significans Mtem Vram exordium illud sibi iniuriosum, etiam si totum quod hactenus circa pacis media inter Mtem Vram et ipsum principem per me actum et conclusum est, corruere debeat, nullatenus admissurum, neque me de eo quippiam Mti Vrae scripturum.

Princeps sumpta in ulteriorem considerationem hac mea replica, loco illorum verborum praeiudiciosorum voluit poni: ob gravissimas causas.

Ego vero neque iis consensum praebere volens, ne vel in minimo in Mtem Vram culpa illorum motuum coniici posset, ultimo denique meo iudicio et arbitrio commisit praefationem illam faciendam. Quod ego negotium lubens in me assumpsi fecique illam, crediderim absque ullo praeiudicio Mtis Vrae.

Certo interea nuncio allatum est, principi comitem a Puchaimb a srsmo archiduce Leopoldo cum suis legionibus versus Hungariam superiorem expeditum, iam ad montanas civitates pertigisse. Concessa itaque mihi audientia conquestus est princeps, memoratum comitem in opprobrium ipsius castello Casparis Illieshazi Bán nominato penitus ruinato et expilato, aliorum quoque plurium nobilium curias in comitatu Nitriensi existentes, qui nempe ipsi adhaeserant, in transitu spoliasse. Ne itaque ipse ociosus foret spectator, expedivit Bakos cum suis cohortibus adiunctis ipsi ex filii sui copiis selectis exercitibus, ad decem companiis Duklassianis contra comitem a Puchaim, scripsitque Dorstensonio, ut ad eam necessitatem certa regimenta ex armada sua submitteret. Quod se libenter facturum respondit principi, (id quod mihi in specie legendum dedit) Dorstensonius, addiditque praeter illas

auxiliares copias illi submittendas, paratum se esse etiam in persona cum tota sua armada, soluta obsidione Brunensi ad eum venire, ut coniunctis viribus exercitus Mtis Vrae in campo ubicunque fuerint, adoriantur, dummodo Mti Vrae non adhaereat.

Respondi ego principi per haec media sede belli in Hungariam translata, aliud sperari non posse, quam quod charissima patria nostra alioquin etiam satis afflicta et ruinata, propediem in cineres convertetur. Neque ego causam video, cur de expeditione comitis a Puchaimb merito ipse conqueri possit, cum nullae induciae nullum fuerit armistitium. Et ipse quoque princeps misso certo suo peditatu in auxilium Dorstensonio tormentis suis maioribus maenia Brunensia verberari non intermittens, et castrum Szomolyan cum aliis castellis et curiis expilari permittens, omnem hostilitatem contra fideles Mtis Vrae subditos exerceat. Ideoque iure belli fieri si d. comes quoque a Puchaimb contra Mtis Vrae rebelles par pari referat.

Cum autem pacis conclusio in eo iam statu sit posita, ut dubitari de illa non debeat, cogitandum esse de mediis, quibus utrinque bellicis hisce expeditionibus revocatis, sedes belli a regno Hungariae arceatur.

Antequam igitur assecurationes utrinque commutentur, si interim princeps scriptis reversalibus sub verbo principali, et fide christiana se obligaverit, se a pace conclusa, iamque in certos articulos redacta non recessurum, certoque Mti Vrae adhaesurum, obtuli me scripturum srsmo archiduci Leopoldo per tubicinem suae srtis, eo tum penes me existentem, ut comitem a Puchaimb revocare dignetur. Idem ex parte ipsius quoque principis fiat, et Bakos ad fluvium Moravum, quem nondum penetraverat, cum exercitibus sibi concreditis subsistat.

Placuit principi istud medium, et licet scriptotenus dandis reversalibus se obligare noluerit, stipulata tamen manu sub verbo suo principali et bona fide christiana promisit: se nullatenus a pace iam composita et promisso Mti Vrae obsequio recessurum, etiam si totus mundus contrarium ipsi suaderet.

Contentus tali ipsius obligatione, scripsi humiliter srsmo d. archiduci Leopoldo per memoratum tubicinem, ut comitem a Pucham revocaret.

Princeps quoque cursore suo ad Bakos expedito, mandavit serio, ut in loco, ubi per cursorem invenietur subsistat, et ab hostilitatibus abstineat.

Rediit interea 11-a die memorati mensis a Mte Vra Matthias Senquiczi graviter infirmus, et assecurationes eius-

dem Mtis Vrae sacrmae ad votum principis expeditas attulit, quas ego ipsi in paribus medio Balintfi transmisi. Intermisso ex illis uno vel altero vocabulo, promisi in commutatione diplomatum illa quoque inserenda.

Appromptata, ad purum descripta subscripta et obsignata principis quoque assecuratione, permutare eam tantisper distulit, donec peditatum eiusdem ex obsidione Brunensi revocari, et nonnulla sua tormenta maiora illinc reduci possent, firmiter asserendo id intra tridui spatium facile fieri posse. Quibus revocatis ac reductis promisit se vigore pactatorum confestim moturum, et cum universis suis copiis discessurum.

Movi ego quaestionem: An Durstenson non faciet difficultatem circa tormenta ipsius et pedites dimittendos? Respondit: Nullam. Quod si facere praesumeret, missis defacto internunciis suis hac ipsa occasione hostem se ipsi declarando, confestim exercitus suos armadae Mtis Vrae ad Dévén collocatae adiungeret.

Praeterlapsis aliquot diebus in ipso festo Assumptionis b. M. virginis, habito ad Brunam generali insultu eoque perdito, altero die pedites ipsius a Durstensonio dimissi magna sua caede, et plurium internecione, caeso etiam Oroszi capitaneo Siculorum, redierunt et tormenta reducta sunt.

Quibus reductis assecurationum permutationem vigore promissionis suae diligenter adursi. Ipse vero nova usus excusatione, se tantisper eas permutare et discedere non posse, donec habito mutuo congressu et colloquio cum Durstensonio a caeteris confoederatis iustis ac ponderosis rationibus illos edoceat: cur diutius cum illis confoederationem servare non possit, et cum Mte Vra pacem inire debeat. Neque esse inconveniens, ut ipse non accepta ab eis venia et absque valedictione, cum perpetua nominis sui ignominia discederet, tali omnium de ipso concipienda opinione, ac si ille clam ab ipsis aufugisset.

Reddidit me anxium ista temporis protractio, confoederatorum nunciis identidem recurrentibus, missoque ad eum Balintfio, siquidem ex obsidione Brunnensi pedites ipsius cum tormentis iam rediissent, obligationis et promissionis suae sub verbo principali, bona fide christiana factae, feci memorem.

Dato per Balintfium responso, rogavit me, ut unius vel alterius diei morulam patienter ferrem, significans se altero die Durstensonium ad prandium in castra sua expectaturum.

Prandio lautius quam communiter fieri solebat, praeparato expectabatur quidem sequenti die Durstenson, sed ob aliqua impedimenta, non sine aliquo principis resensu emansit, ac

tandem missis utrinque internunciis, concordatum fuit, ut in Aisgrub castro principis Caroli a Liechtenstein convenirent.

Factum est eo modo, et primo quidem Durstensonnio isthuc adveniente cum pauco equitatu ac peditatu, princeps vigesima die praedicti mensis sub aurora cum aliquot millibus peditum ac equitum ex castris suis movens, Dorstensonio adiunctis sibi landgravio Hassiae, duce Wirtembergensi, aliisque pluribus, ad medium quasi iter obviam eunte, solenniter in Aisgrueb ingressi sunt, ubi post longiores discursus, et mutua inter se habita colloquia, hora quarta pomeridiana ad prandium considentes, princeps ad instantiam illorum noctem quoque ibi egit.

Die subsequenti, summo mane misit ad me Sigismundum Kornis, significans se ex Aisgrueb, circa horam octauam ad castra sua rediturum dataque statim mihi audientia declaraturum, quae inter se et Dorsteusonium aliosque qui ibidem praesentes fuere mutuis colloquiis collata sunt.

Rediit princeps inter horam octavam et nonam, missoque curru suo, ac me ad se deducto, exposuit, quonam unanimi conatu, quibusve modis ac mediis ipsum ab obsequio Mtis Vrae abstrahere conabantur. Se vero tam graves et praegnantes rationes renunciatae suae confoederationis dedisse, quibus nec Dorstenszon. nec alii confoederati potuerunt contradicere. ostensisque in bona confidentia Mtis Vrae assecurationum paribus. Dorstensonium dixisse pacem etiam cum illis facile componi posse, si Mtas Vra id cum illis quod cum principe factura esset.

Addidit princeps: quod si Mtas Vra, circa universalem pacem in imperio componendam, tenui et exigua ipsius opera uti dignaretur, cum nonnunquam divina bonitas etiam perexigua media in rebus arduis operari soleat, libenter cooperabitur, existimans operam suam apud confoederatos inimicos Mtis Vrae non fore inutilem. Ut autem fidei et obligamini suo satisfaceret et permutatis assecurationibus confestim discederet, earum commutationem distulit ad sequentem diem ob eamquoque fortasse causam, quod dies Martis sibi semper valde fortunatus esset.

Altero itaque die nempe vigesima secunda eiusdem mensis sub ipsa aurora ad ipsum universis ipsius exercitibus in procinctu ad discedendum stantibus, deductus, permutatis utrinque assecurationibus deum precatus est, ut pax ista sit stabilis, firma ac in perpetuum duratura. Ex parte sua iureiurando promisit se eam sancte et inviolabiliter in omnibus punctis et clausulis servaturum, dummodo ex parte quoque Mtis

Vrae idem fiat. Non deerunt inquit, malevoli homines, prout etiam antehac, qui falso excogitatis rumoribus me apud suam mtem suspectum reddere, ac per hoc pacem rumpere conabuntur. Quorum malitiosam intentionem mtas sua clementer praevertere poterit, si tales delationes mecum benigne communicare dignabitur. Se quoque pro parte sua id ipsum facturum compromisit, et si quid tale ad ipsum per malevolos homines deferetur, Mti Vrae confestim ad notitiam dare non intermittet. Sic erit prout ipse innuit, ut pax inter Mtem Vram et ipsum firma et constans permaneat.

His per ipsum prolatis, ac pace per universa castra publicata, tubis ac tympanis consonantibus maximo omnium gaudio, illinc movimus et circa meridiem ultra fluvium Moravum ad pagum Kopesán subistentes, me in prandio hilariter tractatum, et postmodum deaurato argenteo cratere donatum expedivit, captivos quos in castris suis habebat, liberos ad hospitium meum submittendo.

Prandio finito, antequam me dimisisset, dixit, assecurationes Mtis Vrae hungarico idiomate ad purum descriptas, et cum latinis in omnibus consentientes, penes se habere cumque ipse linguae latinae non adeo gnarus esset, petiit a me tanquam legato plenipotentiario subscribi et obsignari.

Absolute ego renui, dixique id a me absque gravi Mtis Vrae offensa fieri nullo modo posse.

Eodem die, tum ut captivos cum aliqua securitate versus castra Mtis Vrae expedirem, tum vero ut Mtem Vram de reditu principis ac diplomatum permutatione, prout etiam srmum archiducem Leopoldum, praemisso suae srtis tubicine, redderem certiores, ibidem pernoctantes, altero die bono mane princeps quidem cum universis suis copiis versus Album-Montem, ego vero versus castra Mtis Vrae ad Dévén posita iter aggressi sumus. Adiuncto mihi Balintfio trecentos circiter equites hastatos pro securiori comitiva dedit, timens ne per Duklasz qui in statione sua ultra fluvium Moravum cum exercitu suo remanserat, facto in nos impetu periclitaremur.

Bálintfi cum praedictis equitibus, me primo quidem usque ad castra Mtis Vrae ad srsmum archiducem Leopoldum, illincque Posonium usque comitatus est. Quos ego Posonii honorifice tractatos, cum bono eorum contento, ut castra principis sequerentur, dimisi.

Allatae sunt interim benignae Mtis Vrae literae vigesima quinta mensis Augusti, ex civitate Hypolitensi datae, in quibus clementer mandavit ut plenariam relationem de toto negotii statu legationem meam concernente conficiam et eam

cum assecurationibus a principe datis, per srsmum archiducem Leopoldum, pro maiori securitate quantocius submittam.

Feci iuxta mandatum Mtis Vrae, statimque Posonio regressus ad castra Déviniensia, memoratam principis assecurationem srsmo archiduci Leopoldo Mti Vrae transmittendam assignavi.

Quia vero summariam relationem legationis meae necdum habueram oppromptatam, praesenti occasione cum ablegatis principis in aulam Mtis Vrae, ex eiusdem benigna ordinatione adveniens, humiliter exhibeo, deum orans, ut Mtem Vram post diuturnas et ab annis pluribus vigentes bellorum tempestates pace quoque universali conclusa, pacifice regnare diuque feliciter imperare faciat. Lincii die 10. mensis Decembris 1645.

Sacrmae Mtis Vrae

humillimus ac fidelis servus
Ioannes Tőrös m. p.

(Eredeti az orsz. ltárban.)

VI.

A linzi béke.

A mint a bécsi pontok s a lampertsdorfi praeliminarek alá voltak írva, s az ezekre vonatkozó okiratok kicseréltettek, az alkudozásokat befejezetteknek lehetett tekinteni — a béke meg volt kötve. De még egy fontos dolog volt hátra, a diplomák kicserélése. Némely a háboruból származott apróbb differentiák elintézése, a foglyok kicserélése megelőzte ugyan ezt, de ezekkel egyidejüleg folytak az előkészületek, hogy amaz is végrehajtassék. — Rákóczy kinevezte az ünnepélyes követség tagjait, Nyáryt, Csernelt, Klobusiczkyt és Bálintffyt, s október 20-án számokra a menedéklevél is kiállíttatott (VIII.) Épen ez nap állította ki Rákóczy is az ünnepélyes diplomát (IX): a követek már akkor útban voltak. Október 24-ről Onodról kértek egyes pontokra nézve a fejedelemtől pótutasításokat (X), 27-én Rimaszombatban voltak (XI), de a pestis miatt Nyitrán pár napig tartózkodtak s november 7-én értek Nagy-Szombatba. — Itt már hosszabban kellett időzniök a ragály miatt, úgy hogy a császáriak attól tartottak, hogy szántszándékkal huzat-

ják velök az időt. Végre elindultak s november 16-án Csepelszigetre érték (XVII) Tőröshöz. De a ragály miatt itt is mulatniok kellett néhány napot, aztán a cancellárt is bevárták — míg végre ezekkel együtt útra kelhettek. Decz. első napjaiban érkeztek Linzbe, hol a császár is tartózkodott a ragály miatt. s hol végre deczember 16-án kiállíttatott a két diploma: egyik. mely az országos békepontokat, másik. mely a fejedelem személyes kielégítését tartalmazta, továbbá az amnestiára vonatkozó okirat — s a permutatio is megtörtént.

A béke ugyan meg volt kötve, de még hátra volt a végrehajtás módozatainak megállapítása.

I.

1645. szept. 8.

Augustissime imperator dne clemme.

Quid ad me recenter scribit princeps Transylvaniae, ex annexis eiusdem literis originalibus clementer intelligere dignabitur Mtas Vra sac., sub litera *A*).

Desideratum ab ipso salvum conductum pro hominibus ad generalem Dorstenszun. ratione restantis suae summae expediendis, si Mtas Vra benigne elargiri et ad manus meas dirigi facere dignabitur, ego illi secura commoditate per confinia transmittam.

In decreto per seren. archiducem Leopoldum mihi in castris ad Dewén locatis dato, iuxta inclusum tertium punctum sub *B)* promissionem accepit princeps, quod si homines suos ad Svecos expediendos et quamdiu isthic commoraturi sunt, specifice perscripserit, spe optati salvi conductus non frustrabitur.

Servet deus sat. Ex curia mea Csente 8. Septembris 1645.

Sac. Mtis Vrae humillimus ac fidelis subditus
Ioannes Tőrös m. p.

(Eredeti az orsz. levéltárban.)

II.

1645. szept. 13.

Augustissime imperator dne clemme.

Benignas Mtis Vrae literas ex coenobio Melicensi, 7. die

currentis mensis exaratas, simul et mandatum pro reducendis fugitivis servis ex ditione Mtis Vrae. ad principem Transylvaniae transmittendum, cum debita humilitate accepi et confestim expedivi.

Quod vero adventum ablegatorum memorati principis concernit, communi rumore spargitur, eos iam in itinere esse. Et cum certo intelligam Mtem Vram ob metum infectionis ex S. Hippolito Lincium proficisci debuisse, si et ablegatis principis una mecum isthuc eundum erit, demisse oro Mtem Vram sac., dignetur eam facere benignam ordinationem, ut deputato certo aliquo commissario cum honesta provisioni deduci possint, siquidem etiam mihi, in castris principis, quantum necessitates castrenses permittebant, provisum fuerit. Expensae pro tali itinere, cum ex camera hungarica in hoc tempore mihi nullae penitus dare queant, ex inclyta camera Mtis Vrae aulica (si ita Mti Vrae videbitur) Vienna subministrari possent; nam et in nupera legatione mea, debitum aliquot centenorum florenorum, aliis omnibus mediis deficientibus, contrahere coactus sum.

Coeterum, ut captivi utrinque tanto citius liberi dimittantur, et ad destinatum locum nempe Filekium dirigantur, operae precium erit (prout Mtas Vra clementer innuit) si ex consilio bellico aulico mandata ad supremos praefectos et officiales confiniorum absque ulla mora expediantur.

Recentiores principis literas, meis annexas, nudius tertius expedivi ad Mtem Vram.

Deus Mtem Vram sat.

Ex curia mea insulana Csente 13. Septembris. 1645.

Sac. Mtis Vrae

humillimus ac fidelis servus
Ioannes Tőrös m. p.

Kívül: D. Törösii. Rescriptum 25. Sept. 1645. Lincio.

(Eredeti az orsz. levéltárban.)

III.

1645. szept. 17.

Augustissime imperator due clemme.

Constat Mti Vrae sac. quingentos centenarios cupri ex camera Novisoliensi dandos vigore assecurationum principi Transylvaniae promissos esse, ita quidem, ut centum ex illis dno comiti Homonnay ibidem reservarentur. Circa ultimam tractatae pacificationis conclusionem, institi pro commissione

ad cameram Novisoliensem ratione memorati cupri principi assignandi, sed cum ea silentio praetermissa sit et periculum fuerit in mora, ne per hoc assecurationum commutatio protraheretur, dedi ego pro interim commissionem ad cameram Mtis Vrae Novisoliensem, ut promissos quingentos centenarios cupri, centum ex illis pro duo comite Homonnay reservatis, principi assignarent. Quid ea de re ipse dnus princeps scribat ex postscripto eiusdem Mtas Vra clementer intelliget. Ut itaque hac etiam in parte memorato principi satisfactio praebeatur, Mtem Vram demisse oro, dignetur desideratam ab eo commissionem ad cameram Novisoliensem clementer expediri et transmitti facere. Deus Mtem Vram sat. Datum ex curia mea insulana Chente die 17. Septembris, anno 1645.

Mtis Vrae Sacr

humillimus ac fidelis subditus
Ioannes Tőrös m. p.

Kívűl: Rescriptum 23. Sept. 1645. Transmissa commissione ad cameram Novisoliensem.

(Eredeti az orsz. levéltárban.)

IV.

1645. szept. 25.

Sac. caes. regiaque Mtas dne dne clemme.

Conclusa redintegrataque iam per dei gratiam pace cum sac. caes. rque Mte Vra. meque in has ditionis meae partes foeliciter revertente, voluissem si sac. caes. et reg. Mtem Vram inter tot regnorum suorum curas, de aliis iisque unionem animorum magis procurantibus rebus, quam variis gravioribusque fidelium meorum querelis primum requirere debuissem, verum cum ab eo etiam pacis conclusae tempore, ex ditione sac. caes. et reg. Mtis Vrae, signanter vero a praesidiariis et militibus in confinio Filek constitutis, ad hasque ditionis meae partes et comitatus subinde erumpentibus et praedas agentibus, diversis iniuriis praedicti regnicolae afficiantur, pro conservatione publicae tranquillitatis, tollendisque huiusmodi insolentiis, eas sac. caes. rque Mti Vrae in inclusis repraesentare necessarium esse duxi, eandem sac. caes. et reg. Mtem Vram demisse requirendo, quo tam praenotatos cum restitutione etiam ablatorum, in exemplum aliorum, debita animadversione puniendos, quam etiam similes severiori in posterum disciplina coercendos benigne committere, modumque clementer adinvenire dignetur, ne huiusmodi praedones et miserae plebis oppressores, in his regni

partibus mala patrantes, receptacula et refugium in ditione sac. caes. et reg. Mtis Vrae sibi habere valeant. Ut vel hoc etiam modo, inter officiales quoque et praesidiarios utriusque partis, bona servata correspondentia, indigenarum istius regni quies cum mutua animorum concordia magis securior reddatur. Sicuti etiam quicquid ex parte mea pro boni publici incremento faciendum cognovero, simili quoque in negotio nihil in me desiderari patiar, non dubitans de benignitate, regiaque ac solicita sac. caes. et reg. Mtis quoque Vrae erga regnum hocce suum cura et conservandae initae iam pacis studio. Quam sat. Datum in arce mea Varadiensi die 25. mensis Septembris, a. d. 1645.

Sac. caes. rque Mtis Vrae

studiosissimus et devotissimus servitor
Georgius Rakoczi m. p.

(Eredeti az orsz. levéltárban.)

V.

1645. szept. 25.

Ferdinandus tertius dei gratia sat.

Egregie fidelis nobis dilecte. Ea quae de itinere ablegatorum principis Transylvaniae de decima tertia labentis mensis a te perscripta sunt, clementer intelleximus. Benigne porro cupimus, ut ubi eos propius adventare cognoveris, quantocius rescire studeas, quanto in universum numero sint futuri, nosque desuper actutum certiores reddere non omittas, ut hospitia pro illis eatenus accommodari tempestive valeant. Quantum autem ad provisionem ipsorum insinuatam attinet, te haud latere volumus, non esse in aula nostra moris ablegatis principum expensas vel itinerarias, vel pro ipsorum intertentione et provisione suppeditare, ac proinde hac in parte consuetudini priori, ne quid innovetur, insistendum erit. Ut autem tutum ubique et securum iter habeant, de sufficienti comitiva per consilium nostrum bellicum ordinationem fieri defacto mandavimus, quam etiam fidelis noster comes Ioannes Christophorus a Puchaim ad requisitionem tuam illico sistet. De reddendis demum captivis atque Filekinum deducendis iam antea ad confinia nostra seria mandata transmisimus. Gratia nostra sat. Datum in arce nostra Lincensi die vigesima quinta mensis Septembris anno d. 1645.

Ferdinandus III.

Georgius Orosy.

Kívűl: Par literarum suae mtis recenter ad me datarum.

(Az orsz. levéltárban.)

VI.

1645. oct. 11.

Augustissime imperator dne clementissime.

Literas principis Transylvaniae ad Mtem Vram, atque etiam ad me die 25. Septembris Varadino per singularem cursorem Georgium Szemere datas, transmitto Mti Vrae sac. medio reverendissimi dni cancellarii hungarici. Miror, quod tam tarde literae meae ad ipsum perferantur, cum ego eas per confinia secura semper commoditate expediverim. Servet deus stb. Ex oppido Vayka 11. Octobris, 1645.

Sac. Mtis Vrae

humillimus ac fidelis subditus
Ioannes Törös m. p.

(Eredeti az orsz. levéltárban.)

VII.

1645. oct. 12.

Sacrmae imperator dne dne clementissime.

Fidelitatis, ac fidelium servitiorum sat. Ternas benignas literas, unas vigesima tertia mensis Septembris, ratione querelarum principis Transylvaniae, eiusdemque subditorum contra Filekienses et Széchénienses praesidiarios milites; alteras itidem vigesima tertia eiusdem mensis, ratione cupri Novisoliensis principi consignandi; tertias vigesima quinta omnino eiusdem mensis, de itinere ablegatorum eiusdem principis Lincio datas, cum annexis ad duos generales Iauriensem, et Uyvariensem aliosque supremos officiales confiniorum Mtis Vrae sac. sonantibus seriis mandatis cum debita humilitate accepi, eaque absque ulla mora ad sua loca secura commoditate, expedivi. Fuit hic apud me recte eo tempore, dum literae Mtis Vrae ad manus meas pervenissent, dnus comes Franciscus Vesseleny, supremus capitaneus Filekiensis, qui cum dno cancellario hungarico ad Mtem Vram Lincium proficisci volebat, sed ob aegritudinem redire debuit, cui ipsimet mandata Mtis Vrae ad ipsum et vicecapitaneum Filekiensem dirigenda exhibui, non dubitans memoratos dnos generales, aliosque supremos officiales confiniorum benignae Mtis Vrae voluntati sese demisse

accomodaturos et militibus sub officio suo constitutis, punitis malefactoribus, diligenter (ne, quas deinceps insolentias, contra principem, vel eius homines perpetrare presumant) attenturos.

Vicecamergravio montanarum civitatum Mtis Vrae, Ioanni Sock, literas Mtis Vrae, ratione cupri, confestim transmisi. Deus Mtem Vram stb. Ex oppido Vayka die 12. Octobris anno 1645.

Mtis Vrae sacrmae

humillimus ac fidelis subditus
Ioannes Tőrös m. p.

Kívül: Ioanni Tőrös inclusis literis et querelis principis prop. 20. Octobr. 1645. Lincii.

(Eredeti az orsz. levéltárban.)

VIII.

1645. oct. 16.

Generose dne sat. Servitiorum meorum sat. Az úristen ő szent fge sat.

Az mi klmes urunknak az erdélyi fejedelemnek ő ngnak római császárral ő fgével való végezése szerint, követeit ő nga, az tek. és ngos bedeghi Nyári Bernárd uramot ő ngát, nemz. Chernel György ő klmét, ő ngával és ő klmivel együtt engemet is nemz. Klobusiczki András urammal ő klmivel isten áldamásából császár urunkhoz ő fgéhez útra indítván innéd Sáros-Patakrúl die praesentis mensis Octobris Onnod felí, mivel ott nem graszál az pestis, és onnat az bányavárasokra continuálluk útunkat, mely úti dispositionkat és úti continualásunkat, hogy elsőbben Klmed érthesse és annakutánna császár urunkat ő fgét is tudósíthassa Klmed, szeretettel és nagy jó akarattal akarom Kldet tudósítonom. De reliquo éltesse az úristen Kldet, és engedje, hogy találhassuk örvendetes jó egíszségben Kdet. Datum in Saros-Patak die 16 mensis Octobris, anno d. 1645.

Eiusdem gen. Dnis Vrae

ad serviendum officiose paratissimus
Basilius Balintffi m. p.

Hátán: Copia literarum d. Basilii Balintfy.

(Országos levéltár.)

IX.

1645. oct. 20.

Nos Ferdinandus tertius dei gratia electus Romanorum imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, marchio Moraviae, comes Tyrolis et Goritiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quod cum illustrissimus Georgius Rakoczy Transylvaniae princeps, quarundam partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc. certos suos commissarios, magnificum nimirum Bernhardum Nyári de Bedegh, necnon egregium Georgium Csernel de Csernelháza, Blasium Balintffi et Andream Klobucziczki, ad maiestatem nostram expedire constitutum habeat. Nos itaque praefatos dicti principis commissarios vigore praesentium benignarum literarum nostrarum assecuratoriarum, certificatos assecuratos et affidatos esse volumus, quod praenotatis personis et deputatis commissariis, aut si alteruter ipsorum, ob incidentes causas venire non posset, alteri cuipiam loco illius surrogando, una cum servitoribus et sibi adiunctis, rebusque eorum quibuslibet, liberum tutumque in civitatem hanc nostram Lincensem, aut ubi deo dante tunc constituti fuerimus, in aulam nostram accessum habere faciemus, nullumque tam in persona, quam in rebus secum habitis, damnum iis per quospiam tam in via isthuc veniendo, quam etiam appellendo, inferri patiemur. Praeterea quod in civitate hac nostra praedicta, aut ubi tunc fuerimus constituti, tutam et absque omni impedimento iis manendi et commorandi et si quid voluerint, libere tractandi, agendi et proponendi facultatem benigne concessuri sumus, neque ullis ut quovis pacto vel in persona, vel in rebus molestentur, potestatem permissuri sumus, sed tales, qui forte reperientur, per eos quibus id incumbet, severe puniri faciemus. Ad haec libere, pacifice et citra ullum impedimentum, dum voluerint, aut per dictum principem revocati fuerint, tam hinc movendo, quam etiam redeundo, ubique eis reditum, cum omnibus famulis et impedimentis secum habitis concessuri, securamque et idoneam quousque in tuto fuerint iis comitivam adiuncturi erimus. De quibus omnibus tam saepefatum principem, quam dictos commissarios, in verbo nostro regio, vigore harum literarum nostrarum salvi conductus assecuratoriarum certificamus, affidamus et assecuramus. Datum in arce nostra Lincensi Austriae superioris, die vigesima mensis Octobris, anno domini

millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto. Regnorum nostrorum Romani nono Hungariae et reliquorum XX. Bohemiae XVIII.

Ferdinandus m. p.

Georgius Szelepcheny
(P. H.) el. eppus Wesprimiensis.
Georgius Orosy.

(Eredetije a vörösvári levéltárban.)

X.

1645 oct. 20.

Diploma principis Transylvaniae.

Nos Georgius Rakoczy dei gratia princeps Transylvaniae stb. *(Kiadta Katona XIII. 338. s köv. lapokon. A befejezés azonban ennek szövegétől eltér s így hangzik:)* Nos itaque praeter ipsa universa, prout ex utraque parte tractata et conclusa, praesentibus literis nostris inserta essent, per omnia acceptamus, approbamus et ratificamus, assecuramus eandem sacratissimam caesaream regiamque maiestatem in verbo nostro principali et bona fide christiana, quod omnes praescriptos articulos, universaque et singula in eis contenta, ex parte nostra tam nos ipsi sancte et inviolabiliter observabimus, quam etiam per alios subditos nostros, quorum interest vel intererit, cuiuscunque status et conditionis fuerint observari faciemus. Ad quae observanda successores etiam nostros, legitimos videlicet Transylvaniae principes obligatos esse volumus, dummodo oblationi etiam ex parte suae mattis sacratissimae nobis, adhaerentibusque nostris et statibus regni Hungariae factae, per omnia satisfiat, harum nostrarum manus nostrae subscriptione vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in civitate nostra Alba Iulia, die vigesima mensis Octobris anno domini millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto.

(A vörösvári ltárban levő példányról.)

XI.

1645. oct. 24.

Illustrissime atque celsissime princeps sat. Az úristen sat.

Noha kegyelmes urunk az Nagyságod ígérete szerént az mi expeditiónknak legelsőbb oka az diplomák permutálása s

mindeneknekelőtte azt is kellene az mi vékony tetszésünk szerént végben vinnünk, de mivelhogy az Nagyságod nékünk adott instructiója szerént nem kévántatnék arra okot is adnunk, hogy az Nagyságod részérűl tűlünk diplomát kivánjanak, az melyet Nagyságod császár és az többinek írt missilisiben való declarátiója ellen, mint cselekedhessük módját, nem látjuk.[1])

Vagyon errűl is gondolkodásunk, melyeket kell praemittálnunk: az diplomák permutatióját-e, avagy az Nagyságod instructiójában való dolgokat, az melyrűl hogy Nagyságod mentűl elébb informáljon bennünket, szükségesnek ítéljük, mivelhogy ha az Nagyságod instructiójában való dolgokat vagy elébb proponáljuk az diplomák permutatiójánál, avagy együtt az diplomák felől való propositióval, tartunk ettől, hogy új dolgoknak és új kérdéseknek nevezetivel haladékot tesznek az diploma kiadásában, és ne talám újobb tractatust is ne kévánjanak azokrúl velünk indétani, és azzal is az derék dolgokban akadályt szerzeni. Hogy azért mi általunk effélére ok ne adassék, tetszenék nekünk, hogy azokat az instructióban való dolgokat az diplomák permutatiója után proponálnánk és az diploma felől való salutatiónkkor való propositiónkban ennek oly emlékezetét tennénk azokrúl is, hogy lesznek még oly dolgok is, az melyet azután scriptotenus fogunk ő felségének beadni és azok felől is ő felsége kegyelmes resolutióját fogjuk várni, mindazáltal ezt mi csak úgy cselekeszszük, ha Nagyságodnak is tetszik.

Errűl is gondolkodtunk, ha ő felsége történet szerént az commissariusokra és azok lejüvetelének idejére fogná relegálni az instructióban való dolgokat, mit kellene in eo casu cselekednünk, mert hogy mi is tractálhassunk és valami conclusiókat az Nagyságod instructióján kivűl cselekedhessünk, arra nincsen semmi authoritásunk,[2]) úgy is hiszszük, hogy plenipotentiánk azok felől való conclusiókra nem lévén, nem is bocsátkoznak velünk azokrúl való tractatusra, hanem valamint resolválják magokat, csak azt kell elvennünk és Nagyságodhoz azzal kell visszajünnünk,[3]) mert azonkivűl, ha sem tractálha-

[1]) *Oldaljegyzet I. Rákóczy Gy. kezével:* Ugyan azt is cselekedjék, mert az publicumról s privatumunkról újabb textust nem is indíthatnánk egyébképen, ha csak requisitió és pax által és meliorálásával dolgoknak; el is kell távoztatni, az mi írásunkkal újabb dolgoknak tractálására okot ne adjanak, de ha okot adnak, Kegyelmetek cselekedjék.

[2]) *Oldaljegyzet I. Rákóczy Gy. kezével:* nem kell annak lenni.

[3]) *Oldaljegyzet I. Rákóczy Gy. kezével:* bár haza bocsássák ő kegyelmeket, de minek váratják; noha bizonnyal nekünk az igaz sincera állandó békességhez volna kedvünk, de az rosz félelmes nem kell, ne gyűljék véle csak félelmünk, hamar is bocsássák alá ő kegyelmeket.

tunk, sem concludálhatunk. nem tudunk mit többet cselekedni, s onnét is várni. Ez azért ebben kegyelmes urunk az kérdés, ha vagy in parte, vagy in toto azt denegálnák, az mit kivánunk. kell-e úgy is az diplomát elvennünk és lehoznunk, avagy nem; mindazáltal, hogy ne láttassék Nagyságodon az közönséges jóban valami elmulni, avagy az Nagyságod kivánságival az jó egyesség meggátoltatni, vékony tetszésünk szerént az assecuratoriában comprehendáltatott dolgokon kivűl nem kellene akadályoskodnunk, azután is mind ideje s mind módja fennaradván Nagyságodnak azokrúl való complanatiókra is.

Szendrő és Borsad vármegye-állapatjában [1]) is most gyűlés nékűl testimoniálist nem extrahálhatunk, mindazáltal. ha Nagyságod Szunyog urammal megalkhatnék tetszésünk szerint errűl sem kellene questiót moveálnunk, mivelhogy azt is az jüvendő commissiókor igazétásba vétethetné Nagyságod.

Az szoboszlai executiót [2]) az Nagyságod méltósága s sérelme és annak az helynek lakosi offensiója nélkűl, minthogy nem urgeálhatnák, tetszésünk abban is az volna, hogy arrúl se tennénk semmi emlékezetet, mivelhogy az az Nagyságod birodalmában s directiójában és hatalmában marad. nem is ítéljük oly dolognak lenni, az mely mostanrúl, másszora el nem maradhatna.

Az mi az Nagyságod birodalmában való jezsuiták jószágait és egyéb stabile bonumjokat illeti,[3]) hogy mi arrúl propositiót tegyünk, nekünk nem tetszik, minthogy az is articulos ineffectuatos illet, az melyeknek effectuatiója felől mind az 1638 esztendőbéli gyűlésben, mind az mostani conclusióban végezés vagyon, az melyeket vagy in dubium revocalni, vagy Nagyságod részérűl azoknak változtatására okot adni illetlennek esmerjük lenni. sőt ha onnét urgealnák is, nem kellene arra lépnünk, hogy az elvégezett dolgot praeassummálják és efféle kívánságokkal újobb controversiákra okot adjanak.

Hogy peniglen Nagyságod az Hét-szőlőért contentumat méltóztatott nekik ígérni, [4]) annak is ilyen okát adhatjuk, ha Nagyságod kegyelmes tetszése lészen, hogy azt azért cselekedte Nagyságod, hogy az derék dolgokban hamarébb való progressus lehessen és annak az kicsiny dolognak disputatiójával az

---

1) *Oldaljegyzet I. R. Gy. kezével:* Parancsoltuk, mi újabb kell, cselekedjék velek.

2) *Oldaljegyzet I. R. Gy. fejd. kezével:* Igaz. de . . . . vitt volt végbe mégis azt az kész declaratiót kell be *(adni.)*

2) *Oldaljegyzet I. R. Gy. kezével:* Hagyják el.

4) *Oldaljegyzet I. Rákóczy Gy. kezével:* Mert az fejedelemasszony is ennyit adott volt érte. *Lejebb:* Igaz.

közönséges jóban hátramaradás ne legyen, azért azt Nagyságod ex gratia non ex debito igérte nekik s már post conclusione almae pacis olyat Nagyságod az ország és az assecuratoriak praeiudiciumjával nem akarna cselekedni.

Kemény János uramnak, az mely falukat Nagyságod inscribálni méltóztatott, azoknak nevét nem tudhatjuk, arrúl is Nagyságod informáltasson bennünket. [1])

Az assecuratoriák felől, az melyek in specie nálunk voltak, sok gondolkodásunk lévén, minthogy az mostani időre nézve az szent békességnek megtartására sem Nagyságodnak nagyubb erőssége, sem az országnak nagyubb kincse nem lévén nem merészlettük magunkkal in specie elvinni, hanem bepecsételvén itt Ónodban az udvarbiró kezénél hagyjuk, úgy hogy innét maga jó gondviseléssel pataki praefectus uram kezéhez vigye, az mely az Nagyságod tárházában reponálja [2]) és ott conserválja az míg kívántatik, pariáját mindazáltal elviszszük magunkkal, de Nagyságod kegyelmes urunk azt az transumptumot, az melyet Klobusiczky uram beküldött az többi informatiókkal együtt, mentűl elébb küldje utánunk in specie, az assecuratoriákat Nagyságod, az mikor akarja, kezéhez veheti. [3])

Az propositiókat minemű rendben vettük, azt is Nagyságodnak megküldtük; mint fog Nagyságodnak az is tetszeni, arrúl is Nagyságod mentűl elébb informálni bennünket méltóztassék.

Az újvárasi dologban, minthogy Lónyai uram az maga szolgája által akarja elébb experiálni, mit vihet végbe, és ha kívántatik azután való interpositiónk, úgy kívánja, hogy interponáljuk magunkat, [4]) azt is a végre az propositiókbúl kihagytuk. Ezek kegyelmes urunk, az melyekrűl szükségképen innét is informálnunk kelle Nagyságodat, ha mi újobb occurrál, arrúl Nagyságodat tudósítani el nem múlatjuk.

Immár isten áldomásábúl innét jó reggel útunkra indulunk, [5]) és mivelhogy úgy halljuk, hogy az bányavárasokon is felette nagy pestis grassal, ahozképest az végekre rendeltük,

---

[1]) *Oldaljegyzet I. R. Gy. kezével :* Megküldtük.

[2]) *Oldaljegyzet I. R. Gy. kezével :* okosan cselekedték ő kegyelmek, de még eddig el nem vöttük.

[3]) *Oldaljegyzet I. R. Gy. kezével :* Az mennyire az rövid idő engedte, megolvastuk hertelen, derekas ítéletünket nem töttük benne, mindazáltal időnk (*levén?*) megolvasván informáljuk Kegyelmeteket az . . . . . lesz. . . . . de mindeneket megkelletik az . . . . . . kell mását i . . . . még.

[4]) *Oldalt I. R. Gy. kezével :* Jó.

[5]) *Oldalt I. R. Gy. kezével :* Szerencséltesse isten ő kegyelmeknek útjokat. Amen.

hogy menjünk, ha történet szerént más útra kellene fordulnunk. arrúl is Nagyságodat tudósitjuk. De cetero stb.

Datum in arce Onod die 24. Octobris anno 1645.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

humilimi fidelesque servi
Bernhardus Nyári m. p.
Georgius Chernel m. p.
Basilius Bálinttffy m. p.
Andreas Klobusiczky m. p.

Jegyzet. Utóirat I. Rákóczy Gy. kezével: Kelletik . . . .

(Eredetije a magy. kir. orsz. levéltárban.)

XII.

1645. oct. 26.

Sacratissime imperator dne clementissime.

Hac ipsa hora accepi literas d. Basilii Balintffy. unius ex legatis principis Transylvaniae ad Mtem Vram expeditis, quas in specie hisce meis inclusas humillime repraesento Mti Vrae sac., tabellario remisso significavi me de adventu ipsorum Mti Vrae scripsisse diligenter. et ut in comitatu Nittriensi aliquot dierum spacio, in loco securo. et ab omni contagionis suspicione alieno subsistant. admonui. donec rev. cancellarius recenter a Mte Vra petitum saluum conductum vel mittat, vel ipsemet adferat, qui dum a nobis iter ad Mtem Vram ex insula Schit suscepisset. obtulit se intra duarum septimanarum spacium. rediturum. Cur autem in comitatu Nittriensi, et non propinquius subsistere debeant. in causa est pestifera contagio, quae non solum Posonii iam a longo tempore. verum etiam Tyrnaviae, et Samariae Insulanae, in quibus locis aliquantisper commorari potuissent, recenter grassari incepit.

De sufficienti comitiva, et itineris securitate. ut excelsum consilium bellicum iuxta benignam Mtis Vrae. in literis proxime ad me datis, insinuatam annuentiam, faciat ordinationem, prout etiam ad dnum comitem Ioannem Christophorum a Pucham clementer mandare dignetur Mtas Vra, quem ego etiam (ubi propius accesserimus) requisiturus sum. Nunc ubi dnao sua illma cum exercitu commoretur, me omnino latet.

Quanto autem sint numero principis ablegati, ex literis eiusdem nuper per dnum cancellarium transmissis et modernis quoque Balintffianis Mti Vrae inclusis, clarum est nominatim. Numerus familiae ipsorum neque ex scripto memorati

Balintffy, neque vero ex relatione tabellarii, qui cum literis ex comitatu Sarosiensi expeditus est, sciri potest.

Non erit abs re clemme imperator, ut aliquot diebus in comitatu Nittriensi, vel si propius accesserint, in aliquo securo loco subsistant, tum quodsi forte per aliquem locum suspectum eos transire contigisset, puro et securo aëre mitigent ac temperent, tum quod cum adventus ablegatorum principis Transylvaniae in aulam Vrae Mtis sac. praesentia dni cancellarii hungarici apprime indigeat, ipse vero dnus cancellarius dum a nobis discessisset, pro certo dixit, se propediem rediturum, fieret cum magno incommodo, si ipso a Mte Vra discedente, casu (qui in itinerantibus frequenter fieri solet) in via non concurreremus.

De expensis, quibus ad Mtem Vram iter suscipere, et continuare possim, proventibus in hac camera hungarica penitus deficientibus, ut Mtas Vra per inclytam cameram aulicam clementer provideri facere dignetur, humillime oro. Servet deus stb. Datum ex possessione mea Aisgrueb die 26. Octobris, anno 1645.

Sac. Mtis Vrae

humillimus ac fidelis servus
Ioannes Tőrös m. p.

(Eredeti az orsz. levéltárban.)

XIII.

1645. oct. 27.

Illustrissime atque celsissime princeps stb.

Szerencsés hosszú élettel stb.

Minthogy az ónodi katonákat innét vissza bocsátjuk, nem akarók ez alkalmatosságot is Nagyságodnak való írásunk nélkűl elmulatni.[1]) Isten áldomásábúl még eddig békével és az Nagyságod szolgálatjára tűrhető egészségben is vagyunk az Nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént, az mint az ilyen sáros útban mehetünk, napponként megyünk, és az mint Nagyságodnak megirtuk vala Ónodbúl, melyre leszen menetelünk, hogy Nagyságodat arrúl is tudósítjuk. Azért kegyelmes urunk isten segítsége velünk levén Zólyom vármegyére és onnét Tarnóczára és az velikopolai erdőn által Tapolczán felé akarnánk menni, mivelhogy erre az végek felé, az mint itt bizonyosan beszélik, mind igen félelmes út vagyon az török miatt s mind

[1]) *Oldalt. Rákóczytól:* Igen késön hozták kezünkben, az válaszunk is azért késett.

peniglen nagy pusztaság és az élésbül is nagy szükség vagyon. Az pestises helyeket örömest elkerülnénk, csak tudnánk melyre, mert már mindenfelé elhatott, mindazáltal az mint tűlünk legjobban lehet, úgy kerüljük és egyebül is az Nagyságod kegyelmes parancsolatjához igyekezzük magunkat alkalmaztatni, csak Nagyságod méltóztassék mentűl elébb mind azokrúl, az melyekről Ónodbúl írtunk s mind egyebekrűl bennünket informálni. Az itt valók kérének bennünket, hogy Nagyságodnál intercedáljunk mellettek, méltóztatnék Nagyságod az kamarára parancsolni, ne terhelnék illetlen fizetéssel az harminczadosok, hanem tartanák meg azt a szokást, az mely szegény fejedelem idejében volt, mert az harminczadosok miatt nem is merik exerceálni kereskedéseket az Nagyságod ditióira. De cetero stb.

Datum in Rima-Szombat die 27. Octobris anno 1645.

Illustrissimae Celsitudinis stb.

Bernhardus Nyári m. p.
(mint az oct. 24-ki levélben.)

P. S. Az minémű híreink vannak, Klobusiczky uram megírja Nagyságodnak, ha császárhoz nem mehetünk, kell-e mástúl az diplomát elvennünk és az instructióban való dolgokat proponálnunk, Nagyságod arrúl is tudósítson.

Kívül Rákóczy kezével. Ha talán csak császáré lesz az diploma, s újabban is satisfaciáltat kívánságunkban sufficienter, úgy tetszik el . . . . . mindazáltal azt az idő tanítsa Kegyelmeteket.

Kívül más írással. 1645 11. novembris A. I. commissarius Nyári uramék.

Külczím: Illustrissimo atque celsissimo principi ac domino, domino Georgio Rákoczy stb.

(Eredetije a magy. kir. orsz. levéltárban.)

XIV.

1645. nov 3.

Georgius Rákoczi, dei gratia stb.

Spectabilis magnifice stb. Salutem stb. Ónodból 24. Octobris nekünk írott Kegyelmetek levelét elvöttük, s az mit Kegyelmetek discurral, hogy az diplomának permutatiója után jelentsen meg egyéb dolgokat instructiója szerint, ugyan úgy is cselekedjék Kegyelmetek, mert sem publicumról, sem privatumról Kegyelmetek újabb tractatust nem indíthat egyébké-

pen, hanem requisitió és panasz által, s az dolgoknak meliorálásával, s el is kell távoztatni, az mi részünkről újabb dolgoknak tractálására okot ne adjon, az *ő felsége részéről, ha adatnék kit nem reménylek, elégséges értelemmel ruházván isten fel* Kegyelmeteket. Úgy alkalmaztathatja azokra való *resolutióját, se az mi becsületünk meg ne sértődjék, és jó békességünk állandóképen való megtartásához igaz sinceritásunk tapasztalhassa ő felsége s egyéb rendek. mivel nekünk csak az egy igaz és állandó békességhez vagyon kedvünk.* Az hol Kegyelmetek tart attúl, hogy instructiójokban adott dolgokat császár ő felsége commissariusának alájövetelekre halasztaná, és hogy azon kívűl valamire lépnék Kegyelmetek. nem kell annak lenni. s az mint Kegyelmetek írja, hogy az mint onnét resolválják magokat, azzal kelletnék eljönniek, akármint lenne az, tegye, *azzal kell Kegyelmeteknek eljönni, mivel ő felsége bocsátja Kegyelmeteket, azt reménlvén, azt úgy rendeli ő felsége az mint az ő felsége által való végezeti kívánni fogják.* Szendrő állapotjábúl is hogy az testimonialist megkülgyék, ím újabban parancsoltunk. Elvévén mindgyárást utána küldjük Kegyelmeteknek. Az szoboszlói dologból az mit Kegyelmetek discurral az igaz. de mivel törvény szerint ment vala végbe, ebben is most egy kis declaratiót nem ártana tenni. Birodalmunkba való jószági dolgát is ámbár hadja el most Kegyelmetek. Az Hét-szőlőjért azt igértünk fl. 5000 . . . . *fejedelem asszony is annyiról certificálta volt az fehérvári tanítórendet.*

Az Kemény János uramnak inscribált faluk neveit megküldtük. Az assecuratoriákat in specie, hogy Ónodba hagyja Kegyelmetek, s micsoda discretióval, értjük, de azt még eddig el nem vöttük. Az propositiókat. az mennyire ez rövid idő engedte, megolvastuk. mint summálta be punctumokba Kegyelmetek. s szertelen derekas illetlent nem láttunk benne. mindazáltal még jobban is megolvasván informáljuk Kegyelmeteket tetszésünkről. Az generalhoz küldendő embereinknek, az salus conductust megküldték. kinek ím mi is mását küldjük Kegyelmeteknek. Mint alkalmaztatja magát Kegyelmed Lonai uram dolgában is jó leszen. Ezek után isten szerencséltesse Kegyelmetek utát, amen. Datum Albae Iuliae die 3. Novembris anno 1645.

G. Rákóczy m. p.

Nyári uramnak.

Külczím: Spectabili, magnifico Bernhardo Nyári de Bedegh, praesidii arcis nostrae Calloviensi capitaneo supremo, ittem generoso Georgio Csernel de Csernelhaza, Basilio Bálintffi de Badolo et Andreae Klobusozki primario ordinis aulae familiarii et ad sacram caesaream regiamque item ablegatis commissariis nostris et fidelibus nobis sincere dilectis.

(Fogalmazvány I. Rákóczy saját kezével írva — a magy. kir. orsz. levéltárban.)

XV.

1645. nov. 10. és 11-dikén.

a)

Illustrissime ac celsissime princeps stb.
Fidelium et humilimorum stb.

Kegyelmes uram. Fejérváratt 25. Octobris kegyelmesen nekem írt levelit Nagyságodnak tegnap vacsora előtt adák meg az sárosi katonák itt Nagy-Szombatban, melyet nagy alázatossággal vévén, minemő dolgokrúl parancsoljon Nagyságod kegyelmesen, megértettem.

Mi kegyelmes uram, harmadnapja, hogy itt vagyunk Nagy-Szombatban Tőrös uram levelire várakozván, ki most Érsek-Ujvárban ment cancellarius uramhoz, mivel ő nagysága most ment oda Lintzbűl; felmenetelünk és annak módja felől beszélget ő nagyságával, mert cancellarius uramnak magának is velönk köll jönni, úgy értjük, s igen szükséges is az ő nagysága ott fenn jelenléte, mert ő nagysága által fognak lenni az mi expeditióink, nem lévén ott fenn azonkívűl is több magyar cancellarius ő felsége mellett. Mihent válaszunk jön Tőrös uramtúl de modalitate et termino itineris nostri, nem kísvén semmit is isten áldomásábúl innét is megindulunk. Farkashidán, Nyitrán is volt subsistentiánk mind csak Tőrös uramra nézve, érteni akarván ő kegyelmétől bizonyost indulásunk felől az Nagyságod parancsolatja s maga írása szerint is. Nem is volt fogyatkozás írásunkban, mert mind Patakrúl, Osgyánbúl, Bozókbúl, Nyitrárúl, s Farkashidárúl is tudósítottuk is ő kegyelmét útunk s jövetelünk felől. Mi, isten tudja csak, alig várjuk, hogy felmehessünk s az dolgot ő szent felsíge áldomásábúl mennél jobban és alkalmatosban lehet, végben vihessük; de járásunknak késedelmes voltának oka az Tőrös uram resolutiója. Irása szerint tegnap vártuk az ő kegyelme levelit, de még sem érkezett. Mikor lehessen azért indulásunk és mint s merre, itt lévén sárosi katonák, azoktúl voltaképen, közönségesen annakutána informálni fogjuk alázatosan Nagyságodat.

Az mi kegyelmes uram a Nagyságod méltóságos és kegyelmes parancsolatját, írását illeti, legelsőben is Divini István uram dolgát: ha Nagyságod valamit cselekeszik azzal az emberrel, azzal bizony Nagyságod méltóságos híre neve terjedni fog, s ő kegyelme is látván az Nagyságod kegyelmességét, magában száll s jó szolgája lészen Nagyságodnak. Szűk

valóban az eszes ember: tudván jól kegyelmes uram, micsoda ember legyen Divini uram mostani állapatokra nézve, bizony nem lenne haszontalan szolgája Nagyságodnak.

Az parancsolt vásárlásokra nékem nagy gondom vagyon, csakhogy másra nem bizhatom, valamíg magam nem megyek Bécsben, mód nincsen benne. Mert az pénzt nem bátorságos most Dunán túl mindennek hordozni, ott lévén most császár ő felsége hadai sok helyen, azok tudniillik, az kik magokat reparalják lovakbúl, ruhájokbúl s valóban nagy fosztások is esnek; az barom mellett való embereket sem tudom hol vannak, mint és hogy adták el az barmot, és kinek; írtam Farkashidárúl minap nekiek Selyére, de válaszom nem jött levelemre; ím mindjárt Szentzre köldem az szolgámat keresni őket, s ide hivatom, hogy voltaképen megértsem a dolgot tőlek. Ha valahogy kegyelmes uram fel nem tanálhatnám őket s alá mentenek volna, Nagyságod vígire menvén tőlek, mint s hogy lött az eladás, s kinél köll keresnem az pénzt, tudósítson kegyelmesen felőle, úgy hogy visszajövet felvehessem az pénzt.

Csak válaszunk érkezzék Tőrös uramtúl s tudhassuk meg, mikor és merre leszen útunk, én mindjárt előmegyek Bécsben Pataki Pál deákkal, s az mit megvehetek most, pénzemmel felérvén megveszem és ő tőle köldem alá. Ha pedig ő tőle most mindazokat meg nem köldhetním, az pénz miatt való fogyatkozás leszen oka; mert ott fenn sem tudjuk, meddig leszen mulatásunk, s az barom árát sem vehettem fel.

Az occupált templomok dolgában, az mint Patakrúl is megírtam vala Nagyságodnak alázatosan, helyes igen az Nagyságod gondolkodása; bár többet most vissza ne adjanak, hanem csak azokat, az kiket sub disturbiorum tempore foglaltanak el, az többit az vígezís szerint az országgyűlísiben köll eligazítani.

Az papi jószágnak árendálására gondunk leszen. Az jesuiták jószága felől való discursusunkat megírtuk Nagyságodnak Onodbúl. Az én kicsin tetszésem szerint *csak birni köllöne az* jószágot, *hiszem ha fájdalmas volna valakinek, megszólalna érette, mert ha árendát fizet* Nagyságod *nekik* tőle, *consentiálni fog annak, hogy joszágok legyen* Magyarországban, az ellen pedig vagynak constitutiói az országnak. Hanem ha valami szó lenne felőle, úgy kellene nekünk is replicálnunk.

Az károli adjudicatiót én fel nem tanálhattam, az regestumban sehul nincs, hanemha az regestálatlan levelek között volna, mindazonáltal beírtuk az propositiókban, annak expeditiója most ha halad is, nem árt, csak legyen decretum felőle. Innen haza jővén, felkeresem, ha ott leszen, s azután könnyű

leszen expediáltatni, csak az mint feljebb írám. legyen ő felséginek resolutiója felőle.

Az rabok szabadulásában is terekedni fogunk.

Kis Tamás uramrúl alázatos instantiámra hogy Nagyságod kegyelmesen provideálni akar, mint kegyelmes uramnak alázatosan igyekezem megszolgálni Nagyságodnak.

Liber Regiusban is az minemő expeditiókat köll kerestetnünk, arra is szorgalmatos gondom lészen.

Isten visszafordítván bennönket Lednitzén dispositiót fogunk tenni Bálintfy urammal. Porkolábnak jó leszen Berkessi uram. s Egresdi uram ha fel nem venné az kapitányságot. arra Bán János uram. Mednyánszky uram tegnap itt volt nálam. s Ocskai Kristóf is. azok nem idegenek az szolgálattúl, csak a miatt valami bántások ne legyen, melyre mi nekünk securitást kell szerzenünk. Gondja leszen Mednyánszky uramnak az fűzéri és szendrei jószágra: úgy halljuk. eladják az varanai jószágot is, kiről bővebben köll értenünk. Hodosy Ferenczet is emlékeztetni fogjuk az obligatoriára, inquirálván elsőben felőle.

Tököly uram dolgát is proponálnunk köll. csak tudnánk voltaképen az casust.

Itt jobban menvén végire az dolgoknak az minapi propositiókhoz sokat köll adnunk. úgy hogy sem egynek, sem másnak dolgában fogyatkozás ne legyen.

Lednitzéhez tartozó portiókat. melyeket most Hodosy Ferencz bir. ledniczei szolgákkal kiváltatjuk. Kemény János uramnak conferált jószágra is consensust extrahálni el nem felejtjük. Mosdosy és Raisz János uram dolgait is Tőrös uramnak megemlítjük. sőt ha kevántatni fog ő felséginek is proponáljuk.

Trencsíni és árvai harminczadosok számadásárúl is tractálni fogunk Tőrös urammal, s ha Nagyságod méltóságának derogálni nem fog, ő felsége eleiben is terjesztjük.

Méltó az ítélőmesternek aláköldése felől is emlékezetet tenni. Doctornak. pataecariusnak s álgyúöntőnek megszerzísire is gondunk lészen. Csak isten Bécsben vigyen kapczavételt s pecsít metszést sem felejtem el.

Kegyelmes uram az mely clenodiumot szegin Bogádi uram köldett volt alá hitelben, ha annak végére mehetek bizonyosan mi ára volt tőle, azt letenném az barom árábúl vagy nem? s az ott való praedicatornak is 100 tallért, melyet ő úgy mondja, hogy annuatim kegyelmességéből rendelt volna Nagyságod?

Ezekről kegyelmes informatióját várom Nagyságodnak,

nem akarván semmit a nélkűl cselekednem. In reliquo sat. Tyrnaviae 10. Novembris anno 1645.

Illmae Celsitudinis Vrae

fidelis et humilimus servus
A. Klobucicky m. p.

P. S. Tegnap immár levelem megírása után érkezék be cancellarius és Tőrös János uram ő kegyelme ide Nagy-Szombatban. Conclusio az. hogy ha Enczen, az ki Linczen innét három mélyfölddel vagyon, nem akarunk szellőzni, itt Nagy-Szombatban késsünk e jövő héttőig; héttőn megindulván menjünk Csallóközben Tejfalu nevő faluban, s ott is harmadnapig mulatván, e jövő csö(tör)töken, avagy mához egy hétre induljunk egyenesen Lincz felé, cancellarius s Tőrös uram is együtt fognak járni velönk. Mivel cancellarius uram azt mondja, hogy oda fel igen szűk az abrak és az széna, az cselédinket mind el köll hadnunk. Az úr mindenestől, kocsistúl, fellajtárostúl 12-ed magával leszen csak, Chernel uram 8-ad magával, mi is ketten Bálintfy urammal 7-ed magunkkal: úgymint magunk ketten, egy-egy inasunk, egy kocsis, egy fellajtár, egy csatlósunk s egy lovasunk, az csak azért jön velönk, hogy elől szállást szerezzen, s az mikor mi udvarnál más dolgokban leszünk occupatusok, kocsisokra és szekeres lovakra viseljen gondot. Bizony tartok, hogy költségünkben fogyatkozás esik. Mert azt mondja cancellarius uram, csak egy collatiótúl is 3-ad magával lévén 32 forintot köllött fizetni. Ő nagysága is igen kevesed magával leszen. Ehezképest én ugyan semmit nem vásárolhatok, mind addig, valamig Lintzből vissza nem térek, nem is mehetek most Bécsben pestis miatt, mert azt felette igen tiltja az császár, infectus helyeket eltávoztassuk. Nádasdy uramat sem bocsátták be Linczben, majd 2 hétig Ensz nevő városban köllött contumacziában lenni, nagy nehezen szerzette meg cancellarius uram, hogy 3-ad magával bocsátták be utoljára, egyedől csak az pestisre nézve vagyon ez.

Kegyelmes uram, nekem bizony igen tetszik cancellarius uram affectusa Nagyságodhoz, ajánlja magát, hogy örömest szolgál Nagyságodnak, s látom is dexteritását. Ma kétszer voltam nála. 11. Novembris anno 1645.

Kivül: Jancsovith szolgálatja nélköl el lészen-e Nagyságod vagy nem, érteném örömest, mert úgy hallom, hogy conservatorsággal kénálják; ha kiváltképen isten békességet ad, olyan szolga nélköl ide fel nem lehet Nagyságod.

(Az egész levél Klobusiczky A. írása: eredetije a m. k. orsz. levéltárban. — A dölt betükkel szedettek rejtelmesek.)

b)

Illme atque celsissime princeps stb. Fidelium perpetuorumque servitiorum stb. Isten minden idvességes stb.

Mi, kegyelmes urunk, az mennyire az pestises helyeknek kerülése és az nehéz utak engedték, az Nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént azon igyekeztünk, hogy mentűl elébb ide feljühessünk: mivelhogy indulásunkat Bálintfy uram még Patakrúl Tőrös uramnak értésére adta volt. Tőrös uram is az minemű választ Bálintfi uramnak írt, azt is Badban hozták vala előnkben, az melybűl Nagyságod subsistálásunk felől való kivánságát megérti, az melyet in paribus Nagyságodnak megküldtük, nem látván semmi alkalmatosságunkat Nyitrán való subsistálásra, onnét Farkashidára jüttünk, kivánta Tőrös uram, hogy megénten vissza Érsekujvárba menjünk, oda is mind az nagy körülésre s mind egyéb alkalmatlanságokra nézve, főképen mindenekben az Nagyságod méltóságát viselvén előttünk, el nem mehettünk,[1]) hanem ide Nagy-Szombatban isten áldásábúl 7. praesentis békével és egészségben érkeztünk. Tegnap úgy mint 9. praesentis cancellarius és Tőrös uramék is idejüttenek, és újabb salus conductust és Nagyságodnak szóló ő felsége levelét kezünkben adván ő kegyelmek, mi is ő kegyelmeknek szóló Nagyságod leveleit, salutálván illendőképen ő kegyelmeket Nagyságod nevével, megadtuk; az ő felsége levelét Tőrös uram másik levelének pariájával is Nagyságodnak megküldtük.

Beszéltünk cancellarius és Tőrös uraimékkal útunk és indulásunk állapatja felől is, ő kegyelmeknek tetszése az volt volna, hogy itt még öt vagy hat nap szellőztünk volna, és Csarlóközben is három vagy négy nap, várván az Nagyságod elébbi leveleinkre informatióját; még hétfőig, úgymint 13. praesentis itt leszünk,[2]) innét megindulván, azon vagyunk, hogy Csarlókezben se késessünk, hanem onnét is meginduljunk, és útunkat ő felségéhez continuáljuk; kivánták azt is túlünk, hogy mentűl kevesebbed magunkkal menjünk fel, mert félvén ő felsége az infectiótúl, nem fogna felesen bennünket bebocsátatni Linczben, ahozképest cselédinket el kell hagynunk, hanem csak mentűl legkevesebben lehet, úgy kell felmennünk, mindazáltal szükséges cselédet is ugyan vinnünk kell magunkkal, az melyekkel együtt legalább leszünk har-

[1]) *Oldalt Rákóczy kezével:* Jól cselekedték ő kegyelmek, s bizony sokakban nem csalódtunk volna máskor sok okokra nézve.

[2]) *Oldalt Rákóczy kezével:* Akkor az lett volna kedvünk szerént, ha ő kglmek nem késedelmeztek volna.

minczöten, s lovunknak is kell nem sokban annyinak lenni. Az érseknek az Nagyságod levelét magunk nem praesentálhattuk. hanem ő nagyságának megküldjük és excusáljuk magunkat, hogy magunk ő nagyságával szemben nem lehettünk. visszajövet. ha isten engedi. szembem leszünk ő nagyságával is.

Az amnistiárúl az minémű minutát Nagyságod adni méltóztatott, abban is fogyatkozásokat látunk. s mivelhogy az igéret úgy vagyon, hogy az amnistia iuxta formam prioris pacificationis Viennensis legyen.[1]) annak is pariáját Illésházi uramtúl meghozatjuk, az több párokat is Nagyságodtúl igen várnók; de termino. az melyet Nagyságod instructiónkban írt. hogy addig legyen az amnistia, arrúl is vagyon kegyelmes urunk considerationk. mert az mely excessusokrúl emlékeznünk köll az Nagyságod parancsolatjábúl ő felségének, azoknak jó része azelőtt az terminus előtt történt, és így azokat is comprehendálni fogja az amnistia; azért kegyelmes urunk az mi tetszésünk szerént avagy más terminust kellene nevezni. avagy indeterminate, mint az többi volt. úgy kellene hagyni, úgy mint usque modo hinc inde gesta. mindazáltal mi mind ebbűl, mind egyébbűl az Nagyságod kegyelmes informatiójátúl várunk. az melyet hogy Nagyságod mentűl elébb kezünkhez küldeni méltóztassék. azon is Nagyságodat alázatosan kérjük. ne essék arra való hosszu várakozásunk miatt valami akadályunk és több ideig való mulatozásunk. Eandem illmam stb. Datum Tyrnaviae die 10. Novembris ao 1645.

Illmi Celsitudinis Vrae

humillimi fidelesque servi
Bernhardus Nyári m. p.
stb. *(a többi három követ.)*

Kivűl más kézzel: 1645. 3. Decembris a. s. exp. dni commissarii ad sacram caes. maiestatem expediti.

Kívűl I. Rákóczy Gy. kezével: 30. Novembris Ujvár, estve 5 1/2 órakor.

Külczím: Illustrissimo atque celsissimo principi ac domino dno Georgio Rákóczy stb. dno dno nobis clementissimo.

(Eredetije a m. kir. orsz. levéltárban.)

---

[1]) *Oldalt Rákóczy kezével:* Az mit legjobbat. securusbat cselekedhet. s fejünkkel. tudhatja, nemzetünkkel állunk ott.

XVI.

1645. nov. 12.

Sacr. caes. regiaque mtas dne dne clementissime.

Benignas Mtis Vrae literas die 20. praeteriti mensis Octobris Lincii exaratas, ea, qua par est, veneratione accepi, atque ex iis intellexi, ternas meas, una cum literis ac quaerelis principis Transylvaniae ad manus Mtis Vrae pervenisse, et hac quoque in parte, exigua mea opella et negotiatione Mtem Vram optime contentam esse; seriaque mandata denuo ad capitaneos et confiniorum praefectos dedisse, ut ad pacis turbatores diligenter attendant, ac delinquentes cum restitutione ablatorum debita poena castigent. Interim cum benignae Mtis Vrae literae mihi fuissent exhibitae, quod principis ablegati, magno satis equitum ac servitorum numero recte eodem die advenerint, ex annexis rev. dni cancellarii literis Mtas Vra clementer intelligere dignabitur. Considerata tamen praesentis temporis ratione, cum a memorato dno cancellario intellexissent eos tanto numero non solum in aulam Mtis Vrae, sed neque Lincium admittendos, libenter annuerunt, ut toto ferme equitatu et maiori familiae suae parte remissis, cum aliquot tantum necessariis servitoribus ad Mtem Vram proficiscantur, ita ut aliis expeditis, ii quos penes se detinuerunt, etiam aurigis et satrapis computatis, numerum viginti octo personarum non excedant. Posteaquam igitur ex longiori itinere nonnihil fatigati, hauriendi etiam purioris aëris causa, in insula Schit aliquot dierum adhuc spacio conquieverint, ad Mtem Vram et ipsi, et ego cum illis (praecedente dno cancellario) iter aggrediemur.

Principis porro literas iam per ablegatos suos ad me datas, hisce meis annexas transmitto Mti Vrae in specie. Quam ut deus stb. Ex oppido Vayka 12. Novembris 1645.

Sacr. Mtis Vrae

humillimus ac fidelis servitor
Ioannes Tőrös m. p.

Hátán: 12. Novembr. 1645. Ioannes Tőrös de principe Transylvaniae.

(Eredeti az országos levéltárban.)

XVII.

1645. nov. 14.

Illustrissime ac celsissime princeps stb. Fidelium et humilimorum stb.

Kegyelmes uram ezelőtt 4 nappal Nagyságodnak alázatosan írt levelemet elhittem elveszi addig Nagyságod, míg ez írásom kezihez jut Nagyságodnak, s jóllehet abban bőven írtam Nagyságodnak mindenekről, mindazonáltal megváltozván cancellarius uramnak indulásunk felől való elméje, s az felől mit írt légyen én nekem, s én is mint replicáltam ő nagyságának, ím megköldettem Nagyságodnak, hogy Nagyságod is kegyelmesen értse okait kérésünknek, ha még tovább is köllöne valahon subsistálnunk.

Én bizony valóban tartok attúl, hogy *minket csak azieert (így) tartóztatnak, hogy az országgyülésit halaszszák magok részére való alkalmatos idüre s kültessenek velünk,* bezzeg jobb lesz vala *mingyárt post permutatas assecuratorias az diplomatis permutálni,* de az immár megvagyon, az mint feljebb is íráin, én bizony valóban tartok az *moratúl.*

Alázatosan könyörgök mint kegyelmes uramnak Nagyságodnak, méltóztassék mennél hamarébb postán kegyelmesen bennönket *tudósítani* in eo casu, ha látjuk, hogy csak az *országgyülésének huzása vonása oka késetünknek és tartóztásunknak*, mit köllessík cselekednünk. Mi mindazonáltal holnap vagy holnapután csakugyan megindulunk; elviszen isten magunkat is, csakhogy ugyan nem lehet az mi expeditiónk cancellarius uram nélkől ott fenn is.

Duka István itt vagyon, azt hiszem, valami tisztet sollicitál magának az kamarán, árulja Nyári uramnak Zemlin vármegyei jószágát, hogy itt adjon ő nagysága berényi jószágban mást neki érette, azzal diffamálván Nagyságodat, hogy ott alatt Nagyságod miatt nem lehet bátorságos lakása. Én elhittem, *másutt több hazugságot is beszél.* Igen igen jó volna *az olyan latrokra viggyázni,* nem is jó *Kassát sokáig igaz* és tökéletes *generális nélkül hadni. Vadászi Pál is alá ment Érsekújvárból;* úgy hallom, nem igen bene contentus *itt való gratiával,* azt tartom, örömest venné kegyelmességét Nagyságodnak.

Jancsovith uram igen sollicitálja restantiáit, tudakozik is, veszi-e szolgálatját Nagyságod vagy nem; nem tudom Nagyságod mit cselekeszik vele, békessígnek idejín alig lehet itt fenn olyan szolga nélkől, elég tribulatiókban is volt nyavalyás ezekben az háborúkban, sokat is lappangott imitt amott.

Az barmot olcsón adták el, csak 24 talléron bokrát, még pedig az harminczadot is meg köll adni. Tőrös uramnak szólván felőle, de ő kegyelme úgy recognoscálja, hogy Nagyságod csak simpliciter kévánta az patenst, harminczad nélkől, tegnap köllött volna letenni az pénzt Szentzen, itt benn volt nálam István deák, ha letették, felveszem s Tőrös uram házánál

hagyom Posonban, ha pedig le nem teszik, úgy végeztem István deákkal, hogy megvárjon engemet, az míg onnat felől lejőjjek.

Bécsben sem szabad mennem vásárlásnak okáért az pestis miatt, cancellarius uram is tiltotta tőlem, hanem kételen visszajövetelre köll hadnom odavaló betérésemet. Igen tartok attól, hogy Patakrúl hozott költsíggel meg nem érjük, ha kiváltképen késedelmeztetnek az emberek bennönket; talám nem ártana kegyelmes uram, 5 vagy 6 száz tallért felvennem holnap Szentzen az barom árában, s magammal felvinnem, hiszem, ha nem köll, könnyű leszen aláhozni, szígyen lesz, ha költségünk elfogy s mástúl köll kérnünk, nem is tanálni pedig. Isten tudja, kegyelmes uram, ha lehetne, egy pénzzel mennék fel, s útasoknak is úgy intimálnám a költést, s ehezképest is oly kevesed magunkkal megyünk fel, az mint minap is ezen dolog felől írtam Nagyságodnak.

Ma negyed napja töttem emlékezetet egy Kisdi nevő pöspeknek az papi jószágnak árendája felől, úgy veszem eszemben, nem kedvetlenek tőle, vígíre köll menni, Úsz János is miben birta azon jószágot, ott fenn köll emlékezetet tennünk azon dolog felől, s ha ő felsíge az papokra relegál bennünket, azokkal osztán úgy köll de arenda tractálnunk.

Az itt való praedikator említé tegnap, hogy Nagyságod azt írta volna ezelőtt 2 esztendővel, hogy bizonyos számu Graduált s Geleji uram Postillaja-félét is köldet ide Nagyságod; de ide semmit nem hoztak, ha volnának olyan exemplárok, jó volna jó alkalmatossággal köldeni egynehányat benne, ide is kedves lenne az ecclesiáknál. Uj híreket Nagyságodnak most nem írhatok egyebeket azoknál, a kiket ez elmult pénteken írtam Nagyságodnak az sárosi katonáktúl; ezután, ha mi újabb dolog lészen, jó alkalmatossággal alázatosan tudósítani Nagyságodat el nem mulatom. Az török itt is elég csint teszen, minap is rablott Szent-Benedek táján; most is, úgy halljuk, késztíl újobban. In reliquo stb. Tyrnaviae 14. Novembris anno 1645.

Illmae Cels. Vestrae

fidelis et humillimus servus
A. Klobusocki m. p.

Kivül más kézzel: 1645. 4. Decembris Albae binae literae d. Klobusowski.

Külczím: Illustrissimo ac celsissimo principi dno dno Georgio Rákóczi stb. dno dno mihi clementissimo, cito stb. citissime stb.

(Az egész levél Klob. András írása. — Eredetije a m. k. orsz. ltban.)

XVIII.

1645. nov. 20.

Augustissime imperator dne dne clementissime.

Benignas Mtis Vrae sac. literas sexta die mensis Novembris Lincio ad me datas, cum debita humilitate accepi, atque ex iis demisse intellexi Mtem Vram clementer velle, quod si ablegati principis in comitatum Nitriensem, aut Tyrnaviam appulissent, in comitatu Nitriensi, sive vero Posoniensi in loco aliquo, qui rev. dno cancellario hungarico, mihique securus et ab omni contagione immunis esse videbitur aliquantisper subsistant; ac demum si fortassis se diutius detineri haud passuri essent, cuperentque in aulam Mtis Vrae properare, de ulteriori ipsorum itinere instituendo et continuando, habita cum memorato dno cancellario mutua correspondentia, eosdem post aliquot dierum subsistentiam, Lincium versus deducere debeamus.

Demisse itaque significo Mti Vrae sac., eosdem post aliquot dierum Tyrnaviae factam moram (ubi primo pro curruum et aliorum instrumentorum ex longiori itinere fractorum reparatione diverterant) ante quatriduum huc in insulam Schit, maiori familiae suae parte dimissa, salvos pervenisse et incolumes, quos ego hic in proximo vicinio, in possessione Teyfalu (ubi ne vel minima suspicio pestiferae alicuius contagionis notari potest) ordinatis eisdem . . . [hos]pitiis collocaverim. Tyrnaviae vero nullum . . . fuisse commorandi periculum, medicus eiusdem . . . catholicus, in Neuhaizl ab illmo dno archiepiscopo Strigoniensi, in praesentia dni cancellarii et mea, diligenter examinatus, conscientia sua teste, confessus est.

Fuerunt heri apud me in prandio et cum animadvertissem eos nullum diutius commorandi animum habere, conclusimus ad proximum diem Mercurij vel ad summum diem Iovis, nos ex hac insula iter aggredi et in aulam Mtis Vrae continuato itinere proficisci velle. Expecto singulis horis dictum quoque dnum cancellarium ungaricum, ex Neuheyzl ab illmo dno archiepiscopo Strigoniensi huc venientem, sperans eundem una nobiscum ad Mtem Vram profecturum.

Praemisi Matthiam Senkviczy, cum benignis Mtis Vrae literis Viennam ad excell. marchionem Gonzagam, ratione comitivae et ad relictam cameram aulicam ratione expensarum, directis. Non intermittam ex itinere quoque de ulteriori progressu nostro Mtem Vram humiliter informare. Deum orans sat. Ex curia mea insulana Csente die 20. Novembris 1645.

Sac. Mtis Vrae humillimus ac fidelis servus
Ioannes Tőrös m. p.

Külczím : Sac. Romanorum imperatoriae, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. regiae mtis etc. dno dno clementissimo.

Hátán : Ioannis Tőrös de 20. Novembris 1645. (Prop.) et rescriptum 26. eiusdem, ut subsistat in Ens. Lincii.

XIX.

1645. decz. 16.

a)

Nos Ferdinandus tertius dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, marchio Moraviae, dux Lucemburgae, superioris et inferioris Silesiae et Wierthembergae ac utriusque Lusatiae, comes Habspurgi, Tyrolis et Goritiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod cum superioribus proxime elapsis temporibus certi motus intestini et hostilitates in regno nostro Hungariae exortae fuissent, exindeque pax et tranquilitas regnique quies perturbata extitisset, nos paterna et benigna affectione moti, eiusmodi suscitatos tumultus, ut christiani sangvinis effusioni parceretur, sublatisque in regno quibusvis dissidiis, indigenae quiete et tranquilitate perfruerentur, placidioribus potius transactionis mediis, quam armorum vi sopitos et compositos esse cupientes, ad postulata et praetensiones illustrissimi Georgii Rakoczy principis Transylvaniae, quarundam partium regni Hungariae domini et Siculorum comitis, ac eidem adhaerentium Hungarorum nos clementer declaravimus. Quarum etiam benignarum cessionum nostrarum series (quemadmodum tam in tractatu Tyrnaviensi, quam etiam ultimate medio ablegati ad praefatum principem Transylvaniae fidelis nostri egregii Ioannis Tőrös alias camerae nostrae Hungaricae consiliarii conventum est) sequitur in hunc modum.

Primo. Quantum ad negotium religionis attinet, articulo primo anni millesimi sexcentesimi octavi ante coronationem edito et diplomatum regiorum conditione sexta, aliisque subsequentibus superinde regni statutis in vigore relictis, diversisque hactenus impedimentis et interpretationibus non obstantibus, declaratum et conclusum est: Quod omnes status et ordines regni ipsaeque liberae civitates necnon oppida privilegiata et milites hungarici in confiniis regni, liberum habeant ubique suae religionis exercitium, cum libero templorum, campana-

rum et sepulturae usu, nec quisquam in libero suae religionis exercitio a quoquam quovismodo aut quovis sub praetextu turbetur aut impediatur.

Secundo. De non impediendis seu turbandis rusticis in sua confessione declaratum et conclusum est, ut illi quoque propter bonum pacis et tranquilitatem regni, sive sint confiniarii sive oppidani, sive villani, in quorumcunque dominorum terrestrium et fisci bonis iuxta vigorem praescripti articuli, et conditionis in libero suae religionis exercitio ac usu, modoque ut supra simili a sua maiestate regia, vel eiusdem ministris aut dominis suis terrestribus, quovis modo aut quovis sub praetextu non turbentur aut impediantur, hactenus autem impediti, coacti et turbati liberum religionis ipsorum usum reassumere, exercere et continuare permittantur, neque ad alias religioni ipsorum contrarias cerimonias peragendas compellantur.

Tertio. Concordatum est etiam inter nos, ut imposterum ab eorundem oppidanorum et villanorum parochiis ecclesiae pastores, sive concionatores, per quoscunque amoveri et exturbari neutiquam possint, qui autem hactenus amoti fuissent, liceat ipsis reducere, vel alios loco ipsorum substituere.

Quarto. Quaestiones vero circa gravamina, negotium religionis et occupationes templorum concernentes, tam quae in anno millesimo sexcentesimo trigesimo octavo suae maiestati exhibita sunt, quam post subsecuta in futura primitus celebranda diaeta, propter regni tranquilitatem, permansionem, unionemque animorum, ut vel amicabili dominorum regnicolarum compositione sopiantur, vel authoritate suae maiestatis finaliter complanentur, cum satisfactione evangelicorum, ac pro quibus usus templorum determinabitur, proventus parochiarum quoque ad eosdem pertineant, nec ultra occupationes templorum fiant. Ea autem templa, quae hoc disturbiorum tempore violenter utrinque occupata fuerunt, statim post permutationem diplomatum praedictis evangelicis restituantur, prout etiam catholicis. Gravamina autem futuris quoque temporibus in eodem negotio religionis emergentia, tam catholicorum quam evangelicae confessionis hominum, quam etiam alia gravamina regnicolarum, tam evangelicorum, quam catholicorum, secundum septemdecim conditiones sua maiestas singulis diaetis plenarie complanabit, absque iniuria evangelicorum.

Quinto. Accordatum quoque est, ut vel sua maiestas contra transgressores statutorum etiam in negotio religionis, in futura diaeta, vel articulum octavum decreti sexti Vladislai regis renovandum et observandum curabit, vel etiam condignam poenam cum certo executore statuere dignabitur.

Sexto. Praemissa autem omnia, pro uberiori declaratione

statutorum tollendisque ulterioribus regnicolarum dissensionibus, ut in primitus celebranda diaeta confirmentur, publicisque regni statutis inserantur, conclusum est.

Septimo. Caetera sub hac pacificatione utrinque agitata et tractata, utpote sedis spiritualis status, patrum Iesuitarum personalis a regno abstinentia, decreti Andreae secundi per Ludovicum primum facta confirmatio; de arendationibus decimarum articuli sexagesimi primi anni millesimi quingentesimi quadragesimi octavi renovatio et cum effectu observatio; de non abalienationibus bonorum aviticorum per ecclesiasticos sive seculares factis vel fiendis; de personarum ad diaetam convocari solitarum discretione atque vocum in eadem diaeta collectione et suffragiorum examine; de militis extranei iuxta articulum vigesimum quartum anni millesimi quingentesimi vigesimi quinti e regno eductione; similiter de non eductione militum Hungarorum de confiniis regni; de distributionibus bonorum et officiorum regni, maiorum vel minorum, sine religionis discretione; de administratione iuris et communis iustitiae necnon omnium tractatuum ratione Hungariae cum Turcis, vel aliis quibusvis vicinis nationibus, per nativos Hungaros seculares institutione, ac aliis etiam omnibus libertates patriae atque defensionem et conservationem regni et regnicolarum concernentibus negotiis, ut primis statim comitiis aliquid certi de iis statuatur, vel iam statuta ibidem defacto effectuentur, simili modo conclusum est.

Octavo. Eandem autem generalem regni diaetam ut sua sacratissima caesarea et regia maiestas intra spatium trimestre a die finiti praesentis tractatus et commutandorum diplomatum, sedatis tumultibus cum principe Transylvaniae clementer promulgare, et sine ulteriori dilatione seu reiectione ita celebrari facere dignabitur, ut omnibus ad diaetam regni iuxta articulum primum anni millesimi sexcentesimi octavi post coronationem editum vocari solitis tute ibidem comparendi et agendi potestas cum solita ab antiquo libertate diaetae fiat. In qua etiam caeteri articuli bonum regni concernentes, hactenus non effectuati, iuxta articulum septuagesimum secundum anni millesimi sexcentesimi trigesimi octavi realiter effectuentur et observentur.

Nono. Amnistiam generalem omnibus et singulis regnicolis sua maiestas sacratissima iuxta formam amnistiae prioris pacificationis Viennensis concedere dignabitur, ita ut etiam bona universa et iura possessionaria, sub his disturbiorum temporibus per suam maiestatem, vel dominum palatinum regni, vel alios, quibuscunque donata, collata et inscripta, vel per quoscunque fideles suae maiestatis quovis modo occupata et

adempta, prioribus possessoribus, vel eorundem haeredibus, statim et defacto remittantur et restituantur. Similiter etiam ex parte regnicolarum supplicantium reddantur. Et super huiusmodi amnistia peculiare diploma sua maiestas sacratissima concedere dignabitur.

Nos itaque praescriptas universas et singulas concessiones et articulos, ac omnia et singula in his contenta, prout iidem tractati conclusique sunt, atque hisce literis nostris de verbo ad verbum inserti, acceptamus, approbamus et ratificamus; assecurantes praefatos principem Transylvaniae eique adhaerentes, ac etiam universos et singulos status et ordines inclyti regni nostri Hungariae, in verbo nostro regio et bona fide christiana, quod eos omnes et singulos articulos, in omnibus eorum punctis et clausulis, tam nos ipsi sancte et inviolabiliter observabimus, quam etiam per alios omnes subditos nostros, quorum interest et intererit, cuiuscunque status et conditionis sint, observari faciemus. Ad quod observandum etiam successores nostros legitimos scilicet Hungariae reges obligatos esse volumus, harum nostrorum manus nostrae subscriptione roboratarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in arce nostra Licensi Austriae superioris die decima sexta mensis Decembris, anno domini millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto, regnorum nostrorum Romani nono, Hungariae et reliquorum vigesimo, Bohemiae vero decimo octavo.

Ferdinandus m. p.

Georgius Szelepchenyi m. p.
el. eppus Wesprimiensis.
Georgius Orosy m. p.

Jegyzet: V. ö. A Corpus Iurisban az 1646-ik évi V. articulussal.

(Az eredeti példány pergamenre írva, a szokott formában 6 levélből áll, melyből a két első s két utolsó tiszta. A király czíme aranyas betűkkel van írva.)

b)

Nos Ferdinandus tertius dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, marchio Moraviae, dux Lucemburgae, superioris et inferioris Silesiae, Wierthembergae ac utriusque Lusatiae, comes Habspurgi, Tyrolis et Goritiae etc.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis; quod cum superioribus proxime elapsis temporibus, certi motus intestini et hostilitates, in

regno nostro Hungariae exortae fuissent, exindeque pax et tranquillitas regnique quies perturbata extitisset, nos paterna et benigna affectione nostra moti, eiusmodi suscitatos tumultus, ut christiani sangvinis effusioni parceretur, sublatisque quibusvis in regno dissidiis indigenae quiete et tranquillitate perfruerentur, placidioribus potius transactionis mediis, quam armorum vi sopitos et compositos esse cupientes, certos tractatus cum illustrissimo Georgio Rakoczy Transylvaniae principe, quarundam partium regni Hungariae domino et Siculorum comite instituerámus, in quibus etiam, nonnullae eiusdem praetensiones et postulata accommodata exstitissent. Ad consequendam porro publicam pacem et desideratissimam in regno tranquilitatem, contestandamque uberiorem nostram erga eundem principem benignitatem, nos ad ipsius postulata quam liberalissime declarantes, ad infrascriptam pacis et mutuae reconciliationis concordiam, oblationes et conditiones medio ablegati fidelis nempe nostri egregii Ioannis Tőrös, alias camerae nostrae hungaricae consiliarii ultimate deventum est. Quae in hunc sequuntur modum.

Primo. Totalem arcem Tokay, in comitatu Zempliniensi existentem habitam una cum oppido Tarczal, cum omnibus bonis ad eandem pertinentibus domino principi et principissae, eiusdem coniugi dilectissimae, haeredibusque ipsorum, ad sexum virilem sua maiestas iure perpetuo confert, ad foemineum vero sexum in trecentis millibus florenis cum libera dispositione eorundem, pro qua quidem arce et bonis praedictus dominus princeps domino Ioanni Homonay, intra anni spatium, centum millia florenorum deponet de residuis autem ducentis millibus sua maiestas caesarea et regia eundem dominum Ioannem Homonay et Stephanum Csaki contentabit. Ad aedificium porro eiusdem arcis Tokay, quinquaginta millibus florenorum auget sua maiestas caesarea summam trecentorum millium florenorum.

Secundo. Arcem quoque totalem Regécz, in comitatu Abaujvariensi habitam, una cum bonis ad eandem pertinentibus praelibato domino principi et consorti suae dilectissimae, haeredibusque ipsorum, ad masculinum sexum iure perpetuo sua maiestas caesarea confert, ad sexum vero foemineum in ducentis sexaginta millibus florenorum cum libera dispositione eorundem, pro qua quidem arce et bonis idem dominus princeps intra anni spatium centum et sexaginta millia florenorum deponet, in eo valore computando aureos et talleros, prouti in superiori Hungaria cursus monetae est. Super quibus quidem duabus arcibus et bonis ad easdem pertinentibus, expediri faciet sua maiestas sacratissima litteras donationales,

cum illis conditionibus cum quibus postulavit d. princeps, ad virilem sexum iure perpetuo, iuxta dispositionem eorundem. Post horum vero defectum si sua maiestas a sexu foemineo redimere voluerit, tunc utriusque arcis summam simul et semel deponere teneatur. De qua quidem summa eidem domino principi liberam dispositionem sua maiestas caesarea concedit. In praemissis autem bonis Thokaiensibus omnis generis decimas cum nonis assignat memorato domino principi sua maiestas, uti videlicet fuerunt Tokay et Tarczal cum reliquis bonis apud principem quondam Gabrielem Bettlen, Regecz autem prout fuit apud dominum palatinum in ea parte ad eundem modum d. principi per suam maiestatem datum est. Porro quia domini Stephanus Chyaki et Ioannes Homonay, multas vineas et haereditates pro pecuniis exemerint, ita ut antequam creditores contententur, de talibus vineis decimas pendere non teneantur, iustum est, ut talibus satisfiat, ita ut ex summa, quam princeps d. Ioanni Homonay depositurus est, eos qui legitimas litteras exemptionales superinde produxerint, contentare valeat. Similiter fiat etiam in bonis Regécz, si quid tale repertum fuerit. Comitatus Zathmar et Zabolcz valeant possidere filii dicti d. principis, vita ipsorum durante, prout idem princeps inter illos dispositurus est, post horum vero obitum, quamdiu ex posteris ipsorum Transylvaniae principes forent, possint arcem Zathmar cum bonis, signanter autem oppidis Zattmar et Némethi possidere. Negotium etiam arcis Szerennye in comitatu de Ungh existentis in primis regni comitiis finaliter complanetur, et si consors domini principis in eadem bonum ius habuerit, eidem restituatur. Vinea quoque Hétszőleő dicta, in promonthorio Thokaiensi sita, penes antefatum dominum principem et haeredites eiusdem manebit, pro qua idem princeps quinque millia florenorum deponet. Similiter et reliquae vineae allodiales cum proventibus, prout per dominum quondam Bettlen Thokaium possessum est, excipiendo tamen tricesimam tamquam regni proventum post decessum eiusdem d. principis.

Tertio. Totalis etiam arx Echyed, in comitatu Zathmáriensi existens cum bonis ad eam spectantibus, pertinentiisque Nagy et Fölső Bánya, per defectum dominorum comitum Stephani et Petri Bethlen, statim et defacto absque ulla ulteriori dilatione, ad manus d. principis vel haeredum et posteritatum eiusdem utriusque sexus universorum assignabitur, neque deroget reversalibus eorundem comitum suae caesareae et regiae maiestati datis, si medio tempore mutuo inter se convenientes, in signum successionis, aliquam portionem ex dictis bonis ipsi d. principi vel haeredibus eiusdem dare uoluerint, haecque

donatio super Echyed expediatur, cum solita clausula: salvo iure alieno.

Quarto. Septem comitatus vita eiusdem d. principis durante, prout praedefuncta sua maiestas caesarea principi quondam Gabrieli Bettlen, in anno 1622. contulerat cum omnibus proventibus, ita prout idem quondam princeps Bettlen possedit, dominus quoque princeps possidere valeat, ac bona quoque ad arcem Zathmar pertinentia, quae apud alios iure pignoratitio haberentur, liberum erit redimere, et usque ad summam quibus voluerit legare. Donationes quoque eiusdem domini principis, super arcibus Patak et Munkach sua maiestas denuo expediri curabit, et si qui defectus in iisdem per expeditores admissi essent, illi quoque corrigentur. Pro aedificio arcis et civitatis Patak, supra summam capitalem antea super iisdem bonis inscriptam, viginti quinque millia florenorum concedit sua maiestas d. principi; quae quidem aedificia, singulis annis per certos homines suae maiestatis, ad id deputandos revidebuntur et aestimabuntur, testimonialesque litterae per eosdem domino principi superinde assignabuntur. Quod autem hactenus per d. principem aedificatum est, cum et illud iuxta continentias donationis praedefunctae caesareae et regiae maiestatis adhuc aestimari non fecerit, ad id aestimandum etiam certi homines suae maiestatis sacrae caesareae et regiae mittentur, qui super eiusmodi aestimatione literas testimoniales domino principi dare debebunt. Similiter etiam in Munkach, ad viginti quinque millia florenorum aedificium facere valeat. Curabit praeterea sua maiestas caesarea, quingentos centenarios cupri ex fodinis Novisoliensibus statim ad rationem domini principis assignari. Omnes denique officiales et servitores domini principis sub ditione suae maiestatis in comitatibus commorantes tenebuntur rationes suas absque ulteriori dilatione rectificare, quod si vero id facere nollent, possit tam in persona ipsorum animadvertere, quam etiam ad occupationem bonorum eorundem ubicunque in ditione suae maiestatis existentium procedere. Huiusmodi autem officiales dandis rationibus obstricti a nulla parte recipiantur, quin utrinque extradentur, neque utrinque conducantur. Hoc autem ita intelligendum est: quod si qui ex iis dandis rationibus obnoxii incolae ditionum mattis suae sacratissimae caesareae essent, bonaque ibi haberent, neque iuxta reversales suas comparere vellent, d. princeps suam maiestatem de super requirendo, faciat sua maiestas caesarea ex bonis talium vel etiam cum assignatione personae ipsorum satisfactionem d. principi impendi curare. Tempore necessitatis, si d. princeps et posteri eiusdem propter syncerum erga christianitatem affectum et inclinationem, factam-

que cum sua maiestate caesarea pacem, turbaretur, et posteri eiusdem turbarentur, in tali casu sua maiestas caesarea cum competenti auxilio d. principi aderit. Et cum Franciscus Balassa tam Simoni Balassa, quam etiam pupillis Andreae quondam Balassa multa damna intulerit, sua maiestas caesarea curabit et hoc in proximis regni comitiis ex aequitatis dictamine complanari. In negotio quoque occupationis bonorum orphanorum quondam dni Pauli Rakoczi, fratris dni principis charissimi, quod si ob id aliquid erga eundem d. principem in futurum praetendi posset, tam ipsum, quam etiam haeredes et successores eiusdem ab impetitione suae maiestatis et successorum eiusdem, eadem caesarea regiaque maiestas immunes et expeditos cum perpetua praemissorum oblivione pronunciat. Damna quoque ab utroque exercitu in hisce motibus perpessa in amnistiam translata esse intelligantur. Servi fugitivi utrinque extradentur imo neque recipiantur. Captivi quoque ex parte suae maiestatis caesareae statim dimittantur, idipsum et dnus princeps confestim facturus. Vicissim autem praefatus quoque dnus princeps:

Primo. Quod omnibus confoederationibus et correspondentiis, quae hactenus inter dnum principem, Gallos et Svecos aliosque confoederatos intercessissent, quae vel in minimo initae cum sua maiestate pacis conclusionibus et diplomatum continentiis contrariarentur, statim et defacto renunciando, nullam deinceps cum illis habiturus est confoederationem et correspondentiam tam dnus princeps, quam successores eiusdem, effectuandis omnibus et singulis iuxta conditiones et oblationes ex parte quoque suae maiestatis, eiusdemque successorum, quin et fideles quoque suae maiestatis quos hactenus per praesentes motus in obligamine habuisset, eos ab illa obligatione eliberat, qui in ditione suae maiestatis permansuri sunt, prout etiam vigore istius tractatus liberi pronunciari debent.

Secundo. Quod conclusa per dei gratiam hac desiderata pace absque ulla mora dnus princeps universas suas, prout et filii aliorumque officialium suorum copias in Transylvaniam, aut adminus in comitatus eidem concessos, sub bona et seuera disciplina, in quantum fieri poterit, reducet, neque ullum ex illis apud Gallos, Svecos, aut alios sibi confoederatos, ullo sub praetextu relinquet, permutatis porro utrinque assecuratoriis confestim mouebit et discedet.

Tertio. Quod universa bona, quae per praesentem tractatum in manibus d. principis non relinquerentur, ea tam suae maiestati cum montanis et liberis civitatibus, quam etiam aliis eorum possessoribus legitimis, tam in Hungaria, quam in Transylvania, (exceptis iis quae per defectum magnifici con-

dam Sigismundi Praepostvari, in ditione transylvanica ad fiscum redierunt) statim et defacto restituet. Tormenta item et munitiones ex Lipto Uyvár, Gyarmath et Putnok ablatas, exceptis d. Homonay, cuius tormenta cum ex parte rupta, ex parte vero distracta sint, loco eorum centum centenarios ex cupro, sive aere, a sua maiestate domino principi in camera Novizoliensi collato, concedit cum Regecziensibus, quae videlicet per dnum comitem palatinum isthuc comparata sunt, per eundem dnum principem restitutis. Viceversa ex castellis Szerencz, Chetnek, Osdgian et Lednicze, cum campanis per Franciscum Vesseleni ex Osdgian ablatis restituantur. Pulverem tormentarium, globos, plumbum, funiculos, musquetas, quae partim disruptae, partim consumptae sunt, inter munitionem non computando. Signanter etiam bona dni Stephani Csaki ac consortis ipsius in Transylvania habita, ita tamen ut eo iure possideant, quo ante moderni belli motum ea possederunt, idem ex parte quoque suae maiestatis fiat.

Quarto. Cum restitutione bonorum etiam litteralia instrumenta quorumcunque sub hisce disturbiis occupata ac detenta, illis, ad quos pertinent, restitui faciet, quae videlicet de iure dnum principem, vel haeredes et posteritates eiusdem utriusque sexus universas, signanter autem illmi Georgii Rakoczy iunioris principis Transylvaniae etc. consortem dilectissimam Sophiam Bathori non concernerent.

Quinto. Quod in rebus et negotiis regni non aliter se dnus princeps immiscebit, quam unum commembrum regni.

Sexto. Praeter duos captivos, utpote Franciscum Megyery et Ioannem Kovach, reliquos omnes gratis dimittet, ex parte quoque suae maiestatis idem fiat.

Septimo. Excepto cupro dno principi in camera Novizoliensi a sua maiestate collato, reliquos omnes proventus in montanis civitatibus, a die vegesima octava mensis Aprilis, anni praesentis provenientes, pro cultura fodinarum intacte relinquet.

Nos itaque praescripta universa prout ex utraque parte tractata et conclusa praesentibus litteris nostris inserta essent, per omnia acceptamus, approbamus et ratificamus; assecurantes saepefatum principem, in verbo nostro regio, et bona fide christiana, quod omnes praemissos articulos, universaque et singula in iisdem contenta, ex parte nostra tam nos ipsi sancte et inviolabiliter observabimus, quam etiam per alios subditos nostros quorum interest vel intererit, cuiuscunque status et conditionis fuerint, observari faciemus. Ad quae observanda successores etiam nostros legitimos videlicet Hungariae reges obligatos esse volumus, dummodo oblationi etiam ex parte

principis nobis factae per omnia satisfiat. Harum nostrarum manus nostrae subscriptione roboratarum, vigore et testimonio literarum mediante. Datum in arce nostra Lincensi Austriae superioris, die decima sexta mensis Decembris, anno domini millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto, regnorum nostrorum Romani nono, Hungariae et reliquorum vigesimo, Bohemiae vero anno decimo octavo.

(Ugyanazon aláírásokkal mint az előbbi. Az eredeti példány teljesen olyan mint az előbbi, csakhogy 8 pergamen levélből áll; az első oldalon: B. Diploma Ferdinandeum super punctis pacificationis Lit. A. signatum. Mind kettő a vörösvári ltárban.)

c)

Amnystia generalis.

Nos Ferdinandus tertius dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae, Moraviae, dux Lucemburgae, superioris et inferioris Silesiae, Vierthembergae et Thekae, ac utriusque Lusatiae, comes Habspurgi, Tyrolis et Goritiae etc.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis; quod cum in motibus intestinis, quibus noviter regnum istud nostrum Hungariae deflagravit, nonnulli regnicolarum, partibus illustrissimi principis Transylvaniae adhaerentes, ditiones nostras invasissent; quia tamen pro singulari nostro, erga regnum nostrum Hungariae paterno affectu, miseratioueque innoxiae plebis, quae bellorum calamitatibus atteritur, pacem cum dicto principe redintegrare, quam armis rem decernere maluimus. Id circo ex innata nobis clementia, accedentibus humillimis ac instantissimis dictorum regnicolarum petitionibus, in eam, quae sequitur concessionem, indulgentiam ac admissorum oblivionem perpetuam, benigne condescendimus. Quod nimirum amnystiam, et oblivionem generalem, omnibus statibus et ordinibus dicti regni nostri Hungariae, qui ex praescriptis dicto principi in hisce motibus adhaeserunt, aut ratione servitii vel famulatus eidem obstricti fuerunt, haeredibusque eorundem universis omnium eorum, quae a prima die mensis Maii, anni millesimi sexcentesimi quadragesimi tertii, usque ad primum mensis Novembris, anni praesentis millesimi sexcentesimi quadragesimi quinti, hinc inde gesta commissaque fuerunt, benigne concedimus. Ita quod omnes caedes, rapinae, spolia, castrorum interceptiones, civitatum, oppidorum, possessionum, et villarum occupationes, generaliter

vero universae violentiae sub hoc tempore factae et patratae nulli omnium, cuiusvis status, conditionis, ordinis ac praeeminentiae imputentur, sed de pleno et simplici obliterentur, et nullo unquam tempore, quovis exquisito modo et colore neque per maiestatem nostram ac successores nostros legitimos Hungariae reges, nec per ipsos damnificatos regnicolas ad invicem, palam vel occulte, in vel extra iuditium per se, vel per alios possint propterea vel impediri, vel aliqualiter aggravari, quin imo hi omnes universi, super suis factis intra praefatum tempus commissis, a quibusvis actoribus causidicis, litigantibus tam intra, quam extra iudicium liberi penitusque absoluti sint et habeantur, nec eos quivis iudex ordinarius iudicare valeat, aut praesumat quovis modo, si qui etiam ex praedictis, quaevis castra, fortalitia, aut munitiones, sponte, vel inuite manibus Hungarorum tradidissent, aut assumpto sibi externorum, aut Turcarum auxilio, nobis, aut Hungariae, vel etiam vicinis provinciis damna intulissent, necnon liberarum civitatum, fodinarum, oppidorum, villarum, possessionum, taxas, census et proventus, quovis nominis vocabulo nuncupatos percepissent, et pro se usurpassent, sint, sicut supradicti, absoluti, ita tamen, ut de caetero ab omnibus huiusmodi penitus abstineatur. Sicut etiam vicissim praedicti regnicolae, nobis et successoribus nostris, legitimis regibus Hungariae, ad perpetuam fidem, fidelitatemque et observantiam obligati esse debebunt, quod salvis semper iuribus et libertatibus regni permanentibus, nunquam defectionem, rebellionem, insurrectionem, publicae pacis perturbationem, vicinarum provinciarum invasionem et depopulationem, internam vel externam conspirationem, Turcarum et Tartarorum, ac aliorum quorumlibet hostium in regnum Hungariae et vicinas provincias introductionem, privata conventicula contra nostram maiestatem, contra bonum regni in aeternum molientur, vel quovis exquisito colore et pretextu attentabunt. Imo absolvimus, admissaque omnia praesentibus literis nostris amnystiae modo praemisso obliteramus, tollimus, penitusque in perpetuum sublata, oblitaque esse volumus, ac praemissa omnia eorumque singula bona, inviolabilique fide nos observaturos promittimus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum ex arce nostra Lyncensi Austriae superioris, die decima sexta mensis Decembris, anno domini millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto, regnorum nostrorum Romani nono, Hungariae et reliquorum vigesimo Bohemiae vero anno decimo octavo.

(Másolatban a vörösvöri s az orsz. ltárban.)

VII.

A tokaji tárgyalások.

A békeokmányok aláirásával s a diplomák kicserélésével a tárgyalások még nem értek véget: hátra volt a végrehajtás, s ez nem volt kisebb dolog magánál a békekötésnél. — Nehány nappal a diplomák permutatiója után Ferdinánd már kinevezte biztosait Hosszuthotyt, Szunyagot, Tőröst, Kerekest, Aszalait a békepontok végrehajtására vonatkozó tárgyalások folytatására s bevégzésére. Rákóczy 1646. febr. 27-én nevezte ki a maga biztosait: Hallert, Nyáryt, Csernelt, Kőrössyt, Szemerét, Klobusiczkyt. De ezek csak márcz. végén gyűltek össze Tokajban s ápr. 1-én kezdték meg a tárgyalásokat.

A harmincz éves háború bár vége felé járt, de még mindig tartott, s annak esélyeitől mindenik fél várt és remélt: hátha még úgy fordúl a koczka, hogy a végrehajtásnál lehető lesz módosítani a pontokon? Rákóczy különben is kedve ellen kötötte meg a békét, a primás pedig szerette volna felforgatni azt. Az országos levéltárban s az Akadémia kézirattárában fenmaradt levelezése mutatja, hogy a nehézségek támasztásában csak annyi része volt, mint Rákóczynak, s hogy leginkább az ő befolyásának lehet tulajdonítani, hogy az országgyűlés, mely 1646. május 1-jére hirdettetett ki, elhalasztatott ez évi augusztus 24-re. De az országgyűlés tartamára a tárgyalások is felfüggesztettek: a végrehajtás módozatainak végleges megállapítása elhalasztatott ennek végére.

I.

1645. decz. 27.

Ferdinandus tertius dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae rex.

Instructio,

Pro fidelibus nostris rndo Ladislao Hosszuthóti, eppo ecclesiae Varadiensis, et mgfco Caspare Szunyogh de Jeszeni-

cza et in Budetin. ac consiliariis nostris, egregiis item Iohanne Tőrös camerae nostra hungaricae consiliario, Andrea Kerekes personalis praesentiae regiae in iudiciis locumtenentis prothonotario, et Stephano Aszalai pro executione eorum, quae in tractatu nuper cum principe Transylvaniae Georgio Rakoczy conclusa sunt, data.

Primum et ante omnia commissarii nostri ad manus habeant capitulationes pacificationis cum praefato principe Transylvaniae nuper conclusae in paribus diplomatum utrinque emanatorum, ac iuxta illas totam suae commissionis executionem instituant, ne latum unguem in illo puncto recedentes ab eorundem diplomatum continentiis. Similiter habeant etiam ad manus capitulationes tractatus Nekespurgensis anno millesimo sexcentesimo vigesimo secundo initi, quoad conditiones potissimum, quibus septem comitatus principi conceduntur.

2. Quandoquidem ratio status publici exigit, ut praefati commissarii, quantocyus fieri poterit, in ipsorum commissione procedere debeant, dabunt operam, ut non obstante unius, aut alterius ob infirmitatem, aut alium casum, absentiam, loco quorum alii substituentur, compositis domi rebus suis, habitaque inter se mutua intelligentia iter aggrediantur, circa diemque vigesimum quintum iminentis mensis Ianuarii Tyrnaviae compareant ac principi intiment, ipsos ad praesentem commissionem peragendam et executioni demandandas conclusiones pacificationis nuperae esse ablegatos, ut pro parte nostrae mtis, ac fidelium nostrorum recipienda percipiant et principi Rakocio consignanda assignent, certificentque de initiato opere commissionis, ac moneant, ut citra moram captivos dimitti curet, siquidem ex hac parte iam essent dimissi. Et comitatibus ac magnatibus suae ditioni committendis conventum indicat Cassoviae et debitum terminum praefigat, ut quamprimum commissarii Cassoviam appulerint, negotia conficiantur.

3. Quae commissionis executio initium sumere debebit Tyrnaviae, ibidemque iuramentum recipi, pro parte nostra a iudice, senatoribus, populoque Tyrnaviensibus, quibus committendum erit, ut ipsi eodem modo homagium fidelitatis ad rationem nostram recipiant a suis concivibus. Quod etiam in aliis liberis et regiis civitatibus observandum erit.

4. Dabunt operam, ne moram inanem in locis, ad quae pervenerint, trahant, quin imo omni conatu, et celeritate in id incumbant, ut quamprimum diligenter confectis negotiis Cassoviam perveniant. Quocunque autem locorum in ditione nostra venerint, ubi bona fisci et tricesimae in proximis disturbiis occupatae, aut bona fidelium nostrorum, tam ecclesiasticorum quam secularium, per principem pro servitiis donata, aut pecu-

niis inscripta habebuntur, legitimis possessoribus restituant.[1]) De talibus autem fisci bonis a tricesimis a camera hungarica, aliisque officialibus nostris informationem accipiant commissarii.

5. Conveniant cum Rakocianis ad quae loca accedere oporteat, ac quorsum ad quem diem et qui capitanei, vicecapitanei et vaivodae minorum praesidiorum convocandi sunt pro assignatione et receptione praesidiorum, ac depositione iuramentorum.[2])

6. Tyrnavia egressi versus montanas civitates proficiscentur, quibus etiam et metalli fodinis receptis, a iudicibus, senatu et civibus eodem modo iuramentum exigatur, quemadmodum de Tyrnaviensi notatum est.

7. In Szendrő praesidiarios in devotione confirmabunt, benignitatem nostram et paternum affectum, ac curam declarabunt, ad fidelia servitia et constantem fidelitatem animabunt, significando ipsos Mti nostrae curae futuros, solum tricesimam principi Rakocio concessam. Confinium autem illud et milites pro nobis esse reservatos, stipendia sollicitantibus spem dabunt futurum, ut nos eisdem de stipendii provisione debitas ordinationes instituamus. Id ipsum etiam in Filek et Puthnok, quoad confiniarios peracturi.

8. Constituent etiam certas personas, quibus inventarii confectionem synceram delegabunt, super tormentis et aliis necessariis, ad apparatus bellicos rebus. Templa sub hoc tumultu violenter utrinque occupata, ubique restituantur.

9. Ubi autem Cassoviam fuerit ventum, si istic princeps adfuerit, salutandus erit cum comprecatione feliciter auspicati novi anni, et declaranda Mtis nrae erga ipsum benignitas et propensio, qua afficimur, in ipso exornando, quamque salutari consilio pacis studia praeposuerimus bellorum incommodis, populorumque et provinciarum ruinis. Sperare nos, quod princeps iuxta suam promissionem ea inposterum officia praestabit, quae bonum gratumque decent principem, neque unquam aures his praebebit, quae forte ad inquietitudinem eundem inducere niterentur. A Mte quidem nostra nonnisi ea esse expectanda, quae ad pacem, tranquillitatemque conservandam pertinerent, ipsum quoque principem, toto pectore ad quietem tutandam, atque fovendam anhelare debere, missos esse commissarios cum sufficienti mandato ad exequendas conclusiones reconciliationis, ut debito modo perficiantur tam ea, quae

---

[1]) *Oldaljegyzet:* V. Pacem Niclp. punctum 9. V. insuper punctum 22.

[2]) Aliter in Niklspurgensi art. 6.

Mtem nram concernunt, quam quae principem tangunt.[1]) Certum tractum septem comitatuum, utpote Szathmár cum eiusdem nominis castro, Zabolch, Ugochad, Beregh, Zemplien, Borsod (excepto Zendrő).[2]) Tricesimae tamen ibidem erectae proventibus pro principe remanentibus, et Abaujvariensem cum civitate Cassoviensi (ita quidem ut duos ex his Szathmariensem utpote et de Szabolch valeant possidere filii dicti principis vita ipsorum durante iuxta dispositionem principis), quoad regales proventus eidem per nos assignandos esse et assignaturos in praesentia frequenti magnatum, nunciorumque comitatuum assignandorum salvis semper libertatibus, praerogativis, immunitatibus, consuetudinibus, iuribus, bonis, residentiis et proventibus quorumvis tam ecclesiasticorum, quam secularium; sperare nos et admonere principem, ut debita mansuetudine universos et singulos in assignandis comitatibus commorantes, in ipsorum praerogativis consuetudinibus, exemptionibus, iuribus et privilegiis, sine turbatione et molestia conservet, neque quorumvis tam ecclesiasticorum quam secularium iura labefactari intendat.[3]) Conditiones vero sub quibus ipsi septem comitatus praedicti conceduntur, diligenter observet et effectuet.

10. Pro assecuratione porro Transylvanorum, de regressu septem comitatuum transmittenda, certum tempus per eundem principem denominabunt, quibus praescitis, processuros commissarios ad assignationem comitatuum ac castrorum ipsi concessorum, executionemque eorum, quae per ipsos praestari conveniens sit.[4])

11. Itaque convenientibus in unum magnatibus et nunciis dictorum septem comitatuum ac civitatis Cassoviensis, proponant commissarii: Quod nos nihil antiquius et magis firmum habeamus, quam status et ordines regni in ipsorum libertatibus et privilegiis conservare.[5]) Amnistiam et veniam omnium erratorum indulsisse, ac diaetam propediem promulgaturos, in qua universorum statum et ordinum gravamina complanabimus. Praeterea Mtem nram principi Rakocio, ad dies vitae eiusdem dictos septem comitatus cum civitate Cassoviensi (dempto Zendrő) duos vero illorum, Szathmár utpote et Szabolch, filiis eiusdem, itidem ad vitae tempus certis de

---

[1]) V. Nikelsp. a. 7.

[2]) Septem comitatus iuribus palatini et iudicum ordinariorum subsunt. Nikelsp. a. 19.

[3]) In Nikelsp. liberum religionis exercitium a. 17.

[4]) *Oldaljegyzet:* V. Nikelsp. a. 23.

[5]) Vide supra a. 2.

causis inductam concessisse.[1]) Quarum prima est. Quod nos ex paterna inclinatione nra, qua erga nationem hungaricam afficimur, clementer consideravimus, quanta christiani sanguinis effusione, quanta populorum ruina, quantis caedibus, et oppressionibus innocentis plebeculae, quanta regnorum, provinciarum vastitate utrinque dimicatum sit, sine ulla per nos praebita causa tumultuum. Perpendimus etiam pro benignitate nra, quantis periculis ingentibus ditiones christianae involverentur, maxime vero afflictissima Hungaria Turcis vicina, inque ipsorum faucibus sita, in cuius possessionem, violentam occupationem et subiugationem semper illi inhiaverunt, quibus malis et periculis per certam accommodationem maluimus obviam ire, quam salutem Hungariae in discrimen coniicere. Altera causa quae nos ad concedendos comitatus induxit est spes, quam de principe conceptam habemus, quod idem imposterum non solum pacis studia sectabitur, ab omni hostilitate motuum in regno concitationem contra mtem nram et augustam domum nram Austriacam abstinendo, verum etiam grata et utilia servitia nobis, inclitae domui nrae Austriacae, et toti christianitati prompte et constanter exhibebit. Tertia causa propter utilitatem regnicolarum, ut eosdem graviter per haec intestina dissidia impensis et oneribus bellicis exhaustos optatae quieti et tranquillitati restitueremus, totumque regnum Hungariae fluctibus periculosissimis iactatum, tempestatibusque validissimis aestuans, per concessiones dictorum comitatuum conservaremus, quos tamen nos a corpore regni minime intendimus avellere, aut ipsorum privilegiis et libertatibus exuere. His aliisque causis permoti, praerecensitos septem comitatus (excepto Szendrő) una cum civitate Cassoviensi, simul cum cunctis eorum antiquis metis et limitibus, tam intra quam extra Tibiscum, proventibusque et redditibus fiscalibus plenaria cum iurisdictīone et gubernatione iuxta tamen conditiones in formula pacificationis Nikespurgensis expressas concedimus.[2])

12. Significabunt itaque commissarii dictis congregatis statibus, ut debitum honorem et venerationem principi exhibeant, et attendant, ne ullo unquam tempore aliquid moliantur, quod ipsis et eorum posteritatibus ruinae occasio sit futura.

13. Porro non debere illos existimare, quod nos curam ipsorum, sollicitudinem ac defensionem deposuerimus, quin

---

[1]) *Oldaljegyzet:* Rationes sequuntur cur septem comitatus et caetera bona Rakocio sint assignanda, magnatibus ac nuntiis comitatuum, et civitati Cassoviensi assignanda. Rationes quibus Bettlenio fuerant hi comitatus assignati, vide Nikelsp. tract. punct. 17., 29. inclusive.

[2]) *Oldaljegyzet:* V. Nikelsp. a. p. 17. usque ad 29.

imo in ipsorum adversitatibus, et si ab hostibus periculum immineret, paratos nos futuros succurrere, et remedium adhibere.

14. A supremis comitibus comitatuum praedictorum, a capitaneis et castellanis confiniorum et haidonum, a iudicibus et senatoribus civitatum et oppidorum privilegiatorum de his iuxta formam in praefata formula pacificationis Nekespurgensis contentam, [1]) iuramentum exigant, nomina autem eorum qui intraverint consignata ad mtem nram reportari debebunt. Intimabunt autem commissarii ad similem iuramentum praestandum fore obligatos non solum ipsos, sed etiam futuros quicunque principi iurant.

15. Archivum camerae Scepusiensis nri et principis commissarii revideri curent, commitantque certo fidedigno homini syncero conservandum, qui iuramento tam nobis quam principi obligatus sit, ad fidelem custodiam et conservationem, et si quid nobis aut dicto principi pro usu et ratione comitatuum eidem concessorum necessarium fuerit, idem conservator in paribus extradet fideliter. [2])

16. De dimissione captivorum sollicite apud principem agent commissarii. Eliberationem quoque duorum captivorum Francisci Megyeri, et Iohannis Kovach efficere conabuntur apud principem, repraesentando, ut si quam offensam erga hos princeps conceptam habeat, velit in hac ipsa pacis redintegratione eisdem liberaliter condonare, ac remittere. Si tamen in eo duriorem ac difficiliorem sese exhiberet, sine spe obtinendi id, in hoc puncto non immorabuntur. [3])

17. Quandoquidem non solum saecularium, sed etiam ecclesiasticorum iura illibata esse debeant, curabunt diligenter commissarii nri restitutionem certae domus liberae capli ecclesiae Agriensis in civitate Cassoviensi habitae in integrum. Si quid iuris circa eiusdem domus exemptionem civitas praetendere voluerit, ad ordinarium iuris cursum remittatur. — Pro tuitione autem iurium et immunitatum ecclesiae Agriensis efficere omni studio conabuntur, ut episcopus et capitulum Agriense suas decimas Cis-Tibiscanas extra Tokaienses, quae principi cedunt, sicut prius, libere prout convenire potuerint, arendare vel retinere possint et valeant. Quod si autem camera Cassoviensis aliquas accedente episcopi et capituli consensu pro se retinere voluerit, iustum pretium prout antea sub regimine nro simul et semel persolvat. Quod si facere

---

[1]) *Oldaljegyzet:* V. Niklsp. a. 21.
[2]) *Oldaljegyzet:* V. Niklsp. a. 8.
[3]) *Oldaljegyzet:* V. Niklp. a. 13.

noluerit, liberum sit episcopo et capitulo cui voluerit arendare, vel pro se retinere, usque eidem capitulo Agriensi residentia pacifica, decimae oppidi Liszka, ac aliae quartae bona, prothocola restituantur. De bonis porro abbatiae Széplak, Apáti sedulam nauabunt operam, ut seminario capituli Strigoniensi similiter restituantur.

18. Ita etiam bona quorumcunque fidelium nostrorum ubique adempta, usurpata vel qualitercumque alienata, utpote mgfici Ladislai Barkoczy familiae de Palocza, orphanorum Alexandri condam Sennyei, si quae adempta fuissent, Stephani Dévéni aliorumque restituenda procurabunt.[1])

19. Universam vindemiam anno praesenti post permutatas assecuratorias in superiori Hungaria, tam per principem quam alios quoscunque ipsi adhaerentes post diem primum mensis Novembris immediate computando collectam, ad quos eae pertinent, restitui procurabunt.

20. Arces et bona haeredum condam comitis Ioannis Drugeth de Homonna, princeps si quas adhuc occupatas teneret, aut alii tenerent, ad manus tutricis naturalis et pupillorum resignent. Literae et instrumenta literalia factum eorundem bonorum concernentia, diligenter inquirantur, inuentaque manibus dictae tutricis et orphanorum sub inuentario coram certis authenticis personis assignentur.

21. Siquidem pro certis vineis patribus societ. Iesu, vulgo Hétszőlő et Baráthszőlő nuncupatis et in promontorio Tokaiensi existentibus, per principem vigore pacificationis, quinque millia florenorum deponenda sint. Curabunt commissarii ut eiusmodi summam pecuniae, hac occasione ad manus recipere possint, qua recepta, eam dictis patribus assignabunt.

22. In eo vero maxime enitendum erit commissariis nris, ut antiqua dictorum patrum collegia, residentias, habitationes, ac loca denique omnia, quocunque nomine nuncupata, in quibus videlicet ante exortos motus in partibus superioribus fuissent, signanter autem collegium Homonnense, residentia Cassoviensis, Zathmariensis et Zendrőviensis, nec non praepositura Mislensis restituantur, ac in ea, aliaque bona universa (exceptis iis quae per praesentem tractatum in manibus principis relicta essent) reducantur. Quod si vero princeps eosdem patres societatis neque Cassoviam, neque vero Zathmarinum admittere vellet, in eo casu omni studio adlaborabunt, ut ipsi patres societatis in alias civitates nras vel loca idonea, in ditione nra existentia, cis- et trans Tibiscum, 'quae ex consilio, et approbatione fidelis nri electi archiepiscopi Strigoniensis,

[1]) *Oldaljegyzet:* V. Niklsp. a. 9.

ipsorumque patrum iudicio oportuniora videbuntur, introducantur.

23. Laborabunt etiam dicti commissarii nri ut praetensiones comitum Stephani et Ladislai Chaki super universis bonis mobilibus et immobilibus, maternis, defuncti condam Sigismundi Praepostvari, quae tam iure successionis, quam certarum transactionum et nullo specialiter in contrarium condito legitimo testamento se habere praetendunt, neque inter illa, quae per defectum praefati condam Sigismundi Praepostvari in ditione Transylvanica ad fiscum rediissent, comprehendi asserunt, examinentur et iuxta pacificationem modernam, etiam si hoc disturbiorum tempore distracta aut aliis collata fuissent, iisdem tanquam legitimis successoribus, sub praesenti commissione, tam in Hungaria, quam Transylvania restituantur. [1])

24. In negotio bonorum orphanorum praefati condam Alexandri Sennyei, quos in benignam protectionem nram recipiendos duximus, curabunt commissarii, ut in bonis praedecessorum suorum, ac etiam Pancratii condam Sennyei (extra portionem possessionariam oppidi Ujvaros quae revisioni praesentis commissionis subiacebunt) tuti et quieti permanere et a turbationi principis ac aliorum immunes esse possint. [2])

25. Ad instantiam Stephani Abisso, Balthasaris Kern, et Stephani Popovich, mercatorum Viennensium, dabunt operam commissarii nri, ut res ipsorum pecuniae syngraphae, et obligationes famulis ipsorum a civitate Cassoviensi, vel eius praesidio, sine iusta causa ablatae et desertae, hac occasione ipsis restituantur, siquidem res haec nulla ratione ad tractatum hunc et amnystiam pertineant. Ne fidem hucusque in omnibus regnis, provinciis et ditionibus laudabiliter inter mercatores observatam, in notabile regni damnum et iacturam, negotiatorum impedimentum, vectigalium et proventuum publicorum diminutionem, laesam ac violatam fuisse, iure merito praetendi possit, eoque pacta mercantiae tollantur, ipsi vero damnificati regressum suum aliis viis et modis a iure permissis quaerere cogantur.

26. Conqueritur etiam egregius Franciscus Szegedi, alias praesidii Cassoviensis antehac iudex bellicus, in praeteritis disturbiis tempore incaptivationis suae, ob fidelitatem mti nrae conservatam Cassoviae tolleratae, certas literas suas obligatorias, super liquidis debitis confectas, depraedatas, aut creditoribus, vel levi etiam ab eisdem accepta summa pecuniae, restitutas fuisse. Qui si vel literali vel humano documento, coram

---

[1]) *Oldaljegyzet:* V. punctum 3. diplomatis principis caesari dati.

[2]) *Oldaljegyzet:* V. infra a. 33.

commissariis nris possit comprobare sua debita, ei contentationem, praesertim per eos qui ex illis in ditione nra residentias ac bona haberent, etiam per executiones procurabunt.

27. Praeterea sequentia quoque principis Transylvaniae postulata medio ablegatorum suorum nobis exhibita effectuare adlaborabunt. Et quidem,

28. Quoad arces Murán et Balog cum pertinentiis, quas in praeteritis disturbiis mgfcus Franciscus Wesseleni occupaverat, neque hactenus aliis comportionatis possessoribus restituit, tametsi ratione dictae arcis Muran, inter praefatum Vesselenium ac reliquos eorundem bonorum possessores certa transactio instituì debuerit, non sine spe indubii eventus. Siquidem et ipse Wesseleni satisfactionem offerat. Dedimus in commissis quidem praefato electo archiepiscopo Strigoniensi, ut negotium hoc inter illos componat, remque ita accomodet, ut praemissa transactio, quantocius effectum suum sortiatur. Quod tamen si minus succederet, dictorum bonorum prout certorum etiam clenodiorum consortis Gabrielis Illiésházi restitutionem per dictum Franciscum Wesseleni fieri procurabunt.

29. Similiter etiam bonorum pupilli Ioannis condam Beleni, per egrium Ioannem Gombkötő ductorem certorum equitum praesidii nri Filekiensis, penes literas donationales defuncti comitis palatini uti asseritur, in his disturbiorum temporibus occupatorum, si constet indubitatum haeredem eorum superesse, ac consequenter ea haud legitime apprehendisse.

30. Si princeps quinquaginta illa millia florenorum Reniensium, vigore pacificationis Nikespurgensis, Gabrieli condam Bethlen ad confirmationem confiniorum, in septem illis comitatibus existentium ac intertentionem praesidiariorum promissa praetenderet, eidem significabunt commissarii. De hac quidem summa pecuniae, in decursu tractatu nullam prorsus mentionem factam fuisse. Habita tamen ulteriori de hoc negotio informatione an *(sic)* ad hoc vigore huius pacificationis obligati reddamur, nos desuper ulterius resoluturi sumus, utque cognita re conditionibus pactorum hac quoque in parte satisfiat, procuraturi. [1])

31. Ex quo septem comitatus cum iis proventibus, quibus a Gabriele condam Bethlen possidebantur, per principem quoque possidendi erunt, in facto etiam tricesimarum, per ipsum principem tenendarum, necessaria institui debebit rectificatio, eaeque ad normam ac observationem priorem reduci. [2])

---

[1]) *Oldaljegyzet :* V. Niklesp. a. 28.

[2]) *Oldaljegyzet :* Vide anni 1622. a. 47.

32. Per praedictos ablegatos informamur extare certam quandam portionem possessionariam in oppido Szoboszló et comitatu de Zabolch dnam principissam concernentem, quam commissarii praedefunctae suae caes. et reg. mtis Ferdinandi 2-di genitoris nri desideratissimi, felicis reminiscentiae ad tractatum Caroliensem expediti eidem principissae readiudicassent. Quia tamen eius executio hactenus intermissa fuisset, curabunt commissarii, ut visis praetensionibus principissae et adiudicata commissariorum, adhibitis etiam aliis iurisperitis viris, compertaque rei veritate, huiusmodi portionem possessionariam dnae principissae restituant. Si vero circa hoc difficultas aliqua emergeret, quominus hac via effectuari posset, nos desuper informent, opinionemque qualiter negotium accommodari posse existiment, transmittant.

33. Restitutionem munitionum ac tormentorum, quorum in diplomate sit mentio, quorum item resignatio ad tempus usque commissionis dilata fuisset, utrinque diligenter promovebunt.

34. Demum quoad portionem, sive medietatem oppidi Ujváros dicti, in comitatu Zathmariensi habitam, attinet, ut controversia haec inter mgfcum Sigismundum Lonyay et familiam Sennyeianam compluribus iam annis vivens, determinetur, curandum erit commissariis, quatenus adhibitis certis etiam comitatus illius iudicibus, aliisque iurisperitis, praetensiones partis utriusque revideantur, compertaque iuris aequitate, praefati Sigismundi Lonyai, ac deposita haeredibus Sennyeianis summa inscriptionale, bona dictorum restituantur Lónyai.

35. His omnibus rite peractis, valedicendo principi, Eperiesium veniant, a iudice, senatu, et civibus, aliisque civitatibus liberis superioris Hungariae, ut sunt Bartpha, Cibinium, et Leuchovia, iuramentum fidelitatis recipiant.

De omnibus autem occurentibus negotiis mtem nram frequenter informabunt.

Relationem quoque omnium in praesenti commissione actorum et gestorum claram, perspicuam et perspectam consignabunt et mti nrae exhibebunt. Quibus etiam in reliquo gratia et clementia etc. Datum in arce nra Lincensi die vigesima septima mensis Decembris, a. d. millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto.

(Egykorú másolat az orsz. levéltárban.)

II.

1646. febr. 27.

Instructio pro spectabilibus magnificis Stephano Haller de Hallerkeő comite comitatus de Küküllő, et consiliario nostro Bernhardo Nyari de Bedegh arcis et praesidii nostri Kalloviensis supremo capitaneo, generosis ittem Georgio Chernel de Chernelhaza, Stephano Keőrössy de Varad primariae ordinis aulae nostrae familiaribus, Paulo de Zemere, camerae Cassoviensis consiliario et Andrea Klobucziczki primario aulae familiari ad nonnullas difficultates cum sacr. caes. regiaeque mattis commissariis complanandas, destinatis commissariis nostris.

Nyilván lévén már ő kegmeknél, hogy permutálván utrinque az diplomákat még 26. die Decembris anni 1645, császár ő felge commissariusi is eddig Epperjesre érkezhettek, tudósítván bennünket 4. die praesentis mensis írt levelekben Szent-Keresztről mind számokról s alá sietésekről, mi tőlünk is kivánják, ne késleljük commissariusinkat bizonyos helre kiküldeni.

Ő kegmeket rendelvén azért azoknak az dolgoknak is végben vitelére, ha mik volnának részünkről olyak: kivánjuk azért kegyelmesen, az mennyére az útnak nehézsége engedi, siessen Kegmed Haller uram Kőrössy urammal innét ki, Tokajban menvén, várja oda az ő felge commissariusit is, de mind ezeknek előtte Kegmetek egyben gyűlvén s igen jó correspondentiát, egyességet, értelmet viselvén egymással, igyekezze az ő felge commissariusit is oly becsülettel excipiálni, kivel mind császár ő felge méltósága s az magunké is meg ne sértődjék.

Isten ő kegmeket szemben juttatván, kivánják mindeneknek előtte az hét vármegyének annak módja szerint resignálását.

Az végben menvén, azután megértvén, micsoda igazítást vagy dolgokat kivánjanak az mi részünkről, megértvén ő kegmek éjjel nappal adják értésünkre s mindjárt tudósítani fogjuk ő kegmeket.

Mi tőlünk levelekben négy dolgot kivántak. 1. Az rabok elbocsátását. 2. Az főispánok, kapitányok és várasok bíráinak megesküdtetéseket. 3. Az 7 vármegyéből követinknek jelenléteket, kik előtt császár ő felge velünk való végezését mindnyájan hallják meg. 4. Az ország assecuratoriáját, mint szegény fejedelem idejében volt; s mi mindjárt is választ tehetünk, nem

lévén idegenek semmi méltó és igazságos dolgoknak effectuálásától, de ha ezek nélkűl több kivánsági is vagy panaszi lehetnek az ő felge commissariusinak, kivánni kell, mindeneket adjonak elő írásban, küldhesséķ úgy be ő kegmek s mi is annyival jobb alkolmatossággal tehessünk választ.

Az mi részünkről micsoda kivánságok lehessenek ő kegmeknek, azt Szemere Pál uramtól, az mi az camarát illeti, megértheti s vegyenek is informatiót. Az mi az egyéb dolgokat illeti, az Nyári uramnak adott instructiónk s császár ő felge edictoma el fogja ő kegmeket igazítani, kiknek mennél hamarébb verissima pariájokat akarjuk ő kegmek után küldeni.

Ha mi dolgok medio tempore löttenek, avagy történtenek volna, ottkin érthetik meg ő kegmek s mi is értekezvén, tudósítani el nem mulatjuk ő kegmeket.

Derekasabb instructiónkat Fejérvárról kelletik utánna küldenünk ő kegmeknek, mert az régi diplomák is ott vadnak s egyéb ez dologhoz szükséges levelek. Az plenipotentiájokat is ő kegmeknek secundum instructionem nostram onnét küldjük ki mennél hamarébb. Quibus in reliquo gratiose propensi manemus. Secus non facturi. Datum in civitate nostra Segesvár die 27. Februarii anno domini millesimo sexcentesimo quadragesimo sexto.

G. Rakoczy m. p.

(Egykorú másolat a Kapr. gyűjteményben A. 29. Egy. kvtár.)

III.

1646. ápr. 1.

a)

Puncta vigore diplomatum pacificationis, ex parte illmi ac clsmi principis Transylvaniae antequam resignatio septem comitatuum fiat effectuanda, eiusdem dnis commissariis per suae mtis scrae crae et reg. commissarios proposita.

Sacrma sua mtas caes. et reg. dnus noster cltmus pro benigno et paterno quo ducitur erga afflictissimum hoc regnum suum Hungariae affectu, sedatis anno proxime praeterito per compositionem vigentem intestinarum dissensionum cum illmo ac clsmo principe Transylvaniae regni tumultibus, permutatïsque superinde utrinque cum requisita et debita solennitate diplomatibus, conditiones in iis expressas, quemadmodum ex parte sua sancte et illibate adimplere et servare benigne inten-

dit, pari ratione etiam ut a parte praelibati illmi ac clsmi principis Transylvaniae per viam rite adimpleantur et observentur, iure merito praetendit sua mtas. Pro quarum finali et debita executione, complanationeque siquidem nos veluti fideles suos ministros cum sufficienti instructione et authoritate in hasce partes regni Hungariae superiores clementer expeditos esse voluit, ea ratione nempe, quatenus pro parte eiusdem suae mtis fideliumque suorum tam ecclesiasticorum quam saecularium recipienda recipiamus, atque illmo ac clsmo principi Transylvaniae consignanda consignemus. Cuius benignae commissioni nos ex debito fidelitatis accomodare cupientes, nihil prorsus in nobis desiderari hactenus passi sumus, quin imo hancce provinciam nostram prompto animorum desiderio, quantum possibile fuisset, iam finitam fore cuperemus, nec immoraturi quidpiam sumus, dummodo haec subsequentia puncta, vigore diplomatum pacificationis, a parte suae principalis clstdnis in effectum deducantur, prout neque dubitamus suam illmam cltdnem omnino effecturam.

Et inprimis requiritur, ut illmus princeps Transylvaniae omnium et singulorum (nemine excepto) fidelium suae mtis subditorum, comitum, videlicet baronum, magnatum, nobilium aut ignobilium, negotiatorum, quaestorum et aliorum, sive ii liberi sive alias captivi fuerint, comitatuum item et liberarum regiarumque ac montanarum civitatum, quos et quas hactenus per praeteritos belli motus, vigore reversalium suarum quibuscunque conditionum punctis et clausulis, atque praetextibus emanatarum in obligatione habuisset, uti eos iam antea vigore diplomatis pacificationis liberos pronunciavit,[1]) ita etiam reversales illorum adinstar anteriorum pacificationum[2]) in specie restituat.

2. Universa bona et iura possessionaria fidelium suae mtis ecclesiasticorum videlicet et saecularium,[3]) sub hisce proxime praeteritis disturbiis tam in Hungaria quam etiam ditione Transylvanica, et ipsa Transylvania qualitercunque et per quoscunque occupata, abalienata et quibuscunque vendita, donata et collata, vel iure perennali inscripta haberentur, et quae necdum essent restituta, suis veris et legitimis possessoribus omni eo iure quo ad ipsos pertinere dignoscuntur, a parte principis restitui clementer cupit sua mtas. Ecclesiastica utpote praeposituram Misle cum pertinentiis patribus societatis Iesu et alias residentias, habitationes et loca omnia,

[1]) *Oldaljegyzet:* a. In dipl. principis art. 1. In Niklesp. art. 6.
[2])b. Posoniens. cum Betlenio 1626. Art. 8.
[3]) Niklp. art. 9. Niklsp. art. 12. De bonis Homonnai restituendis.

in quibus ante exortos motus fuissent, signanter collegium Homonnense cum possessionibus Kemencze, Petiche, Modra, Volova, residentiam Cassoviensem et Zathmariensem, una cum vineis Barátszőlő in Tokaiensi et aliis quibusvis promontoriis sitis, hinc inde ab iisdem patribus societatis Iesu per quoscunque occupatas, pretium quoque vineae Hétszőlő, durante hac commissione, deponatur. Abbatias praeterea Széplak, Apáthi, pro seminaristis capituli Strigoniensis et praeterea alia quaelibet ecclesiastica bona; secularia autem, ut sunt arx Füzér cum suis pertinentiis, tam illmo dno comiti Francisco de Nádasd, quam gnrso dno Stephano Dévényi et praeterea eidem dno Dévényi portiones possessionarias Vásárhely et Kuppony prae manibus Georgii Chernel iunioris existentes, Rozgony, Vajkócz et Győrkei in Abaujvariensi, integras vero possessiones in Kosztelán et Lipócz in Sárosiensi comitatibus habitas, qualitercunque et per quoscunque occupates et possessas; item bona dni comitis Cháki, et consortis ipsius in Transylvania habita; item eiusdem dni comitis Stephani et similiter Ladislai Cháki universa bona mobilia et immobilia per defunctum condam Sigismundum Prépostvári ad eos devoluta; item possessionem Komorócz, in pertinentiis Varano, alias dno Stephano Ferenczi donatam, dno camiti Ladislao Ezterhasi; item curiam seu domum nobilitarem Sigismundi Eörsi in oppido Thállya, cum vineis eiusdem, in eiusdem Tálylya promontoriis sitis, et si quae alia similia bona occupata existerent.

3. Praeterea ut cum restitutione bonorum, etiam literalia instrumenta quorumcunque sub disturbiis hisce praeteritis occupata et adempta, signanter haeredum dni comitis Iohannis Drugeth de Homonna factum bonorum eorum concernentia, prout et comiti dno Ladislao Ezterhási, in duabus cistis in arce Regécz reperta, et ibidem defacto existentia, vel alio deportata, alias familiam Báthorianam, sive quoscunque alios concernentia, quorum utpote conservatio praefatum dnum comitem Ladislaum Ezterhasi, tanquam ex familia Bathoriana etiam oriundum concernerent, et aliis quibusvis similiter restituantur. [1])

4. Universam vindemiam in partibus hisce superioribus regni, post permutatas assecuratorias, tam in promontorio Liszka, quam aliis pro parte illrmi ac celmi principis Transylvaniae, sibique adhaerentium collectam reverendissimo dno episcopo Váradiensi, prout et aliis, ad quos eae pertinent, restitui faciat sua illma clstdo. [2])

---

[1]) *Oldaljegyzet:* Niklsp. 1622. art. 9.

[2]) Tolletur.

5. Postquam autem vigore diplomatum pacificationis iam omnes captivi ex parte suae mtis sacrmae a summo ad infimum dimissi sint, aequitati omnino consonum esset, ut etiam ex parte illmi principis dimissi fuissent, verum uti informantur commissarii suae mtis, ultra quinquaginta captivi defacto in Transylvania detinentur, quorum nomina et numerum hic adiecta lista sub AA. designat, et si qui forsan vi et metu impulsi, ad servitia nonnullorum duorum se se obligassent, etiam ii liberi dimittantur. Praeterea Ioannis Lenard subditus dnae comitissae relictae viduae condam Sigismundi Forgach, qui Cassoviae in captivitate detinetur, pari ratione dimittatur.

6. Ut tormenta omnia item et munitiones ex Lipto-Ujvár, Gyarmat, Puthnok, Regécz, Palocha, Bódogkő et Korlátkő, Sztropko et aliis ex locis ablata restituantur.

7. Ut tricesimae in ditione suae clstdnis salvis iuribus regnicolarum, iuxta antiquam regni consvetudinem exigantur, nec ullae novitates introducantur, requirente id constitutione etiam regni ac ipsa pacificatione, alioquin infinitae emergerent difficultates cum gravi commerciorum iactura, ut in praesentiarum quoque aliquot comitatus ditionis suae mtis pariter oppida ac civitates negotiatoresque plurimi ac ipsa etiam nobilitas conqueritur et lamentatur. Tricesima quoque in ditione suae mtis Ladomér restituatur una cum proventibus a die prima Novembris anni proxime praeteriti, prout et similiter proventus tricesimae Ungvariensis a dicto termino percepti restituantur.

8. Cum secundum pacificationes reddendum est uni cuique quod suum est, consonum valde est aequitati, ut iurium quoque ecclesiasticorum immunitas conservetur, in eo etiam ut episcopus et capitulum Agriense suas decimas cis Tibiscanas extra Tokaiensem, quae suae cltdini cedunt, sicut antehac libere, prout convenire potuerit, arendare, vel pro se retinere possint et valeant. Certaque domus libera capituli Agriensis Cassoviae habita, eidem capitulo restituatur in integrum circa cuius statum et conditionem, si quam civitas praetensionem habuerit, id via iuris ordinaria prosequi noverit.

9. Ut templa sub his disturbiorum temporibus e manibus catholicorum occupata, iuxta pacificationis conditiones restituantur iisdem catholicis, qualia sunt templa in Somogy in Abaujvariensi, et Varano in hoc Zempliensi comitatibus occupata. Et si quae adhuc alia essent.

10. Instat porro suprafatus comes dnus Ladislaus Eszterhasi, suo ac reliquorum haeredum illmi ac excellmi condam dni comitis palatini nominibus, quod licet amarum sit ipsis arcem Regécz hoc rerum statu, inter tot difficultates, debitorumque

moles constitutis, amisisse, ex cuius scilicet proventibus genitore ipsorum fatis concedente difficultates et damna sua sublevare creditoresque contentare iuxta etiam dispositionem paternam, necesse habuissent. Cum tamen per concessiones dicta quoque arx Regécz per suam mtem dnum utrum cltsmum in manibus suae cltdinis sit relicta, eique data, gravi compulsi necessitate summam in pacificationis conditionibus expressam levare coguntur, ut iam si non ex dictae arcis proventibus, saltem ex eiusdem pretio, vel mediocriter se sublevare, creditoresque contentare valeant. Ac proinde ut antelata summa a parte suae cltdinis exolveretur, desiderant. Idque in valore aureorum et tallerorum Posonii et in illis partibus usurpato, non obstante eo, quod in pacificatione aurei et talleri in valore in hisce partibus constituto specificentur. Cum tempore etiam tractatus pacis istius mihi Ioanni Tőrös sua illma clstudo spem dedisset, quod ubi deo auxiliante ad residentiam suam pervenerit, se gratiosum responsum superinde daturum. Id quod ego excellmo dno palatino, piae memoriae in reditu meo retuli.

11. Etsi res mobiles in proximis disturbiis distractae videantur, vigore amnistiae in fumum abiisse et spem omnem refusionis eorum sublatam esse, quoniam tamen praefati haeredes praelibati condam dni palatini asserant, quasdam res mobiles, signanter vina in dicta arce Regécz tempore deditionis et occupationis eiusdem reperta et inventata circiter vasa nro 318, suam cltdinem tempore tractatus Tyrnaviensis condam genitori ipsorum per commissarios suos, eo tempore ibidem constitutos et nominatim mgfcum d. Sigismundum Lónyai promisisse se restituturam, in quo referunt se ad recognitionem eiusdem dni Sigismundi Lónyai ac mgfci dni Bernardi Nyári et generosi dni Georgii Chernel. Ut igitur istorum quoque certorum vasorum vini vel in specie si extant, vel loco eorum aliorum refusio per suam cltdinem benigne procuretur, eiusdem suae cltdinis benigna promissio ita requirit.

12. Conqueritur etiam dnus comes Ladislaus Ezterhási in eo, quod in hisce praeteritis disturbiorum temporibus, licet nobilis condam Stephanus Mraczko in pertinentiis arcis Chichua habitans, in castris suae mtis aliquamdiu commoratus fuisset, tamen is intellecta suaê celsitudinis benignitate, et singulari indulgentia in eos, qui ex castris suae mtis in suae cltdinis fidelitatem redirent, hic quoque ea spe fretus reversus fuisset in domum suam: verum egregius Michael Szentiványi certorum equitum suae cltdinis ductor, eo praetextu quasi is infidelis fuisset suae cltdinis, eundem incaptivasset, dirissimisque cruciatibus affecisset ac tandem ad concordiam cum ipso

ineundam compulisset, vigore cuius quandam sessionem desertam, alias per dictum Michaelem Szent-Iváni in ducentis florenis familiae Mraczko obligatam, ac eo tum per dictum Stephanum Mraczko possessam gratis remisisset, ac insuper quinquaginta talleros imperiales se soluturum promisisset; medio tempore dicto Stephano Mraczko e vivis excedente, bonisque eiusdem in praefatum dnum Ladislaum Ezterhasi devolutis, ac post commutationem diplomatum in rationem eiusdem occupatis, tentisque et possessis, praelibatus Mich. Szentivani, eo solum praetextu, quod praefati quinquaginta talleri imperiales eidem soluti non fuissent neque per dictum Stephanum Mraczko, neque per dnum comitem Ladislaum Ezterhasi, aut officiales eius, duos colonos praefati domini comitis in possessione Henczoch eiusdem commorantes et haereditarios, a dicto Stephano Mraczko, ad eundem comitem devolutos, non ita pridem nobis iam commissariis Eperiesini existentibus, ligatos captivos abduci fecisset, eosque defacto in dira captivitate teneret, neque hactenus ad iteratas requisitiones officialium dicti dni comitis dimisisset, prout nec dimittere vellet. Cum igitur huiusmodi contractus, post commutationem diplomatum ac amnystiam ipsam concessam mortificati sint penitus et nullius vigoris redditi, aequum est, ut quod in vivis eiusdem Steph. Mraczko, ab eodem dictus Michael Sz. Iváni non percepit, id pariter in nihilum redigatur; iniungatur itaque et mandetur dicto Michaeli Sz. Iváni, ut praelibatos captivos dimittat, neque posthac sub ista vel alia praetensione eos molestare praesumat, silentio illi per omnia imposito, de praescriptis quinquaginta talleris imperialibus, sed si quid alioquin praetensionis habuerit, id via iuris prosequatur.

13. Conqueritur amplius in eo etiam idem dnus comes Ladislaus Ezterhási, quod a tempore apprehensionis bonorum Helmecz et Varanó, vigore permutatorum diplomatum pacificationis, sibi per suam illmam cltdinem cessorum, ex ordinatione comitatus, uti praetenditur, certorum numerum militum suae cltdinis continua quartiriorum condescensione subditi sui dictorum bonorum nimium aggraventur, instans quatenus iidem milites, si in eodem comitatu ulterius intertenere debebunt, in bona aliorum collocentur, quibus etiam ex dictis suis bonis, iuxta limitationem comitatus fiendam contributionem praestari facere non contrariabitur.

14. Sunt nonnulli etiam dnorum qui conqueruntur, quod ab officialibus et administratoribus bonorum suorum, hisce tamen motibus in rationem suae illmae cltdinis possessam, rationes de administratione talium bonorum petuntur. Quia vero talium bonorum usus tamdiu duntaxat suae cltdini deservie-

bant, quamdiu ipsa diplomata commutata, bonaque suis legitimis possessoribus restituta non fuissent. Ac ideo quicquid postmodum sive ex restantiis praeteritis, sive alioquin in talibus bonis dni eorum recepissent, iisdem cessissent, ac vigore etiam amnystiae utrinque gesta mortificata essent, aequum est, ne huiusmodi officiales ad dandas rationes ulterius compellantur, quin potius absoluti pronuncientur, tales autem sunt nobilis Laurentius Posoni provisor Varanaiensis, et provisor Somodiensis, episcopus Varadiensis et alii. [1])

15. Mercatores quoque Viennenses puta Stephanus Abysso, Balthasar Herun et Stephanus Popovich conquesti sunt suae mti, quod superioribus disturbiorum temporibus res ipsorum, pecuniae syngraphae, obligationes famulis ipsorum a civitate Cassoviensi, vel eiusdem praesidio pro parte suae illmae cltdinis sine iuxta causa ablatae, et detentae fuissent. Et siquidem res hae nulla ratione ad amnystiam pertineant, neve fidem hucusque in omnibus regnis et provinciis et ditionibus laudabiliter inter mercatores observatam, in notabile regni damnum et iacturam, negociatorum impedimentum, vectigalium ac proventuum publicorum diminutionem, laesam ac violentam fuisse, iure merito praetendi possit, coque pacta mercantiae tollantur, ipsi vero damnificati regressum suum aliis scilicet modis a iure promissis quaerere cogantur, necessum est, ut praefatae res eorum ex integro restituantur.

16. Sicut etiam alii civitatis Viennensis mercatores et incolae, utpote Iohannes Coradin qui iuxta adiectam signaturam sub A. super 3935 talleris imperialibus et cruciferis 35; item Iohannes Antonius Tertz, super 2142 talleris imperialibus et cruciferis 8; apochas seu creditorum Transylvaniae obligatorias super liquidis debitis et clenodia Hieronymi Emerici atque Petri, Antonii Serta in 2496 talleris imperialibus, uti sub B. apparet, cive et quaestori Boario Posoniensi, Martino condam Mészáros, alias Waidling vocato, in hasce regni partes Hungariae superiores immediate ante exortos tumultus regni in anno 1644 descendenti credita pro exactione et clenodia pro venditione Viennae assignassent, dictus quoque Martinus Mészáros animadversa Cassoviae rerum et status permutatione, pro securiori assecuratione, tanquam ad fideles manus concionatori ungarico Cassoviensi, vulgo Emerico Pap dicto. ea omnia concrediderat, teste ipsomet concionatore in vivis defacto existente. Verum ubi antelatus Mészáros, cum illmo comite Adamo Forgach illius temporis generali Cassoviensi abinde discessisset, eo facto dnus Ioanes Keviczki iudex tunc

---

[1]) *Oldaljegyzet:* Tollitur.

temporis Cassoviensis praemissa clenodia, simul cum apochis creditorum de manibus praetitulati concionatoris extorsisset et ad proprias manus recepisset, dignum est similiter ut hi etiam propter avertenda praemissa incommoda ex integro contententur.

17. Conqueritur praeterea suae mti sacrmae dnus Franciscus Szegedi, alias praesidii Cassoviensis antehac iudex bellicus, qualiter in praeteritis disturbiis, tempore incaptivationis suae Cassoviae toleratae, certas suas literas obligatorias super liquidis debitis confectas, depraedatas et ablatas, aut creditoribus suis, ut informarentur, vel levi etiam ab iisdem accepta summa pecuniae restitutas fuisse, simul etiam domum ipsius Cassoviae habitam cum vineis in promontorio Mád et possessionibus Bernárdfalva et Baksa inquilinis suis occupatam extitisse. Cui etiam ut satisfiat sua mtas benigne cupit habere.

18. Bona Sinnaiensia condam dno Andreae Török, per illmum comitem condam Paulum de Nádasd collata, ac per eiusdem Andreae Török e vivis decessum et seminis defectum in haeredes memorati dni comitis Pauli de Nádasd devoluta, ac sub proximis disturbiis per cameram Cassoviensem ad rationem suae cltdinis occupata, dno comiti Francisco de Nádasd restituantur.

19. Quoniam vero memoratus Andreas Török praefato dno comiti Francisco de Nádasd strictissimis rationibus dandis et exinde emergentibus difficultatibus complanandis obnoxius fuisset, hac quoque ratione domum dicti Török, cum pertinentiis in libera regiaque civitate Cassoviensi habitam, simul etiam cum vineis in quibuscunque promontoriis sitis, et aliis, quibuslibet bonis mobilibus et immobilibus, ubivis intra ambitum septem comitatuum ditionis suae cltdinis habitis et repertis, idem dnus comes Franciscus de Nádasd sibi consignari et remitti postulat.

20. Si qui etiam incolae superius praemissorum bonorum Nádasdianorum, Füzér et aliorum, in pertinentiis suae cltdinis haereditates aliquas, tali quali sub praetextu his disturbiis a quibuscunque occupatas haberent, eae etiam restituantur.

21. Reversales dnorum statuum et ordinum Transylvaniae, ac partium ei annexarum, super septem comitatibus et civitate Cassoviensi, aliisque pacificationis conclusionibus, adinstar reversalium tempore pacificationis cum srsmo condam principe Gabriele Bethlen etc. initae emanatarum, non dubitant dni commissarii suae mtis sacrmae dnos commissarios suae clstdnis prae manibus habere, quas sibi in specie maturo consignari cupiunt.

22. Caeterum ut illma sua cltdo septem comitatibus suae ditioni cum castris sibi commissis, per commissarios suae mtis consignandis eorundemque supremis comitibus, capitaneis item et castellanis confiniorum, haidonum, iudicibus et senatoribus civitatum et oppidorum privilegiatorum, aliisque quibus intererit, conventum quamprimum ad certum eumque brevem et competentem terminum indicere velit. Quae interim nomine dnorum commissariorum suae mtis sacrmae donec plura occurrerint, dnis commissariis suae principalis cltdinis pro lucrando tempore hac vice erant proponenda. Anno 1646. die prima Aprilis in Tokaj exhibita.

Continuatio postulatorum et propositionum a parte suae mattis sacrmae dnis commissariis clsmi principis Transylvaniae. Exhibita die 9. Aprilis anno 1646.

23. Ut in his septem comitatibus suae illmae cltdini per suam mtem caes. et reg. concessis et per eiusdem commissarios consignantibus non solum ubique liberum exercitium religionis catholicae cum restitutione omnium parochiarum (nulla excepta) sub hisce disturbiis occupatarum iuxta postulatum 9. superius praemissum, verum etiam iurisdictio ecclesiastica omnino integra pacifice admittatur et perseveret.

Praeterea velit etiam sua illma cltdo in eo consentire, ut tam in ditione Transylvanica quam etiam in ipsa Transylvania reverendissimus dnus episcopus Transylvaniensis, per se, vel per alios ecclesias et parochias catholicorum pro directione libere visitare possit. [1])

24. Ut patribus societatis Iesu supellex libraria sacra et domestica, Cassoviae in fideli et certo loco reposita, et de facto ibidem habita integre et fideliter restituatur. Praeterea etiam 700 talleros imperiales, quos Ioannes condam Lamdi fundator Cassoviensis, in pios usus pro capella catholicorum Cassoviensium legaverat, de quibus etiam camera suae mtis Cassoviensis annuum interesse solvebat, per cameram Cassoviensem modernam in rationem suae cltdinis convectos, pro cultu divino sua illma cltdo restitui facere dignabitur.

25. Ut universae vini decimae episcopatus Agriensis, prout et capituli Agriensis, nec non Abbatiae S. Petri de Tapolcza et aliorum fratrum incorporatorum, post pacificationem et assecuratoriarum permutationem ablatae et detentae refundantur.

26. Ut census anticipato in bonis episcopatus et capituli

---

[1]) *Oldaljegyzet :* Tollitur.

Agriensis, necnon praepositurae S. Ioannis Baptistae de Jászó percepti, restituantur.

27. Ut praepositi S. Petri et archidiaconi Szabolcsensis altariae item assumptionis septimae et decimae ultra Tibiscum existentes praememoratis beneficiatis persolvantur, prout etiam tempore srsmi principis condam Gabrielis Bethlen in usu fuit.

28. In bonis Varano pagus quidam olim adhuc per quondam ex familia Bathoriana pro sustentatione pauperum xenodochio Varaniensi donatus, iam vero sub mutatione status nupera per suam cltdnem illmam parochiae et concionatori illius loci applicatus, iuxta contenta pacificationis dicto xenodochio iterum reapplicetur et restituatur.

29. Subditi episcopatus et capituli Agriensis in comitatu Heves et ditione suae mtis commorantes in eo conqueruntur, quod dum ex vicinis comitatibus in ditione pariter suae mtis sacrmae adiacentibus, utpote Pest, Baranya et reliquis conterminis, pro educillis quandoque vina devehere solent et licet nunquam ditionem suae illmae cltdnis vectura attingant, nihilominus tricesimator Onodiensis pro sua cltdne aliisdem tricesimas exigit et violenter extorquet. Quae exactio siquidem ne sit conformis iuribus regni, neque conditionibus diplomatum pacificationis, merito tricesimator Onodiensis super his et similibus inconvenientiis coërceri debebit.

30. Conqueruntur pariter et in eo subditi capituli Agriensis, quod dnus David Lente, capitaneus Soboslaiensis anno proxime praeterito 1645 post pacificationem et assecuratoriarum permutationem, iam circa festum S. Catharinae centum et quatuor talleros imperiales ab iisdem vi et potentia mediante extorsit et insuper quatuor equos abduxit, qui dictante et requirente id pacificatione, iisdem subditis possessionis Egyek restituantur.

31. Ut damna post pacificationem et assecuratoriarum permutationem in bonis familiae Jakusithianae ad arcem Oroszlánkő pertinentibus, per subditos suae clstdinis Lednicze illata, signanter in Tuchinia, Mikusócz et Vereskő possessionibus dictis, ad valorem florenorum 730 sese extendentia, per eosdem subditos refundantur. [1])

32. Portio possessionaria mgfci dni Ladislai Barkoczi, Mihály dicta, et in comitatu Zabolcz habita, quam dnus castellanus Calloviensis violenter possidet, eidem restituatur.

33. Similiter in Kálló domum praedium hortum, quae pecuniis comparaverat, et in quorum pacifico dominio hactenus

---

[1]) *Oldalt:* Tolletur.

ante disturbium ab aliquot annis perstitit, eidem mgfco dno Barkóczi ut restituat Stephanus Bába, provisor illius loci, dignum est.

34. Praeterea ut eidem mgfico dno Ladislao Barkóczi servitores conventionales et rationibus dandis obstricti in Kálló commorantes, extradentur.

Super quibus siquidem sua cltdo principalis et etiam allodialium refusione eidem dno Barkóczi fienda, uti refert, commissionem ad officiales dederit. Ideo procurabunt dni commissarii suae cltdnis effectuationem.

35. Conqueritur etiam dnus Franciscus Becskereki, quod hisce disturbiis certam portionem bonorum in possessione Fony vocata habitam et per mortem atque decessum ex hac vita dnae Annae Szény alias sororis suae se iure legitimo successionis concernentem, dnus Ioannes Keviczki ab illma cltdne per notam impetraverit. et defacto possideat in grave praeiudicium dicti exponentis, veluti legitimi haeredis, quae ut ipsi dno Becskereki restituatur, merito praetendit. [1])

36. Possessio possessionaria haeredum Homonnaianorum Stancz dicta et in comitatu Zemliensi habita, quam haeredes condam Petri Alvinczi in septingentorum tallerorum imperialium summa possederunt, sub hisce disturbiis eandem vigore certi contractus cum dno Davide Lenkei initi, dnus Thomas Debreczeni praefectus Patakiensis ad rationem suae illmae cltdnis occupasset, occupativeque defacto teneret, velint efficere dni commissarii suae cltdnis, ut levata praemissa summa inscriptitia 700 tallerorum restituatur dictis haeredibus Homonnianis.

37. Possessiones similiter Kosztolán et Lipócz dictae, et in comitatu Saaros habitae, quorum proprietas bono et legitimo iure dictos haeredes Homonnianos concernit et quibus etiam onus evictionis incumbit, siquidem parati essent mediis opportunis dnum Stephanum Dévéni contentare, restituantur ipsis haeredibus Homonnianis. [2])

38. Praeterea siquidem post pacem conclusam et permutationem assecuratoriarum, atque suae illmae cltdnis felicem reditum in hasce partes regni superioris cum universis copiis, ex allodiatura dni comitis condam Ioannis Drugeth de Homonna, ultra quadringenta vasa vini per officiales suae cltdnis distarcta et apportata ad rationem eiusdem fuissent, ut eorum quoque refusio impendatur praefatis haeredibus Homonnianis, dignum est. [3]) Praeterea sub eodem tempore, post pacem conclusam,

---

[1]) *Oldaljegyzet :* Tolletur.
[2]) *Oldaljegyzet :* Redimant haeredes.
[3]) *Oldaljegyzet :* Tolletur.

frumentum atque pecora ex allodiis praefati dni comitis condam Homonnai, ad rationem suae cltdnis abacta restituantur et refundantur similiter dictis haeredibus Homonnianis.

39. Conqueritur universitas magnatum et nobilium comitatus de Ungh in eo, quod insolita et nunquam in Hungaria practicata tricesimarum executione nimium aggraventur, tali nimirum ratione, ut siquis magnatum vel nobilium non quaestus gratia, sed solum pro usu suo domestico vinum vel frumentum etc. de loco unius ad locum alterius suae residentiae devehi curet in ditione suae cltdnis, per tricesimatores ad solvendam tricesimam etiam per arestum talium rerum adigantur, quo in negotio ut modalitas adhibeatur, iuxta postulatum superius in ordine septimum necessum est.[1])

40. In eo quoque se nimium aggravari sentiunt, quod suae illmae cltdnis milites saepius cum aliqûot vexillis, et aliquando quindecim, aliquando viginti plusminus soliti sint per comitatum Ungh grassari, praedari et contributiones a misera plebe exigere, quorum haec nimia licentia merito praescindi debet.

41. Sunt etiam nonnulli qui sub his disturbiis a sua illma clstdne bona aliorum impetrata in dicto comitatu Ungh vigore diplomatis restituere nolint, sed vi et potentia mediante ea defacto possident, ut sunt inter alios Franciscus Posgai, certorum suae cltdnis equitum ductor, qui pomarium mgfci dni Ladislai Barkóczi in territorio Solamoniensi, alter Franciscus Fekete similis conditionis vir dnae Helenae Daczio relictae condam Georgii Korlát iunioris portionem possessionariam in possessione Szenteske dicta, etiam in praesentiarum remittere nolunt, qui ut restituant et ab ulteriori impetitione legitimorum possessorum abstineant, merito commonendi sunt.

42. Dnus Ioannes Vitkai in comitatu Zabolcz commorans, sub hisce disturbiis impetravit nomine tuterio a sua illma cltdine bona Stephani Csiba, Vitkaiana et alia in dicto comitatu Zabolcziensi existentia, defacto ea violenter possidet, neque praefato Csiba restituere vellet contra conditiones diplomatis.

43. Stephanus Telegdi orphanorum condam Francisci Bodo portionem possessionariam in possessione Bés violenter occupatàm, una cum sua portione dno Stephano Tárkány vendidit, similiter etiam idem Telegdi in dicta possessione Bés bona Thomae et Pauli Orosz necnon suprafatae Helenae Daczio violenter occupata antelato Stephano Tárkány vendidit, quae legitimis suis possessoribus restituantur, iustitia et pacificatione id requirente.

---

[1]) *Oldalt :* Tolletur.

44. Dnus Michael Puthnoki in comitatu Abaujvariensi habitans, impetraverat a sua illma cltdine sub his disturbiis omnia bona mobilia et immobilia condam dni Stephani Palághi, utpote affinis sui, quorum unam partem iam remisisset, domum tamen in oppido Szántó, una cum vineis in eodem promontorio situatis, praetendendo ius aliquod defacto violenter teneret ac possideret, neque orphanis praetitulati condam Palághi remittere vellet. Quae domus simul cum vineis siquidem sub disturbiis occupata exstitit, dictante pacificatione, praefatis orphanis Palágianis restitui omnino debet, circa quam et quas ius suum praetensivum dictus dnus Puthnoki via iuris ordinaria coram competenti iudice prosequatur.

45. Mgfcus dnus Stephanus Bocskai, ut bona quoque duorum Thomae et Pauli Orosz necnon saepius fatae dnae Helenae Daczio in possessione Orosz-Komorócz vocata, inque comitatu de Ungh existentia, sub his similiter disturbiis violenter occupata restituat.

Et alia similia bona omnia, per quoscunque et in quibuscunque comitatibus habita et quibuscunque sub praetextibus et titulis in hisce disturbiis occupata et possessa, iuxta postulatum 2. superius insertum, suis veris et legitimis possessoribus omnino restituantur, prouti etiam curia nobilitaris illmi comitis condam dni Pauli Rákóczy in oppido Jászó occupata restituatur.

46. Ut inventarium omnis generis munitionum, tormentorum, bombardorum, pulveris, globorum, aliorumque bellicorum apparatuum in castris et praesidiis illmo ac clsimo principi Transylvaniae per modernam commissionem resignandis in tempore conficiatur, necessum est; pro cuius effectuatione, ut a parte suae cltdnis persona similium gnara et bene qualificata, personae a parte suae mtis scrmae ad id deputatae adiungenda quamprimum ordinetur.

47. Archivum quoque camerae Scepusiensis ut praevia revisione et inventatione duorum commissariorum utriusque partis in pristinum statum redigatur, necessum est.

48. Ut dno comiti Stephano Cháki vineae Bogdán nuncupata et in promontorio Tarczaliensi situata restituatur, vel eius summa florenorum quingentorum deponatur.

Pari ratione in eodem promontorio vinea Francisci Megyeri Cseke vocatae medietas restituatur, vel eius summa sexcentorum florenorum deponatur.

49. Ut Ioannes Biró, officialis dni comitis Stephani Cháki Tarczaliensis, pro rectificatione rationum suarum extradetur.

50. Possessio dni Michaelis Oroszláni Nádaska dicta et

in comitatu Abaujvariensi existens, sub hisce disturbiis motibusque quocunque sub praetextu per cameram Cassoviensem occupata, ut continentiis diplomatum satisfiat, ex integro eidem restituatur. Si quid dnus Gregorius Szegedi castellanus suae illmae eltdinis Cassoviensis erga dictum dnum Oroszlány, vel quispiam alter praetensionis habuerit, id via iuris ordinaria, iuxta constitutiones regni, coram competenti iudice prosequi noverit. [1])

51. Pupillae Susannae Erdéli filiae condam Andreae Erdéli, alias arcis Szerencsensis olim provisoris, curiam nobilitarem in Szerencs extructam, cum tribus vineis in eiusdem nominis promontorio, prae manibus Andreae Gönczi praefecti Onodiensis, alteram vero vineam in promontorio Keresztuniensi prae manibus dni Andreae Kovács ex collatione suae illmae clstdnis existentem habitam, cum et alias filius vel filia non possit portare iniquitatem patris, velit sua illma eltdo restitui facere.

Haec ad interim, donec plura occurrerint.

Kivül: Puncta per commissarios suae mattis exhibita commissariis principis Tranniae 1. Apr. ao. 1646.

(Másolat országos ltár, és Egyet. könyvt., Kaprinay gy. A. XXIX. k.)

b)

1646. ápr. 25.

Responsio commissariorum illrmi ac celsmi dni dni principis Transylvaniae ad puncta dnorum scrmae caes. regiaeque mattis commissariorum pro complanatione eisdem proposita *(Szemere kezével folytatva:)* et exhibita 25. Aprilis in Tokay 1646.

Perlectis et probe intellectis dnorum suae mattis commissariorum penes continentias diplomatum ad complanandum et ex utraque parte illmi ac celsmi dni principis nri clementmi effetuandum exhibitis postulatis, quamquam sua celsitudo principalis maiori fere ex parte ea, quae sibi incumbebant, iuxta requisita eorum diplomatum iam effectui mancipasset; restituendo videlicet a tractu fere Tyrnaviensi usque ad ditionem Trannicam omnia pene bona tam saecularia quam ecclesiastica arces et fortalitia, comitatus liberas et montanas civitates, necnon tricesimas etiam et alia ad diplomatis continentias spectantia; ex parte vero subditorum suae mattis sacrmae exigua, aut fere nulla executio diplomatum procurata fuisset, imo

[1]) *Oldalejgyzet:* Restitutum.

inposterum etiam vix posse aliquod complementum ex parte eorundem sperari, infallibilia indicia non sine manifesta rei experientia clare ostenderent, nihilominus tamen eadem celsitudo principalis testatum satagens reddere erga pacem synceram atque almam animi sui zelum, necnon patriae et gentis suae charissimae conservandae propensum cordis affectum, ulterius etiam, quae sibi effectuanda manerent, effectuare et complanare nullatenus negligeret; spe fretus interim maxima, quod dni suae mattis commissarii etiam se ad exhibita per nos eisdem, nomine dni nostri clementissimi postulata iuxta requisita diplomatum resolvere, omniaque effectuanda sub praesenti hac commissione effectuare non praetermittent. Hoc itaque respectu ad eadem suae mattis sacrmae commissariorum postulata praesentis commissionis nostrae authoritate, nomine eiusdem principis dni nri clemmi modo infrascripto resoluendum duximus.

Et quidem ad primum paratus esset celsmus dnus princeps eorum reversales, qui in septem comitatibus suae celsitudini principali concessis non commorarentur super fidelitate ipsorum confectas extradare, dummodo iidem etiam, qui in iisdem comitatibus residerent, a fidelitate et obligatione suae matti praestanda simpliciter absoluti et immunes per suam mattem pronuncientur.

Ad 2-dum, ut omnia bona secundum diplomatis continentias legitimis suis possessoribus restituantur, suam celsnem principalem iam ante hac serio demandasse, quod si vero aliquis defectus in hac re admissus esset, id praeter mentem eiusdem dni principis accidisse; nihilominus tamen circa eorum bona, quae per dominos suae mattis commissarios per species recenserentur, alias considerationes esse, quae sic sequerentur. Quod ad patrum Iesuitarum bona et haereditates attinet, quandoquidem vis diplomatis contineret, bona occupata legitimis eorundem possessoribus debere restitui, patres autem Iesuitae per articulos et de lege regni excluderentur a legitima possessione bonorum, videlicet ne bona stabilia et possessionaria in regno Hungariae habeant, quod ipsum iuxta novissimam pacificationem cum aliis etiam in locis sua mattas sacrma in proxime futura diaeta effectuari deberet, dnus noster clemmus quoque hoc facto in derogamen regni statutorum in bonorum eorundem restitutionem consentire non posset, verum in generali regni diaeta iam aproxima ante quoscunque status et ordines regni bonorum eorundem legitimos possessores esse agnoverint, iisdem tandem bona eadem absque defectu restituere, aut pro iis arendam solvere vellet; quod autem ad residentiam ipsorum Cassoviensem attinet, sicuti nullam funda-

tionem, ita nec ullam unquam residentiam eosdem patres Iesuitas ibidem habuisse, nemini ignotum esset. Siquidem extra residentiam generalatus eosdem patres alias locorum Cassoviae habitasse demonstrare nequiret; residentiam vero generalatus, residentiam patrum dici posse tam obsonum esset, quam non satis integrum capellam in domo residentiae generalatus existentem non posse pertinentias eiusdem domus et omnino in arbitrio residentis generalis situm esse, non modo dictam capellam in sacrorum vel profanorum (uti tempore Ruberii et antecessorum generalium extitisset) usum converti, verum ministros quoque sacros huius vel alterius ordinis ibidem intertenere posset. Neque enim dubium esset tempore illustris condam dni comitis Alaghy fratres ordinis primi Pauli Eremitae, tempore vero ill[ris] dni comitis Nicolai Forgacz generalium Cassoviensium, Gadocium, alios atque alios subinde capitulares et conventuales ac aliorum ordinum sacerdotes in eadem capella sacrorum ministros extitisse, exinde tamen minime sequeretur dictam capellam generalatus tot ordinum fuisse. Accederet etiam et id, quod praedicti etiam septem comitatus cum ea iurisdictione, qua olim per principem Bethlenium possessi fuissent, cels[mo] etiam dno principi per suam mattem sacr[mam] concessos esse, ast adtunc clarum esset iisdem patribus nullam in civitate Cassoviensi, multo magis in praedicta capella extitisse residentiam, consequeretur itaque patres Iesuitas nomine ordinis societatis Cassoviae nullam residentiam habuisse ac per hoc, quod ipsis ereptum non fuisset, minime restitui debere.

Similiter etiam intelligendum esset de residentia ipsorum Szathmariensi cum alioquin loco in eodem idem dnus princeps ferme perpetuatus esset, nec eosdem patres Iesuitas aliqua necessitas vel propter quem ibidem residere deberent, requireret.

Bona Szeplak et Apathi iam restituta esse iisdem dnis suae mattis commissariis ne forte constaret, in quorum arendatione sua cels[do] principalis se usui principis Bethlenii tempore observari solito, super qua re literae etiam arendatoriae in archivo camerae Scepusiensis extarent, accommodare vellent.

Quod autem bona Füzeriensia attinet, non recordari cels[mum] d[num] principem se aliquid ex iis a d[no] comite Francisco Nadasdi occupari fecisse, ac propterea id, quod ab ipso occupatum non fuisset, repeti minime posse.

Quod Stephani Deveny bona tam in eodem, quam etiam aliis in locis existentia attineret, quae videlicet vel ipse dnus princeps possideret, vel vero fidelibus suis contulisset, quandoquidem super iis sua cels[do] principalis cum eodem Stephano

Deveny adhuc ante pacificationem contraxisset, neque ad conditiones diplomati insertas spectaret, ob id idem dnus princeps iuri suo in iisdem habito inhaerere vellet.

Bona dni Stephani Chaki et consortis eius in Trannia existentia iam pridem restituta esse, neque ex bonis dni Ladislai Chaki aliquid retentum esse, eidem dno principi constaret; quod vero praetenderetur ad bona magnifici quondam Sigismundi Praepostvari, quae videlicet per defectum eiusdem tanquam unicae et singularis personae fiscus Trannicus antehac iure obtinuisset, eademque etiam in pacificatione excepta essent, ob hoc idem fiscus a iure suo in iisdem habito, recedere minime vellet, verum si quid familia Chakiana praetensionis in iisdem bonis haberet, id iure et consvetudine legum Trannicarum, acquirere ipsi minime praeclusum esset.

Circa possessionem autem in Komorocz cum defectus seminis esse intelligatur, iuxta attributam sibi in conferendis bonis fiscalibus authoritatem, recte eundem dnum principem praedictam possessionem per defectum seminis pro fidelibus servitiis egregio Stephano Ferenczi conferre potuisse.

Cumque oppidum Tallya ex pertinentiis arcis Regécz perpetuo iure suae cels[dni] principali possidendum incumberet, hoc respectu generosus dnus Sigismundus Eőrsi litteras inscriptionales legitime emanatas super praetensa domo et vineis produxerit, super eodem iure suo dnus princeps eundem contentare paratus esset, talis tamen summa iuxta continentias diplomatis tempore depositionis capitalis summae pro iisdem bonis fiendae defalcari deberet.

Ad 3-tium. Nullorum literas et literalia instrumenta celsissimus dnus princeps apud se habere recognosceret, exceptis litteris in arce Regécz repertis, super quarum resignatione dnus comes Ladislaus Ezterhasi per commissarios suae cels[nis] nuper Lyncio redeuntes admonitus fuisset, nihil itaque huic etiam puncto idem dnus princeps derogatum esse vellet.

Ad 4-tum. Post assecuratoriarum permutationem cum vindemiae et aliorum proventuum distractorum ex ditione suae mattis causae sunt oblatae, non solummodó aliorum principis adhaerentium, verum etiam ipsius dni principis proventus bonorum suae mattis fideles aut ministri pro se usurpando, quare ab inde sumpto exemplo si ex parte dni principis et sibi adhaerentium quoque tale quidpiam factum extitisset, impossibile videri ex utraque parte plane talium distractorum proventuum et vindemiarum refusionem.

Ad 5-tum. Suam cels[nem] principalem serio demandasse ministris suis captivorum restitutionem, nec alium quempiam scire in captivitate detineri praeter Franciscum Bornemisza,

quem etiam idem dnus princeps dimittere vellet, similiter etiam si qui plures reperirentur tales, qui aut tempore permutationis assecuratoriarum in captivitate constituti, aut vi ad servitia adacti esse dignoscerentur, eosdem etiam dnus princeps quamprimum dimitti facere vellet. Quod si vero aliqui, vel ante pacificationem vel post sponte servituti se addixissent, tales pacificationis conclusiones non comprehenderent.

Ad 6-tum. Iuxta diplomatis continentias, munitiones etiam dnus princeps iis, qui pro iis missuri essent, restitui facere vellet, prout in arce Regécz repertas, quae per dnum comitem palatinum comparatae, neque tempore apprehensionis eiusdem arcis per eundem dnum palatinum ibidem repertae extitissent, dummodo munitiones quoque ex Csetnek, Szerencz et Osgyan abductae restituantur.

Ad 7-mum. Circa tricesimarum exactionem si collatis inter nos consiliis melior modus adinveniri non poterit, easdem sua cels[do] principalis ad normam temporibus principis Bethlenii observari consuetam redigi non recusaret, certarum autem tricesimarum a permutatione assecuratoriarum percepti proventus, quod restitui non possent, ad id etiam ex parte subditorum suae mattis caes. causa subministrata extitisset, quandoquidem ad hoc usque tempus tricesima Szenderoviensis cum proventibus eiusdem dno principi assignata non fuisset.

Ad 8-vum. Quod ad decimas attinet, si cum venerabili capitulo super iis sua cels[do] principalis convenire non posset, earum perceptionem eidem capitulo permitteret, hac tamen conditione, ut si idem capitulum easdem decimas alteri cuipiam arendaret, summam eandem eiusmodi arendantibus, dummodo veritas in talibus non pallietur deponere. in arenda vero decimarum reverendi dni episcopi Agriensis cis Tybiscanarum usum tempore Bethlenii observatum, super quo etiam litterae in archivo camerae Scepusiensis extarent, sequi vellet. Cum vero informaretur ill[mus] et cels[mus] d[nus] princeps domum eiusdem capitali Cassoviae habitam, non iure belli, verum in rationem census civilis per civitatem camerae Hung. sufficienter depositi, aliarumque contributionum et onerum civilium a dicta domo cedentium hucusque tamen fisco civitatis minime persolutorum esse apprehensam, eapropter domus eadem praesentis commissionis virtute restitui nequiret, ubi tamen positis rationibus idem capitulum civitatis eiusdem fiscum cum supra praedictis restantiis atque contributionibus efficaciter contentaverit, restitutio etiam eiusdem domus pro parte ipsorum fienda non omittetur.

Ad 9-num. Restitutis ex parte suae mattis sacr[mae] sub

his disturbiorum temporibus ac post permutationem etiam assecuratoriarum violenter occupatis et de reliquo etiam occupandis templis sua quoque cels^{do} principalis se diplomatum continentiis accommodabit, ita tamen, ut negotium eorundem templorum vigore diplomatis in proxime futura regni diaeta cum satisfactione evangelicorum complanetur.

Ad 10-mum. Pro domino Regeczi etiam sua cels^{do} principalis summam intra revolutionem termini, secundum valorem in diplomate expressum deponere parata esset, operae pretium tamen erit summae eiusdem rectificationem nunc instituere, quandoquidem d^{num} palatinum in bonis iisdem aliquas inscriptiones fecisse, d^{nus} princeps informaretur, ne postmodum in depositione summae aliqua difficultas vel dubietas oriatur.

Ad 11-mum. Quandoquidem tractatus Tyrnaviensis finem optatum sortitus non esset, oblationesque dni principis ad decursum et exitum eiusdem tractatus spectassent, intereaque etiam sua cels^{do} principalis in bonis et proventibus Lednicieusibus non exigua damna passa esset, hoc respectu ad restitutionem eiusmodi vinorum eundem dnum principem accessurum minime intelligimus.

Ad 12-mum. Super eodem puncto sua cels^{do} principalis brevi informatione captando quicquid hac in re diplomatibus et aequitati communi videbitur, id ipsum expedire nullatenus omittet.

Ad 13-um. Demandabit sua cels^{do} principalis de mutatione quartiriorum equitum suorum campestrium illos ex bonis dni comitis Ladislai Ezterhassi statim amoveri curando.

Ad 14-um. Quandoquidem sua cels^{do} principalis bonorum sub disturbiorum temporibus occupatorum restitutioni certum terminum, diem videlicet decimum quintum mensis Octobris praeteriti anni 1645. publicari fecisset, ut videlicet eo commodius sese quilibet ad receptionem talium bonorum accomodare potuisse; quicunque ergo reditus post praetactum terminum, ut in talibus bonis praevenissent super eiusmodi proventuum administratione nullas rationes ab officialibus postularet, qui autem proventus antehac administrari debuissent, super talibus merito rationes sibi dari idem dnus princeps cuperet, quandoquidem officiales eiusmodi a dandis rationibus in diplomatibus excepti non essent.

Ad 15. 16-tum. Etsi amnistia generali eiusmodi rerum mobilium distractio in perpetuam oblivionem transisset exindeque neque dnus princeps, neque fideles ipsius ad restitutionem talium tenerentur, nihilominus tamen si quorum quaestorum Viennensium in Trannica ditione bona adempta fuissent, idem

dnus princeps tales ex benigno favore suo, sortito bono fine tractatus praesentis contentari atque literas etiam ipsorum creditorias et obligatorias, si quae reperiri poterunt, restitui facere vellet.

Ad 17. 18. 19. 20-mum. Quandoquidem illmus et celsmus dnus princeps dnus noster clementissimus a partibus antehac non requisitus, nihil certi in facto rerum earundem cognovisset, captata superinde a fidelibus suis et qui hac in re interessati essent sufficienti informatione ad ea etiam adhuc in decursu tractatus praesentis iuxta communem aequitatem sese resolvere vellet.

Ad 21. Complanatis utrinque iuxta continentias diplomatis difficultatibus effectuatisque effectuandis hac in parte etiam suo tempore conditioni diplomatis illrmus et celsmus dnus princeps deesse minime velle.

Ad 22. Simili modo etiam in hoc requisito, ad optatum finem perducta praesenti commissione, quicquid iuxta continentias diplomatis in hocce puncto eidem dno principi effectuandum esset, id ipsum adimplere nequaquam praetermitteret.

Responsio ad continuationem postulatorum a parte dominorum suae mattis commissariorum per dnos illmi ac celsmi principis Tranniae comissarios exhibita.

Ad 23. Non impediturum illrmum ac celsmum dnum principem in septem comitatibus sibi concessis liberum catholicae religionis exercitium iurisdictionemque ecclesiasticam iuxta genuinum sensum publicarum constitutionum regni super religionis negotio sancitarum ac novissimae pacificationis factam et limitatam declarationem, sed praeteritis disturbiis occupatas parochias quoque restitui facturum iuxta resolutionem ad 9. intellecta prius certo certius restitutione templorum quoque et parochiarum ab evangelicis per romano-catholicos sub iisdem disturbiis violenter occupatarum. Episcopatus vero Tranniensis tanquam rei alterius provinciae negotium, vi diplomatis praesentem commissionem non concernere ac propterea huc etiam immisceri non debere.

Ad 24. Supellectilem patrum Iesuitarum librariam Cassoviae habitam, si hactenus distracta non esset a depositariis repeti et recipi posse, septingentorum autem tallerorum in usum alium conversionem in amnistiam transiisse.

Ad 25. 26. Ita sicut ad quartum neque specificari per dnos suae mattis commissarios, per quem sit facta eorundem censuum anticipatio.

Ad 27. Etsi iuxta continentias diplomatis universae decimae ultra Tybiscanae ad rationem suae celsnis manerent ad confiniorum intertentionem convertendae, pro quarum praetio mattas sua legitimos possessores aliunde contentatura esset: interim tamen comperto modo et usu tempore principis Bethlenii observari solito suam etiam celsnem eidem se accommodare velle, facta tamen complanatione utrinque propositorum reliquorum punctorum.

Ad 28. Informaretur sua celsdo principalis possessionem illam prout in praeteritis disturbiis non fuisse occupatam ab eodem xenodochio: ita etiam de praesenti iuxta antiquitus observari solitum usum pauperos eiusdem xenodochii ex proventibus illius possessionis interteneri.

Ad 29. Procuraturum illmum ac celsmum dnum principem ad communis aequitatis normam et usum tempore suae mattis caesareae observari consuetum, huius etiam tricesimae exactio redigatur.

Ad 30. Si David Lente eiusdem actus potentiarii sufficientem rationem non reddiderit, neque id ipsum factum in amnistiam transierit, efficiet illrma sua celsdo, quo damnificati subditi capituli Agriensis de specificato ipsorum damno contententur, dummodo Geöngyösienses etiam suae illrmae celsnis principalis subditi iam post permutationem assecuratoriarum cum censu annuali Onadinum proficiscentes per praesidiarios suae mattis caesareae Putnokienses et Zenderővienses despoliati super damnis ipsorum fere ad sexcentos florenos se extendentium per eosdem praesidiarios contentati reddantur.

Ad 31. Similiter accepta informatione ab officialibus Ledneciensibus si damna eadem non comprehenderentur in amnistiam, demandabit sua celsdo principalis, quo subditi familiae Iakusithianae super iis contententur. Sed si singula alia etiam his similia ex parte subditorum etiam suae mattis post permutationem assecuratoriarum deberent recenseri patrata, in maximum posset super iis querulosum scriptum crescere volumen, quot et quantorum hominum vineae per comites dnos Adamum Forgacz et Ladislaum Chaki vindemiatae, quantae res per dnum Franciscum Vesseleni, alterum Franciscum Priny et tertium quoque Franciscum Balassa ac alios quamplurimos direptae, res sane miseranda, quid actum sit per dnum Franciscum Balassa cum innocentibus nobilibus comitatensibus Trincsiniensibus universa fere supellectilia illorum in arce Besztercze deposita per illum distrata, an non, vel maxime hoc ipsum sentiret dnus Simon Balassa, qui alioquin sangvis eiusdem Francisci Balassa super damnis per eundem sibi illatis ad seria mandata suae mattis etiam non incontentatus mane-

ret, dna relicta etiam olim dni Nicolai Forgacz non contemnendum nostrum ovium ex bonis Lednecieusibus sub praetextu protectionis abigendo etiam ad praesens detineret; verum rectificentur fundamentalia prius, duntaxat exhibiti postulati complanatione quoque tandem praesentis commissionis felicem exitum sua illrma celsdo principalis iuxta continentias diplomatis et communem aequitatem remorari nollet.

Ad 32. 33. Restituetur quoque portio possessionaria Mihaldi dicta dno Ladislao Barkolczi *(sic)*, si sub praeteritis disturbiis per castellanum Calloviensem esset occupata, pretiumque domus et horti in Kallo habiti, ipsi deponetur quandoquidem idem dnus Barkoci iam ibidem non residens exiguam vel plane nullam ex possessione eiusdem domus et horti ibidem habiti utilitatem percipere posset.

Ad 34. Non recusare suam celsnem principalem quominus huiusmodi officiales dni Ladislai Barkolci dandis rationibus obstricti rationes suas servatis de iure servandis certificent. Cum ad id praestandum etiam vigore diplomatis teneantur, verum in hoc negotio iam illrmus ac celsmus dnus princeps requisitus admonitis iisdem officialibus, si res eadem inter ipsos componi nequiret, se per speciales commissarios suos illud negotium complanari facere velle, eidem dno Barkolczio obtulisset, quam resolutionem acceptando idem dnus Barkolczi eidem se accommodare debuisset.

Ad 35. Informari suam celsnem principalem Ioannem Keviczki curiam illam in possessione Fony existentem per defectum seminis egregii condam Ioanni Zomolyai acquisitoris bonorum eorum a sua celsne impetrasse, ad quam quidem curiam Paulum Zomolyai patruelem eiusdem deficientis ius aliquod praetendentem pro praetenso tali eius iure per praedictum dnum Ioannem Keviczki praevia concordia plenarie contentatum esse, neque specificatum Franciscum Beczkereki unquam bona eadem possedisse. Proinde rebus ita se habentibus, si quid iuris idem Beczkereki ad eandem curiam se habere praetenderet, id ipsum via iuris acquirere posse.

Ad 36. Vigore diplomatis eadem dumtaxat bona deberent restitui, quae sub praeteritis disturbiorum temporibus occupata essent. Quia vero constaret possessionem Sztancz non iure belli sub his disturbiorum temporibus, verum iam permutatis assecuratoriis contentatis scilicet legitimis eorum possessoribus per illrmum ac celsmum principem apprehensa esse, neque unquam ipsum dnum Homonnai multominus haeredes eiusdem bona illa possedisse. Proinde eundem dnum principem in facto bonorum eorundem processui iuris inhaerere velle. Neque ad praesentem commissionem haec et alia similia misceri debere.

Ad 37. Ratione quoque possessionum Lypocz et Kosztolyan compositionem suae celsni principali cum dno Stephano Deviny interesse, neque easdem ab haeredibus Homonnianis occupatas esse ac proinde praesentem commissionem non concernere.

Ad 38. Ita, sicut ad quartum et vigesimum quintum.

Ad 39. Reducta in solitam formam conditione tricesimarum, sicut replicatum esset ad postulatum septimum, tolletur imposterum super talibus conquerendi occasio.

Ad 40. Paratus esset illrmus ac celsmus dnus princeps tales grassantes milites ab eiusmodi insolentia inhibere ac si imposterum etiam sibi a talibus abstinere nollent, ad requisitionem cottus eorum graviter animadvertere.

Ad 41. Si bona eadem occasione praeteritorum disturbiorum essent occupata, parata esset sua celsdo principalis eadem vigore diplomatis restitui facere.

Ad 42. Si quod maius esset, collatio bonorum suae celsitudini principali incumberet, multo magis, quod minus est, tutelam etiam cui vellet, sua celsdo principalis conferre posset. Ac proinde cum controversia huiusmodi inter partes, quas videlicet tutela concernere et processu iuridico terminari deberet, ob id praetendens etiam querulans modo praemisso, processu videlicet iudiciario competentiam suam tutoratus docere necessum habere.

Ad 43., 44. et 45. Ita sicut ad 41.

Ad 46. Non recusaret illrmus dnus princeps talium munitionum inventationem si ea antehac quoque temporibus videlicet Bethleni observata fuisset. exceptis arcibus Zathmar, Tokaj et Regecz, respectu alteris iuris eiusdem dni principis in iis habiti eo comparari.

Ad 47. Ut archivi quoque camerae Scepusiensis negotium ad statum tempore principis Bethlenii observatum accomodetur, contenta reddetur sua celsdo principalis.

Ad 48. Hac in re etiam quicquid iustum et aequum fuerit, locisque eiusdem consuetudo requisiverit, tanquam dnus terrestris in tempore sua celsdo principalis facere vellet. Porro vero cum res Megyerii ex conditionibus pacificationis exclusa esset, nec in amnistia comprehenderetur, ideo ad instantiam eius nihil quidquam dominum principem facere debere eadem sua cels. princ. recognosceret.

Ad 49. Referret s. c. p. ad resolutionem ad 34., non contraveniens hiusmodi rationum rectificationi, dummodo eadem Tarczalini et non alias loci instituatur.

Ad 50. Informaretur s. c. p. possessionem Nadaska propter neglectam refusionem certarum restantiarum ad came-

ram Cassoviensem solvi debentium, per eandem cameram iudicialiter apprehensam esse, imo insuper egregium Gregorium etiam Szegedi propter superfluitatem certae cuiusdam pecuniae, manibus eiusdem dni Oroszlany adtunc perceptoris camerae, administratae ad eandem possessionem ius praetendere: solutis itaque prius ad cameram restantiis et composito cum dno Gregorio Szegedi negotio, quod ad praesens coram eiusdem dnis suae mattis commissariis per iurisperitas personas revideri facere cuperet. Sua quoque celsdo princ. eandem possessionem praedicto dno Oroszlany resignari facere non recusaret.

Ad 51. Quandoquidem hoc punctum conditionem officialium dandis rationibus obstrictorum concerneret, legesque regni etiam satisfactionem dnis per occupationem bonorum eiusmodi officialium permitterent, idcirco si haereditates eiusdem Andreae Erdély alios ob respectus supplicio affecti propter neglectam et a multis annis in vita sua ommissam rationum rectificationem, in rationem orphanorum Rakoczianorum cedere deberent, nihil hac in parte diplomatum continentiis contraventum esset. Ac proinde pupilla etiam eiusdem se patris iniquitatem portare (cum ut praemissum esset, alias ob causas haereditates eaedem occupatae essent) asseverare minime deberet.

(Egykorú másolat az egy. kvtár. Kapr. gyüjt. A. XXIX.)

IV.

1646. apr. 7.

Georgius Rakoczy stb.

Spectabilis stb. Salutem stb.

Az Kegtek 30. Martii Tokajból nekünk írt levelét 4. praesentis vöttük el és hogy ő felsége commissariusi is immár beérkeztek volna, megértettük, kiknek commissiójoknak, hogy hamarébb kivánatos vége lehetne, mi abban semmi difficultást szerzeni nem akarnánk s kivánnánk, készek lévén mindazoknak az ő rendi szerint magunk részérűl való effectuálására, valamelyek az diplomák szerint kivántatnak, az mint ezeket ő felge commissariusinak is értésére adhatja. De az hol Kegtek, vagy ő kegmek Kegtek által láttatnak szorgalmazni azoknak jelenléteket, kik az diplomák szerint iuramentomokat letenni tartoznának, vigyázván ebben mi is mind az diplomák continentiájára s mind azelőtti hasonló példákra, úgy látjuk és tudjuk is, hogy ezféle iuramentomoknak depositiói olykor löttenek, mikor az diplomák effectuatiójához tartozó minden egyéb difficultások tolláltattanak. Ehezképest szükségesnek ítélnők,

hogyha az ő felge commissariusi ugyan szorgalmaznák mindeneknekelőtte az iuramentomoknak depositióját, Kegtek is kérdést tenne ő kegmektől, ha annak depositiója előtt akarnak-e az diplomák effectuatiója felől való difficultásoknak ő felge részéről tartozó complanatiójához fogni, avagy nem? és ha cathegorice resolválják magokat, hogy nem akarnának, arról is minket mindjárt tudósítson Kegtek, ha penig azoknak tollálására és az diplomáknak az ország gyűléséig véghez vinni tartozott effectuatiójára akarnak accedálni, szükséges, hogy Kegtek is vegye elől mind az 1622. esztendei diplomáknak s mind az mostani pacificatiónak punctumit és conferálván azokat az mi utolban ő felgének Linczben beadatott difficultásinkkal is, szedjen és csináljon öszve azokból complanatióra való bizonyos punctumokat, melyeket velünk is közölvén Kltek, ha miben kivántatni fog, tetszésünkről tudósítani fogjuk Klteket, hogy annál hamarébb progrediálhassanak jó véggel az dolgok. Igyekezvén mi is már közelebb mennünk Kegtekhez, hogy gyakrabban egymást érthessük mindenek felől, akartuk interim ezekrűl kegyelmesen tudósítanunk Kegteket. Quibus de cetero gratia nostra principali benigne propensi manemus. Datum in curia nostra Deveny die 7. April. 1646.

G. Rakoczy m. p.

Külczím: Spectabili mag^co Stephano Haller de Hallerkeő supremo comiti comitatus de Küküllő et consiliario, necnon generosis Georgio Czernel de Czernelhaza, Stephano Keőrösi de Varad, Paulo de Zemere camerae nostrae Scepusiensis consiliario et Andreae Klubosoczki ad Tokaiensem complanationem expeditis commissariis etc. fidelibus nobis sincere dilectis.

(Másolat az egy. kvtár. Kapr. gyűjt. A. XXIX.)

V.

1646. ápr. 14.

a)

Propositiones commissariorum celsissimi principis Tranniae in praesenti tractatu Tokaiensi dominis commissariis suae sacratissimae maiestatis pro effectuatione continentiarum diplomatum inter eandem sacratissimam et caesaream maiestatem atque suam celsitudinem principalem nuper solenniter permutatorum destinatis exhibitae.

Posteaquam sacratissima caes. et regia maiestas, dom. dominus clementissimus instar patris indulgentissimi in sedandis cum celsissimo principe Tranniae domino domino nostro clementissimo. proxime praeteritorum temporum motibus, avertendaque ulteriori sanguinis christiani effusione, nec non obviando lamentabili, iam iam ruentis et undiquaque conquassati regni huius olim florentis exterminio, indefessam sollicitudinem et benignitatem paternam evidentissimis argumentis luculentissime declaraverit, quodve novissime permutatis utrinque solenniter diplomatibus, iuxta benignam suam resolutionem, eiusdem celsissimi principis commissariis factam, suos etiam dominos commissarios pro effectuatione eorum,quae vigore pacificationis effectuanda manerent, ad partes has regni expedire dignata fuerit. Pro eo nos eiusdem celsissimi principis nomine, eidem sacratissimae caesareae et regiae maiestati ingentes habemus agimusque gratias, devotis deum maximum exorantes precibus, ut suam sacratissimam maiestatem florentissimam felicissimeque imperantem ad salutem et tranquillitatem patriae et reliquiarum gentis nostrae charissimae adeoque totius orbis christiani cum publici boni incremento conservare dignetur.

Quanquam autem nihil dubitemus eosdem dominos commissarios iuxta resolutionem suae sacratissimae maiestatis plenariam habere super effectuandis clausulis et conditionibus diplomatum instructionem, nihilominus ut ea, quae effectui mancipari debent, per nostram etiam suggestionem eo illis manifestius innotescant, haec infrascripta puncta, eisdem dominis commissariis repraesentare voluimus, nihil ambigentes de complemento illorum, per eosdem dominos commissarios suae maiestatis, plenarie et absque omni defectu fiendo: cum ea expressum habeant in corpore diplomatum regiorum fundamentum, suaque etiam sacratissima maiestas se ea adimpleturam, tam in iisdem diplomatibus se obtulerit, quam post subsecuta benigna etiam sua resolutione decretali, de adimplendis iis celsissimum dominum principem per commissarios eiusdem nuper Lyncii existentes clementer assecuraverit, et hoc idem alias essentia etiam conclusionum postularet; ut enim campanae surdae et stupidae sunt, nisi ad sonitum edendum moveantur, ita et conclusiones atque diplomata, vim legum repraesentantia nihil valent, nisi executione et reali effectuatione condecorentur; quibusquidem punctis plenarie adimpletis et per eosdem commissarios suae maiestatis realiter et executive effectuatis, nihil dubitabunt iidem domini commissarii suam quoque celsitudinem principalem ea omnia, quae ex parte sua etiam in iisdem diplomatibus clarum haberent fundamentum, realiter et constanter effectuaturam.

1. Et primo quidem cum in proxime praeterito tractatu conclusa sit templorum sub his disturbiorum temporibus occupatorum restitutio, de iisque restituendis nuper ad instantiam celsissimi domini principis apud suam sacr. maiestatem per commissarios eiusdem domini principis institutam a sua maiestate sacratissima benigna facta sit assecuratio, optime sane cuperet idem dominus princeps eorundem templorum, ubicumque et per quoscunque in regno sub hisce disturbiis occupatorum restitutionem, signanter vero in bonis domini comitis Nádasdi, tam Csejteiensibus, quam etiam trans Danubianis, nec non templi quoque Samariensis, in insula Csallóköz et aliorum similium effectivam resignationem.

2. Prohibita quidem est in diplomate regio super praetacto tractatu confecto ulterior templorum occupatio, contra cuius vim et authoritatem sacratissimae maiestatis cum illustrissimus et reverendissimus dominus archiepiscopus, iam pace restituta, certa templa evangelicorum in partibus regni inferioribus in possessionibus utpote Büczű, Mócz, Süllő, Salló, et Path nuncupatis existentia occupari fecerit, ut eorum quoque templorum, taliter et contra pacta occupatorum restitutione labefactationi pacis opportune sit consultum omnino fundamentaliter et apposite, eorum etiam templorum resignationem idem dominus princeps urgeret.

3. Non sine gravi admiratione intelligit celsissimus dominus princeps tantopere contemni augustissimam suae maiestatis sacratissimae a nonnullis subditis suis authoritatem, cuius utpote omnimodam in tuenda et consolidanda stabilita pace voluntatem, non modo ex diplomatibus confectis non advertant, verum ex nupero mandato suae maiestatis sacratissimae satis severe et serio ad ipsos dato cognoscant, quantopere allaboret eadem sacratissima maiestas, ne quid in labefactationem pacis vergere possit, observationique eorum, quae conclusa sunt, summo studio attendat, verum tantum abest, ut eiusmodi mandatis suae maiestatis sacratissimae se nonnulli accommodent, ut potius in violationem desideratissimae pacis cum stupendo derogamine authoritatis suae maiestatis sacratissimae contraria facientes, conclusa in diplomatibus salutaria puncta convellere intendant et praesertim dominus comes Veseleny iam antehac restituere debuisset bona Muraniana et Baloghiana comiti Gabrieli Illésházi et Ioanni Lisztio, Franciscus etiam et Valentinus Balassa arcem et bona magistri Simonis Balassa et dominae relictae magnifici condam Andreae Balassa, nec non idem Franciscus Balassa, bona egregii Ladislai Ebeczki in Nagy-Sztraczin et Szklabina in comitatu Nogradiensi existentia, dominus Stephanus Cháki etiam certa bona domini

Ioannis Mariassi in Scepusio existentia, similiter et dominus Ladislaus Cháki bona Semberiana, atque alii etiam quamplurimi aliorum multorum sub his disturbiorum temporibus bona occupata. verum tanta animorum in his reddendis obstinatio, tanta mandatis suae maiestatis repugnantia, ut manifestissime appareat prorsus vilipendi per eos suae maiestatis sacratissimae authoritatem, verbaque nonnullorum, quae passim effunduntur spem omnem restituendorum eiusmodi bonorum praescindere videantur, atque ita paci postliminio reductae non parum incommodetur: quum vero earum duntaxat rerum publicarum salus et permansio tute sperari possit, in quibus aeque imperata et mandata summorum magistratuum syncere exequuntur subditi, ob id iustum et equum foret suae maiestati sacratissimae in tales tanquam mandatorum suorum contemptores (si porro sese opponere vellent) animadvertere, atque de restituendis per eos, eiusmodi occupatis bonis hacce praesentis commissionis occasione clementer et effective procurare, quo per hoc suae sacratissimae maiestatis constantissima de pacis stabilitae conservatione voluntas toti orbi christiano innotescat, ipseque etiam dominus princeps hoc exemplo ad praestanda puncta pacificationis ex parte quoque sua alacrior reddatur et fiat.

4. Constat manifestissime illud etiam, quod bona magnifici domini Stephani Tököly in Polonia Blasova appellata, ob adhaerentiam celsissimo domino principi praestitam ad commendationem ut auditur suae sacratissimae maiestatis per dictum dominum Franciscum Veseleny essent apprehensa. Cum idem dominus Stephanus Tököly iam ad fidelitatem suae maiestatis sacratissimae redierit, omnino aequum videtur, ut idem dominus Stephanus Tököly, vigore eiusdem pacificationis vicissim, interiecta authoritate maiestati suae sacratissimae, ratione praedictorum bonorum in integrum restituatur.[1])

5. Et quia Ioannes Gombkötő ductor Filekiensis bona pupili Ioannis Beleny nec non Paulus Kovács praesidiarius similiter Filekiensis bona familiae Maczy Szarankiana, sub his disturbiorum temporibus occupata ad praesens etiam violenter possiderent, ut horum quoque restitutionem iidem domini suae maiestatis commissarii effective procurent, iuxta clausulam diplomatis superinde confectam, id ipsum dominus princeps etiam recte postularet.

6. Etsi dominis Osztrosith a sua maiestate sacratissima serio esset iniunctum, ne Ioannem Bán ulterius molestare praesumerent, hac tamen benigna suae maiestatis admonitione posthabita, a comminationibus in eundem Ioannem Bán ne-

[1]) *Oldalt a ltári példányon:* Non pertinet huc.

quaquam supersederent: cum vero partis utriusque acta sub praeteritis disturbiis in amnistiam transierint, procurabunt iidem domini commissarii suae maiestatis, ut iidem domini Osztrosith ab ulterioribus comminationibus sibi abstineant, neve quid aversi adversus eundem Ioannem Bán facere intendant.

7. Non sine scrupulo intelligit sua celsitudo principalis supremos honores comitatuum, sibi vigore diplomatis concessorum aliis per suam maiestatem sacratissimam conferri, prout defacto honor supremi comitis comitatus Borsod collatus esset comiti domino Adamo Forgách, cui alias etiam nulla bona comitatu in eodem existerent, quod quidem cum contra plenariam iurisdictionem et gubernationem eidem celsissimo domino principi adtributam fiat, exemplaque etiam serenissimi condam principis Bethlen, ad cuius nempe normam idem quoque dominus princeps noster eosdem comitatus possidere deberet, aliud ostendant; ex diplomate etiam authoritatem distributionis eiusmodi honorum pro sua maiestate sacratissima reservatam doceri posse, quin cum eadem plenaria iurisdictione, eadem etiam munia conferendi potestatem eidem domino principi permissam esse certo colligatur: pro eo ab eodem suo iure, idem dominus princeps dominus noster clementissimus sibi per suam maiestatem clementer concesso, nequaquam recedere, verum potius distributionem talium officiorum et honorum pro se reservare, adeoque tales, quibus officia eiusmodi per suam maiestatem sacratissimam contra vim diplomatis essent collata, pro supremis comitibus in comitatibus sibi concessis haudquaquam agnoscere vellet.

8. Pro conservatione confiniorum in comitatibus domino principi concessis existentium, intertentioneque militum praesidiariorum locorum eorundem defuncto condam principi Bethlenio vigore diplomatis Nikolspurgensis quinquaginta millia florenorum Rhenensium singulum per sexaginta cruciferos computando praedefuncta sua caesarea maiestas annuatim se subministaturam obligaverat: quia vero idem comitatus et confinia eo modo atque cum iis reditibus, quibus eidem condam principi Bethlenio fuerunt concessa, per celsissimum etiam principem dominum nostrum clementissimum forent possidenda: ob id idem dominus princeps praescriptam quinquaginta millium florenorum Rhenensium summam ad conservationem confiniorum, a quibus alias tanquam antemuralibus salus patriae nostrae afflictae propenderet, iuxta eandem clausulam diplomatis regii a sua maiestate annuatim subministrari postularet.[1])

[1]) *Oldalt a llári példányon:* Sublatum est.

9. Etsi ad Filekienses et Zenderővienses nec non alios etiam praesidiarios suae maiestatis seriae extent de non inferendis damnis subditis eiusdem domini principis ad confinia eadem adiacentibus, signanter autem in bonis Csetnekianis et Serkeianis commorantibus admonitiones: iidem tamen praesidiarii nihil pensi ducentes, in eo etiam abuti authoritate eiusdem maiestatis sacratissimae necdum ab oppressione miserae plebis desisterent; ut itaque articulis diplomatis per hoc etiam satisfiat, neve ex eorum temerariis factis paupercula plebs, in dies maius atque maius detrimentum sentiat, operae pretium erit, ut in tales tanquam ansam foederi rumpendo praebentes afflictissimamque plebem inquietantes, severe animadvertatur.

10. In negocio cuiusdam Mathaei Török, sub his disturbiorum temporibus celsissimo domino principi adhaerentis, ac ob id, quod provisorem Csejteiensem adtunc iuramento eidem domino principi adstrictum, ad armadam caesaream clam fugientem reduxisset iam post permutatas assecuratorias supplicio affecti, sua maiestas sacratissima nuper Lyncii ad instantiam commissariorum eiusdem domini principis factam clementer obtulerat se inquisitionem procuraturam, intellectaque eiusdem Mathaei Török interfecti sorte, id quod aequitatis ratio et pacis conditiones postularent effecturum: cuius inquisitionis processus cum ad nunc etiam in suspenso maneret, atque idem supplicium contra amnistiae vires, et post permutationem assecuratoriarum patratum esset: procurandam erit iisdem dominis suae maiestatis commissariis, ut Mathias etiam Falusi ac Andreas Branik officiales Csejteienses aliique qui mortis eiusdem interempti causae fuissent, tanqam publicae pacis et tranquilitatis turbatores debita poena puniantur.

11. Ac cum dominus comes Franciscus de Nádasd, iam post permutatas saepedictas assecuratorias nonnullos adhaerentes domini principis incaptivari ex iisque plerosque praesertim autem Ioannem Zluha nonnisi promissa litripensione dimitti fecerit, ut id ipsum litrum, si hactenus insolutum maneret, omnino relaxetur, solutum vero eidem Ioanni Zluha restituatur, neve reliqui adhaerentes, ob adhaesionem illam adversi quidpiam a quibuscunque perferant, quinimo tam personae, quam etiam bona et residentiae ipsorum in tuto permaneant, id ipsum etiam dominus princeps vigore pacificationis modernae summopere urgeret.

12. In praecedentibus punctis, nominatus egregius Ladislaus Ebeczki servitor eiusdem celsitudinis principalis certum quondam Turcam captivum, causa eliberandorum ex dira captivitate Turcica, quorumdam domesticorum suorum, pro certo pretio pecuniario emptum, sub his disturbiorum tempo-

ribus tutioris custodiae ergo in arce Kékkő retinebat, cuius quidem Turcae captivi restitutionem domina relicta magnifici condam domini Emerici Balassa, nescitur quibus respectibus simpliciter recusaret, non sine gravi praedicti conquerentis (cuius videlicet domestici christiani eliberationem sui nonnisi dimisso eodem Turca speraret) damno eorundemque christianorum captivorum dolore lamentabili et miserando; aequissimum itaque erit eiusdem etiam captivi Turcae restitutionem iisdem dominis suae maiestatis commissariis per praedictam dominam relictam fiendam procurare, quo et per eam salutaribus conditionibus pacis satisfiat, redemtionique ex immani captivitate Turcica capitum christianorum opportune consulatur.

13. Ad reddendam residuitatem cupri per suam maiestatem sacratissimam eidem domino principi in diplomate concessi camera Novisoliensis etiam ad iterata mandata suae maiestatis sacratissimae segniter se exhibet, nescitur quae instrumenta cuprea adhuc ante pacem initam ab inde reducta in defalcationem residuitatis, eiusdem aeris summere volens, quae quidem camera ut in hoc se, tam continentiis diplomatis, quam seriis mandatis suae maiestatis sacratissimae accommodet residuumque aeris illius absque ulla defalcatione extradet, id ipsum eidem demandare eorundem dominorum commissariorum provinciae incumbit.

14. Cum oppidani Zenderővienses a iurisdictione domini principis arceantur, tricesimaeque etiam ibidem erectae vi diplomatis regii celsissimo domino principi concessae proventus eidem domino principi reddi omittantur, id ipsum etiam dominorum suae maiestatis sacratissimae commissariorum erit officii rectificare, atque tam oppidanos eosdem, quam etiam tricesimam ibidem erectam ad modum et ordinem, tempore principis Bethlenii observatum redigere.

15. Praedictus dominus Franciscus Vesseleny portionem etiam possessionariam dominorum Georgii et Francisci Barna in possessione Nagy-Darócz, ad confinium Filek adiacente existentem, praedictis legitimis possessoribus nec dum remisisset, quin officialis eiusdem domini comitis in subditos portionis antelatae si praedictos suos dominos legitimos convenirent, graviter animadvertere vellet; ut itaque illorum etiam bonorum effectiva fiat restitutio aequitatis communis et pacis conditiones postularent.

16. Decimarum etiam cis Tybiscanarum nec non bonorum Apathiensium arendationi, secundum usum per principem condam Bethlenium observatum sua celsitudo principalis se accommodare reverendissimoque domino episcopo Agriensi pro decimis cis Tybiscanis, nec non venerabili capitulo Strigoni-

ensi, pro bonis Apathiensibus summam eam, quam idem dominus princeps annuatim solvere consveverat, sua quoque celsitudo principalis nomine arendae singulis annis certis in terminis deponere vellet.

Haec erant proponenda pro nunc donec plura occurrerint, quae nomine celsissimi domini principis, dominis commissariis sacratissimae suae maiestatis per commissarios eiusdem domini principis repraesentari debebant.

Kivül: Propositiones ablegatorum principis Transiae exhibitae commissariis suae mattis die 14. Apr. 1646.

(A m. k. kam. ltárb. Publ. Fasc. XX. Nro 67. Lényegteten eltérésekkel Egy. ktár, Kapr. A XXIX. és egy más példány ismét az orsz. ltárban.)

b)

Continuatio punctorum pro complanatione et effectuatione per commissarios suae celsnis principalis dnis suae mattis sacrmae commissariis exhibitorum.

17. Et licet diplomatis regii super postulatis publicis dnorum regnicolarum confecti 1. 2. et 3. articuli abunde exprimerent, rusticos etiam in sua confessione propter bonum pacis et tranquillitatem regni, sive sint confiniarii, sive oppidani, sive villani, in quorumcunque dnorum terrestrium et fisci bonis in libero suae religionis exercitio, templorum, campanarum et sepulturae usu a sua matte sacrma et regia vel eiusdem ministris et dnis suis terrestribus quovismodo aut quovis sub praetextu non debere turbari aut impediri; quinpotius hactenus impeditis, coactis et turbatis liberum religionis ipsorum usum ut praemissum est, unacum campanis, templis et sepultura reassumere, exercere et continuare oportere permitti. Nullatenusque eos ad alias religioni ipsorum contrarias ceremonias licere compelli, pastores quoque ecclesiarum per nullos imposterum posse amoveri et exturbari quin potius hactenus amotos et exturbatos per eosdem rusticos reduci, vel loco eorum alios vi praemissorum articulorum permissum esset substitui. Ast contra haec omnia multis gradibus peccari,[1]) infinitis fere in locis miseram plebem et ceremonias ipsorum religioni contrarias iterum compelli, templorum usum eisdem auferri, pastores, qui antea amoti essent, reductos, aut loco illorum alios substitutos foede ac ignominiose cum notabili substantiarum ipsorum iactura, exturbari, atque ita diplomati suae mattis non parum derogari, innumerabilia fere passim in regno obvia exempla docerent, praesertim in bonis dni comitis Nádasdi, dnorum Francisci Revai Gabrielis Palocsai et aliorum quam-

---

[1]) *Oldalt az orsz. ltári péld.:* Nominetur: ubi, quis, quando, qualiter?

plurimorum haec omnia esse admissa. non multo posse doceri testimonio. cum autem praeteritorum motuum praecipuae et principales fuissent causae plebis ad confessionem religioni ipsius contrariam coactio. templorum occupatio. ecclesiae pastorum seu concionatorum exturbatio; de summa rei erit itaque huic etiam malo tempestive obviare, miseramque plebem ab eadem coactione liberare, hactenus coactis rusticis in praescriptis bonis, passimque aliis in locis liberum exercitium religionis, cum libero templorum, campanarum et sepulturae usu, sicut et amotos pastores et concionatores revocandi potestatem eisdem concedere atque ita convulsa sacr^mae^ mattis diplomatis salutaria puncta per eorundem adimpletionem reviviticare.

18. Mag^cus^ d^nus^ Stephanus Chaki peccaret in eo etiam vel maxime contra diplomata suae mattis regiae, quod praeteritis hisce disturbiis adhaerentes d^ni^ principis inquietare, persequi atque incaptivare non desisteret, notanter vero Scepusianorum oppidorum montanorum ad arcem Scepusiensem pertinentium officiales ob adhaesionem d^no^ principi praestitam in carcere detineret, grandi summa litri ipsis imposita, si eliberationem sui sperare vellent, afflictissimosque incolas oppidi Geöncz similiter ob id dno principi se subiecissent, mirum in modum mulctaret, extorta non exigua ab ipsis pecuniae summa, praeteriti anni iudicem Stephanum Faggyas etiam de praesenti in captivitate haberet; necnon alias atque alias miserae plebi miserandae desolationi expositae insuperabiles imponeret exactiones, Martino quoque Tarnoci unacum filiis eius Tobiae Sponner et Danieli Raieczeni itidem ob adhaesionem dni principis extremos carceres atque alia multa mala denuntiaret, ob id quod ipsi tuti apud suas residentias minime esse possent. Ne itaque post tot violationes atque derogamina diplomatum, authoritatem mattis suae sacr^mae^ tanti et tam indulgentissimi monarchae subditorum suorum contumelioso abusui prorsus esse expositam totus orbis christianus resciat: e re d^norum^ suae mattis commissariorum erit, eundem d^num^ Chaki de dimittendis captivis alias dno principi adhaerentibus opportune admonere, neve quispiam imposterum ob praedictam adhaesionem d^ni^ principis quidpiam adversi patiatur, atque ut ipsi Geönczīani quoque ab intollerando iugo exactionum ipsis per d^num^ Chaki impositarum, vel imposterum etiam imponendarum pro exigentia modernae provinciae ipsorum effective procurare.

19. Conqueritur generosa d^na^ Anna Gyöngyösi etiam cum reliquis interessatis egregii d^ni^ Christophori Ponghrácz consors, quod certa bona ipsius utpote in oppido Szenderő, necnon possessionibus Borsod et Lád-Besenő nuncupatis omnino in comitatu de Borsod existentibus, ipsam iure optimo

concernentia sub his disturbiorum temporibus, quoquomodo occupata et apprehensa grosus dnus Stephanus More arcis et praesidii Szenderőviensis suae mattis capitaneus ad praesens etiam prae suis manibus teneret. Ut itaque tam eiusdem dnae querulantis et aliorum interessatorum optimo iuri consulatur, continentiisque diplomatum satisfiat super talibus bonis restituendis idem dnus capitaneus per dnos suae mattis commissarios strictissime admonendus erit.

20. Sub iisdem disturbiorum temporibus egregius Ladislaus Geörghei nobilis comitatus Scepusiensis alias cum comitatu eodem iam fidelitati suae mattis sacrmae subiectus, per praesidiarios Muranienses comprehensus ac per menses aliquot in captivitate detentus, dum de eliberatione sui cum eodem dno capitaneo Stephano More per oblationem educendi ex captivitate Transilvaniensi egregii Hertelendi illrmi et revermi dni eppi Varadiensis servitoris contraxisset, ipseque dnus Hertelendi quamvis pro eodem dno Ladislao Georghei per celsmum dnum principem dimissus esset, nihilominus tamen praescriptus dnus Stephanus More praedictum dnum Ladislaum Geörghei ad certi cuiusdam litri pensionem identidem magna cum comminatione adurgeret. Ut itaque idem dnus capneus super hoc etiam admoneatur, praedictusque dnus Ladislaus Geörghei ab huiusmodi litri pensione immunis atque a comminationibus praedictis tutus reddatur, hoc ipsum etiam dnis suae mattis commissariis necessario procurandum foret.

21. Quandoquidem de restitutione etiam portionis possessionariae in possessione Szoboszlo existentis ac celsmam dnam principissam iure optimo ac vigore tractatus Karoliensis concernentis in nupera commissione Lyncziensi benigne existeret suae mattis resolutio. Eiusdem quoque restitutionis media, necnon praedeclaratae suae mattis benignae resolutionis modalitatem iidem commissarii celsmi dni principis per dnos suae mattis commissarios declarari vellent.

22. Vigore pacificationis munitiones quoque ex Osgian, Czetnek, Szerencz abductae hactenus restituendae fuissent, quod cum necdum sit praestitum omnino eiusdem etiam puncti complementum celsmus dnus princeps per commissarios suos urgeret.

23. Quandoquidem bona magci dni Sigismundi Lonyai Ujvarosiensia in comitatu de Zathmar existentia non processu iuris, verum manu militari et armis ab eodem Sigismundo Lonyai essent occupata, requisitioque eorundem bonorum iudicialis similiter praesidio suae mattis sacrmae esset impedita. Ideo postularet idem dnus princeps ad tot et tantas regnicolarum penes libertates eorum institutas requisitiones et

iuxta benignam oblationem suae mattis sacrmae in praeterito tractatu Tyrnaviensi factam restitutionem eorundem bonorum absque ulteriori revisione cum refusione proventuum, medio tempore per modernos possessores perceptorum per eosdem dnos commissarios suae mattis fiendam, ne videlicet eiusmodi extraordinaria revisio ulterius etiam legibus et libertatibus regni praeiudicare videatur.

(Egykoru másolat. Egy. kvtár. Kapr. gyüjtemény. A. XXIX. Egy más példány az orsz. ltárban.)

c)

1646. apr. 25.

Replica commissariorum scrmae caesar. regiaeque mtis dni dni nri cltsmi, ad propositiones drum commissariorum illmi ac clsmi principis regni Transylvaniae 25. Aprilis.

Confidebant scrmae caes. regiaeque mtis, dni dni nostri clementissimi commissarii, ad exhibita sua puncta, ante assignationem septem comitatuum illmo ac clsmo principi fiendam, per duos suos commissarios effectuanda, eosdem absque omni mora et iactura temporis sese resoluturos, eaque debitae effectuationi mancipaturos, ut eo celerius commissio haec debitum suum finem sortiri potuisset: verum tamen praeter opinionem et expectationem ipsorum, moram diuturnioris temporis cum taedio, ac praeter benignam etiam intentionem, praefatae scrae caes. regiaeque mtis, dni dni nri clmtsmi experiuntur. Non diffidunt nihilominus iidem dnos commissarios suae cltdnis summo studio abhinc curaturos, in idque omni conatu et labore unice intenturos, ut omni post hac mora et temporis iactura postposita, unitis animis et sedula synceraque voluntate ac promptitudine obviae difficultates resolvantur et concludantur, effectuandaque effectuentur. Quorum ad propositiones commissarii repetitae scrmae caes. regque mtis dni dni nostri clsmi, modo sequenti se resolverunt, non dubitantes ea resolutione dictos duos commissarios suae clstdnis fore contentos, ac tandem optato rei eventu praesentis commissionis finem posituros.

Quantum igitur ad primum propositionis punctum, ubi templa per illmum dnum comitem Franciscum Nádasdi in bonis Csejtensibus, sub proxime praeteritis disturbiorum temporibus occupata esse praetenduntur, eadem templa in iisdem disturbiis per dnum Bakos medio Emerici Zélesi reoccupata, evangelicisque tradita sunt. Templa vero ultra Danubiana, quae per eundem dnum Nádasdi occupata dicuntur, duplici in statu videntur esse. Alia enim sunt, quae ante disturbium

sunt occupata, et horum rectificatio reiecta est ad proxime instantia comitia regni. Alia autem esse possent, quae sub his praeteritis disturbiis occupata referuntur, de quorum occupatione commissariis suae mtis nihil constat neque ab ulla persona iniuriata in eōs sunt requisiti. Declaretur itaque, quae sint ista templa et qualiter occupata, et fiet tandem in eo quod diplomata requirunt; nisi forte talia templa essent aliqua, quae populo supplicante dno suo terrestri, pro sacerdote catholico vel in eo consentiente fuissent pro catholicis accepta, qualia si invenirentur, non indigent restitutione, in eo enim casu nulli facta est iniuria, cum liberum sit religionis exercitium unicuique, cum libero templorum secundum modernam etiam pacificationem usu. Quoad templum Samariense. Istius templi status partibus trium religionum supplicantibus, consentientibus et contentatis, compositus est.

Ad 2-dum. Praenotatorum pagorum templa, per illmum dnum archiepiscopum occupata fuisse sub his disturbiorum temporibus non constat commissariis suae mtis. Et licet forte, ut praetenditur, fuerint occupata, credibile est tamen, ea templa ante disturbia fuisse catholicorum, et sub his disturbiis fuisse catholicos sacerdotes ex iis deturbatos, evangelicosque pastores introductos, ac ideo vigore pacificationis praesentis per dnum archiepiscopum pro catholicis reoccupata. Quod si ita est, non indigent restitutione. Deinde affirmant dni commissarii suae clstdinis, in suis propositionibus exhibitis, templa illa per dnum archiepiscopum iam pace restituta, occupata esse, quod si ita est, non esse etiam id praesentis commissionis, quod ex ipso diplomatis articulo 4. paragrapho: Gravamina autem futuris etc., clarum est. Et patet ex primo etiam propositionum dnrum commissariorum suae clstdnis puncto, suam clstdnem per suos commissarios apud suam mtem institisse, pro templorum duntaxat sub his disturbiorum temporibus occupatorum restitutione.

Ad 3. Quoad restitutionem bonorum Murán et Baloghi, dnis Gabrieli Illiésházi et Ioanni Liszthio fienda: dilata fuit hactenus haec restitutio propter spem concordiae inter partes de iis bonis subsecuturae, quae adhuc spes ad hodiernum super esset, illa tamen minime succedente et penitus sublata, fiet quod aequitas et diploma requirit. Quantum ad dnos Simonem Balassa ac viduam Andreae Balassa et Ladislaum Ebeczki: hi non suae mtis commissariis, sed ipsimet imputent: quod bona eorum hactenus restituta non sunt; ubi tamen iidem commissarii suae mtis, de iisdem occupatis bonis informati fuerint, restituentur bona iisdem, adinstar familiae Jákóffi et aliorum, quibus ad iustas eorum instantias debita data est resolutio.

bonaque occupata restituta. Dno Máriási bona sua restitui postulata, restituta sunt, ut possedit etiam, quae cum per dnum comitem Stephanum Cháki re occupata dicuntur, provisum est diligenter, ut iterum per eundem restituantur. Quod si autem aliqui contumaces, quod non speramus, reperirentur, qui commissariorum suae mtis restitutionalibus contravenire attentarent, efficient iidem commissarii summa diligentia apud suam mtem, ut iuxta punctum quintum diplomatis suae mtis, animadvertatur contra tales secundum etiam durum commissariorum suae clstdnis postulationem. Bona Zemberiana per dnum comitem Ladislaum Cháki tempestive esse restituta intellexerunt commissarii suae mtis, neque contrarium hactenus reportatum est.

Ad 4. An ad suae mtis commendationem bona dni Stephani Tököli in Polonia habita, per srsmum regem Poloniae sint donata, id quidem commissariis suae mtis non constat. Sed dato, tamen polonica negotiis hungaricis inmisceri non posse sine omni ambiguitate, notum est dnis commissariis suae clstdnis. Non praecluditur nihilominus via praefato dno Tököli in eo humillime supplicandi apud suam mtem.

Ad 5. De restitutione bonorum pupilli Ioannis Belléni iam sufficienter provisum esse norunt dni commissarii suae clstdnis. Etsi nomine quoque familiae Máchi compareat aliquis, qui restitutionales sollicitet et recipiat, pariter ei quoque de praetensorum bonorum restitutione providebitur.

Ad 6. Ioannes Bán a dominis Ostrosith non propter adhaesionem principi factam, sed propter quasdam suas insolentias post pacificationem ipsis dnis Ostrosith illatas, impeti perhibentur, non aliter tamen, quam iuris ordine, qui nemini denegari potest.

Ad 7. Concessit scrma caes. regque mtas, dnus noster clmus in suis diplomatibus suae clstdni potestatem conferendi bona per defectum aut notam infidelitatis, bene meritis personis; non vero identidem collationem honorum supremorum comitatuum.

Ad 8. De quinquaginta millibus florenorum, quorum domini commissarii suae clstdnis in suis propositionibus meminerunt, nulla fuit mentio facta in decursu tractatus praesentis pacificationis, ideoque neque quicquam de iis conclusum.

Ad 9. Praesidiariorum Zendrőviensium et Filekiensium insolentias praetensas componere non est praesentis commissionis, qui haud dubie co"rcebuntur ubi generales eorum, vel sua mtas ulterius adhuc in eo fuerit requisita, neque tamen commissarii suae mtis intermittent querelam contra eorum insolentias institutam repraesentare suae mti modo meliori.

Verum si conquerendum esset contra militum insolentias, non deesset occasio ab hac quoque parte conquerendi contra suae cltdnis milites, qui tum in ipsa suae mtis ditione, cum etiam intra ambitum ditionis suae cldnis, qualia et quam enormia inferant damna fidelibus suae mtis, non dubitatur constare dnis commissariis suae cldnis.

Ad 10. In negotio Matthaei Török intelligunt commissarii suae mtis fuisse recursum ad suam mtem, per commissarios suae cltdnis, nuper pro commutatione diplomatum, ad eandem mtem expeditos, ut scilicet sua mtas contra interfectores eiusdem Matthaei Török animadvertere dignaretur, eandemque mtem caesaream et regiam contra eosdem interfectores inquisitionem fieri procuraturam; sed neque modo aliud cupere ipsos quoque dnos commissarios suae clsitdnis, quam ut peracta hac inquisitione, dicti interfectores praefati condam Matthaei Török, tanquam publicae pacis et tranquillitatis turbatores debita poena puniantur. Ea propter nunc quoque in eo ulterius esse recurrendum ad suam mtem iudicant commissarii suae mtis, tanquam in causa quae huius commissionis limites excederet.

Ad 11. Ioannes Zluha non propter adhaesionem principi factam, sed quia rationibus reddendis, super administratione officii sui erat obnoxius, inscaptivatus fuisse a dno Nádasdi, informantur commissarii suae mtis, uti etiam non in lytro, sed solutione certae summae pro relaxatione reddendarum rationum suarum fuisse dimissum.

Ad 12. Praetensio Ladislai Ebeczki non pertinet ad praesentem commissionem, habet viam iuris, in qua contra violentam procedere licitum est ei.

Ad 13. De restantis cupri obtentione sua clstdo secura redditur.

Ad 14. Tricesima Zendrőviensis accommodabitur iuxta diplomata, ubi difficultates de tricesimis complanabuntur.

Ad 15. Dni Georgius et Franciscus Barna immerito conqueruntur et faciunt iniuriam commissariis suae mtis, qui hactenus ab iisdem in suis praetensionibus minime fuerunt requisiti, ubi tamen requirentur, comperta rei veritate, fiet id quod aequum foret.

Ad 16. Non dubitant commissarii suae mtis de decimarum cis Tibiscanarum, et bonorum Apathiensium arendationibus, cum eorum dnis ac possessoribus legitimis suam clstdnem placide posse convenire.

Ad 17. Intellexerunt commissarii suae mtis querelam dnorum commissariorum suae cltdnis, gravi cum exaggeratione et quasi exprobratione praepositam, quod contra praesentis pacifi-

cationis 1. 2-um et tertium articulos, infinitis fere locis misera plebs ad ceremonias ipsorum religioni contrarias iterum compellantur, pastoresque reducti iterum exturbentur. Quam quidem querelam non sine admiratione acceperunt commissarii suae mtis, cum longe graviora catholicae religionis hominibus a parte altera inferantur, qui ab exercitio suae religionis, etiam si occasionem habeant, non modo simpliciter prohibentur, sed etiam gravi comminatione arcentur, ita ut nonnulli catholici etiam existentes, neque comparere audeant in officiis divinis religioni ipsorum convenientibus, quin imo ipsae quoque copulae quibusdam in locis inter coniuges catholicos, per catholicum sacerdotem fieri interdicuntur, ut de similibus aliis hic taceatur. Pro bono tamen pacis, et suaviori praesentis istius commissionis progressu, cum alioquin etiam similium excessuum complanatio seu potius contra huiusmodi pacis violatores animadversio aliud forum concernere videatur, noluerunt commissarii suae mtis similibus et multo gravioribus dnos commissarios suae cltdnis oneratos esse. Brevibus nihilominus, ad eorundem dnorum commissariorum suae cltdnis hanc propositam querelam dicunt, non constare commissariis suae mtis, sed neque dnos commissarios suae cltdnis in hac querela specificare, ubi, quo tempore, quo modo, et quae personae essent laesae; sed esto, haec omnia constarent, habetur tamen conclusum in diplomatis caesarei articulo 5. praesentis pacificationis, qualiter contra eiusdem pacificationis violatores procedendum sit.

Ad 18. Commissarii suae mtis accepturi sunt informationem a dno comite Stephano Cháki, simul ac monebunt eundem, quatenus se pacificationi per omnia accommodare velit et debeat.

Ad 19. Si bona dnae Annae Gyöngyösi, aliorumque interessatorum sub his disturbiorum temporibus occupata esse comperientur, in eoque commissarii suae mtis informati fuerint, eo facto bona praetensa ipsorum restituentur.

Ad 20. Si ex altera quoque parte lytro captivorum relegabuntur: lytrum etiam egregii Ladislai Görgei relaxabitur.

Ad 21. Cupiunt suae mtis commissarii uberius informari de praetensa portione Szoboslouiensi illmae dnae principissae, quod fieri poterit, si rationes praetensionis eiusdem dnae principissae, cum adiudicatoriis commissariorum praedefunctae sermae caes. rgque mtis Ferdinandi 2-di, ad commissionem Caroliensem expeditorum, coram iisdem commissariis suae mtis repraesentabuntur, edocebunturque iidem, quae sint partes, et qui sint certificandi. Quibus praestitis, facient commissarii suae mtis, quod per suam mtem in eo benigne commissum est.

Ad 22. Tormenta ex Osgián, Chetnek et Szerencs abducta, si modo declaretur per dnos commissarios suae cltdinis, qualia illa fuerint, quinam abduxerint et qui sint compellendi ad restitutionem, non denegabitur eorum quoque restitutio.

Ad 23. De simplici restitutione bonorum Ujvárosiensium mgfco dno Sigismundo Lóniay, nihil amplius habent in commissis commissarii suae mtis, quam ut partium praetensiones iuridice adhibitis aliis etiam iurisperitis viris revideri curent. In quo, si partes consenserint, voluerintque, parati sunt commissarii suae mtis officium suum facere, ac iuxta quod determinatum fuerit, id debitae etiam executioni demandari procurare.

Hátán : Replica commissariorum suae mtis ad propositiones commissariorum principis Transylvaniae, exhibita iisdem die 25. Aprilis.

(Másolat országos levéltár. Egy más példány Egy. ktár Kapr. gyűjt. A. XXIX.)

VI.

1646. apr. 28.

Anno 1646. die 28. Aprilis.

Informatio comitis Francisci de Nádasd per principem Transylvaniae commissariis sermae mtis proposita.

Et ad primum quidem.

Nem kicsiny csudálkozással kellett értenem, hogy az erdéli fejedelem ő nga legelsőbben is én tűlem, et per hoc az ő flge részérűl valóktúl, az templomoknak restitutióját kivánja, holott méltán deferálhatna ő nga az mi kglmes urunknak annit, hogy az mit innét prestálni kiván, azt elsőbben maga prestálná, azért is kiválképpen, mivel mind ezen pacificatióban experiáltuk más materiákban, hogy az ő fge részérűl valók observálván az assecuratoriának punctomit, az más részrűl késedelmesebb s sok protrahált okoskodásokbúl effectuáltattanak, más az, hogy nilván vagyon, hogy az más valláson levők articulusban iratott templomokat defacto sem restituálták, honnand méltán imaginálhatom magamnak, hogy innét minden meglevén is s az előbbeni példák szerént ne cselekedjék ő nga az catholikusokkal. Ha azért ő nga az közönséges jónak ily defensora akar lenni, mutasson az más hiten való pars exemplomot.

Ezt generaliter írván, az én jószágombeli szentegyházakrúl már bűvebben írok. Elhittem, hogy az ki az fejedelem ő nga jószágában határon kivől parancsolni, s szabásokat tenni

praesumálna, nem csak neheztelést venne az ellen, de meg is büntetné, mivel ő nga az maga joszágában absolutus úr, s mást felette nem akar esmerni. Ha azért szabad volna megmondanom, nem kicsiny fájdalmamra vagyon, hogy ő nga maga kivől is azt akarja, hogy az én jobbágyim szabjanak nekem rendet, s én tűlök s ne űk én tűlem figgjenek. Holott az én kevesemben én is absolutus urnak tartom Magyarországban magamat. És midőn ő nga békességet csinál kglmes urunkkal, ugyan akkor hívei között támadásra való okot is foveal. Nem lehetvén az földesúr jobbágyi alá vetetvén, ottan azoknak szívet ad urok ellen való támadásra. Noha istennek neve dicsértessék, nem oly hűségét ismertem meg az én szegény emberimnek hozzám, mindazonáltal occasio faciens furem, ha én ellenem nem cselekesznek is az én jobbágyim, az materia ugyan fenn vagyon, hogy cselekedhetnek másutt.

2. Az én tudomásomra sohúl egy parochiához való szegénség sem confugiált ő ngához pro restitutione templorum. ki szovával erősíti hát ű nga? Ha az nemesekével, nem az nemes ember praedikátori voltak azok principaliter, hanem az községé. Ha kell az nemes embernek, tartson az maga költségével. Ha az praedikátorokéval miért kötik erővel magokat, midőn az község nem kivánja szolgálatjokat, s egyébiránt ű flge is az praedikátorok visszavételét az községnek szabadságában hagyja pari assecuratione: Qui autem hactenus amoti fuissent, liceat ipsis (rusticos) reducere, vel alios loco ipsorum substituere etc. avagy ű nga akar-e praedominálni az consentiákon, ezt tiltván ű nga az catholicusoktúl maga se cselekedje tehát.

3. De mivel ezeknek fölötte én az én kglmes uramnak az római császárnak ű flgének engedelmes szolgája s igaz híve levén, az ű flge kglmes akaratját hallom, hogy templa violenter occupata hoc disturbiorum tempore utrumque restituantur, rugodozni nem merek kglmes parancsolatja ellen. De eziránt nem látom, hogy az ű flge assecuratiójában való punctum extendáltassék én reám; holott azonkivől is erővel elfoglalt szentegyházakat én az én egész jószágimban nem birok, sem az praedikátorok ki nem üzettenek erővel, nem is jüvén az hadaknak ereje erre az mi darab földünkre, melyeknek hatalmasságával foglaltam volna el, sem magamnak hadam nem volt, az kiknek segétségével nekik valami félelmet és terrort incutiálhattam volna. Azért vigore assecurationis etiam nem vagyok köteles az templomok restitutiójára, holott még indulatja sem volt az háborúnak, az mikor nagyobb része az én jószágombúl az praedikátoroknak kiment.

4. Az mi az cejtei jószágot illeti, nem tudom ű nga akarat-

jábúl-e, avagy maga autoritásábúl, Ócskay Kristóf visszavévén az praedikátorokat, nem levén az község vele contentus, sponte senki kénszerítése nélkűl, nem erővel, hanem szép beszélgetéssel tudták ki az praedikátorokat, s fogadták be azok helyett az papokat, az minthogy az nilván kitetszik az magok szabad jó akaratjábúl adott levelekbűl. 2. Kitetszik abbúl is, hogy az kiknek az pap nem tetszett, defacto is praedikátort tartanak s senki űket nem háborgatja.

Másodszor az mi az Dunán innét való jószágomat illeti, az is sok kárban vagyon, némely szentegyházak nem parochiák voltanak, hanem az magam kápolnái mint az sárvári és kereszturi, s többek. Azokat az magam isteni szolgálatjára méltán elvehettem ugyan, mert in acre nem lehetett exercitiomja religiómnak.

Némely helyeken két templom is volt s ott az község annuentiájábúl egyet nekik adtam, egyet magamnak vettem. 3. Némelyek régi pápista szentegyházak levén, az lutheránusoktúl kénszeríttetett az községnek nagyobb része hitit elhadni, oly keményen bánván velek, hogy csak gyermekeket sem akarták keresztelni az praedikátorok. Isten engemet megtérítvén, magam híre nékűl, erővel foglalta az szegénség vissza azoktúl az magok féle nyájátúl, az kiknek instantiájára nézve az falunak nagyobb része pápistaságát elhadni kénszeríttetett. 4. Némely helyekbűl az praedikátorok kihalván, az község maga jütt papot kérni. Némely parochiákhoz egész pápista faluk levén, azok tettenek magoknak restitutiót. 5. Némely helyen szökött papok levén, egy része penitentia tartásért visszatért, s jó példáját az község is követte. Némelyek gonosz lelkiismerettől furdaltatván, pusztán hatták az parochiákat s elszökvén hasonlóképpen az község papot vitt helyettekbe. És így az én jószágombúl csak egy praedikátor sem űzetett ki violenter. Hanem mivel közönségesen mind tudatlan emberek voltanak s az szegénséggel gorombájúl bántanak, magok hasznokért fojtogatván űket inkább, sem tanítani, aversiót vett az község tűlök. Melyek hogy mind igazak s tűlem gondolt dolgoknak ne tartsa az fejedelem ű nga, az egész jószágot behivattam viceispán és szolgabiró uraim eleiben s libere sponte mit vallottanak, ím oda küldöttem.

Noha mind ezeken kivől ha szintén az praedikátorokat kiűztem volna is, semmi úttal sem ű ngnak nem vétettem volna, sem az ország constitutiója ellen nem cselekedtem volna, mivel nekem magok az praedikátorok proprio motu arra kötelezték magokat, hogy ha az én tűlem proponált pápistaságomnak okaira két hét alatt meg nem felelnek az én contentatióm szerént, bár szabadon kikergessem űket. Melyet nem két hétre, de

már két esztendőkre sem praestáltak; így azért ha mit cselekedtem volna is, magok ajánlása szerént cselekedtem volna.

Minden panaszok is az melyek talám az fejedelem ű nga fülében eshettek, nem az én szegény emberimtűl voltak, hanem az közöttük lakozó contato (*így*) nemességtűl, kiknek roszalkodásokat az mint nilván tudom, úgy megzabolázni is tudnám, de nem kivánok senkivel is veszekedni. Ha az jámboroknak kell praedikátor, az magok erszényén fogadjanak.

Quo ad secundum.

Hogy ily méltóságos fejedelemnek authoritását az informatorok, kik ű ngát egy oly rosz elvetett ember felől mint Török Máté volt, ily hamisan informálván, eszekben szemek előtt nem viselik, méltán csudálhatom, s azt annival inkább, hogy mind ű flge eleiben terjesztetett, s mind most ország dolgai közibeu inseráltatott. Holott úgy vagyok én informatus, hogy maga ű nga is az fejedelem az latrokat nem szereti, hanem törvény szerént megbünteti. Most pedig egy, akármely ember relatiójára törvény szerént latorságáért megöletett rosznak ország dolgaival együtt fogja pártját, nem hiszem azért, hogy ű nga informatus volna egyébtűl, hanem Ócskay Kristóftúl, ki szintén oly hű leszen idővel ű nghoz is mint máshoz volt, s annak szován indulván el, s emberséges ember szolgáimat az latrok büntetéseért büntetni kivánja.

Ő nga azért lássa meg az törvényét mint ölték meg, s ha az ű nga hűsége közi valamely szolga urára szabad országútjában reá támadván, megvagdalja, így méltán azt tarthatja ő nga Török Máté felől is, hogy az ű nga hűsége mellett szenvedett, mivel Braniknak szolgája volt, s így támadott reá latrúl s annira elkonczolta volt, hogy csaknem elmene az más világra.

Ad tertiom.

Az mi Szluhát illeti, én sarczon nem bocsátottam ki s nem is fizetett nekem semmit is, de ha sarczon bocsátottam volna is el, valamint ű nga Dévéni Istvánnal cselekedett, inkább megcselekedhettem én egy köteles számadatlan tűlem sokat ellopott s tékozlott szolgámmal.

Melyek így levén kérem ű ngát, ne kivánjon azzal terhelni, hogy se latrokat ne büntethessek, se számadatlan szolgámtúl számot ne vehessek. Actum in castro Keresztúr anno et die ut supra.

(Másolat, országos levéltár. Nádasdi saját kézirata.)

VII.

1646. máj. 5.

Illustrissime stb. Fidelium stb.

Kegyelmes uram, 14 praesentis Pocsajban írt levelét Nagyságodnak adá meg a czimeres posta, melyet alázatos engedelmességgel vévén, minemű dolgokrúl kegyelmesen parancsoljon Nagyságod, megértettem. Personális uramnak szóló levelét magam viszem ma fel Patakra, s praefectus uramnak adom, hogy köldje Posonban, instruálván az embert Nagyságodtúl praescribált mód szerint.

Tudom kegyelmes uram, hogy Daniel János uram Nagyságodnak is írt az győlésnek dilatiója felől; de ím nekem is mit írjon felőle, in specie megküldettem czéduláját Nagyságodnak. Ehezképest kegyelmes uram mi megtartóztunk az finalis resolutiónak beadásátúl addig, az míg Nagyságodtúl informatiónk jön, tudniillik így lévén és differáltatván az diaeta be köll-é adnunk vagy nem ezen complanatiókat, s offerálnunk magunkat Nagyságod nevivel az diplomának effectuálására.

Tőrös uram is ezelőtt két órával indult Nagyságodhoz ő felsége parancsolatjábúl, én valék ma nála, de nem jelentett semmit is, miért megyen Nagyságodhoz; mondá azért a többi között, hogy nem az commissióhoz való dolog az, miért megyen, más valami privatum lehet, megérti Nagyságod ő kegyelmétől. Ő kegyelme mutatta azért én nékem cancellarius uram levelit, melyben azt írja, hogy pönkösd napjára Pozsonyban akar lenni ő felsége; ha ugyan úgy leszen az dolog, mi nekünk is csak akkorra kellene dirigálnunk oda útunkat.

Nagyságod ott is beszélgetvén Tőrös urammal, facilitálja elméjét az juramentumnak depositiója felől és az erdélyi assecuratoria felől is, intimálván jó módjával ő kegyelmének, hogy az sem múlik el, csak legyen effectuatio ama részéről is, s nem is volna most kinek deponálni juramentumot, nem lévén főispánok.

Az én vékony tetszésem csak az, hogy resolváljuk finaliter magunkat, s effectuáljuk, miket köll effectuálnunk; tessék meg ez egész világ előtt, hogy Nagyságod, az mint hogy sincere végzett ő felségével, oly sincere meg is akarja tartani az végezéseket. Az mislei jószágot mondja Szemere uram, hogy meg kellene árendálni, mert semmi jószág nem lesz az kamarához; immár nem tudom, hogy lehet ez meg, egyfelől nem consentiálni abban, hogy legitimus possessorok legyenek az jesuviták, más felűl pedig árendát fizessünk nekik; ha mód volna benne, inkább az rozgonyi jószágot köllene kiváltani. Szunyog uram-

nak magam adtam meg az levelet, választ teszen ő nagysága holnap Nagyságodnak. Bizony fölötte igen jó volna cancellarius uramnak kedveskedni valami paripával, mert annak az embernek szolgálatja nélkűl nem lehet Nagyságod; igen emberséges ember is. Az resolutiónak beadása felől való resolutióját Nagyságodnak mennél hamarébb várjuk. In reliquo illustrissimam Celsitudinem Vestram diu et felicissime valere animitus cupiens. In Tokaj 5-a Maii anno 1646.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

fidelis et humillimus servus
A. Klobusiczky m. p.

Nagyságod semmit nem ír az fáczányok praestatiója felől, meg köll-é adnom vagy nem? Chernel uram is ma indult Nagyságodhoz.

Murány állapotja felől úgy értem Szunyog uramtúl, hogy tegnapelőtti levelében azt írta ő felsége, hogy maga akarja eligazítani az győlésben ezen dolgot. Immár nem tudom, hogy hogy resolválhatják magokot minapi szavok ellen.

Melléklet.

Szolgálok Kegyelmednek szintén in procinctu lévén, úgy adák meg Kegyelmed levelét az Duna-parton, Kegyelmed írását böcsülettel vettem, írását értvén, írhatom Kegyelmednek, hogy Bécsben az pestis grassál ugyan, de ő felsége nem csak azért nem jő alá Linczből, hanem annál nagyobb okai lehetnek. Az hassiai fejedelemasszony hadát hogy megverték volna nem constál, Morsdanit elfogták februáriusban, szánkázni ment volt ki; az gyűlés hogy elhaladott, tudom eddig Kegyelmednek megérthettem; most ő felsége itt körűl levő hadai Kremsz alá mentek, Bécsből vittek lövőszerszámot alája. Nikelspurgot megvették ő felsége számára, az berencsi commendantot meglőtték alatta; Korneiburgot megszállották volt ő felsége részéről, de megint elszállottak alóla, egynéhány lövőszerszámot ott is hagytak volt az svecusok számára. Sokat írhatnék, de nincs módom benne. Irtam ma két rendbeli leveleket ő nagyságának bőségesen. Sokáig éljen Kegyelmed az én szolgálatomra is, én is az Kegyelmed szolgálatjára. Poson, 20. Apr. 1646.

Kegyelmednek

jó akarója szolgája
Bán János m. p.

Külczím: Illustrissimo ac celsissimo principi domino domino Georgio Rákóczy stb.

(Eredetije a vörösvári gr. Erdődy-féle levéltárban.).

VIII.

1646. máj. 10.

Ultimaria complanatio punctorum ex parte suae mtis exhibitorum.

Ad 1-mum. Inhaeret sua cltdo principalis priori resolutioni suae ad id punctum exhibitae, hac adiecta limitatione, ut non a fidelitate regibus Hungariae debita, verum ab obligatione iuramenti et reversalium, si qui obligati essent, pronuncientur liberi. Item si qui in reversalibus extra fidelitatem ad alias etiam conditiones praestandas se obligassent, eaedem in suo esse et vigore maneant.

Ad 2-dum. Cum non aliis quam legitimis possessoribus bona occupata vigore diplomatum restituenda sint, neque patres Iesuitae, iam per leges regni a possessione eorum exclusi, legitimi possessores censeri possint, eandem cltdnem suam illis eadem restituere non teneri, neque duos suae mtis commissarios gravamina regni per modernam commissionem augere debere. Illmam tamen cltdnem suam de bonis illis manum suam exempturam, et ut alii, legitimi videlicet bonorum eorum possessores teneant non contrariaturam. [1])

Ad 3-um. Ratione capellae Cassoviensis et praetensae residentiae Szathmariensis, inhaeret priori resolutioni ex anteadductis rationibus. Quantum autem ad Barátszőlő, siquidem illa tempore principis Bethlenii ad arcem Tokaj possidebatur, et post eiusdem decessum abalienata sit, sua vero mtas cum iisdem pertinentiis et vineis allodialibus, quibus per eundem possidebatur, cltdni etiam suae eandem arcem assignaverit, duos commissarios suae mtis hanc restitui petere non posse, nisi diplomati suae mtis et iam factae cessioni contrarietur. Quoad arcem Füzér et alia bona in contractu cum Stephano Dévéni inito specificata, eidem contractui inhaereret, et satisfaciet de summa ibidem declarata. Quoad portionem vero dnae Nádasdianae, illa simpliciter remittitur. Quoad bona Chákiána, inhaeret priori resolutioni ratione bonorum per defectum seminis Sigismundi Praepostvári, in fiscum devolutorum, alia vero iam restituta esse. Quoad Komorócz, restituitur legitimis possessoribus. Quoad curiam nobilitarem et vineas dni Sigismundi Eörsi, inhaeret superiori suae resolutioni.

Ad 3-um inhaeret priori resolutioni.

Ad 4-um similiter.

---

[1]) *Oldaljegyzet:* Nota bene quod in 2-o puncto multa bona remitti postulantur. De quibus cum taceatur, supponitur eorum remissio.

Ad 5-um similiter.
Ad 6-um idem.
Ad 7-um similiter.
Ad 8-um. Restituitur capituli Agriensi, et siquid praetensionis haberet civitas, agat suo iure, caetera complanabuntur.

Ad 9-um. Restituantur, ita tamen ut negotium eorum templorum, in proxime futura diaeta, iuxta continentias diplomatum complanetur, interim etiam salvo permanente libero religionis eorundem exercitio, et usu, nec non reductione et intertentione pastorum.

Ad 10-mum. Inhaeret priori resolutioni.
Ad 11-um. Similiter.
Ad 12-um. A comite Ladislao Ezterházi nihil occupatum, qui vero ius haberent in iisdem bonis, illis restituuntur.
Ad 13-um. Inhaeret priori resolutioni.
Ad 14-um. Similiter.
Ad 15, 16-um. Similiter.
Ad 17, 18, 19, 20-um. Similiter.
Ad 21-um. Inhaeret priori resolutioni.
Ad 22-um. Similiter.
Ad 23-um. Sicut iam resolutum esset.
Ad 24-um. Similiter.
Ad 25, 26-um. Transit in amnystiam.
Ad 27-um. Sicut resolutum esset.
Ad 28-um. A xenodochio nihil ablatum.
Ad 29-um. Sicut resolutum esset.
Ad 30-um. Sicut resolutum esset.
Ad 31-um. Sicut resolutum esset.
Ad 32, 33-um. Similiter.
Ad 34-um iuxta resolutionem priorem.
Ad 35-um. Iam resolutum est.
Ad 36-um. Similiter.
Ad 37-um. Proprietatis acquisitio excluditur a praesenti commissione, caeterum accomodabit se contractui cum dno Stephano Dévéni inito.

Ad 38-um Iam resolutum est.
Ad 39 » Iam resolutum.
Ad 40 » Resolutum.
Ad 41 » Restituuntur.
Ad 42 » Iam resolutum.
Ad 43 » Restituuntur, si summa inscriptionalis eis non esset restituta.

Ad 44-um. Restituuntur.
Ad 45 » Si ita res se habet, restituuntur.

Ad 46-um Resolutum est.
Ad 47 » Similiter.
Ad 48 » Restuitur.
Ad 49 » Resolutum est.
Ad 50 » Restituitur.
Ad 51 » Suam eltdnem non contrariari, si is cui competit exactio rationum eiusdem Andreae Erdéli, eiusmodi haereditates remittere velit.

Die 10 Maii 1646.

(Másolat, országos levéltár.)

IX.

1646. máj. 21.

Georgius Rákóci dei gratia stb.
Generose dne nobis honorande.

19. die praesentis vettük vala el Kgld Tokajból 17. die eiusdem írt levelét. Akarjuk, hogy Kgnek 13. die praesentis innét írt levelünket ő fgnek megküldötte, melyet mi ex vera confidentia et synceritate cselekedtünk, meg akarván teljes indulatból, és kész szívvel mind azoknak felelni, valamelyek mi tőlünk kivántatnak, s örömest az ő flge részéről is azt kivánnánk experiálni, és az miben rajtunk állana, mindenekben az ő flge méltóságos hírét, nevét, boldog emlékezetit nevelni, mintsem kisebbíteni kedvellenénk, s úgy igyekeznőnk oltalmazni az ő flgnek kötelességének is sérelmét, se most, se azután, más idegen nemzet előtt is idegen példa ne lenne, s ahoz minden rend bizvást támaszkodhatnék, s ne telnék az be, a mit nekünk tavaly Morvába mind az generál, s mind az egész armádában levő nagy emberek mondottak, kit Kgldnek ottan mingyárt értésére adtunk vala Bálintffi Balás által, s nagy hittel is assecurála Kgld, arról ne gondolkodjunk, mert valamit ő flge igér, szentűl meg is akarja állani, tartani s effectuálni ő flge, melyhez mi mennyire támaszkodtunk, ragaszkodtunk, akkor is experiálhatta Kglmed. S ugyan is a nagy hatalmasságban helheztetett embereknek nagyobb és drágább zálogjok nem lévén a kötelességnél, mind isten s ez világi emberektől hűséget úgy vehetnek el, ha azt effectuálják is. Mi nekünk édes Tőrös uram, istennél egyéb bíránk nincsen, s ő flgénél, s oda is kell támasztanunk igazságos kivánságunkat, látván, hogy ő flge után vannak olyak, kik ő flgét ellenköző cselekedetre tanácsolnák, s talám az jesuiták axiomáját is akarnák követtetni ő flgével, nem viselvén az olyanok amaz nevezetes mai napig siralmas

példáját az mi nemzetünknek szemek előtt, ki történt vala az Mohács mezején Lajos király idejében.

Mi most is azon kérjük Kgldet, viseljen maga böcsületire is úgy gondot azok ellen, kivel abbeli Kglmed böcsületes hűséges forgolódását ne sértegessék meg, mi se kezdjünk olyat experiálni, csak az szükség nem a jó állapat lett volt annak a békességnek végbenvivője. Irjon azért s instáljon Kglmed meg is ő flgnél, az diplomának punctomi tartassanak, effectuáltassanak szentűl, igazán, és csak az ő igaz sensusában értessenek. Vajki sokan vigyáznak édes Tőrös uram, az diploma conditióinak effectuálására, még az idegen nemzetek közűl is, bizony nemcsak az alkalmatosságokban gyönyörködő akadékot szerző emberek esnek ítéletben, hanem ő flge méltóságában s kötelességében jár ennek mind effectuálása, s megtartása is, s azoknak elméje se ütközzék meg, a kikkel ő flge békességet akarna szerzeni. Édes Tőrös uram, ím mi is becsűljük az egyházi személyeket s szeretjük is őket, de nem ők adnak számot isten előtt az mi cselekedetinkről, akármi állapatban is nem szoktak ők szegényedni, könnyű helyt magoknak találni, de egy római császárnak sokra kell vigyázni. Mi bezzeg oly egyházi személyeket szoktunk szeretni, az kik károkkal is megtartassák velünk fogadásunkat; az szent Dávid mondása szerént Psal. 15. Melyre segítsen az úristen mindnyájunkat édes Tőrös uram, az kibe részünkről meg sem akarunk fogyatkozni.

Az lengyelországi hírt akkor s most is nem hisszük, csakhogy nem akartuk Kgdtől eltitkolni. Ugyanis beati pacifici quoniam filii dei vocabuntur. S mi épületire volna az keresztényégnek, egyikkel ő flge békélnék, s másfelől meg ellenséget szerzene magának, s ez szegén hazának, kit semmi egyéb az igaz jó állandó békességnél meg sem tarthat s épéthet.

Mi Kgldnek elég sok alkalmatlan híreket írhatnánk s adhatnánk értésére, de mi tudván igazságunkat, terhelni sem akarjuk Kgldet azokkal.

Az samarjai templom állapatjában, minthogy conveniáltak legyen, értjük Kgld írásából, de megbocsásson Kgld, szálljon csak magában, s letévén religiójához való zelusát, itélje istenesen meg, jól és az diploma szerént lett-e? Elhittük megvannak Kgldnél az diplomák, vegye elő s az elsőtől fogva mind az negyedikig olvassa meg Kgd jól considerate, s feltalálja, hogy soha helben nem maradhat azoknak az punctumoknak sérelme nélkűl. Kérjük azért Kgldet, restituáltassék nekik, legyünk mi is csendesen. Itélje meg az isten, az mieink birták az templomot, s az lutheránusok végeztek felőle, mások voltak in reali usu s mások végezzenek az övékért. De bár az mieink is végeztek volna is felőle, ugyan nem lehet állandó az

diploma szerént. s mi azt egyáltaljában restituálni is kivánjuk időjártában. ha azt akarják követni. ám lássák. Ne így. ne így édes Tőrös uram effectuálódjanak az punctumok, hanem syncere, ne ütköztesse az emberek elméjét egy templomnak megtartása, hadd menjen boldogabbúl jó végben az országgyűlése is. Ó édes Tőrös uram vajki sokat írhatnánk mi Kgldnek istenes igaz ratiókat ennek hasznairól. Meghigyje Klgd im sine iniuria evangelici status kell ennek eligazodni. Az táborban való szavairól Kglmdnek csak annyéban emlékezünk. a mennyében annak annuáltunk, s az diplomákban is be vannak írva, de hogy templumot utcunque s akármi praetextussal occupáljon Kgltek, bezzeg soha annak nem annuáltunk, s most sem bizony mi.

Dévéni István reversálisa felől most is csak úgy resolválhatjuk magunkat, az mint itt Kgldnek mondánk, valami az ő flge birtoka alatt való hűséges lakására tartozik, örömest készek vagyunk felszabadétani, sőt csak azonkivűl valókról adjon reversálist, készek vagyunk azt is így megadni. Magunkra nézve az ő kglme bántódásától, s ártásától nem tartunk, de vannak azokban némelyek gyengébbek is, azokra is vigyáznunk és gondot kell viselnünk jövendő időkre is. Kremsnek megadását értettük másunnan is, s örömest kivánjuk is. Adja isten az jó állandó békesség is menjen végben. Kgld kivánsága szerént válaszunkkal sem akartunk késni, kivánván az úristentől egésséges, szerencsés jó hirő nevő hosszú életet Kgldnek. Datum in arce nostra Várad die 21. Maii 1646.

Gnrsae Dnis Vrae

benevolus
G. Rákóczi.

Látjuk Kgltek közönségesen az tisztek juramentomának deponálásán akadoz, de valjon az egynehány tisztek juramentoma depositiója erősíti-e az békességet, s tartatja-e meg velek, vagy az mi kötelességünk, hiszen megesküvének az tisztek in anno 1622 és 26, de ugyan el kelle menniek az szegény fejedelemmel.

2. Ha ma az tisztben vagyon, holnap változik, de az mienk holtunkig durál. Mi ő flgét egyszer méltóságos kötelességén meghittük, s nem kételkedünk benne, hogy nem effectuáltatná s meg nem tartaná. Kivánnám ő flgétől alázatosan, és igen submisse, az mienkben is nyugodjék meg ő flge, effectuálódván mindenek az diploma szerént ő flge részéről, noha az mit itt mondok Kgldnek, bizony mi sokat számlálhatnánk elő, kiknek effectuálásoknak idejek az diploma szerént már is elmultak. Im az Murány s Balogh állapatja is megmutatja, az

templomoknak nem restitutiója is, mely az diplomában expresse ott vagyon, Linczben az ő flge egyik diplomájában több szótétele, mely az assecuratoriákban egyikben sem volt, s úgy is informáltak commissariusink akkor is protestáltak róla, s el sem akarták volna hozni, ha az ő flge méltóságát szemek előtt nem viselték volna ő kglmek, remélvén az talám az ő flge híre nélkül inseráltatott volna oda, s ezért is nem restituálhatjuk ő kglmknek az előbbeni assecuratoriákat. Szolgáinkat Barkóczi uram most is csalogatja, szökteti, de mi most is, csak legyen restitutiója mindennek s effectuatiója, contentusok leszünk véle. Igazságot írunk Kgldnek, az mint itt is mondottuk, forgott előttünk kérdésben, akarunk-e valamit föntartani, mert eleget fogunk találni, de categorice azt mondtuk, semmit sem, mert igaz tökéletes szívvel végeztünk békességet ő flgével, s mindent igazán meg akarunk állani, effectuálni, de ha mi valamit nem effectuáltunk volna is (kit tud az isten, nem cselekedtünk tudván, sem szántszándékkal semmit) hiszem az jószágok restitutióit az statusoknak igérte ilyen szókkal: ita ut etiam bona universa et iura possessionaria, sub his disturbiorum temporibus, per suam mtem vel dnum palatinum regni, vel alios quibuscunque donata, collata et inscripta, vel quoscumque fideles s. m. quovis modo occupata et adempta prioribus possessoribus, vel eorum haeredibus statim et defacto remittantur, úgy tetszik, ezeddég sem szenvedtem volna Murán s Balogh várának mások kezénél létét, s annak restitutiójának effectualását ő flge eleiben halasztani. Mit tudjanak édes Tőrös uram a statusok velünk együtt ehezképest az derék dolgoknak effectualásáról reménleni, ha meghalasztódik csak ennek is megadása, ítélje meg azért Kgld magán, eddig nem a diploma sérelmével haladott-e. Kérjük azért mégis Kgldet, s ő flgének is könyörgünk, restituáltassa, hadd legyünk mi is csendesek szívünkben.

Az jesuiták kezekből az mit el nem foglaltattunk, azokban semmit is nekik nem restituálunk, hanem az kik kezénél találták az disturbiomban, azoknak örömest meghagytuk adni, azok ám lássák, ha megadják.

Hátirat: Par literarum principis ad d. Tőrös. Fragmenta quaedam tractatus Tokajensis 1646.

(Másolat. Országos levéltár.)

X.

1646. máj. —.

Illustrissime et reverendissime domine, amice nobis observandissime.

Tudósíttatván mi is ő felségétől, az diplomáknak continentiái szerint, ez mostani országgyűlésnek terminusa felől, noha reménylettük, hogy ő felsége úgy sem fog felőlünk elfeledkezni, mint ez mi szegény hazánknak egyik commembruma felől, és ha nem egyebet, az előbbi jó rendtartást fogja most is az ő felsége cancellariája observálni, ezelőtt való hivatalosoknak is szokott rendi és praerogativája szerint. Mindazonáltal ő felségének bizonyos böcsületes értelmes követeinknek felküldése felől, Tőrös uram által ez elmult napokban lött kegyelmes intimatiója is interveniálván, arról való bővebb declaratiónkat más alkalmatosságra halasztottuk, és mind az ő felsége kegyelmes intimatiójára s mind nemzetünkhöz tartozó kötelességünkre nézve illendőnek s édes hazánk szeretetire nézve pedig szükségesnek esmertük lenni, hogy mind ő felségéhez s mind az nemes országgyűlésére bizonyos és becsületes emberinket bocsátanók, s ím ez levelünket, Kegyelmednek is meghitt főember szolgáinkat, nemzetes Czernelházi Czernel György, Szemere Pál és Klobucziczki András uramékot expediáltuk is, hogy ezen alkalmatossággal az ő felsége velünk való végezésének, szükséges requisituminak gondviselésében magunk részéről is meg ne fogyatkoznánk; megparancsoltuk azért kegyelmesen feljűl megnevezett becsületes híveinknek, hogy szükséges dolgainkban Kegyelmedet bizodalommal requirálják, s kérjük is szeretettel Kegyelmedet, hitelt adván ő kegyelmek szavainak, maga jó akaratjához való bizodalmunkban is meg ne fogyatkoztasson, és hogy most esmérjük annak nem utolsóbb alkalmatosságát lenni, hogy Kegyelmed mind édes hazájához való szeretetének, s mind annak törvényének és szabadságához való kötelességének megfelelhessen, s az megszerzett jó békességnek is állandóságára vigyázhasson, nem kételkedünk abban, hogy Kegyelmed mindezekben való igaz magyarságát és hozzánk való jó akaratját is méltó s igazságos dolgainkban meg fogja mutatni, kiért mind istentől áldást, hazájától jutalmas szolgálatot, az posteritástól dicséretes emlékezetet, tőlünk is pedig kedveskedő jó akaratot várhat, igyekezvén is azon minden jó alkalmatosságokkal, hogy mindezekben való szorgalmatos provisióját s ő felsége előtt is dolgainknak promotióját meghálálhassuk Kegyelmednek. Ezek után stb. Datum in arce nostra Varadiensi, die . . . mensis Maii, anno domini 1646.

Illustrissimae et reverendissimae Dominationis Vestrae amicus benevolus.

Kivűl: Ad d. cancellarium Hungariae par.

(Másolat a m. kir. orsz. levéltárban.)

XI.

1646. jun. 21.

Illustrissime ac celsissime princeps stb. Humilium stb. Im az mint írtam vala, kegyelmes uram, tegnap is Nagyságodnak elküldöttek az commissarius urak, az szegény palatinus uram ő nagysága árváit illető levelekért Nagyságodat kéretik; kezekhez adatván az leleszi conventualisoknak az leveleket, lehessen bátorságos vitelek az conventben való depositióra, hogy ott megtalálhassák, az mikor kévántatik, mely ezben való kegyelmességében Nagyságodnak el is hitték, hogy meg nem fogyatkoznak. Tartsa isten stb.

Ex Thokaj, die 21. Iunii 1646.

Eiusdem illustrissimae Celsitudinis Vestrae
humillimus fidelis
Sigismundus Lónyai m. p.

Külczím: Illustrissimo ac celsissimo principi ac domino domino Georgio Rákóczi stb.

Kívül: 1646. 24. Iunii, Zakmár, Lónyai uram.

(Az egész levél Lónyai Zs. saját írása. — Eredetije a m. kir. kamarai levéltárban.)

XII.

1646. jun. 5.

a)

Puncta illmo ac celsmo principi Transylvaniae nomine commissariorum suae mtis imperatoriae proponenda, per d. Iohannem Tőrös.

1. Assecuratoriae statuum et ordinum Transylvaniae, requiruntur super septem comitatibus.

2. Reversales statuum et ordinum in septem comitatibus degentium, cum depositione iuramentorum.

3. Reversales omnium suae mtis fidelium tam dnorum magnatum, nobilium, liberarum et montanarum civitatum, et aliorum quorumlibet, prout et dni Stephani Déváni, cum obligatoriis fideiussorum, et restitutione bonorum, requiruntur vigore diplomatum.

4. Experientiis constat, restitutionalibus literis patentibus commissariorum suae cltdnis fieri resistentiam ab iis in quorum manibus bona et templa in praeteritis disturbiis occu-

pata habentur, dignetur itaque sua illma cltdo authoritate sua principali interposita efficere, ut talibus restitutionalibus duorum commissariorum iam datis, vel dandis apud omnes fideles suae cltdinis locus detur.

5. Dentur restitutionales absque ulteriori mora ex parte suae cltdnis super templo Somogiensi. et aliis iuxta puncta accordationis.

6. Iuxta realem sensum diplomatum praepositurae Mislensis, cum vineis Onodiensis. Zomboriensi et Barátszőlő in Tokajensi promontorio situatis, restituantur immediate patribus Iesuitis. uti veris et indubitatis ante hac disturbia possessoribus, causam eorundem, tam quoad bona immobilia. quam etiam residentiam personalem. ad proxime futura comitia determinandam relinquendo.

7. Dignetur sua cltdo principalis pro libero exercitio Cassoviae religionis catholicae certum locum assignari facere.

8. Mercatorum Viennensium res, clenodia, pecunias, tam in aureis quam talleris. simul et literas obligatorias creditorum Cassoviae. et alibi ablatas. velit sua cltudo absque ulteriori dilatione restitui facere.

9. Fecerunt instantiam per literas commissarii suae mtis apud illmam suam clstdnem, inclusis obligatoriarum Ioannis Kovach Varadiensis paribus, prout et supplici libello tricesimatoris Posoniensis ratione quingentorum tallerorum imperialium, de mille bobus in anno 1642. die 18. Octobris pro sua illma clstdne ex indulto suae mtis scrmae sine pensione ordinariae tricesimae Viennam pulsis. pro media tricesima cedentium, qui cum sint proventus regni et in solutionem confiniariorum ordinati, dignetur sua cltdo desuper contentationem impendi curare.

10. Medietatem Adorjan et Margita vigore diplomatum, atque etiam iuxta priorem suam resolutionem, dignetur sua cltdo duo comiti Ladislao Chiáki restitui facere.

Oldalt: Circa 5. Iunii.

b)

Ad puncta duorum commissariorum caesareōrum ultimatim exhibita resolutio suae cltdnis.

Ad 1. Quantum ad assecuratorias statuum et ordinum Transylvaniae: siquidem illae sine generalibus regni Transylvaniae comitiis fieri nequeant. expectari debere primam et idoneam occasionem eadem celebrandi. Qua adveniente, effectuatisque et effectuandis diplomatum conditionibus cldnem

suam diplomatis sui continentiis, hac quoque in parte se accommodaturam.

Ad 2. Cum reversales statuum et ordinum Transylvaniae septem comitatuum in diplomate anni 1622. debere non sit expressum, ideo neque hic expeti debere. Iuramenta autem quorumdam officialium similiter effectuatis et effectuandis articulis diplomatum, iuxta exemplum priorum tractatuum suam cltdnem praestari curaturam.

Ad 3. Reversales restituuntur omnium suae mtis fidelium, extra septem comitatus residentium, dni etiam Stephani Divini, in vigore tamen relicto contractu de bonis quibusdam certis, in iisdem reversalibus declaratis cum sua cltdne principali inito.

Ad 4. Restitutionalibus dnorum commissariorum suae cltdnis principalis, quod sit per nonnullos hactenus contraventum, id extra voluntatem eiusdem cltdnis principalis accidisse. Proinde curaturam suam cltdnem quo eadem durante hac commissione. absque ullius impedimento effectum suum sortiantur.

Ad 5. Similiter etiam templum Somogiense, et alia restituentur, iuxta resolutionem commissariorum suorum iam antea declaratam.

Ad 6. Praepositura Mislensis assignabitur manibus eorum, a quibus sub praeteritis disturbiis occupata fuisset. Vineae vero in Onod et Zombor commissariis suae mtis, ut fiat ratione earum id quod ius et statuta requirunt. Salvo remanente interim in iis iure successionis suae cltdnis et haeredum eiusdem. Quantum ad vineam Barátszőlő, siquidem illa allodialis esset, inter reliquas suae cltdni concessa dni suae mtis commissarii iam haberent superinde resolutionem.

Ad 7. Non contrariaturam suam cltdnem, ut liberum religionis exercitium sit in septem comitatibus, iuxta continentias diplomatis, et factam superinde suae cltdinis resolutionem.

Ad 8. Dni commissarii suae mtis iam resolutionem haberent.

Ad 9. Haeredes Ioannis Kovács ad rectificationem huius negotii transmittentur, et si compertum fuerit suam cltdnem ad praetensam mediam tricesimam teneri contentationem non recusaturam.

Ad 10. Bona Adorján et Margita cltdo sua possessoribus restituet, ipsi viderint qualiter super iis accordaturi essent.

(Egykorú példány az országos levéltárban.)

XIII.

1646. jun. 12.

Illustrissime ac celsissime princeps stb. Humilium servitiorum stb.

Kegyelmes urunk, alázatosan akarók Nagyságodat ez ide való állapotokról tudósítani. Mi az Nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint ismét ide összegyűlekezvén, örömest fáradnánk az előttünk való dologban, de ő felsége commissariusi tegnap oly intimatiót tőnek, hogy az mely derekas punctumokról ő felségének curier által írtak volt, még arra válaszok nincsen, sőt azonkivűl is egy levele tévedett el ő felségének, az mely felől más levelében írja ő felsége, hogy megküldte nekik, de azt mondják, hogy kezekhez nem jutott,[1]) és így addig bizonyos resolutiót azok felől nem tehetnek, hanem várják minden órában az ő felsége postáját, minthogy penig jelentette vala azelőtt Tőrös uram, hogy ő felségétől jött levelek, melyben írja ő felsége, hogy elvötte azt az leveleket is, mi úgy gondolkodtunk volt felőle, hogy választ is tött ő felsége azokra az dolgokra, de tegnap küldék hozzánk in specie az ő felsége ő kegyelmeknek írt levelét, melyben ő felsége írja ugyan, hogy elvötte azokat az leveleket, melyeket 15 és 16 Maii írtanak, minemü difficultások legyenek még az tractában, és hogy ő felsége nem késleli választételét s admoneálja is őket, hogy interim itt vesztegségben legyenek, és így adhattunk bízvásban hitelt az ő kegyelmek intimatiójának, az ő felsége levele penig 23 Maii expediáltatott Linczből, kihezképest nem compellálhatjuk akaratjok kivűl őket, eléggé obtestál Tőrös uram, hogy ha válaszok jött volna, egy nap sem késlelnék megjelenteni. Mindazonáltal úgy tetszenék ő kegyelmeknek, hogy az mely dolgokban immár megegyeztünk volna, azokat immár vennők rendben, és az mi difficultások az szókban voltanak, azokon is egyeznénk meg. Ezt mi is nem difficultáltuk volna, de nem érkezett még be hozzánk Klubusoczki uram,[2]) és minthogy ő kegyelménél lehetnek azok az acták is, az melyeket Tőrös uram Nagyságodnak beadott vala Székelyhidon, Nagyságod is az minemű punktumokkal replicált vala, ő kegyelme nélkűl sem abban, sem az várak summájának defalcatiójában nem procedálhattunk eddig, várjuk minden órában, és az mit elvégezhetünk addig is, semmi üdőtöltést nem keresünk, s Nagyságodat is esmét mennél elébb szükségesnek esmerhetjük,

---

[1]) *Oldalt Rákóczy kezével :* Félő az ellenségnek juttatta már.

[2]) *Oldalt Rákóczy kezével :* Beért már.

tudósítjuk. Vagyon oly hír is az ő felsége commissariusi között, (noha azt mondják, hogy még bizonyosan nem tudják) hogy ő felsége Passoviában ment volna és vélekednék, hogy talán ezért is késtek volna az resolutiók. Izenék azt is, hogy még abban sem bizonyosak, ha eltemették-e császárnét ő felségét, avagy csak deponálták Bécsben az kapucinusoknál jövendő temetésre, noha mi ezt azelőtt különben értettük volt ugyan közülök valóktól. Immár miben legyenek mindezek kegyelmes urunk, nem tudhatjuk; akartuk, hogy értse Nagyságod eddig való állapatokat is.

Az Nagyságod székelyhidi resolutióit felküldötte postán Tőrös uram in specie, írt is ő felségének felőle bőven, az mint ő kegyelme mondja. Tartsa az úristen stb. Datum ex Thokaj, die 12 Iunii anno 1646.

Eiusdem illustrissimae Celsitudinis Vestrae
humillimi fideles ac servitores
Sigismundus Lonai m. p.
Stephanus Haller m. p.
Stephanus Kőrösi m. p.

Külczím: Illustrissimo ac celsissimo principi ac domino domino Georgio Rákóci stb.

Kivűl: Az várak, seregek, ő kegyelmek úgy viseljék magokat, hírek ne legyen.

(Eredetije a magy. kir. orsz. levéltárban.)

XIV.

1646. jun. 15.

Resolutio suae mtis super certis difficultatum punctis, dnis commissariis principis Transylvaniae per eiusdem commissarios repraesentanda.

Quamvis commissarii suae mtis habuissent sufficientem instructionem et mandatum ad effectuanda exequendaque ea, quae in diplomatibus per expressum continerentur, in quo etiam hactenus nullus defectus admissus fuiset, dummodo effectuandorum effectuatio, a parte suae illmae cldnis, ex integro admissa fuisset; verum cum in nupero diei decimae sextae proxime elapsi mensis Maii solenni consessu certae quaestiones contra continentias diplomatum motae indecisae mansissent, effectuatioque certorum punctorum a parte suae cldnis partim dilata, partim omnino denegata extitisset, prout et in praesentiarum contra usum anteriorum annorum practicatum denegaretur.

Ex eo etiam necessario ad suam mtem sacrmam eiusdem commissariis pro capienda tam in uno quam altero difficultatum puncto benigna resolutione recurrendum erat. In quibus qualiter se se ad singula sua mtas resolverit, ex annexa hac declaratione dni commissarii suae cldinis uberius intellecturi erunt.

Et quoniam sua mtas scrma diploma suum syncere et iuste conservari atque etiam benigne effectuari omnino cupit, id quod etiam vicissim a sua cldne exigeretur, extra diploma autem nihil ultra promittendum aut innovandum esse merito existimaret sua mtas neque plus, quam hoc ipsum a mte sua sacrma iure praetendi potest.

Illmam autem suam cldnem plane directe contra diploma agere in eo puncto manifestum esset, ubi residentias patrum Iesuitarum in septem comitatibus denegaret, cum huius rei determinatio in ipso diplomate ad comitia sit dilata. Bona autem quorumcumque in disturbiis occupata prioribus possessoribus, absque ulla similiter exceptione vigore eiusdem diplomatis restitui deberent, prout etiam dictis patribus Iesuitis, cum et post pacificationem cum principe condam Gabriele Bethlen initam, bona ipsis restituta fuere, imo neque regnum ipsum inter tot comitia unquam illos iis privasse, aut quispiam aliquo iudicio impetivisse comperitur. Ideo quoque omnino cuperet sua mtas quo continentiis diplomatum ex integro satisfiat, ut sua illma cldo praetensas residentias patrum tam Cassoviae quam Szatmarini una cum bonis restitui faciat, negotium hoc pro ulteriori determinatione ad comitia regni differendo.

2-do. Cum praesens commissio ad favorem et petitionem suae principalis cldnis ut eo pacto septem comitatus cum civitate Cassoviensi, ac dominia praemissa cum authoritate eidem consignentur, potissimum instituta sit, sperabat sua mtas illmum principem non modo eam libenter admissurum, verum etiam hanc benignitatem et clementiam suae mtis cum gratiarum actione recepturum esse. Verum contrarium omnino experiretur sua mtas, siquidem illmus princeps expresse contra diploma in pacificatione Niklspurgensi fundatum, usumque tempore principis Bethlenii practicatum nollet consentire, ut supremi comites septem comitatuum, capitanei confiniorum, haidonum, aliique ibi nominati suae mti reversalibus et iuramento se se obligarent. Imo et reversales etiam statuum et ordinum Transylvaniae super regressu horum septem comitatuum, tam diu donec a parte suae mtis eiusdemque fidelium, diplomatibus pacificationis, per realem restitutionem satisfactum non fuerit, cum diffidentia quadam (quam similes tractatus omnino excludere debent) assignari recusaret. Quod cum

non obscure ad violationem diplomatum tenderet, eoque spectare videretur, ut comitatus hi Turcis tradantur, Transylvaniae applicentur et in perpetuum a regno avellantur, ex eo etiam in hanc dilationem iuramentorum et reversalium tam horum septem comitatuum, quam super illis reversalium Transylvanorum consentire non potest, neque vult sua mtas, sed prouti sua mtas scrma ea omnia et singula, quae in diplomatibus pacificationis continentur, syncere et candide effectuari, atque etiam pacem conclusam sancte et illibate servare promittit et omnino intendit, id vicissim et a sua cldne principali iure merito exposcit sua mtas, neque etiam conveniens authoritati suae caes. et reg. iudicaret, si commissarii eiusdem ad postulatum suae principalis cldnis Tokajinum usque descendentes, hinc re infecta recedere et ad facies exequendorum bonorum ac templorum exeundo secundi iterum hoc pro excipiendis iuramentis reverti deberent. Hortatur itaque clementur sua mtas illmum principem, ut se se syncere et candide accommodando, continentiis diplomatum, in depositionem iuramenti eorum et reversalium, qui in his septem comitatibus ad id obligantur, consentiat, reversalesque statuum et ordinum Transylvaniae manibus commissariorum eiusdem mtis consignari facere non differat, quibus rite effectuatis, ut statuto et continuato ordine etiam in ditione suae mtis, absque ulteriori procrastinatione ad effectuationem effectuandorum procedi possit.

Quantum autem ad templa post pacificationem occupata attinet, cum eorum determinatio non praesentem commissionem sed ipsa comitia regni concernat, ex quo non alia templa pro nunc, quam sub ipsis disturbiis violenter occupata restitui vigore diplomatum iubeantur, hac quoque in parte a continentiis diplomatum non esse recedendum, sed taliorum templorum rectificationem ad ipsa comitia regni reiiciendum, ubi status illorum rite determinabitur, iure merito censet sua mtas.

In negotio arcium Murán et Balogh, benigne se resolvit sua mtas, ut peracta secundum iura regni divisione ipsorum bonorum ac arcium, rata cuiuslibet portio quantocyus assignetur.

Qua benigna resolutione suae mtis dnus comes Wesseléni etiam contentus est cum praetensione tali, ut bona illa, quae ipse ex pertinentiis harum arcium in viginti sex millibus florenorum oppignoravit, inter portionatos aequaliter dividantur, ne solum ipse totum hoc onus sustinere, et bonis suis magna ex parte privari teneatur.

Et haec sunt dnis commissariis suae cltdnis, ex benigna suae mtis scrmae resolutione, super his difficultatibus in foro

controversiae praesentis commissionis, in suspenso nuper relictis repraesentanda. 15. Iunii. 1646.

(Másolat. Országos levéltár.)

XV.

1646. jun. 23.

Illustrissime ac celsissime princeps stb.

Kegyelmes urunk, elvévén az Nagyságod 21 praesentis nekönk írt kegyelmes parancsolatját is, alázatosan könyörgünk Nagyságodnak, ha ez requisitiónkkal mégis tovább vagyunk molestusok Nagyságodnak, ne tulajdonítsa se az Nagyságod parancsolatjához való engedetlenségünknek, se pedig, hogy mi okosabbaknak ítélnőnk magunkat az Nagyságod kegyelmes tetszésénél, mert látja isten kegyelmes urunk soha Nagyságod örömestben nem revocál annál, a mely örömest mi is magunkra nézve innen elmennénk; de látván ezt, hogy az Nagyságod méltóságában és az keresztyén világra kiterjedő jó hírében nevében, hazánk nemzetünk megmaradásában jár ez állapot, ilyen nagy dolgokat nem merünk magunk elméjivel praecipitálni, az mi tudatlanságunk pedig nem érthette még meg ez ideig is az Nagyságtok finalis declaratióját, úgy a mint abban securusok lehettünk volna. Mert egyfelől Nagyságod istenönkhez, hazánkhoz, Nagyságodhoz való kötelességünkre kényszerít bennönket, hogy oly scriptumot concipiáljunk és adjunk be, melyből kitessék e világ előtt az Nagyságod dolgainak igaz oka, és méltó maga mentsége, nekönk is becsületünkre, s mikor mi ilyet igyekeztünk volna concipiálni, és oda kültük volna Nagyságodnak, sem azt nem írta Nagyságod, hogy azt adjuk be, sem azt, hogy ne adjuk, hanem láttatik Nagyságod inkább ezelőtt ide köldett conceptusára relegálni bennünket, a kit csak oly simpliciter beadnunk, az mint Nagyságod csak magunk értelmire írta, az Nagyságod felső obtestatiójához képest nem ismerhettük alkalmatosnak. De abban sem lehettünk bátorságosok, ha Nagyságodnak tetszik-e, az mint azokat is in ordinem redigáltuk, ugyanazon Nagyságod elébbi neküňk küldett írásából és punctumibúl. Minthogy pedig kegyelmes urunk, ha háborúra köllene is az dolognak menni, nem úgy az hadakozás, mint annak igaz oka consideráltatik ez egész világon, legfőbb és nagyobb dolognak tartván, innen való elválásunknak jó rendit és modalitását, nem vehettük csak magunk elméjére bátorságosan, hanem ím ezt is az Nagyságod utolbi ide küldett punctumibúl concipiált scriptumot is oda küldtük Nagyságodnak, hogy vagy ez elébbit, a kit küld-

31*

tünk vala, vagy ezt javallja és parancsolja Nagyságod beadni in protestatione, mi azt cselekeszszük. És úgy parancsolván Nagyságod, készek vagyunk annak beadása után mindjárt indulnunk Nagyságodhoz, alázatosan könyöregvén Nagyságodnak, akár egyiket, akár másikat corrigáltassa vagy approbálja úgy, hogy mi lehessünk securusok, és Nagyságod approbatiójának beadásával ilyen nagy dolgokban, melyek nagyobb elméket is méltán megfárasztthatván, ily kevesen magunk discretiójára nem vehettük csak az szóknak rendben vitelit is az Nagyságod parancsolatiban, azt is, ha így vagy keményebben köllene lenni az protestatiónak is.

Más oka volt kegyelmes urunk ez requisitiónknak, hogy érthesse előbb ezt is Nagyságod immár mi válaszunk és resolutiónk legyen, ma azért szemben voltunk ő felsége commissariusival és noha az protestatiót még be nem adhattuk az felső okokra nézve, de azokat az ratiókat szóval mind repetáltuk, declaráltuk, melyeket Nagyságoddal is értettünk, és Nagyságod nevivel ultimarie et cathegorice resolváltuk magunkat, hogy már semmiképen Nagyságod tovább abban nem megyen, és ha nem accedálnak azoknak az difficultásoknak Nagyságod kévánsága szerént való complanatiójára, Nagyságod ő felségét tudósítván minket revocál non abrupto tamen tractatu. Azért lássák, ha cselekedhetnek-e többet vagy nem, kire azt felelik, hogy semmit nem reserváltak, valami eddig való commissiójokban volt, csak az punctumok felől. De értvén ezeket az difficultásokat immár végsőképen is Nagyságodtúl, nemcsak írnak ő felségének, hanem magok közűl egyiket úgy mint Szenkviczit elküldik curér-módon ő felségéhez, és oly diligenter írnak izennek is ő felségének, hogy jó reménységek vagyon mind azoknak complanálása felől, valamelyiknek az diplomában fundamentuma vagyon. Sőt némelyik mondta azt is maga opiniojábúl, hogy bizony nem leszen úgy, a mint eddig volt, ha felköldhetnék. Ilyen reménységek lévén ugyan instáltak azon Nagyságodnál általunk, hogy annyi mint két hét volna, és tartatná meg Nagyságod s addig ne resolváltatná az tractát ő felséginek méltóságára despectusára, az ki csak ez is talám iusta causa belli esset, ha ők ilyen facilitásra ígérvén magokat Nagyságod revocálná maga commissariusit, s ők itt maradnának, mely még ritkán történt volna derekas tractatusokban is. Megmondottuk, hogy experiálta már Nagyságod, nincs, nem is lehet mások impediálása miatt nekik plenaria instructiójok, s azért akarná Nagyságod is megtámadni ő felségét; de azt mondják, hogy különbet reménylettek, és ha Nagyságod megtanálja is ő felségit, de ez közelebb út és mód immár az complanatióhoz, az mely in cursu vagyon.

Mi nem igértük semmire magunkat, hanem mivel az protestatio módja felől való kérdésért ugyan el köllett volna küldenünk Nagyságodhoz, szükségesnek ítéltük, hogy ezeket is értse Nagyságod, mi csak az Nagyságod kegyelmes parancsolatjához alkalmaztatjuk magunkat, csak érthessük azt úgy kegyelmes uruuk, hogy bátorságosan procedálhassunk, kiről várjuk sietséggel mégis az Nagyságod kegyelmes resolutióját. In reliquo stb. In Tokaj 23. Iunii anno 1646.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

fideles et humilimi servitores
Sigismundus Lonyai m. p.
Stephanus Haller m. p.
Bernhardus Nyári m. p.
Stephanus Kőrössy m. p.

(A levél Klobusiczki írása. Eredetije a gr. Erdődy-féle vörösvári levéltárban.)

XVI.

1646. jul. 29.

Illustrissime ac celsissime princeps stb. Fidelium et humiliorum stb.

Kegyelmes uram, 27. praesentis vett kegyelmes parancsolatját Nagyságodnak ezen órában vöttem el alázatosan. Micsoda formán adtuk légyen meg kegyelmes uram az templomokat, restitutionálisunknak pariájából megértheti kegyelmesen Nagyságod. Szirmay uramnak is mint írtunk mint adja s hogy adja. Oltalmazzon isten, hogy mi szántszándékkal cselekedtünk volna valamit vallásunknak s ecclésiánknak praeiudiciumára, hiszem az varannai praedicatornak én magam declaráltam ezeket, nem szükség volt ilyen informatióval terhelni Nagyságodat. De praesentibus pedig ilyen végezés vagyon közöttünk, mivelhogy oda fel ők sem adják már meg ez ideig való proventusokat az praedicatoroknak, mert ott fenn későbben esik az restitutio, itt is maradjanak praedicatorink számára egy ideig való proventusok; kegyelmes uram elhidje Nagyságod némely praedicatorinknak nem úgy fáj az templumnak per se odaengedése, mint az proventusnak avagy jószágnak odahagyása, mert megizentük mi somogyi praedicatornak, hogy ott maradjon, faluból ki ne jőjjön, de ugyan bizony csak eljött onnat, ott hagyván auditorit; hiszem kegyelmes uram 7 vármegyében vannak ezek, ha contra sensum diplomatis a patronusok nem akarják megengedni az falukban való lakásokat, Nagyságod-é az oltalom, de én nem ítélem, hogy merjék tur-

bálni őket Nagyságod ellen, mert expressa conditio restitutionis 13., hogy szabad legyen praedicátoroknak ott lakni. Az istenért, kegyelmes uram parancsolja meg Nagyságod az ispánynak, accomodálja magát restitutiónkhoz, ne köllessék bandériumot oda küldenünk. Bizony, itt uramnak ő neki sem fáj az jobban, mint mi nekünk, s talám mi is penetráljuk úgy az dolgot, mint ő kegyelme, de Nagyságod authoritása forog benne, excusátussá akarjuk ezaránt tenni Nagyságodat, et pro paucis volumus habere plura. Itt írtak közel 100 restitutionális levelet az császár részirõl, s ha mi egyet vagy kettőt meg nem adunk, oda leszen az az sok oda fel etc. Saját pínzén vött földit, soha nem higyje Nagyságod, hogy oda adtuk volna, sőt ezideig való jövedelmét sem adtuk, s megalkudtunk rajta inkább, hogy ide maradjon etc.

Ha kegyelmes uram ezután turbatiót akarnak tenni az pápista földesurak s contra sensum diplomatis valamit cselékesznek, leszen módja Nagyságodnak azoknak refrenálásában, de a jó praedicátorok mi reánk azt ne fogják, hogy mi adtunk volna contralicentiát valakinek.

Aszalay uramnak megadtam az 200 tallért s beszíltünk Lónyay urammal együtt, s tractáltunk vele az tokai dolog felől is, 1500 aranyat emleget, mondtuk, ha ugyan derék igazsága volna is hozzá Eörsi uramnak, de úgy sem köllene annyit kévánni, azaz ius dubium s fundamentum nélkől való, mert nincs statutiója ez donatiónak, ha ugyan restituálná is Nagyságod, melyet nem hiszek, de úgyis nem bízhatna sokáig, mert aliis modis magáévá tehetné Nagyságod azon örökséget tamquam bona in defectu constituta, mondá, hogy magától kevesebbre nem léphetik, hanem értésére adja persvadeálván ex istis rationibus, hogy ne akadékoskodjék. Interim beati possidentes.

Kegyelmes uram, én ezideig is megindultam volna, de Nagyságod resolutiójára várakozom holnap és holnapután itt, azután elmegyek. Csak az egy élő isten tudja, mely unalmas állapot ez, majd elbetegesedünk mindnyájan. Az urral Lónyai urammal communicáltam az Nagyságod levelét. In reliquo, illustrissimam stb. In Tokaj, 29. Iulii hora 7 vespertina anno 1646.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

fidelis et humillimus servus
A. Klobusoczky.

P. S. Csak reá köllene íratni az Abauj vármegyei esperestre, mért kellett Nagyságod híre nélkűl az somogyi praedicátornak kijönni onnét, mert hiszem ha fenyegette volna valaki,

meg köllött volna Nagyságodat felőle találni, magától ilyen nagy dologban olyan abusust nem kellett volna csinálni. Nagyságod költ, fárad, eped, szerez liberum exercitium religionis, s így könnyen elmennek mellőle az emberek; haec omnia in defectum. A hátát is meg kellene üttetni jó praedicátornak magának. Ebből is kitetszik, hogy csak zsíros konyha köll némelyiknek.

Kivül más írással: 1646. 1. Aug. Munkács, Klobusitzky uram

Külczím: Illustrissimo ac celsissimo principi domino, domino Georgio Rákóczy stb.

(Eredetije a magy. kir. orsz. levéltárban.)

XVII.

1646. jul. 30.

Kegyelmetek levelét sub dato tt. vöttük tt. Minapiban későbbszeri Kegyelmeteknek küldött resolutionkat, hogy ő felsége commissariusinak beadni nem siette addig Kegyelmetek, minekelőtte levelünkre nem replicált volna, azt nem bánjuk. Opiniójoknak penig meg nem írását minemő ratiókkal excusálja Kegyelmetek azt is értjük, de úgy tetszik, csak azokra az okokra nézve nem kellett volna Kegyelmeteknek praetermittálni, holott ezelőtt is tettünk volt intimatiót Kegyelmeteknek arról, s több parancsolatunkat nem is kellett volna várni, holott maga Kegyelmetek jól tudhatja tanácsúr hiveink is mostanába mellettünk nincsenek, magunk is penig sok különbkülönbféle országos gondainkról ugyan obruáltatván, mindenekre elégségesen alég érkezhetünk, Kegyelmetek közül penig némelyek eleitől fogva nehány rendbeli állapatiban hazánknak forogván, vehetett is experientiát, de egyébiránt is incumbál, hogy mind egész industriáját megmutassa, mind peniglen az mennyire isten áldásából ítéletekkel terjeszkedhetik, azt nekünk tartozó kötelessége szerént, ne csak communicálja másokkal, hanem mint maga hazája dolgát promoveálja is.

Az dolgoknak penig kimeneteli csak az istennek titkos tanácsában levén, ha mindenkor csak azt kezdenők causálni, úgy az istentől adatott okossággal is alég élhetnénk, mert ugyanis quis fuit ei in consilio etc. Kegyelmetek opiniója mellé szerencsét, az mit nem adhat, úgy mi is azt nem Kegyelmetektől, sem más ez világi emberektől, hanem tulajdon csak istentől ő szent felségétől vártunk, s várunk ezután is erős bizodalommal, kibe az minthogy eddig is meg nem fogyatkoztunk, elhittük ezután is ő felsége igaz ígyünkben el nem hagy, úgy mint ki

ez mostani előttünk álló dolgunkban is látja szívünket, hogy mindeneket sincere akartunk mind tractálni, s mind effectuálni.

Az jesuiták állapatja felől való Kegyelmetek tetszését illeti, ezelőtt is írtuk vala Kegyelmeteknek, hogy az diplomában külön vagyon emlékezet de libero religionis exercitio, külön pedig de Iesuitarum a regno abstinentia. És noha az országban való szabados lételek meg volt ugyan engedtetvén az diplomában is az gyűlésig, de ha azt tovább kellene disputálnunk, talám megállathatnánk azt, hogy addig az országgyűléseig avagy annak exitusáig volt az az engedelem, melynek terminusa már elmult, nem addig az ki még ezután leszen, ha leszen is; kiről igen szükséges, hogy Kegyelmetek is józanon elmélkedjék erről, és úgy resolváljon erre, ne láttassunk mi azzal ez jövendő gyűlés terminusát az diploma szerént valónak lenni, s mi is ennek annuáltunk volna, mindazáltal eddig hogy járhassanak és lakhassanak is itt az hét vármegyében, hol együtt, hol másutt az előtte erről tött resolutiót el kell szenvednünk, de nekünk úgy látszik, hogy ha külön nem leszen emlékezet felőle, hanem csak úgy, hogy etiam in septem comitatibus liberum sit exercitium religionis tágasabb értelemre vihetnék azt, mint sem az mire az ő felsége commissariusi léptenek is, excipiálván Kassán és Zakmárt való lakásokot. Úgy tetszik mi erről Kegyelmeteknek Zakmárról helyesen resolváltuk volt magunkat, azt kellene követni, mert csuda practicás, ravasz, álnok subtilisáló mesterek sok álnok ötletet találnak fel, és hogy csak egy, két, 5 s hat pápisták lakjanak is, annál inkább a hol többen, s azelőtt ott nem voltak, exerceálták ceremoniájokot, hivatni fogják magokat, kit mi semmiképen meg nem engedhetünk.

Az templumoknak s egyéb restituálandó bonumoknak s effectuálandó dolgoknak meglátására, pro testimonio hogy mi is bizonyos emberünket bocsássuk fel, az Kegyelmetek tetszésén acquiescálunk, és expediálni is fogjuk, kivel nem is késünk nem tractatusra ugyan, sem egyéb commissióra, hanem tulajdon csak azoknak meglátására és reportálására, és im Bálintffi Balást mi oda is küldtük ez végre is, ő is forogván eleitől fogván az tractatusba, adjon instructiót Kegyelmetek neki, s az punctumokot is adja ki, tudjon mire vigyázni.

Ez mostani Kegyelmetek hosszas tractatusának végét az mi nézi, értjük ezíránt is Kegyelmetek discursusát, mely igen helyes is, mivel azért az dolgok magokkal hozzák azt, hogy az Kegyelmetek eloszlása ne mondathassék avagy tartathassék abrumpált dolognak, hanem inkább bizonyos respectusokból némely részeiben csak más terminusra haladott dolognak. Az mint az mi részünkről az juramentumoknak praestálása, az

erdélyi asseeuratio, némely summáknak letétele etc. Az ő felsége részéről viszont az gyűlésnek az végezett terminusról másra való halasztása az gyűlésen lejendő dolgoknak effectuatiói, az 7 vármegyék resignatiója etc. Effélék azért in suspenso maradván ne abrumpálja bátor Kegyelmetek az tractatust, hanem maga Kegyelmetek discursusa szerént is dissoluto quidem, sed non abrupto tractatu oszoljon el; az kiken penighen Kegyelmetek már által ment, accordatumban lévén, ha mik még nem effectuálódtak volna is, effectuálja Kegyelmetek, azon legyen s nekünk úgy tetszik szükséges is írásban mentűl helyesebben redigálni; mely mindazáltal minekelőtte subscriptio és pecsét alá vétetődnék, meglátásra küldje hozzánk is Kegyelmetek.

Nem ellenzük azt is, sőt ha kelletik lenni, jobb is úgy, hogy az ő felsége részéről itt alatt maradandó commissariusok Eperjest legyenek, az mieink penig Kassán, melylyel Kegyelmeteket nem is fogjuk terhelni, mivel az gyűlésre is fel kell Kegyelmetek közzűl némelyeknek érkezni. [1])

Az újobban való assecuratióknak adása felől előbbi írásunkhoz alkalmaztassa Kegyelmetek magát, az minthogy úgy is látjuk, hogy az Kegyelmetek tetszése is egyezett a mi instructiónkkal. De arról Kegyelmetek csak reménységet is semmit ne adjon, hogy az végre maradjanak ide alá az ő felsége commissariusi, hogy azok által az gyűlésnek exitusáig az juramentumokat és assecuratiókat végbenmenni engedjük, mert semmiképen azt nem cselekeszszük.

Kegyelmetek azért mostan is csak maradjon eziránt elébbi resolutiónk mellett, minthogy ő kegyelmek azt praetendálják, hogy Senkviczi uram tött fogyatkozást az dologban, és nem adván ő felségének jól megérteni, azért nem is jöhetett bizonyos resolutiójok ő felségétől, hanem újobban akarnának felküldeni, és míglen Szúnyog uram oda fel peragálná az restitutiókot, addig ő felségitűl is az válaszszal meg fognának érkezni, onnan kellene azért nekünk is várnunk és annakutána magunkat ahhoz alkalmaztatnunk, noha mi abbeli fogyatkozását, praetensióját csak az haladékra való praetextusnak ismerjük lenni, mert Senkviczi uram eleitől fogva interessatus levén az dologban, nem oly értelem nélkűl való ember, hogy el nem tudott volna benne járni, annyival inkább, hogy ő kegyelmek magok írása által is világosan declarálhatták, az mint Kegyelmeteknek akkor meg is írta vala, mint informálták légyen ő felségét. Tudni is kellett Senkviczy uramnak, miért küldik fel,

---

[1]) *Oldaljegyzet I-ső Rákóczy György kezével :* Mi rendeltünk Kassára illendő . . . . nem kész küldeni.

ha studio ő kegyelmek ugyancsak haladék . . . . . akartak benne bízni. Vajh kilátjuk mi azt jól, hogy ő felsége háta megett levő némely emberek haladoztatták eddig is mind ezen s egyéb dolgokat, s most is hasonlóképen vagyon az dolog. El is hiszszük, bizonyára az haladékban reméllenek némelyek magok és nem mi hasznunkra való nyereséget, de az isten az szíveket nézi, nem is kell erre idegen példa, már nehányszor magunk experiáltuk.

Emlékezhetik arra Kegyelmed maga is, Lónyai uram discurálván többi között Fejérvárott is ezen dologról magával, Kegyelmednek is ítéleti azon nyugodott meg, hogy ha szintén az mi részünkről semmit nem effectuáltunk volna, vagy nem effectuálnánk is (melyet nem cselekedtünk) mégis ő felségének effectuálni kellene mindazokat, valamelyeket az országnak fogadott, nem is vethetnének semmit is mi reánk igazán, mert mindenkor az publicumot tévén elől, s azt vivén elsőbben is, nem az privatumok erejébe, praestálásába függött, s volt az publicumok effectuatiója vagy haladása, hanem ennek is ereje függött, s függ most is az publicumok realiter s reipsa effectuálásától, melyre bizonysági az mi cselekedetünk, tavaly is soha az privatumhoz nem is szóltunk, valamíg az publicumok végben nem mentenek, most is mi rajtunk semmi sem mulván, s majd idő- nap és terminus előtt is effectuálván részünkről minden disputatio nélkűl inkábára mindeneket, ha szintén most abrumpálnánk is a tractatust, igazán mi reánk semmit sem vethetnének, ők indítván omnibus a tractatust és időmulást szerezvén és követvén.

Senkviczi uram tött-e fogyatkozást az ő felsége előtt való relatiókban, nem-e, azt mi nem vizsgáljuk, ha úgy tött, nem kicsin fogyatkozás, soha mi világosban nem tudtuk explicálni az mi választételünket, kit elhittük Kegyelmetek is fogyatkozás nélkűl adott érteni ő kegyelmeknek. Azelőtt két heti haladékot mely nagy szorgalmatossággal kivánják vala ő kegyelmek obtineálni, látjuk már holnapokra is akarják vontatni.

Az ő felsége kegyelmes intimatióját értjük, adja isten az keresztyénségnek javára.

Ha levél emanáltatik az dologról Kegyelmetek között, elhiszszük, az szókra Kegyelmeteknek oly vigyázása lészen, hogy akármi időben és helyen is káros magyarázatba ne vehessék. Quibus in reliquo gratiose propensi manemus. Datum Munkács 30. Iulii 1646.

(Fogalmazvány, melyen Rákóczy Gy. több javítást tett sajátkezüleg, a gr. Erdődy-féle vörösvári levéltárban.)

XVIII.

1646. jul. vége.

Resolutio ultimaria suae maiestatis sacratissimae, per commissarios illmi principis Tranniae ad quatuor difficultatum praesentis commissionis puncta Thokaini exhibita.

Posteaquam haec quatuor puncta difficultatum ultro citroque disputata validissimis rationibus euinci et sopiri hactenus nequiverint, necessario commissarii suae maiestatis ad eandem pro ultimaria resolutione recurrere debuerunt, ad quorum singula ut nihil amplius a parte suae maiestatis desiderari, aut praetendi possit, quam benigne et paterne se se resolverit sua maiestas sacratissima, ex adiecto contextu clare elucescit.

Et inprimis quidem quod attinet ad religiosos patres societatis Iesu, eorumque residentias Cassoviensem duntaxat et Zathmariensem, tametsi exploratum sit ipsos in dictis locis pluribus annis residisse stabilemque fundationem habuisse; ut tamen manifeste appareat, quam sincere cupiat sua maiestas *concessiones* principi factas per omnia servare, pacemque initam in nullo turbare, non existimat in hoc puncto *ulteriorem difficultatem faciendam, quin potius huic postulato benigne cedendum duxit,* sperans ipsum quoque dominum principem pari sinceritate diplomatum conditiones observaturum, neque ullo sub praetextu passurum, ut dicti patres Iesuitae, in aliis suis residentiis etiam si illae haberentur in septem comitatibus, a quoquam impediantur, aut turbentur, quin potius ut exercitium catholicae religionis ubique liberum sit et maneat permissum, ut saepenominati patres non minus quam alii sacerdotes catholici, pro temporis exigentia et catholicorum consolatione, ubique locorum etiam in civitatibus in his 7 comitatibus vocationem suam exercere, et sacramenta administrare libere possint.

Benigne quoque desiderat sua maiestas, ut iuxta diploma precium vineae Hétszőlő dictae quam primum, et adhuc *durante* hac commissione per suam celsitudinem deponatur, et dictis patribus assignetur.

In eo etiam benigne annuit sua maiestas sacratissima, ut templa praetensa, tam sub disturbiis quam etiam post pacificationem per quoscunque *occupata* restituantur. Arces quoque Murany et Balogh absque *omni* praetensione domini comitis Francisci Vesseleny, prout et alia quaelibet bona per quoscun-

que hactenus detenta et irrestituta, sua maiestas sacratissima restitui clementer demandavit. In quorum realem effectuationem etiam e medio commissariorum suorum hic Tokaini existentium duos *exmittendos,* aliis hic Tokaini loco tractatos interea remanentibus (idque ad evitandas novas turbas et tumultus commissionisque rupturam) benigne decrevit.

Cupiens quoque sua maiestas sacratissima ad tollendos quoslibet ex corde principis, aliorumque scrupulos et suspicionis in parte contrariam trahentis media, etiam a parte suae celsitudinis principalis alii duo commissarii cum sufficienti plenipotentia (reliquis pari ratione in loco tractatus hic remanentibus) his adiungantur, qui in facie locorum una existentes syncerae et realis effectuationis a parte suae maiestatis sacratissimae factae testimonium perhibere possint.

Quoniam autem praelibata sua maiestas sacratissima tam syncera declaratione a parte sua fideliumque suorum vigore praesentis pacificationis omnia restituenda restituere, effectuandaque effectuare, atque sic conditiones diplomatum syncere et absque defectu omni adimplere, consequenterque pacem cum sua celsitudine initam sancte et inviolabiliter servare, *servarique* facere omnino intendit et vult, *merito quoque exposcit et cupit sua maiestas sacratissima, ut et dominus princeps pari ratione a parte sua se se continentiis diplomatum ex aequo accomodando, omnia ea, quae sibi vigore diplomatum, tam pacificationis* Niclspurgensis quam modernae, postpositis quibuslibet in contrarium disceptationibus et sensuum interpretationibus effectuanda incumbunt, effectuare non differat. Et inter caetera, siquidem sua principalis celsitudo hos 7 comitatus virtute benigne *concessionis* suae maiestatis apprehensus iam teneret et possideret, ratione huius possessionis etiam iuramenta in iis degentium admittere, *reversalesque* iuxta usum tempore serenissimi condam principis Bethlenii practicatum, dari quamprimum curet, ut hoc pacto benignae suae maiestatis fideliumque eiusdem de se conceptae expectationi, diplomatumque continentiis satisfaciat, atque etiam scrupuli et quaevis suspiciones exinde emergentes ex corde suae maiestatis tollantur.

Quod si autem sua principalis celsitudo tantisper donec praemissa bonorum et templorum effectuatio finem suum sortietur id praestari facere difficultaret, contenta erit sua maiestas, ut dominus princeps se se assecuratoriis propriis sub verbo principali et fide christiana obliget, quod ubi commissarii *exmittendi effectuatis* effectuandis *reversi fuerint,* absque omni ulteriori difficultate admissurus erit.

Quoad assecuratorias statuum et ordinum principatus

Transylvaniae attinet, siquidem sua principalis celsitudo eas de praesenti propter non celebratam hactenus in Transylvania diaetam prae manibus se non habere asserat, contenta reddetur et in eo sua maiestas sacratissima, si adinterim sua principalis celsitudo assecuratorias proprias sub verbo suo principali et fide christiana de se dederit, tali ratione, quod praetensos reversales, uti promittitur statuum et ordinum Transylvaniae ad certum terminum, et ad summum nempe pro festo *Sancti Michaelis* archangeli proxime venturum anni currentis ad benignas suae maiestatis manus transmissura erit.

Reversales quoque omnium fidelium suae maiestatis extra septem comitatus degentium, utpote comitatuum, magnatum, nobilium, liberarum regiarumque ac montanarum civitatum, necnon quorumlibet suae maiestatis officialium, quemadmodum et Stephani *Devini* de simplici et plane absque omni conditione manibus commissariorum suorum quamprimum hic Tokaini sub praesenti tractatu consignari benigne cupit sua maiestas sacratissima.

Quod autem in resolutione domini principis de dilatione comitiorum adfertur, in eo quoque se benigne sua maiestas declarat, quod non aliam ob causam, quam propter intervenientem inopinatum casum luctus eam consilii rationem inire debuerit, neque aliter facere poterat, quod singulari legatione etiam domino principi clementer intimatum esse voluit, firmum autem propositum habere suam maiestatem sacratissimam ea a praefixo termino haudquaquam ultra differri, sed volente deo omnino celebrari, neque per hoc quicquam diplomati suo praeiudicari intendere.

Et haec erant dominis commissariis suae principalis celsitudinis nomine suae maiestatis sacratissimae finali resolutione significanda.

Hátirat: Ultimaria et finalis resolutio commissariorum suae maiestatis.

(Egykorú minutája a vörösvári levéltárban, egy más példány az egyetemi kvtárban. Kapr. gy. XXIX. A.)

XIX.

1646. aug. —.

Finalis declaratio commissariorum ill^mi ac cels^mi d^ni d^ni principis Tranniae super ultimaria resolutione d^norum commissariorum caesareorum.

Qualiter iam dni commissarii caesarei super quatuor difficultatum punctis hactenus ultro citroque satis disputatis nomine mattis suae sacrmae se resolverint, intellexerunt commissarii suae celsnis principalis et quod in facilitandis quibusdam benignam mattis suae declarationem hactenus reservatam significari non intermiserint, licet tanti temporis iactura bono communi non nihil incommodatum videatur. Cum tamen celsdo sua principalis nihil magis in votis haberet, quam quietum et securum patriae suae charissimae statum iurium et libertatum praerogativa reflorescentem ad seram etiam posteritatem transmittere, ut salutaris haec intentio per se vel in minimo turbata esse non videatur, ita finaliter resolvendum esse voluit.

Et primo quidem non contrariari suam celsnem, ut liberum exercitium religionis catholicae in septem etiam comitatibus admitteretur iuxta geminum sensum articulorum regni et declarationes novissimarum pacificationum, ut tamen nunc ulteriores extensiones et interpraetationes eorundem fiant, cum non de iis haec commissio sit instituta, prioribus etiam diplomatibus confirmatis, celsdo sua merito inhaerendum esse censuit, neque tamen suffragari celsnem suam, ut dicti patres (extra civitatem Cassoviensem et Zathmariensem) apud quos hactenus fuerint in septem comitatibus etiam esse possint, usque ad decisionem diaetae generalis.

Praetium quoque vineae Hettszeőlő ut dictis quoque patribus Iesuitis effectuatis effectuandis persolvatur, celsnem suam demandaturam.

Contenta etiam redditur celsdo sua principalis, ut templa universa tam sub his disturbiis, quam post pacificationem per quoscunque et qualitercunque occupata, similiter etiam arces Murany et Balogh, prout et alia quaelibet bona per quoscunque alios detenta, absque omni praetensione contraria sine ulteriori dilatione restituantur ac ad benignam eiusdem mattis suae sacrmae requisitionem certos homines suos pro experiendis interessatorum erga declaratam mattis suae commissionem obsequiis, commissariis mattis suae adiungere celsdo sua non gravabitur.

Quantum porro ad iuramenta officialium et assecuratorias Tranniae attineret, saepius iam declaratum est celsnem suam effectuatis effectuandis, ea omnia iuxta continentias diplomatum sine omni ambiguitate praestari curaturam, sed cum validissimis rationibus iam demonstratum sit effectuationem istius puncti ad complementum eorum, quae ex parte mattis quoque suae sacrmae etiam pro statibus et ordinibus regni sui Hungariae in primitus celebranda diaeta effectŭanda conclusa sunt, absque omni praeiudicio diplomatum differri posse, celsnem quo-

que suam ea omnia, quae vigore diplomatis ex debito effectuanda sive praestari curaturam, ad benignamque mattis suae sacr^{mae} per d^{nos} commissarios factam declarationem praesentis commissionis prolongationi usque ad iustum reportationis benignae resolutionis eiusdem mattis suae terminum contenturam, locum tamen commissionis praesentis in magis accommodatiorem, propter certos necessarios respectus, iam transferendum censere.

Ubi autem postularetur, quod cels^{do} sua principalis unas assecuratorias et quidem novorum diplomatum formam repraesentata, super his particularibus et residuis punctis dare non renueret, mirari in eo postulatorum d^{norum} commissariorum caesareorum, si personas principum plebeis inferiores censerent, quibus iuramentis iuramenta de eodem negotio salvis prioribus addere probrosum videretur, et cum cels^{do} sua fidem diplomatis sui semper illaesam servaverit, hoc a cels^{ne} sua supervacanee postulari, cum certum sit, si ea in diplomatibus praestanda contineantur iam cels^{nem} suam ad haec antea obligatam teneri, sin minus novos tractatus et quaestiones super iisdem institui iuxta continentias diplomatum nec posse nec debere.

Quoad restituendas reversales fidelium mattis suae sacrmae extra septem comitatus degentium, licet de restitutione earum, in ulla parte diplomatum novissimae pacificationis quicquam contineatur, nedum de modo aut tempore restitutionis earum cum tamen cels^{do} sua omnes eos, quorum intererat, iam per diploma suum absolutos pronuntiaverit, nihil difficultatis interpositura est, quin idem ipse vel homines eorundem easdem reversales iuxta priorem resolutionem suam pro se recipiant.

Dilatione comitiorum regni, quae non solum suam cels^{nem}, sed totum regnum concernerent, quemadmodum cels^{do} sua consentire non potuisset, ita etiam de ea hic et nunc pluribus agere necessarium esse non duceret.

Atque haec erant pro finali declaratione ultimariae resolutionis cels^{nis} suae d^{nis} mattis suae sacr^{mae} commissariis ex mandato eiusdem cels^{nis} principalis praesentanda.

(Egyk. másolat egy. kvtár Kapr. gyűjt. A. XXIX.)

XX.

1646. oct. 6.

Illustrissime ac celsissime princeps stb. Humilium servitiorum stb.

Kegyelmes uronk, a Nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént az ő felsége commissáriusihoz elmentönk vala ez elmult kedden Eperjessé, a kikkel mikor szemben löttönk volna, megmondottuk, hogy Nagyságod mindenek felett édes nemzetinek régi szabadságát szeme előtt viselvén, császár ő felségével való szent békességcsinálásában volt foglalatos, úgy hogy még mikor az idegen nemzettel megegyezett is, készebb volt azokat is elhagyni, hogysem félbenhagyni ő felségével való békességnek tractáját, kiről az ő felsége Nagyságoddal levő commissariusa tehet bizonyságot; végben menvén penig a szent békesség, ugyan az fegyver alatt permutáltatván diplomájokat, Nagyságod haladék nélkűl haza sietett, haza jövén is, soha semmi foglalatossága el nem mulattatván Nagyságoddal, hanem minden alkalmatosságával maga részéről mindeneket effectuáltatott. Most sem akarván semmit hátra hagyni azokban, azon vagyon Nagyságod, hogy a Nagyságod részéről fogyatkozás ne legyen; igaz, hogy a felment ő felsége commissariusi töttenek valami emlékezetet e mostani commissariusi felől is, de honnan legyen vétetve az ő kegyelmek arra való autoritások, Nagyságod derekason tudhatja, ha csak az ő felsége felment commissáriusi tőle vagy magátúl ő felségétűl, mikor majd bő szókkal ezeket declaráltuk volna ő kegyelmeknek, resolválák magokat teljes autoritásokkal levőknek nemcsak a commissáriusoktúl, hanem ő felségétől is, melyben hogy Nagyságodat mégis bizonyosban tehessük, kivántunk volna azokra a szókra világosb dolgot, kiket látván, nagy készségesek vagyonk; az ő felsége arrúl való parancsolatját is külön-külön producálták, noha vontatva igen, mikor látnák, hogy nemcsak szemönkkel akarnák tudni, magok szóról szóra előttönk mind meg is olvasák, hogy ő felsége azt parancsolja, hogy minden egyéb dolgokat hátra hagyván, bemenjenek Eperjessé, és abban munkálódjanak, hogy a commissáriusságnak tisztivel minden dolgokat, valamik hátra maradtanak, végben vigyék.

Azzal sem akarván megelégednönk, párt is kértönk a mandatumban, kit Nagyságodnak küldhessönk, de arra semmi úton nem menének, hogy az felsége kegyelmes parancsolatját kétségben hozzák.

Végre kivántuk megtudni, mit kivánjanak effectuáltatni, azt penig nem egyébért, hanem hogy ennekutána ne ragaszhassanak hozzá újabb-újabb dolgokat. Mely kívánságonkra is gondolkodásra vevén dolgokat, szállásonkra mentönk s úgy küldték utánonk ez includált punctumokat, a ki mindenestől is hatból állott. Immár Nagyságod tovább kegyelmesen róla kiknek parancsoljon, azért akarnánk ilyen bő szókkal Nagyságodat informálnonk és sietve is tudtára adnonk Nagyságodnak.

Kik után Nagyságodat a nagyhatalmu istennek kegyelmes gondviselése alá ajánljuk.

Datum Cassoviae die 6. Octobris anno 1646.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

servitores et fideles humillimi
I. Bornemisza m. p.
Georgius Kun m. p.

Melléklet.

Noha mi az fejedelemnek ő nagyságának két rendbeli levelönkben sub datis 15 et 24 Septembris megírtuk Eperjesről ezeket az complanálni való difficultásokat, mindazáltal Kegyelmetek kivánván tőlünk, hogy írásban comprehendáljuk; ím ex superabundanti meg is cselekedtük.

1. Liberum exercitium religionis catholicae Cassoviae cum designatione certi loci et libero ingressu et egressu patrum societatis Iesu.

2. De allodiatura Mislensis praepositura, a szerént, a mint ő nagyságának levelönkben informáltuk.

3. Az szendreiek és ónodiak controversiájokrúl.

4. Az kassai kamara archivumának revisiójárúl.

5. Az Szendrőből, Csicsvából, Boldogkőből, Kékkőből, Palocsárúl és Sztropkóból kivitetett lövőszerszámokrúl.

6. Az lyublyai harminczadra az ő nagysága exactorának beállatásárúl volt, a ki immár effectuáltatott ex parte suae maiestatis.

Ezenkivűl vannak többek is, melyekben ő felsége kegyelmes resolutiójátúl várunk.

Eperjesini ex consilio die 3. Octobris anno 1646.

Külczím: Illustrissimo ac celsissimo principi, domino domino Georgio Rakochy etc.

(Eredetije a magy. kir. orsz. levéltárban.)

XXI.

1646. oct. 20.

Relatio.

Cum nihil unquam antiquius in votis habuissemus, quam pro debita fidelitate nostra benignis Vrae Mtis sacrmae mandatis humillime obsecundare, ita etiam in praesenti rerum statu, ubi ex literis praeceptoriis Mtis Vrae sacrmae ad nos singilatim, Lincio clementer expeditis, illam esse benignam eiusdem voluntatem, ut nos pro complanatione et effectuatione eorum,

quae in tractatu pacificationis cum illmo principe Transylvaniae dno Georgio Rakoczy, anno superiori 1645 initae, conclusa sunt, ad partes regni Hungariae superiores disponamus, habitaque inter nos mutua intelligentia, Tyrnaviae circa diem 25. mensis Ianuarii nuper elapsi compareamus, humillime intellexissemus, eo facto postpositis quibusvis difficultatibus rebusque privatis, demissa animi promptitudine, nos pro termino praemisso ad iter disposuimus, et licet quidem propter distantiam loci residentiarum nostrarum, itinerique illius temporis asperitatem, Tyrnaviae omnes in unum convenire requiverimus, nos tamen terni utpote Ioannes Tőrös, Andreas Kerekes et Stephanus Aszallay, quibus obvia praefata civitas Tyrnaviensis erat, die 27. attacti mensis Ianuarii circa horam secundam pomeridianam eo pervenimus. Interea temporis allatae sunt nobis etiam illmi ac reverendissimi dni archiepiscopi Strigoniensis literae, significantes benignam esse Mtis Vrae ordinationem in eo, ut initium commissionis nostrae Tyrnaviae ponamus, et a iudice, senatoribus, populoque Tyrnaviensi homagium fidelitatis, ad rationem Vrae Mtis recepto, directa ad Sanctam Crucem, ubi cum revdmo dno Varadiensi et spli ac mag. Caspare Szunyogh nos coniuncturi essemus, iter nostrum dirigamus. Quarum continentiis nosmet ex aequo accommodantes, accersito ea ipsa hora ad nos cum uno ex senatoribus iudice illius loci, eidemque iniunximus ut pro die sequenti, quae erat 28. in domo praetorea civitatis summo mane una cum senatoribus suis diligenter compareant, intellecturi ex nobis, circa institutam ad partes regni Hungariae superiores praesentem commissionem benignam Vrae Mtis sacrmae mentem et voluntatem. Ad quam nostram intimationem die sequenti praenotata, ubi summo mane convenissent, nunciaverunt per certos e medio sui ablegatos, se prompte ac obsequenti animorum studio adventum nostrum expectare, benignamque Vrae Mtis sacrmae per nos declarandam voluntatem intelligere cupere; quo ipsorum nuntium intellecto, intra septimam et octavam progressi sumus ex hospitio ad domum civitatis, quam nonnullis ex senatoribus usque ad portam inferiorem donis nobis obviam praecedentibus, intravimus, ac in maiori palatio superioris contignationis iudicem cum capitaneo civitatis et caeteros senatores ordine constitutos et adventum nostrum expectantes reperimus, a quibus officiosa salutatione excepti ingressimus illorum consistorium, ubi ad faciem mensae consedentes, gratiamque Vrae Mtis sacrmae caesaream et regiam ipsis denunciantes, ad meritum commissionis nostrae condescendimus, exponendo quanta cura et solicitudine Mtas Vra sacrmae in eo laboret, ut afflictissimae huius patriae nostrae conservationi gentisque Ungarae saluti quam

optime consulatur, qua benigna et paterna sua inclinatione etiam anno proxime praeterito inducta Vra Mtas sacrma intestinos motus illos, quibus regnum hoc Hungariae graviter concutiebatur, placidioribus potius mediis quam armis sopitos esse clementer cupiens pacem cum principe Transylvaniae concluserit, nosque commissarios cum sufficienti mandato et instructione ad exequendas conclusiones reconciliationis, ut debito modo perficiantur tam ea, quae Mtem Vram sacrmam concernunt, quam quae principem tangunt, ut illi qui praefato principi Transylvaniae per praeteritos motus quacunque ratione reversalibus aut iuramento obligati fuissent, a tali obligatione eliberentur et rursum in devotionem Mtis Vrae sacrmae reducantur, benigne expeditos esse voluerit. Et licet quidem de ipsorum fidelitate nihil dubitetur, quia tamen manifestum est, civitatem quoque Tyrnaviensem sub obligatione et potestate principis aliquanto tempore perstitisse eidemque obstrictum fuisse, ideoque etiam clementer cupere Mtem Vram, ut in exemplum aliorum sese in praestando homagio fidelitatis obsequentes exhibeant subditos. Quibus intellectis, iudex assurgens, nomine senatus totiusque civitatis pro tam benigna et clementi Mtis Vrae sacrmae erga civitatem nostram gratia et propensione, quodve ceteri ipsorum praeterito rerum statu coacte comisso quidem clementer indulgere, ipsosque in gratiam rursum recipere benigne decreverit, humillimas egit gratias, demisse supplicantes ut civitatem illam etiam ulterioribus gratiis prosequi non dedignetur Mtas Vra. Quantum porro ad iuramenti ipsorum depositionem pro parte Vrae Mtis attineret, prout in aliis, sic et in eo benigna eiusdem voluntati ea qua par est humilitate et devotione obtemperare paratos esse, cum tali tamen cautela, ut ne per id fidem suam, quam alias semper augustissimae domus Austriacae et per consequens etiam Mti sacrmae illibatam servarunt, et servabuntur in dubium vocare, atque a debita fidelitate spontanei sive periculosis tumultibus regni in partes principis Transylvaniae deserviisse, praetendi aut ipsis obiici posset, cum alias deo teste et toto regno, impares viribus existentes armis principis resistere minime potuerunt et ideo et se suosque quaqua ratione et civitatem ipsam ab extrema ruina salvarent, inevitabili necessitate compulsi, partibus eiusdem adhaerere debuerunt, neque tamen fide, sed solummodo reversalibus ipsi sese obligassent, declaravit, obtestans nos ut iuramentum deponant, formulam eius praelegi ipsis curaremus, quod libenter fecimus. Qua perlecta ipse iudex cum senatoribus eo facto sacramento fidei se se Mti Vrae sacrmae prompto animorum obsequio obstrixerunt. Quod ut pari ratione cum populo coeterisque suis concivibus faciant, assi-

gnata ipsis copia iuramenti nomine Vrae Mtis eisdem iniungentes, ad hospitia nostra recessimus. Eademque die directa Galgocium et per consequens ad Sanctam Crucem iuxta praescriptum dni archiepiscopi iter nostrum instituimus. Quo die prima subsequentis mensis Februarii circa horam undecimam meridianam foeliciter pervenimus, ibidemque spect. ac mag. dnum Casparem Szunyogh reperivimus. Ubi accepta ab illmo dno archiepiscopo Vrae Mtis sacrmae pro praesenti commissione nobis formata instructione, de ulteriori progressu commissionis nostrae diligenter consultavimus. Et licet rdmus dnus attunc Waradiensis nunc vero Vaciensis episcopus, necdum se se nobis ob longiorem distantiam suae residentiae coniunxerat, nos quatuor nihilominus pro lucrando tempore iuxta tenorem instructionis nostrae illmo principi Transylvaniae scripsimus literas, intimantes eidem, nos per Mtem Vram sacrmam ad peragendam praesentem commissionem executionique demandandae, per inclusiones nuperae pacificationis esse ablegatos commissarios ea ratione, nempe ut pro parte Vrae Mtis eiusdemque fidelium recipienda recipiamus et ipsi principi consignanda consignemus. Certificantes etiam de initiato opere atque progressu commissionis nostrae suam celsitudinem, requirentes simul diligenter, ut pro facilitatione et celeriori ad finem praesentis commissionis deductione, antequam ulterius progressum fuerit, captivos omnes qui necdum fuissent dimissi, vigore attactae pacificationis dimitti curaret, septem comitatibus per nos ditioni suae consignandis, eorundemque supremis comitibus, capitaneis, item et castellanis confiniorum, hajdonum, iudicibus et senatoribus civitatum et oppidorum privilegiatorum, aliisque quibus intererit, iuxta etiam pacificationem Nikelspurgensem, Cassoviae conventum ad certum omnique competentem terminum indicere, nosque super illo quam primum certificare vellet, quatenus nos etiam ibidem pro illo termino adesse, atque ea, quae in mandatis a Mte Vra sacrma circa eorum dispositionem accepimus ad finem optatum eo citius et commodius deducere valeamus. Commonuimus etiam iisdem literis dnum principem, ut assecuratorias quoque statuum et ordinum Transylvaniae, ad instar assecurationis tractatus Nikelspurgensis, ratione regressus dictorum septem comitatuum antiqua illorum resignatio per nos instituatur, nobis consignandas, si necdum prae manibus haberet, procuraret. Quibus ita praemissis die quinto movimus nos ex S. Cruce ad montanas civitates, et Cremnicium eadem circa duodecimam meridiei una cum illmo dno archiepiscopo, obviam nobis ipsis civibus egregiis ad medium circiter milliare erecto vexillo cum tubis et procedentibus intravimus. Die 6. siquidem pro-

pter itinerum asperitatem et locorum distantiam incommodum nobis valde, ad faciem omnium septem montanarum civitatum procedere visum est: ideo Schemnicienses et Uybanienses pro die septima Cremnicium, Bakabanienses, Lebekbanienses et Belabanienses pro decima Novizolium per literas citaveramus. Die septima, licet iam antea metalli fodinae, una cum domo camerali Cremniciensi Mti Vrae sacrmae per recessum hostis applicatae fuissent, nos nihilominus camergravium et caeteros officiales denuo Mti Vrae sacrmae iuramento obligavimus. Ab inde directa ad curiam civitatis nos contulimus, iudicemque cum senatoribus eius loci, atque cives Schemnicienses et Uybanienses eo per nos citatos in atrium domus, nobis obviam venientes reperimus, a quibus ubi domum eorum praetoream intravissemus ibique consedissemus medio notarii eius civitatis prolixiori oratione gratulanter excepti sumus. Quorum nos gratiam et officiosam salutationem sereno animo acceptantes, in exordio dictionis nostrae gratiam Vrae Mtis sacrmae ipsis detulivimus *(sic)* atque simili oratione quemadmodum et Tyrnavienses ad praestandum denuo Vrae Mti sacrmae fidelitatis homagium eos adhortati sumus. Ad quam nostram adhortationem responderunt, se in omnibus prout addecet fideles subditos benignis Vrae Mtis sacrmae mandatis humiliter obtemperare paratos esse. Verum ne ipsis quaqua ratione in futurum hoc a nobis expetitum iuramentum praeiudicaret, siquidem ipsi non sponte sed coacte et svadente etiam excellmo comite eorum regni Hungariae palatino piae memoriae, cuius literas nobis in specie producentes partibus principis Transylvaniae adhaerere debuerint. Ideo productis nobis in specie literis palatinalibus: verum si omnino aliter ad extremum se ab illis defendere non possent, poterunt aliquibus munusculis principaliores ex illis detinere, ne in loca mineralia saeviant, inferantque aliquod damnum illis, imo volumus omnino ne aliquam offensionis ansam dent hosti, sed mere se defensive habeant, ne ex simili data offensa in damnum inferendum incitentur; hoc autem citra laesam fidelitatem suae mtis facere poterunt, cum non sponte sed inviti ad hoc labi cogantur; hoc enim facto maius minoris damnum evitare poterunt. Aliis etiam montanis civitatibus hoc insinuari volumus: testimonium quam in se tam et aliis montanis civitatibus superinde ad futuram sui suorumque cautelam a nobis expetierunt, quod ipsis veluti iusta petentibus, denegare non potuimus neque voluimus. Atque sic demum, inprimis Cremnicienses, expost Schemnicienses et Uybanienses iuramentum prompta animi submissione deposuerunt, cuius paria etiam singulis consignavimus, eo fine ut et ipsi caeteros suos concives in firmo illo Mti Vrae sacrmae homagio fidelita-

tis obligent. Die 8. summo mane Vetero-Solium versus profectionem nostram instituimus, ibidemque cum reverendissimo dno Varadiensi convenimus, et die sequenti circa septimam matutinam exacto ab iisdem civibus iuramento, abinde discessimus; pleno collegio Novizolium procedentibus expanso vexillo tubarumque clangore ipsis civibus et nonnullis ex officialibus Vrae Mtis sacrmae, qui obviam nobis venerunt, ingressi sumus.

Die 10. ibidem a Bakabaniciensibus, Lébetebaniviensibus et Belabaniensibus. die undecima vero inprimis ab officialibus Vrae Mtis camerae Novizoliensis expost a civibus iuramentum exegimus.

Die duodecima continuando iter nostrum ad oppidum Breznobanya pervenimus, ab iisdem oppidanis similiter die 13. in ea forma, qua a caeteris civitatibus iuramentum fidelitatis recepimus.

Die 14. In Hibe iudicem civitatis Karponensis cum duobus senatoribus et notario, quos nos alias Breznobanyam pro depositione iuramenti citavimus, invenimus, qui pari ratione nomine totius civitatis iuramentum pro parte Vrae Mtis sacrmae praestiterunt, atque accepta a nobis in paribus forma iuramenti etiam cum ceteris concivibus suis id se facturos promiserunt.

Hinc ex benigna Mtis Vrae sacrmae ordinatione nobis in instructione data Zendrőuiam, Filekinum et ad Putnok obsequenter divertere parati fuissemus ibidemque ea, quae nobis per Mtem Vram sacrmam peragenda commissa erant praesentes peregissemus, verum cum dictorum confiniorum praesidiarios tanta miseria et inedia pressos, eiusque animi et constitutionis fuisse, ut si nos illuc absque solutione pervenire contigerit, vexilla et tympana coram nobis deponerent atque praesidia deserta relinquerent, ex certa relatione intellexissemus: eam ob causam ne quid simile nos experiri necessum esset, fore illis per literas benignitatem et paternum Vrae Mtis sacrmae affectum ac curam declarare, ipsosque ad fidelia servitia et constantem fidelitatem spe brevi futurae ipsis necessariae provisionis animare, iterque nostrum per reliquas liberas civitates Mtis Vrae sacrmae partium regni superiorum Cassoviam versus continuare, donec ipsis medium aliquod reale succurrendi occurrerit, iudicavimus. Ea propter die 15. recta ad civitatem Kesmarcensem profecti sumus, et die sequenti quae erat decima sexta ab iisdem, die 19. a Leuchoviensibus, die 23. a Cibiniensibus, die 26. a Bartffensibus cum prompto singulorum animorum obsequio homagium fidelitatis recepimus.

Die 28. dum Epperiessinum appropinquassemus venerunt nobis obviam distinctis turmis vice comitatus comes Saros-

siensis g. d. Soo cum notabili numero nobilium, et ipsi cives Epperiessienses ac inprimis per praefatum vicecomitem aggratulabunda salutatione, deinde per ablegatos civitatis singillatim in campo excepti magno cum applausu civium et tormentorum explosione (quemadmodum etiam in praemissis liberis civitatibus factum est) in ipsam civitatem Epperiessiensem introducti, et ad hospitia nobis designata deducti sumus.

Die prima Martii quam ipsis civitatensibus pro depositione iuramenti praefixeramus, ingressi sumus curiam ipsorum, ubi iudicem et senatores populumque civitatis a gradibus primis usque in interiorem domum consistorialem ex utraque parte ordine stantes, nostrumque adventum gratulabunde expectantes invenimus, ac cum in loco destinato consedissemus, gratiamque ipsis a Vra Mte sacrma et indulgentiam erratorum omnium denunciantes, eos ad praestandum de novo Mti Vrae sacrmae instar aliarum liberarum civitatum sacramentum fidei constantemque fidelitatem imposterum servandam pluribus adhortati sumus. Ad haec iudex circumadstantibus senatoribus populoque civitatis nomine totius communitatis humillimas Mti Vrae pro tanta benignitate et paterna erga civitatem ipsorum affectu cum propterea et constanti eorum oblatione fidelitatis egit gratias, enumeravitque quibus in periculis praeterito rerum statu civitas ipsorum constituta fuerat, quibusque minis et territamentis ipsos omni penitus auxilio speque illius destitutos occupata Cassovia hostis summa animi afflictione in deditionem computerat. Verum si imposterum quid simile (quod deus avertat) contingeret, aliter sibi providere vellent. Quantum porro ad iuramenti pro parte Vrae Mtis sacrmae depositionem attineret, in eo se obsequentes subditos fore futuros respondit. Quibus ita praemissis a iudice et senatoribus illa die, a populo vero die sequenti exegimus homagium fidelitatis.

Die eadem licet iam officia tricesimalia in partibus illis regni superioribus et ditione Vrae Mtis, per resignationem principis et per reoccupationem inclytae camerae medio Michaelis Podbelani perceptoris (excepta sola filiali Lodomér, quam loco Zendrőviensis retinuerunt) ad rationem Vrae Mtis possidebantur. Nihilominus tamen ut solidiori fundamento functionis suae officiales innixi, solidius etiam vocationi suae insistere et invigilare queant, authoritate commissionis pro die 6. eos omnes in praesentiam nostri citaveramus, atque etiam in officiis praevio iuramento usque ad benignam Vrae Mtis sacrmae ratificationem confirmavimus.

Die 3. Martii prima horis matutinis per ordinariam postam, ad nostras adhuc de dato 4. mensis Februarii ex S. Cruce,

uti superius praemisimus illmo principi Transylvaniae scriptas, ab eodem responsorias accepimus, quibus se negotio praesentis commissionis a parte sua ita accommodaturum promittebat, ut brevi optatus exitus sperari possit, svadendo nobis pro tractatu Tokainum, quo die septima labentis mensis, etiam suos commissarios certo expediturus, atque ad omnia postulata nostra medio illorum se resoluturus esset. Ad quas suae celsitudini hac ipsa die rescripsimus, gratias referentes pro tam benevola et prompta sui circa commissionis negotiorum a parte sua accommodationem oblatione.

Quantum vero ad locum praesenti commissioni pro voto principis in oppido Tokay destinandum attineret, respondimus id non esse in nostra potestate, cum per expressum in instructione nostra civitatem Cassoviensem denominatam habueramus et alias etiam multis ex rationibus Cassovia magis aptus et decentior locus pro tractatu praesenti videretur, et vel maxime quod ibidem etiam archivum camerae Scepusiensis haberetur, quod de necesse revideri, et in ordinem redigi atque certae et fideli personae cura illius concredi debet, etsi quae acta in moderna commissione, alterutri partium pro occurrentibus negotiis necessaria fuerint, eo facto ad manus haberi posse. Rogantes dnum principem, ut et sua celsitudo commissarios suos quam primum Cassoviam ablegaret, quorum medio etiam reversales omnium et singulorum magnatum, nobilium, ac comitatuum, liberarum regiarumque civitatum in ditione Vrae Mtis existentium, qui alias etiam vigore pacificationis iam ab omni obligatione pronunciati essent, manibus nostris consignandas remittere vellet. Caeterum hac ipsa occasione etiam misimus domino principi copiam reversalium statuum et ordinum Transylvaniae partiumque ei annexarum super septem comitatibus et civitate Cassoviensi absque pacificationis conclusionibus tempore principis Bethlenii confectarum, eo fine ut in simili forma etiam modernas Transylvaniae reversales expediri curaret.

Quam intentionem principis de translatione tractatus Tokainum ea ipsa die Mti Vrae pro obtinenda superinde eiusdem benigna resolutione, humillime praescripseramus. Interea vero temporis dum a Mte Vra sacrma super praemissa intentione principis de loco tractatus Tokaini instituendo clementem resolutionem et ab ipso principe sanius ad nostras responsum expectaremus, laboravimus iuxta benignum Vrae Mtis sacrmae mandatum circa provisionem annonariam et pecuniariam confiniariis praesidiorum Vrae Mtis illarum partium regni superiorum procurandam, quemadmodum etiam militi germaneo in praesidio Szenderő quinque mensium lesen, et

pro vestitura pannum cum requisitis die decima tertia dari curavimus. Annonam quoque illis ad mille quingentos circiter cubulos procuravimus, atque etiam subsequenti tempore auxilio circumadiacentium comitatuum, liberarumque civitatum eo devehi fecimus.

Tractavimus pari ratione cum magistratu Epperiessiensi, de assignatione certarum domorum pro administratura proventuum illarum partium et officialium Vrae Mtis, atque etiam cum liberum ubique in regno vigore modernae pacificationis, tam in liberis regiisque civitatibus, quam confiniis exercitium religionis admitti debeat, ut ipsi quoque se huic conclusioni ex debito accommodentur, in civitate ipsa aliquem locum decentem et sufficientem pro exercitu catholico, residentia sacerdotis, tam respectu officialium Vrae Mtis, qui ibidem futuri sunt, quam etiam respectu populi catholici inter ipsos degentis, quorum plurimi inter illos defectu sacerdotis absque sacramentali confessione et communione emoriuntur, ubi informaremur, ordinarent et assignarent. Quo postulato nostro intellecto senatus misit tres e medio sui ad nos, rogando ut siquidem non essent pleno numero, et hoc negotium tanquam novum etiam communitati, absque cuius assensu se neque possent resolvere, proponi debebit, quatuor vel quinque diebus, intra quos sperarent se posse in unum convenire, atque desuper certi aliquid decernere, eorum superinde resolutionem aequo animo expectare vellemus. Quorum instantiae assensum denegare nequivimus. Ipsi vero cives, uti informati fuimus, non aliam ob causam tantum temporis sibi admitti postularunt, quam ut etiam caeterarum liberarum civitatum illarum partium desuper consilia experiantur.

Elapsis itaque quinque diebus nunciaverunt nobis per coeteros e medio sui ablegatos talem resolutionem: Inprimis quod domos pro administratura et officialibus Vrae Mtis curae illis futurum ut accomodentur; quantum vero ad locum pro exercitu catholicae religionis et residentia sacerdotis catholici destinandum attineret, siquidem novum id et inusitatum esset apud illos, ex eo etiam communitas nulla ratione in id consentire tanquam in praeiudicium libertatum suarum vellet, nisi diserte regno postmodum determinabitur.

Die decima iterum accepimus a principe de dato prima eiusdem mensis ex oppido ipsius in Transylvania Uyegyhaz vocato emanatas alias literas, quibus, inhaerendo suae priori intentioni omnino cupit, ut tractatus praesentis commissionis Tokavini et non alibi instituatur. Cui nos rursum in conformitate priorum literarum nostrarum respondimus, nos non posse in eam opinionem condescendere, ut Tokavium eamus, contra

expressam Mtis Vrae sacrmae ordinationem, et ex rationibus per nos in aliis literis nostris eidem praescriptis, sed ut commissarios suos Cassoviam quamprimum ablegaret, diligenter institimus. NB. Die vigesima scripserunt nobis etiam eiusdem principis commissarii, certificantes de suo ex mandato principis Tokainum adventu, atque ut nos etiam quamprimum conferamus institerunt, quibus respondimus: Nos non posse ex rationibus iam principi perscriptis Tokavium ire, sed ut illi quamprimum Cassoviam veniant monuimus. Interea die vigesima quarta tertias de dato 14. Alba Iulia emanatas principis accepimus literas, quibus significavit nobis suos commissarios pro die vigesima prima Tokavini certo affuturos, quo ut nos etiam conferamus absolute solicitavit. Cuius nos in hoc proposito tantam obstinatiam cum admiratione animadvertentes, et siquidem nec Vrae Mtis sacrmae in contrariam adhuc resolutionem acceperamus, neque tam cito nos eam propter renovationem distantiam loci habituros sperabamus; considerato etiam brevi tempore, quod nobis respectu termini attunc pro dieta regni praefixi supererat, idque inaniter cum dispendio publici boni consumere metuentes, nolentes etiam ulterius cum praefato principe de loco tractatus tanquam circumstantia accidentali inutiliter disputare: conclusimus unanimi voto, ut pro lucrando tempore iuxta postulatum principis die 26. Epperiessino Tokavium versus iter instituamus. Quod propositum nostrum hac ipsa die principi ad notitiam dederamus et etiam Mti Vrae sacrmae, inclusis in specie, ipsius principis desuper literis humiliter perscripseramus.

Volentes igitur per Cassoviam die praefixa iter nostrum continuare, requisiveramus tempestive literis tam magistratum Cassoviensem quam etiam vicegeneralem principis Georgium Kun eius loci, quatenus nobis ibidem pro condescensione vel unius noctis hospitia accommodassent. Ad quas rescripserunt nobis tam civitatenses quam ipse vicegeneralis, quod ipsi absque singulari commissione et ordinatione principis id facere minime auderent aut possent, praesertim cum scirent locum pro tractatu praesenti Tokavii esse ordinatum, ubi iam etiam principis commissarii adventum nostrum expectarent, adeoque etiam iter nostrum per possessiones regnorum dictorum et oppida Göncz, Tallia optime institui posse svadebant; quas eorum literas etiam in specie humillime transmiseramus Mti Vrae sacrmae.

Die igitur 26. circa octavam matutinam movimus nos ex Epperies Tokavium versus, atque ubi ad possessionem Rozgon dictam appropinquassemus, venit nobis obviam Cassovia carpento cum Georgio Barna et nonnullis atque nobilibus simul

insidentibus atque cum octoaginta circiter expanso vexillo equitibus praesidiariis eius loci administator proventuum principis illarum partium Paulus de Szemere, itidemque in campo nos officiosa salutatione exceptos, comitatus est in praemissum pagum Rozgon, ubi ex dispositione ipsius satis honorifice excepti et tractati noctem quoque egimus. Ab inde die sequenti ordinatis pro comitiva nobis secum eductis militibus, venia a nobis collegialiter accepta dictus Szemere una cum sibi adiunctis nobilibus Cassoviam rediit, nos vero propositum iter continuando:

Die vigesima septima Gönczii et vigesima octava in Tallia, ubique sufficienti provisione ab officialibus principis nobis ordinata noctem egimus. Die vigesima nona circa septimam matutinam ex oppido Tallia Tokavium iter direximus, commissariosque principis, utpote mag. dnum Stephanum Haller, Georgium Chernel, Stephanum Kőrös et Andream Klobucziczky curru tecto cum comitiva sexaginta circiter equitum nobis obviam venientes et in fine oppidi Tarczall adventum nostrum expectantes reperimus, qui constitutis ad partem penes viam suis ordine equitibus, ubi eo appulissemus, confestim ex curru descenderunt, quod et nos fecimus, porrectisque invicem manibus, nomine principis gratulabunda et officiosa salutatione, ab illis excepti sumus. Quorum medio principi pro tam benevola erga nos propensione, ipsisque officiose praesentata salutatione competentes egimus gratias, simulque etiam quod illos salvos et incolumes nobis intueri liceat aggratulati sumus. His officiis peractis, et prius nobis currum condescentibus, praecesserunt nos commissarii principis, atque decenti solennitate Tokavium introduxerunt, et ad hospitium usque reverendissimum dnum episcopum in superiorem contignationem domus principis prompte comitati sunt.

Die 30. quae erat dies magnus Veneris tempore matutino devotione intenti fuimus, horis autem pomeridianis in unum convenientes nunciavimus commissariis principis, ut ne diutius cum stipendio publici boni tempus perteramus, vellemus die sequenti mane circa horam octavam matutinam in unum convenire, deque consistorio inchoandae commissionis, eiusque instruendo processu, certi quid inprimis statuere. Ad haec se paratos die sequenti esse hora praescripta, ad nos venire, verum pro consistorio locum neque aptiorem, neque authoritati Vrae Mtis competentiorem invenire posse, quam in hospitio dni episcopi nobis renunciarunt.

Die demum ultima Martii iuxta promissum eorum hora octava matutina sex equis egregiis currui tecto iunctis ad nos venerunt, quibus obviam secretarium commissionis, cum fa-

mulis nostris usque in aream domus misimus, ut ipsos praecedentes sursum deducant; nos vero eorum adventum ad gradus superioris contignationis expectavimus, atque ascendentes, officiosa salutatione exceptos praecessimus in domum pro consistorio deputatum, ibidemque retenta in sessione pro nobis dextro, illis sinistrum dedimus. Et hunc semper observavimus ordinem. Consedentes itaque praemissisque nonnullis ab utraque parte officiosis quaestionibus, priusquam ad meritum commissionis nostrae condescendissemus, invocato pro foelici successu et exitu auxilio spiritus sancti, repraesentarunt nobis literas principis credentionales, quas eo facto in praesentia illorum publice perlegi curavimus, quibus nihil aliud continebatur, quam ut illos pro veris et in debitis suis commissariis agnoscamus, ac ea quae nomine eiusdem acturi vel dicturi essent verbis eorum fidem indubiam habeamus. Quibus perlectis et intellectis recensuimus quanti cum animorum desiderio adhuc ante mensem quem Epperiesini inutiliter consumpsimus, cum illis in unum convenire pertractandaque pertractare cupivissemus, unde etiam nullum defectum in nobis pati volentes, scripseramus adhuc ex S. Cruce de dato 4-ta mensis Februarii dno principi rogantes diligenter suam celsitudinem, ut commissarios suos tempestive Cassoviam expedisset, conventumque ibidem septem comitatibus indixisset, verum a parte principis locum nihil factum esset, sed propter ordinem institutae commissionis, et etiam contra conclusionem Lincii medio ablegatorum suorum factam ad tractatum nos Tokawium propter spem et expectationem induxisset. Quod cum iam factum esset ut ipsi tanquam veros filios et bonos cives patriae decet, in eo laborent, quatenus ea quae a parte principis vigore diplomatum pacificationis effectuanda illis incumbunt, absque omni exceptione et temporis dilatione effectuari audeant, cum et alias propter imminentem regni dietam nimis parum temporis haberemus, utque pro servando bono tractatus ordine omnes semper propositiones, responsa et replicas nobis scriptotenus exhibeant, quod et nos facturi essemus, diligenter sumus hortati.

Ad haec responderunt. Quod princeps eorum dnus clementissimus, quemadmodum pacem cum Vra Mte sacrma conclusam illibate servare cuperet, ita quoque ea omnia, ad quo virtuti diplomatis sui obligaretur, effectuare vellet. Quod autem tardius eos ad praesentem tractatum expedivisset, id longior distantia atque graves eius curae, tardiorque ablegatorum suorum Lincio adventus, quorum necessario relationem prius intelligere debuerat causasset. Posteaquam vero iam deo volente in unum convenissemus, ut ipsis prius eas difficultates, quas a parte principis complanatas cuperemus, scriptotenus

exhiberemus, cupiverunt. Quod nos omnino facturos resoluimus. Quia resolutione a nobis accepta surrexerunt, ac praecedente illos secretarius noster cum servitoribus, nobisque usque ad gradus subsequentibus, venia a nobis accepta, ad hospitia sua discesserunt.

Nos igitur iuxta promissum nostrum, propositiones in tuitioni nostrae diplomatumque continentiis conformes, die secunda mensis Aprilis ipsis exhibuimus atque ut ipsi etiam nobis postulata principis exhiberent, et ad propositiones nostras quamprimum responderent, monuimus.

Ipsi vero non ut nobis respondissent, uti promiserant, sed easdem propositiones nostras desumptis paribus dno principi die 4-ta per singularem cursorem transmiserunt, neque tam diu nobiscum quicquam tractare aut concludere voluerunt, donec a sua celsitudine super iis resolutionem acceperunt. Et quia informati ab illis fuimus quemadmodum etiam Mti Vrae sacrmae id humillime perscripseramus, quod ipse princeps statim post festa paschalia ex Transylvania Alba Iulia moturus atque in vicinium nobis venturus esset, eo respectu etiam moram circa resolutionem super propositionibus nostris tantisper interiectam facilius sustinuimus, verum ubi contrarium die octava intellexissemus, quod nempe princeps etiam ex itinere Tokavium versus arrepto reversus fuisset, moti suspicione alicuius illusionis, die sequenti quae erat nona, secretarium nostrum Matthiam Senkwiczy ad commissarios principis, cum continuatione propositionum et postulatorum nostrorum die secunda ipsis exhibitarum, expedivimus, nunciantes atque serio commonentes illos, ut authoritatem Vrae Mtis sacrmae prae oculis servantes, quamprimum ad postulata nostra tam priora quam etiam praesentia respondere, principisque resolutionem, siquidem nihil alieni a continentiis diplomatum in se continerent, cum dispendio publici boni declarare non differrent, vel si necdum mentem et resolutionem dni principis accepissent, quam cito illam nos habere posse arbitrarentur, ut informarent, alias timendum esse, ne forsan Mtas Vra sacrma per tota tantae inanis morae instante quoque termino comitiorum regni praefixo, nos ab inde revocare vellet. Ad haec nobis loco responsi renunciaverunt, nos nihil in eo dubitare debere, quod princeps illorum dnus clementissimus, contentas in diplomatibus conditiones effectuare nollet, quin imo ipsam pacem conclusam in omnibus suis punctis et clausulis prout promisit, et se obligavit, sancte et illibate servaturam, rogantes ut duobus aut tribus adhuc diebus aequo animo principis resolutionem praestolaremur.

Post haec die duodecima, an praemissa requisitione

nostra vel vero principis aliqua resolutione, de qua nobis nihil constitit, moti nescimus, ut in unum horis pomeridianis conveniremus, institerunt quorum instantia admissa, ubi in loco destinato conventum fecisset, praemissis complementis, nobis talem quaestionem proposuerunt: an nimirum illa omnia, quae ipsi nobis propositui essent, durante commissione velimus et possimus effective executioni demandare, nec ne? siquidem illi a parte principis et vellent et possent. Quibus nos recedentes paululum in proximum conclave consistorio nostro primato destinatum, sumptaque in considerationem ipsorum quaestione atque votis in unum collatis, ne etiam ipsis circa effectuationem conclusorum aliquam ansam dilationis aut dubietatis praeberemus, ad illos reversi cum respondissemus, nos et velle et posse authoritate Vrae Mtis sacrmae omnia in diplomatibus expressata effectuare: subsumpserunt iterato: an durante hac commissione non literis, neque promissis tantum, sed effective a parte rei omnino effectuare vellemus et possemus? Quibus nos iterato respondimus iuxta instructionem nostram effective velle et posse, omnia effectuare.

Ad quam cathegoricam nostram resolutionem subiunxerunt, se certas propositiones ex parte principis et dni sui clementissimi, antequam super postulatis nostris a sua celsitudine, quam in horas expectarent, resolutio venerit, nobis exhibere velle, prout etiam die decima quarta circa septimam matutinam in communi consistorio cum solennitate exhibuerunt, quarum copiam etiam Mti Vrae sacrmae pro notitia, per certum cursorem nostrum die decima quinta humillime transumsimus, dantes id ipsum ad notitiam iisdem commissariis principis, ut ne putent nos pro resolutione ad Vram Mtem sacrmam illorum propositionem misisse, quasi non habuissemus authoritatem ea effectuandi, quae nobis effectuanda incumbunt.

Die 17. Iterum commissariis principis nunciavimus per secretarium nostrum, requirentes illos diligenter, ut ad propositiones nostras nobis respondeant, effectuandaque a parte principis effectuent sine temporis dilatione.

Ad quod nobis responderunt, ut nos prius id faciamus, magisque convenire ut nos praecedamus his argumentis. 1. Quid authoritas caesarea et regia id requirit? et ut Vra Mtas sacrma benignae suae in diplomatibus factae oblationi cum bono exemplo clementer prius satisfaciat? 2. Quod effectuatio a parte Vrae Mtis se in longius extendat negotiaque magni momenti existentia longius tempus effectuationis requirerent. 3. Quod etiam tempore permutationis diplomatum Mtas Vra sacrma se clementer resolverat quod pro complanatione difficultatuum commissarios suos deorsum missura esset, ex eo

etiam dignum esse ut a parte Vrae Mtis sacrmae prius effectuentur negotia. 4. Cum in septem comitatibus negotia effectuanda sint in absoluta potestate principis, eaque trium aut quatuor dierum spatio facile effici poterunt. 5. Siquidem etiam princeps a parte sua omnium promptam effectuationem offerat, vel eo respectu etiam prius debent a parte Vrae Mtis effectuari ea in quibus commissio et pacificatio fundaretur. 6. Quod etiam tempore Bettlemi principis, a parte praedefunctae suae mtis felicis reminiscentiae prius effectuata fuerint.

Ad quae ipsorum argumenta sic renunciavimus. Quod natura ipsa et bonus ordo cuiuslibet tractatus inter partes instituti requirit, bonam commissariorum, vel ad id electorum deputatorumque virorum correspondentiam, quod inprimis in eo consisteret, ut difficultates utrinque proponendae proponentur, quibus propositis pari modo etiam utrinque ad propositas difficultates replicetur respondeaturque si quid partes considerationis in iis habuerint, ita ut tandem collatis utriusque partis difficultatibus, earundem discussio aequali et pari passu procedat, nisi enim hoc fiat necesse est sequi confusiones, ut prius sublatis unius partis difficultatibus, alterius primo partis difficultates ad discutiendum recrudescant, praesertim in causis et negotiis circa idem operantibus. In hac autem commissione siquidem utrinque propositiones iam exhibitae essent, necesse est etiam ut commissarii ab utraque parte destinati mutuo sibi suas replicas, si quid in exhibitis difficultatibus paterentur exhibeant et praesentent. 2. Regulam etiam esse boni et confidentis tractatus,ut commissarii de modalitate complanandarum difficultatum prius inter sese conveniant, qualiter nimirum et quo processu negotia ipsius tractatus curere debeant. 3. Quod etiam ipse dnus princeps in aliquot suis literis nobis per expressum scripserit, quod medio commissariorum suorum ubi Tokavinum appulerint, mentem suam nobis declaraturus esset, nec in illis quicquam contineretur eorum,ut nos prius ad postulata suae celsitudinis per commissarios suos nobis exhibita respondeamus, eaque complanemus ac tandem a parte suae celsitudinis sequeretur responsio, quin primo etiam ipsa diplomata aliud videntur innuere. 4. Accederet et id quod ipsimet promiserint se promptos et paratos fore ad exhibitas sibi propositiones, ubi primum ad prima puncta resolutio a principe advenerit, respondere. 5. Quod etiam caesareae mtis dignitas et respectus id requirat, ut a parte principis tanquam inferioris conditionis prius fiat effectuatio. 6. Ex eo etiam convenientius fore, ut ea quae citius fieri possunt, prius absolvantur, cum alias etiam de ordine naturae, simul et semel omnia in eundem finem tendentia nec possent incipi, et neque absolvi. 7. Id quod Vra Mtas

tempore permutationis diplomatum promisit, id etiam praestitit, neque per hoc restrinxit suam authoritatem in eo, ut prior sit in effectuatione. 8. Acceptari quidem dni principis promptam effectuationis oblationem, sed ut statim et defacto fiat iuxta diploma suae celsitudinis, quibus praestitis, idem quoque fiet etiam a parte Vrae Mtis. 9. Quoad processum tempore principis Bettlemi servatum disparem esse rationem, et ideo neque nos ad id obligari, neque esset conveniens authoritati Vrae Mtis, ut nos hinc recedere, et ad partes trans-Danubianas ad executionem procedere, atque iterum Tokawium venire deberemus, respondimus. Verum per internuncia nos nihil aut parum nimis efficere posse animadvertentes, nunciavimus illis die 18. ut pro die sequenti in consistorio compareant, atque nobiscum de modo instituendi processus et effectuationis negotiorum conveniant.

Die igitur decima nona dum in communi consistorio circa septimam matutinam in unum convenissemus, eosdemque ad id inducere voluissemus, ut nobis ad postulata nra scriptis responderent effectuationemque effectuandorum praemitterent; ipsi insistentes firmiter suo proposito allegarunt, non obligari ad hoc principem dnum eorum clementissimum; siquidem ipse dum a parte sua virtute sui diplomatis extra septem comitatus omnia effectuasset, militem eduxisset, liberas regiasque et montanas civitates cum metalli fodinis Mti Vrae sacrmae resignasset et ea etiam quae in septem comitatibus sibi concessis effectuanda superesset uno vel altero die effectuare posset; verum a parte Vrae Mtis eiusdemque fidelium nihil horum factum fuisse, quin imo etiam difficile sperari posse, nisi per Mtem Vram requisitis seriis mediis ad id efficaciter compulsi fuerint, adducentes in exemplum arces Murau et Balog, Franciscum Balassa cum aliis, et bona Ioannis Mariassi, quae comes Chiaki in vilipendium restitutionalium literarum ex authoritate Vrae Mtis sacrmae profectarum vi et potentia mediante reoccupasset possedissetque, ideoque princeps eorum dnus clementissimus non scriptam aut promissam tantum, sed effectivam a parte rei restitutionem et complanationem omnium conclusorum cuperet, quam etiam a parte sua omnino praestare et adimplere vellet. Hac occasione produxerunt nobis etiam certas literas principis, et ea in parte nobiscum communicarunt, quibus scripsit, priusquam universa bona et templa tam ante quam post pacificationem occupata prioribus suis possessoribus restituta non fuerint, illum ad ulteriorem a parte sua effectuationem procedere nulla ratione velle, cum et alias fide digna relatione informaretur, non ut priora commissa a parte fidelium Vrae Mtis emendarentur et effectuarentur,

sed potius in dies circa exercitium suae religionis per certos magnates rustici impediantur, nihilominus tamen post multas disceptationes et in refutatione argumentorum ipsorum a nobis allatas rationes, quamvis non sine difficultate, eo rem deduximus, et invicem conclusimus, ut primo quoque tempore replicae utrinque ad propositiones scriptotenus communicatae, simul et semel et in proximo quidem consessu, pro complanatione et effectuatione exhibeantur, prout de his omnibus de dato 15. et 20. Aprilis humiliter scripseramus Mti Vrae sacrmae.

Quoniam vero instantissime tam a commissariis principis quam etiam hominibus comitis Illieshazi et Liszthius, pro restitutionalibus super arce Muran et Balog sollicitabamur, et siquidem etiam certo intellexeramus comitem Wesseleni cum praefatis Illieshazi et Liszthius inter se desuper convenire non posse, dictante tali casu etiam id ipsum instructione nostra, resolveramus pro facilitatione commissionis eas omnino extradare. Interea superveniente nobis binae Mtis Vrae sacrmae benignae literae per singularem cursorem ab inclyta camera Mtis Vrae sacrmae expeditum, allatae, quarum unis nobis benigne mandavit Mtas, ut expeditis in ditione principis rebus, in reditu concordiam inter partes denuo tentare et adlaborare velimus, quatenus inter alia etiam negotium dictae arcis Muran, ac praetensiones Illieshazi et Liszthius accommodentur. Aliisque includendo cifras quoque pro secretioribus scribendis, nisi opus fore videretur, et clementer mandando, ut ea quae nobis commissa sunt, iuxta instructionem omni studio et dexteritate peragere, neque ab ipsa instructione nostra recedere debeamus. Et si quae difficiliora aut nova postulata a parte principis occurrerent, Mtem Vram sacrmam desuper actutum informare, benignamque eiusdem resolutionem vicissim praestolari, neque infectis negotiis etiam adveniente termino comitiorum, si interea negotia perfici nequirent, absque praescitu et consensu Vrae Mtis sacrmae redire debeamus.

Quarum continentiam nos humillime obtemperantes, aliamque benignam Mtis Vrae sacrmae ad nostras resolutionem expectantes ab extradatione praemissarum restitutionalium non sine scandalo commissariorum partis alterius supersedimus. Die 21. nunciavimus commissariis principis, ut iuxta factam diei decimae nonae mutuam conclusionem, nobis ad propositiones nostras replicam exhiberent. Qui rursum nobis renunciarunt, quod necdum adhuc paratam haberent, sperarent tamen se pro die 23. exhibere posse.

Adveniente igitur die 23., ubi nos hora octava matutina in consistorio convenissemus, nunciavimus illis, quod nos summo cum desiderio adventum eorum cum replica expectaremus.

rogaremusque diligenter ne ulterius cum tanta iactura temporis eius exhibitionem differant. Ad hoc iterum nunciarunt: Recordari nos bene, quod bina vice et bipartitim quidem propositiones et postulata illa a nobis fuisse exhibita, et licet quidem iam a dno suo clementissimo ad primas haberent resolutionem, quia tamen etiam ad secundas in dies expectarent, vellentque simul et semel ad utrasque exhibere, ideo rogarent nos, ut aliquantisper patienter adhuc praestolaremur. Quibus nos rursum nunciavimus, nos esse contentos pro hac vice, si tantum ad priora puncta nostra pro lucrando tempore exhibuerint replicam ad reliqua eo facilius expectare poterimus.

Ad hoc iterato renunciarunt nobis rogantes summopere, ut tantum illa, vel ad summum die sequenti patientiam cum illis haberemus, intra quod tempus certo certius dni principis resolutionem se accepturos sperarent, nobisque illam eo facto communicare vellent.

Die 24. recte nobis per postam ordinariam certae diversorum literae advenerant, qua occasione, ut eos citius ad exhibendam super postulatis nostris principis resolutionem moveamus, expedivimus ad illos secretarium nostrum, nunciantes ipsis, quod nobis certae literae per postam ordinariam allatae fuissent, quibus insinuaretur nobis, quod Vra Mtas sacrma male esset contenta, tam in eo, quod nos contra conclusionem Linczii factam, non Cassoviam sed Tokavium ad tractatum descenderimus, quam in eo, quod illmus princeps Transylvaniae, et ipsiusmet dni commissarii negotium commissionis in tantum pertractant, ut iam a duobus integris mensibus (intra quod tempus haec commissio finiri debuisset) ne manum operi applicuerimus, quo respectu timendum esse, ne Vra Mtas sacrma, secus quid statuat nosque revocet. 2-do siquidem ipsimet praedixissent, ubi primum a principe ad prima propositionum nostrarum puncta, quae caput rei sunt, resolutionem acceperint, vellent rem aggredi. Iam vero cum principis resolutionem, uti ipsimet faterentur, iam prae manibus haberent, cur ergo vellent illam in dilationem trahere, et nobis non exhibere? 3-tio. Cum etiam tempus ingrueret comitiorum regni, sub quibus omnes causae et tractatus similes seponi debebunt, et ubi nostra quoque praesentia desiderabitur, quare adhuc ulterius vellent negotium cum dispendio publici boni protrahere, quae ipsorum absque omni rationabili causa studiosa temporis pertractatio non careret apud nos suspicione.

Ad haec responderunt nobis in ipsis hactenus nullum defectum fuisse, verum quod ex debito obligaminis puncta propositionum nostrarum tanquam maioris momenti, authoritatemque eorum excedentia, principi pro resolutione obtinenda,

dictante id ipsis etiam instructione, transmittere debuerint; et licet ad prima puncta resolutionem iam haberent a principe, quia tamen simul etiam ad postrema puncta, pro celeriori determinatione, resolutionem quam needum accepissent, exhibere cupivissent: ex eo etiam ad prima puncta distulissent, sed siquidem nos in tantum urgeremus difficultaremusque negotium, illos paratos esse die sequenti utpote 25. quandocunque voluerimus, ad prima puncta, ad reliqua vero ubi primum resolutionem a principe habuerint, quam singulis horis expectarent, eam etiam absque omni dilatione nobis exhibere vellent. Intellecta hac eorum resolutione nunciavimus illis, ut die sequenti hora octava matutina in consistorio compareant exhibeantque replicam.

Die demum vigesima quinta, dum in unum convenissemus atque nobis invicem simul et semel ab utraque parte ad postulatorum puncta replicas exhibuissemus, visum est communi iudicio, ut iis, prius per se quaelibet partium diligenter consideratis, tandem diebus subsequentibus exinde accordationis puncta eliceremus.

Die 26. 27. horis ante et post meridianis diligenter in unum conveniebamus, et iam nos eorum replicam firmissimis rationibus, quam ipsi nostram oppugnantes, certa exinde accordationis puncta, sed imperfecta, (nam commissarii principis contra ipsius factam resolutionem, ne unum verbum addere vel demere ausi sunt) cenfeceramus. Ex eo nos novam supra illorum replicam combinavimus, exhibuimusque ipsis die 30. Aprilis, quam ipsi actutum per singularem cursorem principi transmiserunt pro resolutione. Nos interea temporis ad binas nostras Mti Vrae sacrmae de dato 15. et 20. humillime scriptas et per diversos cursores transmissas avidissime expectantes benignam eiusdem resolutionem, ne etiam ab altera parte quicquam negligamus, ursimus instantissime tam praesentes, quam etiam internuncios nostros, ad postulata nostra sinceram complanationem, et praelibati domini principis realem resolutionem. Quam demum in forma replicae, veluti finalem et ultimariam, prouti intitulabant sancite nimis die decima mensis Maii horis pomeridianis cum solennitate repraesentantes, promiserunt se paratos fore, si necessum erit, illam verbis clarioribus dilucidare, quem in finem dum die sequenti horis similiter pomeridianis in unum convenissemus, resolutionemque dictam dni principis iuxta seriem propositionum nostrarum ultro citroque disputavissemus, et statum tricesimarum atque honorum supremorum comitum in 7 comitatibus collationem, in eo quo tempore Bettlemi fuerunt relinquissemus, superatis aliis satis commode ab utraque parte difficultatibus, in his

quae sequuntur convenire nequivimus. Et inprimis quidem in negotio Stephani Deveni, cuius reversales ex eo, quod praeter obligamen fidelitatis, a quo iam antea virtute diplomatis liber pronunciatus esset, etiam aliud in se continerent, uti praetendebant in specie restituere recusabunt. 2. Residentias patribus societatis Iesu Cassovienses et Zatthmarienses simpliciter denegabant. Botta quoque illorum cum praepositura Mislensi non illis, sed suis legitimis possessoribus, a quibus nempe sub disturbiis immediate (uti ab arendatore patruus Ioannes Aitan canonico et lectore Agriensi) adempta fuissent, vel vero ad sequestras ecclesiasticorum manus, donec quid certi de patribus in dieta concludatur, resignare volebant, asserentes eosdem patres societatis Iesu, secundum constitutiones regni, et pacificationis Viennensis articulos, illegitimos eorundem bonorum possessores fuisse, neque iurium regni esse capaces, ideoque nec principem, per immediatam resignationem talium bonorum ius illorum contra expressa regni statuta stabilire velle, si tamen illi, quibus ea resignaturus erit, ipsos in dominium eorum admiserint, licet in id etiam consentire non posset, tamen nec in eo usque ad ulteriorem superinde determinationem regnicolarum contrarius esse vellet. 3. Inventationem tormentorum ac munitiorum in arcibus Zatthmar, Tokay, Regecz ratione praetensae perpetuitatis, in reliquis confiniis vero, quod nec in praesentis, neque in anteriorum annorum pacificationis diplomatibus expressa haberetur, neque tempore principis Bettlemi practicata fuisset, admittere volebant. 4. Assecuratorias statuum et ordinum principatus Transylvaniae non habere prae manibus propter non celebratam inibi dietam asseverabant, sed quod princeps interea sub nomine proprio Mtem Vram sacrmam assentare vellet. 5. Iuramentum septem comitatuum eorumque supremorum comitum ex eo, quod vi tractatus Niklspurgensis principi iurare non sint obligati, nec Mti Vrae sacrmae illos iurare debere affirmabant. 6. Nec in eo consentire voluerunt, ut capitanei, castellani confiniorum, haidonum, iudices et senatores comitatuum et oppidorum privilegiatorum in septem comitatibus degentes Mti Vrae sacrmae iurent reversalibusque se obligent tamdiu, donec per omnia etiam a parte Vrae Mtis sacrmae fideliumque eiusdem diplomatibus pacificationis per realem restitutionem templorum ante et post pacificationem occupatorum, bonorumque omnium, prout et arcium Muran et Balog ac aliorum satisfactum non fuerit. Super qua ipsorum commissariorum principis in hoc puncto tali resolutione nos solenniter protestati sumus, in eo, quod antequam hoc punctum in suspenso remanere deberet, quod est caput praesentis commissionis, nos paratos fore om-

nino re imperfecta discedere et ad Vram Mtem sacrmam redire, prout nec aliter facturi essemus, siquidem ex hac ratione evidentissime appareret, dnum principem non sincere procedere cum Vra Mte sacrma, dilationesque hactenus ineffectuatae commissionis studiosas atque inanes fecisse. Quam protestationem nostram ea ipsa die principi perscripserunt. Die sequenti iterum in unum convenimus negotiaque difficultatum meliorare et emendare cupientes, in utramque partem super iis potenter disputavimus, ac inprimis proposuerunt nobis atque instantissime urserunt templorum tam Cheitensium quam ultra Danubianorum in bonis comitis Francisci Nadasdi, prout et in Czaloköz Samariensis restitutionem, idque intra unius mensis spatium a tempore finiti praesentis commissionis tractatus computando, alias nisi hoc ipsis a nobis admittatur, illos ad ulteriora procedere nolle neque posse. In quem terminum nos nulla ratione consentire voluimus, sed post longum tempus et multas disceptationes, sex septimanarum spatium illis praefiximus, ut interea nimirum ea templa, quae sub disturbiis violenter essent occupata (excepto Samariensi, de quo iam cum incolis conventum esset) iuxta continentias diplomatum restituantur. Qua resolutione nostra non contenti urserunt ad amplius non solum ea debere restitui durante hac commissione, quae sub disturbiis, verum etiam illa, quae post disturbia et permutationem diplomatum occupata essent tam per illmum dnum archiepiscopum Strigoniensem, quam mag. Franciscum Balassa ac aliorum, prout et Samariensis, de quo ante restitutionem omnium templorum in praeiudicium complicum convenire minime potuisse asseverabant.

Ad quam ipsorum illationem, cum talia templa, quae post pacificationem et permutationem diplomatum occupata essent (iuxta punctum illum: gravamina anteriora), excedere authoritatem nostram in diplomatibus fundatam, neque nos id citra benignam voluntatem Vrae Mtis sacrmae, siquidem hic processus dietam concerneret, facere ulla ratione posse resolvissemus. Protestati sunt et illi pari ratione super hoc puncto, prouti et nos solenniter: quod nisi haec nimirum effectuata fuerint, etiam caetera imperfecta remanere debere, quoniam haec praecipua causa, nempe liberum exercitium religionis et occupatio templorum huius motus disturbiorum fuerit, ideoque honestius multo et convenientius fore principi duo illorum clementissimo mortem subire, quam haec, tanquam caput pacificationis, cum summo despectu sui ineffectuata relinquere, cum et defacto iam passim spargeretur de principe, ipsum publica parum curare, contentumque esse Tokawio et Regecz, quod ipse sibi nimis magno despectui et infamiae duceret. Addentes insuper et id, quod

neque status et ordines atque comitatenses partium regni superiorum in dieta tamdiu in aliis regni negotiis processuri essent, donec sub et post disturbia templa occupata cum Samariensi restituta ex integro non fuerint. De quibus omnibus Mti Vrae sacrmae de dato 16. Maii copiosius humiliter perscripsimus, atque eadem die per certum cursorem nostrum eas ad Mtem Vram sacrmam promovere voluimus, verum suspicione ducti, ne forsan commissarii principis aliam circa accommodationem punctorum difficultatis, resolutionem et mandatum a principe haberent, in alium diem distulimus cursoris nostri expeditionem, monuimusque illos, ut etiam pro die sequenti, quae erat decima septima, una nobiscum in solito consistorio compareant negotiaque publicum bonum permansionemque patriae concernentia, ea qua par est sinceritate et candore omni reservatione postposita promovere satagant. Quod se facturos sub conscientia promiserunt, dum et a parte nostra id ipsum reperiantur. Et recte illa die etiam circa vesperum resolutio principis ipsis advenerat. Die igitur notata hodierna circa horam septimam matutinam, ubi in unum convenissemus cum praefatis dni principis commissariis, ursimus diligentissime omnium difficultatum synceram et realem complanationem. Et ubi iam post multas disceptationes rursum ad conficiendos concordiae articulos convenissemus, in his quatuor sequentibus punctis iterum haesimus. Primo. Quoad patrum Iesuitarum residentias, quas Cassoviae, Zatthmarini, prout nec alibi simpliciter admittere noluerunt, bonis nihilominus illorum, a quibus adempti fuissent restitutis, sed non ipsis patribus, ex rationibus a parte illorum superius in contrarium prolatis. Quorum causam nos zeloze atque rationabiliter assumentes, rationibus validissimis, legibusque regni atque statutis conformibus id efficere studuimus, comprobavimusque tam de lege regni, ipsos legitimos possessores fuisse bonorum suorum, tanquam ipsis per Vram Mtem sacrmam de plenitudine regiae authoritatis collatorum, exindeque etiam vi diplomatum non aliis, sed ipsis patribus, qui immediate ante disturbia ea possederunt, et a quibus adempta sunt, restitui debere; verum cum rationibus victi fuissent commissarii principis, illos esse servitores dni sui, eaque, quae ipsis mandantur exequi debere, neque ulterius authoritatem suam extendere posse, concluserunt. Cui ipsorum excusationi et nos cedere debuimus. Secundo. In eo quoque nulla ratione contra expressam et deliberatam principis voluntatem consentire posse retulerunt, ut iuramento et reversalibus septem comitatus et in iisdem degentes status et ordines sese Mti Vrae sacrmae obligent, antequam omnia in diplomatibus expressata, a parte Vrae Mtis eiusdemque

fidelium effective adimpleantur, idque non ex eo, quod in verbo regio Vrae Mtis sacrmae, quod sanctum est, dubitarent, verum quia animadverterent vi conclusae pacis restituendorum restitutionem absque rationabili de causa, sub colore exquisito differri et procrastinari, atque etiam in restitutione occupatorum dui comitis Francisci Weseleny, Stephani Chaki, Francisci Balassa ac aliorum nimiam temeritatem, prout et eorum studium, qui Mti Vrae sacrmae dilationem restituendorum svaderent, magis in eversionem, quam conservationem conclusae pacis vergere, per idque hanc pacem nostram genti summae necessariam convulsam iri, sibi omnino phrasim haberent. 3-tio. Quamvis nos iisdem negotium arcis Muran et Balogh et benignam Mtis Vrae sacrmae superinde nobis noviter transmissam resolutionem, ut nempe idem in gratiosa eiusdem praesentia sub dieta revideatur, detexissemus, ne audire quidem voluerunt, sed indilatam et quamprimum nomine principis earundem restitutionem vi diplomatis Vrae Mtis sacrmae cupiverunt. 4-to. Templorum quoque post pacificationem occupatorum non sub dieta, quam nos ipsis iteratis vicibus praefixeramus, sed durante praesenti commissione omnino rectificationem et restitutionem restitui debere, siquidem per expressum occupatio eorum in diplomate vetita fuerit, allegarunt. Prout de his omnibus Mtem Vram sacrmam pro resolutione cupienda de dato 16. et 17. Maii ulterius per certum cursorem pro demissa nostri subiectione informaremus. Ad quorum instantiam nos condescenderamus, ut fiat templorum una cum parochiis et earum proventibus iuxta diploma sub disturbiis utrinque violenter occupatorum etiam eorum, si quae utrinque sub disturbiis reoccupata fuissent, ut ipsi praetendebant absque clausulis per illos adiectis sine omni ambiguitate ex praetextu tali quali restitutio; sub hac conditione tum si et illmus princeps Transylvaniae patres Iesuitás a parte sua in integrum restituerit, ipsisque tam residentias Cassoviensem, Zatthmariensem cum praepositura Mislensi et aliis bonis ac vineis in Ondiensi, Zomboriensi et Baráttszőlő in Tokaiensi promonthoriis habitis immediate remiserit. In quam nostram sententiam sicuti non potuerunt sic neque voluerunt consentire, sed ut hoc punctum P. Iesuitarum usque in dietam regni in suspenso maneret, abindeque eius decisio praestólaretur svaserunt, veniaque accepta a nobis circa duodecimam meridiei ad hospitia recesserunt.

Die eadem circa horam secundam pomeridianam rursum in unum convenimus atque etiam alias difficultates pro complanatione disputavimus. Inventationem tormentorum et munitionum admittere absolute noluerunt, prout etiam nec revi-

sionem archivi camerae Scepusiensis Cassoviae habiti, priusquam omnia effectuanda effectuabuntur. Ursimus etiam universorum bonorum Stephani Deveny et reversalium eiusdem absolutam et sine omni limitatione restitutionem, siquidem etiam nulla exceptio in diplomate ratione eiusdem haberetur; ad hoc responderunt Stephanum Deveni certum contractum inivisse cum dno principe adhuc ante pacificationem, neque illum ad conditiones diplomati insertas spectare; ob id etiam idem princeps iuri suo in iisdem inhaerere vellet. ex post etiam multoties cum iisdem de antelati Stephani Deveni bonis et reversalibus instituendis firmissimis rationibus disputavimus ac etiam aliquot missilibus literis ipsimet principem, prout et medio Ioannis Tőrös collegae nostri requisivimus, sed frustra, avaritia ominosa vincens, omnes nostras rationes medietatem arcis Füzír, quam idem Devéni in septemdecim millibus tallerorum imperialium sibi inscriptam possedit, pro se occupavit, summamque cum deffectu sex millium florenorum ipsi deponere vellet. Praeterea alios duos pagos eiusdem Divini Lipocz et Kosztolan dictos inque ditione Vrae Mtis sacrmae et comitatus Sarosiensis existentes haeredibus quondam Andreae Keczer cognominatis sub disturbiis vendidit et inscripsit princeps, quos pari ratione ipsi Divini non aliter, nisi depositis sex mille florenis remitti facere vellet.

Satis superque laboravimus et in eo dictante id ipsum instructione nostra, ut mercatores Viennenses videlicet Stephanus Abiszo, Baltazar Kerln et Stephanus Spokowicz de ablatis Cassoviae a famulis eorum pecuniis, clenodiis et clytorum literis, contentarentur, institimusque etiam apud ipsum principem missilibus literis aliquoties, sed frustra. nam nihil aliud resolutionis ab eo obtinuimus, quam quod ea solum. si quae in ditione Transylvanica ab ipsis ablata fuissent et non Cassoviae, sortito bono fine commissionis restitui facere vellet. Restitutionem quoque vineae Barátszőlő dictae patribus e societatis Iesu, quam ipsi virtute donationis Mtis Vrae sacrmae et iuris regii in eadem sibi collati legitime possedisset, diligentissime ursimus et saepius quidem, sed eam nobis simpliciter denegarunt hoc fundamento: Quod illa, nempe fuerit tempore principis Bettlemi alodialis et quod Vra Mtas sacrma cum omni eo iure et pertinentiis, atque vineis alodialibus, quibus praetitulatus quondam Bettlem arcem Tokay possedit per modernam pacificationem etiam ipsi principi contulisset; verum etiam hic rationibus victi, tandem responderunt, hanc esse absolutam et determinatam principis voluntatem, contra quam ipsi nihil statuere possent.

Interim cum haec et similia disputavissemus, misit ad

nos magn. dnus Sigismundus Lonjai alias vi instructionis nostrae ante aliquot dies ratione controversiae inter ipsum et orphanos Senciauos vigentis in negotio oppidi Ujvaros a nobis citatus suum servitorem, licentiamque ad nos intrandi petiit. quam ipsi non denegavimus. Qui cum intrasset consedissetque, enumeravit causae suae et controversiae seriem productis superinde variis literarum instrumentis iuridicibusque processibus pro informatione tantum coram nobis cum protestatione. tamen ne per id se in alium processum immisisse, aut alios iudices quaesivisse et suscepisse causari vel praetendi in futurum possit. Nihilominus tamen siquidem nos ex benigna Vrae Mtis sacrmae ordinatione in instructione nobis data cuperemus causam illam inter ipsum Lonyai et orphanos Seneianos a compositione sopitam,non esse contrarium consentientibus etiam in id orphanis Senyeianis, quibus nos eo facto scripseramus, praefigendo diem vegesimum octavum mensis Maii pro termino compositionis causae, ipsumque dnum Lonyai de eo verbis certificavimus; verum siquidem dicti orphani Senyeiani, nec ad istam neque ad aliam nostram requisitionem comparuissent, causa haec mansit in statu priori. Super quibus etiam idem dnus Lonyai a nobis testimoniales accepit.

Die 18. Iterum convenimus in unum resque et difficultates ab utraque parte super extantes complanare cupientes, ulterius in accomodatione earum diligenter laboravimus, verum commissarii principis a resolutione eiusdem iam antea accepta ne latum ungvem recedere voluerunt.

Ideo scripsimus eadem die principi, ut siquidem iam circa ultimariam et finalem accommodationem punctorum et difficultatum versaremur, vellet se etiam ad difficultates illas, quae superessent gratiose resolvere, ne qua ratione forsan interveniente ruptura tractatus totum regnum et praesertim misera plebs, cuius spes omnis pacis et permansionis abinde dependeret conturbetur et concitetur. Et in primis, ut reversales Stephani Devéni, quae in diplomatibus exceptae non sint, nec vi illorum detinere possunt,in specie restitui curaret.Secundo cum punctum praecipuum sit commissionis institutae resignatio 7 comitatuum reversaliumque et iuramentorum in illis degentium receptio; ut iisdem comitatibus aliquem brevem terminum pro complemento commissionis praefigeret, eosdemque iuxta 4. illa puncta tractatus Nikelspurgensis Vrae Mti sacrmae obligari curaret. 3-tio. Ut archivum Cassoviae revideri et inventari permittat. 4-to. Ut tormenta et munitiones ex arcibus Sztropko. Palocha, Bodogkeo et Chichua sub disturbiis ablata, quae licet in diplomate expressa non haberentur, tamen neque excepta essent, restitui curaret. 5-to. Ne comercia in

regno cum notabili damno fisci interrumpantur, ut mercatoribus Viennensibus res et clenodia, pecunias tam in aureis, quam talleris, simul et literas creditorum Cassoviae a servitoribus eorum et alibi ablatas restitui faciat. 6-to. Pretium quoque vineae Hétszőlő patribus societatis Iesu durante commissione deponi curet, vineamque ipsorum Barátszőlő dictam remittat, et 7-mo, ut captivos Franciscum Megyeri et Ioannem Kovacs, qui licet in diplomate excepti haberentur, cum tamen innatam principis clementiam nec diploma neque amnistia sustulisset, palam esse vellet, in gratiam Mtis Vrae sacrmae illos liberos dimitti facere obsequenter rogavimus. Ad quas literas nostras respondit punctatim princeps: inhaerendo in omnibus priori suae resolutioni medio commissariorum suorum factae; quod captivos Megyeri et Kovach non esse praesentis commissionis, rescripsit.

Die ultima Maii ex instituto convenerunt nos commissarii principis in solito sessionis loco cum alia ultimaria et cathegorica resolutione eiusdem principis (prout ipsemet princeps nobis literis suis intimaverat) super punctis a parte sua ineffectuatis; verum cum in negotïo Muran et Balogh aliisque difficultatum punctis. quas ipsi a parte Vrae Mtis sacrmae eiusdemque fidelium praetenderent, aliter quam antea resolvere nos haud posse animadvertissent. etiam sui principis resolutionem declarare nobis distulerunt. promiseruntque quod, ubi Vrae Mtis sacrmae nos benignam resolutionem acceperimus, tunc temporis etiam ipsi nobis eam vellent exhibere. Interim autem per modum discursus tantum et non resolutionis difficultates ab utraque parte rationibus ventitavimus, sed nihil conclusimus.

Eadem die accepimus ternas Vrae Mtis sacrmae benignas literas, binas circa meridiem per cursorem, tertias ordinaria posta circa vesperam allatas, earumque continentia submissa animi devotione intelleximus. Quarum unis intimavit nobis clementer Mtas Vra esse alias annexas de dato 30. Aprilis super punctis per nos in prioribus literis nostris demisse repraesentatis eiusdem benignas resolutionales, quas nos necdum acceperamus; secundis dilationem comitiorum ad 24. mensis Augusti propter luctuosum et insperatum casum augustissimae imperatricis nostrae pientissimae reminiscentiae. Tertiis mandavit nobis, ut ad puncta in literis nostris ad Vram Mtem sacrmam de dato 16. et 17. Maii humiliter perscriptis resolutionem Tokavini praestolari, nec abinde tantisper discedere debeamus. Et ne commissariis principis de nobis suspicandi causam praeberemus, quasi nos accepta Vrae Mtis sacrmae benigna resolutione eam ipsis ad notitiam dare studio procrastinaremus. nunciavimus illis nos accepisse quidem brevi

certas benignas Mtis Vrae literas, sed necdum ad difficultates praetensas, resolutiones quas etiam uti nobis intimaretur brevi accepturos speraremus.

Die 2-da Iunii dno Ioanni Tőrös collegae nostro, ex benigna Mtis Vrae sacrmae ordinatione ad principem profecturo assignaveramus ulterius puncta difficultatum nomine nostro pro saniori resolutione principi proponenda, prout etiam ut eundem iuxta benignam Mtis Vrae sacrmae intentionem disponeret, quatenus vellet se apud Illeshazium interponere, ut cum dno comite Weseleni ratione arcium Muran et Balogh quam optime conveniat; verum ne hac via meliorem quam saepius per eiusdem commissarios repetitam accepimus resolutionem. His ita constitutis licet in rebus et negotiis seriis commissionem concernentibus, ulterius progredi non potuimus, sed necessario benignam resolutionem Vrae Mtis sacrmae praestolari debuimus. Concluseramus nihilominus cum commissariis principis die duodecima, quod die sequenti pro complanatione certarum difficultatum circa puncta accordationis, prout et styli in unum convenire vellemus. Intervenientibus autem eadem die benignis Vrae Mtis sacrmae binis, aliis de dato 30. Aprilis, quae a nuperis remanserant, aliis de dato ultima Maii resolutionalibus literis, ut maiori cum fundamento rem aggredi atque etiam si scriptotenus a nobis benignam resolutionem Vrae Mtis sacrmae expetierint, in chartam coniectam repraesentare illis possemus, distuleramus in diem decimam quintam communem consensum.

Die itaque praescripta, dum peracto divino officio circa horam octavam matutinam in solito loco cum saepiusfatis principis commissariis convenissemus, volentes quoque ab ipsis, super difficultatibus a parte eorum habitis, principis ultimatam resolutionem scriptotenus habere, quam nobis die ultima Maii superius notata, ubi Mtis Vrae sacrmae resolutio advenerit, se daturos promiserant, diligenter versimus. Ad quam nostram instantiam responderunt, protunc quidem se habuisse illam resolutionem, sed posteaquam nos interea temporis inter caetera puncta difficultatum, medio dni Ioannis Tőrös collegae nostri principi exhibita ad has difficultates, iam ab eodem scriptam resolutionem accepissemus, illos de praesenti nullam aliam habere, bona fide asseruerunt. Nihilominus tamen ubi benignam Vrae Mtis sacrmae patentem resolutionem a nobis acceperint, si quae ex parte principis per se meliorare poterunt, promptos se obtulerunt; sin minus in eo laborare vellent, ut principem quo meliori modo ad id faciendum disponant. Qua ipsorum oblatione intellecta, ne etiam vel hac ratione tempus spontanee protrahere culpari possimus, exhibuimus

ipsis breviter concinnatam scriptotenus, adiectis etiam insertis rationibus Vrae Mtis sacrmae resolutionem.

Quam cum accepissent, institerunt, ut liceat ipsis tantisper ad proximum cubiculum recedere, donec illam perlegere atque invicem conferre possint. Quorum instantia admissa, nos ipsimet ad ordinarium consistorium nostrum recessimus atque dum accepto signo rursum ad illos exivissemus, omnes conturbatos reperiimus. Consedentes nihilominus iterum invicem, quid nobis superinde responsi darent, sciscitati sumus. Ad haec interrogarunt a nobis, an illa resolutio Vrae Mtis sacrmae ultimaria esset, vel forsan nos praeter illam adhuc aliam haberemus? Quibus nos respondimus, nos nullam aliam ad praesens habere. His a nobis sic intellectis, responderunt, rebus ita constitutis, se ulterius procedere non posse, sed de necesse ipsos resolutionem illam Vrae Mtis sacrmae principi dno eorum clementissimo transmittere debere, ac quicquid responsi habuerint, nobiscum quamprimum convenire et communicare velle se promiserunt. Quoniam vero dnus princeps adhuc medio dni Ioannis Tőrös ad puncta nostra se resolvisset, quod omnia bona et templa nullis prorsus exceptis, id etiam non expectato a parte Vrae Mtis vellent restitui facere. Ex eo institimus, ut interim donec ulterius ad benignam Vrae Mtis sacrmae resolutionem a principe responsum acceperint, circa restitutionem templorum atque etiam irrestitutorum bonorum procederent. Ad quam nostram instantiam responderunt, ubi ad hospitia sua pervenerint, remque et resolutionem Mtis Vrae sacrmae accuratius consideraverint, superinde nobis nunciare vellent; atque habita praemissis venia accepta a nobis discesserunt.

Tandem post circa horam tertiam pomeridianam memores promissi nunciaverunt nobis, quamvis resolutum a principe haberent, ut omnia templa et bona a parte ipsius restituantur, et in hac resolutione etiam defacto principem persisturum non dubitarent, quia tamen cum ipsis constaret, hanc resolutionem principis a spe pro voto obtinendae a Vra Mte resolutionis perfectam esse, in qua uti iam animadverterent frustratus esset princeps, siquidem a parte Vrae Mtis iuxta modernam resolutionem, neque arces Muran et Balogh, neque etiam templa post pacificationem occupata restituerentur, ideo tanquam servitores dni sui existentes, donec iteratam a principe (quam intra triduum vel ad summum quadriduum se accepturos sperant) resolutionem superinde prout et semper, difficultatibus a Vra Mte resolutis, non acceperint, differendum tantisper concluserunt, rogantes nos nomine suo, ut hanc exiguam moram patienti animo toleraremus.

Die 20. Licet ipsis necdum a principe ad benignam re-

solutionem Mtis Vrae sacrmae advenerat responsum, quod nobis constitisset, tamen ad instantiam eorum in unum convenientes laboravimus in accomodatione caeterarum difficultatum, atque ut restitutionales omnium templorum ac bonorum a parte principis in ditione eiusdem existentium cum certo executore extradentur, conclusimus. Negotium quoque portionis possessionariae in oppido Szoboszlo et comitatu de Zabolcz existentis pro parte principissae iuxta instructionem nostram accommodavimus. Adiudicatoriasque literas dnorum commissariorum ad tractatum Karoliensem, tam a parte praedefunctae suae caes. et reg. mtis Ferd. 2-di pientissimae reminiscentiae, quam principis quondam Gabrielis Bettlem utrinque deputatorum in oppido Nagykarolly die 26. Martii 1619 emanatas confirmavimus, executionemque antelato comitatui demandavimus.

Die 22. rursum, in unum convenimus et restitutionales super templis a principis commissariis accepimus, quas nobis sub protestatione tali assignarunt, quod si a parte Vrae Mtis omnia templa prout et Samariense restituta non fuerint, ipsi iterum ea reoccupare vellent. Recte circa hoc tempus sparsa erant nova in aula principis, quod Vrae Mtis sacrmae armada ab hoste (quod deus avertere dignetur) magnam plagam recepisset, quin imo etiam ipse Sermus (quem deus servet ad annos plurimos felicissime ex corde vovemus) lethaliter vulneratus fuerit. Hinc uti nos suspicamur, dum die 23. comparuissent in consveto commissionis consistorio nobiscum commissarii principis, retulerunt ipsum benigna resolutione Vrae Mtis sacrmae circa quatuor illa puncta ratione contacta esse velle aut posse. quin imo exinde manifeste animadvertisse, hactenus nonnisi studiosam dilationem effectuationis effectuandorum admissa fuisse, quo cum non parum praeiudicaret bono pacis publico. tam etiam continentiis diplomatum, neque hac via unquam optatum finem praesentis commissionis futurum speraret. Ideo dedisse in commissis princeps ipsis commissariis, ut praemissa solenni superinde protestatione, prout et protestati sunt, relictis ibidem nobis ad se redirent, per hoc tamen non tractatum cum Vra Mte sacrma, sed solummodo praesentem commissionem interrumpere vellet, ac inde etiam prope expediturus esset certos homines suos ad Vram Mtem sacrmam, qui ipsi sinceram et talem Vrae Mtis resolutionem, et non in sinistra nonnullorum informatione fundatam referre possent.

Quia ipsorum commissariorum principis protestatione intellecta, nos etiam solenniter superinde protestati sumus, et in omnibus locis authenticis, id ipsum nos facturos diximus, ut pateat toti mundo, a parte Vrae Mtis nihil eorum, quae ad

pacem servandam effectuationemque iuxta diploma effectuandorum pertinerent neglectum fuisse, sed a parte principis, qui in vicinio existens commissionis tam seras et difficiles resolutiones hactenus fecisset, et quod maius est, ipsam etiam commissionem, iam circa finem constitutam, tam repente, nulla sufficienti causa habita, interrumpere vellet, unde manifestum evaderet ipsum principem non sincere cum Vra Mte sacrma agere.

Hortati nihilominus sumus dictos commissarios principis, ut ipsi tanquam boni cives patriae et studiosi pacis, in id adducant principem, ut ne cum scandalo boni publici, despectuque tanto authoritatis Vrae Mtis sacrmae interrumpat commissionem, sed praestoletur medio secretarii nostri Matthiae Senkviczi, quem eo fine Lincium expedituri sumus, ulteriorem Vrae Mtis sacrmae ad difficultates per ipsum principem propositas benignam resolutionem.

Ad haec dicti commissarii se omnino scripturos principi, et quicquid superinde resolutionis habuerint, etiam nobiscum quamprimum communicaturos prompte obtulerunt. His itaque praemissis solutoque consessu ea ipsa hora certum suum cursorem expediverunt ad principem, atque ab eodem accepta resolutione, die 26. in unum convenerunt, eandemque scriptotenus (quam nos in specie medio praefati Matthiae Senkviczy literis nostris credentionalibus inclusam Mti Vrae sacrmae humillime repraesentari curavimus) nobis exhibuerunt cum tali expositione: Quod resolutio illa principis, circa haec quatuor puncta sit ultimaria et finalis, a qua ne latum unguem recedere, aut se se eatenus in ulteriorem disputationem, immittere vellet; contentumque fore principem si suprafatum secretarium nostrum Lincium ad Vram Mtem sacrmam pro consequenda resolutione postario cursu expediverimus, quam ipse intra duas septimanas habere vellet, reditumque eiusdem intra hoc tempus in vicinio praestolaturus esset. Ea propter die sequenti,quae erat vigesima septima, intra octavam et nonam matutinam memoratum Senkviczy data eidem necessaria instructione ad Vram Mtem sacrmam expedivimus. Interea dum ipse in itinere occuparetur, supervenit nobis de dato 27. Iunii, benigna Mtis Vrae sacrmae per alium cursorem missa resolutio, qua mediante clementer mihi Caspari Szunyogh et Andreae Kerekes mandare dignata est, ut penes adiectam instructionem ac plenipotentiales Vrae Mtis cum totidem commissariis a parte principis una simul exmissi, ad facies bonorum ac templorum restituendoram proficiscendo, bona prioribus eorum possessoribus, prout etiam templa, tam in ipsis disturbiis, quam post pacificationem occupata iuxta contenta diplomatis restituamus. Cui

benignae Mtis Vrae sacrmae commissioni nos eo facto summa animi submissione accommodare parati fuissemus, nisi aliam medio praefati Senkviczy nos habituros speravissemus. Supervenit itaque die 14. Iulii antelatus Senkviczy cum benigna Mtis Vrae sacrmae in conformitate prioris resolutione, eamque nobis Caspari Szunyogh, Ioanni Tőrös et Andreae Kerekes Eperiesini existentibus circa sextam matutinam praesentavit, qua humiliter intellecta eandem expedivimus continuato cursu postario Tokavium ad locum tractatus residentiae, nunciantes dno episcopo et Stephano Aszalay, ut commissarios principis, quorum etiam nonnulli in bonis remotius erant constituti, desuper certificarent. Die 16. remanente ob gravem infirmitatem dno Ioanne Tőrös et Andreae Kerekes, legitime impedito Eperiesini, ego Caspar Szunyogh movi me Tokavium versus, atque die 17. horis pomeridianis illuc perveni, qua etiam primo commissarii principis eo confluxerant.

Die 18. hora septima matutina convenientes in unum cum dnis commissariis principis, exhibuimus ipsis scriptotenus benignam Mtis Vrae sacrmae resolutionem. Quam ipsi a nobis accipientes ea ipsa die per celerem cursorem principi transmiserunt.

Quibus ita peractis ego Caspar Szuniogh die sequenti, quae erat decima nona Iulii, iuxta benignam Mtis Vrae sacrmae ordinationem ad restitutionem bonorum et templorum reversus sum Eperiessinum, ac exinde cum dno Andrea Kerekes praemissis ad nos comites Stephanum Chaki et Franciscum Veseleny, certificatoriis literis die 3. Augusti Epperiessino iter aggressi sumus, prout desuper negotiisque peractis Mti Vrae sacrmae peculiarem exhibuimus relationem.

Die 26. Iulii convenerunt nos relictos commissarios iterum dni commissarii principis proculdubio ex ordinatione eiusdem atque nobis has quaestiones proposuerunt. Primo. Obtestati sunt nos, ut sincere illis fateamur num Mtas Vra sacrma adhuc ulterius, sese in his punctis resolvisset; et utrum absolute habere velit, ut iuramentorum depositio ante diaetam fiat. 2-do utrum absolute alias assecuratorias propter diploma a principe habere vellet Vra Mtas et num eatenus aliqua remissio vel melioratio admitti possit.

3-tio. His in suspenso relictis utrum in particularibus accordationis punctis ulterius procedere velimus, nec ne? Ad haec respondemus ipsis punctatim. Ad primum. Nos nullam aliam resolutionem Vrae Mtis habere, neque necessarium esse diximus, siquidem Vra Mtas sacrma iam satis superque et pro voto ipsorum, ad omnia illorum postulata clementer sese resolvisset, cupereque omnino, ut iuramontorum depositio et

reversalium assignatio ante diaetam fiat. Ad 2-dum. Quoniam ipsimet commissarii tam in responsis et replicis scriptotenus, quam etiam saepius verbis in decursu tractatus nomine principis retulissent, paratum fore principem Vram Mtem sacrmam sub nomine proprio assecurare, ex eo etiam Mtem Vram sacrmam iure merito propter diploma alias assecuratorias a principe cupere, neque nos in eo ullam remissionem aut meliorationem scire aut admittere posse. Ad tertium nos de caetero in particularibus accordationis punctis paratos fore procedere, si super decimis episcopatus Agriensis et capituli, quartis praetensionibusque mercatorum Viennensium aliam resolutionem principis haberent, et nobiscum accordare possent. Qui cum respondissent, quod non, sic etiam particularia infecta reliquimus. Die demum secunda Augusti praesentarunt nobis commissarii principis eiusdem resolutionis finalem declarationem, quam nos sperabamus principem pro debita sua quam erga Mtem Vram sacrmam semper pollicetur devotione a parte sua pro contento Vrae Mtis sacrmae se accommodaturum, verum longe contrarium cum admiratione experti sumus, siquidem priores suas resolutiones, tam in decursu tractatus medio commissariorum suorum verbis, quam etiam scriptis exhibitas vario sensu et interpraetationibus involveret, quod etiam ipsius commissariis verbis exprobravimus sufficienter; nam ipsi non semel atque iterum, sed saepius in communi consessu retulerunt, paratum fore principem super eo reversales sub proprio nomine dare, quod effectuata effectuanda iuxta continentias diplomatum fuerint, etiam iuramentorum et reversalium depositionem admittere vellent, prout etiam de reversalibus Transylvaniorum, nulla diaetalium facta mentione aut involutione. Propterea id etiam noviter nobis declarari per expressum curavit, quod nec in eo consentiret, ut etiam post diaetam septem comitatus officialesque praesidiorum seu civitates aut oppida in illis existentium reversalibus se obligent Vrae Mti, siquidem in pacificatione Nikelspurgensi in qua praesens fundaretur, iuramentorum tantum et non reversalium fieret mentio neque constaret exemplum, quod vi illius pacificationis, etiam tunc temporis sese obstrinxissent, licet vigesimo septimo anno supra millesimum sexcentesimum praestiterint, nec id tamen vi tractatus Nikelspurgensis, sed posteriorum factum fuisset. Summarum quoque dni Regecziensis haeredibus condam palatinianis et Tokaiensis Homonaianis, prout et quinque millium florenorum pro vinea Hétszőlő dicta patribus Iesuitis depositionem, etiam post diaetam distulissent principi retulerunt. Cum autem ulterius dictante etiam benigna Mtis Vrae sacrma resolutione in praesenti commissionis negotio procedere nequivimus, com-

missariis quoque principis ad ipsum proficiscentibus reciproca valedictione Tokawini tractatum conclusimus.Principisque commissarii partim ea, partim die sequenti ad propria discesserunt, ne tamen per hoc populus turbaretur aut scandalizetur, nunciavimus principi, ut tam comitatenses quam etiam civitatenses et caeteros de commissariorum eiusdem discessu nostroque Eppericssinum recessu et eius causa quamprimum certificet. Quod etiam fecisse principem intelleximus.

Nos vero die quarta Augusti expedito cum resolutione ultimaria principis ad Vram Mtem sacrmam, die sequenti audito sacro movimus Tokaino atque Epperiesinum die septima pervenimus, ubi interea ultimariam M. V. sac. benignam resolutionem expectantes mansimus, atque circa accommodationem hospitiorum pro administratione proventuum V. M. sac. ibidem locanda et patribus societatis Iesu laboravimus, duasque domos contignas, unam pro administratura, alteram pro patribus a civitate, sed pro solutione obtinuimus. Cum autem in iisdem domibus propter angustiam loci exercitium catholicae religionis haberi non possit, debebunt se in domo cuiusdam nobilis catholici Christophori Melczer cognominati sublevare, ubi etiam antea sacra per patres Franciscanos conventus Sebessiensis continuo celebrabantur.

Die 7. Septembris allatae sunt nobis de dato 30. mensis Augusti proxime evoluti benignae M. V. sac. resolutionales, cum aliis bonis Caspari Tassi et Emerico Mosdosi sonantibus per postam ordinariam literae, quibus se nobis benigne resolvere dignata est, ut substitutis ibidem in locum nostri suprafatis Caspare Tassi et Emerico Mosdossy, huc ad comitia redire possimus.

Quarum continentiis intellectis, scripsimus eo facto substitutis commissariis principis, ut siquidem iam benignam M. V. sac. accepissemus resolutionem, pro die decima in oppido Somos loco utpote commissioni destinato, eandem intellecturi comparerent, pari ratione etiam Emerico Mosdossi, qui ad bona sua excurrerat et Caspare Tassi in vicinio civitatis Epperiessiensis habitante ad nos per literas citatis praesentatisque benignis V. M. sac. literis, eosdem de negotiis et difficultatum punctis sufficienter informavimus, scriptisque illis puncta in formis adiecta et a parte principis adhuc ineffectuata assignavimus. Adveniente itaque die notata decima, assumpto etiam nobiscum Caspare Tassi, exivimus ad oppidum Somos, ibique cum substitutis principis commissariis existentes, iisdem benignam V. M. sac. resolutionem verbis uberius declaravimus, veniaque ab illis accepta adhuc ea die Epperiessinum reversi sumus; et siquidem institerunt ulterius penes nos iidem substituti commissarii principis, ut eandem Vrae Mtis sacr. resolutionem

scriptotenus ipsis exhibeamus, vel vero principi perscribamus, in eo quoque instantiae ipsorum cessimus, scriptasque principi literas manibus eorundem pro citeriori transmissione consignari curavimus. Atque sic substitutis, et in loco ibidem relictis iuxta benignam M. V. sac. ordinationem, praefatis Caspare Tassy et Emerico Mosdossy die duodecima movimus nos Epperiessino, Posoniumque deo auxiliante die vigesima quinta Septembris appulimus.

Puncta vero commissionis a parte principis ineffectuata, quae nos instantissime semper ursimus haec remanserunt.

1. Reversales statuum et ordinum Transylvaniae super regressu septem comitatuum.

2. Reversales et iuramenta septem comitatuum.

3. Restitutio reversalium fidelium V. Mtis extra septem comitatus degentium.

4. Decimae episcopatus Agriensis cis Tibiscanae et capituli Agriensis quartae.

5. Liberum exercitium religionis catholicae Cassoviae cum libero ingressu et egressu patrum societatis et aliorum religiosorum.

6. Archivi Cassoviae inventatio et revisio.

7. Tormentorum sive munitionum ex Sztropko, Palocha, Bodoghkeő, Kékkeő et Chichva restitutio.

8. Vinea patrum soc. Iesu Barátszőlő dicta promotorio Tokaiensi.

9. Contentatio mercatorum Viennensium.

Et haec erant M. V. sac., pro demissa animi nostri submissione et fidelitate in negotio praesentis commissionis per V. M. sac. nobis clementer imposita humiliter referenda. Orantes Deum ut M. Vram sac. servet ad annos quam plurimos foelicem et contra omnes hostes gloriose triumphantem.

Posonii die 20. Octobris 1646.

Eiusdem M. V. sac. humillimi ac perpetuo fideles subditi
Caspar Szunyogh,
Iohannes Tőrös,
Andreas Kerekes,
Stephanus Aszallay.
Matthias Senkviczy.

Absente rev. dno episcopo Vaciensi subscripsi.

(Egykoru hibás másolat az orsz. ltárban.)

VIII.

Az eperjesi kiegyezés.

Az országgyűlésen a király szept. 11-én jelent meg. Némi kisérlet még ezután is történt, hogy a félbeszakadt tokaji

tárgyalásokat folytassák, de eredménytelenűl. Ezalatt megtörtént a nádori szék betöltése. A többség választása Draskovics János horvát bánra esett. — De hogy a király a papság, különösen a primás ellenére, Rákóczyval végleg akarja tisztázni a dolgot, kitűnt abból, hogy oct. 1-én átküldötte a rendekhez a linzi béke okiratát kihirdetés végett. Hetekig tartó viták után oct. 22-én egy újabb királyi leirat oldotta meg a kérdést, mely elrendelte, hogy az okirat a papság ellenmondása daczára teljes szövegében a törvénykönyvbe iktattassék. Következett ezután még egy egész sereg vallásügyi törvény hozása, melyek a békekötésből folytak, s melyek megalkotása épen annyi nehézségbe került, mint a békepontok törvénybe igtatása: 90 templom visszaadása a protestánsoknak; templomok, parochiák és iskolák építésére vonatkozó engedély megadása; elhatározása annak, hogy a catholicusok az evangelicusoknak s megfordítva, nem tartoznak fizetni; a papi fizetés és stola szabályozása; elrendelése azok megbüntetésének, kik templomot, iskolát, paplakot foglalnak el; a kassai catholicusok szabadvallás gyakorlata; a fejedelemnek átengedett vármegyék ügye. Tíz hónapig tartott ez országgyűlés, mely III. Ferdinánd hasonló nevű fiát királylyá választá s megkoronázta. Az országgyűlés jun. 17-én záratott be.

Kétségtelenűl egyengették e törvények a kiegyezés befejezésének útját — de még jobban egyengették ezeknél az európai események. A harmincz éves háború utolsó napjait élte. Az európai béke megkötése már csak havak munkája volt — a fegyverek szerencséjétől már egyik sem várhatott előnyt, s így mindeniknek oka volt nem támasztani újabb nehézségeket. Szept. 15-én Ferdinánd tudatta Rákóczyval, hogy az Eperjesen befejezendő tractára kinevezte biztosait: Hosszutóthy László vál. váczi püspöket s szepesi prépostot; hadadi Wesselényi Ferenczet felső-magyarországi főkapitányt; Tőrös János kamarai tanácsost; Tassy Gáspárt; Aszalay János nádori itélőmestert; kik mellé jegyzőűl Szenkviczy Mátyás kamarai titkár rendeltetett. Rákóczy viszont oct. 10-én nevezte ki a maga biztosait (IV); de a tárgyalások mégis csak nov. 10-én vették kezdetöket. Ezeknek már egészen más szine

volt. A főbb dolgok végre voltak hajtva, az újonnan nyert uradalmakról Rákóczy számára a donatiók ki voltak állítva — s bár egyik-másik dolognál mégis volt elég nehézség, 1648. jan. 18-án, alig néhány héttel a westphaliai béke megkötése előtt létrejött a kiegyezés, melyet közvetlenűl követett a vármegyék resignatiója.

I.

1647. szept. 15.

Principi Transylvaniae.

Illme ac clsme princeps. Servitiorum nrorum demissam oblationem.

Ad notitiam illmae Cldni Vrae obsequenter dandum esse duximus, nos ex benigno suae mtis scrmae dni dni nri cltsmi mandato, ad continuandam et peragendam anno proxime elapso suspensam commissionem executionique demandandas etiam reliquas conditiones pacificationis, in liberam regiamque civitatem hanc Eperiesiensem ante triduum adhuc, deo favente, feliciter appulisse. Et licet quidem illmus comes dnus Franciscus Vesseleni de Hadad etc. pristinae sanitatis recuperandae gratia ad thermas Stubnienses sese contulerit, et dnus mgfcus Stephanus Aszallay certis publicis negotiis legitime impeditus, (brevi tamen nos subsecuturus) remanserit: nos tamen nihilominus non obstante ipsorum ad praesens absentia, vigore instructionis suae mtis scrmae nobis datae (in qua expresso habetur, ut non obstante unius aut alterius ob infirmitatem aut alium casum absentia in commissione, reliqui commissarii procedere debeant) nihil eorum, quae publicum bonum pratriae praesentemque commissionem concernere dignoscuntur intermissuri, quin imo ea omnia iuxta instructionem nostram rite et debito modo in effectum deducturi simus. Quoniam vero suam mtem scrmam caes. et reg. dnum dnum nrum clsmum tam medio suprafatae commissionis anno proxime transacto celebratae, quam etiam sub diaeta regni recenter evoluta, concurrentibus statuum et ordinum votis, publicisque subsecutis statutis iam omnes diplomatis sui conditiones recte et syncere adimplevisse in comperto habetur. Ea propter etiam illmam Cltdnem Vram nomine praelibatae suae mtis scrmae diligentissime requirendam esse duximus, velit quoque pro sua erga bonum pacis publicum et suam mtem scrmam syncera devotione, id quod obligatio sui diplomatis legitime exigit prompte et syncere, omnique praevisa dilatione effectui mancipare. Et inprimis quidem ordinatis et missis a parte cum plenipotentia dnis com-

missariis, septem comitatibus eorumque supremis et vice comitibus ac magnatibus in iisdem degentibus, iudicibus item et senatoribus liberarum civitatum et oppidorum privilegiatorum, confiniorumque et haidonum supremis et vice capitaneis, vaivodis atque castellanis iuxta pacificationem Niklspurgensem in liberam regiamque civitatem Cassoviensem (ubi quoque modernam istam commissionem sacra sua mtas etiam ex oblatione Vrae Cltdnis omnino institui et in effectum deduci nobis clementer mandavit) conventum quamprimum indicere, et certum, brevem eumque competentem terminum ipsis pro iuramenti ad rationem suae mtis sermae depositione, reversaliumque manibus nostris consignatione praefigere, necnon assecuratorias statuum et ordinum Transylvaniae super regressu dictorum septem comitatuum cum civitate Cassoviensi nobis assignari facere non differat, quibus praestitis nos quoque circa eorundem dispositionem atque illmae Cltdni Vrae consignationem, ea quae status eorum et officii nostri ratio dictaverit, prompte exequi et adimplere non intermittimus.

Caeterum non dubitamus etiam illmam Cltdnem Vram circa exsolutionem summarum pecuniariarum ratione arcium Tokaj et Regécz familiae Homonnianae et Ezterhasianae, preciique vineae Hétszőlő, cum restitutione alterius vineae Barátszőlő. Item circa restitutionem reversalium fidelium suae mtis extra septem comitatus degentium, atque mercatorum Viennensium contentationem, necnon tenore reversalium condam Ioannis Kovács Varadiensis alias quaestoris Boarii quingentorum tallerorum imperialium in tricesima Posoniensi rectificationem, iuxta sui anno praeterito nobis iteratis vicibus factam oblationem, iam ordinationem fecisse, nihilominus tamen ne vel in his inter caetera, ubi in unum conventum fuerit, nos diutius cum dispendio temporis immorari necessum sit, ex officio in tempore illmam Cltdinem Vram praemonendam atque obnixe rogandam esse iudicavimus, velit haec omnia et reliqua occurentia etiam debita et reali effectuatione contestari demandare. Super quibus praemissis omnibus gratam, diplomatumque continentiis consonam ab illma Cldne Vra resolutionem quamprimum praestolaturi sumus. Servet deus illmam Cltdnem Vram ad annos plurimos felicem, ex animo vovemus. In Eperies die 15. Septembris 1647.

Illmae Cldnis Vrae

servitores devotissimi.

(Fogalmazvány orsz. levéltárban.)

II.

1647. szept. 24.

Georgius Rakoczy dei gratia princeps Transylvaniae, sat. Reverendissime ac grosi dni nobis honorandi.

Eperjes városábúl 15. praesentis írt Kgltek levelét tegnap útunkba vöttük vala el, nem akarván sohult késni ide jövetelünkkel, köllett választételünket innét expediálnunk Kgteknek. Hogy Kgltek Eperjessé érkezett, s az ő flge commissióját véghez akarja vinni, értjük, azt is mit kivánjon Kgltek mi tőlünk. és az minthogy eleitől fogva diplománknak conditiói szerént mindenkor készek voltunk azt effectuálnunk, az mire magunkat köteleztük, és ő flgével végeztünk, most is semmit nem akarunk külömbözőt cselekednünk. Az végre is igyekezzük vala útunkat úgy rendelni, hogy ez mai napon Kassán lehessünk, közeljebb lévén magunk is Kgtekhez böcsületes commissariusink által, mind két részről annál hamarébb, istenesen, és igazságosan mentenek volna véghez mindenek, de az jó istennek más levén az ő bölcseséges tanácsa s akaratja, majd 15 napig görgéni házunknál igen súlyos nyavalyában feküdtünk, s im mind is isten kegyelmességéből 9 napja ma, hogy kezdettünk az jó isten áldásából könnyebbedni és jobbadon lenni, s naponkint jobbúlni is egészségünkben, s hiszszük az úristent, rövid nap egészségünket helyére is állatja derekason; s noha magunk is nem akarunk sokat mulatni, hanem isten kegyelmességéből ki akarunk indulni, mindazáltal, hogy Kglteket arra ne várakoztassuk, ím mi is parancsoltunk úri és főrenden levő meghitt böcsületes híveinknek Lónyai Sigmond, Nyári Bernhart, Kemény János, Szemere Pál, Chernel György és Klobucsicski uraméknak, mennél hamarébb ő kglmek menjenek fel Kassára, és mivel talám lehetnek igazétandó dolgok is, egyenlő akaratból azoknak való elsőbben complanalásáért gyűlekezzenek össze Kgltekkel Somosra, ki nekünk igen jó s közhelynek láttatik lenni, ott istenesen és igazságosan, ha mi oly dolgok volnának, általmenvén rajta, onnét isten áldásából Kassára, és mind ott, mind az több helyeken, az minek az mi diplománk szerént véghez kelletik menni, effectuálják ő kglmek. Megnyughatik Kgltek is abban, nem akarunk késni mi is az regéczi s tokaji summának letételével, és contentálni azokat, az kiket illet, csak elsőbben igaz számvetés által tudhassuk meg, kinek-kinek mennyit kell letennünk az ő flgvel való végezésünk szerént. Az Barát- és Hétszőlőért is letétetni az summát. Az bécsi kalmárokkal semmi dolgunk nincsen, sem semmivel nekik nem tartozunk, egyébbel annál, az mely summát az kolosvá-

riaktúl fölvettünk volt, az melylyel némely kolosvári híveink tartoztak az bécsieknek, számot vetvén kolosvári hiveinkkel, azt is készek vagyunk deponálni. Tartsa isten jó egészségben Klteket. Datum in arce nostra Gyaluiensi die 24. Septembris anno 1647.

Revrmae et grum Dnum Vrum

benevolus
Georgius Rakoczy.

Hátán: Par literarum responsoriarum principis Tranniae de dato 24. Sept. 1647. ad literas dnorum commissariorum suae mattis die 15. praetitulati mensis Sept. ad eundem expeditas.

(Orsz. levéltár.)

III.

1647. oct. 8.

Az alább megírt punctumokról Nagyságod kegyelmes instructiója kivántatik.

1. Az commissáriusok, kik császár ő felsége részéről már Eperjesen vadnak, legelőbb is az hét vármegyei tiszteknek juramentumoknak depositióját urgeálják, ki talám vége az dolognak, azért azt kell utoljára tartanunk.

Resolutio suae celsitudinis: Utoljára.

2. Az juramentumnak formája felett kell-e valamit disputálni, avagy csak abban hadni, a mint megküldötték volt Nagyságodnak, ezelőtt jó idővel; ki holott legyen, fel kell keresni, szükséges is nálunk lenni, s talám jobb is volna most csinálni újabb formát, mivel az hét vármegyének birodalma, kiváltképpen Szakmár, Szabolcs külömben van, mintsem volt Bocskai és Bethlen fejedelmek idejében, és expresse inserálni az conditionalitást.

Resolutio suae celsitudinis:

Az Tiszán túl való tisztek juramentumának úgy kell lenni, mint szegény fejedelem idejében, ha jobban nem lehet; de az hét vármegyebelieknek külömben kell lenni.

3. Az nikelspurgi és több Bethlen Gábor idejebeli diplomák, az bécsi pacificatiók is kivántatnak vagy in specie vagy in veris paribus.

Resolutio suae celsitudinis:

Ha Klobusicskinál nem leszen vagy Lónyai uramnál, tudósítsanak, megküldjük.

4. Tokaji, regéczi és több Nagyságod váraiban lévő tiszteknek juramentumokat kell-e admittálni?

Resolutio suae celsitudinis:

Ezekről csak szót sem kell tenni.

5. Az várakért való summának letételének ideje, helye, módja és az defalcatiókról való számvevés kikre bizatik, az kik azokat tudhassák?

Resolutio suae celsitudinis:

Klobusicski tudja azt, mit tart az végezés, s tavaly is mint vetettek számot.

6. Az Dévényi István dolgában mi vagyon még hátra, s abban ki informálhat bennünket?

Resolutio suae celsitudinis:

Vagyon végezése.

7. Az reversálisok visszaadásában kik lesznek exceptusok, kik nem; azok mikor, hol, kik által adatnak vissza?

Resolutio suae celsitudinis:

Mind Klobusicskinak adtuk mi azokat, az kiknek vissza akarták adni; noha ezt az diploma nem kivánta.

8. Az juramentumoknak depositiója hol, mikor, kik által legyen?

Resolutio suae celsitudinis:

Kegyelmetek előtt, az hol illendő, követvén szegény fejedelem idejében való exemplumot.

9. Az tractatusnak denominált helye felől kell-e valamit recedálni avagy nem, s hol legyen?

Resolutio suae celsitudinis.

Csak Kassa ne legyen.

10. Az városok ellen avagy felőlök való dolgokban, míglen a több várasokban nem kezdik, sőt megértjük, hogy azokat inkább protegálják, kell-e az kassaiak ellen nekünk is procedálnunk? Mert külömben az articulosok szerént való effectuatio külömb az diplomák szerént, erre Nagyságod köteles, az másikra inkább ő felsége, mintsem Nagyságod.

Resolutio suae celsitudinis:

Mi csak az diplomának megtartására s effectuálására vagyunk kötelesek, s az articulusnak effectuatiója nem illet elsőben.

11. Az erdélyiek assecuratióját, ha sollicitálják, gyűlésre kell halasztani vagy mikorra?

Resolutio suae celsitudinis:

Isten elhozván erdélyországi gyűlésnek idejét, az meglészen.

12. Az Hét-szőlő és Barát-szőlő dolgából ki informál bennünket.

Resolutio suae celsitudinis:

Az praefectus s Klobusicski tudják ennek minden állapotjokat, s informálhatják ő kegyelmeket.

13. Az bécsi áros emberek contentatiója, és Kovács János adóssága felől is hasonlóképpen.

Resolutio suae celsitudinis: Idem.

14. Császár ő felsége levele is kívántatik, kiben denominálta az commissariusokat.

Resolutio suae celsitudinis:

Meglészen.

15. Ha Tőrös uram emlékezetet tészen az privata legatio felől, mit kell arra mondani?

Resolutio suae celsitudinis:

Ha hozzánk jő, kegyelmesen látjuk. 8. die Octobris Gyalu 1647.

(A vörösvári levéltárban levő hivatalos másolatról.)

IV.

1647. oct. 10.

a)

Nos Georgius Rákóczy dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc. Notum facimus per praesentes. Quod cum vigore novissimorum diplomatum inter sacram caesaream regiamque maiestatem, nosque initorum quaedam adhuc in nupero tractatu Tokaiensi in suspenso relicta ac ineffectuata mansisse videantur, ne ex parte nostra bono communi et conclusae pacis securitati quicquam deesse praetenderetur, ad resumendum praenotatum tractatum cum dominis commissariis caesareis, effectuationemque eorum, quae vigore diplomatis nostri per nos effectuanda essent, spectabiles magnificos Sigismundum Lónyai consiliarium, Bernhardum Nyári de Bedegh, comitem comitatus de Zabolch, arcisque et praesidii nostri Callouiensis capitaneum supremum, ac generosos Ioannem Kemény de Gyerő Monostor, similiter comitem comitatus Albensis, arcis et praesidii Fogarasiensis ut et aulicae militiae equestris ordinis supremum ac exercitus campestris generalem capitaneum, supremum regni arendatorem ac tabulae iudiciariae assessorem, necnon Georgium Chernel de Chernelháza, Paulum de Szemere, camerae Cassoviensis consiliarium et administratorem, Andream denique Klobuchiczky, fideles commissarios nostros plenipotentiarios nobis syncere dilectos expediendos et ablegandos duximus. Super eoque tam eandem maiestatem

caesaream et regiam, quam omnes, quorum interest, affidandos et certificandos volumus, quod quicquid supranominati commissarii nostri iuxta instructionem a nobis iis datam egerint, tractaverint, concluserint et effectuaverint, nos etiam illud omne ratum et firmum habituri erimus: prouti assecuramus, affidamus et certificamus in verbo nostro principali harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in arce nostra Gyaluiensi die decima mensis Octobris, anno domini millesimo sexcentesimo quadragesimo septimo.

b)

Rákóczy levelének töredéke.

Az mely conceptust Kegyelmetek ide küldött, contentusok vagyunk vele, hogy az szerént adjon assecuratoriát Kegyelmetek, csakhogy mivel az dolgok ennyire vontatódának, az terminus hova-hova mind közelét; noha pediglen minden igyekezetünkkel elébb akarjuk véghez vinni, mindazonáltal, hogy sem mi, sem Kegyelmetek ígéretünkben meg ne fogyatkoznánk, akarnánk, bárcsak usque ad decimum circiter Aprilis haladhatna, mert időt foglal be Erdélyben való indulásunk, útunk, az gyűlésen való propositiója, elkészíttetése és kiküldése az assecuratoriának; bizonyos helyet is köll penig Kegyelmeteknek végezni, mely lenne vagy Eperjes, vagy Szendrő, vagy Jászó.

(Mind kettő nádori transumptumban az orsz. ltárban.)

V.

1647. oct. 14.

Georgius Rakoczy dei gratia princeps Transylvaniae stb.
Rvrdsme, mgfci et grosi dni nobis honorandissimi.

Az Kgltek levelét becsölettel vévén, kévánságát is értjük belőle. Irhatjuk azért Kglteknek, hogy már becsöletes híveink megindultanak, és mennél hamarébb Kassára fognak gyűlekezni, és megegyezvén Kgltkel egy alkalmatos helyről, szemben is lesznek Kgltekkel, s az dologhoz is hozzá nyúlnak ő kglmek.

Kassán hogy lehessen az tractatus, annak semmi módját nem láthatjuk, mert ím isten kegyelmességéből ezen órában mi is megindulunk, és egyenesen mennél hamarébb Kassára be igyekezünk menni; feles becsöletes úri és nemes rendből álló híveink s vitézlő rend is levén velünk, ha magunk személye előtt lenne az tractatus, Kgltnek jó ítíletire támasztjuk, nem

lenné-je becsöletünk ellen? — Ha Kglteknek Somos nem tetszik, valahol Kgltek becsöletes commissariusinkkal arra való más alkalmatos hely felől conveniálhat, ő kglmek el fognak oda is menni. Éltesse isten Kgltket jó egészségben. Datum in arce nostra Gyaluiensi die 14. Octobris 1647.

Revmae, mgfcarum et grum Dnum Vrum

benevolus

Georgius Rakoczy.

Hátán: Par literarum responsoriarum principis Transylvaniae dato 14. Octobris 1647. ad literas dnrum commissariorum suae mtis die 2. praetitulati mensis Octobris, ad eundem expeditas.

(Orsz. levéltárban.)

VI.

1647. oct. 22.

Ego Ioannes Tőrös sermae caes. regque mtis incltae camerae hungaricae consiliarius et ad praesentem cum illmo ac clsmo principe Transylvaniae continuandam commissionem in partes hasce regni Hungariae superiores deputatus commissarius atque ablegatus. Universis et singulis, illmis, spcbus, mgfcis, gnrsis item et nobilibus, prudentibus ac circumspectis, necnon providis, dnis supremis et vice praesidiorum et campestris ordinis militum praefati clsmi principis Transylvaniae capitaneis, item dnis supremis et vice comitibus comitatuum, iudicibus nobilium, liberarum civitatum, oppidorum ac pagorum, eiusdem suae cldnis ditionibus tricesimatoribus item et teloniatoribus, atque universis aliis cuiuscunque status conditionis, et praeeminentiae sint, hasce meas visuris, lecturis, vel legi audituris, salutem et servitiorum meorum paratissimam commendationem. Notum facio per praesentes, me ostensorem harum grsum dnum Andream Hatvani, cum certis literis meis ad praelibatum illmum ac clsmum principem Transylvaniae sonantibus pro resolutione et responso desuper reportando expedivisse. Cui ut ubique tutum ac securum iter pateat, hasce meas salvi passus literas eidem dandas esse duxi, requirendo simul et rogando officiose universos et singulos ut supra, velint ipsum non solum ubique libere iter suum prosequi, morari, ac redire permittere ac per suos permitti facere, verum etiam ut eo expeditius commissam sibi provinciam exequi, atque ab illma sua cltdine responsum mihi referre queat, omnis benevolentiae promptitudine et hospitalitate, atque in prosecutione expeditionis sui itineris auxilio et promotione adesse. Quam

benevolentiam et syncere hac ratione erga praefatum Hatvani affectus declarationem praelibata sua mtas scrma dnus meus cltsmus suo loco et tempore benigne recognoscet, ego vero per oportunitatem temporis et datas occasiones reservire conabor. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in Eperjes die 22. Octobris. 1647.

Az irat homlokán: Andream Hatvani Patentes literae.

(Egykorú minuta országos levéltárban,)

VII.

1647. nov. 9.

Optasset quidem celsissimus Transylvaniae princeps, dominus noster clementissimus, si residua etiam utriusque diplomatum effectuatio hactenus debito fine terminari potuisset. Cum tamen fuerint nonnulla, quae ex parte celsitudinis suaė diaetalium negotiorum successum necessario subsequi debuerint, eaque in tanti temporis bonique communis dispendium protracta, authenticisque super eo articulis non multo antehac tempore publicatis, licet gravibus impedimentis et seriis regni sui distractionibus, celsitudo quoque sua praepedita fuerit, amore tamen patriae suae charissimae mutuaeque sinceritatis et conservandae publicae pacis et tranquillitatis studio, nihil ab eo etiam tempore in se desideratum esse voluit, quin ad ea omnia, quae vigore diplomatis sui effectuanda restarent, ex parte sua ea declaratione procederet, ut (quemadmodum in diplomate suo semper reservasset, ita se etiam ad effectuationem et observationem eorum teneri, ut ex parte quoque maiestatis suae caesareae fideliumque eiusdem fieret) residua quoque utriusque diplomatum effectuatio pari passu subsequi debere intelligatur.

Et primo quidem quantum ad depositionem iuramentorum nostrorum comitum septem comitatuum, capitaneorum haydonum et confiniorum, castellanorum, iudicum et senatorum civitatum et oppidorum privilegiatorum, contenta redditur celsitudo sua, ut omnes ii, quicunque suae celsitudini iurant, suae quoque maiestati secundum observatam ante hac formam iurent, a quibus autem celsitudo sua iuramentum sibi praestari non expeteret, sperat etiam dominos maiestatis suae caesareae et regiae commissarios ratione eorum diplomatum continentiis contentos fore, neque etiam depositionem iuramentorum officialium ita intelligere, ut propriarum iam arcium et dominiorum celsitudinis suae officiales alia quam celsitudini suae obligatione teneantur.

Asseeuratorias regni Transylvaniae propter longiores et varios comitiorum regni Hungariae successus, ab eoque tempore non celebrata regni illius comitia prae manibus adhuc celsitudo sua non habet, nullam tamen in eo difficultatem interponit, ut quo citius fieri poterit, in primitus celebrandis de more nationum comitiis iuxta formam antea observatam maiestati suae sacratissimae transmittantur.

Summam arcium Tokay et Regecz, defalcatis tenore diplomatum defalcandis, quietantionalibusque priorum possessorum super iisdem, et cessione omnis iuris eorum recipiendis, celsitudo sua deponere parata est. Similiter etiam promissam summam pro vinea Hét-szőlő dicta.

De vinea Barát-szőlő allodiali Tokajensi et celsitudini suae per diploma suae maiestatis concessa, mercatorumque Viennensium iniuria temporis et disturbiorum illatis damnis, per generalem amnistiam totaliter sublatis, siquidem in tractatu Tòkajensi satis superque iustis firmissimisque rationibus declaratum fuisset ad restitutionem eorum vigore diplomatum celsitudinem suam non teneri, ut publicis his negotiis inpertinentes huiusmodi privatorum praetensiones non immisceantur, temporisque iactura supervacaneis disputationibus non fiat, celsitudo sua iure merito desiderat.

Negotium Ioannis Kovacz etc. etc.

Quibus omnibus ex parte sua sic effectuatis et effectuandis, maximo animi dolore et christiana compassione intelligit celsissimus princeps oblatam in diplomatibus satisfactionem status evangelici, articulisque regni confirmatam et statutam, in praeiudicium tamen diplomatis tanti christiani orbis monarchae et statutorum totius regni Hungariae contemptum quosdam adhuc impune violare, repositos ministros verbi divini excludere, et in subditos suos omnem crudelitatem ob religionis odium exercere, obtendentes iam extare leges et articulos regni, quibus contra eos procederetur, licet leges pro iis mortuae esse reputentur, qui illis uti non possent.

Cum itaque novo modo in diplomatibus pro statibus emanatis, verum etiam in diplomate celsitudinis suae clarum sit, ita celsitudinem quoque suam obligasse, ut et regnicolis per omnia satisfieret, desiderat et virtute diplomatum expetit celsissimus princeps, dignetur sua maiestas caesarea iam tandem evangelicorum quaerelis benignissime satisfieri, et non modo per se (de qua nulla in praesens quaerela) sed etiam per suos statuta regni sui et authoritatem regii diplomatis sui observari facere.

Similiter etiam conclusum fuerat in diplomatibus, ut servi fugitivi utrinque restituerentur, in huius etiam praeiudi-

cium iam saepe evenit, ut servitores celsitudinis suae mala patrantes ad confinia, et ditiones maiestatis suae tanquam tutum sibi ipsis asyllum se recipiant, statimque fautores et defensores inveniant, neque vel unus adhuc illorum ad requisitionem celsitudinis suae aut suorum restitutus fuisset, imo graviores calamitates innoxae plebi cum multis aliis complicibus inferendo in ditiones celsitudinis suae passim grassantur. Iterato itaque requirit et desiderat celsissimus princeps, velint domini commissarii caesarei non modo verbis et oblationibus, sed etiam factis, quemadmodum ex parte celsitudinis suae fieri desiderant, ita sine dilationibus providere, ut hac quoque in parte diplomati suae maiestatis per omnia satisfiat cum contento celsitudinis suae.

Meminit etiam celsissimus princeps, diplomatibus caesareis pro parte celsitudinis suae emanatis contineri complanationem damnorum magnifici domini Simonis Balassa et haeredum Andreae similiter Balassa. Et licet articuli sint statuti ratione illorum, quorum bona hactenus restituta non fuissent, cum tamen celsitudo sua, ex generalitate restitutionis, dictorum dominorum Balassiorum negotium peculiari diplomati suo insertum voluerit, sui etiam muneris esse censuit diplomatum vires et continentias in hac quoque particularitate realiter et semotis dilationibus effectuandas desiderare, siquidem certe intelligat dictis dominis Balassiis necdum satisfactum esse.

Et licet status et ordines regni evangelici in proxime praeteritis generalibus regni comitiis ratione abstinentiae a regno patrum Iesuitarum, possessionisque bonorum eorundem, necnon discretionis et examinis vocum, personarum, ac comitatuum ad diaetam vocari solitorum, cum apud universos status et ordines regni generaliter, tum etiam specifice notanter apud suam quoque sacratissimam caesaream et regiam maiestatem sollicite institissent, ut de his quoque iuxta eiusdem pacificatorii diplomatis, per eosdem universos status et ordines regni acceptati et confirmati, 7. et 8. puncta, vel aliquid certi statueretur, vel iam superinde statuta effectuarentur: nihil tamen ea in parte effectuatum fuisset. Ac proinde, ut eadem praecitata diplomatis puncta, ita et articulus anni 1608. ante coronationem ad octavum editus, vigore etiam articuli 72. constitutionis Posoniensis 1638, iam tandem per suam maiestatem caesaream et regiam, ea quoque per status evangelicos postulata in parte realiter effectuentur, sua celsitudo principalis ex dictamine eiusdem diplomatis et praescriptarum publicarum regni constitutionum iure merito postulat.

Bona quoque spectabilis et magnifici domini Stephani Theökeöly senioris etc. in regno Poloniae existentia, Blasona

vocata quandoquidem occasione praeteritorum per dei praepotentis gratiam sedatorum disturbiorum essent ab eodem adempta: in quorum restitutione, aut pro iisdem reali contentatione, ut maiestas sua sacratissima modum et rationem, pro publico bono pacis clementer adinvenire dignetur, celsissimus princeps apud suam maiestatem sacratissimam demisse ulterius etiam instat.

Az jesuiták dolgának proponálásában hasznot ezeket látnók.

1. Hogy Nagyságod satisfaciál conscientiájának.

2. Hogy az diplomák contineálják.

3. Hogy ne láttassék Nagyságod tacendo consentire.

4. Hogy ha nem obtineálhatunk semmit is, talám valamit tartózkodnak adni több jószágokat, collegiumokat, az mint mostan is halljuk, az szepesi conventtől, az papoktól akarnak elvenni néhány falukat, collegium helyét is conferálván ő felsége az jesuitáknak.

Ellenben ezek az ellenkező consideratiók:

1. Est negotium regni; Nagyságod pedig afféléknek igazgatásában non aliter se immiscere potest, quam commembrum etc.

2. Egészben reméntelen, hogy obtineálhassunk semmit is.

3. Ha proponáljuk s nem obtineáljuk, mint kell mellőle elállanunk? vagy simpliciter, s ha úgy láttatunk convincáltatni ratiókkal; et rem obtentam habebunt, s jüvendőben, ha jobb alkalmatosság adatnék is hozzá, mint rem decisam nem fognák urgeálhatni; vagy ha meg nem egyezhetvén rajta, eloszlunk, reserváljuk ad futura; est intempestiva declaratio ad bellum.

4. Az ország azt írta, contentatis etc., s hát az bene contentusok nevével mint urgeálhatjuk.

Ezeket Nagyságod kegyelmesen és igen bölcsen in utramque partem megfontolván, mi legyen kegyelmes tetszése, méltóztassék felőle tudósítani, azért is írtuk distinctim külön ez punctumokat megegyezett értelemből.

Hátára jegyezve I. Rákóczi György kezével: 9. Novembris 1647. Székelhid, délest $2^1/_2$ órakor.

(A vörösvári levéltárban levő minutáról.)

VIII.

1647. nov. 14.

Celsissime princeps et domine domine nobis multum clementissime

Fidelium servitiorum nostrorum stb. Az úristen Nagyságodat stb. [1])

Kegyelmes urunk, hogy az idő haszontalanúl ne muljon, közülünk becsületes collega társainkat, úgymint nemzetes vitézlő Czernel György és Szemere Pál urakat, újobban die 10. currentis mensis Novembris expediálánk császár ő felsége commissáriusihoz ilyen instructióval (kinek pariáját sub litera D. Nagyságodnak alázatoson megküldöttünk) Eperjessé; ő kegyelmek megtérvén közinkben ilyen fidelis relatiót tőnek: die 11-a Novembris Eperjesre beérkezvén, az nap nem lehettünk szemben az ő felsége commissariusival, mivel szent Márton lúda vendégségében voltak, hanem die 12. Nov. reggel 7 órakor lévén audientiájok, az felől megírt instructiónk szerént, midőn követségünket declarálták volna ő kegyelmek előtt: meghallgatván kévánságunkot, és felkelvén magok külön házban menvén, sokat egymással consultálkodván elsőbben, azután ilyen választ adtanak: semminemű új tractatusban nem akarják magokat ő kegyelmek is bocsátani; hanem minekelőtte ad effectuationem eorum quae vigore diplomatis effectuanda essent, condescendálnának, annakelőtte az ő felsége instructiója szerint urgeálniok kell ő kegyelmeknek is Nagyságodnál azoknak effectuálását, az melyek Nagyságod részéről nem effectuáltattak mindeddig is, és így szükségképen azoknak Nagyságod által complanáltatni s effectuáltatni kivántatnak. És uno contextu mind complanatio eorum, quae complananda et effectuanda, quoque eorum, quae vigore diplomatis effectuanda essent, egyszersmind meglehet Kassán. Ha pedig Kassán nem akarjuk, hogy complanatio et offectuatio egyszersmind legyen, mivel azt állatjuk, hogy Kassa effectuationis duntaxat, et non complanationis antea quoque fuisset locus, ottan mindnyájan

---

[1]) *Oldaljegyzet a fejedelem kezével:* Ma délest 2 órakor vöttük az ő kegyelmek levelét s eddig való dolgokat is értjük, s ha ő kegyelmeknek is fog tetszeni, inkább legyenek arra az elmével, ha semmiképen másuvá az ő felsége commissariusi nem akarnak jüni, mind sem időnapelütt Kassára jöjjönek Kegyelmetek, ne Eperjesre, sok okokra nézve mi hasznosabbnak ismerjük lenni.

Helyesen is replikált Kegyelmetek mind ő kegyelmek szavaira, mert mi mindeneket diplománk szerént készek vagyunk effectnálni istenesen és igazságosan.

menjünk fel Eperjesre ő kegyelmekhez, igen jó szívvel excipiálnak bennünket, tisztességes szállásokat rendeltetnek, és elsőben mindeneket ott Eperjest egymással szemtől szemben complanáljunk, és illis complanatis: ottan recta osztán tulajdon csak ad effectuationem jőnénk alá Kassára. Nem is derogálna semmit is sem Nagyságod méltóságos authoritásának, sem az mi becsületes hivatalunknak, ha az szerint cselekeszünk.[1]) Ezeket elvégezvén, ilyen kérdést tevénk: Inter Cassoviam et Eperjesinum oly közönséges intermedius locusra, uti ad complanationis locum nem accedálnának-e? Erre azt felelték: Nem semmiképen, holott semmi oly hely nincs, kiben sem az ő felsége, sem Nagyságod méltósága szerint való alkolmatos helye lehetne öszvegyűlekezetünknek. Azután megint ilyen kérdést tevénk; Minekelőtte azok az complanátiók meg nem lennének, addiglan tesznek-e effectuatiót nem-e? Erre azt felelték: Nem lehet addiglan, holott Nagyságod részéről már mindenek effectuáltattak, az ő felsége részéről még sok vagyon hátra, és erős instructiójok vagyon róla, hogy azok elsőben Nagyságod részéről is complanáltassanak és effectuáltassanak.[2]) Erre az mi collega társaink azt felelték: Úgy tudjuk, még az mi kegyelmes urunk részéről is vagynak nem kevés punctumok, melyek secundum continentias diplomatis nem effectuáltattak ő felségétől, kiket suo tempore, ha így kell lenni, mi is proponálunk.[3]) Mindazáltal örömöst értenénk ő felsége részéről, melyek azok az punctumok, az melyeket kegyelmes urunknak effectuálni kelletnék. Utrinque másfél óráig tartott köztünk az disputatio; nagy nehezen vehettük ki belőlök.[4]) 1. In civitate Cassoviensi exer-

---

[1]) *Oldaljegyzet a fejedelem kezével:* Ha az mint mondották, hogy sincere akarnak tractálni, mi is újabbakot proponálni arra készek vagyunk, mi is Kassára is bemehetünk.

[2]) *Oldalt a fejedelem kezével:* igazán feleltek ő kegyelmek.

[3]) *Oldalt a fejedelem kezével:* De ha mind elő kellene számlálni az diploma szerént, bizony sok volna.

[4]) *Oldalt a fejedelem kezével:* Az volt ám az oka, hogy oda vitettük az mezőről, kegyelmetek hivassa alá Szuhaiékat ott Sókival értse meg tűle is, — nem is oltalmazzuk benne egyébért s ha Kegyelmetek mint tálálja fel, hogy restituálni tartozzék az diplomák szerént, megint restituáltassa kegyelmetek; de mi úgy emlékezünk reá, harmadéve is Tokajban aligha az fel nem forgott, elő is vette volt Szuhai igazságát s Kegyelmetek tudhatja, adott volt-e restitutionálist róla.

4. Az Barátszőllőről hasonló mi derekas conclusum volt, mi abból az ő felsége diplomájához tartjuk magunkat, kinek mássa Klobusiczki uramnál kell lenni, az szerént arról is (ha kell valamit letennünk érte) készek vagyunk.

5. Az bécsi árús emberek dolgát két karban kell rendelni, egyrészének Kolosvárott volt adóssága ugyan feles pénzek az kolosvári kalmároknak, ebben mi mit szólottunk, jól tudják az kolosvári kalmárok, mely summát mi restituálni is ígértünk az kolosvári kereskedő hiveinkre nézve,

citium catholicae religionis, etc. 2. az halmai jószágot Szuhai urunk Vecsei Sándornak, még sem bocsátotta volna meg. 3. Az Barát-szőlő, kinek az árát Nagyságod ugyan megígírte is volna. 4. Munitionum bellicorum nondum plenaria restitutio in plerisque locis. 5. Az bécsi kalmárok dolga, kiket, ha Nagyságod eddig is contentáltatott volna, az utrinque szabados questurákból bejött volna Nagyságodnak az a haszon cum foenore, és Nagyságod commissariusi közzűl némelyek láthatták is az ő felsége attestatorium levelét, kit kiadott, mint igazság szerető fejedelem, ha Nagyságod maga ajánlása szerént contentatiót nem tétet nekik, és hogy most is az erdélyi kereskedő rendek békével nem járhattak volna, ha Tőrös uram nem assecurálta volna, az mint maga mondta; többeket is tudakozunk vala, de intének egymásnak, hogy ne mondjanak. Hanem generaliter azt mondák, ezekhez hasonló sok vagyon, kiket Nagyságodnál ezelőtt urgeáltak, de Nagyságod csak halasztott ez elmúlt országunk gyűlésének boldog kimenetelire. És immár az is isten kegyelmességéből végben menvén, szükségképen kívántatik minekelőtte ad effectuationes mennének, Nagyságod complanálja azokot, az melyeket secundum diploma effectuálni kelletnék Nagyságod részéről is. Ezekre ismét az mi collega társaink így feleltek: Ezek ha ennél nagyobbak nincsenek, nem oly nehéz dolgok, kiken könnyen által nem mehetnénk, mivel ezeknek némelyekről már publicus articulusokat csinált az ország, úgymint az 1., 2. Ad 3. még Bethlen fejedelem idejében is allodialis szőlő volt. Ad 4. Nagyságod régen kiadta az parancsolatokat felőle, miért nem vitettek el, a hol még restálna. Ad 5. Amnistiában ment etc. Utrinque ismét voltak reiterata disputatióink, de sok szóval kelletnék Nagyságodnak értésére adnunk; kiket nem ítíljük szükségesnek lenni, hogy Nagyságod fejedelmi füleit terheljük véle. Utoljára az istenért kértek bennünket, szánjuk meg az időt, és mentől hamarébb kezdjünk hozzá, ha egyszersmind nem akarjuk, hogy et complanationis et effectuationis locus legyen Kassa. Ottan menjünk Eperjesre uti ad locum complanationis, és ott Eperjest complanatis prius omnibus complanandis, úgy jőjönk vissza Kassára, és Kassán szintén csak effectuatiók legyenek osztán, s ezzel jöttenek vissza collega társaink.

---

melyet mi most is megcselekedünk végbemenvén mindenek, hogy valamit mi abban az kolosvári hiveinktől felvettünk, megadjuk. . . . . rendbelieknek Kassán volt holmi javok az kassai papok abban az állapotban azért kivántak tőle scholákat azt soha meg ne ígérték s most sem, holott az ő felsége részéről is értek mind Silesiában Beszterczebányán és itt is hiveink javai ő felségétől el confiscáltattak, készpénz feles summa is oda vagyon, ennél egyebet mi is az 5. punctumokra nem replicálhatunk.

Nagyságod azért kegyelmes urunk ezeket is így értvén, immár mint tetszik Nagyságodnak, ez kettő közzűl, sietséggel várjuk az Nagyságod kegyelmes ordinantiáját, és dispositióját; interim mig ezekre Nagyságodtól válaszunk kiérkezik, addiglan is az időnek megnyeréseért újobban közűlünk becsületes collega társainkat küldjük fel Eperjesre, az ő felsége commissariusihoz, hogy postulatumokat, melyeket praetendálnak ő kegyelmek, hogy Nagyságod részéről nem effectuáltattak volna, küldjék írásban kezünkhöz, hogy tudjuk idején mind Nagyságodat felőle tudósítanunk, s mind azokra való illendő feleletünkre praeparálhassuk magunkat, és ahozképest annál inkább tudhassuk Nagyságodat is felőle informálnunk. Éltesse és tartsa meg az úristen Nagyságodat sokáiglan kedves jó egészséges hosszú életben. Datum Cassoviae die 14. Novembr. anno 1647.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae principalis
humillimi fideles et servitores
Sigismundus Lónyai m. p.
Bernhardus Nyári m. p.
Ioannes Kemény m. p.
Georgius Chernel m. p.
Andreas Klobusiczky m. p.
Paulus Szemere m. p.

(Eredetije a m. k. orsz. levéltárban.)

IX.

1647. nov. 17.

Celsissime princeps et domine stb.

Fidelium ac humilium servitiorum nostrorum stb.

Az úristen Nagyságodat stb.

Kegyelmes urunk, ezelőtt való levelünkben megírtuk vala Nagyságodnak, míglen azon levelünkre Nagyságodtól válaszunk jőne, addiglan mégis közűlünk egy vagy két becsületes atyánkfiát felküldenénk császár ő felsége commissariussihoz, Eperjesen expediálván netalámtám azon punctumokat avagy postulatumokat, kiket mondanak ő kegyelmek, hogy Nagyságod részéről effectuálni kivántatnak, elsőben minekelőtte ad effectuationem diplomatis mennének, alá küldenék írásban kezünkben az időnek megnyeréseért.

Expediáltuk vala azért közűlünk nemzetes vitézlő Szemere Pál uramot ez elmúlt pénteken, úgy mint 15 currentis mensis, azon motivákkal és ratiókkal, kiknek igaz pariáját Nagyságodnak az felűl megírt levelünkben megküldtük vala; kiben ő kegyelme híven és igazán eljárván, mai napon ilyen

fidelis relatiót reportált előttünk. Die praescripta 15. Novembris Eperjesre felmenvén, die 16. eiusdem mensis, úgy mint tegnapi napon reggel hét órakor gróf Vesselényi uram maga szekerén felvitetvén ő kegyelmét audientiára: minekutána azon felűl megírt motivák és instructiónk szerint nagy becsülettel tehetsége szerint proponálta volna ő felsége commissáriusinak abbeli kivánságunkat, hogy tudniillik ex illis motivis rationibus inducáltatnának ő kegyelmek arra, hogy minden punctumokat, kiket mondnak ő kegyelmek, hogy Nagyságod részéről az diplomának continentiája szerint még nem effectuáltattak volna, küldenék alá közinkben írásban, had értsük meg, és az időt megnyervén azzal is, mindenekre Nagyságod kegyelmes akaratjából resolválhassuk magunkat. Ő kegyelmek az ő felsége commissariusi ilyen választ adtak ő kegyelmének Szemere uramnak. Nem difficultálnak semmit az ratiók ellen, ha inter privatas personas, úgy mint csak magok között volna az dolog, de mivel agitur primo de caesarea ac regia maiestate, item caesareae ac regiae maiestatis authoritate, 2-do de publica permansione totius regni. 3-tio az ő kegyelmek nyilván való instructiója ellen volna, s becsületek ellen, szemtől szemben kell ő kegyelmeknek az commissio dolgát agálni, tractálni, nem követségek által, azt is bánják, hogy az minapi legatiónkban időnap előtt annyi punctumokat jelentettenek volt ki. Hanem cathegorice elében kiadott resolutiójoknak akarnak inhaereálni, avagy az, hogy minden complanatio s effectuatio legyen együtt Kassán; avagy az, hogy elsőben legyen meg az complanatio ott Eperjest, oda menvén mi is mindnyájan ő kegyelmekhez, jó szívvel és szeretettel látnak bennünket. Et primo complanatis, quae vigore diplomatis complananda essent, úgy osztán csak ad effectuationem jőjjönk isten áldomásából Kassára, és az effectuatiót osztán minden disputatiók nélkűl harmad-negyed nap alatt végben vihetik. Az complanatio dolgában is ne gondolkodjunk, hogy semmit újat immisceáljanak, holott tudjuk nem is engednénk, az ki nem az diplomához való volna. Istenért kérvén bennünket, már harmadfél hónapja, az időt haszontalanul való várakozásban ott Eperjest mulatják: ne késedelmezzönk vele, kezdjönk derekason az complanatiókhoz és végezzük el. Utrinque voltak közöttök tisztességes vetélkedések, de Nagyságod méltóságos személyét nem szükséges azokkal terhelni. — Im azért kegyelmes urunk, Nagyságod látja újobban való derekas választételét az ő felsége commissariusinak, kihez való képest kellessék-e már elsőbben minekünk is Eperjesre felmennünk ő kegyelmekhez, és utrinque az complanatiókban bebocsátkozván, azoknak elsőben végét érvén s azután ad effectuationes duntaxat Kassára velek együtt

vissza jönünk, vagy az ő kegyelmek írása szerént mind complanatio, mind effectuatio együtt lenne itt Kassán. Nagyságod kegyelmes dispositióját várjuk sietséggel, kiről ezelőtti levelünkben is alázatoson kívántuk Nagyságod kegyelmes parancsolatját értenünk, melyet elvevén, ahoz alázatos engedelmességgel tartjuk magunkat. s tartsa meg az úristen Nagyságodat, fejedelmi méltóságát is sok jó esztendőkiglen szerencsés birodalmában. Datum Cassoviae die 17. Novembris anno domini 1647.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae principalis
humillimi fideles et servitores
Sigismundus Lónyay m. p.
Bernhardus Nyáry m. p.
Ioannes Kemény m. p.
Georgius Chernel m. p.
Paulus de Zemere m. p.
Andreas Klobusiczky m. p.

Kemény János kezével: Kegyelmes uram, mivel sem az instructióban, sem azonkivül expresse nincsen parancsolatunk az Tököli uram dolgáról, Nagyságod arról is vagy külön, vagy az Nagyságodhoz küldött írásnak arra az részére méltóztassék in resolutione parancsolni, én olyat értek. onnan felül in secreto Pálffi Pál uramtól vagyon intimatio arra. hogy ha Nagyságod nevével itt serio fogják, nem lészen haszontalan. Az Kovács János adóssága felől semmit sem tudunk. Keczeréknek mind pénzek Nagyságodnál s mind az jószág. effélékről is kegyelmesen tudósítani méltóztassék Nagyságod ; elfelejtettük volt inserálni az írásban, az amnistia ellen Nagyságodhoz tartozókat, mint Bán János s többek háborgattatnak, mindazáltal annak idejében nem mulatjuk el azt is.

(Eredetije a gr. Erdödy-féle vörösvári levéltárban.)

X.

1647. nov. 27—decz. 15.

Pro relatione.

Anno 1647. die 27. Novembris primus congressus factus est cum dnis commissariis principis Transylvaniae in domo illmi dni comitis generalis consistorio designata. [1])

8-a hora. Prodromus. Dnus Paulus de Szemere, compa-

[1]) *Oldaljegyzet:* Die 26. circa 11. et 12. venerunt Eperjesinum dni commissarii principis.

rens in primis hesternam salutationem cum gratiarum actione reportat et resalutat nomine dnorum commissariorum principis dnos commissarios suae mtis.

2. Petit modalitatis ordinem, qualiter in consistorio compari debent dni commissarii principis, ut intimet illis.

10. Omnes dni commissarii principis comparentes in consistorio, expositione facta hactenus intermissi et prolongati tractatus a parte principis. Petierunt sibi extradari puncta complananda, in quorum complanationem synceram promptitudinem principis suamque offerunt. Scriptotenus petunt puncta sibi extradari pro futura rerum complanatione.

Concordatum est, ut punctatim proponantur difficultates, et simul complanentur, quae complanari poterunt. Quae autem authoritatem utriusque partis dnorum commissariorum excedunt, illa ad capita dirigantur. His conclusis in prandio manserunt utriusque partis dni commissarii apud illmum comitem dnum generalem Fransciscum Vesseleni. 2. Et ut die sequenti utpote 28-a, puncta pro rectificatione a parte suae mtis proponantur atque ordine discutiantur, conclusum est.

Die 28-a. Iterum comparuerunt dni commissarii principis in consistorio commissioni destinato atque acceptis certis punctis ex complanandis, ad hospitia sua redierunt.

Die 29-a. Requisiti dni commissarii suae principalis celsitudinis per dnos commissarios suae mtis, ut iuxta oblationem suam pro complanatione punctorum sibi propositorum compareant in consistorio atque rationibus ab utraque parte quantum fieri poterit, complanentur.

Responderunt: Prius debere illos communicare puncta sibi a parte commissariorum suae mtis exhibita cum dno principe, siquidem nonnulla in illis comprehenderentur, quae authoritatem illorum excederent.

Die 2-da Decembris venerunt dni commissarii principis ad consistorium commissioni destinatum. Puncta quaedam pro complanatione a parte principis et etiam resolutionem principis ad puncta proposita scriptotenus exhibuerunt, dicendo quod nihil alienum in diplomate in iis continentur et se etiam velle dum placuerit dnis commissariis suae mtis convenire atque rationibus complananda complanare.

Tricesimator Epperjessiensis non exegit tricesimam a bobus dnae Barchaianae, ex eo fundamento, quod mgfcus dnus Tőrös hic Epperjesini fuerit.

Die 5-a Decembris comparuerunt in consistorio commissionali dni commissarii principis atque replicam dnrum commissariorum caesareorum ad sua puncta receperunt.

Die eadem ex hospitio dni commissarii principis duos e

medio sui utpote dnum Szemere et Klobuski miserunt ad consistorium referendo, se perlegisse et intellexisse replicam dnrum commissariorum suae mtis acceptam.

2. Hogy az fejedelem commissariusi punctomit nem replicálták.

3. Ut pari passu tractentur iuxta observatam laudabilem usum.

4. Se esse servos et ideo etiam ratio ipsis reddenda incumbit actorum et conclusorum.

5. In diplomatibus principis continetur, utrinque complanentur complananda.

In summa summarum ut a parte caesarea residua puncta difficultatum tandem exhibeantur et respondentur ad puncta principis, et sic simul complanentur unanimi consensu complananda.

Resolutio cum protestatione, quod a parte suae mtis omnia puncta extradabuntur pro complanatione, ita ut etiam a parte principis idem fiat, nihilque reservetur parte ab una vel altera, quoad publica, scriptotenus exhibendum, sed si quae occurrerint puncta, illa verbis tractentur, et inter caetera accórdationis puncta inserantur, quae pro rato et concluso habenda erunt.

Difficultas. 1. Quod ad ipsorum resolutionem nullum responsum pro vel contra.

2. Quod (ad) puncta illorum nullum responsum.

3. Residua puncta quare non debebant cum prioribus dare. [1]

Exemplum, quod ab utraque parte szokott lenni, pari passu punctorum exhibitio et resolutio deberet fieri.

2. Consideratio, quod servi sint, ad rationem dandam super commissioni obligantur.

3. Diplomatis obligatio a parte principis, quod si a parte suae mtis effectuata fuerit, etiam ad id obligaretur princeps.

Responsum dnrum commissariorum sacrae caes. regiaeque mtis ad resolutionem duorum commissariorum celsissimi principis Transylvaniae.

Quoad primum inhaerent commissarii suae mtis hac in parte tractatui Nikelspurgensi, ut qui illmo principi iurant, iurent etiam suae mti tam in Tokaj quam in Zathmár, non obstante proprietate suae celsitudinis ibidem habita, sicut etiam tempore principis Bethlenii factum est.

2. Quantum ad secundum, haec eadem excusatio circa assecura-

---

[1]) *Oldaljegyzet:* Die 6. Iterum in negotio hesterno missi dnus Szemere et Klobusiczki.

toriarum regni Transylvaniae assignationem anno superiori Tokajini a parte principis pro resolutione data est: verum ab illo tempore non semel celebratam fuisse diaetam in Transylvania, informantur dni commissarii suae mtis: neque illi prius, quam dictas assecuratorias ad manus habuerint, sine benigna annuentia suae mtis sacrmae ad resignationem septem comitatuum suae principali celsitudini fiendam procedere possunt.

Ad tertium, ut summae pecuniariae pro dominiis Tokaj et Regécz per suam celsitudinem haeredibus Homonnianis et Ezterhasianis deponantur manibusque commissariorum suae mtis assignentur, et Ezterhasianis quidem talleros et aureos in valore partium Transdanubianarum secundum principis mgfco dno Ioanni Törös datam spem exolvantur, defalcatis defalcandis exceptis.[1]) Interim indicant iidem dni commissarii suae mtis prout etiam pretium vineae Hétszölö, quantum ad conditionem huius puncti inhaerent continentiis diplomatis suae principali celsitudini dati, ubi nulla prorsus mentio cessionis iuris fit, nec possunt priores possessores ad id cogi.

Ad 4. Siquidem haec vinea Barátszölö patribus societatis collata et exempta ac insuper donatione regia prout et pura statutione roborata, eo ipso allodialis esse desiisset, merito ipsis etiam restitui debet. Accedit et hoc, quod sua principalis eldo in literis suis de dato 24-a nuper elapsi mensis Septembris ad nos scriptis iam se super pretio illius deponendo nobis resolverit. Quoad mercatores Viennenses, habent dni commissarii responsum in replica ad 5.

Ad 5. Negotium Ioannis Kovács spectat etiam ad praesentem commissionem, siquidem anno quoque superiori ventilatum et a sua celsitudine exolvi iteratis vicibus promissum. Ideo ne in longum protrahatur, sua celsitudo velit hanc summam durante praesenti commissione exolvi curare et contentationem suam ab haeredibus dicti Kovács rehabere.

Ad 6. 7. 8. 9. 10. et ultimum similiter iam habent in replica responsum dni commissarii.

Quoad quinque illa puncta resolutionis duorum commissariorum celsissimi principis annexa.

Primum. Non plane sufficienter intelligerunt quaerelam suae celsitudinis commissarii suae mtis, siquid tamen tale patratum esset,

---

[1]) *Jegyzet: Egy közbe szúrt papirlapon a következők állanak:* Defalcatis defalcandis, úgy tetszik ilyen terminus vagyon ott, vel aliquid simile. Nekem úgy tetszik, ezt alkalmaztatná Kgld utánna: Exceptis 15 mille florenorum, quos ex summa arcis Tokaj vult sua celsitudo defalcare. Ita enim intelligimus, quod dna comitissa Homonnaiana vix vel ne vix quidem inducetur ad summam pro Tokaj levandam, si ista 15 millia ipsi defalcabuntur, videtur enim intolerabile dnae comitissae, pro eo quod dnus Csáki aliis cessit aut inscripsit, id ex Tokajensi summa defalcare . . . Kgld hagyjon annyi spaciumot, hogy ez is oda férjen.

quod illis minime constaret, extarent articuli novissimae diaetae, quibus praescribitur modus tales excessus vindicandi. Circa finem eiusdem puncti meminerunt celsitudinis suae commissarii effectuationes eorum, quae in 7. et 8. puncto diplomatis suae mtis continentur. Sed cum ea non sint huius fori et commissionis, neque haec commissio alia ratione sit instituta, nisi ut quae ex parte suae celsitudinis effectuata non essent, effectuarentur, eisdemque effectuatis, quae ex parte suae mtis resignanda sunt, per nos resignantur, ideo effectuationem illorum punctorum ad comitia, quo etiam vigore diplomatis pertinere dignoscuntur, dni commissarii reiiciunt.

2-dum. Servi fugitivi, qui nimirum mercede conducti suo cum salario et vestibus aufugerint, merito restitui debent ab utraque parte, non modo verbis et oblationibus, sed etiam factis. Libertinis autem et non conductitiis servis, vel vero qui famulitii sui tempus fideliter exegerunt, licitum est vigore diplomatis pro libitu in suae mtis vel suae celsitudinis ditione servire, nec possunt tales detineri.

Ad 3. Negotium mgfci dni Simonis Balassa et pupillorum sive haeredum Andreae quondam similiter Balassa, etiam vigore diplomatis in publicis comitiis fuit discutiendum, prout inchoatum exstiterat, ita etiam in tabula regia suae mtis ventilatum fuisset, si dni Balassa comparere voluissent. Cum autem tunc temporis non comparuerunt, iam non est huius commissionis, sed si idem dni Balassa id ulterius urgere voluerint, suo loco prosequantur.

Ad 4. Id non est huius regni, et iam etiam meritum huius negotii sufficienti declaratione ab illmo comite dno generali, quem tangit negotium, intellexerunt ipsimet dni commissarii.

Ad 5. Quoad iniurias dni Ioannis Bán, quibus contra tenorem amnystiae generalis afficeretur, requisituri sunt suae mtis commissarii mgfcos dnos Ostrosics, ut sub gravi indignatione suae mtis a persecutione dicti Ioannis Bán abstinere velint, quod nisi fecerint, suam quoque caes. mtem superinde humiliter requiremus, ut contra eosdem animadverti faciat, tanquam amnystiae violatores.

Die 6. intra quintam et sextam vespertinam comparentibus dnis commissariis principis in consistorio, exhibita sunt ipsis puncta residua pro complanatione cum replica et responso tam ad eorum resolutionem, quam etiam puncta suae mtis commissariis exhibita.

Die 8. horis pomeridianis circa 3. comparuerunt dni commissarii principis, proponentes veniam petendo. si casu quo accideret finis commissionis contra voluntatem ipsorum, quo ipsi minime intenderent, neque cuperent. interim ne illa malo animo corripiant commissioni suae mtis, quae dicturi essent.

Quantum ad seriem negotiorum servatam per dnos

commissarios suae mtis interrumpere noluissent, sed omnino inhiassent verum et in infinitum tenderent, si scripta super scriptá et replica supra replicam dari deberent. Siquidem iam puncta erant per suam mtem proposita potiora et etiam per commissarios eiusdem reliqua verbis discussa et ad calamum posita, concludi debere defacto, institerunt.

Resolutio. Siquidem a parte suae mtis durum commissariorum iam essent extradata omnia puncta, et simul etiam ad illorum propositiones replica scriptotenus, pari passu ut etiam a parte commissariorum principis ad proposita puncta, ad quae resolutionem non dedissent, scripto respondeant, ac tandem verbis discutiantur et concludantur.

Die 10. Exhibuerunt dni commissarii principis suam replicam super puncta ipsis ordine proposita cum consideratione quadam adiecta super replica et responso duorum commissariorum caesareorum.

Die 12. Comparuerunt verum dni commissarii principis pro discutiendis difficultatibus. Et inprimis fuit disceptatum, unde incipiendum esset, an in iuramento et assecuratoriis Transylvanorum, vel vero particularibus.

Conclusum est, ut punctatim procedatur et si in quo laeserint ab utrinque parte, illo praemisso procedatur ad reliqua.

1. In negotio cessionis capellae proponuntur conditiones, quibus catholicum exercitium Cassoviae admitti postulatur.

In negocio a contrario proponitur:

Quod liberum religionis exercitium ex eo consistit, ut servitori sit licitum unicuique pro libitu sacerdotem tenere. Sed patres tum constitutionibus et diplomatibus a bonis stabilibus et personali abstinentia arcerentur. Ut possint in aliis locis extra Cassoviam et Zathmár etc. libere manere, principem non contrariaturum.

1. Civitas Cassoviensis est data principi vita durante cum domo et capella.

2. Quod de Iesuitis in illam resolutionem obtinere poterant. [1])

Mansit punctum Cassoviense de Iesuitis eo libere admittendis in suspenso pro ulteriori consideratione.

Archivum.

2. Archivi revisio ut fiat secundum pacificationem Nikelspurgensem, nulla est difficultas.

---

[1]) *Oldaljegyzet*: NB. 2. servatur.

Decimae.

3. 1. Allegatur contractus inter quondam Ioannem Piper episcopum Agriensem et principem Bethlenium.

2. Quod tempore comitiorum assecurati fuerint per dnum archiepiscopum et cancellarium, ut maneat episcopatus Agriensis in pretio quo nunc est, dummodo articulus de super uti factus est condatur.

De decimis.

4. Mansit in suspenso, ad relationem principis.

De tormentis.

5. Extra specificata in diplomate manent in suspenso. [1])

6. De mercatoribus.

De mercatoribus Viennensibus. Mansit in suspenso, scribetur diligenter d. principi.

De tricesimis.

7. Differtur ad cameram.

De reversalibus.

8. Restituuntur omnium reversales, extra septem comitatus degentium parte praesenti commissioni simpliciter, quoad fidelitatis homagium etiam privatorum.

Horis pomeridianis iterum conventum esto in usum.

9. Concordatum est ratione domus capituli Agriensis, ita ut possident illam, sicut ante disturbia possederunt.

10. 11. Ad interpositionem dnrum commissariorum ob respectum suae mtis intercedent apud illmum principem eiusdem dni commissarii pro dno Dévéni, ut restituatur in integrum.

12. Restituetur eo iure, quo ante disturbia possessa est.

13. Ratione dimidietatis possessionis Halma restituitur.

14. Transit in nihilum vinum Regéczianum.

15. Instabunt dni comissarii principis apud suam celsitudinem pro literis Báthorianis in transumpto familiae Ezterházianae extradandis.

16. Pagus Kajna restituatur xenodochio, ut fuit antea.

17. Teneantur reddere rationem de proventibus ante disturbia administratis officiales ex parte utraque.

18. Siquidem bona Daróczziana non vigore disturbii occupata essent, sed partim iure fisci Transylvaniae, partim testamentariae legationis condam Sigismundo Prépostvári apprehensa, ideo partes inter se vel amicabiliter vel iure mediante convenire scient.

---

[1]) *Oldaljegyzet :* Apáthi jószág felől irnia esztergami káptalannak.

19. Posteaquam etiam comprobatum est, quod dictam portionem Banyka neque iure inscriptionis, neque iure haereditario, sed solummodo cum spe futurae inscriptionis ab illmo dno comite Stephano Csáki possederet Franciscus Megyeri, illis (?) restituitur.

20. Residentia fratrum minorum differtur cum aliis ad 12. art *(így)* novissimae diaetae.

Ad 21. Informabitur dnus princeps de vinea Barátszőlő, cuius siquidem sua principalis celsitudo pretium in literis suis dnis commissariis caesareis promisit. Eidem inhaerent dni commissarii caesarei resolutioni.

Ad 22. Quoad prata Mislensia per generosum dnum Ioannem Bornemisza occupata, stat resolutioni dnrum commissariorum principis; quoad allodiaturam, transit.

Ad 23. Ratione Kohul magistri scholae Cassoviensis scribetur per dnos commissarios principis civitati Cassoviensi, ut si quae res eiusdem reperientur, etiam restituuntur.

Ad 24. Restitutionales dabuntur ratione coloni Francisci Farkas.

Ad 25. Iure prosequantur, utrum viduam vel dnum tenendi (?) concernit.

Ad 26. Nihil conclusum, adhuc quoad summarum exolutio differtur.

Ad 27. Differtur ad resolutionem dni principis, quoad domum in Fony, nihilominus stare debebit. Quoad mille aureos dni Ersi non cedunt in defalcationem.

Ad 28., 29., 30. Fiat aliquis articulus super his gravaminibus iuxta constitutiones regni.

Ad 31. Accomodent se legibus regni 13 oppida.

Ad 32. Ratione Zolnensium conclusum est, intra regnum ne impediantur.

Ad 33. Ratione iuramentorum Tokaiensium, ut deponant

et 34. Ratione debiti Ioannis Kovács, stante commissione, rectificetur.

35. In negotio decimarum et quartarum episcopi et capituli Agriensis refertur ad responsum in art. 8. et differtur ad informationem suae mtis et dni principis.

Ad 35. *(így)* Quoad iuramentum officialium et praesidii arcis Tokaiensis, differtur ad principem.

36. Ratione assecuratoriarum Transylvaniae sua mtas informanda.

37. Ratione inventationis artilleriae nihil conclusum.

Considerationes.

Ad 1. Licet sint articuli conditi de illis, qui concionatores in parochias per regnum ordinatas nolunt admittere, nihilominus tamen apud suam mtem instantia fiet, et scribetur prima posta.

2. Servi non expleto termino famulatus sui aufugientes utrinque restituantur, comperta rei veritate.

3. Dnus Simon Balassa, siquidem sub tractatu Tokaiensi anno praeterito datae sunt ipsi restitutionales, ut iuxta continentias art. 18. via et ordine ibidem praescripto procedat, relegatur. Ad 2. ubi producetur resolutio suae mtis ratione refusionis damnorum Simonis Balassa et orphanorum Andreae Balassa per Franciscum Balassa illatorum, scribendum est suae mti.

Die 14. Horis pomeridianis comparuerunt pro capitulationibus.

Conclusum est, ut scribatur commissionaliter dnis vice comitibus, ut ratione proventuum et decimarum plebanorum rectificationem iuxta constitutiones regni instituant.

Die 15. Item conventum est in unum cum dnis commissariis principis pro importatione punctorum dno principi ad resolutionem eiusdem transmittendorum, quae incomplanata mansissent.

Suae mti ut scribatur, cupiunt dni commissarii principis in negotio assecuratoriarum Transylvaniae, quod dni commissarii principis illas in Martio certo certius vellent ei, cui sua mtas demandaverit, ad manus assignari curare, ita tamen, ut sua mtas interea assignationem septem comitatuum principi fiendam peragi permittat. Quod si autem sua mtas non admiserit assignationem septem comitatuum, illi ne sint obligati ad mensem Martium.

Die 19. Convenerunt iterum dni commissarii principis in consistorio cum dnis commissariis suae mtis ratione controversiae Meczensefiensis.

Inter Meczenseffienses inferiores concordatum est sic:

1. Ratione campanarum ita ut pulsus a parte evangelicorum praecedat uno quadrante pulsum catholicorum, et pulsus catholicorum sequitur pulsum evangelicorum, idque semper absque impedimento partium.

2. Tenentur evangelici restituere catholicis calicem minorem.

3. Casulam quoque varietatam cum stola mancipali, cingula per consulem Crakoviensem Ploczki donatam.

(Minuta az orsz. levéltárban.)

XI.

1647. nov. 27.

Propositiones dnorum commissariorum suae mtis sacrmae illmi principis Transylva-

niae dnis commissariis, pro complanatione, exhibitae in Eperies die.... mensis Novembris 1647.

Optime constat illmi ac celsissimi principis Transylvaniae dnis commissariis nec non toti regno, quam pio et plusquam paterno quo ducitur erga afflictissimum hoc suum regnum Hungariae et eius gentem sua mtas sacrma dnus dnus noster clementissimus affectu, sedatis inprimis placide anno 1645. intestinis regni tumultibus, permutatisque Lincii cum praelibata sua principali celsitudine pacis initae solenniter diplomatibus, consequenter etiam ad effectuationem conditionum eorundem cum sufficienti instructione et mandato in hasce partes regni superiores mense Ianuario anni proxime evoluti suos clementer ablegare dignata fuerit commissarios, qui etiam debito fidelitatis obsequio se se benigne suae mtis sacrmae dni sui clementissimi voluntati uti et obligabantur, accommodantes, omne studium et animi sui conatus eo direxerant, quatenus haec sibi delegata commissio debitum et optatum finem quantocius sortita fuisset; verum intervenientibus nonnullis praeter spem suae mtis sacrmae et eius commissariorum a parte suae principalis celsitudinis difficultatibus, et ex quadam diffidentia in dubium vocatis, post exantlatos non sine gravioribus expensis circiter novem mensium labores commissio antelata. quoad certa puncta usque ad eventum regni diaetae prolongari et in suspenso remanere debuerit. Cuius adveniente termino, nec ea ratione etiam quicquam in se desiderari passa est sua mtas sacrma, quin imo pro solita sua benignitate et innata clementia, sepositis ad partem quibusvis aliorum suorum regnorum et provinciarum atque totius imperii gravissimis curis et negotiis, non sine periculosissimo rerum suarum statu, in medium fidelium regnicolarum Posonium venire haud dubitaverit, atque ibidem continuato fere decem integris mensibus diaetae cursu, eidem augustissima sua praesentia toto tempore praeesse, animos regnicolarum inter sese dissidentes regia mansuetudine sedare, gravamina omnium complanare, atque effectuanda praeter solitum (quoad publica) durantibus ipsis comitiis effectuare clementer voluerit.

Insuper ut etiam reliquis diplomatum suorum conditionibus pari benignitate atque clementia sua mtas sacrma satisfaceret, statim absolutis modo praemisso feliciter regni comitiis, priusquam in regnum Bohemiae ad militares suas copias Vienna discessisset, nos pro commissariis in hasce partes regni superiores (praemissis desuper in tempore ad suam principalem celsitudinem certificatoriis literis) cum sufficienti mandato et instructione eo fine ablegare dignata est, ut tenore diplo-

matum recipienda pro parte suae mtis. eiusdemque fidelium recipiamus, et suae principali celsitudini consignanda consignemus.

Cuius benignae ordinationi nos uti addecet fideles subditos demisso obsequiorum studio accommodantes, ne quis eatenus erga nos deffectus causari possit, nihil morati sumus, sed postpositis universis rebus nostris privatis, ubi primum copiam literarum suae principalis celsitudinis ad praemissas suae mtis certificatorias literas responsoriarum (quibus haec formalia verba habentur: Appropinquantibusque Epperiessinum dnis commissariis Mtis Vrae ac sacrmae, ubi intimationem eorundem de eo mature intellexero, meos quoque commissarios nominare et expedire non differam etc.) ex aula accepissemus, eo facto ad iter nos disposuimus.

Et licet altero nostrorum adversa valetudine altero publicis regni negotiis legitime praepeditis simul et semel adesse non potuerimus, maior pars tamen hic Eperiessini in unum conveniens iuxta postulatum celsissimi principis et instructionis nostrae tenorem adhuc, de dato 15. mensis Septembris literis nostris suae celsitudini huc nostrum adventum ad notitiam dedimus, et simul obsequenter eandem requisivimus, ut exemplo suae mtis sacrmae ducto, etiam a parte sua duos commissarios cum plenipotentia Cassoviam, quo et nos venturi essemus, quantocius expedire, atque in effectuata vigore diplomatis sui iuxta etiam gratiosam et iteratam diversis vicibus ac sui factam oblationem synceramque erga augustissimam domum Austriacam devotionem effectuare ne differat, verum in hodiernum usque diem post tantam tamque praeiudiciosam temporis pretiosissimi moram ac boni publici iacturam, nihil harum factam esse, non sine manifestissimo authoritatis suae mtis sacrmae dni nostri clementissimi despectu et vilipendio experimus, quod an inmerito sacrma sua mtas caes. et reg. eiusque altissimum consilium comparative resentire possit, sapienti suae celsitudinis iudicio eiusdemque duorum commissariorum submittemus ac simul rogamus, ut ad infrascriptas propositiones nostras, non solum quamprimum meritorie respondere, verum etiam in ipsis contenta negotia et difficultates tenore diplomatum effectui mancipare velint.

(Minuta, orsz. ltárban.)

XII.

1647. nov. 28.

a)

Puncta quaedam pro complanatione dominis commissariis illustrissimi ac celsissimi principis Transylvaniae per commissarios suae mattis sacratissimae caesareae et regiae (die 28. Novembr. 1647. in publico congressu utriusque partis commissariorum) proposita.

Primo. Ut exercitium religionis catholicae in libera regiaque civitate Cassoviensi in his disturbiis intermissum resumatur, facta capellae eorum restitutione, secundum continentias diplomatis, ut templa qualitercunque occupata prioribus possessoribus utrinque restituantur.

Secundo. Ut archivum camerae Scepusiensis per nos, utpote suae mattis et per illmi dni principis commissarios revideri curetur, committaturque certo fidedigno homini syncero conservandum, qui iuramento tam suae matti, quam dno principi obligatus sit ad fidelem custodiam et conservationem, ac si quid suae matti, aut dicto dno principi, pro usu et ratione comitatuum eidem concessorum necessarium fuerit, idem conservator in paribus extradet fideliter.

Tertio. Conquestus fuit noviter defunctus reverendissimus dnus episcopus Agriensis, quod decimae episcopatus huius cis Tibiscanae anno praeterito, invito eodem episcopo ad rationem illustrissimi ac celsissimi dni principis fuissent occupatae et perceptae. Pro praesenti quidem anno solvissent aliquid, sed iterum occupassent nullam pro eis arendam solvendo. Cum autem in conditionibus, quibus certi comitatus regni dno principi conceduntur, expresse contineatur, ut omnes decimae cis Tybiscanae ad rationem ecclesiasticorum et legitimorum possessorum relinquantur, extra Tokaienses decimas, quae principi cedunt: eapropter restituatur in integrum et liberum usum decimarum et facultatem arendandi tam capitulum Agriense, quam episcopatus Agriensis. Quod si autem camera Cassoviensis aliquas, accedente episcopi et capituli consensu pro se retinere voluerit, iustum pretium iuxta morem antea sub regimine suae mattis observatum, simul et semel persolvat, quod si facere noluerit, liberum sit episcopo et capitulo, cui voluerit, arendare, vel pro se retinere. Intermissam quoque pro superioris et praesentis anni decimis postulatum per dnum episcopum Agriensem pretium et solutionem illmus

dnus princeps per cameram Cassoviensem in Agriensi capitulo deponere iubere velit.

Quarto. Tormenta ex arcibus Szendreő et Chicua, quoad portionem videlicet haeredum comitis quondam regni palatini, item Bodokeő, Palocha et Sztropko prout etiam ex Regécz, ex iis videtur, quae per eundem quondam palatinum isthuc comparata sunt et in ipsis disturbiis illinc abducta, sed et si quae alia essent restituenda. Item quae ex Liptoujvar, Gyarmath et Puthnogh ablata sunt, excepto tamen Liptoujvariensi, quod restitutum esse intelligimus.

Quinto. Ut mercatorum Viennensium Stephani Abysso Balthazaris Kern et Stephani Popouich, prout et ratione certi cuiusdam depositi Cassoviensis, Martini quondam Wailingh et Georgii Marhoffer negociatorum Posoniensium pecunia, syngraphae et obligationes, resque ipsorum, famulis illorum, a civitate Cassoviensi, vel eius praesidio, sine iusta causa ablatae et hucusque detentae, ipsis restituantur.

Sexto. In facto tricesimarum per principem tenendarum rectificatio instituenda, caeque ad normam et observationem priorem reducendae.

Septimo. Reversales in septem comitatibus et alibi degentium, quae diplomati, conditionibusque assignatorum comitatuum praeiudicarent, dominus princeps restituat.

(Orsz. ltár. Egy más példány egy. könyvtár, Szemere írása.)

b)

1647. decz. 3.

Considerationes circa extradata puncta commissariorum caesareorum.

Ad primum. Ratione liberi exercitii religionis vagyon articulus felőle, az mit az ország maga igazított el, azt mi magunkra nem vehetjük. Ratione autem loci exercendae religionis, az tokaji tractatuson contentusok voltak resolutiónkkal. Az példák is azt mutatják, mind fejedelmek, generálisok idejében, az kié volt az fundus, azé volt az capella is.

Az mostani 18 articulus is tollálta ezt az controversiát, az hol ratione loci exercendae religionis Kassán is módokat denominált.

Igaz és helyes válasz, s többet sem cselekedhetik Kegyelmetek, mert az ország ezt az vármegye tiszteire bízta, in publicis negotiis mi magunkat csak úgy elegyíthetjük, mint egy privatus úr, s az diplomák ellen is lenne, ha mi ezenkívül cselekednénk.

Ad secundum. Ebben méltót kivánnak, ut tempore effectuationis fiat archivi, ut fuit tempore Bethlenii principis.

Az nielspurgi végezésben ez vagyon szórúl-szóra. Archivum porro camerae Scepusiensis iidem suae maiestatis ac etiam domini principis commissarii revideant ac inventent, committantque curae certae et iuramenti religione tam suae maiestati quam ipsi domino principi obstrictae personae conservandum, et si quae suae maiestati vel antefato domino principi, pro usu ratione comitatuum eidem concessorum necessarium fuerit, idem conservator in paribus extradet fideliter. Ezt kell most is követni.

Ad tertium. Vagyon articulus felőle, hogy abban maradjon az dézmák árendálása és azoknak állapatja mint tavaly. Mivel pedig tavaly 2000 tallért percipiált csak az püspök, mostani esztendőre sem tartozik Nagyságod többel, articulusunk continentiája szerint, hanem csak az mit tavaly tétetett Nagyságod.

Az mostani articulushoz tartsa Kegyelmetek magát az dézmák árendálásában.

Ad quartum. Valamely munitiók vadnak specificálva az diplomában, azoknak megadásával tartozik Nagyságod; melyek pedig az diplomában nincsenek specificálva, stat in arbitrio suae celsitudinis, megadja-é nem-é.

Valamely munitiók specificálva vannak az diplomába, mi úgy tudjuk mindeneket megadattunk, de ha restál, azt is megadatjuk. Az regécziben is valamit az szegény palatinus oda szerzett, kinek materiáját nem ott találta, örömest azt is megadatjuk.

Ad quintum. Úgy vagyon amnistiával tolláltatott ez dolog; mindazonáltal pro securitate negotiatorum Transylvaniensium et aliorum in ditionibus suae celsitudinis degentium méltó bizony, hogy valamit cselekedjék ezekkel Nagyságod. Azt is mondják, hogy emiatt sok kárt vallott eddig is Nagyságod, mert az kereskedő embereknek nem leszen vagy lehessen szabados quaestusok arestumtól való félelem miatt (minthogy kin vadnak immár az arestatorium mandatumok). Az harminczadok proventusa is mind Erdélyben s mind pedig az hét vármegyében nem lehet úgy, az mint kivántatott volna, Nagyságod kárával.

Az amnistiához tartjuk magunkat mindenekben, ő felségét oly méltóságos monarchának hiszszük lenni, az amnistiát azokért ő felsége meg nem sérti. Ha arestálni fognak, quod uni licet, licet et alteri. Az kolosváriaktól az mi kész pénzt felvettünk, az mint megígírtük, azt készek vagyunk megadni.

Ad sextum. Minthogy megholt szegény fejedelemnek tam per Nikilpurgensem quam etiam per tractatum Tokaiensem integra tricesima engedtetett in septem comitatibus, valamit kivisznek ex iisdem 7 comitatibus quaestus gratia, attúl nem tartoznak ő felségének harminczaddal, hanem csak Nagyságodnak, s azt is kell evincálni: az tokaji tractatus és az diploma szerint szegény megholt fejedelem idejebeli tractatust kell érteni.

Az niclspurgi diplomában az kereskedésről ezek vannak szórúlszóra. Omnis generis commercia et quaestus solutis de iure solvendis libera sint. Ezenkivűl nincsen több. Az tokaji végezésben mint concludáltak volt Lónyai uramék, arról ő kegyelme tehet declarátiót s mind informátiót. Ő kegyelme azért informálván bennünket, s mind Kegyelmeteket, valami az közönséges igazság s az jó egyességet is erősíti s jövedelmünket is nem kisebbíti, kövesse azt Kegyelmetek.

Viceversa. Nagyságod is, az kik megharminczadolnak ő felsége számára két harminczadokon, azoktúl meg ne vétesse az harminczadot, mert az országban nem lehet két harminczad.

Ad septimum. Az diploma szerint Nagyságod még az hét vármegyén kivűl valókban sem tartozott volna megadni az reversálisokot: mindazonáltal, mivel immár az tokaji tractatusban megigérte Nagyságod az megadásra, nem az diploma, hanem az promissum obligálja Nagyságodat. Hogy penig az hét vármegyéken lakóknak is reversálisokot kivánják visszaadatni, annak talám ilyen oka lehet: Nagyságod vagy úgy akarja birni az hét vármegyei incolákot, az mint appraehendálta őköt reversálisokkal, avagy az mint most resignálják Nagyságodnak az vármegyéket. Amúgy nem lehet, quia vis belli cessavit, hanem iure concessionis. Iure concessionis pedig, ha birja Nagyságod, reversális nélkűl kell birni őket; mert ő felsége idejében sem volt mindeniknek reversálisa, az kinek most vagyon, s ellenkezés is lehet az dologban; mert az reversálisban ott lehet: barátjának jó akarója, ellenségének ellensége etc.

Mi úgy ítélnők, valamikor az ő felsége méltóságos diplomáját kezünkhöz vöttük, s az mienket is az ő felsége becsületes követje Tőrös uram, ottan mingyárást kezünknél hagyatott az 7 vármegye, s ugyanakkor forgott fenn az kötelességeknek felszabadétása, s lött is végezés róla ugyanakkor, miképpen legyen, s annuált neki ő felsége. Azért az mi egyszer elvégeztetett, másszor az felől végezni szükségesnek nem látjuk. Mi az diploma mellett akarunk maradni. Inkább erőséti s mindenekkel az mi kötelességünk tartathatja inkább meg az szent békességet, mintsem egynéhány emberé. Tudjuk bizonynyal, az szegény fejedelem idejében is ez vármegyékben egynéhány nagyrendű embernek

maradt ben reversálisa, de csak szót sem tettek rája. Ha mi ő felségének jó akarói leszünk, az minthogy azok is akarunk lenni, az szent békességnek is megtartói, ki ne lenne az mi birodalmunkban ő felségének igaz híve, s jó akarója; ha penig mi idegenül akarnánk elmélkedni, kinek meggondolásától is az úristen oltalmazzon, ki merne azok közzül mi ellenünk rugódozni.

Az diplomában pedig a vagyon írva, hogy etiam cavente principe offensiva arma, vel hostilitatem non movebunt contra suam maiestatem aut fideles eiusdem.

Nagyságod azért consideratióban venni ez difficultásokat, s azokra való elmélkedésünkről is méltóztassék informálni bennünköt mennél hamarébb, mit resolváljunk azokra.

Kívül: Considerationes circa puncta per commissarios suae maiestatis caesareae extradata, cum adiecta censura suae celsitudinis. Tokai 3. Decembris 1647. expedita.

Jegyzet. A fejedelem megjegyzései apró betükkel vannak szedve.

(A vörösvári levéltárban levő eredetiről.)

XIII.

1647. decz. 2.

Resolutio commissariorum celsissimi Transylvaniae principis, dnis commissariis caesareis ad propositiones eorum exhibita. Simul etiam puncta ex parte celsitudinis suae pro complanatione proposita.

1. Quantum ad depositionem iuramentorum comitum septem comitatuum, capitaneorum haidonum et confiniorum castellanorum, iudicum et senatorum civitatum et oppidorum privilegiatorum, contenta redditur celsitudo sua, ut omnes ii quicunque suae celsitudini iurant, suae quoque mti secundum formam antehac observatam iuxta diplomatum continentias iurent. Depositionem tamen iuramentorum officialium ita intelligere, ut propriam iam arcium et dominiorum, celsitudinis suae officiales alia quam celsitudini suae obligatione, non teneantur.

2. Assecuratorias regni Transylvaniae, propter longiores et varios comitiorum regni Hungariae successus, ab eoque tempore non celebrata regni illius comitia, prae manibus adhuc celsitudo sua non habet, nullam tamen difficultatem interponit, ut quo citius fieri poterit in primitus celebrandis de more nationum comitiis iuxta formam antea observatam mti suae sacrmae transmittantur.

3. Summam arcium Tokaj et Regécz defalcatis tenore diplomatum defalcandis quietantionalibusque priorum possessionum super iisdem, et cessione omnis iuris eorum recipiendis, celsitudo sua deponere parata est, similiter etiam promissam summam pro vinea Hétszőlő dicta.

4. De vinea Barátszőlő, allodiali Tokaiensi, et celsitudini suae per diploma suae mtis concessa, mercatorumque Viennensium iniuria temporis et disturbiorum illatis damnis, per generalem amnistiam totaliter sublatis, siquidem in tractatu Tokaiensi, satis superque iustis firmissimisque rationibus declaratum fuisset, ad restitutionem eorum vigore diplomatum celsitudinem suam non teneri, ut publicis his negociis huiusmodi privatorum praetensiones non immisceantur, temporisque iactura supervacaneis disputationibus non fiat, celsitudo sua iure merito desiderat.

5. Negocium Ioannis Kovács quamvis praesentem commissionem non concernat, ut tamen per haeredes eiusdem rectificetur et creditoribus satisfiat, celsitudinem suam curaturam.

6. Exercitium religionis catholicae ut etiam in libera regiaque civitate Cassoviensi secundum articulos regni liberum relinquatur, celsitudinem suam non refragaturam; cum tamen ratione abstinentiae a regno patrum Iesuitarum, iuxta obligationem diplomatis, per status etiam regni acceptati et confirmati, nihil in praeterita diaeta, in quam reiecta fuerat, determinatum fuerit; sed neque articulus 8. anni 1608. ante coronationem editus, iuxta punctum diplomatis 8. ratione bonorum eorundem effectuatus sit, non alienum a conditionibus diplomatum celsitudo sua existimat, si inhaerendo articulis praemissis diplomatumque punctis, dictos patres usque ad decisionem regnicolarum et effectuationem articuli praemissi, in ditiones suas, possessionesque bonorum praeter sensum resolutionis novissimi tractatus Tokaensis et cessionis commissariorum suae mtis non admiserit. [1])

---

[1]) *Egy külön lapon:* Et in primis quidem, quod adtinet ad religiosos patres societatis Iesu, eorumque residentias Cassovienses duntaxat et Szathmarienses, tam et si exploratum sit, ipsos in dictis locis pluribus annis resedisse, stabilemque fundationem habuisse, ut tamen manifeste appareat, quam syncere cupiat sua mtas concessiones principi factas per omnia servare, pacemque initam in nullo turbare, non existimat in hoc puncto ulteriorem difficultatem faciendam, quin potius huic postulato benigne cedendum duxit; sperans ipsum quoque dnum principem, pari synceritate diplomatum conditiones observaturum, neque ullo sub praetextu passuum, ut dicti patres Iesuitae in aliis suis residentiis, etiam si illae haberentur in septem comitatibus, a quoquam impediantur aut turbentur, quin potius ut exercitium catholicae religionis ubique liberum

De loco autem exercendae religionis catholicae, in dicta civitate Cassoviensi, cum articulus 18. novissimae diaetae certum modum praescripserit effectuationem illius iam huius commissionis non esse, cum et alioquin exemplis clarum sit capellam curiae illius semper ad fundi possessionem pertinuisse.

7. Ut archivum camerae Scepusiensis revideatur iuxta postulata dnorum commissariorum caesareorum, celsitudinem suam non contrariaturam.

8. De arendatione decimarum episcopatus Agriensis accomodatura est celsitudo sua se articulo regni 95, novissimae diaetae, et secundum eiusdem continentias singulis annis dnum episcopum Agriensem pro iisdem contentari curabit.

9. Tormenta quaecunque in diplomatibus restitui promissa fuerant, celsitudo sua iam dudum restituenda demandaverat, et si quae adhuc restarent, restitui committet; cum tamen de tormentis Csicsva, Szendrő, Bódogkő, Palócza et Sztropkó nulla in diplomatibus mentio habeatur, illa si quae etiam fuissent, in amnystia comprehensa esse, manifestum est.

Si tamen aliquae munitiones ex castro Szendrő avectae reperiantur, eas boni publici emolumento celsitudo sua restitui faciet.

10. In negocio tricesimarum annuit celsitudo sua ut iuxta libertates regni, in uno regno una tantum tricesimalis pensio exigatur; cum tamen septem hos comitatus, cum universis proventibus et reditibus fiscalibus sua mtas sacrma celsitudini suae cesserit, ut hac quoque in parte iuxta conclusionem Tokaiensem, cum serenissimo principe Gabriele factam procedatur, celsitudo sua dignum iustumque esse censuit. Si enim tricesimalis ille proventus, quem iam sua mtas celsitudini suae concessit, in ditionibus mtis suae de novo exigatur, quantum per exactores suae mtis iuribus et libertatibus regnicolarum praeiudicaretur, dni commissarii facile iudicare poterunt. Idem facere quoque demandatura est celsitudo sua in ditionibus suis ratione rerum per ditiones mtis suae devehendarum, ex quibus suae mti prior tricesimalis pensio persoluta fuerit, ut nulla celsitudini suae de iis tricesima exigatur.

Ultimo, quoad restitutionem reversalium in septem comitatibus et alibi degentium; licet in diplomatibus de restitutione earundem nulla mentio habeatur, cum tamen extra

---

sit, et maneat permissurum, ut saepe nominati patres, non minus quam alii sacerdotes catholici pro temporis exigentia, et catholicorum consolatione, ubique locorum, etiam in civitatibus in his septem comitatibus, vocationem suam exercere et sacramenta administrare libere possint.

septem comitatus degentes, vigore diplomatum iam absoluti sint ut reversales quoque eorum restituantur, celsitudo sua ultro iam annuerat, et si quibus hactenus restituta non fuissent, iuxta resolutionem tractatus Tokaiensis restitui curabit.

1. Quibus omnibus ex parte sua sic effectuatis et effectuandis maximo animi dolore et christiana compassione intelligit celsissimus princeps oblatam in diplomatibus satisfactionem status evangelici, articulisque regni confirmatam et statutam, in praeiudicium tamen diplomatis, tanti christiani orbis monarchae et statutorum totius regni Hungariae contemptum, quosdam adhuc impune violare, repositos ministros verbi divini excludere, et in subditos suos omnem crudelitatem ob religionis odium exercere, obtendentes iam extare leges et articulos regni, quibus contra eos procederetur, licet leges pro iis mortuae esse reputentur, qui illis uti non possunt. Cum itaque non modo in diplomatibus, pro statibus emanatis, verum etiam in diplomate celsitudinis suae clarum sit, ita celsitudinem quoque suam se obligasse, ut et regnicolis per omnia satisfieret, desiderat et virtute diplomatum expetit celsissimus princeps, dignetur sua mtas caes. iam tandem evangelicorum quaerelis benignissime satisfieri, et non modo per se (de qua nulla in praesens quaerella) sed etiam per suos statuta regni sui et authoritatem regii diplomatis observari articulosque adhuc ineffectuatos vigore 7. et 8. puncti diplomatis benigne effectuari facere.

2. Similiter etiam conclusum fuerat in diplomatibus, ut servi fugitivi utrinque restituerentur, in huius etiam praeiudicium iam saepe evenit, ut servitores celsitudinis suae ad confinia ditionis mtis suae, tanquam tutum sibi ipsis asyllum se recipiant, statimque fautores et defensores inveniant, neque ad requisitionem celsitudinis suae, aut suorum restituantur. Imo graviores calamitates innoxiae plebi cum multis aliis complicibus inferendo, in ditiones celsitudinis suae passim grassentur. Iterato itaque requirit et desiderat celsissimus princeps, velint dni commissarii caesarei non modo verbis et oblationibus, sed etiam factis quemadmodum ex parte celsitudinis suae fieri desiderant, ita sine dilationibus provideri, ut hac quoque in parte diplomati suae mtis per omnia satisfiat cum contento celsitudinis suae.

3. Meminit etiam celsissimus princeps diplomatibus caesareis, pro parte celsitudinis suae emanatis contineri complanationem damnorum magnifici dni Simonis Balassa, et haeredum Andreae similiter Balassa. Et licet articuli sint statuti ratione illorum quorum bona hactenus restituta non fuissent, cum tamen celsitudo sua ex generalitate restitutionis dictorum

dnorum Balassiorum negocium, peculiari diplomati suo insertum voluerit, sui etiam muneris esse censuit diplomatum vires et continentias, in hac quoque particularitate realiter et semotis dilationibus effectuandas desiderare, siquidem certo intelligat dictis dnis Balassiis nondum satisfactum esse.

4. Bona quoque spectabilis et magnifici dni Stephani Tökölÿ senioris in regno Poloniae existentia, quando quidem occasione praeteritorum disturbiorum ad commendationem suae mtis essent ab eodem adempta: in eorundem etiam restitutione, aut pro iisdem fienda reali contentatione, ut mtas sua sacrma modum et rationem pro publico bono pacis clementer adinvenire dignetur, celsissimus princeps suam mtem sacrmam ulterius etiam demisse instat.

5. Non dubium est tam mtem suam, quam universos dnos regnicolas ita intelligere, ut amnistiae beneficio universi interessati libere ac pacifice fruantur. Cum autem in contemptum eiusdem nonnulli servitores celsitudinis suae gravissimis iniúriis afficiantur, ac inter coeteros Ioannes Bán: requirit celsissimus princeps dnos mtis suae commissarios, velint certum et securum modum adinvenire, ut tam dictus Ioannes Bán, quam reliqui securitatem praemissae amnistiae, sine aliquo impedimento, iam tandem sentire valeant.

Atque haec erant tam ad puncta dominorum commissariorum caesareorum per nos respondenda, quam vero ex parte celsitudinis suae proponenda, sperantes dictos mtis suae sacrmae dnos commissarios praemissorum omnium debitam complanationem maturare non praetermissuros.

Homlokán: In Eperjes exhibita die 2. Decembris 1647.

(Egykorú másolat orsz. levéltár. — Más példány egyetemi könyvtár Szemere írása.)

XIV.

1647. decz. 5.

a)

Replicatio ad responsum dnorum commissariorum illmi principis Transylvaniae, super certis punctis propositis commissariorum suae mtis, die 5. Decembr. 1647. extradata.

Ad primum. Postulávimus vigore diplomatis capellam Cassoviensem, ad exercitium religionis catholicae nobis restitui.

Negant dni commissarii principis restitui debere. Primo. Quod capella ista semper ad fundi possessorem pertinuerit.

Sed illa ratio non evincit, neque vigorem diplomatis evertit, siquidem temporibus principum Boczkay et Bethlenii non fuit diploma de restituendis templis ablatis, sicuti nunc est editum, ac proinde sine iniuria diplomatis, aut pacti alicuius fuit haec capella ab eis retenta. Deinde non potest capellae huius et patrum societatis residentiae restitutio (ut ibidem dni commissarii praetendunt) usque ad decisionem regnicolarum, de permansione, aut abstinentia eorum non regno differri, hoc enim esset ante decisam et latam sententiam condemnare. Admittendi ergo sunt in suas residentias etiam in ditione illmi principis, ubicunque ante disturbia fuerunt. et capella nobis restituenda, quoad usque regnicolae cum sua mte, certi quidpiam de eisdem patribus, publicis in comitiis constituent. Tertio Quod ad allegatam cessionem Tokaini factam, de residentia patrum attineret, dicimus eam temporaneam fuisse, ob instantia comitia, ad quorum eventum multa, imo plurima, ipseque dnus princeps distulisset. Quia vero pro hac vice in comitiis eorum negotium determinatum non est, iniuriosum foret interim usque ad eius decisionem eosdem patres iustis suis iuribus et residentiis carere. Denique non possunt dni commissarii principis nos ad 18. articulum novissimarum regni constitutionum, a diplomate relegare, num ille articulus non necessitat catholicos ut recedent a diplomate, si recedere nolent, hoc enim nec dictus ille articulus continet. ut nimirum per hoc ablata templa prae manibus alienis relinquenda essent.

Ad secundum. Quia hic articulus nihil habet difficultatis etiam ex parte dni principis. ut nimirum archivum Cassoviense revideatur. Ideo habeatur pro rato et concluso.

Ad tertium. In arendatione decimarum episcopi et capituli Agriensis, cupimus clarius determinari, qualiter velit se accommodare dnus princeps ad articulum 95. anni praesentis, qui fundatur in articulo 61. anni 1548. nam vigore illius articuli licitum est ecclesiasticis decimas suas locare vel non locare. Deinde ubi pretium decimae limitatum non fuit, possunt de pretio pro libitu concordare. Constat autem sub regimine suae mtis decimas episcopi Agriensis semper conventione prius cum eodem facta fuisse per cameram arendatas. Inhaeremus igitur in hoc quoque puncto articulo 20. praesentis anni 1647. qui sic habet: Ut decimae omnes cis Tibiscanae ad rationem ecclesiasticorum et legitimorum possessorum relinquuntur. De persolutione intermissi pretii arendae superioris, et praesentis anni decimarum episcopalium, dni commissarii principis nihil respondent ad nostrum punctum, de quo per nos iterato requiruntur.

Ad quartum. De tormentis et arcibus Cziczwa, Zendrő,

Bodokeő, Palocsa et Stropko ablatis, quod mentio in diplomate non habeatur, non ideo non debeat restitui. Munitiones enim sub restitutionibus bonorum comprehenduntur. Sed et in diplomate non ideo non fuerunt specificata, ut in amnestiam transirent, sed quia cum diploma conderetur, nondum constitit de illis ablatis, vel vero postea sunt ablata. De similibus autem idem est iudicium, ut nimirum, si specificata dignum fuit restituere, aequum et iustum foret, non specificata quoque reddere. Huc accedit quod dnus princeps nulla et nullius, praeterquam dni Homonnay tormenta eximere voluit, et defacto exemit a restitutione. Porro quae ex arcibus Cziczva et Regecz, quoad portionem videlicet haeredum comitis regni palatini aversa, et restituta nondum sunt, ita signatur prout adiecta signatura, seu memoriale habet. Reliquorum autem locorum seu arcium inquisitione facta patebit, quae et quales munitiones sint aversae et restituendae.

Ad quintum. Mercatorum Viennensium, et damnificatorum praetensiones, et si privata negotia videantur, nihilominus privata non sunt, sed ad rempublicam pertinentia, cum sine commerciis regna et provinciae subsistere non possint. Et negotiatorum in omnibus regnis, provinciis et ditionibus magna semper ratio habeatur. — Ne mercantiae, cum magna vectigalium et proventuum publicorum iactura, ob laesam fidem in mercando servari solitam tollantur. Quorum damno cum nec amnestiae veluti possit obtendi (quae ita sonaret, ut ea omnibus et singulis regnicolis sit elargita) nisi satisfactum ipsis fuerit, aliis viis et modis a iure permissis cogentur sua requirere, cum notabili damno et iactura negotiatorum eorum praecipue, quos repressalia eorum tangent. Quod ut praecaveatur, suum cuique reddi, iustitia dictante, ilmus dnus princeps iubere velit.

Ad sextum. In facto tricesimarum per principem tenendarum rectificatio, quam dni commissarii principis suadent, praeiudiciosa et damnosa videretur proventibus suae mtis. Neque conclusione Tokaiensi, cum principe Betlenio inita, si tamen hac de re inita fuit, movemur, cum in usu non fuit. Consentaneum magis foret aequalitati et ipsis negotiatoribus ac quaestoribus tolerabilius, si dnus princeps tertium florenum remitteret et tricesima ad aequalitatem reduceretur, sicut tempore Betlenii factum. Ut duo floreni pro uno vaso vini exigerentur, tam pro sua mte quam pro dno principe.

Ad septimum. Ut reversales in septem comitatibus, perinde atque aliis alibi degentibus restituantur, vera suadet ratio. Nullus enim eorum arctiori obligatione tenetur dno principi, nec diuturniori, quam in conditionibus continetur, quibus

certi comitatus dno principi conceduntur. Itaque si reversales illae plus aliquid ultra continent, praeiudicant diplomati et conditionibus assignatorum comitatuum et ideo tollendae. Si vero plus non continent, supervacaneae sunt, et inutiles dno principi. Quapropter, diligenter requirimus duos commissarios, ut tam septem comitatensium quam alibi degentium reversales in specie nobis exhibeant cassandas et abolendas, durante adhuc commissione ad eximendum omnem praeiudicii scrupulum, et ingenerandam in omnium animis synceram securitatem.

(Eredeti az egyet. könyvt. Kaprinay gyüjt. XXX.)

b)

1647. decz. 9.

Continuatio residuorum punctorum a parte commissariorum sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis, dominis commissariis illustrissimi ac celsissimi principis Transylvaniae exhibitorum.

Septimo. [1]) Domus libera capituli ecclesiae Agriensis, in civitate Cassoviensi habita, restituatur in integrum una cum exemptione; et si quid iuris circa eiusdem domus exemptionem civitas praetendere voluerit, id ordinario iuris cursu prosequatur.

Resolutio suae celsitudinis. Az város tudhatná Kegyelmeteket erről informálni, micsoda jussal, praetensióval nyúltak hozzá az disturbium előtt, vagy alatta, nem árt értekezni Kegyelmeteknek tőlök is, quod aequum et iustum est.

Octavo. Domino comiti Francisco de Nadasd medietas arcis Füzér, quae apud dominum Diviny iure inscriptitio habebatur, et de manibus eius per illustrissimum principem occupata extitisset, restituenda erit, deposita per eundem dominum comitem inscriptionali summa eidem Diuinio.

Resolutio sua celsitudinis: Tudjuk, mi Füzérben csak zálogosok vagyunk, letevén Nádasdi uram az summát, az mi minket abban fog illetni, mi örömest felveszszük.

Nono. Restitutio quoque bonorum et reversalium praefati domini Stephani Diviny adhuc restaret; et quamvis ea bona utpote duos pagos Lipocz et Kosztolyan, in comitatu hoc

[1]) A számozás a vörösvári példányban van ekkép, a többiekben 8⁰ stb.

Sarosiensi existentes celsissimus princeps in lytrum sibi concessa praetenderet, quia tamen vigore pacificationis ac generalis amnistyae, qualitercunque occupata et adempta bona, et quae per praemissam pacificationem specifice in manibus suae celsitudinis relicta non essent, prioribus suis possessoribus restituenda sint. Ideo dictae quoque reversales ac bona eidem Divinyio restituenda erunt.

Resolutio suae celsitudinis. Mi azt bizony ki nem adjuk, elég válaszok lött ő kegyelmeknek erről az tokaji tractatusban, el is hagyták vala akkor, az mit nekünk adott Dévéni István, váltságába adta s amnystyába ment az.

Decimo. Praeterea etiam omnia literalia instrumenta factum iurium saepius fati domini Divini concernentia, et in praesentiarum, sub potestate suae principalis celsitudinis habita, simul cum obligatoriis fideiussorum suorum literis, communi iustitia et diplomatum tenore id requirente restituantur.

Resolutio suae celsitudinis. Klobusiczki uram tudja ezekről kegyelmeteket informálni hol legyenek, mert mi ő kegyelme kezébe adtuk volt, egyéb jószágiról való leveleket miért nem, az kik minket nem illetnek.

Undecimo. Domus sive curia nobilitaris in Onod habita, licet generosae ac magnificae dominae relictae Keglevichianae anno praeterito sit restituta, privilegio tamen eius, in cuius libero et pacifico usu ante exortos nuper regni motus semper extitit, contra tenorem diplomatum adempto. Quocirca ut diplomati etiam hac in parte satisfiat, velit sua principalis celsitudo dictam dominam viduam, eiusque legitimos haeredes, in praefatam curiam omni eo iure et libertate, quibus modo praemisso ante disturbia usi sunt, restitui facere.

Resolutio suae celsitudinis. Mi immár élemetes emberek vagyunk, de soha Ónodban egy nobilitaris curiánál többet nem tudtunk lenni, úgymint az Moré Lászlóékét, mi most sem tudjuk ki birja, hanem mindjárt parancsoltunk praefectusunknak, informálja Kegyelmeteket felőle, s valamit az mi diplománk kiván, s az amnistia, abba ellent nem tartunk, csak hogy annak annuáljunk, valamely nemes ember földünkre szállván, személyével fundusát nobilitálhassa, mint lehessen, Kegyelmetek bölcsen gondolkodhatik, holott valaki Ónodban mind kívül belől lakik, az mi fundusonkon lakik, az egyen kivül.

Duodecimo. Dimidietatem possessionis Halmaj in comitatu Abaujvariensi generosi domini Alexandri Vechei, etiam nunc possidet violenter dominus Matthias Szuhai, ex collatione celsissimi principis Transylvaniae, haec quoque dimidietas vigore diplomatis iure merito restitui debet.

Resolutio suae celsitudinis. Immár Kegyelmeteknek mi erre választ tettünk, hivassa fel Kegyelmetek Szuhai Mátyásékot, s igazétsák dolgokot.

Decimo tertio. Venit in memoriam domini comitis Ladislai Ezterhassi, quod sua principalis celsitudo, tempore tractatus Tyrnaviensis domino quondam genitori suo pientissimae reminiscentiae, medio dominorum commissariorum suorum ibidem constitutorum, uti id magnificis dominis Sigismundo Lonyai et Bernhardo Nyari, prout et generoso domino Georgio Czernel optime constaret, vina Regecziana se se restituturum obtulerat. Ideo etiam realem eiusmodi oblationis effectuationem praestularetur idem dominus comes Ladislaus Ezterhassi.

Resolutio suae celsitudinis. Mi bizony egy fillért sem adunk, mert igazsággal sem tartozunk semmivel, amnistiába ment. Nekünk is elég borunkot itták meg Szerencsen, Mádon, Ledniczen és egyebütt is.

Decimo quarto. Literalia quoque instrumenta factum iurium familiae Batthorianae concernentia, quae ante annum princeps tenore diplomatis, ex cistis Regeczianis, in conventu Lelesziensi, iuxta authenticam eiusdem conventus recognitionem excipi curasset, si non in specie at saltem in transumpto authentice sibi praefatus dominus comes Esterhassi extradari cupit, ratione pro paginis suae sanguinis Batthoriani.

Resolutio suae celsitudinis. Ebben az diplomához tartjuk magunkat.

Decimo quinto. Pagus Koma semper sub directione dominorum terrestrium et eorum, cui sponte id muneris commiserint, habitus, nunc tempore restitutionis templi et pagorum parochialium abusine concionatori Varanaiensi moderno assignatus, dominis terrestribus pro administratione ad usus xenodochii restituatur.

Resolutio suae celsitudinis. Az ispánok restituálták ezt az ország articulusa szerént, oda való is volt, mi úgy tudjuk; Kegyelmetek az ecclesiátúl értekezzék róla, s mind az ispánoktúl, tegyenek informatiót felőle.

Decimo sexto. Praeterea si quae annorum praeteritorum debita restantiae et rationum officialium exactionis in bonis Regeczianis liquido restare comperirentur, eorundem quoque exactionem, praevia ratione posita, saepius fatus dominus comes Ezterhassi de iure etiam sibi admitti postulat.

Resolutio suae celsitudinis. Ha mi fel nem szedtük, vagy másoknak nem conferáltuk, s amnystiába sem ment, s az diploma is azt kivánja, az más részről is azt követvén, nem tartunk ellent benne.

Decimo septimo. De bonis Daroczianis in comitatu Zolnok Mediocri et partibus Transylvaniae existentibus familiae comitum Czaky aviticis, et per magnificum dominum Sigismundum quondam Praepostvari in certa pecuniae summa ea conditione (uti literae certi contractus in transumpto authentice poenes nos habitae et dominis commissariis principis exhibendae testarentur) possessis, ut post mortem eiusdem domini Praepostvari in familiam Czakianam devolverentur. Quo defuncto nihilominus praedicta bona partim a celsissimo principe occupata, partim vero a magnifico domino Stephano Thelegdi possiderentur. Iustum est itaque, ut haec bona, una cum hactenus perceptis fructibus, domino comiti Stephano Czaky integre restituantur. Et si quid iuris dominus Thelegdi ultra praetenderet, id iure prosequeretur.

Resolutio suae celsitudinis. Nem illeti ezt az tractatust ez, mert nem az disturbiumban nyúlt ehhez az camera, hanem lecsendesétése után: kinek mi jussa hozzá: megtalálja az camerát, az szerént Thelegdi István uramot is.

Decimo octavo. Portio quoque in pertinentiis arcis Almás in Transylvania existens habita, quam idem dominus comes Stephanus Czaky durante beneplacito suo, Francisco Megyeri familiari suo possidendam contulerat, ab illustrissima celsitudine occupata extitit, restitui postulatur. Super hac quoque portionis collatione fassio domini Megyeri in specie producetur.

Resolutio suae celsitudinis. Erre az tokai tractatusban is választ töttünk, annakutánna is most is egyebet nem tehetünk, hiteles elegedendő testimonialissal Chaki István uram bizonyítsa meg, hogy durante beneplacito adta, avagy maga Megyeri juráljon.

Decimo nono. Residentia fratrum Minoritarum in possessione Raád, in comitatu Zemplénienisi existenti habita, ut tenore diplomatum iisdem fratribus restituatur, necessum est.

Resolutio suae celsitudinis. Mi azt sem tudjuk bizony, kik mint birják, azoknak is vegye Kegyelmetek informatióját, hadd az verus haereseknek is ne veszne el igazságok hírek nélkül.

Vigesimo. Restitutio vineae Barátszeőleő dictae in promontorio Tokaiensi situatae, quae patribus societatis collata et exempta, ac insuper donatione regia, prout et pura statutione roborata, eo ipso allodialis esse desiisset, dictis patribus fienda iure merito postulatur. Sicut etiam summae ratione vineae Hétszeőleő dictae exolutio.

Resolutio suae celsitudinis. Egyáltaljában mi bizony ebből az diploma mellől el nem megyünk soha.

Vigesimo primo. Ut etiam certum pratum, in territorio possessionis Lengyelfalva habitum, et ad praeposituram Mislensem spectans, post eiusdem vero praeposíturae restitutionem ab iisdem patribus per generosum dominum Ioannem Bornemisza de Zendreő, ad rationem orphanorum Alexandri quondam Ereős violenter occupatum restituatur. Similiter impetuntur dicti patres a generoso domino administratore proventuum suae celsitudinis principalis Cassoviensium, ratione certae quantitatis foeni allodialis anni praeteritii, quod tamen celsissimus princeps iam antea benigne iisdem patribus remisit, ex eo etiam velit dominus administrator a tali inpetitione supersedere.

Resolutio suae celsitudinis. Ott Bornemisza János uram, s igazétsa ő kegyelme dolgát.

Vigesimo secundo. Georgius Kokul magister scholae catholicorum et organista Cassoviensis conqueritur, qualiter ille sub istis disturbiis, nulla per ipsum factionis alicuius, prout nec etiam levissimae iustae suspicionis de se causa praebita, solum privata authoritate per Michaelem condam Alvinczy et Stephanum Szabó Farkas ductorem peditum Cassoviensium, atque Gregorium Szeghedi castellanum eius loci, in durissimos carceres Cassoviae coniectus fuerit, omnibus rebus suis, (quarum seriem specificam hic adiecta signatura demonstrat), privatus sit, petens sibi per effectivam restitutionem ablatorum ex integro satisfieri.

Resolutio suae celsitudinis. Az tokaji tractatusban is forgott ez elő, mi úgy tudjuk, lött is erről conclusio, azt kellene felkeresni.

Vigesimo tertio. Conqueritur etiam dominus Franciscus Farkas, quod praeteritis disturbiis, dominus Ioannes Petry certum colonum suum, ex possessione Farkasffalva in comitatu Ughocza sita, potentia mediante abduxisset, nec ad plures suas requisitiones illum restituere voluisset, prout nec defacto in praeiudicium diplomatum vellet.

Resolutio suae celsitudinis. Ha az diploma s amnystia ezt restituáltatni kivánja, meg kell lenni.

Vigesimo quarto. Instat etiam penes nos dominus Franciscus Kathay, ratione certarum duarum vinearum in promontorio Tarczaliensi situatarum, quas eiusdem frater carnalis et uterinus condam Georgius Katthai ab illustrissimo comite domino Stephano de Chák, uti domino terrestri eius-

dem loci, annis superioribus, paratis pecuniis, pro rata sua portione, iure haereditario per divisionem in se devolutis emisset et comparasset, ac per decessum ex hac vita eiusdem et filii sui, generosus dominus Thomas Debreczeny, occasione praeteritorum motuum regni, dictas vineas, ad rationem domini principis occupative apprehendisset, et defacto teneret, in praeiudicium legitimae successionis ipsius exponentis manifestum. Cuius hac in parte iustae praetensioni, vigore etiam diplomatum, ut satisfiat dignum iudicamus.

Resolutio suae celsitudinis. Ezt nem tudjuk mibe legyen, ím azért az praefectusnak parancsoltunk, informáljon mind Kegyelmeteket mind minket.

Vigesimo quinto. Summas pecuniarias pro arcibus Thokay et Regecz haeredibus Homonianis et Ezterhasianis celsissimus princeps tandem exolvat, et manibus nostris easdem consignet, talleros quidem et aureos, in valore pecuniae partium trans Danubianarum, iuxta datam spem per suam celsitudinem magnifico domino Ioanni Theöreös quoad familiam Ezterhasianam.

Resolutio suae celsitudinis. Az két várnak summájának letételét már sokszor megigértük, idejében kit meg is akartunk cselekedni az szerént, s azoknak is adjuk meg az summát, az kiknek tartozunk letenni, követvén az pénznek valorában is az diplomát.

Vigesimo sexto. Etsi quidem excellentissimus condam regni palatinus, genitor vero domini comitis Ladislai Ezterhassi desideratissimus, in pertinenciis arcis Regecz et possessione Fony vocata, certam domum cum vineis, agris, pratis etc. a generoso domino magistro Stephano Aszallay prothonotario palatinali, uti eiusdem authenticae recognicionales testantur, parato aere in fl. 2300 emisset, corporique bonorum applicasset: ex eo etiam dictum pretium singillatim per suam celsitudinem sibi exolvi iure merito postulat idem dominus comes Ezterhassi.

Resolutio suae celsitudinis. Volt erről az tokaji tractatusban válasza ő kegyelmének elégséges, s igazságos is, kit keressen fel Kegyelmetek, s megfelelhet ő kegyelmének.

Vigesimo septimo. Informantur domini commissarii suae maiestatis decimas a catholicis Varaniensibus per modernum dominum concionatorem illius loci ad rationem suam hoc anno fuisse exactas, quas sacerdoti catholico ibidem consituto reddi postulant. Et ut imposterum a talibus decimis catholicorum domini concionatores omnino abstineant, cum protestatione

monentur, quia illae post hac in usum et intertentionem catholici plebani eius loci convertendae erunt.

Resolutio suae celsitudinis. Semmit ebben nem tudunk, menjen végére Kegyelmetek mind az ecclesiátúl s az tanítótúl, s annak is értse meg igazságát.

Vigesimo octavo. In eo quoque eo loci non levem sentirent iniuriam catholici, quod cum nonnulli istorum certa sepulturae maiorum suorum, alii in templis, alii in cemeteriis observarent loca, ritu tamen catholico pio et usitato ibidem sepeliri non permittantur.

Resolutio suae celsitudinis. Egynek egy rendtartása vagyon, másnak más, abból ususokat, igazságokat el nem vehetni tőlök, meg kell hallgatni őköt is, mi okát adják, és mivel oltalmazzák.

Vigesimo nono. Non sine gravi animi dolore id etiam intelligunt commissarii suae maiestatis, qualiter status catholici ab evangelicis contra tenorem articuli 11. novissimae diaetae, ad decimam de allodialibus pendendam compellantur; quemadmodum etiam domina comitissa, relicta Sigismundi condam Forgácz de praesenti circa allodiaturam suam Garaniensem. Quod exemplum cum sit malae sequelae, praerogativaeque nobilitari valde praeiudiciosum, merito in tempore eidem obveniendum esse omnino censent commissarii suae maiestatis.

Resolutio suae celsitudinis. Tokajbúl is írtunk Kegyelmeteknek erről: nálunk lévén az Zemlin vármegyei senior, úgy informál: ususában volt az ecclesia ennek, egész az szegény Forgácz Sigmond haláláig, aztán az relictája háborétotta meg benne az ecclesiát, minket úgy informálnak ő kegyelmek, relatoriájok is jó vagyon róla, s fel is mentek Kegyelmetekhez, mi úgy tudjuk, akarván értésére adni Kegyelmeteknek is igazságokot.

Trigesimo. Cives tredecim oppidorum etiam sentiunt se per dominos officiales principis in eo aggravari, quod cum ipsi vigore privilegiorum suorum, a divis olim regibus obtentorum, in quorum continuo hactenus usu fuissent, de rebus et mercibus, ad necessitates communitatum suarum coëmptis, nullam tricesimam, nullum vectigal solvere essent obligati, prout nec solverent defacto in ditione suae maiestatis: nihilominus in ditione celsissimi principis ad id omnino compellerentur, in praeiudicium dictorum suorum privilegiorum non leve. Cupientes se eatenus a tali solutione immunes reddi et in privilegiis conservari.

Resolutio suae celsitudinis: Mind Boczkai s szegény fejedelem idejében ezeken az vámot, harminczadot megvették, míg újabb annuen-

tiát nem vettek róla s szegény palatinus is igazétást is tött volt ebbe, kit ők sokképen általhágtak, azért violatis conditionibus violantur et pacta. Vagyon is végezése az országnak az harminczad felől, mi ahhoz tartjuk magunkat.

Trigesimo primo. Pari ratione etiam questores Zolnenses conquerentur, quod Cassoviae insolita plane tricesimae et telonii exactione, contra antiquum usum et consuetudinem etiam tempore serenissimi principis condam Gabrielis Bethlen continuatum, onerentur. Ideo hic quoque excessus merito emendari debebit.

Resolutio suae celsitudinis. Szemere uramtól értse meg Kegyelmetek, mi lehet ez, hadd értsük nyilvábban.

Trigesimo secundo. Ut iuxta pacifiationem Nikelspurgensem supremi comites comitatuum, capitanei et castellani confiniorum et hajdonum, iudices et senatores civitatum et oppidorum privilegiatorum, homagium sive iuramentum suae maiestati sacratissimae, iuxta formam in praefata formula pacificationis Nikelspurgensis contentam praestent.

Resolutio suae celsitudinis. Erről már sokszor informáltuk Kegyelmeteket, mi annál tovább nem mehetünk, az mit az diploma kiván, s az szegény fejedelem idejében is volt.

Trigesimo tertio. Assecuratorias provincialium Transylvaniae, quod illi ad septem comitatus una cum civitate Cassoviensi nihil iuris aut successionis sibi vendicabunt, celsissimus dominus princeps exhibeat et manibus nostris assignet.

Resolutio suae celsitudinis: Ez nem mi rajtunk mult, hanem az gyűlésnek annyi ideig való vontatásáért nemcsak nekünk, hanem másoknak is kevés reménsége levén az gyűlésnek csendesen való kimeneteli felől, noha mi most is azt nem mondhatjuk, az evangelicus statusnak mindenekben az diploma szerént lött volna satisfactiója, mindazáltal jó reménséggel lévén s bizodalommal, hogy ő felsége az hátra levőket is effectuálni s effectuáltatni fogja quanto citius, az úristen az ország gyűlését előhozván, kit az úristen engedelméből in mense Martio ki is akarunk szolgáltatni, megalkuván azért elsőbben itt annak formáján az diploma szerént, isten az időt adván érnünk, az is megleszen.

Trigesimo quarto. Constituendae erunt certæ personae per nos commissarios, quibus inventarii confectionem synceram delegabimus, super tormentis et aliis necessariis rebus ad apparatus bellicos. in confiniis et arcibus celsissimo principi concessis.

Resolutio suae celsitudinis. Az mint az szegény fejedelem idejében volt. NB. in confiniis et arcibus consideratióba vegye Kegyelmetek

ezt az szót, s Regécz ne értessék ott, s több jószágink, váraink, mert bizony mi azt nem cselekeszszük, sőt ha szegény fejedelem idejébe Tokajba, Kállóba, Zakmárt nem volt inventálás, bizony mi azt sem engedjük meg; isten Tokajba vivén felkeressük, az nikelspurgi diplomában volt-é arról végezés, ha nem volt, mi csak az végezések mellett akarunk megmaradni.

NB. Mi ezekből az punctumokból csak azt látjuk, mi velünk s Kegyelmetekkel időt akarnak vontatni, holott ennek nagy része vagy a tokaji tractatuson igazéttatott el, vagy az ország gyűlésén. Azért az istenért kérjük Kegyelmeteket, considératióba vegye Kegyelmetek az ilyent, halogatásra, héjába való időtöltésre való punctumokra jobb, hogy egyszer tenne Kegyelmetek cathegorica resolutiót az ő felsége commissariusinak igazsággal és az diploma szerént, s ha nem engednek neki, bízzuk istenre s az időre igazságunknak igyét. Bizonságunk az isten, keresztyén fejedelmek vagyunk, s az keresztyénségnek akarnánk inkább szolgálni, de mit tehetünk róla, ha magunkra gondot kelletik viselnünk. Tudja az minden szíveket látó isten, csak az egy sincera, tökélletes állandó békességhez volna kedvünk, azt óhajtjuk, annak akarnánk örülni s Kegyelmetekkel együtt nyugodni; de ha az ő felsége commissariusi mind ebbe mennek el, így akarnak velünk tréfálódni, requirálván ő felségét mindenekről alázatosan, azután is, ha csak azt várhatjuk, él az isten uram, flectere si nequeo superos, Acheronta movebo, mert elkeseredtünk.

A) Responsum dominorum commissariorum sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis ad resolutionem dominorum commissariorum celsissimi principis Transylvaniae.

Quoad primum. Inhaerent commissarii suae maiestatis hac in parte tractatui Nikelspurgensi, ut qui illustrissimo principi iurant, etiam suae maiestati tam in Thokaj, quam Zatthmar, non obstante proprietate suae celsitudinis ibidem habita, sicut etiam tempore principis Betthlenii factum est.

Resolutio suae celsitudinis. Az szegény fejedelemnél Tokaj csak zálog volt, nem örök, de mi nálunk örök lévén, gyermekinknek is örökök leszen, s privatus személy birván Tokajt az mi holtunk után, nem is levén semmi közi annak az diplomához, az mi holtunk után nem kívánhatják igazsággal, hogy Tokajba ő felsége számára hitesek legyenek az tisztek. Zakmár mivel más állapattal vagyon, azoknak juramentumokban az diploma szerént ellent nem tartunk.

Quantum ad 2-dum. Haec eadem excusatio, circa assecuratoriarum regni Transylvaniae assignationem, anno superiori Thokajini a parte principis pro resolutione data est. Verum ab illo tempore non semel celebratam fuisse diaetam in Transylvania informantur domini commissarii suae maiestatis.

Resolutio suae celsitudinis. Vagyon válasz az 33. punctumban.

Neque illi priusquam dictas assecuratorias ad manus habuerint, sine benigna annuentia suae maiestatis sacratissimae, ad resignationem septem comitatuum suae principali celsitudini fiendam procedere possunt.

Resolutio suae celsitudinis: Ha ő kegyelmek nem resignálják az hét vármegyét, úgy tetszik, meg fognók mi érni az ő felsége diplomájával, s az ország végezésivel, kivel az mi ő felségével való végezésünket confirmálta, elég assignatiónak tarthatnók mi azt, nagyobbnak is az ő kegyelmekénél, hiszen az 7 vármegyében nem az ő kegyelmek assignatiója temne securussá, hanem az ő felsége végezése teszen.

Ad tertium. Ut summae pecuniariae pro dominiis Thokay et Regecz per suam celsitudinem haeredibus Homonianis et Ezterhasianis deponantur, manibusque commissariorum suae maiestatis assignentur; et Ezterhasianis quidem talleros et aureos in valore partium trans Danubianarum, secundum principis magnifico domino Ioanni Theöreös datam spem exolvantur, defalcatis defalcandis (exceptis quindecim mille florenis, quos ex summa arcis Thokay vult sua celsitudo defalcare. Ita enim intelligimus, quod domina comitissa Homonaiana vix vel ne vix quidem inducetur ad summam pro Thokaj levandam, si ista 15.000 ipsi defalcabuntur. videtur enim intollerabile dominae comitissae, pro eo, quod dominus Czaky aliis cessit et inscripsit, id ex Thokaiensi summa defalcare), iustum iudicant iidem domini commissarii suae maiestatis. Prout etiam de pretio Vineae Hétszeőleő. Quantum ad conditionem huius puncti, inhaerent continentiis diplomatis suae principali celsitudini dati, ubi nulla prorsus mentio cessionis iuris fit, nec possunt priores possessores ad id cogi.

Resolutio suae celsitudinis. Vagyon válasz az 25. punctumban, ki mellől el sem megyünk, az diplomához tartjuk magunkot.

Ad quartum. Siquidem haec Vinea Baráthszeőleő, patribus societatis collata et exempta, ac insuper donatione regia prout et pura statutione roborata, eo ipso allodialis esse desiisset, merito ipsis etiam restitui debet. Accedit et hoc, quod sua principalis celsitudo in literis suis de dato 24. nuper elapsi mensis Septembris ad nos scriptis iam se super pretio illius

deponendo nobis resolverit. Quoad mercatores Vienenses, iam habent domini commissarii responsum in replica ad quintum.

Resolutio suae celsitudinis. Erre is választ töttünk, mi bizony egy pénzt sem adunk, az diplomához tartjuk magunkat, ő felsége adta nekünk, ő felségével vessenek számot, az mint feljebb is in 20. puncto írtuk.

Az hét szőlő írásról vagyon már válaszok, azt tartozunk megadni.

Ad quintum. Negotium Ioannis Kovacz spectat etiam ad praesentem commissionem, siquidem anno quoque superiori ventilatum, et a sua celsitudine exolui iteratis vicibus promissum. Ideo ne in longum protrahatur, sua celsitudo velit hanc summam durante praesenti commissione exolvi curare, et contentationem suam ab haeredibus dicti Kovacz rehabere.

Resolutio suae celsitudinis. Parancsoltunk Kovács Istvánnak, menjen fel, igazétsa dolgát.

Ad 6. 7. 8. 9. 10 et ultimum, similiter iam habent in replica responsum domini commissarii.

B) Quoad quinque illa puncta resolutioni dominorum commissariorum celsissimi principis annexa.

Primum. Non plane sufficienter intelligant quaerelam suae celsitudinis commissarii suae maiestatis; siquid tamen tale patratum esset, quod illis minime constaret, extarent articuli novissimae diaetae, quibus praescribitur modus tales excessus vindicandi. Circa finem eiusdem puncti meminerunt celsitudinis suae commissarii effectuationis eorum quae in 7. et 8. puncto diplomatis suae maiestatis continentur. Sed cum ea non sunt huius fori et commissionis, neque haec commissio alia ratione sit instituta, nisi ut quae ex parte suae celsitudinis effectuata non essent, effectuarentur, eisdemque effectuatisque ex parte suae maiestatis resignanda sunt, per nos resignentur: Ideo effectuationem illorum punctorum ad comitia, quo etiam vigore diplomatis pertinere dignoscuntur, reiiciunt domini commissarii.

Resolutio suae celsitudinis. Itt nem lévén azok az punctumok, censuránkot ő kegyelmeknek felőle meg nem írhatjuk.

A következő sorok Kemény János saját kezével írva.

NB. Ez punctumokban vagyon az jesuiták dolga, vocum collectio és többek, ez mellett akartunk rést keresni arra, hogy jüvendőbe is mozdíthassák, melyet magok rejiciálnak gyülésre, azért addig indecise

és indefinite s ineffectuate is vagyon in ea parte az diploma magok írása szerént is.

Secundum. Servi fugitivi, qui nimirum mercede conducti suo cum salario et vestibus aufugiunt, merito restitui debent ab utraque parte, non modo verbis et oblationibus, sed etiam factis. Libertinis autem et non conductitiis servis, vel vero qui famulitii sui tempus fideliter exegerunt, licitum est vigore diplomatis pro libitu in suae maiestatis vel suae celsitudinis ditione servire, nec possunt tales detineri.

Resolutio suae celsitudinis. Az diploma mellől el ne menjen Kegyelmetek, mind fugitivus szolgánk az neküink, az ki zászlónk alól fizetésünkkel szökve nem búcsú véve megyen el, ha szintén ruhát nem adunk is neki; igen igen caute is viselje Kegyelmetek magát ím ez szókba: Libertinis saltem et non conductitiis servis, vel vero qui famulitii sui tempus fideliter exegerunt. Nagy mezőt akarnának ők ezzel magoknak venni, s tovább terjeszkedni az szegény fejedelem idejebeli diplománál, kire Kegyelmetek reá ne menjen, maradjon csak az diploma mellett.

Tertium. Negotium magnifici Simonis Balassa, et pupillorum sive haeredum Iuditae condam similiter Balassa, etiam vigore diplomatis in publicis comitiis fuit discutiendum, prout inchoatum extiterat, ita etiam in tabula regia suae maiestatis ventilatum fuisset, si domini Balassa comparere voluissent. Cum autem tunc temporis non comparuerunt, iam non est huius commissionis, sed si idem domini Balassa id ulterius urgere voluerint, suo loco prosequantur.

Resolutio suae celsitudinis. Az ő felsége diplomáját kellene Klobusiczki uramnak erről felkeresni, s valamit az diploma kivánna, az mellett kellene Kegyelmeteknek maradni.

Quartum. Id non est huius regni, et iam etiam meritum huius negotii sufficienti declaratione ab illustrissimo comite domino generali, quem tangit negotium, ipsimet intellexerunt domini commissarii.

Resolutio suae celsitudinis. Ezt nem érthetjük, mert itt nincsenek az punctumok, az mint feljebb is íránk.

Quintum. Quoad iniurias domini Ioannis Bán, quibus contra tenorem amnistiae generalis afficeretur, requisituri sunt suae maiestatis commissarii magnificos dominos Ostrosich, ut sub gravi indignatione suae maiestatis a persecutione dicti Ioannis Bán omnino abstinere velint. Quod nisi fecierint, suam quoque caesaream maiestatem superinde humiliter requi-

rent, ut contra eosdem animadverti faciat, tanquam amnystiae violatores.

Resolutio suae celsitudinis. Jó volna, csak praestálnák.

Hátirat Rákóczy György kezével: 9 die Decembris Tarczal, estve 8 órakor Ugron Mihály, erre Szerencsről töttünk választ ugyan Ugron Mihály által 11 Decembris estve 8 óra után.

(Egykorú példány Orsz. ltár Acta Publica Fasc. 45. Nro 25 — a II-ik Egyet. kvtár Kaprinai gyüjtemény hasonlag e megjegyzések nélkül, az egész a vörösvári ltárban minutában, a fejedelem megjegyzéseivel s Kemény János javításaival.)

XV.

1647. decz. 10.

Iterata resolutio commissariorum celsissimi Transylvaniae principis die 10. Decembris 1647. exhibita dom. commissariis caesareis in publico consessu.

1. Quantum ad depositionem iuramentorum officialium, arcis etiam Szathmariensis in eo quoque celsitudinem suam non contrariaturam, ut iuxta iam factam resolutionem, et declarationem novissimi diplomatis praestetur: verum cum arcem Tokaj celsitudo sua haeredesque sui potiori iam iure, et simili tenerent, quam caeteras arces et haereditates suas, quemadmodum neque domini commissarii officialium earum iuramenta urgeant, vel urgere possint, de similibus idem observari debere.

2. Assecuratorias regni Transylvaniae tam brevi termino huius commissionis fieri debere neque diplomatibus, in quibus nulla illius termini denominatio, sed neque servatis hactenus exemplis dni commissarii caesarei demonstrare poterunt, cum semper etiam antehac post absolutas complanationes, et resignationes nullo certo designato tempore transmissae fuerint, nisi studio impossibilitates fieri desiderent, quod pro sinceritate eorum celsitudo sua minime speraret. Rationes enim iam declaratae sunt, propter quas hactenus expediri non potuissent: nullam tamen occasionem sua celsitudo intermissura est, ut certo et quo fieri poterit breviori constituto termino, illae quoque transmittantur. Interim autem si necessum fore videbitur, parati erimus virtute plenipotentialium nobis a celsitudine sua datarum dnos suae mtis commissarios super eo etiam assecurare.

3. Quoad summas arcium deponendas inhaererent commissarii dni principis priori ipsorum resolutioni ac quod

exemtiones etiam et inscriptiones per dnum Stephanum Csáki factae, ex summa haeredibus Homonnaianis pro arce et bonis Tokaj deponenda, debeant defalcari per expressum in diplomate contineri. Suae mtis itaque benignitatis erit, pro defalcatis iisdem etiam exemtionibus vel inscriptionibus haeredes Homonnaianos ex summa dno Stephano Chaki deponenda contentatos reddi.

4. De vinea Barátszőlő iamdudum celsissimus princeps ad tantas duorum commissariorum instantias manus suas exemisset, nisi in diplomatibus expresse contineretur, arcem Tokaj suae celsitudini cum illis vineis allodialibus concessam fuisse, quibus sacratissimus condam Gabriel Bethlen possedisset, et certum fuisset eam quoque tunc allodialem fuisse. Ubi autem praetenderetur a dnis commissariis per collationem suae mtis, allodialem fieri desiisse, eiusdem sacrae caes. regiaeque mtis benignae provisionis et regiae liberalitatis fuit, modum adinvenire ut per diplomata absque iniuria etiam aliorum corpori bonorum ne applicaretur.

5. De mercatoribus Viennensibus iam habere resolutionem duos commissarios, et cum sua mtas inservanda amnistia ratione universorum quoque fidelium et subditorum suorum etiam exterorum fideles quoque celsitudinis suae assecuraverit, non dubitat celsissimus princeps, eos etiam indemnes futuros, neque de iam conclusis et in amnistiam translatis rebus et negotiis arestationibus eorundem molestari permissuram quae similes vel maiores causare possent inter incolas utriusque regni difficultates. Nihilominus ut antea quoque celsissimus princeps benevole obtulerat, de debitis eorundem in Transylvania levatis, eosdem contentatura erit.

Ad 5. Ad exolvendum debitum Ioannis Kovács tanquam ante disturbia contractum, celsitudo sua neque re diplomatis sui, neque aliquarum obligatoriarum suarum tenebatur, rectificationem tamen illius obtulerat, cum tamen tanta diffidentia urgeant dni commissarii certum etiam terminum praescribendo, quid hac iam in parte celsitudini suae faciendum sit, deliberatura est.

Ad 6. 1-o. In negocio capellae inhaeremus rationibus prioris resolutionis nostrae. Quantum vero ad argumenta duorum commissariorum caesareorum: Certum est fuisse etiam articulum tempore principis Bocskai in pacificatione Viennensi, ut templa utrinque allata restituerentur, neque tamen haec in numerum aliorum templorum computata aut restituta fuerat. Et cum clementissimo principi civitas quoque Cassoviensis ita per suam mtem concessa est, quemadmodum srmus princeps Bethlenius possiderat, isque liberum usum dictae capellae

usque ad extremum vitae suae diem pacifice tenuerat, salva nihilominus permanente libertate religionis catholicae, non videt celsitudo sua rationes, quare a diplomatum continentiis et similibus praedecessorum suorum hac in parte exemplis recedere deberet. Cum et in novissima diaeta satis superque de eo disputatum, nec tamen aliud conclusum fuisset, quam quod in rationem et ad instantiam catholicorum, pro templo parochiae et schola alius locus in dicta a civitate designaretur.

Quo ad patres Iesuitas argumentantur dni commissarii caesarei, eosdem residentiis suis abstinere, esset antelatam et decisam sententiam condemnare, nos vero comprobamus articulo ad 8. ante coronationem, contra eosdem per universum regnum latam sed necdum executam sententiam, neque vigore 7-i puncti novissimi diplomatis, de residentia sed de abstinentia eorum a regno in praeterita diaeta fieri debuisse conclusionem. Ad tertium autem, ubi dni commissarii caesarei videntur in dubium revocare acta novissimi tractatus Tokajensis, eaque pro temporaneis denominare, ad quae tamen nunc etiam in plerisque punctis se referant: meminerint dni commissarii multa illius tractatus beneficio et complanata et apprehensa extitisse, et nisi ea quoque irrita et iam aliter complananda censeant, nomine suae mtis exhibitas cessiones et resolutiones etiam in aliis iam mutare non posse, cuius resolutionis paria praesentibus annexa exhibemus.Et cum in dicto tractatu ita concordatum fuerat, ut in civitatem Cassoviensem et Szathmár dicti patres non admitterentur, donec certi quodpiam superinde per regnicolas concluderetur; nulla tali existente conclusione liceret celsitudini suae praemissae resolutioni, ac eo magis scriptis iuribus et articulis patriae suae se accommodare, ad quae in ditionibus suis observanda etiam per diplomata obligaretur. Ponunt etiam dni commissarii caesarei articulum 18. novissimarum regni constitutionum non necessitare dnos catholicos, ut recedant a diplomate si recedere nolint, nos autem tam longa observatione, quam legibus ita intelligimus, statuta regni et principes et subditos ligare, diplomatumque pro regnicolis emanatorum continentias, per articulos regni declarari et explicari potuisse, prouti factum extitisset etiam in pacificatione Viennensi.

7. 2. De revisione archivi Cassoviensis, iuxta diploma Niklspurgense nulla difficultas erit.

8. 3. Quantum ad arendationem decimae episcopatus Agriensis, siquidem dictus episcopus iam semel arendationi cesserit, in consensumque illius arendam receperit, in citato vero per nos articulo expressum habeatur, pretium arendationis ita fieri debere, prout tempore constituti articuli fuit, illi-

que proventus non ad alias quam publicas regni necessitates convertantur, non alienum a bono publico facturi erunt etiam dni commissarii caesarei, si hunc regni articulum ratione arendationis illarum sine ulteriori difficultate admiserint, cum hactenus etiam celsitudo sua multo plura ad publicas regni necessitates expenderit.

9. 4. Quo ad tormenta: In omnibus pacificationibus singulariter denominata fuerat tormentorum restitutio, neque in numerum aliorum bonorum restituendorum reputata. Et si ita intelligendum fuisset, vel nulla denominari debuissent, vel iam denominatis in diplomatibus, dnos commissarios contentos fieri debere.

10. 5. De tricesima inhaeremus priori resolutioni nostrae et rationibus ibidem declaratis. Cum enim universi proventus celsitudini suae integraliter concessi fuerint, celsitudo sua non videt qua ratione a reditibus ditionis suae, ad boni similiter publici emolumentum erogandis recedere deberet. Si autem exactores suae mtis a fidelibus ditionis celsitudinis suae contra statuta regni aliam etiam tricesimam exigerent, non mirum videri debeat, si sua quoque celsitudo ldem fieri patiatur in ditionibus suis.

11. 6. Reversales in septem comitatibus degentium celsitudo sua restituere non intermittet, dummodo hoc ita fieri debere expressis verbis diplomatum dni commissarii demonstrare valeant. Alioquin ad ambiguas consequentias pro libitu partis interpretandas celsitudinem suam non teneri.

Considerationes circa resolutionem duorum commissariorum suae mtis, ad quaedam puncta per commissarios dni principis iisdem commissariis caesareis exhibita.

Ad 1. Resolvunt se dni suae mtis commissarii non plane sufficienter intelligere quaerelam celsissimi principis ratione violationis diplomatis regii et statutorum regni super libertate religionis evangelicae et accessoriis eiusdem conditorum. Quam se per partes nobis deducere, quare et quanta a soluta novissima diaeta in libertatem religionis evangelicae ac contra statuta regni superinde facta, nec non executionem commissariorum per status et ordines regni ad restituenda templa in articulis specificata exmissorum per nonnullos in praeiudicum authoritatis suae mtis sint patrata, recensere propositum esset in longum ea omnia excrescerent. Ut tamen ex iis aliqua dnis suae mtis commissariis innotescant, placuit quaedam apponere: Certocertius informamur post commissariorum per status et ordines regni stante adhuc diaeta exmissorum executionem in

bonis dni comitis Nádasdi Transdanubianis, signanter in Léka, Kövesd, Lövő needum concionatores evangelicos admitti. verum adpraesens etiam parochias et templa locorum eorundem una cum scholis et proventibus eorum per catholicos plebanos possideri. Imo etiam aliis in locis bonorum eiusdem dni comitis, et aliorum, et si templa et parochiae ad evangelicos redierint; nihilominus tamen a proventibus ad parochias pertinentibus, et per commissarios regni restitutis percipiendis evangelicos concionatores multifariam arceri. Nedezerienses etiam ideo quod iuxta continentias diplomatis et statuta novissimae diaetae. concionatorem evangelicum pro exercenda religione reduxissent, per dnum ipsorum terrestrem 350 aconum vini mulcta damnificatos, concionatoremque abinde vicissim amotum esse. nullibi in comitatibus (possibile quod metu superiorum) penes articulos regni in ruinam libertatis religionis evangelicae etiamsi alibi per plebem sollicitentur, vicecomites cum sibi adiungendis ad demonstranda pro structuris templorum, parochiarum et scholarum loca exmitti, multisque in locis plebem miseram. intuiti religionis evangelicae variis et exquisitis calamitatibus affligi. Sicque articulos regni et authoritatem diplomatis regii non sine contemptu eiusdem convelli. Cum itaque misera plebs legibus super excessibus talibus sancitis, uti non possit mirum sane nobis videri. nos adhuc ad articulos regni relegari. Merito itaque requirendam duxit celsissimus princeps mtem suam sacrmam. dignetur clementer morbo huic evangelicorum mederi. authoritatemque suam contra contemptores eiusdem etiam per animadversionem gravem tueri.

Ad 2. Servos fugitivos eos intelligimus, qui dum conductitii sint, venia non petita, non accepta, a dnis ipsorum aufugerint, ut itaque tales utrinque extradentur, vigore diplomatis merito urgemus.

Ad 3. Negocium dnorum Balassa bifariam debere intelligi. Et primo quidem quamvis tam dnus Simon Balassa ratione bonorum liberos suos concernentes ac sub his disturbiis per familiam Gitzianam occupatorum, quam etiam dna relicta mgfici condam Andreae Balassa ratione bonorum similiter liberos suos tangentes ac per dnum Valentinum Balassa sub iisdem motibus abemtorum, in proximo tractatu Tokajensi restitutionales a dnis mtis suae commissariis extraxissent; nihilominus tamen bona occupata adhuc per eosdem occupatores violenter et contra diplomata possideri. 2. Debuisset quidem negocium dni Francisci Balassa ratione damnorum magnifico Simoni Balassa et orphanis condam Andreae Balassa illatorum, iuxta continentias diplomatis aequitatis dictamine vel per universos status regni vel per tabulam suae mtis in pro-

xime praeterita diaeta complanari; non tamen hoc ad importunas fere, tam celsissimi principis ablegatorum, quam etiam laesarum partium instantias factum esse; sed variis semper coloribus et frivolis excusationibus res per Franciscum Balassa protelata, ut aliquod tandem sibi pro futura excusatione effugium pateret, iam fere solis coepta diaeta ac sub ipsa coronatione nunciaverat, se per delegatas quasdam personas (alias sibi bene faventes) non autem per tabulam suae mtis, aut status et ordines regni negocium illud velle revideri. Quia vero hoc iam in tempore non fieret, neque status regni vel tabulam suae mtis pro iudicibus Franciscus Balassa delegisset. An culpa non recepti iudicii in partes laesas merito reiici deberet? dni mtis suae sacrmae commissarii optime iudicare possent.

Ad quartum. Etiamsi bona dni Tököli polonica non sint in regno Hungariae, quia tamen impetrandorum eorum praeteriti motus fuerant occasio et fundamentum, vel ex conscientia dnum possessorem modernum impellenteque etiam zelo fraterni sanguinis ad restitutionem eorum, vel pro iis fiendam contentationem teneri.

Ad 5. Contenti sunt commissarii dni principis resolutione dnorum commissariorum caesareorum ratione non persecutionis Ioannis Bán et aliorum dni principis adhaerentium, ut dni Osztrosith superinde admoneantur. Qui si nec ita ab infestatione eiusdem Ioannis Bán desisterent, sua mtas quoque requirenda, ut in eos tanquam amnistiae violatores animadvertatur.

Resolutio commissariorum dni principis ad continuationem punctorum per commissarios suae mtis propositorum.

Ad 7. Domus capituli Agriensis Cassoviae habita quam defacto capitulares possiderent, restituta fuerat in tractatu Tokajensi iisdem capitularibus ita prout per eosdem ante disturbia fuisset possessa. Si quid ergo controversia post restitutionem eiusdem inter ipsos et civitatem intervenisset, id praesentem commissionem non concernere, habentur leges regni, poenes quas si se in aliquo gravatos esse sentiant capitulares, procedere possint, dictante etiam articulo 20. novissimae constitutionis.

Ad 8. 9. et 10. Quandoquidem ratione bonorum Füzirianorum celsissimo principi certus contractus cum Stephano Divini interesset, ob eadem bona iam non a Stephano Divini sed a dno principe redimenda essent. Multis enim tam in tractatu Tokajensi quam etiam in novissima diaeta rationibus demonstratum esset praescripta bona Fuziriana et alia etiam in contractu eodem specificata celsitudini suae in sortem litri (quod ex parte propriorum etiam captivorum stricte persolve-

batur) per Stephanum Divini obligata esse, eundemque Stephanum Divini iam soluta etiam diaeta, in praescriptam suam obligationem alia authentica fassione, datis videlicet certis quietantionalibus coram iudice regni ordinario consensisse. Cui quidem contractui ipse etiam dnus princeps se accommodando iuxta eiusdem continentias ipsum Stephanum Divini de summa contentare vellet, reversalibusque eiusdem quantum ad fidelitatem cassatis quandoquidem extra 7 comitatus resideret, alia literalia instrumenta factum bonorum eiusdem concernentia celsissimus princeps absque defectu ipsi restitui facere paratus esset.

Ad 11. Cognito bene negotio rectificationem eiusdem nullatenus omittemus.

Ad 12. Confirmato per status et ordines regni diplomate, si occupatores talium bonorum adhuc eadem bona contra statuta regni violenter pro se retinerent, in iisdem recuperandis iidem status et ordines regni modum praescripserunt articulo 23. novissimae diaetae, ad quem specificati instantes sunt et alii similes reiici deberent.

Ad 13. Conditionalis erat celsissimi principis oblatio, quod si videlicet ad tunc tractatus Tyrnaviensis finem suum sortiri potuisset, ita celsitudinem suam vina, capta arce Regécz, ibidem reperta, se illmo condam dno regni palatino reddere voluisse. Ast cum tractatus idem in finem attunc deductus non fuerit, promissio etiam alioquin condicionata effectu suo carere debuit.

14. Talium literarum extradationem per expressum diploma exciperet. Ideo etiam si quae retentae fuissent, ad earundem tam in origine quam in paribus restitutionem celsissimus princeps cogi non posset.

Ad 15. Pagi istius controversia in proximo tractatu Tokajensi per extradatas restitutionales composita esset, ad praesens itaque urgeri non deberet.

Ad 16. Dummodo officiales eiusmodi denominentur, captata ab administratoribus domini principis informatione, curabimus ut hac in parte etiam diplomati satisfiat.

Ad 17. Quantum ad portionem dni Stephani Telegdi, informantur domini principis commissarii, bona ea non esse iure belli sed vi testamenti dni condam Sigismundi Prépostvári occupata, nec quidpiam sub disturbiis hac in parte a familia Chaki abemtum, quodsi itaque aliquid praetensionis eadem familia Chaki erga Stephanum Telegdi haberet, id iure ordinario acquirere possit. Quantum autem ad portionem prae manibus celsissimi principis habitam cum restitutio bonorum Sigismundi condam Prépostvári, per expressum in diplomate

excipiatur. certoque iure in fiscum Transylvanicum redierint, eorundem restitutionem hic simpliciter urgeri non posse, sed si plus iuris familia Csáki quam fiscus Transylvanicus ad ea se habere praetenderet. id ipsum similiter iure ordinario reacquirere necessum haberet.

Ad 18. Accepta super hoc negocio informatione, ita accommodaturi sumus resolutionem, ut hac in parte etiam diplomati satisfiat.

Ad 18 (talán 19.) Sicut ad 12.

Ad 20. Iam dni suae mtis commissarii resolutionem haberent.

Ad 21. Similiter ut ad 12. Imo nec negocium restitutionis prati eiusdem hic urgeri deberet, quandoquidem post disturbia et factam restitutionem id ipsum per Ioannem Bornemisza ad rationem orphanorum Alexandri Erős occupatum esse, iidem dni suae mtis commissarii proponerent. Ratione autem certae quantitatis foeni, iamdudum inter dnum administratorem Cassoviensem et possessores praeposituraе Mislensis conventio facta fuisset.

Ad 22. Hoc negocium in amnystiam transiisse etiam in tractatu Tokajensi, responsum est.

Ad 23. Sicut ad 12.

Ad 24. Quandoquidem vineae hae allodiales per dnum Stephanem Chaki Georgio condam Káthai inscriptae extitissent iuxta continentias diplomatis summa super iis existens, ex summa pro arce et bonis Tokaj deponendo defalcanda, ac non Francisco Káthai, verum relictae condam Georgii Káthai (cum inscriptiones vim mobilium obtineant, relictaque ipsa coacquisitrix etiam vinearum earundem extitisset) erit numeranda.

Ad 25. Iam resolutum esset.

Ad 26. Expressum esse in diplomate quantam summam celsissimus princeps pro arce et bonis Regécz deponere debeat, ac proinde tenori diplomatis hac in parte etiam se accommodare vellet, nec alias in tractatu etiam Tokajensi eatenus plusquam in diplomate contineretur a celsissimo principe postulatum extitisset.

Ad 27. 28. et 29. Super his omnibus cum extent articuli novissimae diaetae, ut ad eos fiat conformatio, celsitudinem suam non contrariaturam.

Ad 30. Cum 13 oppidorum Scepusiacorum incolae se iuribus regni accommodare nollent, iisdem etiam libertates regni minime suffragari deberent; interim ut horum etiam negotium accommodetur ad modum tempore principis Bethlenii observatum, celsissimum principem curaturum.

Ad 31. Accommodabitur etiam negocium quaestorum

Zolnensium, dummodo a subditis quoque dni principis intra regnum in ditionibus suae mtis tricesima non exigatur.

Ad 32. et 33. Iam resolutum esset.

Ad 34. Nullum inventationis artilleriae fundamentum in diplomatibus haberetur, ac proinde etiam urgeri non posset.

(Országos ltár. Klobusiczky írása.)

XVI.

1647. decz. 26.

Celsissime princeps sat.

Kegyelmes uram, én mégis valami nagy nehezen ide verekedtem Eperjesre tegnapelőtt, s tegnap az üdnepnek solennitása miatt együtt nem lehettünk az ő felsége commissáriusival, hanem ma ebéd előtt 8 órakor, s proponálván az Nagyságod általam tött ultimaria resolutióját, úgy tetszik, alkalmasint requiescáltak rajta, s declarálván azt is minemő hasznokra nézve jobb volna, ha Nagyságod maga jelen lehetne Kassán tempore resignationis, agnoscalták magok is, hogy jobb volna. Mi mindazonáltal azt mondottuk nekik, ha készek vele, Nagyságod nem mulathat itt, hanem bémegyen, ott benn is derekas országos distractiói levén Nagyságodnak. Nem vethetnek semmit is eziránt Nagyságodra, mert Nagyságod azért jött volt ki, hogy megadja az ő felsége méltóságát, s ha valami difficultások obveniáltak volna is az resignatiókor in depositione iuramentorum ex parte officialium nonnullorum, azokat is complanálta volna Nagyságod; azután nehezebb leszen Nagyságod absentiájában; lássák mit cselekesznek és törődnek magok is rajta, hogy oly későn jött resolutiójok ő felségétől, mindazonáltal minthogy Tassi uram most nem volt köztek, erről való consultatiójokat differálták holnapra s holnap adnak választ, mint és hogy fogják resolválni magokat, azt adjuk alázatoson értésére Nagyságodnak.

Tőrös uram ő kegyelme e jövő vasárnapon indúl Nagyságodhoz innét, ebéd után.

Barna uramot itt nem tanáltam, ternei házánál vagyon, hanem írtam ő kegyelmének, megköldvén az Nagyságod levelét is, kérvén arra igen szorgalmatosan, azaránt való kegyelmes akaratjának Nagyságodnak annuáljon és menjen alá Patakra, mikorra ígérkezik és maga szekerén megyen-é, arrúl való informatióját vévén alázatosan tudósítom Nagyságodat.

Kegyelmes uram, ha valahogy két avagy legfeljebb három hét alatt lehetne meg az resignatio, nem tudom miért köllene addig Nagyságodnak Munkácsra menni, kiváltképen

ha ugyan jelen akar lenni Nagyságod az resignatión. In reliquo stb. In Eperies 26. Dec. hora 2-da pomeridiana anno 1647.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

fidelis et humillimus servus
A. Klobusiczki m. p.

P. S. Az tokaji állapatban Veselény uram elméje inkább collimál arra, hogy az successor adjon assecuratóriát, Tokajt nem abalienálja Magyarországtúl és hogy hostilitást nem indít ő felsége ellen, s tempore necessitatis hogy bebocsátja az praesidiumot. Ezaránt való kegyelmes tetszésit örömest értenínk Nagyságodnak.

Kegyelmes uram, Tőrös uram oda érkezvín, ne menjen feledíkínségben Tököli uram dolga, nagy injuriát szenved szegíny uram késmárkiak dolgában ország statutuma ellen. Ezen módon Nagyságodra nézve teljességgel opprimálni akarják nyavalyást. Bizonyos kezd lenni Iglaviának megvétele, de valóban véres triumphus.

Külczím: Illustrissimo ac celsissimo principi domino domino Georgio Rákóczy sat.

(Eredetije a vörösvári gr. Erdődy féle ltárban.)

XVII.

1647. decz. 28.

Celsissime princeps sat.

Kegyelmes uram 24. praesentis írt levelét Nagyságodnak tegnap adá meg Szemere Pál uram ő kegyelme. Alázatosan értvén kegyelmes porancsolatját Nagyságodnak. Az varanai ispitály faluját tavaly az tokaji tractán az ispitálynak adtuk meg, hogy eo iure birja az ispitály, az mint ennekelőtte. Ha azért comperiáltatik kegyelmes uram, hogy az praedikátor directiója alatt volt az falu, facta inquisitione eligazíthatja ezt is ispán uram mint az többit. De itt oly panasz vagyon, nem ispitály veszi annak hasznát, hanem az praedikátor szolgáltat magának velek, Tolcsvára hova járnak kapálni neki, mi mindazonáltal itt ezt nem igazítjuk, mert nem is diplomához való, ki legyen annak tiszttartója; az mint feljebb írám, in partibus ispán uram rectificálhatja ezen dolgot. Divini István uram mégsem jött be, addig nem resolváljuk magunkat az ő dolgában, valamíg magával nem beszílünk elsőbben. Tőrös uram holnap ebéd után indul Patakra, az mint tegnapelőtt is megírtam Nagyságodnak. Nagy módja leszen Nagyságodnak mindenekről vele való beszélgetésben, s meg is kell érteni ő kegyel-

métől, micsoda intentumban vannak az summák felől, mert úgy látom, homályban tartják az dolgot. Én pedig annál derekasabb dolgot nem tartok egyet is Nagyságodra nézve. A tokaji állapotrúl is discurálhat Nagyságod is ő kegyelmivel, ha valami állana ő kegyelmin ez iránt. Barna uram még sem jött be. Ha kegyelmes uram által megyünk az conclusiókon, én nem tudom, mit csinálunk itt. Csak Kassára köllene osztán menni ad terminum Patakrúl. In reliquo sat. In Eperies 28-a Decembris anno 1647.

Celsitudinis Vestrae

fidelis et humillimus servus
Andreas Klobusoczky.

P. S. Kegyelmes uram, ez levelemnek megpecsétlése után együtt lévén az urakkal esék értésemre, hogy Barna uram bejött, mindjárt írtam ő kegyelmének, mikor indulhat Nagyságodhoz, tudósítson felőle. Mit írjon, ím in specie oda köldettem Nagyságodnak írását, secunda vagy tertia Ianuarii, ha itt lesznek a lovak és hintó, elmegyen. Nem köll azért késni vele kegyelmes uram, legyen becsűletes deductiója, mert kívántatik szolgálatja jövendőben. Kegyelmes uram, tokaji és regéczi statutiók megvannak írva de cum nossal, diciturral köll iratni ő kegyelmivel. Minthogy pedig, ha maga adja ki ez statutoriákat, regius nem lehet, az öcscse Barna Ferencz uram jó lészen pro regio, avagy Pongrácz Kristóf s Láni uram jó lenne, ha valahogy interessatus nem lészen az contradictióban; ha pedig de curia regia leszen iuratus notarius, az peragálhatja mindenik statutiót. Erről consultálkodván Nagyságod ő kegyelmével, útban igazíthatja ő kegyelme az dolgot.

Külczím: Illustrissimo ac celsissimo principi domino domino Georgio Rakoczy stb.

Rájegyezve I. Rákóczi György kezével: 29. Decembris S.-Patak estve $4^1/_2$ órakor.

Melléklet.

Generose domine frater observandissime atque confidentissime.

Salutem et officii commendationem. Kősső érkezvén a sárosi lovak és az út is felettébb nehéz lévén, noha reggel hét órakor indultam rosz házamtól, de elébb nem érkezhettem bejönni tizenkét óránál, s ottan mingyárást érkezvén Lipcsey Gergely uram, Lasztóczy uram is itt éré ő kegyelmét. Magam is örömest szemben lennék Kegyelmeddel a Kegyelmed szállásán, ha ideje volna hozzá Kegyelmednek; nem is kell idegenűl

gondolkodni Kegyelmednek felőlem, mert tudom én Kegyelmed mostani hivatalját mi, édes uram s atyámfia, defacto is csak ama Kegyelmed tavali szolgája e Barna György, valaki külömben gondolkodnék felőle, isten itíletiben leszen érette. Uram édes atyámfia higyje meg Kegyelmed s más is, hogy totus ő nagysága jó akaró szolgája vagyok, és az ő nagysága parancsolatjára csak mutasson módot átmenetelemben, új esztendő második vagy legtovább harmadik napjaig kész leszek megindulnom; de igazán mondom, minden cselídemnek a Sáros vármegyei szokás szerint most tölt ki esztendejek, kocsisom három lovamot is megbénította, rugdoztatta, s most el is hagyott; míg ki nem tánczolja pénzét, fizetését erszényéből, hertelen helyre nem állapíthatom, mert ha csak csetlene, botlana lovam is, mégis új esztendő nap után megindulnék, ha kocsisom helyben volna. Azért készen vagyok az urnk ő nagysága szolgálatjára, csak lehessen módom a menetelben. Ajánlom ezzel istennek gondviselésében Kegyelmedet. Ex hospitio 28. Dec. 1647.

G. D. V.

frater servire devinctus
G. Barna m. p.

Kívül: Ad manus generosi domini Andreae Klobusiczky assignandum.

(Eredetije a vörösvári gr. Erdődy-féle levéltárban.)

XVIII.

1648. jan. eleje.

a)

Georgius Rákoczi etc.

8-a praesentis nekünk írt Kegyelmetek levelét 9 eiusdem négy óra tájban vettük vala el, mibe legyen azért ő felsége commissariusival való Kegyelmetek tractájának eddig való progressusa, értjük Kegyelmetek írásából, és noha tapasztalhatóképen látjuk Kegyelmeteknek eddég szorgalmatossággal és igazsággal való forgolódását hűségekre bízott mind közönséges, mind peniglen magunk privatumát illető dolgokban, mindazonáltal ellenben az ő felsége commissariusinak néha haladoztató, néha viszont csuda szóknak nemeivel élő resolutiójok nem oka nélkűl nemzettek scrupulust az mi elménkben is, és hogy ha mindjárt nem accedálhattunk, vagy miben mostan is nem accedálhatnánk az ő kegyelmek kivánságira, mint ezelőtt is írtuk vala Kegyelmeteknek. Isten látja, nem az ő felségével való békességünknek megerősétésétűl való

idegenségünk, sem valami egyéb respectusokból való időt tentálásunk cselekedtette velünk, hanem inkább attól való tartásunk, valami oly dologra bennünket ne vegyenek, melyet jövendőben ez hazának külső és belső szabadságinak, vagy magunk posteritásinknak is oppressiójokra kezdjenek magyarázni; lelkünk idvessége kivűl semmit is inkább nem óhajtanánk, mint szegény nemzetünknek lelki és testi szabadságát és békességét, annak penig végét nem halasztani, hanem megélemedett időnkhöz és állapatunkhoz képest is mentől hamarébb érhetni kivánnánk, hogy mi is életünkben azt szemeinkkel láthatnánk és Kegyelmetekkel együtt istennek ezbeli áldásában részesülvén ő felségének való hálaadással s az posteritásoknak is jövendő állapotjok felől való jobb reménységünkkel mehetnénk koporsónkban is. Nem is csuda, ha miben scrupulusoknak láttatnánk lenni, holott Kegyelmetek ím maga jól látta, az ő felsége birodalmabeli hívei és ellenkező vallású atyánkfiai miket cselekesznek naponként, nem gondolván sem ő felsége hítivel, diplomáival, sem az ország constitutióival, inkább az evangelicus statust mindenekben opprimálni, mint sem szegény nemzetünknek ím szintén utolsó veszedelméhez közelítő állapotjok felől gondolkodásra, csak mi kicsiny elmélkedéseket is fordétanák; de erről való írásunkat ebbe hagyjuk, mert az mint feljebb is íránk, Kegyelmeteknél is ezek mind nyilván vannak, elhittük, szomoruvan is érti sok keresztyén atyánkfiainak siralmas szenvedéseket, hanem feltött czélunkra igyekezvén, mely az, hogy akármint cselekedjenek mások, de mi eleget akarunk tenni végezésinknek, az minden szíveket látó istenre bízzuk az dolgoknak megítéletit, elhívén, hogy mind azokban dominus providebit.

Im azért azon conceptusokot, melyeket pro conclusione et finali resolutione adtanak ki az ő felsége commissariusi Kegyelmeteknek, megolvasgatván és nem annyira csak magunk itíleti szerint censeálván, mint az Kegyelmetek tökéletes hűsége s jó lelkiismeret szerént való tetszéseken is megnyugován, mire mehettünk, his inclusis Kegyelmeteknek megküldöttük. Nekünk úgy is tetszik, ha miben jövendő securitásra nézve valami világosb declaratiót kivántunk is, de magán az dolgot meg nem akadékoztattuk.

Ez alatt kiválképen való okokra nézve úgy ítélvén lenni szükségesnek, ím az jó isten áldásából pataki házunktól mi megindulánk és elsőbben Ónodban menvén, ott is nem késünk dolgainkat végezvén, recta Kassára be akarunk menni, ha valami újabb okok meg nem akadékozzák ezbeli szándékunkat, és az vármegyéket az 7 vármegyebeli tisztviselőket ad 2. praesentis convocáltatnók Kassára olyan reménységgel, hogy isten

ő felsége megáldván ió véggel Kegyelmetek munkáját, az resignatiót az ő felsége commissariusi, mi is az mi részünkről az praestálandó dolgokat végben vigyük és vitessük. Ha peniglen, kit isten távoztasson, más külömb kimeneteli találna lenni az dolognak, Kegyelmetekkel és azon convocált böcsületes rendekkel consultálkodván az jövendő állapotokról hazánk javára nézendő minden jó és hasznos dispositiókot is tehessünk. Az leveleket azért ím mi mindjárt expediáltatni kezdjük, de mivel magunk is elébb való bemenetelünket Kassára nem remélhetjük, hanem circa 20. vagy 21. praesentis, lehetetlennek tartjuk, hogy az ő felsége commissáriusi elébb bejöhessenek, hanem circa 25. avagy 27, mert elsőbben Kegyelmetekkel és az convocált böcsületes rendekkel kell consultálkodnunk, és úgy bizonyosan ő kegyelmeket is bevárnunk. Erről is azért szükséges Kegyelmeteknek ő kegyelmekkel beszélleni, minket peniglen éjjel nappal tudósítani.

(Egykorú másolat a vörösvári ltárban. V. ö. Szalárdy 229.)

b)

Az praefatióban mi nem ismerünk semmi akadékot.

Quoad primum. Maneat.

Ad 2-dum. Mi azelőtt is láttuk, hogy az neklspurgi diplomában, mind peniglen az Kegyelmetektől specificáltatott articulusban, és ő felsége conditióiban is inseráltatva volt az a szó ubique. De mivel azt mi nem tudjuk ex inanimadvertentia, vagy studio hagyta ki az ország ez elmult gyűlésen az 20. articulusból, az mit azért az ország exmittált, azt nem örömest addálnánk, az minthogy ő kegyelmek sem engedik, az miben nekik nem tetszik, hogy addáljunk vagy valamiben elvegyünk, sem peniglen variáljunk az diplomáknak avagy articulusoknak szavaiban, s mostan is mi igen kegyelmesen vennénk Kegyelmetektől, ha lehetne, maradna csak az articulusnak szavai mellett, mutatván egy kis keménységet az dologban. Mindazáltal, ha egyéb nem lehet benne, azon is Kegyelmetek ne abrumpálja az dolgot, ám legyen beleíratva, ha Kegyelmetek is nem lát valami ártalmat jövendőre nézve benne, csak hogy ezt felette igen kegyelmesen kívánjuk s parancsoljuk is Kegyelmeteknek, minthogy úgy is voltunk s vagyunk informátusok, hogy eddig is semmi olyan sensusban sem tartotta ezen dolgot, úgy alkalmaztassa azért az conclusiókat Kegyelmetek, mert magok is azelőtt úgy kívánták, hogy csak azokra az helyekre értessék ubi hactenus usus fuisset continuatus, mert nemzet szerént magunk váraiban és jószágiban egyáltaljában

meg nem engedjük, azért, mert soha ususba nem volt; Kassán és Szakmárt is nem admittáljuk, azért, mert az tokaji tractatusba annak ő felsége is annuált. Az mennyiben pedig csak az ország articulusa szabadságot adott nekik, annak módját, hogy mi mutogassuk vagy promoveáljuk, nem minket illet. Ezeket azért, ha az conclusióba inseráltathatja Kegyelmetek, annál jobb, ha peniglen külön végezi is el, csak legyen jó securitással, az Kegyelmetek jó ítéletire támasztottuk. De arra igen kell vigyázni, hogy sub nomine liberi exercitii, az jésuiták, ne értessenek, és az hol eddig nem volt egyéb szerzetek is.

Ad 3-ium. Maneat.

Ad 4-tum. Maneat.

Ad 5-tum. Ez is egyéb részeiben megállhat, csak ezekre vigyázzon Kegyelmetek.

1. Hogy az regéczi három lövőszerszámot megadván, úgy quietáljanak bennünket, több praetensiót az lövőszerszámok dolgából az iránt fenn ne tartsanak, ne mondhassák és ne állathassák azt, hogy csak hármat adtunk meg, többel tartoztunk volna.

2. Mivel az bódogkői és szendrei lövőszerszámokot az diplomán kivűl ígértük megadatni, az regéczieket penig az diploma szerént, nem kell azért egy formába ejteni mind az kétféle lövőszerszámnak megadatásáról az szókot: tudniillik, az bódogkőiket és szendreieket az szerént, prout etiam Regecziana.

Ad 6-tum. Maneat.

Ad 7-mum. Maneat az Kegyelmetek írása szerént, előttök megégetvén ezt, ha szintén az conclusióban úgy nem írja is Kegyelmetek, elég, ha az dolog az szerént leszen.

Ad 8-um. Maneat, csak az quietantiát lássuk annak ideibe jól meg, Kegyelmetekkel együtt jövén, isten bevivén Kassára, többen ne legyen busulásunk miattok.

Ad 9-num. Maneat, csak abban valami mesterséget ne kövessenek, hogy az pénzt ő felsége commissariusi vegyék fel, és jövendőben az haeresek kereskedjenek az mi maradékinkon, holott az diplomában az vagyon írva, ipsis, idest haeredibus, nem úgy, hogy ő felségének avagy commissáriusoknak, nem is az másoknak, hanem az haereseknek.

Ad 10-mum. Maneat, mivel Kegyelmetek forgott az articulusoknak csinálásában.

Ad 11-mum. Maneat egyéb részeiben, csak hogy azt nem látjuk benne lenni, quicunque domino principi iurant. Az nicelspurgi diplomában penig az vagyon írva, szükségesnek látjuk azért, vagy azon szókat beleiratni, vagy penig az articulusnak continentiájára igazétani, kiben inserálva vagyon.

Ad 12-mum. Ha különben nem lehet, mi ebben is ellent

nem tartunk, és noha mi úgy emlékezünk reá, az Kegyelmeteknek adatott instructiónk nem hogy valamibe károsnak itéltethetnék, de sőt az dologhoz való kedvünket és az békességhez való indulatunkat foghatják látni, az kiknek eleibe menne az Kegyelmeteknek adatott instructiónk; mindazáltal szokatlan dolognak látszik mielőttünk követeknek instructióját authentice transmutáltatni, és az más félnek kiadatni; vigyázzon azért ez iránt is Kegyelmetek mind az mi méltóságunkra, mind magok böcsületire, és talám elég lenne az plenipotentiának kiadása.

Az terminus, bizony dolog, valóban rövid, mindazáltal azon leszünk, rajtunk el ne muljék, csak ő kegyelmek miatt itt kinn ne kellene késedelmeznünk.

Egyébiránt az Kegyelmetek assecuratoriájának formájában is mi akadékot nem csinálunk, de mivel Kegyelmeteknek nincsen semmi plenipotentiája, sem authoritása Erdély országától, sem penig fiunktól, Rákóczy Györgytől, akarnánk, ha Kegyelmetek azt kihagyathatná, mert ugyanis az mi velünk való végezésnek ereje teszi obligatussá az mi successorinkat és Erdély országát, nem az Kegyelmetek assecuratoriája, kiknek arra nem adatott semmi authoritas; talám az úristen sokaknak várakozások ellen megmarasztja még addig életünket, hogy magunk tehessünk eleget aziránt is ígéretünknek, mindazáltal, ha ugyan különben nem lehet, azon is el ne muljék uram. Ez ratiót mi Kegyelmeteknek nem azért írjuk, hogy az ő felsége commissariusinak úgy proponálja, kivel dubietásban hozza plenipotentiájoknak erejét, vagy alkalmatosságot nyisson arra, hogy újabb plenipotentiát imaginálhassanak Rákóczi Györgytől, kinek az mi életünkben semmi dispositiója in negociis regni nincsen, avagy az országtól is bennök ő felségének semmi végezése nincsen, contentusok is lehetnek az Kegyelmetek assecuratoriájával, mert ugyanis minekünk kell effectuálnunk azokat.

Ad 13-um. Az inventálást azelőtt is megírtuk, magunk váraiban mostan is nem admittáljuk; mindazáltal, ha meg volt Bethlen Gábor idejében mind Kassán, Szakmárt, Kállóba, és ha akkor meg volt, admittáljuk. De ha akkor nem volt, az exemplum sem lévén, végezésünk is arról semmi, méltán ő kegyelmek mi tőlünk sem kívánhatják, nem is tartozunk vele. Mivel peniglen magok is úgy írtak oda fel, hogy Tokajon kivűl fogjuk admittálni, annyival inkább exmittálni kell Kegyelmeteknek.

Ad 14-um. Idem maneat.

Ad 15-um. Maneat.

Ad 16-um. Maneat.

Ad 17-um. Maneat. De az Kegyelmetek írása szerint tudniillik, hogy az inspectio az evangelikus praedikátoron leszen, ha azelőtt úgy volt. Nem is kívánhatjuk, hogy magok ususára convertálják, az is méltó, hogy az ispotály gazda avagy gondviselő tartozzék számadással.

NB. Az tokaji tisztviselőknek juramentumokat az mi illeti, mivel mi mostan is annál egyébre nem mehetünk, az ő felsége commissáriusi is peniglen magoktól arról semmit nem concludálhatnak, kívánnánk csak azt, hogy ő kegyelmek, úgy mint kiknek incumbál is, hogy ő felségét informálják mind az mi igaz ratiónkról s mind peniglen oblatiónknak modalitásiról, és meddig Kassán az dolgok elvégeződnek, addig válaszok is jöhetne ő kegyelmeknek. Ha peniglen annak úgy kelletnék lenni, hogy nekünk is kellene ő felségét requirálnunk, arról még addig Kegyelmetekkel is beszélhetünk, s ha úgy fogna kévántatni, fel is küldhetnénk ő felségéhez, interim, ha ő kegyelmeknek kedvek vagyon az dologhoz, procedálhatnak az vármegyék resignatiójában és egyéb dolgokban.

Az erdélyi assecuratiónak formája felett, nem reménljük, lehessen akadály oly, kinn meg nem egyezhetne Kegyelmetek. Mert annak vagy úgy kelletik lenni, az mint volt Bethlen fejedelem idejében, vagy ha azt az formát fel nem találnók, meg vagyon írva az articulusban, miről assecurálja Erdély, s meg is cselekszi ea conditione, hogy ő felsége is az mi velünk való végezését megtartja és tartatja mind életünkben, s mind holtunk után successorinkat, az diplománknak conditiói szerént.

(A vörösvári levéltárban levő minutáról, melyen Kemény János tett javitásokat s melynek utolsó pontját egészen Kemény írta.)

XIX.

1648. jan. 15.

1048. 15. Ian. Onod expeditae.

Dominis commissariis.

13. praesentis írott Kegyelmetek levelét tegnap délest vöttük vala el; mint informáljon az ő felsége commissariusival levő dolgok felől Kegyelmetek, értjük. Akaratunkkal ez ezelőtt Kegyelmeteknek írott levelünkben is oly homályt tenni nem igyekeztünk, kinn Kegyelmetek el nem igazodhatott volna, vagy közönségesen írott levelünkből, vagy penig Klobusiczki uramnak írott írásunkból, de ha szintén valamiben homály látszott volna is lenni, azt nem kell Kegyelmeteknek csudálni számtalan distractióink között, egyébiránt is penig nem igen deákos

emberek lévén, azonban sietvén is az Kegyelmetekhez való írásunkkal, noha utban voltunk.

Az mint penig ez előtt is írtuk vala Kegyelmeteknek, elhiheti bizonynyal azt, nem az jó békeségnek szeretetitől való idegenségünk akadékoztatott eddig is bennünket, hanem az ő felsége részéről valóknak sinceritásokhoz semmit nem bízhatván,sőt olyant bennek ugyan nem is experiálhatván, hogy jövendő alkalmatlanságokot távoztathassunk kényszerített bennünket, hogy Kegyelmetekkel egyértelemből circumspecte procedáljunk az dologban, és az hol némely punctumokról való elmélkedésünket, ratiónkot írtuk is Kegyelmeteknek, mindazáltal azok mellett nem átalkodtunk úgy meg, hogy interdicáltuk volna, Kegyelmetek tovább is az mellől el ne mehetne, sőt inkább azt írtuk, hogy noha látszanak nehézségek némely punctumokba, mindazáltal mi az Kegyelmetek hűségére és industriájára támasztottuk.

Im azért, hogy mindazt elhitesse Kegyelmetek, hogy az előttünk levő akadékoknak látszó dolgoknak nehézségeknél feljebben vagyunk, megnyugodván az Kegyelmetek istenéhez, hazájához és hozzánk is való hűségében, mind peniglen experiálhassa az jó békeséghez való kész indulatunkat, acquiescáltunk az Kegyelmetek jó tetszésén, és annuáltunk, hogy az Kegyelmetek írása szerént vegye és csinálja conclusiókban az dolgokat, és az jó istennek szent segítsége által végezze el sz hosszas és kétség nélkűl unalmas tractáját Kegyelmetek, és mindazokat az punctumokat, melyekről Kegyelmetek mostan írt, alkalmaztassa bátor az nekünk írt tetszése szerint, tudniillik:

Quoad 2. ha nem lát Kegyelmetek kárt benne, ám írassa oda Kegyelmetek az ubique-t is.

Ad 5. Az regéczi tormentumok felől való írás is maradjon az Kegyelmetek írása szerént.

Ad 9. maneat.

Ad 11. similiter.

Ad 13. similiter.

Ad 17. similiter.

Az tokaji állapatról, ha ő kegyelmek írnának is ő felségének és sincere commendálnák az invasióinkat és oblatióinkat is, azt ő kegyelmektől mind kedvesen vennők, mind peniglen elhiszszük bizonynyal ő felsége is annuálna, fog is annuálni; ha ő kegyelmek informatiója nem teszen akadékot az dologban, magunknak is peniglen kellessék-e, mikor és mi móddal ő felségét requiráljuk, arról Kegyelmetekkel szemben akarunk beszélleni.

Az Kegyelmetek assecuratoriájának formája is marad-

jon bátor abban, az mint Kegyelmetek concipiálta volt, mert noha kivántuk volna ugyan valamivel különben lenni. de azért ugyan megírtuk vala ezelőtt is Kegyelmeteknek, ha különben nem lehetne. azzal el ne mulassák az dolgot. hívén istent mostan is megengedi magunk életünkbe véghez vinnünk.

Az erdélyi assecuratoriának formáját, ha feltaláltathatjuk, az szerént kell lenni, mint volt az szegény Betlen fejedelem idejébe. Vagy ha az nem táláltatnék, könnyű leszen az felett is megegyeznünk, eléggé meg levén világosétva az mostani articulusba, miről kellessék Erdélynek assecurálni.

Az mely particulát Kegyelmeteknek küldött írásunkból excerpált, annak kiadásában nem tartunk semmi ellent.

Akarjuk ha ad 10. Apr. haladhat az erdéli assecuratoriának megküldése. noha minden igyekezetinkkel azon leszünk, hogy elébb megküldhessük, csak azt lássa jól meg Kegyelmetek, elégséges lehet-e csak szóval mondani és ha az praefigálandó napon rá nem érkeznének, ne calumniálódhassanak ellenünk, sem Kegyelmetek ellen. Eisdem etc. Datum Onod, 15. Ianuarii 1648. és 16. die vitték el a levelet éjjel 6 1/2 órakor.

(Minutája a gr. Erdődy-féle vörösvári ltárban.)

XX.

1648. jan. 18.

a)

Nos etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod cum ratione complanationis certarum quarundam difficultatum, iuxta continentias diplomatum novissimae pacificationis inter sacratissimam caesaream regiamque maiestatem, ac celsissimum Transylvaniae principem et dominum Georgium Rakoczi dominum dominum nostrum clementissimum etc. emanatorum, tollendarum et componendarum causa, huc in liberam regiamque civitatem Eperiesiensem cum dominis commissariis caesareis, sufficientibus utrinque literis plenipotentionalibus instructi, convenissemus et una fuissemus constituti: requisiverunt nos dicti domini commissarii caesarei, ut assecuratorias etiam regni Transylvaniae iuxta formam pacificationis Nikolspurgensis, suae maiestati caesareae et regiae assignandam, ipsis ante resignationem septem comitatuum tradere et assignare non intermitteremus. Cum autem idem celsissimus Transylvaniae princeps propter certas (*e következő szavak ki vannak törölve:*

tam varios comitiorum regni Hungariae successus quam alias iustas praegnantesque) rationes easdem literas assecuratorias hactenus prae manibus non habuisset, bonique publici et conclusae pacis securitas simul, et reliquorum magni momenti negotiorum ulterior dilatio, publicae utilitati damnosa *(kitörölve: et praeiudiciosa)* esse videretur. In hunc cum dictis dominis commissariis caesareis, prout sequitur modum, convenimus et conclusimus eosdemque virtute plenipotentialium *(e következő szavakat Klobusiczky iktatta be: ac specialis instructionis nostrae)* nobis per dictum celsissimum principem dominum nostrum clementissimum benigne sub verbo suo principali elargitarum, ac die T. e T. in arce sua Varadiensi emanatarum, eisdemque in specie quoque productarum, et authentice transumptarum, assecurandos et affidandos esse duximus, quod dictus celsissimus Transylvaniae princeps in futuro mense Martii anni huius praesentis 1648. *(köv. szavakat Klobusiczky iktatta be: vel, quod deus clementer avertere dignetur, eodem e vivis decedente successor eiusdem aut status et ordines Transylvaniae ex primitus celebranda eorum diaeta)* praenotatas assecuratorias sub iisdem continentiis, verbis et tenoribus, quibus hic iam concepti, et per utriusque partis commissarios pro maiori certitudine subscripti sunt, iis assignari curabit, quibus sua maiestas assignandas benigne intimaverit. De cuius observatione et tempore quo supra ex parte dicti celsissimi principis effectuatione, nos ex instructione et vigore dictarum plenipotentionalium celsitudinis suae nobis datarum, dictam sacratissimam caesaream et regiam maiestatem, praenotatosque dominos commissarios caesareos etiam affidandos et assecurandos duximus, ita tamen ut etiam dicti domini commissarii caesarei in resignatione septem comitatuum dicto domino principi vigore diplomatum concessorum, pro die vigesima prima mensis Ianuarii et anni praesentis, suo modo fienda, sine ulteriori dilatione, a vigore similiter plenipotentionalium suae maiestatis ipsis concessarum secundum oblationem et obligationem ipsorum procedere non intermittant, prouti affidamus et assecuramus praesentium per vigorem, eo etiam non praetermisso, quod ubi praesentae literae assecuratoriae regni Transylvaniae modo quo supra ad manus commissariorum suae maiestatis ad hoc delegandorum devenerint, teneantur iidem quoque praesentes hasce literas nostras assecuratorias dicto domino principi remittere et restituere, in quorum omnium testimonium praesentes literas nostras assecuratorias sigillo et manuum nostrarum subscriptione roboratas dedimus et concessimus, prout damus et concedimus harum nostrarum literarum testimonio mediante. Datum etc.

Kívül: Ilyen assecuratoriát concipiáltunk volna, hogy adnánk ő felsége commissariusinak, de még velek sem közlöttük, várván elébb az Nagyságod tetszését is felőle érteni, ha így conveniálhatnánk ezután velek.

Klobusiczky kezével: Qualiter correxerint commissarii caesarei nostras assecuratorias.

(Eredeti minutája, mely a Szalárdy János írása, a vörösvári gf. Erdődy-féle levéltárban.)

b)

Nos comes Franciscus Vesseleni de Hadad, perpetuus de Murány, administrator praesidii Filekiensis sacrmae caes. rgque mtis consiliarius, camerarius, et partium regni Hungariae superiorum supremus generalis; Ioannes Tőrös praetitulatae suae mtis camerae hungaricae consiliarius; idem Caspar Tassy de eadem, sedis iudiciariae comitatus Sárosiensis iuratus assessor, et Stephanus Aszalay illmi ac exllsmi dni comitis Ioannis Draskovitths regni Hungariae palatini etc. magister prothonotarius, a parte eiusdem suae mtis. Item Sigismundus Lónyay de Nagy Lónya etc. Bernardus Nyári de Bedegh, comes comitatus de Szabolcs, arcis et praesidii Kalloviensis supremus capitaneus; Ioannes Kemény de Györeő Monostor, comes comitatus Albensis, arcis et praesidii Fogarassiensis, ut et aulicae militiae illmi ac celsissimi dni principis Transylvaniae equestris ordinis supremus, ac exercitus campestris generalis capitaneus, supremus regni Transylvaniae arendator, ac tabulae eiusdem dni principis iudiciariae assessor; necnon Georgius Chernell, de Chernellháza; Paulus de Szemere, camerae Cassoviensis consiliarius et administrator, ac Andreas denique Klobuchiczky a parte suae principalis celsitudinis, ad continuandam anno superiori millesimo sexcentesimo quadragesimo sexto Tokaini institutam, et in suspenso relictam commissionem, in hasce partes regni superiores ablegati commissarii:

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quod cum nonnullae difficultates et differentiae, iuxta tenorem pacificationis inter praelibatam suam mtem sacrmam, et celsissimum principem Transylvaniae in anno millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto initae, anno supranotato Tokaini ob certas causas, et rationes decidi, et determinari nequiverint. Ideo nos ex benigno suae mtis sacrmae et celsissimi dni principis Transylvaniae mandato, denuo pro earum omnimoda et reali complanatione, cum

sufficientibus instructionibus et plenipotentialibus literis, huc liberam regiamque civitatem Eperiesiensem, uti locum communi consensu praesenti commissioni estinatum convenientes, in eo omni cura, et diligentia laboravimus, quatenus negotia et difficultates secundum continentias diplomatum, omni meliori modo componantur, et decidantur, paxque conclusa stabiliatur. Atque tandem post plures et varios mutuos congressus ac tractatus, in hisce sequentibus punctis, et conclusionibus convenimus, atque concordavimus.

Primo. Capella Cassoviensis ut ad usum et rationem illmi dni principis maneat, concordatum est.

Secundo. Ut in septem comitatibus ipsi dno principi concessis, liberum ubique etiam catholicae religionis exercitium, et iurisdictio ecclesiastica pacifice admittatur et perseveret, iuxta diplomatum et articulorum continentias.

Tertio. Ut archivum camerae Scepusiensis utrinque per commissarios revideatur, certoque fidedigno homini, et syncero conservandum committatur. qui iuramento tam suae mti, quam dno principi obligatus sit, ad fidelem custodiam et conservationem, ac siquid suae mti, aut dicto dni principi, pro usu et ratione comitatuum eidem concessorum necessarium fuerit, idem conservator in paribus extradet fideliter.

Quarto. Quod decimas omnes cis Tybiscanas ad rationem ecclesiasticorum ac legitimorum possessorum idem dnus princeps relinquet.

Quinto. Tormenta ultra illa, quae in diplomate continentur, utpote ex arce Bodoghkeő et Szendreő ablata, dnus princeps, quae in potestate eiusdem vel fidelium suorum essent, prout etiam Regécziana tria, per praedefunctum illmum quondam comitem palatinum eo comparata, eiusdem haeredibus restituet, adhuc durante commissione.

Sexto. De tricesimarum dno principi concessarum rectificatione earumque ad normam et observationem priorem reductione cum hic decidi non potuerit, requirenda est superinde sua mtas.

Septimo. Reversales extra septem comitatus degentium, dnus princeps, stante ista commissione, manibus nostris commissariorum suae mtis restituit.

Octavo. Ut pretium vineae Hétszőlő, in promontorio Tokajensi existentis habitae, illmus princeps manibus dnorum commissariorum suae mtis quinque mille florenos deponat, stante commissione. ad quietantiam eorundem commissariorum suae mtis.

Nono. Quoad summas dominiorum Tokaj et Regécz. ut illmus princeps deponat haeredibus Homonnianis, et Esterha-

sianis, defalcatis summis inscriptionum et exemptionum, per illmos comites quondam regni palatinum Nicolaum Ezterhasy, Ioannem Homonnay, et Stephanum Cháky factarum, quae et in quantum liquidari poterunt iuxta continentiam diplomatis. Si qui autem illas summas levaverint, ipsi quietabunt dnum principem, et dni commissarii suae mtis superinde testimoniales dabunt, prout et super eo, si qui easdem requisiti non levaverint. Si autem dni commissarii suae mtis penes plenipotentiales literas partium levaverint, ipsimet commissarii desuper dnum principem quietabunt, assignatis iisdem plenipotentialibus suae celsitudini in specie.

Decimo. Ut proventus parochiales et solutiones etiam tam statuum, quam rusticorum personales, et sessionales cedant suae relgionis ministris, iuxta art. 11. et 12. novissimae constitutionis regni; ita et usus campanarum et sepulturae liber utrinque relinquatur, iuxta art. 14. novissimae constitutionis regni.

Undecimo. Ut iuxta pacificationem Niklspurgensem, supremi comites comitatuum, capitanei et castellani confiniorum et haidonum, iudices et senatores civitatum, et oppidorum privilegiatorum, praesentes et futuri, quicunque dno principi iurant, etiam homagium sive iuramentum suae mti iuxta formam in praefatae pacificationis Niklspurgensis formula contentam praestent.

Duodecimo. De assecuratoriis Transylvaniensium autem dni commissarii illmi principis, penes plenipotentiales eiusdem sub verbo suo principali ac specialem instructionem sibi elargitas et authentice transumptas, assecuratoriis suis ita se obligarunt et obstrinxerunt, quod in futuro mense Martio, anni huius ineuntis millesimi sexcentesimi quadragesimi octavi illmus princeps assignari curabit iis, quibus sua mtas recipiendas benigne mandaverit. Locus autem assignandarum earundem assecuratoriarum denominatur haec ipsa civitas Eperiesiensis, ubi et assecuratoriae dnorum commissariorum dni principis, eo tum restituentur per eos, quorum manibus assecuratoriae dnorum Transylvaniensium assignabuntur. Septem comitatuum resignatio nihilominus ad certum constitutum terminum antecedenter peragatur.

Decimo tertio. Inventationem tormentorum et aliarum rerum artellaricarum admittit dnus princeps in confiniis sibi concessis.

Decimo quarto. In facto iurium familiae Bathorianae literas et literalia instrumenta ex Regécz ablata, quae non praeiudicant illmae dnae principissae iuniori, dnus princeps

requisitus, pro haeredibus Ezterhasianis in paribus authenticis extradabit.

Decimo quinto. Exactionem rationum ab officialibus Regéczianis, Szentmiklosiensibus, et aliorum locorum, itemque debitorum et restantiarum, in quantum liquidari poterunt, illmus dnus princeps pro iisdem haeredibus Ezterhasianis, sicut et a Ioanne Biró, alias olim provisore Tarczaliensi, dni comitis Stephani Cháky, similiter et a Petro Nagy, antehac provisore Eniskensi familiae Széchyanae permittet. Idem quoque fiat a parte officialium illmi principis et aliorum, qui si quietantionalibus vel sufficienti documento non comprobaverint, proventus a se violenter, vel iure belli ablatos esse, ad restitutionem talium proventum teneantur.

Decimo sexto. Servi fugitivi utrinque extradentur, imo neque recipiantur.

Decimo septimo. Ratione pagi Kania restitutionales priores duorum commissariorum principis in vigore maneant.

In quo omnium fidem, firmitatemque perpetuam hasce literas nostras, propriis sigillis et manuum propriarum nostrarum subscriptionibus communivimus, et roboravimus. Datum in praefata libera regiaque civitate Eperiesiensi die decima octava Ianuarii, anno millesimo sexcentesimo quadragesimo octavo.

1. Locus sigillorum commissariorum suae mtis.

2. Locus sigillorum commissariorum dni principis.

(Egykorú másolat. Orsz. ltár.)

c)

Nos Sigismundus Lónyai de Nagy-Lónya etc. Bernardus Nyáry de Bedegh, comes comitatus de Szabolcs, praesidii Kalloviensis supremus capitaneus; Ioannes Kemény de Gyereő Monostor, comes comitatus Albensis, arcis Fogaras, ut et equestris ordinis aulicae militiae supremus et exercitus campestris generalis capitaneus, decimarumque regni Transylvaniae arendator; Georgius Chernell de Chernelháza, primarius aulae familiaris; Paulus de Szemere, camerae Cassoviensis consiliarius et administrator, ac Andreas Klobusiczky, primarius similiter aulae familiaris celsissimi Transylvaniae principis, ac dni dni Georgii Rákóczy, dei gratia Transylvaniae principis, partium regni Hungariae dni et Siculorum comitis etc. dni dni nostri clementissimi, a parte eiusdem celsitudinis, ad continuandam cum dnis commissariis caesareis, anno superiori millesimo sexcentesimo quadragesimo sexto, Tokajini institutam, et in suspenso relictam commissionem, in hasce partes regni

Hungariae superiores ablegati commissarii: memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quod cum ratione complanationis certarum quarundam difficultatum, iuxta continentias diplomatum novissimae pacificationis inter sacrmam caes. regiamque mtem ac dictum clementissimum Transylvaniae principem etc. emanatorum, tollendarum et componendarum causa, huc in liberam regiamque civitatem Eperiesiensem, cum dominis commissariis caesareis, sufficientibus utrinque literis plenipotentionalibus instructi, una fuissemus constituti: requisiverunt nos dicti dni commissarii caesarei, ut assecuratorias etiam regni Transylvaniae, iuxta formam pacificationis Niklspurgensis suae mti caes. et regiae assignandas, ipsis ante resignationem septem comitatuum tradere et assignare non intermitteremus. Cum autem idem celsissimus Transylvaniae princeps, propter certas rationes, easdem literas assecuratorias hactenus prae manibus non habuisset bonique publici et conclusae pacis securitas, simul et reliquorum magni momenti negotiorum ulterior dilatio publicae necessitati damnosa esse videretur: in hunc cum dictis dnis commissariis caesareis, prout sequitur modum, convenimus et conclusimus, eosdemque virtute plenipotentionalium, nobis per praedictum celsissimum principem, dnum nostrum clementissimum benigne, et sub verbo suo principali elargitarum, ac die decima mensis Octobris, anni proxime elapsi millesimi sexcentesimi quadragesimi septimi in arce Gyalu emanatarum, et specialis superinde instructionis nostrae in specie quoque productarum et authentice transumptarum assecurandos et affidandos esse duximus. Quod dictus celsissimus Transylvaniae princeps, in futuro mense Martio, anni huius praesentis millesimi sexcentesimi quadragesimi octavi, vel quod deus clementer avertere dignetur, eodem e vivis decedente, successor eiusdem legitimus Transylvaniae princeps, vel status et ordines Transylvaniae, ex primitus celebranda regni eiusdem diaeta, praenotatas assecuratorias, sub iisdem continentibus verbis et tenoribus, quibus videlicet tempore sermi [1]) principis quondam Betthlenii conceptae et expeditae fuissent, aut si forma illarum sciri non posset, ea forma, qua inter nos tempore resignationis comitatuum Cassoviae conveniri poterit, in hanc liberam regiamque civitatem Epperiesiensem, transmitti, iisque assignari curabunt, quibus sua mtas assignandas benigne intimaverit. De cuius observatione et tempore, quo supra ex parte dicti celsissimi principis effectuatione, nos ex instructione et vigore dictarum plenipotentialium celsitudinis suae nobis da-

[1]) Az egykoru másolat egész kiírva tartalmazza: *sacratissimi.*

tarum, dictam sacrmam caes. et regiam mtem, praenotatosque duos commissarios caesareos etiam affidandos et assecurandos duximus. Ita tamen, ut etiam dicti dni commissarii in resignatione 7 [1]) comitatuum dicto dno principi, vigore diplomatum concessorum, pro die vigesima quarta mensis Ianuarii, et anni praesentis, sine ulteriori dilatione, ac vigore similiter plenipotentionalium suae mtis ipsis concessarum, secundum oblationem et obligationem ipsorum suo modo fienda, procedere non intermittant, prouti affidamus et assecuramus praesentium per vigorem, eo etiam non praetermisso, quod ubi praenotatae literae assecuratoriae regni Transylvaniae modo quo supra ad manus commissariorum suae mtis ad hoc delegandorum devenerint, teneantur iidem quoque praesentes hasce literas nostras assecuratorias dicto dno principi remittere et restituere. In quorum omnium testimonium, praesentes literas nostras assecuratorias, sigillo et manuum nostrarum subscriptione roboratas dedimus et concessimus, prouti damus et concedimus, harum nostrarum literarum testimonio mediante. Datum in libera regiaque civitate Epperjesiensi die decima octava mensis Ianuarii, anno millesimo sexcentesimo quadragesimo octavo.

(Egykoru másolat orsz. ltár.)

XXI.

1648. febr. 1.

Kegyelmes uram! Már ezen is átmenendünk lassanlassan, s úgy remélem, ha elébb nem is, de a jövő kedden eloszlunk. Azonban én édes ngos uram mint igaz szolga mindeneket itt lassan az városbeliekkel régi kivánta s óhajtotta módon végben vittem; kiről mostan nem írok, hanem ma már fundamentaliter bőven mindenekről írok. De ha Nagyságod nem remediálja, félek rajta, valamit építettem fél kézzel, az egri káptalan más kézzel el ne bontsa rontsa. Az dolgok titkosok, nagyok, ki nem praedikálhatom (noha palatinus uramnak, Ajtay uramnak és Somogyi uramnak jelentettem hol mit sub secreto et sub sigillo confessionis) mindazáltal hallattattak oda átal olyan szók, mihent én innét elmegyek, azonnal pari passu fognak az kalvinistákkal procedálni (az kit isten nekem ne adjon érnem, mert mind hitünk, mind más derekas dolgokban becstelenséggel csak megbecsülhetetlen kárt vallanánk). Két dologra kérem nagy alázatossággal Ngdat. Elsőben írjon egy erős parancsolatot az nemes egri káptalanra egyáltalában az

[1]) Az egykoru másolatban a 7-nek üres hely van hagyva.

templom, iskola és parochia dolgát ne moveálják, legyenek csendességben, valamíg Ngdat derekasan nem informálom; másodszor arra, az három felűl megnevezett pap uraknak, az mit mondottam, legyen eltemetve sub puritate coram consciencia; ha az két dolog végbe megyen, szent az dolog, egyébiránt lelkemre írom, kóbor az tehén is. Azonban Ngdnak szerencsés hosszú boldog életét kivánom, ajálom istennek Nagyságodat, magamat szokott gratiájába, koporsójáig igaz híve szolgája maradván

Gr. W. F.

(Sajátkezű. Esztergomi lev.)

XXII.

1648. márcz. 31.

Relatio secundaria super commissione peracta in partibus regni superioribus cum principe Transylvaniae.

Augustissime imperator ac dne dne clem.

Fidelitatis ac fidelium servitiorum etc.

Benignam Mtis Vrae sacr. voluntatem ex literis eiusdem singulis nobis uno eodemque tenore distinctim Viennae de dato prima mensis Iunii anni proxime evoluti praeceptorie sonantibus, quatenus dispositis domi rebus nostris habitaque inter nos mutua intelligentia, pro die quinta subsequentis mensis Iulii in partes regni superiores ad continuandam et peragendam cum ill. principe Transylvaniae dno Georgio Rákoczy tenore novissimae pacificationis cum eodem initae quadragesimo sexto supra millesimum sexcentesimum non ita pridem transactum Tokaini institutam, ac demum ob certas causas in suspenso relictam commissionem, iter aripere atque in libera regiaque civitate Tyrnaviensi convenire, unde etiam de progressu itineris nostri praefatum principem Transylvaniae debito modo certificare deberemus, humillimo animorum obsequio intelligentes, nullam in nos moram passi fuissemus; in certis ex locis, indubiaque relatione accepissemus, ipsum principem pro tunc temporis adhuc in ipsa Transylvania, et sua principali residentia Albae Iuliae videlicet constitutum esse adventumque ibidem ablegatorum suorum Posonio ex diaeta regni cum relatione actorum diaetalium, quae omnia tempus requirebant praestolaturum cognovissemus, proindeque etiam id temporis, quod in partibus illis cum taediosa expectatione et vel maxime cum aliquo derogamine authoritatis Vrae Mtis sacr. inanique expensarum profusione insumendum erat multo

consultius nobis domi nostrae impendendum videbatur. Et ideo etiam primo circa finem idest 29. mensis Augusti immediate sequentis, ubi ex paribus literarum, per praefatum principem Transylvaniae ad Mtem Vram sacr. responsorie datarum, oblationem eiusdem circa effectuationem a parte sua tenore diplomatis obligationisque suae effectuandorum, prout etiam commissariorum suorum denominationem et expeditionem ubi primum commissariis Vrae Mtis sacr. Epperiessinum advenisse cognoverit, factam intellexissemus, licet alter nostrum adversa valetudine pressus, alter in publica commissione regni Kys-Martoniensi occupatus extiterit; nos reliqui nihilominus tamen tenore instructionis nostrae a Vra Mte sacr. nobis elargitae (in qua expresse habetur, ut non obstante unius aut alterius ob infirmitatem, aut alium casum absentia iter aggredi debeamus) die 15. Septembris, in libera regiaque civitate Eperiesiensi in unum convenimus, atque die sequenti, quae erat decima sexta, servato consilio dictanteque id ipsum etiam praemissa instructione nostra, scripsimus dno principi literas. Dantes suae cels. ad notitiam: quod nos ex benigna Mtis Vrae sacr. ordinatione ad continuandam et peragendam anno proxime elapso suspensam commissionem, executionique demandandas etiam reliquas conditiones pacificationis, in liberam regiamque civitatem Eperiessiensem deo favente iam feliciter appulerimus. Cum autem Vram Mtem sacr. et reg., tam medio suprafatae anno proxime transacto Tokaini celebratae commissionis, quam etiam sub diaeta regni recenter evoluta, concurrentibus statuum et ordinum votis, publicisque subsecutis statutis iam omnes diplomatis sui conditiones recte et sincere adimplevisse pro comperto habeatur. Ut hoc exemplo etiam ipse princeps, pro sua erga bonum pacis publicum et Vram Mtem sacr. sincera devotione, id quod obligatio sui diplomatis legitime exigit prompte et sincere, omnique remota dilatione effectui demandet. Et inprimis quidem ordinatis et missis a parte sua cum plenipotentia dnis commissariis, septem comitatibus, eorumque supremis et vicecomitibus ac magnatibus in iisdem degentibus, iudicibus item et senatoribus liberarum regiarumque civitatum et oppidorum privilegiatorum, confiniorumque et haidonum supremis et vicecapitaneis, vaivodis et castellanis iuxta pacificationem Nikelspurgensem in liberam regiamque civitatem Cassoviensem, conventum indicere, et certum brevem eumque competentem terminum ipsis pro iuramenti ad rationem Vrae Mtis sacr. depositione praefigere assecuratoriasque statuum et ordinum regni Transylvaniae super regressu dictorum septem comitatuum cum civitate Cassoviensi nobis assignari facere ne differat, quibus praestitis

quod nos etiam circa eorundem dispositionem atque suae cels. consignationem, ea quae status eorum, et officii nostri ratio dictaverit, a parte Vrae Mtis prompte exequi et adimplere vellemus; monendo insuper dnum principem, ut etiam circa exolutionem summarum pecuniarum ratione dominiorum et arcium Tokaj et Regecz familiae Homonianae ac Eszterhasianae. prae iisque vineae Hétszőlő cum restitutione alterius vineae Barátszőlő patribus societatis Iesu fienda, item circa restitutionem reversalium fidelium Vrae Mtis sacr. extra septem comitatus degentium, mercatorumque Viennensium contentationem, ut ne vel in his inter cetera ubi in unum cum suis dnis commissariis conventum fuerit, nos diutius cum dispendio temporis immorari necessum habeamus, tempestivam faceret dispositionem. Atque tales literas nostras celeri postae cursu ea ipsa die Cassoviam ad manus administratoris proventuum principis pro ulteriori et celeriori ad principem transmissione responsoriarumque obtentione direxeramus.

Ad quas nobis idem dnus princeps sub dato 24. eiusdem mensis Septembris ex Transylvania et arce sua Gyaluiensi punctatim respondit, offerendo circa effectuandorum a parte sua, iuxta diplomatum continentias suaeque obligationis effectuationem, et quod die ipsa 24. praenotata Septembris Cassoviae adesse omnino statuerat, nisi praepotentis dei missa in se plaga variorum morborum genere graviter afflictus, quindecim dierum spatio in arce sua Gyeörgeny vocata decubuisset, verum cum iam per dei gratiam melius valere inceperit, speretque se brevi ex integro sanitati restituendum, nollet quoque tardare suum ex Transylvania exitum, ut propinquiori sua praesentia etiam negotia commissionis felicius et commodius promoveantur. Interim tamen ne longionis forsañ expectationis sui fidelium suorum statuum Transylvaniae partibusque ei subiectarum tam magnatum quam nobilium utpote spect. ac magn. dnos Sigismundum Loniay, Berhardum Nyari, item gen. dnos Ioannem Kemény, Paulum Szemere et Gorgium Chernel et Andream Klobucziczky a parte sua pro commissariis, iisque demandasse ut directe Cassoviam se conferant, complanandisque nobiscum in pago Somos, uti loco inter Cassoviam et Epperiessinum medio quae praecedere debet prius complanatis, tandem Cassoviam et ad alia loca quo necessarium videbitur procedamus. Quoad summas vero dominiorum Tokay et Regecz illas quoque facto prius iuxta conclusionem cum Vra Mte sacr. initam defalcationis computu illis quos concernit paratus est exolvere, prout etiam praetium vinearum Barátszőlő et Hétszőlő dictarum deponi curare. Mercatoribus autem Viennensibus se nihil debere, praeter summas illas, quae a fidelibus

suis Claudiopolitanis et aliis ditionis Transylvanicae a creditoribus nimirum mercatorum Viennensium ad rationem suam levatae et perceptae extitissent, quas etiam similiter facto cum iisdem computo restitui facere vellet.

Has ipsas literas principis occasione manus eius praeter solitum appositae subscriptionis variorumque rumorum, qui de obitu ipsius spargebantur, uti suspectas ad benignas manus Vrae Mtis sacr. in specie transmisimus. Ipsi vero principi die secunda mensis Octobris rescripsimus. Congratulantes inprimis de meliori eius valetudine, voventes simul ut in eadem ad gloriam nominis divini, Vrae Mtis sacr. fidele obsequium et totius christianitatis bonum vivat ad annos plurimos, non illaudantes eius etiam circa effectuationem tenore diplomatis a parte sua effectuandorum oblatam promptitudinem, verum in locum utpote pagum Somos per suam cels. principalem pro praesenti continuanda commissione nobis praescriptum, cum propter varias incommoditates et angustiam loci, tum etiam contra tenorem instructionis nostrae, expressamque in ea Vrae Mtis sacr. benignam voluntatem, nos nulla ratione consentire posse, sed ut considerata Vrae Mtis sacr. authoritate et erga excelsam domum suam, tanto et toties clementer declarato affectu, prout in aliis ita etiam hac in parte se se prompte accommodet, atque in libera regiaque civitate Cassoviensi, tam pro nobis, quam etiam suis dnis commissariis commoditates disponi iubeat, ubi ea omnia, quae in pago Somos pertractanda et concludenda videntur, multo commodius pro authoritate Vrae Mtis sacr., et sua pertractari, et ad finem optatum deduci poterunt.

Ad has rursum nobis respondit de dato 14. mensis Octobris princeps intimando inprimis, quod iam sui dni commissarii iter aggressi atque Cassoviam brevi venturi essent, in eoque erunt, ut quamprimum de aliquo certo loco tractatus nobiscum conveniant. Cassoviae ut fieri possit, ipsum non videre modum, siquidem dei benignitate ipsemet ea ipsa loca movere et Cassoviam quamprimum cum frequentiori numero fidelium suorum magnatum et nobilium, prout etiam militum diversarum nationum venire statuerit, praeterea etiam quod indecorum illi videretur, si ibidem in praesentia ipsius tractatus fieri deberet. Quod si autem omnino Somos nobis non probaretur, contentus erit, si de alio commodiori loco cum suis commissariis convenire poterimus.

Qua resolutione iterata principis accepta iterum die 22. Octobris rescripsimus nos post tantam moram suae celsitudine et suum et commissariorum eius Cassoviam adventum avide expectare, qui ubi nobis innotuerit, non intervisuri sumus ea, quae

a Vra Mte sacr. tenore instructionis nostrae in mandatis habemus requisita promptitudine in processum assumere sperantes etiam ipsum principem, ea quae partim suarum admittenda et exequenda erunt minime difficultaturum.

Et licet quidem nonnulli principaliorum officialium principis, ipsum vivere bene valere, verbis et scriptis passim hinc inde sparsis profitebantur, verum siquidem communis vulgi rumor et opinio, prout etiam in secundis missis quoque literis ad nos datis, suspecta manus eius subscriptio nobis aliud suadebant, ita et principem nos occubuisse credebamus, vel ex eo etiam fundamento, cum ipsum variis morborum generibus, signanter colicae, arenae, ocultae cuiusdam quotidianae febris, vertiginis capitis, cordis doloris, passionibus simul et semel laborasse, et iam nonnisi bezonaricis et aliis exquisitissimis cordialibus medicamentis usum fuisse, ex relatione pharmacopei Epperiessiensis, ubi similium dotes conficiebantur acceperamus.

Ut autem non solum suspicione duceremur, sed certius quid resciamus, et Mtem Vram sacr. etiam fundamentaliter desuper quamprimum informare possimus, cum et alias arx Gyalu vocata, unde literae principis edebantur, esset locus separatus, per idque dissimulationi et occultationi similium valde favens, ego Ioannes Tőrös ex consilio collegiali, occasione privatae legationis meae per Vram Mtem sacr. ad ipsum principem mihi clementer delegatae, certum ductorem equitum praesidii Vrae Mtis sacr. Szendrőviensis, hominem fidum et probum experientiaeque illarum partium non postremae, Andream Hatvani, ad explorandum totius in quonam statu esset princeps, quam ad sollicitandum ab ipso responsum cum literis expediveram.

Interea dni commissarii principis convenerunt Tokavinum, atque nobis die 30. Octobris scripserunt literas intimantes ea, quod abinde die sequenti moturi, consequenterque Cassoviam directe venturi essent, unde etiam de ulteriori progressu commissionis et negotiorum in ea pertractandorum statu nos certificare et requirere vellent.

Die demum prima mensis Novembris duo e numero commissariorum principis nimirum g. d. Georgius Chernel et Paulus Szemere collegialiter ad nos Cassovia expediti circa quartam pomeridianam Epperiessinum advenerant, qui die sequenti hora octava matutina a nobis in hospitio nostro comitis Francisci Weseleni, et consistorio commissioni praesenti distincto honorifice excepti, praemissa inprimis exquisitis verbis hungarico idiomate adornata salutatione, praesentaverunt nobis literas duorum collegarum suorum credentionales, quas eo facto

ubi perlegi curavissemus; consequenter praesentaverunt mihi quoque Ioanni Tőrös ad meas per Hattvanium missas ill. principis responsorias (per me ipsa die Mti Vrae sacr. per cursu postae in specie transmissas) quas eodem contextu publice pari ratione perlegi curavi.

Quibus praemissis tandem idem Chernel et Szemere, suae commissionis e collegio duorum commissariorum suorum in se assumptae seriem nobis diserte declarantes, certas rationes, ad salvandam tanti temporis et tam praeiudiciosam authoritati Vrae Mtis sacr. a parte principis causatam et admissam moram. signanter tardiorem sibi articulorum novissimae diaetae praesentationem, secundo gravem principis infirmitatem, in medium attulerunt. Cupientes insuper a nobis tenore suae instructionis commissionem praesentem aut Tokawium ubi ante annum initium sumpserat. vel vero in locum superius specificatum Somos dictum, uti inter Cassoviam et civitatem Epperiessiensem intermedium admitti idque etiam ex rationibus per principem in literis suis ad nos 14. praenominati mensis Octobris datis, et a nōbis Vrae Mtis sacr. in specie transmissis; addito et eo, quod nimirum in novissimo diplomate non sit expressum, ut Cassoviae commissio haec peragatur; secundo quod etiam principis tempore Bettlemi Tokavini et non Cassoviae celebrata fuerit. 3-tio. Cum haec commissio Tokavini cepta sit, ibidem etiam finiri deberet. 4. Propter commoditatem adiacentium comitatuum, quorum nuntii adesse debebunt.

Quorum hasce tenues rationes contrariis argumentis punctatim refutavimus atque nec in unum nec in alterum praemissorum locum extra Cassoviam, contra expressam in instructione nostra Mtis Vrae sacr. voluntatem consentire posse velle, sed ut omnino Cassoviae, loco in initium in diplomate Nikelspurgensi denominato, ubi etiam nullum novum tractatum instituturi, verum solummodo puram effectuationem effectuandorum iuxta continentias diplomatum fieri volumus. Commissio praesens finem suum sortiatur cathegorice nos resolvimus.

Annuentes tum nihilominus, ut nos collegialiter in civitate Epperiessiensi pro primo congressu, si ipsis ita probabitur, convenire possint, et id etiam cum tali cautela, ne per hanc admissionem nostram locum hunc praesenti commissioni esse destinatum praetendant.

Hac resolutione a nobis accepta cathegorica, se ad relationem dnis collegis suis inprimis, et deinde communi voto principi mature facienda Cassoviam reversuros, et quicquid a dno suo clem. resolutionis desuper acceperint nos quamprimum se certificaturos responderunt. Ex quorum discursu non obscure animadverteramus ipsum principem vix, aut potius,

nulla ratione, nisi prius alibi complanatis complanandis, et tunc etiam solum pro fine finali et solennitate commissionis peragenda nos Cassoviam admissurum.

Ideo etiam demissa animi nostri subiectione Mti Vrae sacr. iteratas literas scripseramus, supplicantes, quatenus dato eiusmodi obstinaciae principis casu, dignaretur Mtas Vra sacr. clementer consentire, quatenus dictam commissionem Epperiessinum, vel exemplo tractatus cum eodem principe Transylvaniae in anno 1632 per novem menses continuati, pro authoritate Vrae Mtis sacr. derivare valeremus.

Ad quas similes iteratas literas nostras, licet a Mte Vra sacr. benignam eiusdem resolutionem desuper necdum acceperamus, quia tamen praefati dni Chernel et Szemere die 12. eiusdem mensis Novembris rursum convenerunt nos Epperiessini in consistorio cum resolutione principis nomine, duorum commissariorum eiusdem talem repraesentata: quod nimirum antecedens nostra absoluta et cathegorica resolutio videretur principi esse praescriptio sive impositio, nihilominus si ad puram effectuationem effectuandorum, id est resignationem 7 comitatuum, iuramentorum ad rationem Vrae Mtis exceptionem, summarum pro dominiis Regecz et Tokay levationem, et archivi revisionem Cassoviam ire velimus, non recusare principem; verum si privatorum praetensiones, quae et odiosae essent et tempus requirerent, disputari debebunt, necessario ad id alium locum intermedium assignari debere, ubi similes difficultates et negotia complanentur, si vero complanari non possent iniuriati ad Vram Mtem sacr. et dnum principem relegari deberent.

Ad quam dni principis modo praemisso nobis repraesentatam resolutionem, confisi etiam iuxta iteratas nostras supplices literas in benigna Mtis Vrae sacr. desuper futura annuentia, respondimus et nos taliter resolvimus: quod si dnus princeps omnem propositionem et rectificationem rectificandorum, quae praesentem commissionem concernunt, sive ea publica sive privatorum essent nobis Cassoviae praecludere indeciseque tali in statu Mtis Vrae sacr. et sibi ulteriores molestias facessere vellet, quae alias omnia virtute et ordine institutae commissionis resignationem septem comitatuum omnino praecedere debent, nos potius in eo consentire paratos esse, ut finalis conclusio omnium prius in civitate Epperiessiensi peragatur, ac demum Cassovia iuxta diploma Nikelspurgense (quod hac in parte diligentissime citabant) pro resignatione septem comitatuum aliisque solennitatibus peragendis proficiscamur. Hac resolutione a nobis accepta reversi sunt eadem die circa 10 meridianam Cassoviam pro relatione facienda.

Unde die 16. iam saepius fatus duus Paulus Szemere iterum nomine commissariorum principis ad nos redit et approbando praemissam resolutionem nostram ac simul etiam offerendo dictorum dom. collegarum suorum circa effectuationem effectuandorum a parte principis synceram promptitudinem, institit, quatenus puncta illa, sive difficultates, quae a parte principis adhuc complanatione indigerent, pro lucrando tempore ipsis scriptotenus transmitteremus, idque eam ob causam, ut si quae eorum ipsi per se resolvere poterunt, resolvant, quae vero non, ad ipsum principem pro resolutione transmittant.

Cuius instantiam nos accuratius considerantes, et timentes quoque, ne quid hic fraudis subesset, respondimus: quod cum etiam dni principis ea esset resolutio et voluntas, ut complanatio complanandorum extra Cassoviam in aliquo alio loco peragatur, expectaturi sumus dom. commissariorum principis pleno collegio Epperiessinum adventum, ac tandem collatis mutuis tractatibus, ea quae optima factu etiam hac ratione videbuntur, praestare non difficultabimus, verum ut tam immature antequam in unum convenerimus contra modum in similibus agendi, et authoritatem Vrae Mtis sacr. id praestemus, in animum nulla ratione nobis inducere possemus, talique resolutione memoratum duum Szemere remisimus. Cui nostrae resolutioni iam fati dui commissarii principis annuentes, recte die 22. tempore matutino certos suos homines cum literis ad nos expediverunt, significantes se die sequenti, vel ad summum 25. Epperiessinum affuturos, et rogantes simul, ut hospitia pro illis accommodari curaremus, quod iudici civitatis eo facto exequendum commisimus; ipsisque etiam id ipsum literis nostris intimavimus. Adveniente itaque die supranotata, scripserunt nobis, quod illa die, tum propter certas intervenientes literas principis ad illos sonantes, tum etiam alia impedimenta adesse non possint, sed ad diem sequentem adventum suum necessario differre debuerunt.

Appropinquantibus itaque die 26. civitate Epperiessiensi dnis commissariis principis, misimus obviam e medio nostri collegam nostrum g. d. Stephanum Aszallay, magist. protonotarium palatinalem cum secretario commissionis Matthia Senkviczy curru tecto praecedentibus eos inprimis equitibus hungaris civitatis Epperiessiensis et postea meis Francisci Wesseleny, ac subsequentibus immediate carpentum germanis similiter meis Francisci Weseleny equitibus dragon dictis, qui ante portam inferiorem civitatis, ad unius circiter falconeti ictum supra fatis dnis commissariis principis obviam facti, eos aggratulabunda salutatione nomine nostro collegiali exceperunt, reversique ordine

praemisso, per portam superiorem civitatis intra undecimam et duodecimam praecesserunt usque ad hospitium meum Francisci Weseleny,ubi subsistentes ordine equites nostri,transitum eorum ad hospitia, quae paululum remotius erant ordinata, praestolati sunt. Principis quoque commissarii cum comitiva trecentorum circiter equitum et 6 carpentis nostros immediate secuti, civitate intrarunt ad hospitiaque sibi ordinata se contulerunt.

Die 27. dum hora octava matutina ex instituto in unum convenire debuissemus, praemiserunt e medio sui ad nos, in consistorium commissionis iam saepius fatum dom. Paulum Szemere, qui nomine eorum pro salutatione diei praecedentis in campo, uti praemissum est, medio d. Aszallay et secretarii facta, proque honore et affectu illo, quo introitum illorum in civitatem Epperiessiensem cohonestavimus, gratias summas retulit, et simul modum et ordinem, quo nimirum collegialiter dom. commissarii principis in consistorio comparere deberent, sibi declarari et demonstrari petit. Cui respondimus, quod nos in moderna commissione nullum novum tractatum instituere nullamve etiam in consistorio commissionis innovationem aut ordinem facere vellemus, sed idem qui Tokaini modus et ordo servatus est, etiam hic servari debebit. Hac resolutione intellecta rediit idem Szemere, atque paulo post circiter decima hora collegialiter omnes commissarii principis simul praecedente et concomitante eos non exigua servitorum caterva sex equis curri tecto iunctis venerunt ad nos, quibus obviam secretarium commissionis una cum servitoribus nostris usque ad portam domus, ut praecedentes eos sursum deducant, expedivimus; nos vero eorum adventum ad gradus superioris contignationis, immediate ante ipsum consistorium expectavimus, atque sursum ascendentes officiosaque salutatione exceptos praecessimus illos in consistorium, ibidemque retento ad mensam pro nobis dextro, illis sinistro latus dedimus. Et hunc semper observavimus in processu et sessione ordinem.

Ubi autem consedissemus, nonnullasque officiosas quaestiones ab utraque parte praemisissemus, iusto sane dolori permoti, non potuimus intermittere, quin dni principis tardiorem commissariorum suorum ad praesentem tractatum pro complanatione a parte sua complanandorum expeditionem copiosiori sermone exprobravissemus; vel ex eo capite cum optime constaret dno principi, quanta cura et sollicitudine Vra Mtas sacr. sedatis placide novissimis regni intestinis tumultibus permutatisque Lincii cum sua cels. pacis initae solenniter diplomatibus, consequenter etiam statim ad effectuationem conditionum eorundem cum sufficienti instructione et mandato in partes regni superiores clementer expeditis suis commissariis,

tam per eos, quam etiam sub diaeta regni recenter evoluta, cui postpositis aliorum suorum regnorum et provinciarum atque totius imperii gravissimis curis et negotiis non sine periculosissimo rerum suarum statu, circiter decem integris mensibus augustissima sua praesentia Mtas Vra sacr. praeesse, animos regnicolarum inter se se dissidentes regia mansuetudine sedare, gravamina omnium complanare, atque a parte sua effectuanda iuxta diplomata effectuare, insuper absolutis feliciter regni comitiis praemissisque ad d. principem benignis suis certificatoriis literis, nos statim ad praesentem commissionem peragendam, executionique demandandas etiam reliquas conclusiones pacificationis, ut pro parte Vrae Mtis et fidelium eiusdem recipienda recipiamus, et d. principi consignanda consignemus expedire benigne voluerit. Quibus omnibus d. principi optime notis, nos nihilominus usque in diem praesentem Epperiessini a tanto tempore cum iactura boni publici, notabilique detrimento authoritatis Vrae Mtis inaniter haerere permiserit. Quód an immerito Mtas Vra sacr. eiusque altissimum consilium resentire possit, iudicio eorum submittentes, et adhortantes pariter ipsos commissarios, ut cum iam tandem aliquando deo propitio feliciter in unum convenerimus, velint sedulo adlaborare, ipsumque d. principem eo inducere, quatenus exemplo Vrae Mtis sacr. praescissa omni dilatione, postpositis quibusvis minus salutaribus exceptionibus et praetensionibus, ea ad quae tenore diplomatum princeps obligatur, etiam syncere et candide effectuentur.

Ad haec ipsi responderunt deum in testem vocando, qui est cordium scrutator hominum, quod nihil magis in votis habeat princeps dnus eorum clmus, quam ut pax cum Vra Mte sacr. conclusa stabiliatur, sancteque et inviolabiliter observetur. Neque debere notari principem in eo, vel in malam partem interpraetari tardiorem commissariorum suorum ad praesentem tractatum expeditionem, quae non studio sed manifestas ob causas, et inprimis quidem propter remotiorem eius in Transylvaniam residentiam, secundo tardiorem sibi transmissorum acticulorum novissimarum constitutionum regni praesentationem, tertio ob gravem et periculosam infirmitatem principis, necessario ac preter intentionem et voluntatem ipsius admitti debuerit. Quoniam vero iam deo volente in unum conventum esset, petierunt sibi negotia et difficultates, si quae praeter illas, quae in benignis literis certificatoriis Mtis Vrae sacr. ad ipsum principem datis, prout et in subsequentibus nostris specificatae extitissent haberentur, scriptotenus extradari, in quarum complanatione secundum genuinum sensum diplomatum synceram promptitudinem principis,et suam nobis offerentes.

Ad quod postulatum eorum. nos id facturos prompte obtulimus, ita tamen, ut difficultates scripto ab utraque parte propositae pro lucrando tempore etiam punctatim eo facto consistorialiter pro et contra verbis et iustis rationibus discutiantur, et authoritate commissionali complanentur, complanataque in accordationis serie collocentur, quae autem authoritatem nostram commissariorum utriusque partis excederent, illa ad Vram Mtem sacr. per nos, per illos vero ad dnum principem postario cursu pro resolutione transmittantur. In quo convenimus atque conclusimus, ut hic processus die sequenti, horis matutinis instituatur, remanentes simul conversationis gratia in prandio apud me comitem Franciscum Wesseleny.

Qua conclusione praemissa, ea ipsa die septem difficultatum puncta per modum propositionis concinnari curavimus. 1-o Erat de exercitio religionis catholicae et restitutione capellae Cassoviae. 2. Archivi remissionem. 3. De decimis episcopatus Agriensis et capituli quartis. 4. De restitutione tormentorum extra diploma. 5. De mercatornm Wiennensium contentatione. 6. De ratificatione tricesimarum per principem tenendarum et ad normam priorem reductione. 7. De restitutione reversalium in 7 et extra 7 comitatus degentium. Cupientes haec puncta prius antequam ad ulteriora deventum fuerit complanari, atque in ordine accordationis punctorum inseri, die 28. horis matutinis ipsis exhibuimus, monentes, ut ipsi quoque suas praetensiones, si quas haberent etiam scripto nobis exhibeant, quas nos requisita diligentia et synceritate complanare vellemus. Quibus punctis a nobis acceptis ad hospitia sua redigerunt, et confestim dno principi pro resolutione transmiserunt.

Die 29. circa septimam matutinam nunciavimus iisdem dnis commissariis, ut iuxta oblationem suam conclusionemque inter nos factam pro complanatione 1. insertorum punctorum a nobis sibi exhibitorum in consistorio commissionis compareant. Qui renunciarunt nobis: quod cum nonnulla puncta ex illis haberentur, quae authoritatem illorum excederent, ideo necessario illa ipsis prius cum principe, dno suo clem. communicanda fuere, a quo ubi primum ad illa resolutionem acceperint, non intermissuri sunt nos convenire, interim ut ad exiguum tempus patientiam cum illis habeamus rogarunt.

Accepta denique expectata resolutione principis die 7. mensis Decembris, nos in consistorio convenerunt, atque ad puncta nostra praemissa simul et anticipato ad nonnulla alia per nos pro futura propositione reservata principis resolutionem, addentes quoque huic resolutioni quinque suarum praetensionum puncta nobis praesentarunt.

Et ad primum quidem non contrariari principem, ut

liberum exercitium etiam religionis catholicae secundum art. regni Cassoviae admittatur. Cum autem ratione abstinentiae a regno patrum Iesuitarum (quorum nos inter puncta adhuc ne mentionem feceramus) iuxta obligationem diplomatis, per status etiam regni acceptati et confirmati, nihil in praeterita diaeta, in quam reiecta fuerat, determinatum sit; sed neque art. 8. anni 1608. ante coronationem editus iuxta punctum diplomatis 8. ratione bonorum eorundem effectuatum sit: ideo neque dicti patres usque ad decisionem regnicolarum et effectuationem art. praemissi in ditiones principis, possessionesque bonorum praeter sensum resolutionis novissimi tractatus Tokaiensis et cessionis commissariorum Vrae Mtis (quod Cassoviam et Zatthmarium) admitti et debere, capellam vero curiae Cassoviensis, ad fundi possessorem pertinere. Ad secundum consentit. Ad tertium, quoad arendationem decimarum episcopatus et capituli Agriensis se art. regni 95. novissimae diaetae accommodare vellet princeps, atque secundum eius continentias singulis ánnis d. episcopum Agriensem pro iisdem contentari curabit.

Ad 4. Tormenta quaecunque in diplomatibus non essent, restitui promissa uti ex castris Chichva, Szendrő, Bodogkő, Palocha et Sztropko ablata, in generali amnystia comprehensa esse, ideo nec ad restitutionem eorum teneri principem. Ex castro Szendrő nihilominus si aliquae munitiones annectae reperiri poterunt, eas restitui facere vellet.

Ad 5. Mercatorum Wiennensium in amnystiam transiisse praetensionem. Addendo quoque vineam Barátszőlő esse allodialem et ad dominium Tokaiense spectantem, perque diploma et subsequentem donationem Vrae Mtis sacr. d. principi concessam, ideoque etiam non esse huius fori.

Ad 6. siquidem Mtas Vra sacr. septem comitatus d. principi cum universis proventibus et redditibus fiscalibus cesserit, non parum praeiudicaretur iuribus et libertatibus regnicolarum, si ille proventus, qui in 7 comitatibus d. principi concessis semel exigitur secundario in ditione Vrae Mtis sacr. exigetur, quasi 7 comitatus non essent cum regno unum. Et ideo cuperet, ut de rebus ex 7. comitatibus educendis in ditione Vrae Mtis non exigeretur tricesima, prout nec de rebus ex ditione Vrae Mtis in 7 comitatus inductis, atque sic solum unica tricesima in toto regno maneret, et exigeretur iuxta antiqua statuta regni.

Ad 7. Reversales extra 7 comitatus degentium, quorum necdum essent restitutae, restitui promisit.

Ad quod in 7. praemissis punctis ex resolutione d. principis responsum die 5-a replicam illis exhibuimus, reservato usque ad finalem decisionem praemissorum punctorum ad

eorum postulata responso. qua accepta ad hospitia sua redierunt.

Die eadem horis pomeridianis iidem d. commissarii principis miserunt ad nos e medio suo d. Paulum Szemere et Andream Klobucziczky. nunciantes se intellexisse replicam nostram ad responsum eorum datam, verum illa contenti esse non possent. sed cuperent etiam ad postulata sua responsum. cum residuitate omnium difficultatum et praetensionum nostrarum pro complanatione sibi simul et semel exhiberi idque tenore diplomatum, ubi expresse contineretur complananda utrinque complanari debere, quod ut pari passu fiat esse intelligendam.

Ad quam illorum instantiam nos resolvimus, quod omnino universa puncta difficultatum a parte nostra nihil ulterius reservando, simul et semel ipsis pro complanatione una cum responso ad nostrorum postulata scriptotenus exhibere velimus, cum tali tamen protestatione et cautela, ut ipsi quoque a parte sua idem faciant. Nihilominus tamen si quae innatorum interea praetensiones ab alterutra parte tenore diplomatum complanandae occurrerint, eae quoque assumantur et verbotenus iustis rationibus discutiantur. discussaeque et decisae inter caetera accordationis puncta collocentur ac pro rato habeantur. Qua resolutione nostra etiam ipsi contenti facti in eo consenserunt.

Ex eo die sequenti. quo erat sexta, intra quintam et sextam pomeridianam in unum convenientes exhibuimus illis cum praemissa protestatione nostra, omnia residua postulata in 28 puncta redacta, ac simul etiam ad resolutionem illorum anticipato nobis datam punctatim replicam, prout etiam ad quinque eorum postulata responsum, quorum primum continebat quaerelam, in communi de eo, quod nonnulli d. magnates repositos in bonis suis concionatores evangelicos excludere ergo subditos vero odio religionis omnem crudelitatem exercere praesumant. 2. Ut servi fugitivi ut et praesidiarii utrinque restituantur. 3. Ut bona Balassiorum restituantur, damnaque Simoni Balassa et haeredibus Andreae condam Balassa illata refundantur. 4. Ut bona polonica d. Tököly restituantur. 5. Ut ab impetitione magn. d. Osztrosicz Ioannes Ban tenore generalis amnistiae eliberetur.

Et id primum quidem respondimus illis nos non sufficienter intellexisse quaerelam ea in parte d. commissariorum principis; si quid tamen tali patratum esset, quod nobis minine constaret, extarent articuli novissimae diaetae, quibus praescribitur modus tales excessus corrigendi. Quantum vero ad effectuationem eorum, quae in 7. et 8. puncto diplomatis Vrae

Mtis sacr. contineretur, ea non esse huius fori et commissionis, sed etiam vigore diplomatis ad comitia spectare, quo etiam de praesenti reiicerentur.

Ad secundum servos fugitivos, qui nimirum mercede conducti non expleto sui famulatus termino, suo cum salario affugiunt, restitui debere, qui autem famulitii sui tempus exercerunt, licitum sit illis vel in ditione Vrae Mtis, vel ipsius d. principis, prout illis libuerit, servire, respondimus.

Ad 3-tium. Negotium Simonis Balassa et haeredum condam Andreae Balassa in publicis comitiis regni erat discutiendum, prout etiam inchoatum extiterat, ita etiam in tabula regia Vrae Mtis ventilatum fuisset, si ipsi dni causantes comparuissent, et ideo sibi ipsis attribuant idque suo loco ac tempore via et ordine iure promissis prosequantur.

Ad 4-tum. Negotia regni Poloniae non spectare ad praesentem commissionem, eapropter si iniuria aliqua facta est magn. d. Tököly, in regno Poloniae, ibidem via et ordine iuris iuxta consvetudinem illius regni vindictam quaerat.

Ad 5-tum. Requirentes m. d. Orsztrosicz, ut tenore generalis amnistiae ab ulteriori impetitione Ioannis Ban supersedeant.

Et haec erant quinque puncta a parte d. principis penes resolutionem ad nostra datam nobis exhibita.

Die 8. horis pomeridianis circa tertiam convenerunt nos in consistorio dni commissarii principis, et institerunt, ut cum iam omnia puncta difficultatum ab utraque parte essent extradata non amplius scriptis super scripta, replicis super replicas, quae in infinitum irent, sed verbis tractentur et discutiantur. In quo nos non consensimus, sed ut pari passu, prout et ipsimet superius innuebant, procedatur, respondimus. Nam cum nos ipsis iuxta eorum postulatum omnia negotiorum complanandorum puncta et simul etiam ad ipsorum responsum, replicam et ad propositiones responsum scripto exhibuerimus, ut ipsi quoque ad proposita sibi puncta, ad quae resolutionem necdum dedissent scripto nobis respondeant, ac demum tandem ex rationibus unius et alterius partis pro et contra verbis in communi consessu ventilentur et quod magis aequitati diplomatumque continentiis consonum videbitur, concludatur.

Cui nostrae praetensioni veluti iustitiae conforme, necessario subscribere debuerunt, atque nobis die 10. ad puncta nostra residua ipsis ordine proposita, responsum cum consideratione quadam adiecta super replica et responso nostro, uti superius meminimus, ipsis exhibito praesentaverunt. Quibus acceptis, ut ea inprimis privatim inter nos revideamus et altius

consideremus, distulimus eorum discussionem et decisionem ad diem duodecimam.

Quo adveniente convenimus in unum, et siquidem d. commissarii principis in propositionibus nostris, replicis et responsis non eum ordinem, quem nos, sed plane inversum secuti sunt, non levis confusio et quaestio orta fuerat, utrum in discutiendis difficultatibus ordinem eorum vel nostrum sequi, et num publica, privata vel e contra ordine praecedere debeant, prout etiam si in aliquo puncto haeserimus, an in complanatione caeterorum praecedere debeamus? Tandem post multas disceptationos, conclusum est, ut gradatim secundum nostrum ordinem in complanatione difficultatum procedamus; et si etiam in aliquo punctorum, quod vel Vrae Mtis sacr. benigna resolutione, vel vero d. principis indiguerit haeserimus, eo non obstante reliqua complanari debere.

His praemissis occurrit primum in ordine propositionum nostrarum punctum; in quo exercitium religionis catholicae in libera regiaque civitate Cassoviensi visis disturbiis intermissum, reassumendum facta capellae illius loci restitutione secundum continentias diplomatis, ut templa qualitercunque occupata prioribus possessoribus restituantur ursimus.

Responderunt repetendo superius ad nostra puncta in responso suo declarata, argumenta. Addendo: fuisse etiam tempore principis condam Boczkay in pacificatione Viennensi certum articulum editum, ut templa utrinque ablata restituerentur, neque tamen praetensa capella in numerum aliorum templorum computata aut restituta fuerat. Et cum moderno d. principi Transylvaniae civitas quoque Cassoviensis ita per Vram Mtem sacr. concessa esset, quemadmodum ser. princeps quondam Bettlemus illam possederat, isque liberum usum capellae dictae usque ad extremum vitae suae diem pacifice tenuerat, salva nihilominus permanente libertate religionis catholicae, non videret et modernus princeps rationes, quare in diplomatum continentiis, et similibus praedecessorum suorum hac in parte exemplis recedere deberet; cum et in novissima regni diaeta, satis superque de eo disputatum, nec tamen aliud conclusum fuisset, quam quod ad rationem et ad instantiam catholicorum pro templo, parochya et schola alius locus in dicta civitate Cassoviensi designaretur.

Quoad patres Iesuitas, obiecerunt nobis nostrum argumentum in replica positum, ubi asseruimus eosdem residentiis suis abstinere, esset ante latam et decisam sententiam condemnare, affirmantes vigore art. 8. ante coronationem contra eosdem per universum regnum iam latam, sed necdum executam esse sententiam, neque vigore 7. puncti novissimi diplomatis,

de residentia, sed de abstinentia eorum a regno in praeterita diaeta fieri debuisse conclusionem. 2. Obiecerunt etiam nobis ex replica nostra quod benignam cessionem Mtis Vrae sacr. de residentiis patrum societatis Iesu Cassoviensi et Zathmariensi Tokaini anno praecedenti ipsis datam, nos temporaneam ex eo, quod etiam d. princeps plura ad exitum comitiorum distulisset, dixerimus, quo respectu etiam omnia alia, quae beneficio illius complanata, restituta et apprehensa extitissent, immutari debere.

Praeterea id etiam conclusum fuisse in tractatu Tokaiensi, ut dicti patres societatis Iesu tamdiu a residentia Cassoviensi et Zathmariensi abstinerunt, donec certi quidpiam superinde per regnicolas concluderetur, nulla tali autem existente conclusione, liceret d. principi praemissae resolutioni Mtis Vrae sacr. prout et scriptis iuribus et articulis patriae suo se accommodare, ad quae observanda etiam per diplomata obligaretur.

Ad quas obiectiones eorum et resolutiones replicavimus, inserendo priori nostro ad eorum de petita capellae restitutione responso, non negando etiam tempore condam principis Bochkay in pacificationi Viennensi occupatorum templorum restitutionis mentionem factam fuisse, sed non talibus tantisque declarationibus, specialitatibus et executionum vigore sicuti modo, neque ex hoc fundamento restitutionem dictae capellae nobis denegare posse debere.

Ad citamen 8. articul. anni 1608. quod in replica nostra nos nihil aliud respondimus, nisi quod consequentia nostra staret ex eo, quod eius articuli decisio ad diaetam spectaret adhuc simul cum personali patrum a regno abstinentia et ille articulus defacto maneret, in eo esse, quatenus in Viennensi mansit, et cui etiam deesset contentus regnis.

Acta quoque novissimi tractatus Tokaiensis nos minime in dubium revocare ex eo, quod allegatam cessionem de residentiis patrum Cassoviensi et Zathmariensi nimirum dixerimus fuisse temporaneam, nam et illa cessione hae particulae haberentur, videlicet: in hoc puncto, et item huic postulato, a particulari igitur non posse commode inferri universale. Neque enim saepius d. princeps vigore diplomatis uti superius assereretur praelibatos patres societatis Iesu a ditione sua excludere potest, vel ex eo, nimirum quod cum hoc negotium patrum in praeteritis comitiis determinatum non sit, ideo respiceret, ut promissum est, futurum tempus, in quo scilicet determinabitur a regnicolis, an debeant vel non debeant patres a regno personaliter abstinere. Interim ergo negare patribus liberum aditum et reditum Cassoviam et Zathmarinum pro temporis exigentia

et catholicorum spirituali consolatione esset, et antea respondimus eos ante decisam et latam sententiam condemnare, quasi inhabiles essent redditi patres ad liberum exercitium propter abstinentiam in diplomate memoratam, cum incertum adhuc esset num futuris comitiis in permansionem vel abstinentiam eorum totum regnum consentiet? Et articul. quoque 8. anni 1608. per eos saepius citatus solum de habilibus bonis patrum ageret, quorum status non esset praesentis fori et commissionis.

His et aliis plurimis argumentis circa hoc punctum in medium prolatis cum nos nihil efficere posse animadvertissemus, affectantibus id ipsum etiam principis commissariis, hoc negotium patrum pro hac vice usque ad futuram resolutionem principis in suspenso relinquimus.

In secundo puncto ratione revisionis archivi camerae Scepusiensis concordavimus.

Tertio puncto agebatur de decimis episcopatus et capituli Agriensis, in quarum dominium et liberum usum facultatemque arendandi tam ipsum d. episcopum, quam capitulum Agriense pleno iure restitui postulavimus, siquidem etiam in conditionibus, quibus hi septem comitatus d. principi conceduntur, expresse contineretur, ut omnes decimae Cistibiscanae ad rationem ecclesiasticorum et legitimorum possessorum relinquantur extra Tokaienses decimas, quae principi cedunt. Quod si autem camera Cassoviensis aliquas accedente episcopi et capituli consensu pro se retinere voluerit, aequum pretium iuxta morem antea sub regimine Mtis Vrae observatum simul et semel persolvat, quod si facere noluerit, liberum sit episcopo et capitulo cui voluerit arendare, vel pro se retinere.

Responderunt ad hoc, d. principem circa arendationem dictarum decimarum se artic. 95. novissimae diaetae accommodare et secundum eiusdem continentias singulis annis d. episcopum et capitulum Agriense pro iisdem contentare velle, siquidem episcopus Agriensis iam semel arendationi cesserit, in consensumque illius arendam receperit. In citato vero per eos articulo expressum habeatur, pretium arendationis ita fieri debere, prout tempore constituti articuli fuerit. Attenderet et id, quod certus contractus ratione praetactarum decimarum inter rev. d. quondam Iohannem Piber episcopum Agriensem et principem Bettlem extaret. Praeterea quod etiam per statum ecclesiasticum sub diaeta regni recenter evoluta, dum praecitatus articulus conderetur, ablegati principis Transylvaniae assecurati essent in eo, quod d. princeps in usu arendae decimarum annorum priorum eiusdem episcopus Agriensis permittetur, dummodo iidem sensum dicti articuli consentiant, prout etiam hue spe ducti consentissent.

Quibus replicavimus, quod responsum hoc d. commissariorum principis forte aliquem locum haberet vel habuisset durante vita eiusdem episcopi, praesertim si ex libera sua voluntate, et non potius ex necessitate, solennibusque factis protestationibus, pro primo duntaxat illo anno illas ill. principi cessisset, quamvis etiam ex illa protunc promissa summa, quingenti talleri restarent adhuc exolvendi. De arenda autem huius secundi anni nihil prorsus recipere idem d. episcopus voluisset. Ex quibus manifestum evaderit nihil certi primo anno episcopum de ordinaria arenda cum ill. principe conclusisse, sed esto conclusisset, id etiam praeiudicium successoris sui prout nec contractus condam episcopi Piber cum principe Bettlemo initus non staret. Accederet et id quod art. 95. novissimarum constitutionum regni, et ille anni 1548. art. 61. ibidem positus, ad quos se referunt d. commissarii principis, intentum ipsorum minime confirmaret, cum isthic de consveto et voluntarie ac benevole limitato, et non de invito, solennique protestatione ruinato pretio ageretur, liberumque relinqueretur ecclesiasticis, si quas sponte ex decimis suis arendarent, vel pro se reservarent. Circa hoc punctum etiam illi suis rationibus, nos vero nostris inhaerentes, nihil conclusimus, sed in suspenso relinquimus.

De restitutione tormentorum in diplomate non specificatorum et praetensione mercatorum Wiennensium etiam nihil conclusimus, sed ad ulteriorem resolutionem principis cum diligenti recommendatione relegavimus.

Septimo. Reversales fidelium Vrae Mtis sacr. extra septem comitatus degentium, se restituturum promisit princeps.

Die eadem horis pomeridianis iterum convenimus in unum et sequentia puncta tractavimus et discussimus.

Et in ordine quidem 8. in quo domus libera capituli Agriensis Cassoviae habita restitui praetendebatur, in eo convenimus, ut eandem domum capitulum eo iure inposterum possideat, prout ante novissima disturbia possedit.

Nonum, decimum et undecimum punctum tangebat g. d. condam Stephanum Devény, ratione certi contractus in captivitate apud principem Transylvaniae cum eodem initi, cuius vigore d. princeps medietatem arcis Fözör et duos eiusdem Devéni pagos Kosztolan et Lipocz in comitatu Sarosiensi existentes nomine lytri in 12 m. florenis possedit, quem iustis rationibus restitui in integrum postulavimus; sed scientes eo in puncto voluntatem principis d. commissarii eiusdem, ne respondere quidem voluerunt ad nostras rationes, sed suam synceram interpositionem respectu nostri ea in parte apud principem promiserunt. Restitutionem nihilominus literarum eiusdem

Devény factum bonorum suorum concernentium d. princeps iam antea promiserat absque defectu.

In duodecimo convenimus ut gr. ac magn. dnae condam Nicolai Keglevich relictae viduae, domus in Onod habita cum libertate restituatur.

13. Possessionis Halmay in comitatu Abauivariensi medietas restituta est Alexandro Wéchei.

Punctum 14. 15. 16. et 17. conclusum.

18. De bonis condam Sigismundi Praepostvari Daroczianis in Transylvania habitis, quorum restitutionem d. comes Stephanus de Chak sibi tenore diplomatum fiendam sollicitat et positum (?) verum ea non iure belli occupata extitisse demonstratum esset, sed partim iure fisci Transylvanici per d. principem, partim vi testamentariae legationis praefati d. Praepostvari per m. d. Stephanum Telegdi possiderentur, ideo hanc praetensionem d. comitis Chaky ad solitum cursum iuris relegavimus.

19. Certa portio possessionaria Bamka dicta ex pertinentiis arcis Almas in Transylvania, praefato d. comiti Stephano Chaky restituta est.

20. Negotium residentiae fratrum minoritarum in possessione Rad et comitatu Zempliensi habitae ad 23. art. novissimae diaetae relegatum esse volebant, nihilominus tamen etiam hoc est, complanatum, restitutionalesque literae ipsis desuper datae sunt.

21. Vineam Barátszőlő, cuius pretium d. princeps in literis suis una cum pretio alterius vineae Hétszőlő dictae promiserat, ex eo quod allodialem fuisse praetenderent, in restitutionem eius noluerunt consentire, sed ad principis ulteriorem resolutionem distulerunt.

22. Negotium certorum punctorum etiam patrum Iesuitarum ad praepositaram Mislensem spectantium et prae manibus d. Ioannis Bornemisza habitorum ad 23. art. novissimae diaetae relegantur, mansit in suspenso.

23. Restitutionem verum sub ipsis disturbiis Cassoviae ablatorum Georgii Kokul magistri scholae et organistae catholicorum Cassoviensium alias personae miserabilis ursimus diligenter, sed causantes amnystiam, nihil effecimus.

In 24. et 25. concordavimus.

26. Summarum exolutionem pro dominiis Tokay et Regecz familiae Eszterhasianae et Homonianae, et Eszterhasiano quidem iuxta oblationem principis medio mei Ioannis Tőrös factum in valore partium Transdanubianarum et manibus nostris consignationem ursimus, sed dilatum hoc negotium ad ulteriorem principis resolutionem.

In 27. 28. et 29. agebatur de decimis quas de allodiatura Garamiensi illmae comitissac dnae relictae condam Sigismundi Forgacz concionatoris evangelici, ex eo quod de eadem allodiatura ad beneplacitum pendebatur, sacerdoti catholico pro intertentione praetendebant, quin imo etiam vicecomitem comitatus illius ad executionem penes exmissiones comitatus, nisi nos literis nostris commissionaliter scriptis vicecomitem praepedivissemus educere volebant. Praeterea etiam de decimis a catholicis Varononiensibus et Also-Mezenzeffiensibus authoritate vicecomitum, item pro concionatoribus locorum exactis, item de usu campanarum et sepulturae quam concionatores evangelici admittere nolebant catholicis.

Quam difficultatem contra diploma et constitutiones regni manifeste opposita, multis diversis iisque iustissimis rationibus authoritate commissionali, sublatam esse voluimus, sed commissarii principis nulla ratione se in id initere volebant asserentes desuper iam instare constitutiones regni per idque hoc negotium authoritatem commissionis excederet, siquidem similes controversiae decidendae iudicatui vicecomitum atributae essent. Quod nos in contrarium ex ipso textu art. 14. novissimarum constitutionum regni docuimus, verum cum ipsi solita sua obstinacia ducti, nostris iustis rationibus cedere noluerunt, ideo hae difficultates ad ulteriorem principis resolutionem in suspenso remanserunt.

30. et 31. punctum circa tricesimarum et tributorum pensionem continebat 13 oppidorum et quaestorum Zolnensium immunitatem quam praetendebant, sed eos ut se legibus regni accommodent communi voto relegavimus.

In 32. puncto depositionem iuramentorum omnium officialium, in tractatu Nikelspurgensi specificatorum, vigore eiusdem tractatus admitti postulavimus tam Tokaini quam Zatthmarini et aliis in locis, nulla exceptione admissa, siquidem etiam haec confinia decedente ex hac vita d. principe, a generali Cassoviensi Vrae Mtis dependentiam suam habere debeant.

Ad haec responderunt non contrariari d. principem, ut in Zatthmar et aliis locis officiales prout tempore principis condam Bettlemii observatum extitisset iuxta diplomatum continentias iuramenta deponant, sed Tokaini debere singularem considerationem respectu perpetuitatis sibi et suis haeredibus per Vram Mtem sacr. collatae, quin imo nec in eo consentire posset, ut capitaneus Vrae Mtis sacr. fide obligatus cum praesidio in arce, sed in oppido (quod munire curabit) prout in Onod ante novissimos tumultus observatum est suam residentiam habeat, excepto casu necessitatis, quo non contrariabitur, ut in arcem sese recipere possint.

Circa quam difficultatem veluti novam, authoritatemque nostram excedentem, et nec in diplomate fundatam nihil statuere possumus, sed ut d. princeps Mtem Vram sacr. durante adhuc hac commissione per literas aut medio certorum ablegatorum suorum debito modo requirat, benignumque consensum desuper extrahat, cui nos prouti tenemur demissa animi subiectione obsequenter accommodare vellemus dixerimus.

In 33. puncto postulavimus assecuratorias Transylvanorum super 7 comitatibus et civitate Cassoviensi antequam eorum resignatio per nos instituatur, ut manibus nostris consignari faciat d. princeps, quoniam absque illis tenore instructionis nostrae neque possemus dictos 7 comitatus d. principi resignare.

Responderunt prout et in replica dictas assecuratorias regni Transylvaniae propter longiores dubios et varios comitiorum regni Hungariae successus, ab eoque tempore non celebrata regni illius comitia prae manibus adhuc d. principem non habere, in eo tamen laboraturum, ut quo citius fieri poterit in primitus celebrandis de more nationum comitiis Mti Vrae transmittantur. Neque tam brevi termino huius commissionis dictas assecuratorias fieri debere, diplomatibus, in quibus nulla illius termini denominatio haberetur, aut hactenus exemplis demonstrari posset, cum etiam tempore principis Bettlemii post absolutas complanationes et resignationes nullo certo designato termino transmissae fuerint, nisi studio impossibilitatis id fieri desideremus, quod pro synceritate nostra minime speraret princeps.

Replicavimus, nos non studio impossibilitatis praetensas assecuratorias Transylvaniae urgere, quod omnino uti assereretur contra toties utrinque asservatam confidentiam et synceritatem foret, sed vigore tractatuum ac diplomatum, et articuli regni supra citati, in quibus nulla dilationis admittendae mentio haberetur, essetque ex praecipuis substantialium rerum punctis huius commissionis maximum.

Ad hoc rursum illi replicarunt, rationes iam declaratas esse, propter quas hactenus expediri nequiverant, sed si interim necessum videretur, ipsimet dd. commissarii principis, virtute plenipotentialium eiusdem sibi datarum, nos desuper assecurare vellent, quod eae in certo termino transmittentur.

Quibus nos absolute respondimus, nos nec in assecuratorias eorum, neque etiam in dilatione assecuratoriarum Transylvanorum ad certum aliquem terminum absque benigna annuentia Vrae Mtes sacr. consentire posse. Quae difficultas in suspenso remanere debuerat, quemadmodum etiam desuper MtemVram sacr. literis nostris pro resolutione obtinenda, addita nostra tenui opinione, humillime informaveramus.

In 34. puncto instituimus pro admissione inventationis tormentorum et aliarum ad apparatus bellicos necessariarum rerum in confiniis et arcibus d. principi concessis.

Ad quod nobis responderunt, eiusmodi inventionem artellariae non habere in diplomate fundamentum, ideoque nec urgeri debere.

Die 14. iterum convenimus in consistorio commissionis, et de novo praemissas difficultates et differentias ab utraque parte super extantes exquisiti sumus, ea qua par est diligentia evincere et complanare studuimus, prout etiam nonnulla difficultatum puncta communi accedente assensu complanavimus, recapitularique fecimus. Nihilominus tamen siquidem adhuc certa et essentialia quid ac (?) huius commissionis puncta, nos contra tenorem instructionis nostrae pro arbitrio illorum admittere, illi vero deffectu plenipotentiae acceptare nequivissent, ideo duos e gremio collegii illorum, nimirum gen. d. Ioannem Kemény generalem d. principis et Andream Klobucziczky pro eorum sincera rerum facilitatione ut asserebant, et obtinenda desuper resolutione se ad principem die sequenti expedituros promiserunt.

Die 15. rursum convenerunt nobiscum in consistorio et ut synceritatem suam erga nos et praesentem rerum tractatum luculentius declarent, contulerunt nobiscum puncta cum rationibus nostris concinnata pro resolutione principi repraesentanda, et simul etiam suam synceram promptitudinem in eorum complanatione promiserunt, cupientes ut nos etiam statum assecuratoriarum Transylvaniensium eorumque penes plenipotentiales principis oblationem, quod nimirum in mense Martio anni praesentis inclusive certo certius easdem manibus eorum quibus Vra Mtas sacr. recipiendas demandaverit, praesentaturi essent, ita tamen si resignationem septem comitatuum Mtas Vra sacr. interea peragi promiserit, Mti Vrae sacr. perscriberemus, taliterque etiam nos negotia facilitaremus.

In quo nostram operam promittentes assignavimus illis scripto certas conditiones, pro resolutione principis exhibendas.

Primo. Ut catholicos Cassoviae in libero eorum exercitio religionis, eiusque loco nec per se impediat princeps, neque per civitatem Cassoviensem ullo sub praetextu impediri permittat.

Secundo. Ut patribus Iesuitis liberum sit Cassoviam et Zatthmarinum ire, redire, ibidemque pro temporis exigentia et spirituali consolatione catholicorum morari, idque sine omni impedimento.

Tertio. Liceat similiter ubique locorum etiam in aliis civitatibus, in 7 comitatibus d. principi concessis, vocationem

suam libere exercere. Idem intelligendum promittere de aliis etiam religiosis et ecclesiasticis personis.

Quarto. Si catholici Cassovienses et Zatthmarienses postulaverint pro sacellano suae societatis sacerdotes, liberum sit illis id muneris in se suscipere.

Quinto. Ut haec residentiarum cessio intelligatur solum de Cassoviensi et Zatthmariensi, non vero de Homonensi residentia et aliis bonis patrum in ditione principis habitis.

Quibus sic collatis et assignatis diligentissime monuimus illos, ut se bonos patriae cives ostendant, persvadeantque d. principi, quatenus pro syncera sua erga aug. domum Austriacam et Vram Mtem sacr., quam semper pollicetur devotione, tenore etiam diplomatis sui, siquidem a parte Vrae Mtis iam omnia effectuata essent, etiam a parte sua difficultates hasce superextantes, quae omnes in diplomate fundantur syncere complanare et effectuare velit. In quo diligentem suam operam et synceritatem promittentes ad hospitia sua redierunt, supranominati autem d. Ioannes Kemény et Andreas Klobuczickzy die 17. sequenti horis matutinis ad principem discesserunt.

Die 16. Comparentes coram nobis cives catholici oppidi Meczenzf inferioris, queruloso exposuerunt quales differentiae et dissensiones post occupationem penes constitutiones regni novissimae diaetae templi eorum parochialis et assignationem evangelicae professionis incolis, ratione usus campanarum et apparamentorum ecclesiae, inter eos obortae sint et defacto vigerent, supplicantes, ut authoritate commissionis apparamenta illorum, signanter per quendam Ploczkittel eo comparata ipsis restitui facere, ac ratione usus campanarum et sepulturae certi quid decernere vellemus. Ad quorum instantiam ne per similium dissensionum continuationem maiores inconvenientiae sequantur: patentibus literis nostris catholicis simul et evangelicis communiter sonantibus, eos serio sumus hortati, ut vel amicabiliter super praemissis inter [se] conveniant, vel vero certos e medio totius communitatis hoc in negotio parte ab utraque ad nos expediant.

Qui cum convenire inter se nequivissent, venerunt ad nos Epperiessinum die 19. a parte Luttheranorum concionator illius loci tertiometse, et a parte catholicorum substitutus eorum parochus, alias canonicus Agriensis quartomet se. In quorum gratiam convenimus cum d. commissariis relictis principis, atque per nos ad amicabilem compositionem pro bono pacis iteratis vicibus admoniti, post varias inter se altercationes, unanimi consensu in hasce concordiae conditiones devenerunt. 1-mo. Ut neutra partium alteri ulla ratione in usum campanarum et sepulturae impedimentum ponat. Hoc ordine

tamen diebus festivis et dominicis circa pulsum servato, ut dum nimirum tempore matutino vel vespertino pro exercitio evangelicorum pulsatum fuerit, elapso uno quadrante horae pulsetur etiam more solito pro catholicis.

2-do. Ut concionator evangelicus ex tribus casulis unam albam variegatam cum requisitis et tribus calicibus unum calicem minorem inauratum plebano catholico restituat. Super qua eorum concordia etiam literas nostras testimoniales sub subscriptione etiam commissariorum principis utriusque partium extradedimus.

Hac occasione rursum difficultatem nuper motam ratione decimarum catholicorum in oppidis Varano et Meczenzeff ac aliis in locis pro concionatoribus evangelicis authoritate d. vicecomitum exactarum suscitaveramus cupientes de restitutione illarum et ut inposterum tales decimas cum reliquis obventionibus catholici catholicis plebanis et Lutherani Lutheranis ministris iuxta genuinum sensum art. 11. et 12. novissimarum constitutionum regni pendant authoritate commissionis certi quid statuere, sed d. commissarii principis confundentes decimas cum proventibus parochialibus, et pro evangelicis concionatoribus illas in dictis locis praetendentes, nulla ratione in id consenserunt, sed uti superius diximus, causam hanc iudicatui et decisioni d. vicecomitum virtute art. 14 (quo nonnisi quoad poenam praevaricatoribus articulorum super libero exercitio religionis statutorum imponendum vicecomitibus cum iudicibus nobilium authoritas data est) sinistra eius interpretatione attribuere volebant. Ideo hoc negotium etiam hac vice in suspenso relinquere debuimus, atque tam ad hoc punctum quam etiam ad reliquas principis resolutionem expectavimus.

Remanente igitur Patakini d. Ioanne Kemény generali penes principem (quem ut suspicabamur propter synceriorem nobiscum conversationem studio detinuerat princeps) alter collega ipsius d. Andreas Klobusiczky recte in vigilia nativitatis Christi dni sub crepusculum vespertinum rediit cum resolutione principis ad difficultates superextantes, quam demum nobis in festo S. Stephani prothomartiris in consistorio commissionis et consessu communi punctatim verbis recensuerant hoc ordine et tali cum declaratione.

Primo ea puncta circa quae iam inter nos concordatum est pro rato habere principem.

2-do. Quoad patres Iesuitas non contrariari principem in eo, ut possint Cassoviam et Zathmarinum ire redire ibidemque morari et suam vocationem libere exercere. Non consentire tamen, ut parochum agant, quia id involveret quodammodo residentiam, cui iam semel usque ad decisionem regnicolarum

Vra Mtas sacr. in hisce duobus locis benigne cessisset, et siquidem sub proxime praeterita diaeta nihil certi de statu eorum per regnicolas conclusum esset, ideo nec d. princeps tanquam unum commembrum regni existens, vellet quidpiam ea ratione regno praeiudicare, neque mentionem patrum Iesuitarum inter puncta praesentis tractatus fieri permittere, sed potius instaret apud Vram Mtem sacr. dignetur clementer efficere, ut in primitus celebrandis regni comitiis etiam ea in parte diplomati satis fiat.

3-tio. Quoad decimas episcopus et capituli Agriensis licet d. princeps iuxta art. 95. novissimae diatae et particulam illam, prout nunc sunt, posset suam praetensionem tueri et salvare: nihilominus nec in eo vult difficultatem ponere, sed consentit, ut episcopus et capitulum illas libere possit in specie pro se colligere, vel alteri arendare, si de pretio earum ad rationem principis conveniri non poterit. Intraret tamen, ut futurus episcopus disponatur, velit se ea in parte principi accommodare.

4-to. Assecuratoriae Transylvaniorum cum insertione articulorum pacificationis ad formam tempore principis Bettlemi et ad terminum per suos commissarios penes plenipotentiales, utpote mensem Martium proxime venturum, si resignatio comitatuum praecedet, promulgata statim post novum annum in Transylvania diaeta, ut expediantur manibusque eorum cui Vra Mtas sacr. recipiendas demandaverit assignentur curaturum principem.

5-to. Quoad iuramenta officialium confiniorum iuxta tenorem pacificationis Nikelspurgensis non difficultare principem, extra Tokay, quo loci non leves haberet considerationes, respectu perpetuitatis eiusdem arcis sibi concessae. Consentire tamen, ut capitaneus sit fide obligatus Vrae Mtis sed resideat simul cum praesidio in oppido Tokay et non in arce, sicut etiam in Ónod ante hos motus observatum est, excepto casu evidentis necessitatis, quo dato non contrariabatur, ut se in arcem recipere possint.

6-to. Quoad vineam Barátszőlő licet vigore diplomatis ad id non obligaretur princeps, sed siquidem asseritur ipsum in literis suis pretium illius obtulisse, quod praeter mentem eius accidisset, reproductis illis literis in specie eo nomine fl. 1000 se depositurum promisit.

7-mo. Commisisse principem ipsis dom. commissariis, ut cum d. Stephano Deveny inirent, (*sic*) qui si convenerit bene quidem, sin minus, ut eius resolutionem ipsi aperiant, nempe quod summae illius in duobus pagis Kosztolan et Lipocz habitae medietatem in se assumere vellet princeps, Devény autem, ut alteram medietatem Keczerianis deponat. Quia vero tunc tem-

poris recte idem d. Stephanus Devény graviter aegrotabat, et paulo post etiam vita functus est, nulla concordia tentata aut secuta.

Octavo. Literas familiae Bathori praeter illas, quae praeiudicarent dnae principissae iuniori, familiae Eszterhasianae, in paribus authenticis extradaturum principem.

Nono. Ratione depositionis summarum pro arcibus Tokay et Regecz, diplomatis continentiis vult se accommodare, et defalcatis summis inscriptionum sive exemptionum per ill. dd. comites condam regni Hungariae palatinum Nicolaum Eszterhasi, Ioannem Homonnay et Stephanum Chaki factam familiae Homonianae et Eszterhasianae deponere.

10. Extra tormenta in diplomatibus specificata, ex arce Bodogkeő et Szendreő ablata, si quae reperiri poterimus, prout et tria ex arce Regecz familiae Eszterhasianae restitui curaturum principem.

11. Mercatorum Viennensium praetensionum et horum similium, sicut et depositum Martini quondam Wailing Posoniensis in amnistiam transiisse. Ideoque etiam ad restitutionem talium non obligari.

12. Inventationem tormentorum et aliarum rerum artellicarum admitti velle principem extra Tokainum, idque ex eo fundamento, ne futuris temporibus in aliis suis haereditariis arcibus idem fieri debere praetendi posset.

Hac resolutione principis dni commissarii eiusdem nobis verbotenus uti praemissum superius repraesentata, redierunt ad sua hospitia, nos vero in consistorio ulterius semel remanentes, eam accuratius consideravimus, atque etiam pro accordato nonnulla eorum in seriem punctorum consignari curavimus, alia vero in difficultatem posuimus.

Die 17. Decembris horis pomeridianis iterum in unum convenimus cum dd. commissariis principis atque cum discursu quodam illis exposuimus, quod nos in praemissis multo meliorem d. principis continentiisque diplomatum conformiorem expectavissemus resolutionem, praesertim cum a parte Vrae Mtis sacr. iam omnia debito modo effectuata sint. Neque causam videremus, cur tam difficiles, diplomatibusque difformes sua cels. principalis nobis debeat dare resolutiones.

Ad hoc responderunt puncta haec resolutionis principis adhuc esse accomodabilia, verum ultra diplomata et constitutiones regni nullas extensiones facere et admittere, quin imo de patribus Iesuitis plane ne verbum, ut pro vel scribatur, princeps consentire vellet, ne se nimirum hac ratione notaret coram regno, siquidem ipse causa fuisset conditi in diplomate de statu illorum articuli, per hoc tamen illos nec in bonis, nec

in personis, nec in residentiis, ubi defacto sunt, vel ante fuerunt. excepta Cassovia et Zatthmarino ulla ratione impediri intendit, liberumque ipsis introitum, exitum, exercitium et moram necessariam Cassoviae, Zatthmarini et aliis in locis permittet. His praemissis in accordatione punctorum laboravimus.

In primo. Ratione capellae Cassoviensis convenimus. 2. Ratione exercitii religionis catholicae verba diplomatis inseruimus, solum verbum: Cassoviae addidimus, et in fine: iuxta diplomatum articulorum continentias.

In 3-tio. Ratione archivi nulla fuit difficultas.

In 4-to. De decimis episcopatus et capituli Agriensis posuimus verba diplomatis, addita clausula: iuxta superius declarationem resolutionis principis factam. Si quas tamen iidem arendare voluerint praeemtio cedat d. principi, ita tamen si de earum praetio in tempore convenire poterit. Sed hac clausula non erant contenti commissarii principis.

In 5-to. Quod tormenta ultra illa, quae in diplomate continentur, utpote ex arce Bodogkeö et Szendreö ablata d. princeps, prout etiam Regeczium tria restituet adhuc durante commissione, etiam in hoc convenimus.

In 6-to. Negotium mercatorum Viennensium ut in amnystiam transeat, declaratis illis pluribus et saepius decantatis rationibus non convenimus, sed in praesentiam principis Cassoviam distulimus, et in numerum hunc de tormentorum per principem tenendorum rectificatione, cum hic decidi non poterat, ut recuratur ad Vram Mtem inseruimus.

In 7-mo puncto de reversalium restitutione extra 7 comitatus degentium convenimus.

In 8-vo. Ut praetium vineae Hétszőlő manibus nostris d. princeps deponat stante commissione convenimus.

In 9-no. Quoad exolutionem summarum pro dominiis Tokay et Regecz ut cum difalcatione inscriptionum fiat, exceptis novem mille tallerorum imperialium per d. comitem Chaky levatis, consentimus, sed illi non erant contenti.

In 10. Convenimus et in eo, ut omnes proventus parochiales et sessionales tam statuum quam rusticorum cedant suae religionis ministris.

11. In eo etiam convenimus, ut iuramenta praestent quorum interest iuxta pacificationem Nikelspurgensem excepto officialium Tokaiensium iuramento, quod ad ulteriorem Vrae Mtis resolutionem distulimus, ita tamen, ut usque tempus assignationis assecuratoriarum Transilvanorum studeat d. princeps cum Vra Mte certi quid desuper concludere, nihilominus interea, ut resignatio 7 comitatum peragatur.

12. De assecuratoriis etiam Transylvaniensium, siqui-

dem aliter fieri non poterat convenimus, ut interea assecuratoriis suis commissarii principis penes plenipotentiam sub verbo principali, et ea in parte instructionem sibi elargitam se obligent, quod in Marcio proxime venturo illas certo exhibituri sunt iis, quibus Vra Mtas demandaverit recipiendis.

13. De inventatione tormentorum in confiniis principi concessis, convenimus.

14. De literis Bathorianis, quo non praeiudicarent duae principissae iuniori, in paribus authenticis extradandis familiae Eszterhazianae convenimus.

15. Ut officiales rationibus dandis obstricti de proventibus ante disturbia perceptis rationes dare teneantur, talesque proventus si iure belli a se violenter ablatos non probaverint, ad restitutionem eorum tenentur, convenimus.

16. Ut servi frugitivi extradentur, etiam convenimus.

17. Ut pagus Kania penes priores restitutionales dd. commissariorum principis de manibus concionatoris Calvinistarum Varanonensium recipiatur, et xenodochio loci illius applicetur, convenimus.

Atque sic ordine praemissorum puncta in duo exemplaria describi curavimus, quorum illis unum assignavimus, aliud pro nobis reservavimus, quemadmodum haec Vrae Mti sacr. sub dato 29. Decembris pro benigna eiusdem resolutione obtinenda, per certum cursorem nostrum humillime perscripseramus.

Die ultima Decembris ad requisitionem duorum commissariorum principis iterum convenimus in consistorio, qua occasione retulerunt nobis se a principe literas noviter accepisse, quibus mandaret illis in accomodatione punctorum generalitatem esse servandam, eaque secundum diploma et constitutiones regni accomodare debere.

2. Quod in Tokay iuramenta officialium et praesidium ita cupit accomodaturum per omnia sicut in Onod.

3. Quod pro vinea Barátszőlő iis, quibus competit fl. 1000 et non plus deponi sit curaturus.

4. Quod summas dominiorum defalcatis defalcandis inscriptionibus etiam per d. Chaky in novem millibus tallerorum imperialium factis, et non aliter vult deponere.

5. Curavit quaeri utrum plenipotentiales literas habeamus pro resignatione 7. comitatus et utrum illos resignabimus ad terminum promissum, casu quo ad illud tempus resolutio Vrae Mtis sacr. nobis non advenerit?

6. In quibus sic convenerimus, quod princeps non ibit in Transylvaniam (quo discessum suum tandem simulabat, uti

non obscure animadvertimus) sed expectabit resignationem 7 comitatuum.

Respondimus illis ad primum, si generalitatem in condendis punctis servare vellemus, non esse opus ulla conclusione, cum iam haec omnia generaliter, partim in diplomate, partim in constitutionibus regni haberentur, verum cum hic de particularibus etiam agitur, necessum esse, ut ea etiam particulariter inserantur.

Ad 2. nos authoritate nostra id admittere non posse absque singulari annuentia Vrae Mtis sacr.

Ad 3. Si iustum praecium id est iuxta condignam aestimationem vineae Barátszőlő non vult deponere princeps, nos fl. 1000 non levabimus.

Ad 4. Ut defalcatis defalcandis inscriptionum summis, inseratur art. necessario consentire debuimus.

Ad 5. Respondimus nos ad terminum praemissum id est 21. Ianuarii, sive habuerimus a Mte Vra sacr. desuper benignam resolutionem, sive non (supponebamus enim ad illum terminum nostrúm cursorem cum benigna Vrae Mtis sacr. annuentia certo adfuturum) omnino processuros in resignatione 7 comitatuum tenore instructionis nostrae.

Praeterea cum ipsis videretur in puncto quarto de decimis episcopatus et capituli Agriensis condito, adiecta illa clausula (si quas tamen iidem arendare voluerint praeemtio cedat d. principi, si de praetio earum in tempore concordari poterit) praeiudicare principi, ideoque cupiverunt verba saltem diplomatis inseri.

Ad quorum instantiam post longiorem desuper disceptationem consensimus, ut deleatur illa clausula et art. ponatur sic:

Quoad decimae omnes episcopatus et capituli Agriensis cis Tibiscanae extra Tokaienses, quae principi cedunt, prioribus earum legitimis possessoribus cum omni eo iure, uti ante disturbia fuerunt, relinquentur.

Hac occasione quoque, ut arendam decimarum episcopatus huius Agriensis pro praesenti anno videlicet 1647 episcopo defuncto debitam manibus nostris plenarie, ad ulteriorem Vrae Mtis benignam ordinationem deponi curet d. princeps, institimus.

Responderunt hanc arendam nos minime praetendere posse, siquidem per decessum ex hac vita memorati episcopi illa competeret d. principi, ad usus publicos regni convertenda etiam vi constitutionum regni.

Quibus replicavimus hanc praetensionem principis repugnare e diametro diplomati in quo haberetur per expressum

peculiaris articulus conditus, qui se sic haberet: Collatio autem bonorum ecclesiasticorum et ius patronatus in iisdem comitatibus suae mti salva permaneant.

Hoc nostro responso, ad singula accepto, dixerunt se principi tam in uno quam alteri praemissorum scripturos, punctaque accordata transmissuros pro ulteriori eiusdem resolutione, quam ubi acceperint nos ulterius desuper eo facto informare non intermittent.

Anno praesenti 1648. die 6. Ianuarii remisit princeps praemissa puncta cum adiecta ad quodvis certa consideratione suis dd. commissariis ut nobiscum communicent, atque desuper in correctionibus conveniant.

Et inprimis curavit nobis dici medio commissariorum suorum, quod ipse singula profundius puncta accordationis per nos in seriem redacta consideraverit, et non impositive quidem, sed iustis ex rationibus secundum diploma et articulos regni ea accomodari cuperet.

In primo puncto ratione usus capellae Cassoviensis declarationem maiorem desiderans habere, an nimirum per illa verba: ad usum et rationem principis maneat, intelligamus solum principem, vel etiam suae religionis homines?

Ad hoc respondimus. Quod usum capellae, nos aliud non intelligere, quam ut vita sua durante d. princeps utatur prout libuerit.

In secundo de libero religionis exercitio, ubi posueramus (ac etiam Cassoviae liberum ubique catholicae religionis exercitium etc.) ut haec verba, ac etiam Cassoviae, deleantur et post ubique, particula etiam addatur, alias si in priori forma maneret articulus, videremus exclusisse omnes alias religiones, et solum catholicum exercitium roborasse. In fine tamen ut ponatur: iuxta diplomatum et articulorum continentias, contentum fore principem.

In tertio nullam difficultatem invenit.

Circa quartum punctum de decimis episcopatus et capituli Agriensis uberiori declaratione nobis exponi curavit princeps, quod ille deo teste non intendat neque vult circa earum possessiones episcopum et capitulum impedire aut turbare, sed omnino liberum promittet, ut ipse episcopus et capitulum suas decimas vel pro se in specie colligere, vel si pro parte principis de illis conveniri non poterit, etiam alteri arandare possint, tamen ut tali casu fraus et dolus euitetur, hac ratione nimirum, ut si d. episcopus vel capitulum aliquis processus alteri arendaverit, et ipse d. princeps illos iure potiori ad se redimere vellet, ne duplum ab eo exigatur, quod et ipsi et bono publico praeiudiciosum nimis accideret, siquidem prae-

tensas decimas d. princeps non ad usum privatum, sed ad intertentionem confiniorum sibi subiectorum convertere soleat. Quantum porro ad ipsum articulum per nos inter puncta accordationis desuper conditum attineret: cuperet inprimis particulam illam (extra Tokaienses) exmissam, idque respectu decimarum suarum Saros-Patakiensium, quas iure legitimo ab antiquo exemptas possideret. Secundo iterum clausulam illam (cum omni eo iure, uti ante disturbia fuerunt) ex eo fundamento, quod ante disturbia per cameram Vrae Mtis Cassoviensem arendabantur, iam autem per cameram suae cels. arendantur, ne eatenus aliqua controversia oboriatur.

Consentiret tamen, ut loco praecedentis clausulae, ponatur vel haec clausula (omni legitimo iuramento possedendae); vel vero haec (omni eo iure relinquantur, quo reliqui domini episcopi et capitulares eas possederunt); vel vero concludatur (iuxta diploma et articulos regni) vel vero ponantur pura verba diplomatis.

Circa quas clausulas habentes nos haud leves considerationes, praemissa longiori difficultatione, maluimus in id consentire, ut pura verba diplomatis Nikelspurgensis inserantur, ita tamen, ut iuxta oblationem suam d. princeps tam d. episcopum futurum, quam capitulum in libero usu et pacifico dominio dictarum decimarum relinquat, quemadmodum etiam super hac oblatione principis pro futura episcopi et capituli cautela, testimoniales literas nostras extradedimus.

Quintum punctum sic feceramus. Tormenta ultra illa, quae in diplomate continentur, utpote ex arce Bodokeö et Szendreö ablata, d. princeps, prout etiam Regecziana tria, ex tormentis per praedefunctum ill. condam d. palatinum eo comparatis eiusdem haeredibus restituet adhuc durante commissione.

In hoc puncto ut post princeps, addamus (quae in potestate eiusdem vel fidelium suorum essent) particulam vero ex tormentis deleamus, et pro comparatis comparata inseramus, postulavit. Cui etiam assensimus.

In 6. puncto, ut loco tricesimarum per d. principem tenendarum, inseratur: d. principi concessarum, et pro: reiecta est ad suam mtem ponatur: requirenda est superinde sua mtas. In hoc etiam convenimus.

In 7. et 8. puncto nullam difficultatem posuit.

Nonum articulum sic consideramus. Quoad summas dominiorum Tokay et Regecz, ut ill. princeps deponat haeredibus Homonianis et Eszterhasianis defalcatis summis inscriptionum et exemptionum per ill. comites quondam regni palatinum Nicolaum Eszterhasi, Ioannem Homonnay et Stephanum Chaky factarum, quae et in quantum liquidari poterunt iuxta

continentias diplomatis. Quo non contentus princeps, propter certas considerationes, et signanter quia dubitabat, utrum familia Eszterhasiana et Homoniana, cum admissa defalcatione suas summas levabunt, vel non, et ideo pro conclusione huius puncti haec addi postulavit: si qui autem illas summas levaverint, ipsi quietabunt d. principem et d. commissarii suae mtis superinde testimoniales dabunt, prout et super eo, si qui easdem requisiti non levaverint. Si autem d. commissarii suae mtis penes plenipotentiales literas partium levaverint, ipsimet commissarii desuper d. principem quietabunt, assignatis iisdem plenipotentialibus suae cels. in specie. In quo etiam pro bono pacis nostrum consensum praebuimus.

In puncto 11. etiam non erat contentus adiecta per nos clausula, nimirum (excepto Tokay. cuius officialium iuramentum differtur ad ulteriorem resolutionem suae mtis, ita tamen, ut usque tempus assignationis assecuratoriarum Transylvaniensium d. princeps studeat de eo certi quid concludere cum suà mte, ne tamen haec suspensio iuramenti praefatorum officialium in praefixo termino resignationis comitatuum impedimento esse possit) sed eam totaliter exmitti postulans, resolvit se contentum fore, ut iuramenta praestent officiales Tokaienses, sed praesidium Vrae Mtis, ut in oppido extra evidentem necessitatem resideat, ipsius vero in arce, de cuius statu etiam ut certi quid tenore plenipotentiae nostrae concludamus cum prompta satisfactionis omnium etiam a parte sua oblatione, diligentissime ursit.

Respondimus ad primum nos: non contrariari, ut praemissa clausula totaliter deleatur, verum quo ad statum praesidii Tokaiensis, siquidem is authoritatem plenipotentiae nostrae excederet, uti novum postulatum principis, in eo nos absque speciali Vrae Mtis annuentia nihil concludere posse; ideoque etiam in suspenso remanere debere. Nihilominus tamen si quid in eo ad ultimas literas nostras in quibus etiam huius negotii mentionem fecimus a Vra Mte sacr. resolutionis acceperimus, Cassoviae quoque postulatum principis eo quo meliori fieri poterit modo accommodare studebimus.

In duodecimo nulla facta difficultas, sed produxerunt nobis, penes plenipotentiales literas etiam instructionem suam et in parte, qua mediante annuit princeps, ut se obligent quod assecuratorias Transylvaniensium in Martio certo praesentari curaturus sit iis princeps quibus Vra Mtas recipiendas demandaverit; cupiens insuper, ut nobiscum tractent de dilatione termini ad decimum circiter Aprilis, ac simul etiam de loco ubinam praesentatio annotatarum assecuratoriarum fieri debeat.

Respondimus dilationem termini contra iam conclusio-

nem factam nos admittere non posse, siquidem etiam Vrae Mti sacr. Martium inclusive perscripseramus. Pro loco autem praesentationis civitatem Epperiessiensem designavimus, literasque plenipotentiales eorum una cum puncto instructionis praenotatae, sub sigillo iudiciali palatinali authentice transumi fecimus, atque huc in specie sub litera A) Mti Vrae sacr. humillime exhibemus, obligatoriis eorum penes me comitem Franciscum Weseleny detentis, quae ipsis ubi assecuratoriae Transylvaniorum praesentabuntur, restitui debebunt.

In reliquis punctis nulla supererat difficultas.

Atque sic die 7. Ianuarii iterum puncta conclusionum praemissa cum correctione ad purum descripta miserunt ad principem pro ratificatione eiusdem d. commissarii.

Quae rursum d. princeps die 13. Ianuarii horis matutinis remisit cum hisce difficultatibus.

Primo. In 2-do puncto ratione religionis, ut siquidem particula (ubique) ex articulo novissimae diaetae per regnum omissa restet, etiam hic omittatur, idque ex eo uti ipsimet commissarii principis non negabant, ne virtute huius particulae, etiam in Saros-Patak, ubi est sedes et academia Calvinistarum, religionis catholicae exercitium praetendi possit. Et hanc in omnibus methodum secuti sunt, nam in quibus art. regni pro se militari animadverterunt, in illis articulos citabant et e contra in quibus diplomata, in illis articulos non admittebant.

Ad hoc respondimus, quod nos non articulum, in quo per inanimadvertentiam typographi hic error comitti poterat, sed diploma in quo fundatur, et per expressum habetur (liberum ubique etiam catholicae religionis etc.) spectare debemus.

Replicuerunt, siquidem incertum esset, num per errorem typographi, vel vero studio per regnicolas exmissa sit: ideo illos non posse consentire, contra expressam d. principis voluntatem, ut inseratur.

Quibus rursum nos resolvimus, quod etiam si haec commissio dissolvi deberet, nos in despectum authoritatis Vrae Mtis, et in praeiudicium diplomatis, hanc particulam non exmittemus.

In 10. puncto, ut post privilegiatorum inseratur: quicunque d. principi iurant etc. Quae clausula siquidem in diplomate per expressum habetur, non repugnavimus.

Praeterea hac occasione intimare fecit nobis, quod ipse princeps primo 22. vel 23. Cassoviam sit venturus, quo respectu cuperet, ut resignatio 7 comitatuum ad diem 25. vel 27. differatur, in quo etiam annuimus.

Hac resolutione a nobis accepta scripserunt ea ipsa die principi in negotio difficultatis ratione praemissae particulae (ubique), cuius resolutionem et annuentiam desuper primo 18.

acceperunt, quam nobis horis pomeridianis in unum convenientes eo facto declararunt.

Tandem cetera etiam conclusionum puncta invicem contulimus, et ad purum in duo exemplaria describi curavimus, obsigillationemque eorum ad diem sequentem distulimus.

Hac ipsa occasione etiam reversales nonnullorum fidelium Vrae Mtis magnatum, nobilium, comitatuum, civitatum et praesidiorum N-o 83. nobis praesentarunt, quas annotatis nominibus inscriptorum iuxta conclusionem inter nos factam comburi fecimus.

Die demum decima nona hora octava convenimus in unum conclusionumque praesentis tractatus puncta, modo praemisso in duobus exemplaribus ad purum descripta utrinque subscripsimus et obsigillavimus, uno pro principe ipsis assignato, altero pro Vrae Mte sacr. reservato, quod hic in specie sub B. humillime exhibemus.

Reliqua autem huius tractatus puncta extra praetensionem mercatorum Viennensium et depositum Martini Wailingh Posoniensis, partim restitutionalibus, partim orali utrinque resolutione sub decursu commissionis complanavimus et determinavimus.

Quod cum praecessisset civitas Eperiessiensis ea ipsa die intra decimam et undecimam in templo maiori et minori Te deum laudamus solenniter cum tubis et tympanis decantari, atque etiam in signum laetitiae omnia tormenta maiora et minora circum circa civitatem in propugnaculis, prout etiam aliquot mortaria ad forum educta, explodi curavit. Superfati vero d. commissarii principis cum conclusionibus circa secundam pomeridianam, ex hospitio meo comitis Francisci Wesseleni, ubi omnes simul in prandio fuimus, venia a nobis accepta Cassoviam discesserunt.

Eadem etiam duabus circiter horis post discessum dictorum d. commissariorum principis, rediit cursor noster Praga cum benignis Mtis Vrae sacr. ad singula difficultatum commissionis praesentis puncta resolutionalibus literis, quas nos debito venerationis cultu accipientes, earundem continentias, demisso animi obsequendi studio intelleximus, quorum singula puncta quanta diligentia et studio in conformitate benignae subsecutae Vrae Mtis sacr. resolutionis ad finem deducere conati sumus, ex praemisso relationis huius nostrae cursu clementer intelligere dignabitur Vra Mtas sacr.

Hac occasione etiam ill. comes regni palatinus ad instantiam nostram misit nobis ex archivo regni copiam assecuratoriarum Transylvaniensium, tempore quondam principis Bettlemi expeditarum, sub sigillo suo palatinali authentico; siqui-

dem non levis quaestio inter nos orta fuerat, num novissima diplomata assecuratoriis Transylvaniorum de verbo ad verbum inseri debeant, vel vero solum conditiones illae quoad 7 comitatus uti et in articulo regni novissimarum constitutionum expresse habentur. Illi omnino primum, nos vero ultimum sentiebamus, et ex eo quidem fundamento, cum reliqua Transylvanos non concernerent, ideo neque etiam eorum consensu vel ratificatione indigerent.

Acquiescentes itaque in praemissa forma nobis per ill. d. comitem palatinum submissa, etiam futuras assecuratorias Transylvaniorum mutatis mutandis, solum quoad formalitatem verborum, non vero ad rei essentiam combinari curavimus, et simul ab utraque parte sigillis et manuum subscriptionibus, Cassoviae roboratas, ut sub iisdem verborum formis et clausulis expediantur, d. commissariis principis assignavimus, uno pari per omnia similiter in manibus nostris reservato pro futura collatione et cautela.

Die 23. Iuxta conclusionem inter nos modo superius declarato factam, prima circiter pomeridiana Eperiessino cum decenti apparatu et comitiva pro authoritate Vrae Mtis sacr. Cassoviam versus iter aggressi, noctem in pago Somos egimus, unde die sequenti, quae erat 24., summo mane movimus et dum Cassoviam appropinquaremus, recte sub monte, medio circiter miliari a civitate distanti, quinque turmas equitum hungaricae, teuthonicae et saracenorum nationis ordine collocatas, nostrumque adventum cum expansis vexillis, aplausuque tubarum et tympanorum, atque tribus carpentis detectis et convenienter adornatis, expectantes reperiimus.

Ubi autem spec. ac magn. d. Sigismundo Barchay duobus aliis magnatibus sibi adstantibus prolixiori sermone contexta nomine principis oratione aggratulabunde excepti, dictos currus conscendimus, praecedenteque nos praemisso equitatu principis et nostro, paulo ulterius etiam et cives Cassovienses cum non contemnendo numero equitum nobis obviam facti, nomine civitatis pariter aggratulabunda salutatione nos exceperunt, ordineque instituto cum reliquis praecesserunt, taliterque intra duodecimam et primam civitatem adstante ab utraque parte ordine germanico et ungarico numeroso peditatu intravimus, ad hospitiumque meum comitis Francisci Weseleni deducti sumus, unde recedenti paulo post praenotato equitatu et peditatu principis, nos reliqui etiam ad hospitia nostra, quae in propinquo erant, ordinata discessimus, atque etiam in hospitiis nomine principis, principissae, et filii eorum Sigismundi singillatim per peculiares et praecipuos eorum aulae familiares salutati sumus.

Die sequenti convenimus cum d. commissariis principis in hospitio meo comitis Francisci Wesseleny atque de modo resignationis septem comitatuum reliquorumque negotiorum complanatione invicem contulimus. Qua occasione etiam d. princeps inprimis in medio praefatorum commissariorum et postea certorum nuntiorum suorum, ad audientiam pro salutatione personali, et simul ad prandium nos invitari curavit.

Adveniente itaque tempore prandii, misit pro nobis duo carpenta cum notabili numero aulae familiarium suorum et tribus magnatibus iisdemque curribus uti ablegatis insidentibus, quorum medio nos iterato salutari atque ad se invitari curavit. Cuius hac in parte voluntati nos obsequenter accommodantes consedimus praemissos currus, atque inter peditatum continuo ordine ex utraque parte directa per forum ab hospitio meo Francisci Wesseleny, usque ad domum principis collocatum devecti sumus; atque ubi in domo ipsa ante gradus de curribus descendissemus, venit nobis supremus aulae praefectus d. Franciscus Bettlen cum praecipuis principis aulae familiaribus per gradus obviam, salutationeque aggratulabunda praemissa et cingente nos numerosa aula praecessit principis, atque dum maius palatium ingressi fuissemus, ipsemet princeps etiam in persona nobis obviam veniens porrectaque manu ad domum audientiae nos introduxit.

Ubi antequam consedissemus eundem nomine Mtis Vrae sacr., cum caesareae regiaeque erga se benignitatis et propensionis oblatione salutavimus, foelixque novi anni auspitium apprecantes, de temperata ipsius sanitate congratulati sumus; quibus absolutis etiam nomine proprio officia nostra ipsi detulimus.

Quam Mtis Vrae sacr. per nos erga se declaratam benignam propensionem non solum grata animi subiectione se accepisse, verum etiam omni occasione fideli obsequio et complacendi studio promereri conaturum promittens, syncera devotione vicissim Mti Vrae sacr. omnem prosperitatem, tryumphum et pacem universalem ac stabilem, in hoc novo anno comprecatus est, nobis etiam pro parte nostra gratias retulit.

His stando peractis, consedimus distinctis sellis ordine iam ante ex opposito principis collocatis atque intermixtis variis mutuis colloquiis, officiosisque de rebus imperii et Neapolitana rebellione praemissis quaestionibus et discursibus, retulit nobis, quod defacto ad mutandam cum Vra Mte sacr. pacem ab eiusdem hostibus sollicitetur, uti id etiam literis eorum comprobare paratus fuisset, nisi eas in Transylvania reliquisset, verum ipse illis respondisset, quod id nulla ratione facere sed cum Vra Mte sacr. iam conclusam pacem omnino et syncere servare

vellet, sperans id etiam tam a parte Vrae Mtis sacr. (de cuius augusta persona in praesens nulla quaerela), quam etiam fidelium eiusdem facturum. Interim allatis cibis exivimus ad prandium, in quo laute et pro authoritate Vrae Mtis tractati, eiusdem et totius augustissimae domus Austriacae iucunda memoria etiam poculis usi sumus; absolutoque circiter secunda pomeridiana prandio, praecessimus pro more solito principem cum principissa in domum usque interiorem, ubi antea in audientia fuimus, ibidemque admissa circiter unius quadrantis horae conversatione, venia accepta et principe nos in exterius usque palatium comitante, eo quo veneramus modo et ordine ad hospitium reducti sumus.

Die 26. convenimus rursum cum d. commissariis principis illisque adhuc certa numero puncta per modum memorialis, pro effectuatione et resolutione finali principis antequam resignatio 7 comitatuum fiat exhibuimus, diligentissimeque ursimus, ut siquidem patrum Iesuitarum scripto inter conclusiones ne mentionem fieri non permiserit princeps, committat Cassoviae et Zatthmarini capitaneis et castellanis aliisque officialibus suis, ut tam patres societatis Iesu nominanter, quam etiam reliquos cuiuscunque religionis ii fuerint et sacerdotes catholicos, absque omni impedimento intromittant, exercitiumque liberum ubique et moram necessariam illis permittant.

2. Refusionem quoque et restitutionem apocharum et pecuniarum mercatorum Viennensium, a famulis illorum Cassoviae ablatarum; prout etiam certi depositi quondam Martini Vayling Posoniensis, cuius maiorem partem sub ipsis motibus disturbiorum modernus iudex Cassoviensis Ioannes Köneczky pro se usurpaverat, postulavimus.

3. Posteaquam iam septem comitatus noñ amplius iure belli, sed iure cessionis per Vram Mtem sacr. sibi factae possidebit, ut tam comitatuum quam etiam in iis degentium reversales, signanter duae comitissae Homonianae d. comitis quondam Sigismundi Forgacz, civitatis Cassoviensis, Stephani Devény et caeterorum restituat, ursimus.

4. Institimus etiam, ne nimiis condescensionibus militum, bona fidelium Vrae Mtis sacr., uti Homoniana, Eszterhaziana et aliorum aggravari pérmittat.

5. Ne in septem comitatibus sibi concessis processus iuridicos illegitimis mandatis impediat.

Et alia plura horum similia, cupientes ad singula optatam principis resolutionem habere, qua habita, quod nos etiam die imminenti in resignatione septem comitatuum procedemus.

Die 27. horis matutinis redierunt ad nos cum resolutione principis eiusdem d. commissarii. Et ad primum praemis-

sorum, quod omnino d. princeps velit demandare capitaneo Cassoviensi, castellanis et reliquis officialibus, prout et Zatthmarini, ac aliis in locis in septem comitatibus, ut patres societatis ac alios promiscue religiosos ac sacerdotes catholicos Cassoviam et Zatthmarinum aliaque loca libere intrare, professionem religionis catholicae exercere, ubique etiam pro necessitate morari et exire absque omni impedimento promittant, neque eosdem in portis, aut in civitate per examina et remoram divexent.

Super qua principis ultimata resolutione, dedimus etiam patribus societatis Iesu literas testimoniales.

Ad 2-dum quoad mercatores Viennenses: vellet se mihi Ioanni Tőrös, in proxima mea privata audientia cathegorice resolvere; depositum a. Martini Vayling in amnystiam transiisse praetendendo.

Ad 3. Quod septem comitatus non habuerit sibi reversalibus obstrictos, ideoque etiam nec restituere posse. Reversales tamen dni comitis Sigismundi Forgach et dnae comitissae Homonianae ac aliorum restituere vellet, ita tamen, ut fidelitatis sibi debitae memores permaneant.

Quoad reversales civitatis Cassoviensis et Stephani Devény, siquidem eae altioris essent, resolutionem suam desuper ad faciem commissionis differendam censuit.

Ad 4. Quoniam iam per dei gratiam optatam cum Mte Vra sacr. concluserit pacem, neque tanto milite in iis partibus opus haberet, vult tam praefatorum fidelium Vrae Mtis, quam etiam suorum bona in genere a condescensione militum praeservare, excepta evidenti necessitate; si quando nimirum ipsum ad coercendas Turcarum excursiones, in auxilium confiniorum partium illarum regni et defensionem, aliquem militem exmittere contingeret.

Ad 5. quod se imposterum in iuridicos processus in 7 comitatibus non immiscebit, sed se accommodabit diplomati. Collatione autem honorum supremorum comitum, bonorum et tutelarum vigore diplomatum sibi reservata.

NB. Hactenus etiam nonnisi defectu magistrorum prothonotariorum in illis partibus ad importunam nonnullorum instantiam fecerit.

Hac occasione etiam in eo se resolvit, quod praecium vineae Hétszőlő ad quietantiam nostram deponi curabit. Similiter etiam duo millia tallerorum pro arenda decimarum episcopatus Agriensis anni praesentis ad quietantiam dni perceptoris proventuum Mtis Vrae sacr. partium regni superiorum. Pro vinea autem Barátszőlő non plus, quam mille florenos pro-

mittebat, quos renuentibus etiam ipsis patribus societatis Iesu, nos acceptare noluimus, sed potius in suspenso relinquimus.

Qua principis tam in praemissis, quam etiam aliis punctis, visa et intellecta ultimata et cathegorica resolutine, supersedendum potius, quin ulteriori disceptatione inaniter tempus insummendum esse censuimus.

Hortantes nihilominus dd. commissarios, ut principem omni conatu eo inducere studeant, quatenus mercatoribus Viennensibus satisfaciat, eosque integre contentet, cum ipsorum res, uti saepius per nos declaratum esset, nulla ratione ad amnystiam generalem pertinerent, quae solum pro statibus et ordinibus Hungariae et non externis deserviret, ne fidem hucusque in omnibus regnis, provinciis et ditionibus laudabiliter inter mercatores observatam, in notabile regni damnum et iacturam, negotiationum impedimentum, vectigalium et proventuum publicorum diminutionem laesam ac violatam fuisse iure merito praetendi possit, eoque facto mercantiae tollantur, ipsi vero damnificati regressum suum aliis modis a iure permissis, videlicet per aresta rerum et personarum ditionis Transylvanicae, quaerere cogantur. Praeterea, ut depositum condam Martini Vaylingh, siquidem sciretur ubi sit, curet restitui princeps. Illi quidem tam in uno, quam altero sedulam suam operam promiserant.

Caeterum siquidem formam iuramenti, pro supremis comitatibus 7 comitatuum capitaneis et castellanis confiniorum etc. per nos conceptam d. princeps acceptare nolebat, sed ut tenore eo et sub iis formalibus verbis, uti in art. 20. novs--simarum constitutionum regni expressum haberetur sit tranis latio, desideravit.

In eo laboravimus atque etiam concordavimus, in forma hic sub C) adiecta. Consensimus et in eo principi, ut die sequenti id est 28., qui erat dies Martis, (scientes enim ipsum hunc diem singulari observatione venerari), fiat septem comitatuum in eo loco et illo methodo qua tempore principis quondam Bettlemi intra horam octavam et nonam resignatio.

His ita conclusis redierunt ad principem cum relatione.

Die 28. circiter hora media nona misit pro nobis suos currus cum eo apparatu et comitiva, uti superius, quoad primam nostram audientiam declaravimus, atque eo ordine nobis obviante principe in exteriori palatio, in hypocaustum, ubi etiam antecedenter audientiam habuimus, introducti sumus, ibique ad faciem principi, cui semper filius Sigismundus adstabat, consedentes, varios discursus interea donec magnates et nuncii septem comitatuum atque civitatum, capitaneique confiniorum de statu eorum, et forsan etiam rebus per oratorem

nomine ipsorum coram proferendis contulissent, confidenter miscuimus.

Tandem circa nonam obtenta audientia intrarunt inprimis magnates Transylvaniae et septem comitatuum, atque ad latus principis nobis ex opposito se se ordine collocarunt, nuncii vero comitatuum et reliqui in medio substiterunt. Quibus praesentibus assurgentes una cum principe et simul stantes, ego Ioannes Tőrös iussu collegiali secundum tenorem instructionis nostrae, ungarico idiomate principem allocutus sum. Declarando clare et diserte caesaream et regiam Mtis Vrae sacr. erga se benignitatem et propensionem, qua in ipso exornando aspicitur, quantoque conatu, cura et solicitudine tam in praecedenti commissione Tokaiensi, quam praesens continuaret, quam etiam sub decursu novissimae diaetae, ea omnia quae in diplomatibus Mtis Vrae sacr. continentur ad effectum deducere, quietique ac tranquillitati afflictissimi regni huius Hungariae paterno affectu consulere clementer voluerit. Sperans Mtem Vram sacr. ipsum quoque principem iuxta suam promissionem ea imposterum officia praestiturum, quae bonum gratumque decent principem, neque unquam aures praestiturum, quae forte ad inquietudinem eundem inducere niterentur; ea vero, quae adhuc ex parte sua ineffectuata restarent, debita promptitudine effectuari curaturum. Quidem Vram Mtem sacr. non nisi ea esse expectanda, quae ad pacem tranquillitatemque conservandam spectarent ipsumque principem toto pectore ad quietem tutandam atque fovendam anhelare debere. Ut autem caetera quoque conclusae pacis puncta, tam ea videlicet, quae Mtem Vram sacr. eiusque fideles subditos concernunt, quam quae principem tangunt, debitam et finalem executionem sortiantur, nosque a Mte Vra sacr. cum sufficienti mandato et instructione, uti iam antea constaret principi esse expeditos commissarios. Et ut certum tractum etiam septem comitatuum, utpote Zatthmar cum eiusdem nominis castro, Zabolch, Ugocha, Beregh, Zemlin, Borsod (excepto Zendro) tricesimae tamen ibidem erectae proventibus pro sua cels. remanentibus et Abaujvariensem una cum civitate Cassoviensi (ita quidem, ut duos ex his Zatthmariensem videlicet et de Zabolch valeant possidere etiam filii ipsius vita ipsorum durante iuxta eiusdem dispositionem), quoad regales proventus suae cels. principali assignemus, prout etiam authoritate nobis a Vra Mte sacr. attributa defacto in praesentia frequenti dnorum magnatum, nunciorumque ipsorum comitatuum et civitatum tenendos et possidendos conditionibus sub praemissis effective assignaremus, salvis tamen libertatibus, praerogativis, immunitatibus, consvetudinibus, iuribus, bonis, residentiis et proventibus quo-

rumvis tam ecclesiasticorum, quam secularium; sperare Mtem Vram sacr. nihilominus et admonere principem, ut debita mansvetudine universos et singulos in iisdem comitatibus degentes, in ipsorum praerogativis, consvetudinibus et exemptionibus, iuribus et privilegiis sine turbatione et molestia conservet; in iuridicos processus se non immisceat, nec illegitimis mandatis eos impediat, neque etiam alia quavis via, quorumvis etiam ecclesiasticorum quam secularium iura labefactare intendat, conditiones vero sub quibus praenotati septem comitatus per Vram Mtem sacr. ipsi conceduntur, cum sedulitate et synceritate observet atque effectuet.

Hac oratione finita prodiit in medium spec. ac magn. d. Sigismundus Loniay, qui ex instituto nomine principis pro tam benigna Mtis Vrae sacr. erga principem, uti d. eorum clem. propensione et affectu singulari humiles referendo gratias demissam promptitudinem ipsius et fidelium suorum, obsequendique syncerum per omnes occasiones studium obtulit, inducendo longiori sermone, quod videlicet princeps novissime praeteritorum regni intestinorum motuum, quorum occasione ipsi hi septem comitatus a Vra Mte sacr. conceduntur, causa non fuerit, neque etiam ullo unquam tempore contra Vram Mtem sacr. eiusque domum augustam aliquam hostilitatem exercere intenderit, licet a pluribus retroactis annis, a coronis Sveciae et Galliae cum optimis promissionibus et oblationibus per solemnes legationes continuo sollicitatus fuerit, memor tamen beneficiorum augustissimae domus Austriacae in se et familiam suam liberalissime derivatorum, toties quoties bonis rationibus se se excusare studuerit, nec ulla ratione illis consensum praebere voluerit. Prout nec etiam novissime praebuisset, nisi gentem suam Ungaram et regnum Hungariae in avitis eius libertatibus et praesertim religione opprimi et nec ullum aliud remedium vel sperari posse animadvertisset, persecutus continuis querelis regnicolarum et sollicitationibus inuitus magis quam spontanee hocce medium ad recuperandam patriae suae charissimae et religionis libertatem arripere necessum habuerit, idque etiam compendiosiori via et modo statim ad initium huius motus fieri potuisse, nisi per contemptum a non postremis ministris Vrae Mtis sacr. ipsius oblationes spretae fuissent. Verum iam his omnibus praeterlapsis posteaquam deo auxiliante Vra Mtas sacr. tenore conclusionum pacis cum ipso initae, diplomatumque superinde editorum gentis Hungarae et religionis in regno libertatem restituere, sicque pacem stabilire clementer dignata sit; dignetur etiam conditiones diplomatum, tam per se, quam etiam fideles suos subditos stricte et syncere observari facere, quas etiam princeps se a parte sua et fidelium

suorum omnino syncere et diligentissime observaturum polliceretur, imo etiam iuxta benignam Mtis Vrae sacr. admonitionem se non solum gratum et obsequiosum principem, sed etiam quoad vixerit fidelem praestare, comitatusque et eorum incolas cuiuscunque illi ordinis fuerint per Vram Mtem sacr. sibi concessos, in libertatibus eorum et privilegiis conservare vellet: orans debita submissione Mtem Vram sacr. dignetur semper erga se et domum suam hactenus declaratam caesaream et regiam benignitatem atque propensionem imposterum etiam pari clementia continuare.

His per praefatum d. Loniay praemissis, subsumsit ipse princeps, dicens se nihil unquam magis in votis habuisse, quam ut afflictissimum regnum Hungariae in libertate et pace sine qua subsistere vel propter vicinum hostem Turcam minime posset conservetur, et ideo etiam non solum pacem cum Mte Vra sacr. conclusam, in omnibus suis punctis sancte et inviolabiliter semper colere, verum etiam 7 comitatus ditioni suae per Vrám Mtem sacr. medio nostri iam resignatos, in immunitatibus eorum et privilegiis omnino conservare vellet; obsequenter orans Vram Mtem sacr. dignetur id etiam tam a parte sua, quam etiam fidelium suorum tenore diplomatum clementer efficere, neque etiam permittere, ut miseri subditi vel alterius cuiusvis conditionis homines, in libero religionis eorum exercitio a quovis turbentur aut impedientur, prout defacto fieri, vel ad minus iam recenter factum esse in quibusdam partibus regni dolenter sane intellexisset. Clementem porro Mtis Vrae sacr. etiam hac ratione erga se contestatam benignitatem omni occasione debito gratitudinis et obsequendi studio promerere se non intermissurum.

Hic subsistente principe, converti me Ioannes Tőrös iterum ad magnates et nuncios civitatum, atque ipsis gratiam et clementiam Mtis Vrae sacr. deponens exposui: Mtem Vram sacr. nihil antiquius et magis firmum habere, quam status et ordines regni in ipsorum libertatibus et privilegiis conservare, amnystiam et veniam omnium erratorum indulsisse, diaetam deo favente feliciter conclusisse, in eaque universorum statuum et ordinum gravamina complanavisse: praeterea Mtem Vram d. principi Rakoczio ad dies vitae eiusdem dictos septem comitatus cum civitate Cassoviensi (dempto Szendrő) duos vero illorum Zatthmar et Zabolch, filiis eiusdem itidem ad vitae tempus certis de causis inductam concessisse. Quarum prima esset, quod Mtas Vra sacr. ex paterna sua inclinatione qua erga nationem Hungaricam afficitur, clementer consideravit christiani sanguinis effusionem, populorum ruinam, caedes et oppressiones innocentis plebeculae, ac regnorum et provinciarum

vastitatem. Perpenderit etiam pro benignitate sua Mtas Vra sacr. quantis periculis imminentibus ditiones christianae involverentur, maxime vero afflictissima Hungaria Turcis vicina, in que ipsorum faucibus sita, in cuius possessionem violentamque occupationem et subiugationem semper illi inhiaverunt, quibus malis et periculis per certam accommodationem maluit obviam ire, quam salutem Hungariae in discrimen coniicere. Alteram causam quae Mtem [Vram] sacr. ad concedendos hos comitatus induxit esse spem, quam de principe conceptam haberet, quod idem imposterum non solum pacis studia sectabitur ab omni hostilitate motuum in regno concitatione contra Mtem Vram et augustam domum Austriacam abstinendo, verum etiam grata et utilia servitia Vrae Mti inclytae domui suae Austriacae, et toti christianitati prompte et constanter exhibebit. Tertiam causam esse. Propter utilitatem regnicolarum, ut eosdem graviter per haec intestina dissidia impensis et oneribus bellicis exhaustos optatae quieti et tranquillitati restitueret, totumque regnum Hungariae fructibus periculosissimis iactatum, tempestatibusque validissimis aestuans, per concessiones dictorum comitatuum conservaret, per hoc tamen minime eos a corpore regni avellere, aut ipsorum privilegiis et libertatibus exuere intenderet. His aliisque causis permotam Vram Mtem praerecensitos septem comitatus (excepto Szendrő) una cum civitate Cassoviensi, simul cum cunctis eorum antiquis metis et limitibus tam intra quam extra Tibiscum proventibusque et reditibus fiscalibus plenaria cum iurisdictione et gubernatione, iuxta tamen conditiones in formula pacificationis Nikelspurgensis expressas concessisset. Hortatus sum illos etiam diligenter nomine Mtis Vrae sacr., ut debitum honorem et venerationem principi exhibeant, et attendant ne ullo unquam tempore aliquid moliantur quod ipsis et eorum posteritatibus ruinae occasio sit futura. Porro non debere illos existimare, quod Mtas Vra sacr., curam ipsorum sollicitudinem et defensionem deposuerit, quin imo in ipsorum adversitatibus, et si ab hostilibus periculum immineret, paratam fore futuram Mtem Vram succurrere et remedium adhibere.

Ad haec status antelatorum 7 comitatuum medio spec. ac magn. d. Bernardi Nyari supremi comitis comitatus de Szabolch Mti Vrae sacr. pro tanta gratia et clementia, qua illos defacto paterna affectione prosequitur, cum perpetua fidelitatis eorum oblatione humillimas egerunt gratias, orantes demissa subiectione Mtem Vram sacr., ut deinceps quoque in gratia et clementia sua caesarea et regia illos conservare, illorumque adinstar aliorum comitatuum regni clementer curam gerere non dedignetur.

Quantum porro ad benignam hanc Mtis Vrae sacr. illorum comitatuum principi ad dies vitae factam cessionem attineret, illi se se et in eo benignae dispositioni Mtis Vrae sacr. pro debita sua subiectione humillime accommodare volunt, principique uti eorum dno clem. semper debitum obsequium praestabunt, sperantes quod etiam sua principalis cels. in iis libertatibus et praerogativis, quibus hactenus uti sunt et caeteri comitatus ditionis Vrae Mtis sacr. utuntur, conservabit.

Quoniam vero in hac cessione Szendrő per expressum excipiatur, moverant quaestionem, num illi nobiles comitatus Borsodiensis, qui residentias suas in Szendrő habent iurisdictioni principis subiacere debeant, et utrum etiam ibidem comitatus ille sedem suam celebrare uti tempore principis quondam Bettleem possit?

Quibus respondimus: eo modo, ordine et conditione per omnia, prouti tempore principis Bettlemi. Hac resolutione accepta exierunt omnes, nos vero cum principe remanentes consedimus, atque inter caetera in medium prolata negotia etiam persvadere conati sumus principi, ut familiae Eszterhasianae pro arce et dominio Regecziensi summam iuxta spem mihi Ioanni Tőrös in castris tempore conclusae pacis datam non in valore partium regni superiorum, sed in valore partium cis et trans-Danubianarum deponi curet, idque vel eo etiam respectu, quod haec familia iam a tot annis usu fructu dictorum bonorum et simul pecunia caruerit, cuius vel interesse hactenus exoluta fuisse, hanc decrescentiam supplevisset, princeps vero et de bonis et de pecuniis suam utilitatem habuerit. Propterea etiam institimus, ut novem millia tallerorum imperialium super certis exemptionibus per d. comitem Stephanum Chaky, in bonis Tarczalensibus levatorum, ne defalcet ex summa pro arce et dominio Tokaiensi, familiae Homonianae deponenda, siquidem haec cum d. comite Chaky nullum hac ratione interesse haberet, sed plenarie curet ipsi exolvere. Sed nec in uno, nec in altero quicquam effecimus. Quoad familiam Eszterhasianam respondit se in bona moneta omnino utpote aureis et talleris summam illam deponi curaturum, sed in valore in diplomate expresso, siquidem iam mortuus esset ille, cui hanc oblationem fecisset. Quod autem illi hactenus suam pecuniam non acceperint, de qua ille etiam nullam utilitatem habuit, id non sibi, sed intervenientibus certis difficultatibus adscribi debere, illam etiam iam dudum ante commassatam et sigillo conventus de Lelesz obsigillatam in promptu servari curasset.

Quantum vero ad novem illa millia tallerorum imperialium attinet se non posse neque debere a continentiis diplomatum et conclusione cum Vra Mte sacr. desuper facta recedere,

sed inhaerendo iis. tam uni quam alteri partium si voluerint levare summas suas, paratum fore deponere.

Hac occasione etiam fecimus instantiam penes mercatores Viennenses, ut ad evitandas difficultates, quae exinde nasci possent, velit eos contentari facere. Respondit quod die sequenti medio commissariorum suorum in hoc quoque se vellet cathegorice resolvere. Monitus interea a filio suo Sigismundo princeps relictis nobis exivit in exterius conclave ad dandam audientiam cuidam legato principis Litvaniae iunioris Rachivil. prout ipsemet postea ad nos reversus retulit.

Et quia iam tempus prandii advenerat, eximimus praecedentes principem nosque secuta dna principissa in maius palatium, ubi simul cum statibus et nunciis septem comitatus lautissimo nos prandio excepit miscendoque ad mensam confidenter iucunda colloquia, letissime tractavit.

Atque inprimis dum mihi comiti Francisco Wesseleny pro sanitate et felicitate Vrae Mtis sacr. stando propinasset princeps. in foro civitatis ante domum ipsius ex duodecim tormentis ad id studio collocatis tria maiora et circum circa civitatem in propugnaculis omnia explodi curavit. consequenter etiam dum nos commissarii in hunc finem bibimus, ad quodvis poculum tria. et dum aliquis ex statibus, unum in foro explodebatur. Id etiam pro ser. nostro rege Ferdinando 4-to, pro augusta imperatrice futura (in cuius felicitatem principissa stando praebibit) pro tota domo Austriaca, pro stabili pace in Hungaria et tota christianitate. ac aliis similibus votis incessanter. ab undecima usque ad medium 4-tae post meridiem, cum ruina plurium fornacium, continuatum est. Tandem surgentes a mensa praecessimus principem cum principissa ad interius conclave, ibique statim venia a principe accepta, sub strepitu tormentorum et bombardarum, curribus eo ordine, quo veneramus reducti sumus ad hospitia.

Die 29. Convenerant nos commissarii principis. et certum conceptum. sub certis clausulis, in cuius conformitate princeps recognitionaliter sive quietantionaliter super summis familiae Eszterhasianae et Homonianae deponendis. expeditionem habere volebat, nobis praesentarunt. quem nos eo facto dnae comitissae Homonianae ibidem praesenti pro notitia et consideratione transmiseramus. Et siquidem ratione depositionis iuramentorum officialium et praesidii Tokaiensis status necdum concordatum fuerat. institit princeps ut illud etiam accommodetur. Cui nos nunciavimus, quod licet tenore diplomatum nulla alia accommodatione, quam reliqua confinia principi concessa indigerent. nihilominus tamen in gratiam suae cels., sub bonis conditionibus, siquidem etiam a Vra Mte sacr. desu-

per benignam annuentiam haberemus, id etiam accommodare parati sumus. Conditionesque hasce proposuimus. 1-mo. Ut oppidum Tokay ad sufficientem securitatem praesidii ibidem collocandi muniatur. 2-do. Ut in arce omnes officiales principis et milites fide sint obligati Vrae Mti sacr. 3-tio. Ut assecuret princeps Vram Mtem sacr. sub verbo principali, assumtis in se etiam oneribus et quibusvis gravaminibus filiorum filiarumque et successorum suorum sub vinculo notae, quod idem praesidium semper in devotione Vrae Mtis conservabunt.

4-to. Ut tempore necessitatis praesidium promiscue nulla exceptione facta intromittatur.

5-to. Tali casu ut plenariam habeat authoritatem, circa munitionem arcis capitaneus Vrae Mtis.

6-to. Ut de annona illis quoque provideatur.

Hac puncta notata retulerunt principi pro resolutione.

Qua occasione etiam nunciavimus principi, ut in negotio mercatorum Viennensium iam tandem se se gratiose resolvere velit. Statim post discessum a nobis commissariorum principis, misit ad nos dna comitissa Homoniana duos e medio praecipuorum familiarium suorum, per quos suas considerationes et difficultates. circa puncta illa per principem quietantionalibus inseri desiderata. nunciavit cum tali resolutione quod ipsa malit carere pecunia, quam tales quietantionales dare, quos nos directe cum tali resolutione praefatae duae comitissae ad consiliarios principis expedivimus, ut non ex nobis. sed ex ipsis intelligant dnae comitissae resolutionem.

Die 30. etiam hanc difficultatem sustulimus, atque super tenore praetensarum quietantionalium cum contento principis et praetitulatae dnae comitissae Homonianae concordavimus.

In negotio quoque arcis et praesidii Tokaiensis, post multas rationes qualiter et sub quibus conditionibus concordavimus et transegimus cum principe, ex literis transactionalibus sub sigillis utriusque partis commissariorum et manuum subscriptionibus hic sub D. (quibus simile exemplar per omnia principi dedimus) intelligere dignabitur Vra Mtas sacr.

Hac occasione etiam reversales civitatis Cassoviensis offerebat princeps, repetendo suas assecuratorias, quibus se civitati obstrinxerat, quod illos in libertate eorum servare vellet, sed civitas maluit reversales suas apud principem relinquere, quam ipsius assecuratorias extradare.

Quoad mercatores Viennenses autem se cathegorice resolvit princeps, quod exemplo principis condam Boczkay, et tenore etiam novissimae amnystiae ad restitutionem rerum ipsorum Cassoviae ut in ditione tunc Vrae Mtis sacr. oblatorum non teneretur, neque etiam restituere vellet, exceptis summis in

Transylvania sureditione(?) ubivis. a fidelibus suis vigore obligationum eorum ad rationem suam levatis et perceptis, quas se fidelibus suis a quibus acceptae erant, facto cum iisdem computo, ut illi quoque illis, quibus obligantur persolvant, restituturum promisit. Quam principis resolutionem eiusdem commissarii approbari cupiverunt, sed nos nihil pro vel contra statuentes cum protestatione negotium hoc in suspenso relinquimus. Uti desuper etiam literas testimoniales praefatis mercatoribus in communi dedimus.

Die ultima et prima Februarii, post depositionem iuramentorum. ad rationem principis infra notarorum factam. iuxta continentias diplomatis Nikelspurgensis articulique superinde sanciti etiam ad rationem Vrae Mtis sacr. iuramenta modo sequenti recipimus. Et inprimis a spec. ac magn. d. Bernardo Nyari de Bedegh supremo comite comitatus Zabolch et supremo capitaneo Kalloniensi singilatim pro utroque officio. item a spec. ac magn. d. Georgio Préni supremo comite comitatus Abaujvariensis atque a spec. ac magn. d. Stephano Bochkay supremo comite comitatus Zempliensis (comes comitatus Ugocha s. ac m. d. Emericus Czobor noluit iurare, ex eo quod etiam princeps ab illo iuramentum habere volebat, sed potius resignavit. reliqui tres comitatus etiam non habuerunt supremos comites) tum a spec. ac magn. d. Stephano Kun supremo capitaneo praesidii Zatthmariensis. Item a gen. d. Georgio Kun capitaneo Cassoviensi et a castellanis Cassoviensibus, utpote Georgio Szegedi, et Emerico Szentpéteri. Praeterea a capitaneis oppidorum haydonicorum et inprimis a Ioanne Chanadi supremo capitaneo oppidi Polgár, Ioanne Kutassi supremo capitaneo oppidi Vamosperch, Davide Lente supremo capitaneo oppidi Szoboszlo, Martino Némethi supremo capitaneo oppidi Beszermeni. Paulo Ballyko supremo capitaneo oppidi Hathaz. Georgio Harsany supremo capitaneo oppidi Nanas, et a Michaele Kengyel supremo capitaneo oppidi Dorogh. Item a prudentibus ac circumspectis Ioanne Keviczky iudice, Andrea Nyiregiarto. Sebastiano Szentkiraly, Stephano Patantius, Iacobo Szabo, Ioanne Gombkető. Nicolao Soporny, Ioanne Papszabo, Andrea Sturbich, Christophoro Sich, Martino Grinegel. Samuele Zelczer, et a Michaele Eöttveskallay, senatoribus liberae regiaeque civitatis Cassoviensis.

Quoniam vero in confiniis Ónod, Tokay, Diósgyőr supremi capitaneatus officia administratoribus carebant, neque vicecapitaneis tali casu a confinio abesse integrum fuerat, praeterea etiam iudices et senatores civitatum Nagy et Felső Bania uti et oppidorum Zatthmar et Némethy ob longiorem distantiam locorum et alia impedimenta Cassoviam in praesentiam nostri

venire non poterant; et nimis etiam onerosum fuisset miserae plebi, si nos omnes commissarii cum tanta comitiva, ad receptionem iuramentorum a praefatis vicecapitaneis et castellanis dictorum confiniorum, item iudicibus et senatoribus civitatuum et oppidorum in tanta distantia proiecti fuissemus: ideo communi consensu accedente etiam ad id voluntate principis, ut gen. d. Emericus Mosdossi administrationis proventuum Vrae Mtis partium regni superiorum consiliarius, cum certa secum assumenda ex officialibus Vrae Mtis persona, a parte eiusdem Vrae Mtis, item a parte principis aliis deputandis personis, tam ad receptionem iuramentorum, quam etiam in locis praemissis inventationem munitionum penes patentes literas d. principis hac ipsa die nobis assignatas, expediatur conclusimus.

Eandem etiam Cassoviae munitionum inventationem medio praefati d. Mosdossi cum certis Vrae Mtis officialibus et ipsis a parte principis adiunctis personis instituimus.

Die sequenti nos etiam pro revisione archivi Scepusiensis ad cameram contuleramus, verum cum propter alia impedimenta revisionem illam continuare nequivissimus, etiam hanc provinciam saepius fato d. Mosdossy et Michaeli Podbelany perceptori proventuum illarum partium, quibus etiam status illius archivi exactius constabat, commisimus. Qui post triduum ad nos redeuntes, retulerunt se in archivo nullum defectum notasse.

Hac die etiam ad rationem patrum societatis Iesu et quietantiam nostram pro vinea Hétszőlő quinque mille florenos deponi curavit princeps, verum siquidem certum ius in eadem vinea etiam dna comitissa Homoniana sic ratione pecuniae praetendebat, unde etiam inter patres et ipsam comitissam certa differentia orta fuerat, quam nobis reversis Eperiessinum dirimendam utraque pars commiserat, verum cum una et altera partim respectu huius pecuniae bonum ius et fere aequale habere nobis videbatur, non per decisionem iuridicam vel arbitrativam eandem finitam esse voluimus, sed potius illos certis motivis, et rationibus ad amicabilem concordiam deduximus, ita ut consentientibus ambabus partibus, ex his duo millia flor. dnae comitissae, tria vero patribus societatis cesserit.

Hac die etiam comitissae Homonianae summam pro arce et dominio Tokay cum defalcatione summarum tam per d. comitem Stephanum Chaky in Tarczal, quam per d. comitem quondam Ioannem Homonay, d. et maritum suum in pertinentiis Tokay inscriptarum, et circiter ad 21 mille et 400 florenos extendentem exolvi curavit. Illa autem plenarie super centum mille florenis quietare debeat principem, nos etiam sub depositione et levatione talis summae authenticas dare debuimus principi testimoniales literas.

Consequenter etiam familiae Eszterhasianae summam pro arce et dominio Regecziensi paratus fuisset penes nostras testimoniales deponere princeps, si d. comitis Ladislai Eszterhasi tanquam senioris sufficientes plenipotentiales aut in forma per saepius fatam dnam comitissam Homonianam datae quietantionales adfuissent. Super qua sua promptitudine etiam testimoniales literas a nobis accepit princeps. Nihilominus tamen ita conclusum est, ut haec summa Cassovia reponatur, atque dum et quando praefatus dnus comes suos familiares cum quietantia tali, nostrisque testimonialibus literis (quas anticipato hac ipsa die familiaribus eiusdem extradedimus) miserit, tenetur ipse princeps, absque omni difficultate et deffectu defalcatis summis defalcandis extradari curare, quin imo etiam uti se spontanee obtulit Trenchinium vel Ledniczam secura comitiva promovere.

Die 3. ut etiam haeredibus condam Stephani Déváni duo pagi Kosztolan et Lipocz, depositis per eosdem orphanis Keczerianis mille et quingentis florenis restituantur, resoluit se princeps.

Resoluit se etiam in eo, quod medietatem arcis Fözör deposita per d. comitem Franciscum Nádasdi sibi sex millium florenorum, summam quam suprafatus condam Devéni in rationem lytri reversalibus sibi obligavit, eidem restituere vellet, ita tamen ut haeredes Devenianos de superflua summa iuxta suas obligatorias contentet.

Deponi etiam curavit duo millia tallerorum imperialium pro arenda decimarum episcopatus Agriensis anni recenter transacti, ad manus d. perceptoris Vrae Mtis proventuum partium regni superiorum.

Constituimus etiam et confirmavimus in officio conservatoratus archivi Scepusiensis Ioannem Raisz iam a 40 circiter annis in eodem officio fidelem Vrae Mtis servitorem, atque etiam iuramentum ab eodem prout ab aliis rationem Vrae Mtis recepimus.

Ut autem conclusae pacis diplomatumque effectuationis fama palam sit omnibus et toti regno magis innotescat, conclusimus etiam ut die 9. mensis Februarii et hora nona, in omnibus liberis civitatibus et confiniis, tam ditionis Vrae Mtis, quam ditionis principis illarum partium regni superiorum ad sedandam et conciliandam miseram plebem, denuo solenne tormentorum explosione communiter signum finitae pacis edatur, prout etiam princeps non solum in aliis confiniis sibi subiectis, sed quoque Varadini se facturum promisit.

Die 4. curavit nos princeps more solito ad audientiam et simul ad prandium pro valetudine currubus deduci, ubi inter

varios confidentes discursus laute tractati sumus, absolutoque prandio, in interiori conclavi ubi semper audientiam habuimus solenniter nos principi, et princeps nobis valedixit, sicque cum solitis ceremoniis et comitiva ad hospitium deducti sumus.

Et quia adhuc nonnullae expeditiones vigore diplomatum, conclusionumque praesentis commissionis partibus extradandae restabant, pro earum perlectione, subscriptione et obsigillatione convenimus in unum cum dnis commissariis principis die 5. horis matutinis, atque easdem perlegimus, subscripsimus et obsigillari fecimus, nobisque etiam invicem valediximus.

Hac occasione quoque requisiverunt nos nomine principis eiusdem dni commissarii, ut apud Vram Mtem sacr. humilem faceremus instantiam, quatenus pro bono pacis dignetur Vra Mtas sacr. dno comiti Francisco de Nadasd serio committere, ne concionatores evangelicos in bonis suis Transdanubianis et locis per commissarios regni ex benigna Vrae Mtis sacr. annuentia designatis et restitutis impediat, neque a proventibus ad parochias ipsis assignatas pertinentibus percipiendis eos arceat quavis ratione et exquisito colore.

Praeterea dignaretur Vra Mtas sacr. clementer modum adinvenire, quo magn. dni Simon Balassa, et orphani quondam Andreae Balassa iuxta continentias diplomatis, propter damna per magn. dnum Balassa ipsis allata, per eundem contentari queant.

Pari ratione etiam dignaretur Vra Mtas sacr. magn. dnis Ostrosich serio mandare, ut accommodando se se continentiis generalis amnystiae ab impetitione et persecutione Ioannis Ban supersedeant, eumque a praetensione sua immunem reddant.

Hac die circa tertiam pomeridianam nos Cassovia recessimus Epperiessinum, d. princeps immediate die sequenti summo mane Patakinum.

Die 7. Eperiessini comparuerunt coram nobis ablegati civitatis Kesmarcensis penes credentionales literas quaerulose et lamentabiliter nomine totius communitatis exponentes cum solenni protestatione, quod item spec. ac magn. d. Stephanus Tököli occasione nuper suspensae commissionis, triduo ante, certos suos homines ad ipsos civitatenses in curiam eorum miserit, atque ipsis denunciari curaverit, ut nisi ultimas eorum reversales, alias per illum vi ab ipsis anno superiori extorsas, consensu communi roboraverint, ferrum, ignem et extremam ruinam illos experiri faciet, quin imo quod etiam certos populos, ex comitatu Arvensi, contra illos educere statuerit, atque defacto conduci faciat: protestantes solenniter coram nobis uti commissariis Vrae Mtis sacr. et coram dei iusto tribunali atque

caelitum (?) corona quod si aliquam vim contra tenorem privilegiorum suorum idem d. Tököly ipsis inferre voluerit, ipsi quoque partes suas extremis mediis tueri et defendere vellent. Quemadmodum etiam desuper a me Stephano Aszallay magistro protonotario palatinali sub sigillo iudiciali authentice protestationem hanc exceperunt, quod adhuc tunc temporis Mti Vrae sacr. humillime ad notitiam dederamus.

Die 9. Expedivimus gen. dnum Emericum Mosdossi modo superius insinuato cum sufficienti instructione ad inventationem artollariae in confiniis principi concessis, et etiam receptione iuramentorum a dnis vicecapitaneis Onodiensi, Tokaiensi et castellanis eorum locorum prout et Zatthmariensi atque Kalloviensi (praesidii vero Diós Győr, vicecapitaneus et castellanus ut iuret in Szendrő et in praesentia mea generalis, unanimiter concludentes) praeterea a iudicibus et senatoribus civitatis Nagy et Felső Bania, nec non oppidorum Zatthmar et Nemethy. Qui rediens qualem nobis de omnibus relationem idem d. Mosdossi exhiberi curavit, ex adiunctis hic sub litera E. una cum regestis inventationis munitionum Cassoviae sub F, in Onod sub G. in Tokay sub H. in Zatthmar sub I in Kallo sub K., Vra Mtas sacr. clementer cognoscere dignabitur.

His omnibus praemissis et siccine dispositis atque absolutis, nos etiam die 11. Eperiessino movimus ad propriaque discedentes Posonium die ultima Februarii pervenimus.

Et haec erant Mti Vrae sacr. pro demisso animi nostri obsequio et fidelitate in negotio praesentis cum principe Transylvaniae conclusae commissionis, nobis per Vram Mtem sacr. clementer delegatae, humillime referenda. Orantes deum et Mtem Vram sacr. servet ad annos plurimos felicem et contra omnes hostes gloriose triumphantem. Datum Posonii. die ultima mensis Martii 1648.

Eiusdem Mtis Vrae sacr.

humillimi ac perpetui
fideles subditi et servitores
comes Franciscus Vesseleni,
Ioannes Tőrös,
Casparus Tassy,
Stephanus Aszallay,
Matthias Senkviczy m. p.

Forma iuramenti, quod praestiterunt dni supremi comites septem comitatuum, capitanei confiniorum et Haidonum, atque iudices et senatores civitatum partium regni superiorum, per duos commissarios suae mtis dno principi Transylva-

niae ad dies vitae eiusdem resignatorum ad rationem suae mtis in anno 1648. Cassoviae finito tractatu depositi etc.

Én N. N. esköszöm az élő istenre, ki atya, fiú, szent lélek, tellyes szentháromság egy bizony örök isten, hogy az fejedelem ő nga az mi kegyelmes urunk életében császár és király urunk ő fge successori, Magyarországnak törvény szerént való király, Magyarország és ő fge hivei, s alatta valói ellen semmi ellenséges dolgot senki parancsolatjára, és szorgalmaztatására nem cselekeszem, és hogyha az török ellen hadakozás találkoznék, nem különben mint az több magyarországi vármegyék, és az fejedelemnek ő ngának engedtetett vármegyék is vitézek és végbeliek ez ilyen hadakozásban ő fgének és successorinak Magyarország legitimus királának tartozom hűséggel és szorgalmatosan szolgálnom; végezetre, hogy ha megnevezett fejedelem urunk ő nga meghalna, mingyárt és haladék nélkűl ő fge és successori Magyarország törvény szerént való király engedelmességére, és az országnak egyességében visszatérek az diploma és articulosok szerént és teljességgel semmit akármi szín és fogás alatt ez hét vármegyékből töröknek nem engedek, sem adok. Isten engem úgy segélljen.

(Egykorú, hibákkal teljes másolat orsz. ltár.)

NÉV- és TÁRGYMUTATÓ.

A) Névmutató.

B) Tárgymutató.

RÉGI KIFEJEZÉSEK.

TARTALOM.

